

שבוע פרשת תשא - פורים

(09 - 15 March 2025)

ט' - ט"ו אדר תשפ"ה

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָאָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתְלֵי תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִהְיוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד:
 מַעוּה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְאִלֵּי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ יְאִמְרֵנָּה
 וְיִשְׂרָאֵל: בְּלִילֵי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עֲלֵינוּ אָדָם:
 ג אֲזוּי חַיִּים בְּלָעוּנוּ בְּחִרְוֹת אָפֶם בָּנוּ: ד אֲזוּי הַמּוֹם
 שְׁטָפוּנוּ נַחֲלָה עֵבֶר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אֲזוּי עֵבֶר עַל־
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיּוֹדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
 לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כִּצְפוּר נִמְלְטָה מִפֶּחַ יוֹקְשִׁים
 הַפֶּחַ נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נִמְלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
 שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:
 א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלְיָךְ נְשֹׂאתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שְׂפָחָה אֶל יַד גְּבַרְתָּהּ
 בֵּן עֵינֵינוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְּנוּ: ג חָנְנוּ
 יְיָ חָנְנוּ כִּי רַב שְׂבָעָנוּ כּוֹז: ד רַבֹּת שְׂבָעָה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הִלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֹאֵי
 יוֹנִים:

סוף זמן קידוש לבנה: יום המישי בערב, י"ג אדר

אגרות קודש

ב"ה, ד' אדר, תשח"י
 ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נו"כ כו' מו"ה נחום שי

שלום וברכה!

הפנינ שלו נתקבל, ויקרא בעת רצון על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע.
 ובמענה על שאלתו בשם הגבאי דביהכ"נ אודות זמן לימוד המאמר בין כגוונא לערבית
 וכו',
 הנה אם כוונת שאלתו היא בירור הדין, ידוע כי בלויבאוויטש כשהיו מפסיקים בקבלת
 שבת לאמירת מאמר, היו עושים זה בין מזמור שיר ליום השבת וכגוונא (ולא אחר כגוונא).
 אבל במה שנוגע למנהגי ירושלים ת"ו ביחוד - צריך לברר הדבר מזקני אנ"ש שי שעל אתר.
 בכבוד ובברכה.

מזכיר

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 246..... שולחן ערוך עם הערות וצייונים
246..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
249..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 254..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 254..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 255..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 256..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 258..... ספר המאמרים - תרפ"ט
259..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
261..... רשימות אדמו"ר מוהרי"צ - יאיר נתיב
263..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 55..... ילקוט לוי יצחק על התורה
59..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
203..... נביאים וכתובים.
213..... עין יעקב - מסכת ברכות
264..... נקודה משיחת קודש מעובדת
265..... חומש לקריאה בציבור
277..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
278..... לוח זמנים
279..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה כי תשא את ראש בני ישראל,
ש"פ תשא, שושן פורים, ה'תשל"ד..... 5

התועדויות

- יום ב', יו"ד אדר, ה'תשל"ד - בעת ניחום אבלים 13
שיחת ש"פ תשא, שושן פורים, ה'תשל"ד 24

לקוטי שיחות

- פרשת תשא, כרך נו, א 42
פרשת תשא, כרך נו, ב..... 48

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת תשא..... 60
לוח לתהלים היומי..... 96
תניא יומי..... 97
לוח 'היום יום'..... 108

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... 113
שלושה פרקים ליום..... 117
פרק אחד ליום..... 176
ספר המצוות..... 193

לימוד מוהולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת שבועות/עדויות 205
גמרא עם ביאור - מסכת סנהדרין..... 214
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'..... 246

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בתורה, בפרשת השבוע. הקדוש-ברוך-הוא אומר למשה רבינו:
 2 **כִּי תֵשָׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גּוֹ' ופירש רש"י:** "כשתתפונן לקבל
 3 סכום מניינם, לדעת כמה הם, אל תמנם לגולגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית
 4 השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם" ונתינת מחצית השקל היא כדי
 5 **לְכַפֵּר עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם¹.** וידוע
 6 הדייק השאלה **כִּינָה שְׁעֵנִין**
 7 **הַמְנִין** של מספר בני ישראל **נֶאֱמַר**
 8 **כָּאֵן בַּלְשׁוֹן תֵּשָׂא דְוָקָא,**
 9 **שְׁפָרוּשׁוּ** של הלשון 'תשא' הוא
 10 **הַרְמָה,** כמובן של התנשאות
 11 ורוממות **וְכִדְאִיתָא כְּפִי שְׂמוּבָא**
 12 **בְּגַמְרָא** במסכת **בְּבָא בְּתָרָא²**
 13 **אָמַר מִשָּׁה לְפָנֵי הַקָּב"ה:**
 14 **רְבוּנוּ שְׁל עוֹלָם, בְּמָה תְרוּם,**
 15 **תְרוּמָה וְתִנְשָׂא קָרְן יִשְׂרָאֵל,**
 16 **אָמַר לוֹ בְּכִי תֵשָׂא, דְּלְכָאוּרָה**
 17 **הָרִי יֵשׁ כְּמָה לְשׁוֹנוֹת בְּעֵנִין**
 18 **הַמְנִין,** כמו לספור או לפקוד **וְכָמָה**
 19 **הַטַּעַם שְׁמַדִּיק כָּאֵן לֹמַר**
 20 **הַלְשׁוֹן תֵּשָׂא דְוָקָא, שְׁפָרוּשׁוּ**
 21 **הַרְמָה, וְעַל דְּרָף זֶה נֶאֱמַר**
 22 **בְּחֻמְשׁ הַפְּקוּדִים³** חומש במדבר
 23 שמתחיל בענין המפקד של בני ישראל
 24 **שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֲדַת בְּנֵי**
 25 **יִשְׂרָאֵל, שָׂאוּ דְוָקָא** כמו שנאמר
 26 **כָּאֵן תֵּשָׂא. גַּם צְרִיף לְהִבִּין מָה**
 27 **שְׁמַדִּיק** הכתוב כאן **לֹמַר כִּי**
 28 **תֵּשָׂא אֶת רֹאשׁ גּוֹ', הָרִי עֵנִין**
 29 **הַמְנִין וְהַחֲשׁוּבִין אֵינוֹ שְׁיִיד**
 30 **לְרֹאשׁ דְוָקָא, אֶלָּא לְכָלְלוֹת**
 31 **הַדְּבָר הַנִּמְנָה** ולכאורה אין קשר
 32 בין המנין והמספר לענין הראש דוקא,
 33 **וְאֵם כִּן הָוָה לִיה לְמִימַר** היה
 34 לו, לכתוב, **לֹמַר כִּי תֵשָׂא אֶת בְּנֵי**
 35 **יִשְׂרָאֵל. וּבְפָרְט עַל פִּי הָאֱמֹר**
 36 **שֶׁתֵּשָׂא** הוא מלשון **הַרְמָה,**
 37 **וְלְכָאוּרָה** לא שְׁיִיד לֹמַר זֹאת
 38 את ענין ההרמה וההגבהה על

ביאור בדרך אפשר

39 **הָרֹאשׁ וּמוֹחַ שְׁהוּא הַמְּלִיף וְהַמְּעוּלָה וְהַמְּשׁוּבָח שְׁבָאָדָם** ואין
 40 צורך להרים ולרומם אותו, **כִּי אֵם** את ענין ההרמה וההגבהה שייך לומר
 41 **עַל הָאֲבָרִים הַתְּחַתּוּנִים וְהַנְּמוּכִים שְׁבוּ** שבהם צריך לפעול הרמה
 42 והגבהה, **וְאֵם כִּן לְמָה נֶאֱמַר כָּאֵן כִּי תֵשָׂא אֶת רֹאשׁ דְוָקָא,**
 43 **וְעַל דְּרָף זֶה** כמנין בני ישראל
 44 האמור **בְּחֻמְשׁ הַפְּקוּדִים נֶאֱמַר**
 45 **שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ דְוָקָא** וגם שם
 46 צריך ביאור טעם הדבר, כי, כאמור,
 47 לכאורה ענין ההרמה שייך דוקא
 48 באברים הנחותים ולא בראש שהוא
 49 כבר מעולה ואין צורך לרומם ולהגביה
 50 אותו.

בס"ד. ש"פ תשא, שושן פורים, ה'תשל"ד (הנחה בלתי מוגה)

1 **כִּי תֵשָׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גּוֹ' לְכַפֵּר עַל**
 2 **נַפְשׁוֹתֵיכֶם¹.** וידוע הדייק **כִּינָה שְׁעֵנִין הַמְנִין**
 3 **נֶאֱמַר כָּאֵן בַּלְשׁוֹן תֵּשָׂא דְוָקָא, שְׁפָרוּשׁוּ הַרְמָה,**
 4 **וְכִדְאִיתָא בְּגַמְרָא בְּבָא בְּתָרָא²** אָמַר מִשָּׁה לְפָנֵי
 5 **הַקָּב"ה רְבוּנוּ שְׁל עוֹלָם בְּמָה תְרוּם יִשְׂרָאֵל**
 6 **אָמַר לוֹ בְּכִי תֵשָׂא, דְּלְכָאוּרָה הָרִי יֵשׁ כְּמָה**
 7 **לְשׁוֹנוֹת בְּעֵנִין הַמְנִין,** ומהו **הַטַּעַם שְׁמַדִּיק כָּאֵן**
 8 **לֹמַר הַלְשׁוֹן תֵּשָׂא דְוָקָא, שְׁפָרוּשׁוּ הַרְמָה, וְעַל**
 9 **דְּרָף זֶה נֶאֱמַר בְּחֻמְשׁ הַפְּקוּדִים³** שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ
 10 **כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שָׂאוּ דְוָקָא. גַּם צְרִיף לְהִבִּין**
 11 **מָה שְׁמַדִּיק לֹמַר כִּי תֵשָׂא אֶת רֹאשׁ גּוֹ', הָרִי**
 12 **עֵנִין הַמְנִין וְהַחֲשׁוּבִין אֵינוֹ שְׁיִיד לְרֹאשׁ דְוָקָא,**
 13 **אֶלָּא לְכָלְלוֹת הַדְּבָר הַנִּמְנָה, וְאֵם כִּן הָוָה לִיה**
 14 **לְמִימַר כִּי תֵשָׂא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּבְפָרְט עַל פִּי**
 15 **הָאֱמֹר שֶׁתֵּשָׂא הוּא מַלְשׁוֹן הַרְמָה, וְלְכָאוּרָה** לא
 16 **שְׁיִיד לֹמַר זֹאת עַל הָרֹאשׁ וּמוֹחַ שְׁהוּא הַמְּלִיף**
 17 **וְהַמְּעוּלָה וְהַמְּשׁוּבָח שְׁבָאָדָם, כִּי אֵם עַל הָאֲבָרִים הַתְּחַתּוּנִים וְהַנְּמוּכִים שְׁבוּ,**
 18 **וְאֵם כִּן לְמָה נֶאֱמַר כָּאֵן כִּי תֵשָׂא אֶת רֹאשׁ דְוָקָא, וְעַל דְּרָף זֶה בְּחֻמְשׁ**
 19 **הַפְּקוּדִים נֶאֱמַר שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ דְוָקָא.**
 20 **(ב) וְיִוְבֵן בְּהַקְדָּים מָה שְׁכַתּוּב⁴** איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי
 21 **כִּן יְאִיר כִּן שְׁמַעִי כִן קִישׁ וְגוֹ', וְאִיתָא בְּגַמְרָא⁵** דְּכּוֹלֵן עַל שְׁמוֹ
 22 **נְקָרָאוּ, כִּן יְאִיר כִּן שְׁהָאִיר עֵינֵיהֶם שְׁל יִשְׂרָאֵל בְּתַפְלָתוֹ, כִּן שְׁמַעִי שְׁמַעִי אֶל**
 23 **תַּפְלָתוֹ, כִּן קִישׁ שְׁהָקִישׁ עַל שְׁעָרֵי רְחֻמִים וְנִפְתָּחוּ לוֹ. וּמִזְה מוֹכֵן שְׁכּוּנוֹת**
 24 **וּמִזְה מַדְרִים אֵלֶּה שֶׁל הַגְּמָרָא**
 25 **מוֹכֵן שְׁכּוּנוֹת הַכְּתוּב הִיא**

(1) פרשתנו ל, יב. (2) יו"ד, ב. (3) במדבר א, ב. (4) אסתר ב, ה. (5) מגילה יב, סע"ב. וראה יל"ש עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְהַדְגִישׁ אֶת מַעֲלָתוֹ שֶׁל מְרֻדְכֵי בַעֲנָן הַתְּפִלָּה. וְצָרִיף
 2 לְהַבְיִין⁶, דְּלִכְאוּרָה הָרִי עֵיקַר מַעֲלָתוֹ שֶׁל מְרֻדְכֵי הַיְתָה
 3 בַּעֲנָן הַתּוֹרָה, שֶׁהִיָּה רֹאשׁ הַסַּנְהֶדְרִין⁷ וּמֵאֲנָשֵׁי כְּנֶסֶת
 4 הַגְּדוּלָּה⁸ וְאִם-כֵּן מְדוּעַ מִשְׁבַּחִים אֶת מְרֻדְכֵי דוֹקָא בַּעֲנָן הַתְּפִילָּה. וְעוֹד
 5 זֹאת, שֶׁהַפִּירוּשׁ דָּבָן יֹאִיר
 6 וְגו' בֵּן שֶׁהָאִיר וְכוּ' גּוֹפָא
 7 פִּירוּשׁ זֶה עֲצֻמוֹ קָשׁוּר עִם הָעֲנָן
 8 דְּחֻקְמָה בֵּינָה וְדַעַת⁹, עֵינִן
 9 הַמּוֹחִין וְהַשְׂכַּל שֶׁקָּשׁוּר בְּמִיּוֹת
 10 לְלִימוּד הַתּוֹרָה כִּי, בֵּן יֹאִיר, בֵּן
 11 שֶׁהָאִיר כּו', הוּא עֲנָן
 12 הַחֻקְמָה שֶׁעֲנִינָה אֹר, וְעַד
 13 שֶׁחֻקְמָה הִיא אֹר בְּלִי כְּלִי¹⁰
 14 כְּמִבּוֹאֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה לְאֲדֹמוֹ"ר הַזֶּקֶן.
 15 "דְּחֻקְמָה נִקְרָא חִיוּהֵי וְהַמְדוּת וְגַם כִּינָה
 16 נִקְרָא גְרַמּוּהֵי, וְחִיוּהֵי הֵינּוּ אֹר
 17 וְגִרַמּוּהֵי הֵינּוּ כְּלִים... לְפִי שֶׁבַחְמָה גַּם
 18 הַכְּלִי הוּא בְּבַחֲבֵית בִּטּוּל לְגַמְרֵי כַח
 19 מ"ה כ"ו". בֵּן שְׁמַעֲי, בֵּן שְׁשֻׁמַע
 20 כּו', הָרִי שְׁמִיעָה הוּא עֲנָן
 21 הַהֲבִינָה וְהַהֲשָׁגָה, בְּחִינַת
 22 הַבֵּינָה. וְכֵן קִישׁ שֶׁהָקִישׁ עַל
 23 שְׁעָרֵי רַחֲמִים, הוּא קו
 24 הָאֲמָצְעִי, בְּחִינַת הַדַּעַת הַחֻקְמָה
 25 שֵׁיכַת לְקו הַיְמִין (כּו נִמְצְאוּת הַסְפִירוֹת
 26 חֻקְמָה, חֹסֵד, נִצְחוּת), הַבֵּינָה שֵׁיכַת לְקו
 27 הַשְּׂמָאל (כּו נִמְצְאוּת הַסְפִירוֹת בֵּינָה,
 28 גְבוּרָה, הוֹד) וְהַדַּעַת שֵׁיכַת לְקו
 29 הָאֲמָצְעִי (כּו נִמְצְאוּת הַסְפִירוֹת דַּעַת,
 30 תְּפִאֲרָה שֶׁהִיא מִידַת הַרַחֲמִים, יִסּוּד).
 31 וְהָרִי עֲנָן הַמּוֹחִין (חֻקְמָה
 32 בֵּינָה וְדַעַת) הוּא עֲנָן
 33 הַתּוֹרָה, וְאִם כֵּן, מֵהוּ הַטַּעַם
 34 שֶׁמְדַגֵּישׁ כָּאֵן בַּכְּתוּב וְשִׁמּו
 35 מְרֻדְכֵי, בֵּן יֹאִיר, בֵּן שְׁמַעֲי, בֵּן קִישׁ
 36 מַעֲלַת מְרֻדְכֵי בַּעֲנָן הַתְּפִלָּה,
 37 שֶׁעֲנִינָה הַעִיקְרִי שֶׁל הַתְּפִילָּה אִינו
 38 בְּמוֹחַ אֵלָּא בְּלִב, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב¹¹

בְּתוֹרָה וְלַעֲבָדוֹ כָּכֵל לְכַבְּכֵם גּו', וְאָמְרוּ רַבִּי ל¹² אִיזוֹ הִיא עֲבוּדָה
 שֶׁבִּלְבָב זֶה תְּפִלָּה. וְגַם מֵה שֶׁכְּתוּב בַּתְּחִלַּת הַכְּתוּב
 אִישׁ יְהוּדִי, קָשׁוּר עִם עֲנָן הַתְּפִלָּה, כִּי יְהוּדִי
 הוּא עַל שֵׁם עֲנָן הַהוֹדָאָה, כְּדֹאִיתָא בְּגַמְרָא¹³
 שֶׁמְרֻדְכֵי מִבְּנֵימִין קָאֲתִי, וְאִמָּאֵי קָרִי לִיָּה יְהוּדִי,
 עַל שׁוּם שֶׁכָּפַר בַּעֲבוּדָה זָרָה, שֶׁכָּל הַכּוֹפֵר
 בַּעֲבוּדָה זָרָה נִקְרָא יְהוּדִי, כִּינֵן שֶׁכָּל הַכּוֹפֵר
 בַּעֲבוּדָה זָרָה כְּמוֹדָה כָּכֵל הַתּוֹרָה כּוּלָּה¹⁴, וְהָרִי
 עֲנָן הַהוֹדָאָה, הֵינּוּ שֶׁמְבַטֵּל עֲצֻמוֹ לְמִי שֶׁמוֹדָה
 אֵלָיו, שְׂיִיף לְתַפְלָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לְתוֹרָה, כִּי בְּלִימוּד הַתּוֹרָה צָרִיף לְהִיּוֹת
 בְּתוֹקֵף הַמְּצִיאוֹת, בְּאוֹפֵן שֶׁל מְלָךְ דְּוִקָא, דְּמֵאֵן מְלָכָא רַבְּנָן¹⁵, וְאִילּוּ בַּתְּפִלָּה
 הָרִי הוּא כְּעֶבֶד הַעוֹמֵד לְפָנֵי רַבּוֹ¹⁶ (כְּמִבּוֹאֵר בְּשׁוּלְחַן עֵרוּף¹⁷ וְכֵן בְּשׁוּלְחַן
 עֵרוּף אֲדֹמוֹ"ר הַזֶּקֶן¹⁸). וְכַפָּרְט שֶׁעֲנָן הַהוֹדָאָה שְׂיִיף לְשֵׁם הַוּוֹ', כְּמוֹכֵן עַל פִּי

(6) בהבא לקמן – ראה גם ד"ה איש יהודי תרצ"ב (סה"מ תרצ"ב ע' רסג ואילך). (7) מנחות סד, ב. סה, א. פרקי דר"א פ"ג.
 (8) ראה מגילה טז, ב ובחדא"ג מהרש"א שם. הקדמת הרמב"ם לספר היד. ועוד. (9) ראה אוה"ת מגילת אסתר ע' י. וראה גם ד"ה איש יהודי תשל"ו פ"ג (סה"מ פורים ע' עד). (10) ראה לקו"ת מטות פז, סע"ד. המשך תער"ב ח"א פר"ס (ע' תקכח [ח"ג ע' תשכ"ו]). (11) סה"מ תרע"ח ע' שסו. (12) עקב יא, יג. (13) תענית ב, סע"א. (14) מגילה יג, רע"א. (15) קידושין מ, א. (16) ראה גיטין סב, סע"א. (17) ראה שבת י"ד, רע"א. (18) שם ס"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כַּמּוֹכֵן עַל פִּי הַמְּבֹאֵר בַּמַּהְרֵשׁ"א¹⁹ שְׁעַל יְדֵי הוֹדָאתוֹ שֶׁל
 2 יְהוּדָה זָכָה שְׁיִקְרָא כּוֹלוֹ עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּב"ה, אִמְרוּ בַגְּמֵרָא,
 3 "יוֹסֵף שְׂקִידֵשׁ שֶׁם שְׁמִים בְּסֹתֵר זָכָה וְהוֹסִיפוּ לוֹ אוֹת אַחַת מִשְׁמוֹ שֶׁל
 4 הַקְּדוּשׁ-בִּירוּךְ-הוּא דְכָתִיב עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ, יְהוּדָה שְׂקִידֵשׁ שֶׁם שְׁמִים
 5 בַּפְּרֹסִיטָא (כְּשֶׁאִמְרוּ לְתַמְרֵי צְדָקָה
 6 מִמְּנִי) זָכָה וְנִקְרָא כּוֹלוֹ עַל שְׁמוֹ שֶׁל
 7 הַקְּדוּשׁ-בִּירוּךְ-הוּא", וְעַל כֵּן מְבֹאֵר
 8 בַּמַּהְרֵשׁ"א שֶׁיְהוּדָה נִקְרָא עַל שְׁמוֹ שֶׁל
 9 הַקְּדוּשׁ-בִּירוּךְ-הוּא "עַל שֵׁם הַהוֹדָא",
 10 וְזֶה מִדְּגִישׁ עוֹד יוֹתֵר אֶת עֵינֵי הַבֵּיטוּל
 11 שֶׁבִּיהוּדָה וּמִתְחַזְּקֵת הַשְּׂאֵלָה מִדְּרֹעַ
 12 מִרְדִּכֵי קֶשֶׁר בְּשִׁמּוֹת שְׁמַדְגִישִׁים אֶת
 13 עֵינֵי הַבֵּיטוּל הַשֵּׁיךְ כְּעִיקָר לְעִבּוּרֵת
 14 הַתְּפִילָה, וְהֵרִי עִיקָר עֵינָיו הוּא תוֹרָה.
 15 ג) וְלִהְבִּינָן כָּל זֶה צְרִיף
 16 לְהַקְדִּים עֵינָנו הַבְּרָכָה
 17 יְהוּדָה¹⁶, שְׁיִשׁ בְּכָל אֶחָד
 18 מֵהֶם מַעֲלָה שְׂאִינָה בְּחִבּוּר
 19 כְּפִי שְׁמַמְשִׁיךְ וּמְבֹאֵר. דְּעֵינָנו
 20 הַבְּרָכָה הוּא גִילּוּי אֹר, וְכִידּוּעַ
 21 שְׂבָחָה הוּא מְלִשׁוֹן
 22 הַמְּשָׁכָה וְגִילּוּי שֶׁל אֹר מִלְּמַעְלָה
 23 לְמַטָּה, כְּמוֹ לְשׁוֹן הַמְּשֻׁנָה לְגַבֵּי כְּלָאֵי
 24 הַכֶּרֶם הַמְּבָרֵךְ אֶת הַגֶּפֶן²⁰,
 25 הַמְּכוּסֵף אֶת עֲנַפֵּי עֵץ הַגֶּפֶן אֶל הָאָרֶץ.
 26 הֵינּוּ בְּרָכָה וְהַמְּשָׁכָה מִמְּקוֹם
 27 שְׁלֹמֶעֱלָה מִמְּנֹה מֵהָאָדָם שְׁאֵלֵנוּ
 28 הוּא נִמְשַׁכְתָּ, וּמִשָּׁם מֵאוֹתוֹ מִקוֹם
 29 נִעֲלָה נִמְשַׁכְתָּ הַהֵאָרָה לְמַטָּה
 30 וּבָאָה בְּגִלּוּי וּבְפִנְיָמִיּוֹת
 31 בְּהַשְׁתָּאוֹת²¹ שֶׁל הָאָדָם בְּאוֹפֵן
 32 שְׁמִתְאַחֲדָתָה עִמּוֹ כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנַסְתָּ
 33 וְחוֹדֶרֶת בְּפִנְיָמִיּוֹת. מֵהַ שְׂאִינָן כֵּן
 34 בְּעֵינָנו הַהוֹדָאָה שֶׁהָאָדָם מוֹדָה עַל
 35 אֵף שְׂאִינוֹ מִבֵּין כֵּךְ בְּשִׁכּוּל וּבְהִבְחָנָתוֹ
 36 הֵרִי זֶה רַק בְּדָבָר שְׂאִינוֹ
 37 מְשִׁיג, שְׁלֹכֵן כִּיּוֹן שְׂאִין לוֹ הִבְנָה
 38 בְּכֵן צְרִיף לְהוֹדוֹת וְזוֹ מַעֲלָה
 39 הַבְּרָכָה (וְהַהִמְשָׁכָה) לְגַבֵּי הַהוֹדָאָה. אֲבָל לְאִידֵךְ מִצַּד שְׁנֵי יֵשׁ בְּזֶה
 40 בְּהוֹדָאָה מַעֲלָה שֶׁלָּא קִיַּמְתָּ בְּבְרָכָה מִצַּד עֵינָנו הַבֵּיטוּל, שְׁמוֹדָה

(19) סוטה י"ד, ב. הובא באוה"ת שם. (20) כלאים רפ"ז. וראה תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ. (21) ראה ד"ה איש יהודי שבהערה 6: "ובנפש הנה ברכה הו"ע ההשגה.. הענין מאיר בגילוי בשכלו כו"ו. (22) זח"ג רנז, סע"ב (ברע"מ). פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעוהיהו"א פ"ז (פב, א). (23) ראה פרש"י וירא, כ, יג. וישלח לה, ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הוא עֲנֵן שֵׁם אֱלֹקִים, שְׁהוּא בִלְשׁוֹן רַבִּים, מִצַּד הַתְּחִלָּקוֹת
 2 הָעוֹלָמוֹת לַעוֹלְמוֹת רַבִּים וְשׁוֹנִים זֶה מִזֶּה, וְכֵן הָאֹר ה'ממלא כל עלמין'
 3 בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת בְּעוֹלָמוֹת, דְּעוֹלָם מִלְּשׁוֹן הָעֵלָם²⁴ וְנִקְרָא 'עוֹלָם'
 4 עַל שֵׁם שְׁמַעִים וּמִסְתִּיר עַל הָאֹר הָאֱלֹקִי שֶׁנִּמְצָא בוֹ, וְאֱלֹקִים
 5 בְּגִימְטְרִיא הַטְּבַע²⁵ כִּי הֵשֵׁם
 6 אֱלֹקִים קָשׁוּר לָאוֹר ה'ממלא', הָאֹר
 7 הַמְצוּמָצֵם הַמוֹסְתֵר בְּטַבַּע הָעוֹלָם,
 8 רִטְבַּע' הוּא מִלְּשׁוֹן²⁶ הַכְּתוּב בְּאִיכָה
 9 טְבַעוּ בְּאָרְץ שְׁעָרֶיהָ²⁷ הֵינָנו
 10 שְׁהַשְׁעִירִים (שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם) טַבַּעוּ
 11 וְהַחֲסוּ בְּאָרְץ הַמִּסְתִּירָה אוֹתָם, וְכֵן
 12 טַבַּע הָעוֹלָם מִסְתִּיר עַל הָאֹר הָאֱלֹקִי
 13 ה'ממלא כל עלמין'.
 14 וְהִנֵּה, עַל בְּחִינַת מְמַלָּא כָּל
 15 עֲלָמִין, הַקְּשׁוּרָה עִם שֵׁם
 16 אֱלֹקִים, כַּמְבוּאָר לַעֲלִי, נֶאֱמַר²⁸
 17 בְּנִבְוֹת יִשְׁעִיה שְׁאוֹ מְרוֹם
 18 עֵינֵיכֶם וְרָאוּ מִי בְּרָא אֱלֹהִי,
 19 שְׁזוּהִי הַהִתְבּוֹנְנוֹת שֶׁעַל הָאֵדָם
 20 הַתְּבוֹנֵן שְׁאִין דְּבָר עוֹשֶׂה אֵת
 21 עֲצָמוֹ²⁹, וְכֵן הַהִתְבּוֹנְנוֹת
 22 בְּהַשְׁגָּחַת פְּרִטִית כּו',
 23 שֶׁהַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּדַבְרִים אֵלֶּה תְּבִיא אֵת
 24 הָאֵדָם הַלְּהִכְרָה וְאִמּוֹנָה בְּקוֹדֶשׁ בְּרוּךְ
 25 הוּא וּבְכֵן שְׁהוּא בּוֹרָא הָעוֹלָם וּמִנְהִיגוֹ
 26 כַּמְבוּאָר מְקוּמָה אַחֵר פְּרִטִי
 27 הַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׁבִנָּה, שְׁעַל יְדֵי
 28 זֶה נִעְשֶׂה אֶצְלוֹ אֵצֶל הָאֵדָם
 29 הַמְתְּבוֹנֵן עֲנֵן הַבְּנֵה וְהַשְׁגָּחָה
 30 בְּאֱלֹקוֹת, בִּינָה, וְעַד שְׁבָא
 31 לְבַחֲבִינַת רְאִיָּה דְחֻקְמָה, שְׁהִיא
 32 הַלְּהִכְרָה נַעֲלִית יוֹתֵר מִהַבְּנֵה הַשְּׁכִלִית,
 33 עַל-דֶּרֶךְ מַעֲלַת הַבְּהִירוֹת וְהַהִתְאֲמָתוֹת
 34 שֶׁל רְאִיָּה לְגַבִּי שְׁמִיעָה, שְׁזוּהוּ עֲנֵן
 35 רָאוּ מִי בְּרָא אֱלֹהִי, בְּאִפְסָן
 36 שְׁלֵא יִצְטָרֵף לְאִמּוֹנָה שְׁהִיא
 37 בְּדַבָּר שְׁרוּאִים אֵין שׁוּם סַפֵּק בְּקִיּוּמוֹ
 38 וְאֵין צוּרָךְ בְּאִמּוֹנָה שְׁהוּא קִיָּים.

(24) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ. (25) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. ראשית חכמה שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. שח, ב. שו"ת חכם צבי ס"ח. תניא שעהיוה"א רפ"ו. לקו"ת פ' ראה כב, סע"ב ואילך. (26) איכה ב, ט. וראה שו"ת חכם צבי שם. לקו"ת שם, ריש ע"ג. (27) ראה גם סה"מ תרע"ח ע' פט. תרפ"ט ע' נא. וש"נ. (28) ישע"י מ, כו. וראה לקו"ת ואתחנן ד, סע"א ואילך. שם, סע"ד. (29) ראה גם מאמרי אדמו"ר הזקן נביאים ע' כח. כתובים ח"ב ס"ע קלג. (30) ואתחנן ו, ד. (31) ראה סמ"ק סימן ב. הובא בבית יוסף או"ח סימן סא. שו"ע ודאדה"ו או"ח שם ס"ו. לקו"ת תזריע כג, ג. וראה ברכות יג, ב. (32) תהלים פד, יב. וראה תניא שעהיוה"א רפ"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לעבוד את ה' מתוך התגברות על ההעלם וההסתור. וְזָהוּ המבואר לעיל ששם
 2 הו' הוא השם של דרגת האלוקות שלמעלה מהעולם הוא הטעם הפנימי על
 3 כן שְׁהוּי' הוא מְלִשׁוֹן הֵיחָה וְיִהְיֶה, דָּאָף שְׁלִכְאוּרָה הָרִי
 4 זָה העובדה ששם הו' הוא מלשון היה הוה ויהיה מוֹרָה שֵׁישׁ לוֹ
 5 שְׂיִיכוּת לְעִנְיָן הַזְּמַן, הֵיחָה
 6 הֵיחָה וְיִהְיֶה, היינו עבר הווה ועתיד
 7 שהם גררי הזמן, מְכַל מְקוֹם
 8 אוֹמְרִים שְׁהוּא שם הו' ענין
 9 האלוקות בדרגה של לְמַעְלָה
 10 מִהַזְּמַן, שְׁהוּא הֵיחָה הֵיחָה
 11 וְיִהְיֶה בְּרִנְעָה אֶחָד באותו רגע,
 12 היינו שכל שלוש הבחינות של עבר,
 13 הווה ועתיד נמצאות בו ביחד, כי הוא
 14 למעלה מגדר הזמן (פְּמִבּוֹאֵר
 15 בְּשֵׁעַר הַיְחוד וְהַאֲמוּנָה³³
 16 שבספר התניא), וְכֵן הוּא שם הו'
 17 לְמַעְלָה מִבְּחִינַת מְקוֹם,
 18 כמבואר בתניא שם, "כי הוא מהווה
 19 תמיד את כל בחינת המקום כולו
 20 מלמעלה עד למטה ולד' סטריק".
 21 וְכֵמוּ שְׁמִקוֹם הָאָרוֹן אֵינוֹ מִן
 22 הַמְּדִינָה³⁴, כדברי הגמרא, ופירש
 23 רש"י: "באמצע בית קודש הקדשים
 24 היה יושב, ויש ריוח בינו לבין הכתלים
 25 עשר אמות לכל צד, וכל הבית אינו
 26 אלא כ' על כ', נמצא שאינו ממעט
 27 כלום", והארון לא תפס מקום בקודש
 28 הקדשים אף על פי שְׁהוּא
 29 מציאות גשמית עם מידות מדויקות
 30 אֲמִתִּים וְחֻצֵי אֲרֹכּוֹ וְאִמָּה
 31 וְחֻצֵי רַחְבּוֹ גו'³⁵, אֲלֵא שְׁזָהוּ
 32 בְּחִינָה שְׁלִמְעָלָה מִמְּקוֹם כְּפִי
 33 שְׁבָאָה לירי ביטוי מִמְּקוֹם בתוך
 34 גררי ומציאות המקום עצמו. וּמִזָּה
 35 המבואר לעיל ששם הו' הוא שם
 36 האלוקות בדרגה שלמעלה מגררי הזמן
 37 ולמעלה מגררי המקום מוֹבָן,
 38 שְׁמַצֵּד שֵׁם הוּי' שְׁלִמְעָלָה
 39 מַעוֹלְמוֹת לֹא שְׂיִיד עִנְיָן
 40 הַהֲבִינָה וְהַשְׁגָּה של אדם
 41 באלוקות, פִּי־אִם עִנְיָן הַהוֹדָאָה של האדם באלוקות, בְּאוֹפֵן
- שְׁמַתְבְּטֵל האדם מְמַצִּיאֹתוֹ כו'. וְאֵילּוֹ עִנְיָן הַבְּרָכָה, שְׁהוּא
 הַמְשַׁכֵּת הָאוֹר האלוקי מלמעלה לְבְּחִינָה שְׁלִמְטָה מִמְּנוֹ, וְעַד
 שְׁמַתְאֶחָד האור עִם מְצִיאֹת הַמְּקַבֵּל את האור, הָרִי זָה מַצֵּד
 שֵׁם אֱלֹקִים דְּוָקָא.
 (ד) וְהֵנָּה דוֹגְמַת הַחִילּוּק בֵּין
 בְּרָכָה לְהוֹדָאָה שברכה הוא ענין
 ההבנה והשגה, והודאה הוא ענין
 הביטול כמבואר לעיל הוּא גַם
 הַחִילּוּק בֵּין תוֹרָה לְתַפְלָה,
 דְּתוֹרָה שלומדים באמצעות השכל
 הוּא עִנְיָן הַהֲבִינָה וְהַשְׁגָּה,
 וְעַד לְאוֹפֵן שֶׁל הַתְּאֻדוּת של
 האדם הלומד תורה עם התורה עצמה,
 פְּמִבּוֹאֵר בַּתְּנִיָּא³⁶ שְׂבִידִיעֵת
 הַתוֹרָה מִתְּאֻדִּים הַמְשַׁפִּיל
 האדם הלומד עִם הַמּוֹשְׁפֵל הַתוֹרָה
 הַנְּלַמֵּד בְּיַחַד נְפִלָא בהתאחדות
 נְפִלָא וְנִעַל דְּרָף זָה בְּכָלְלוֹת
 עִנְיָן הַהֲבִינָה וְהַשְׁגָּה, שְׁעַל
 יְדֵי הַהֲתַבּוֹנְנוֹת בְּעִנְיָנִים
 שְׂצָרִיד לְהַתְּבוֹנֵן בְּהֵם בְּאוֹפֵן
 שְׂיִתְקַע מִחֻשְׁבָּתוֹ בְּחוּזְקָ³⁷,
 כמבואר בספר התניא, שזוהו ענין
 ה'ידעת' הבא לאחר ענין החכמה
 והבינה, והוא המקשר את הענין המובן
 עם האדם עצמו, שגם בזה התאחדות
 בין 'המשכיל' ו'המושכל', וְכִיּוֹן
 שְׁמַתְאֶחָד עִם הַדְּבָר, הָרִי
 הוּא האדם שהבין והתאחד
 בְּבְחִינַת תוֹקֵף הַמְּצִיאֹת, וְעַד
 שְׁנַעֲשֶׂה לְמְצִיאֹת תְּדַשָּׁה כי
 התורה שלומד ומתאחדת עמו, חודרת
 בפנימיותו ומשנה את המציאות שלו.
 מֵה שְׂאִין פֵּן בְּתַפְלָה שְׂצָרִיד
 לְהִיּוֹת האדם המתפלל בביטול
 לקודש ברוך הוא שאליו הוא מתפלל
 כְּעַבְדָּא קָמִי מְרִיחָ¹⁶, שְׁהוּא
 עִנְיָן הַבִּיטוּל של מציאות האדם
 לאלוקות, היפך מתוקף המציאות.
 וְאֵף שְׁגַם לִימוּד הַתוֹרָה צָרִיד
 לְהִיּוֹת בְּבִיטוּל, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב³⁸ בְּתַהִילִים תַּעֲן לְשׁוֹנֵי אֲמֶרְתְּךָ,

(33) שבהערה 22. (34) יומא כא, א. וש"נ. (35) תרומה כה, י"ד. (36) ריש פ"ה. (37) ראה תניא ספ"ג. רפמ"ב. (38) תהלים קיט, קעב. וראה תו"א יתרו סז, ב. לקו"ת שה"ש מד, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וכמבואר בתורה אור לרבנו הזקן, "כמו שכתוב תען לשוני אמרתך שהתורה
2 היא אמרתך אלא שלשוני תען כעונה אחר האומר מה שהוא אומר. ויוד'
3 הרביות הן כללות כל התורה שבקבלתן עשרת הדברות מפי הגבורה קבלו
4 כל התורה להיות בחינת בטול אצלם לדבר ה' המדבר בפיהם ולהיות רק
5 כעונה אחר האומר שהוא ענין גילוי
6 אור-אין-סוף למטה כמו למעלה
7 בכחינת בטול ממש. ומזה יתבונן
8 המשכיל ויפול עליו אימה ופחד בעסק
9 התורה בשמום ללבו כי דבר ה' הוא
10 ממש שנאמר למשה מסיני...", ואם
11 כן, גם לימוד התורה הוא ענין הביטול,
12 הנה (נוסף לכהן שזוהי הביטול
13 של 'תען לשוני אמרתך' דוקא
14 נעלית ביותר ולא כל אחד ואחד
15 יכול להגיע לזה) ביטול זה גופא
16 עצמו פועל שיהיה האדם
17 בתוקף המציאות, והיינו,
18 שהביטול בתפלה (כעבדא
19 קמיה מריה) הוא באופן
20 שנעשה האדם המתפלל להעדר
21 המציאות, מה שאין פן
22 הביטול דלימוד התורה הוא
23 באופן שעל ידי זה נעשה
24 בתוקף המציאות דמלך
25 (פנזכר לעיל סעיף ב לגבי ענין
26 'כי תישא את ראש' שהראש הוא כמלך
27 על שאר אברי הגוף), ועד שעל
28 ידי שמתקשר הלומד תורה עם
29 הקדוש-ברוך-הוא נותן התורה,
30 שהוא אמיתית המציאות, אזי
31 נעשה הלומד תורה למציאות
32 אמיתית וזהו ענין מיוחד שנמצא
33 דווקא בלימוד התורה ולא בתפלה.
34 וכללות הענין בזה, כביאור
35 ההבדל האמור בין תורה שנותנת תוקף
36 למציאות האדם הלומד תורה, לתפלה
37 שענינה ביטול המציאות של האדם
38 המתפלל, שתורה ענינה
39 המשכה מלמעלה למטה,
40 פעולה על המציאות התחתונה על ידי
41 המשכה של אלוקות מלמעלה למטה

ומשמעות לענין המציאות דמטה שבו באותו מטה תהיה
ההמשכה מלמעלה, שזוהו הטעם הפנימי על כך שהתורה ניתנה
למטה בארץ דוקא³⁹, ולכן לימודה של התורה צריך להיות
בתוקף המציאות של האדם הלומד תורה דוקא. מה שאין פן
תפלה ענינה העלאה של
המציאות התחתונה על ידי התעלות
מלמטה למעלה, וכדברי הוזהר
לגבי עבודת הקרבנות שענינה העלאה
מלמטה (של קרבנות מדברים גשמיים)
למעלה, לאלוקות, דוקא דקורבנא
עולה עד רזא דאין סוף⁴⁰,
שסוד הקרבן עולה עד סוד האין-סוף,
והיינו שמתעלה האדם המתפלל
ממדרגתו הקודמת ומתבטל
ונעשה בכחינת העדר
המציאות ונאף שבתפלה יש
גם הענין דמילוי בקשת
צרכיו של האדם המבקש רפואה
ברפואנו ופרנסה בברך עלינו וכו',
שענינו המשכה והשפעה אלוקית
מלמעלה למטה אל האדם, הרי
זה נעשה לאחר התפלה,
אבל התפלה גופא עצמה היא
התקרבות של האדם לאלוקות בדרך
העלאה מלמטה למעלה
כאמור לעיל].

(ה) וזהו התוכן הפנימי של הכתוב
איש יהודי הנה בשושן
הבירה ושמו מרדכי בן יאיר
גו'. דהנה, איש יהודי הוא
על שם ענין ההודאה, שהוא
ענין התפלה (פנזכר לעיל
סעיף ב). ובזה בענין ההודאה
גופא עצמו יש שתי בחינות⁴¹,
האחת, ההודאה דמודה אני
שאומר האדם מיד בקומו משנתו
בבוקר, והשנייה, ההודאה
דמודים שבסוף התפלה (לאחרי ההתבוננות
כו')⁴². והיינו, שאף על פי שעיקר מעלתו של
מרדכי בן יאיר גו'. דהנה, איש יהודי
הוא על שם ענין ההודאה, שהוא ענין התפלה
(פנזכר לעיל סעיף ב). ובזה גופא יש שתי
בחינות⁴¹, האחת, ההודאה דמודה אני מיד
בקומו משנתו בבוקר, והשנייה, ההודאה
דמודים שבסוף התפלה (לאחרי ההתבוננות
כו')⁴². והיינו, שאף על פי שעיקר מעלתו של
מרדכי בן יאיר גו'. דהנה, איש יהודי הוא על שם ענין ההודאה, שהוא ענין התפלה (פנזכר לעיל סעיף ב). ובזה גופא יש שתי בחינות⁴¹, האחת, ההודאה דמודה אני מיד בקומו משנתו בבוקר, והשנייה, ההודאה דמודים שבסוף התפלה (לאחרי ההתבוננות כו')⁴². והיינו, שאף על פי שעיקר מעלתו של

(39) ראה שבת פט, א. (40) ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב. (41) ראה גם סד"ה איש יהודי הנ"ל (סה"מ תרצ"ב ע' רעג).
(42) חסר קצת (המו"ל).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁעִיקָר מַעֲלָתוֹ שֶׁל מְרֻדְכֵי הִיְתָה בְּעֵנֵן הַתּוֹרָה, כַּאֲמוֹר לַעֲלִי,
 2 וְהוּא עֵנִן הַהֲבֵנָה וְהַהֲשָׁגָה, הִיְתָה אֶצְלוֹ גַם מַעֲלַת הַבֵּיטוּל
 3 וְהַהוֹדָאָה שֶׁבַתְּפִלָּה. וְעֵנֵן זֶה שֶׁל הַבֵּיטוּל לֵאלוּקוֹת בַּעֲבוּרַת
 4 הַתְּפִילָּה פֶּעַל וְהַשְׁפִּיעַ גַּם עַל הַהֲשָׁגָה שֶׁבַתּוֹרָה, שְׁעַל יְדֵי זֶה
 5 עַל יְדֵי הַבֵּיטוּל נַעֲשֶׂה נַפְעַל אֶצְלוֹ
 6 מְרֻדְכֵי הֶרְמָה וְהַגְּבָהָה גַם
 7 בַּחֲקֻמָּתוֹ וְתוֹרָתוֹ, שְׁזָהוּ תוֹכֵן
 8 הַמּוֹבָא בַּמְדַּרְשׁ שְׁאֻמְרָה לֹא
 9 אֶסְתֵּר לַמְרֻדְכֵי לֵאחֹר שְׁאֻמְרָה לֹא
 10 יִצְוָמוּ עָלַי וְאֵל וְאֵל תֹּאכְלוּ וְאֵת תִּשְׁתּוּ
 11 שְׁלֹשֶׁת יָמִים לֵילָה וְיוֹם, בִּיג, בִּי"ד
 12 וּבִט"ו בְּנִסָּן, וְאִמְרוּ לוֹ מְרֻדְכֵי, וְהָרִי יֵשׁ
 13 כִּימִים אֵלֶּה אֵת יוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח,
 14 אֻמְרָה לֹא אֶסְתֵּר, זְקֵן שְׁבִיטְיָאֵל,
 15 אִם אֵינִי יִשְׂרָאֵל לְמָה הוּא
 16 הַפֶּסַח⁴³, הָרִי שְׁקָרָאָה לֹא
 17 אֶסְתֵּר לַמְרֻדְכֵי בְּשֵׁם זְקֵן
 18 שְׁבִיטְיָאֵל, דְּזָקֵן הוּא מִי
 19 שְׁקָנָה חֲקֻמָּה⁴⁴ כְּרַבְרֵי הַגְּמָרָא
 20 לַגְּבִי הַצִּיּוּרִי 'מִפְּנֵי שִׁיבָה תְּקוּם וְהִדְרָת
 21 פְּנֵי זָקֵן, וְעַד שְׁנַעֲשֶׂה זֶה שְׁקָנָה'
 22 חֲכָמָה בְּעַל הַבֵּית עַל הַתּוֹרָה,
 23 וְכֻמוֹ שְׁפָתוֹב⁴⁵ בַּמְּגִילַת אֶסְתֵּר
 24 שֶׁלֹּאֲחֵר שְׁאֶסְתֵּר אֻמְרוּ לוֹ אֵת הַדְּרָבִים
 25 הַלְלוּ וַיַּעֲבֹר מְרֻדְכֵי, שְׁעַבְרָה עַל
 26 דַּת⁴⁶ וּבִאוּתָה שְׁנֵה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צִמּוּ
 27 בַּפֶּסַח, כִּי הִיָּה לַמְרֻדְכֵי אֵת הַכּוֹחַ לַהֲיִית
 28 'בְּעַל הַבֵּית' עַל הַחֲכָמָה שֶׁלֹּאֲחֵר וּלְגוֹזֵר
 29 תַּעֲנִית בַּפֶּסַח, שְׁכָּל זֶה כֹּל הַמַּעֲלוֹת
 30 הַלְלוּ, אִף שֶׁהֵן מַעֲלוֹת בַּעֲנֵן הַתּוֹרָה,
 31 הוּא עַל יְדֵי הַהַעֲלָאָה שְׁבַעֲעֵנֵן
 32 הַתְּפִלָּה דְּזָקֵן שְׁפּוּעֵלַת תּוֹסַפֵּת
 33 עֵלְיוֹ בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה, כַּמּוֹבָא לַעֲלִי.
 34 וְזָהוּ גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל כֵּךְ
 35 שֶׁמְרֻדְכֵי נִקְרָא בֶּן יֹאִיר, בֶּן
 36 שְׁהָאִיר עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
 37 בַּתְּפִלָּתוֹ, שְׁדוֹקָא עַל יְדֵי זֶה
 38 שְׁהָאִיר עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
 39 בַּתְּפִלָּתוֹ, הֵיטָו דּוֹקָא מִצַּד מַעֲלַת הַתְּפִילָּה נִיתוּסַף אֶצְלוֹ גַם בְּהַעֲנֵנֵן
 40 דִּיאִיר, שְׁמוֹרָה עַל עֵנֵן הַשְּׁכָל, עֵנִן לִימּוֹד הַתּוֹרָה. וְכֵן לֵאדִּירָךְ

גִּיסָא, לְצַד הַשְּׁנִי, שְׁהַעֲנֵנֵן שְׁהָאִיר כּוֹ' בַּתְּפִלָּתוֹ נִמְשָׁךְ וּנְפַעַל עַל
 יְדֵי הַתּוֹרָה וְהֵיטָו שֶׁהַתְּפִילָּה מוֹסִיפָה בַּמַּעֲלַת הַתּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה מוֹסִיפָה
 בַּמַּעֲלַת הַתְּפִילָּה.
 וְעַל דִּרְךָ הַמְּבּוֹאָר בַּתּוֹרָת הַחֲסִידוֹת בְּעֵנֵן הַתְּשׁוּבָה, דָּאָף שְׁהִיא
 הַתְּשׁוּבָה לְמַעֲלָה מִהַתּוֹרָה,
 שְׁהָרִי הַתְּשׁוּבָה מְמַלְאָה וּמְשַׁלְּמָה
 כָּל הַחֲסוּדוֹת שֶׁבַתּוֹרָה
 וּמִצּוֹת, מִפֶּל מְקוֹם, הַתְּגַלּוֹת
 מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה (שְׁגַם אָנוּ יוֹדְעִים זֹאת אֵת כּוֹחַ הַתְּשׁוּבָה
 לַהֲשִׁילִים אֵת מַה שְׁנַחֲסַר בַּתּוֹרָה
 וּמִצּוֹת) הִיא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה⁴⁷
 שֶׁמְבָרַת וּמְגַלָּה אֵת עֵנֵן הַתְּשׁוּבָה,
 וּנְמַצָּא שֶׁהַתְּשׁוּבָה מוֹסִיפָה בַּתּוֹרָה
 וּמְשַׁלְּמָה אֵת מַה שְׁנַחֲסַר בָּהּ, וְהַתּוֹרָה
 מְמַשִּׁיכָה וּמְגַלָּה אֵת הַתְּשׁוּבָה. וְזָהוּ
 גַם הַעֲנֵנֵן דְּכִי תִשָּׂא אֵת רֹאשׁ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁזָהוּ עֵנֵן
 הַהֶרְמָה וְהַגְּבָהָה גַם
 עֵנֵן הַהֲבֵנָה וְהַהֲשָׁגָה
 שְׁהוּא עֵנֵן הַתּוֹרָה, שְׁנַעֲשֶׂה
 עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה עֵנֵן הַבֵּיטוּל, וְעַל
 יְדֵי עֲבוּרַת הַתְּפִילָּה יֵשׁ תּוֹסַפֵּת עֵלְיוֹ
 בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה.
 (1) וְהִנֵּה הַעֲנֵנֵן דְּכִי תִשָּׂא הַרְמָה
 וְהַגְּבָהָה (בַּחֲבֵנָה וְהַשְּׁגָה שְׁעַל יְדֵי
 לִימּוֹד הַתּוֹרָה) הַנְּפַעֲלַת דּוֹקָא עַל יְדֵי
 הוֹדָא (הַבֵּיטוּל שְׁעַל יְדֵי עֲבוּרַת
 הַתְּפִלָּה) שְׁיִיךְ גַם לְפּוֹרִים,
 שְׁהָרִי בֵּיטוּל הַגְּזִירָה דְּפּוֹרִים
 (לֵאֲחֵרֵי שְׁבַנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ
 בַּשַּׁעֲת הַגְּזִירָה, קוֹדֵם בֵּיטוּל הַגְּזִירָה
 בְּמַעֲמַד וּמִצָּב נְחוּת שְׁהוֹשְׁחָרוּ
 פְּנֵיהֶם מְקוּשֵׁי הַגְּזִירָה כְּשׁוֹלֵי
 קְדֻרָה⁴⁸ כְּמוֹ תַּחְתִּית הַקְּדִירָה,
 הַעוֹמֵד עַל גְּבֵי הָאֵשׁ, שְׁהִיא שְׁחוּרָה
 בְּיוֹתָר) הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה
 שְׁהַקְּדִימוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁקָלֵיהֶם
 שְׁנַתְּנוּ לִמְחַצִּית הַשְּׁקָל לְשְׁקָלְיוֹ⁴⁹ שֶׁל הַמֶּן שְׁאִמְרוּ לֵאחֲשׁוֹרוֹ שְׁכַאשֵׁר
 יִגְזוּר אֵת הַגְּזִירָה עַל יְהוּדִים, הַמֶּן יִשְׁקוּל לִידֵיו עֲשֶׂרַת אֲלָפִים כֹּכַר כֶּסֶף, שְׁזָהוּ

(43) אסת"ר פ"ח, ז. פרד"א פ"ג. ילקוט שמעוני אסתר רמז תתרנו. (44) קידושין לב, ב. (45) אסתר ד, יז. (46) ראה פרש"י עה"פ (ממגילה טו, א). (47) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'תח. לקו"ש ח"ח ע' 121. וש"נ. (48) מגילה יא, א. אסת"ר בתחילתו. (49) ראה מגילה יג, סע"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 השקלים של בני ישראל התוכן דְּפָרֶשֶׁת שְׁקָלִים שְׁבַה־תַּחֲלַת
 2 פְּרִשֶׁת כִּי תִשָּׂא. וְנוֹסֵף עַל הַשְּׂיִיכוֹת דְּפָרֶשֶׁת תִּשָּׂא לְפוּרִים
 3 שְׁבָכֶל שָׁנָה וְשָׁנָה, יֵשׁ הַדְּגִשָׁה מִיּוֹחֲדַת בְּקָבִיעוֹת שָׁנָה זֹו
 4 תִּשְׁלֹ"ד (וכן היא קביעות שנה זו, תשפ"ה), שְׁבַכְרָפִים עֲרִים הַמוֹקְפִין
 5 חוּמָה כִּמוּ יְרוּשָׁלַיִם קוֹרְאִים
 6 בתורה בְּשֵׁבֶת פְּרִשֶׁת תִּשָּׂא 1 שְׁקָלִים שְׁבַה־תַּחֲלַת פְּרִשֶׁת כִּי תִשָּׂא. וְנוֹסֵף עַל
 7 הַקְּרִיָּאָה דְּפוּרִים, וַיִּבֹא עִמָּלֶק 2 הַשְּׂיִיכוֹת דְּפָרֶשֶׁת תִּשָּׂא לְפוּרִים שְׁבָכֶל שָׁנָה
 8 וְגו' 50¹ ובוה מודגשת יותר השייכות 3 וְשָׁנָה, יֵשׁ הַדְּגִשָׁה מִיּוֹחֲדַת בְּקָבִיעוֹת שָׁנָה זֹו,
 9 של שבת זו, שבת פרישת כי תישא, 4 שְׁבַכְרָפִים הַמוֹקְפִין חוּמָה קוֹרְאִים בְּשֵׁבֶת פְּרִשֶׁת
 10 לפוּרִים. וְעַנְּנָן זֶה קָשׁוּר גַּם עִם 5 תִּשָּׂא הַקְּרִיָּאָה דְּפוּרִים, וַיִּבֹא עִמָּלֶק וְגו' 50¹. וְעַנְּנָן
 11 מֵה שְׁכָתוּב בַּהִפְטָרָה דְּשֵׁבֶת 6 זֶה קָשׁוּר גַּם עִם מֵה שְׁכָתוּב בַּהִפְטָרָה דְּשֵׁבֶת
 12 זְכוֹר, הַשֶּׁבֶת שֶׁלִּפְנֵי פוּרִים, פְּקָדְתִּי 7 זְכוֹר, פְּקָדְתִּי אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּלֶק 51¹,
 13 אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּלֶק 51¹, 8 מוֹדְגֶשֶׁת 14 שְׁשֵׁם בְּתוֹכָן הַפְטָרָה זֹו מוֹדְגֶשֶׁת
 15 הַמַּעֲלָה שֶׁל קָבַלְתָּ עוֹל 9 שְׁכָתוּב 52¹ הִנֵּה שָׁמַע מְזַבַּח טוֹב וְגו', וּמִמְשִׁיף
 16 (הוֹדָאָה), כִּמוּ שְׁכָתוּב 52¹ 10 וְגַם יִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנְחַם 53¹, וְלִכְנָן
 17 שֶׁשְׁמוּאֵל הַנְּבִיא אָמַר לְשֹׁאֵל הַמֶּלֶךְ, 11 יִתְּנָה מַלְכוּתוֹ שֶׁל שְׁאֵל לְרַעֲף הַטוֹב מִמֶּךָ 54¹,
 18 בְּמַעֲנֵה עַל דְּבָרָיו שֶׁלָּא הִרְגוּ אֶת כָּל 12 שְׁהוּא עַנְּנָן מַלְכוּת בֵּית דָּוִד (יְהוּדָה), וּבִאֲפוֹן
 19 הַצֶּאֱן שֶׁל עִמָּלֶק כְּדִי לְהַבִּיא מֵהֶם 13 שְׁכָבוּדִי לְאַחַר לֹא אֶתָּן 55¹, עַד הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה
 20 קֶרְבֻנוֹת, הִנֵּה שָׁמַע מְזַבַּח טוֹב 14 שְׁתִּהְיֶה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ שְׁהוּא מִבֵּית דָּוִד 56¹.
 21 וְגו', כְּלוּמַר, הַצִּיּוֹת לְדַבֵּר ה' 15 וְזוֹכִים לָזֶה עַל יְדֵי הַהֲנַהֲגָה כִּפִּי שְׁמֶרְדֵּכִי וְאַסְתֵּר
 22 לְהַשְׁמִיד אֶת עִמָּלֶק כּוֹלוֹ, גַּם הַצֶּאֱן, 16 רָצוּ שְׂיִתְנַהֲגוּ בַּהּ, לְהִיּוֹת אִישׁ יְהוּדִי, שְׁכּוֹפֵר
 23 צִיּוֹת מִתּוֹךְ קַבְלַת עוֹל, עֲדִיף מִלְּהַבִּיא 17 בְּעַבְדוּת זָרָה וּמוֹדָה בְּכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, וְאִישׁ
 24 קֶרְבֻנוֹת מִשׁוּבָחִים, וּמִמְשִׁיף שְׁמוּאֵל 18 יְהוּדִי, דְּאִישׁ הוּא לְשׁוֹן תּוֹקֶף, כִּמוּ שְׁכָתוּב 57¹
 25 הַנְּבִיא בְּדַבְרָיו שֶׁם וְגַם יִצַּח 19 כְּאִישׁ גְּבוּרְתוֹ 41¹, דְּהֵינּוּ הַגְּבוּרָה וְהַתּוֹקֶף בְּעַנְּנָן
 26 וְיִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לֹא 20 הַהוֹדָאָה. וְזֶהוּ אִישׁ יְהוּדִי הִיָּה בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה,
 27 יִשְׁקַר וְלֹא יִנְחַם 53¹, וְלִכְנָן כִּיוֹן 21 שָׁגַם בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה יֵשׁ אֲצֵלוֹ הַתּוֹקֶף דִּיהוּדִי,
 28 אֲשֶׁל שְׁאֵל הַמֶּלֶךְ הִיָּה חֹסֵר בְּעַנְּנָן 22 שְׁכּוֹפֵר בְּעַבְדוּת זָרָה וּמוֹדָה בְּכָל הַתּוֹרָה. וְעַל
 29 הַבִּיטוּל וְהַהוֹרָאָה יִתְּנָה מַלְכוּתוֹ 23 יְדִי זֶה נַעֲשֶׂה (מֵה שְׁכָתוּב בְּפָרֶשֶׁת תִּשָּׂא 58¹)
 30 שֶׁל שְׁאֵל לְרַעֲף הַטוֹב 31 מִמֶּךָ 54¹, שְׁהוּא עַנְּנָן מַלְכוּת 24 לְכַפֵּר עַל נִפְשׁוֹתֵיכֶם, וְעַד לְאוֹפֶן הַכִּי נַעֲלָה
 32 בֵּית דָּוִד (יְהוּדָה מִלְשׁוֹן הוֹרָאָה, 25 בְּכַפְרָה שְׁנַפְעָלַת עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה (כְּמִבּוֹאֵר
 33 בִּיטוּל), וּבִאֲפוֹן שְׁכָבוּדִי לְאַחַר 26 בְּאַגְרַת הַתְּשׁוּבָה 59¹), וְיִשְׂרָאֵל עוֹשֵׂן תְּשׁוּבָה
 34 לֹא אֶתָּן 55¹, אֵלָּא מַלְכוּת בֵּית דָּוִד 27 וּמִיָּד הֵן נִגְאָלִין 60¹.
 35 תַּתִּיקִים לְנַצַּח עַד הַגְּאוּלָּה 36 הַעֲתִידָה שְׁתִּהְיֶה עַל יְדֵי
 37 מְשִׁיחַ שְׁהוּא מִבֵּית דָּוִד 56¹.
 38 וְזוֹכִים לָזֶה לְגֹאוּלַת הַעֲתִידָה עַל

50) בשלח יו, ח ואילך. 51) שמואל-א טו, ב. 52) שם, כב. וראה סה"מ תר"ל ע' קס. 53) שם, כט. 54) שם, כח. 55) ישעי' מב, ח. מח, יא. 56) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א. 57) שופטים ח, כא. 58) ל, טו. 59) פ"ב (צא, ב). 60) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

התועדויות

בס"ד. יום ב', יו"ד אדר, ה'תשל"ד.

– בעת ניחום אבלים אצל הרה"ח הרה"ת ר' שמריהו גוראריי* –

בלתי מוגה

- א. הרש"ג: כשאין להנפטר (או הנפטרת) בן – מי קודם בחיוב אמירת קדיש: האת או החתנים? ¹
- כ"ק אדמו"ר שליט"א: מנהגנו¹ – שהחתנים² קודמים, באם יכולים הם לומר קדיש (שא' מהוריהם נפטר מן העולם), ובנדו"ד, יכולים החתנים לומר קדיש³. ²
- הרש"ג: כך פסק גם רבו של כפר חב"ד⁴. ³
- כ"ק אדמו"ר שליט"א: יש להעיר גם מהכלל ש"הלכה⁵ כדברי המיקל באבל"⁶, ומה גם שעומדים אנו בחודש אדר שבו "מרבין בשמחה"⁷. ⁴
- * * *
- ב. הרש"ג: בנוגע לענין האבלות – שהוא (ככל הענינים) בהשגחה פרטית⁸ – כותב הרמב"ם⁹ שזהו ענין התשובה: "יפחד וידאג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה". ובנוגע לניחום אבלים – מצינו בקרא¹⁰ "ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלקים את יצחק בנו", ומפרש רש"י: "נחמו תנחומי אבלים". – האם ניחום אבלים הוא ענין של ברכה? ⁵
- כ"ק אדמו"ר שליט"א: בנוגע לניחום אבלים כותב הרמב"ם¹¹ שענינו "גמילות חסדים"¹² .. בכלל ואהבת¹³ לרעך כמוך". ⁶
- [הרש"ג: ניחום אבלים היא הרי "מצות¹¹ עשה של דבריהם"? ⁷
- כ"ק אדמו"ר שליט"א: אכן, אבל הרמב"ם מוסיף ומפרש: "אע"פ שכל מצוות אלו מדבריהם, הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך". ⁸
- ויש לומר, שזהו ע"ד הענין דביקור חולים, ש"כל המבקר את החולה כאילו נטל חלק מחליו והקל מעליו"¹⁴, ועד"ז בניחום אבלים, שע"ז נוטלים חלק מהאבלות ומקילים עליו, כפי שרואים ברגשות בני-אדם, שכאשר משתתפים בצערן של אדם, נעשה לו קל יותר ("עס ווערט אים לייכטער"). ⁹
- ולהוסיף, שבניחום אבלים מצינו דבר נפלא ("אָ געוואַלדיקע זאַך"): ¹⁰

(6) המשך הדברים הוא, כנראה, להקל על הרש"ג בנוגע אמירת קדיש (המו"ז).

(7) תענית כט, סע"א. הובא במג"א או"ח סו"ס תרפו.

(8) ראה כש"ט בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

(9) הלי' אבל ספיי"ג.

(10) חיי שרה כה, יא.

(11) שם רפי"ד.

(12) ושם ה"ז: "גמילות חסד עם החיים ועם המתים".

(13) קדושים יח, יט.

(14) רמב"ם שם ה"ד – מגדירים לט, ב. ב"מ ל, ב (בשינוי לשון). וראה לקו"ש ח"כ ע' 64 הערה 23.

(* אחר פטירת אחותו מרת סאניא אשת הרה"ת ר' חיים יוסף ורונבלום. – נפטרה ד' אדר תשל"ד.

(1) ראה בספרים שזכרו בשד"ח אסיפת דינים מערכת אבילות סקנ"ז-קנט.

(2) ראה פרש"י ד"ה נפק – שבת כג, ב: "חתנו כבנו".

(3) הר' יעקב בן צבי – נפטרו הוריו, והר' שמואל חפר – נפטר אביו (המו"ז).

(4) הרה"ח הרה"ת וכו' ר' שניאור זלמן גרליק, רבו של כפר-חב"ד משנת תש"ט – ראה אודותו "כפר-חב"ד" גליון 573 (י"ד סיון תשנ"ג).

(5) עירובין מו, סע"א. וש"נ.

1 הנוסח דניחוס אבלים¹⁵ – ע"פ "מנהג ישראל (ש)תורה היא"¹⁶ – "המקום ינחם אתכם בתוך שאר
2 אבלי ציון וירושלים", היינו, שהנחמה על הפטירה רח"ל דכל איש מישראל, יהי מי שיהי, אפילו ילד
3 קטן ("א פיצל קינדר"), קשורה עם נחמת ציון וירושלים!

4 ובביאור קשר הענינים זל"ז – יש לומר, שהכוונה בזה היא להדגיש (א) שכשם שנחמת ציון וירושלים
5 היא נחמה ודאית, כך גם הנחמה על פטירת כל איש ישראל היא בוודאות, ללא כל ספק¹⁷, (ב) כשם
6 שנחמת ציון וירושלים תהי' בתכלית השלימות ("מיטן גרעסטן שטורעם"), עד כדי כך שיאמרו "אודך הוי'
7 כי אנפת ביי"¹⁸, כמו כן תהי' גם הנחמה על פטירת כל איש ישראל בתכלית השלימות.

8 * * *

9 ג. הרש"ג: ענין הגלגולים – האם יש לו מקור בש"ס?

10 כ"ק אדמו"ר שליט"א: מצינו כמה מגדולי ישראל, ברי-סמכא, (שלא ידעו ו)חלקו על ענין
11 הגלגולים¹⁹, כיון שאין זה מפורש בש"ס (כי בדבר המפורש בש"ס אין מקום לפלוגתא, כפשוט).

12 – המהרש"א בחדא"ג מביא ענין הגלגולים בשם "המקובלים"²⁰, שכן, בספרי קבלה ישנם ספר
13 הגלגולים, שער הגלגולים וכו'.

14 הרש"ג: גם בזהר נזכר ענין הגלגולים.

15 כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין הגלגולים נמצא בכמה מספרנו הק' גם שלפני האריז"ל ולכל לראש
16 בזהר, ובכמה מקומות²¹, אלא, שספר הגלגולים ושער הגלגולים עוסקים במיוחד בענין זה. והמהרש"א
17 שמביא ענין הגלגולים בשם המקובלים – כוונתו לכל לראש להמובא בזהר, וכוונתו לשלול רק שענין
18 הגלגולים לא נתפרש בנגלה בתורה.

19 ד. הרש"ג: לכאורה, יש להביא מקור לענין הגלגולים – ממאמר חז"ל (שהובא לא רק בזהר, אלא
20 גם במדרשים)²² "פינחס זה אליהו"?

21 כ"ק אדמו"ר שליט"א: בנוגע להמאמר "פינחס זה אליהו" – הנה: אלה שיודעים מענין הגלגולים,
22 יכולים לפרש מאמר זה ע"פ ענין הגלגולים²³; אבל, אין להכריח ממאמר זה כללות ענין הגלגולים, כיון
23 שיכולים לפרש – כפשטות הלשון – שהמדובר הוא באדם אחד שנקרא בשתי שמות, כפי שמצינו לשון זה
24 (פלוני הוא פלוני) בש"ס לגבי כו"כ אנשים (וכן לגבי כמה תנאים ואמוראים)²⁴.

25 הרש"ג: כיצד אפשר לפרש כן – הרי פינחס ואליהו היו בשתי תקופות שונות, בריחוק זמן זמ"ז?

26 כ"ק אדמו"ר שליט"א: הפירוש הפשוט במאמר "פינחס זה אליהו" – שהמדובר אודות אדם אחד
27 שהאריך ימים.

28 הרש"ג: זוהי אריכות ימים מופלגה ביותר!

טו, ב – ד"ה בעונותיהם).
21 ראה – לדוגמא – זהר ר"פ משפטים: "ואלה המשפטים
.. אלין אינון סדורין דגלגולא כו" (וראה הנסמן בשערי זהר
לב"מ קז, סע"א). רמב"ן (איוב, הקדמה). בחיי (בחוקותי כו, יא).
ועוד. וראה גם אג"ק חכ"ג ע' ז. לקמן ס"ו.
22 נסמן לקמן הערה 35.
23 ראה שער הגלגולים הקדמה לא-לב. ועוד.
24 ראה – לדוגמא – שבת קמז, ב. ר"ה כה, סע"א. מגילה
טו, א. סנהדרין מד, ב. הוריות יא, סע"ב.
ולהעיר מתחומא ויצא יג: "בלעם זה לבן" (וראה פי' עין
יוסף שם).

15 ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 195 הערה
74. וש"נ.
16 ראה תורה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא
ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע
אדה"ז אור"ח סוסק"פ. סת"ל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז.
ועוד.
17 ראה לקמן ס"ו.
18 ישע"י יב, א.
19 ראה ס' אוצר ישראל (איינשטיין) ערך גלגול. וש"נ.
20 "וע"פ דעת המקובלים בסוד הגלגול כו" (עירובין יח,
ב – ד"ה לאו). "ע"י גלגול כמ"ש בזה בעלי המקובלים" (מור"ק

1 כ"ק אדמו"ר שליט"א: אכן. – ולהעיר שמצינו גם אצל רות שהאריכה ימים, שהיתה "בימי שפוט
2 השופטים"²⁵, וראתה את שלמה יושב על כסא מלכותו, כמ"ש בשלמה "וישם כסא לאם המלך"²⁶, ומפרש
3 רש"י, "אמרו רבותינו²⁷ לאמה של מלכות היא רות".

4 הרש"ג: פירוש זה – שפינחס האריך ימים כו' – מפורש בספרים?

5 כ"ק אדמו"ר שליט"א: נוסף על המפורש בספרים²⁸, הרי זה הפירוש הפשוט,

6 – הנני עוסק בחיות ולהט ("איך קאך זיך") בלימוד פירוש רש"י על התורה ע"ד הפשט דוקא, כדברי
7 רש"י²⁹ "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא" (כפי שלומדים עם "בן חמש למקרא"³⁰), ובנדוד: המאמר
8 "אליהו הוא פינחס" הובא בפירושו רש"י בש"ס³¹, וידוע שכשם שפירושו על התורה הוא פשוטו של מקרא
9 כך גם פירושו לש"ס הוא ע"ד הפשט³², ובמילא יש לפרשו כפשוטו –

10 ומה גם שבספרי גדולי ישראל ("די מתנגדישע") שחולקים על ענין הגלגולים (מפני שלא נתפרש
11 בנגלה דתורה) אין קס"ד לפרש המאמר "פינחס זה אליהו" באופן אחר (מלבד הפירוש הפשוט שפינחס
12 האריך ימים), דאל"כ, תהי' ראי' מוכחת לענין הגלגולים ממארז"ל זה, היפך דברי המהרש"א שמביא
13 ענין הגלגולים בשם המקובלים דוקא, מפני שלא נמצא בש"ס ובמדרשי חז"ל.

14 הרש"ג: ואלה שיוודעים מענין הגלגולים – משתמשים במארז"ל זה בתור מקור לענין הגלגולים?

15 כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא בתור מקור, כאמור, שאין הכרח לפרש שהכוונה היא לענין של גלגול,
16 כיון שאפשר לפרש גם כפשוטו, אלא, שס"ל שהפירוש שהכוונה היא לענין של גלגול מסתבר יותר
17 מהפירוש כפשוטו (שמדובר אודות אדם אחד), כדי שלא יהי' צורך לחדש שהיתה אצלו אריכות ימים
18 מופלגה.

19 זאת ועוד:

20 מצינו במדרשי חז"ל³³ אודות המאורע עם בתו של יפתח שהי' יכול לילך אצל פנחס שיתיר לו נדרו,
21 "אלא פנחס אמר הוא (יפתח) צריך לי ואני אלך אצלו (בתמי")³⁴, ויפתח אמר אני ראש קציני ישראל ואני
22 הולך לי אצל פנחס (בתמי") .. ושניהם (יפתח ופנחס) נענשו בדמי' של נערה, יפתח מת בנשילת אברים
23 .. פנחס נטלה ממנו רוח הקודש".

24 ועפ"ז, לא יתכן לפרש "פינחס זה אליהו" כפשוטו – כי, לאחרי ש"נטלה ממנו רוח הקודש", לא הי'
25 יכול להיות לאח"ז (אליהו ה)נביא³⁴, ולכן, מסתבר יותר לפרש שהכוונה לענין הגלגולים.

לי' אחי' כלל" (היינו, שמ"ד אליהו זה פנחס ס"ל שהאריך ימים ביותר).

(25) רות א, א.

(26) מלכים"א ב, יט.

(27) ב"ב צא, ב.

(29) פרש"י בראשית ג, ח. ועוד.

(30) אבות ספ"ה.

(31) ב"מ קיד, רע"ב (ד"ה לאו כהן מר).

(32) ראה יד מלאכי כללי רש"י כו' בתחלתו.

(33) ב"ר פ"ס, ג. וש"נ.

(34) בקה"ר פ"י, טו: "פנחס מה הפסיד נסתלקה ממנו רוח

הקודש מאתיים שנה". ובפ"י מהרו"ז שם: "צ"ע החשבון ולא מצאתי בזה דבר". אבל בחידושי הרד"ל שם: "סובר פנחס זה אליהו, ועד ימי אליהו שחזר להתנבאות בימי אחאב זה מאתיים שנה ומעט יותר" (המו"ז).

(28) ראה זח"ג ריד, א, שפינחס "אורין יומין על כל בני דרא". וראה ויק"ר בתחלתו (בפ"י הכתוב שופטים ב, א – הובא במפרשים עה"פ). ובפ"י הרלב"ג לשופטים ה, לא (בסופו): "זכרו רז"ל בפנחס בימי דוד* .. חי' זמן ארוך מאד ולזה אמרו כי פנחס הוא אליהו". ועד"ז בפירושו למ"א יז, א: "נתן השם לפנחס אורך ימים נפלא". (ושם (בסופו): "הי' דרך פנחס שיהי' נעלם זמן ארוך מהאנשים ואח"כ הי' נראה").

ולהעיר גם מפ"י הרשב"ם (ותוס') לב"ב קכא, ב: "האי תנא לא סבירא לי' אליהו זה פנחס, דאם איתא לימא משה ראה עמרם ופנחס (שהוא אליהו) ראה משה ועדיין הוא קיים, ולא אצטרין

(* ראה סדה"ד ב"א תתצב: "פינחס בן אלעזר הי' גם בימי דוד (לרלב"ג מלכים"א י"ז ושופטים ס"ו) שהי' קרוב לת"מ שנה".

1 ואלה שחולקים על ענין הגלגולים ומוכרחים לפרש המאמר "פינחס זה אליהו" כפשוטו – יצטרכו
2 לומר שמדרשות אלו [המדרש ש"פנחס נסתלקה ממנו רוח הקודש" והמדרש "פינחס זה אליהו"] חלוקות
3 הן.

4 ה. הרש"ג: בנוגע להמאמר "פינחס זה אליהו" – כמדומני שיש מקום שבו נאמר הלשון להיפך:
5 "אליהו זה פינחס".

6 כ"ק אדמו"ר שליט"א: אבל הלשון הרגיל הוא "פינחס זה אליהו"³⁵.

7 וידועה השאלה³⁶: כיון שתחילה הי' השם פינחס ואח"כ השם אליהו, הי' צריך לומר "אליהו (שהי'
8 בתקופה מאוחרת יותר) זה פינחס" (שהי' לפני"ז)? והתירוץ על זה, ע"פ מ"ש בזהר³⁷ – דבר תמוה ונפלא
9 – שאליהו הי' כבר מששת ימי בראשית: "ועוף יעופף על הארץ"³⁸. . . דא אליהו דאשתכח תדיר בארעא
10 ולא מסטרא דאבא ואמא אשתכח כו" (הי' שם למעלה מלאך כשאמר נעשה אדם"³⁹), ולכן אתי שפיר
11 הלשון "פינחס זה אליהו", כי, כשנולד פינחס, כבר היתה לפני"ז (מששת ימי בראשית) נשמתו של אליהו,
12 ונתלבשה בפינחס.

13 ולהוסיף, שאף שבדרך כלל קשור ענין השם עם התלבשות וקישור הנשמה בגוף, משא"כ בהיות
14 הנשמה למעלה, באוצר הנשמות, אין לה שם – שאני אליהו, שכיון ש"לא מסטרא דאבא ואמא אשתכח",
15 "לא כשאר ארח בני עלמא"⁴⁰, והי' מלאך עוד טרם שירדה נשמתו למטה, לכן נקרא בשם – אליהו –
16 גם בהיותו למעלה.

17 וכאמור, כשנולד פינחס, אזי נתלבשה בו נשמתו של אליהו ("פינחס זה אליהו"), אלא שאז נקרא
18 בשם פינחס; ולאחרי תקופה ארוכה – כאמור שהפירוש הפשוט הוא שהאריך ימים ביותר – נקרא בשם
19 אליהו (אליהו הנביא), ועל זה מתאים אכן הלשון "אליהו זה פינחס".

20 * * *

21 ו. הרש"ג: נשמה שבאה בגלגול בכמה גופים⁴¹ – איזה גוף יקום בתחיית המתים⁴²?

22 כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין זה מבואר בזהר בכ"מ⁴³, ומהם: "אינון גופין דאתנטיעו בנשמתא חדא
23 (שהיתה תחילה בגוף אחד ואח"כ באה בגוף שני) מה תהא מנייהו . . אינון גופין דלא זכו וכו', וגופא
24 בתראה דאתנטע ואצלח ונטל שרשי' כדקא יאות יקום"⁴⁴, היינו, שהגוף שנזדכך ביותר יקום בתחיה"מ.

25 אבל במק"א⁴⁵ מוסיף: "ההוא גופא קדמאה דשבק מה אתעביד מני' . . גופא דא אע"ג דלא אשתלים
26 לאתרבאה ולמזכי ולמסגי בעלמא, פקודין אחרנין דאורייתא נטר דלא אתאבידו מני', וכי למגנא הוו . .
27 וקב"ה לא מקפח אגרא דשום בריין דברא כו", ועכצ"ל ש"קב"ה) יתקין כלא ולא יתאביד כלום וכלא
28 יקום".

(40) שם רט, א.

(41) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ד: "אמרו חכמי האמת שכל נפש מישראל צריכה לבוא בגלגולים רבים עד שתקיים כל התרי"ג מצוות במעשה דיבור ומחשבה כו".

(42) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ס ע' 107 ואילך. וש"נ.

(43) ח"א קלא, א. ח"ב ק, א. ח"ג שח, סע"א. תקו"ז ת"מ בסופו (פא, א).

(44) ח"א שם.

(45) ח"ב שם. קה, ב.

(35) באג"ק ח"ג ע' קס: שותי הלשונות נמצאו אליהו זה פנחס: זח"ג רט"ו א, רש"י ב"מ קיד, ב ד"ה לאו, רשב"ם ותוס' ב"ב קכא, ב. פנחס זה אליהו: יל"ש ר"פ פנחס, זח"ב ק"צ א, תיב"ע וראו ו, יח, ס' הלקוטים סוף מ"א, עש"מ מחקו"ד ח"ד פי"ח, בחיי ר"פ פנחס, מדרש תלפיות". וממשיך לבאר "ע"פ פשט", "וע"פ ח"ן", עיי"ש (המו"2).

(36) קדושת לוי ר"פ פינחס. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ה ס"ע 37 ואילך. וש"נ.

(37) ח"א מו, ב (וראה גם שם יג, א).

(38) בראשית א, ב.

(39) הגהות דרך אמת שם.

- 1 ותוכן הביאור – ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל⁴⁶ – שכללות ענין הגלגולים הוא כדי לתקן מה שעדיין
 2 לא נתקן בירידת הנשמה בפעם הקודמת, וכיון שבכל ירידה וגלגול נתתקנו כמה חלקים בהנשמה, הנה
 3 בתח"מ יקום כל גוף וגוף עם חלקי הנשמה שנתתקנו על ידו.
- 4 ז. הרש"ג: מהו הקושי לומר שכל הגופים (שבהם נתגלגלה הנשמה) יקומו לתחי' – למה לא תוכל
 5 נשמה אחת להחיות כמה גופים, עי"ז שבכל א' מהגופים יתלבש ניצוץ מהנשמה?
 6 כ"ק אדמו"ר שליט"א: מבואר בחסידות⁴⁷ שהתלבשות הנשמה בגוף היא באופן שהעצם מוגדר
 7 בהתפשטות כך שכאשר מחי' גוף זה אינו יכול להחיות גוף אחר.
- 8 וכידוע מ"ש בזהר⁴⁸ שרשב"י שאל את אליהו מפני מה לא הי' בהאדרא, והשיב לו, שהי' צריך להציל
 9 את רב המנונא סבא וחביריו – דלכאורה אינו מובן: מצינו⁴⁹ שאליהו נמצא בכל ברית-מילה, גם כשישנם
 10 כמה ברית-מילה במקומות שונים באותה שעה, וא"כ, למה לא הי' יכול לבוא להאידרא ולהציל את רב
 11 המנונא באותה שעה? – משום שלכבודו של רב המנונא סבא (וכן לכבודו של רשב"י) הי' צריך להתלבש
 12 בגוף, ונשמה אחת אינה יכולה להתלבש בשני גופים באותה שעה, וזה שנמצא בכל ברית-מילה בכמה
 13 מקומות באותה שעה, ה"ז ניצוץ בלבד, ולא באופן של התלבשות בגוף⁵⁰.
- 14 וזוהי גם תוכן השאלה בזהר בנוגע לענין הגלגולים באיזה גוף תתלבש הנשמה בתחיית המתים –
 15 כיון שנשמה אחת אינה יכולה להתלבש בשני גופים.
- 16 ח. הרש"ג: ע"פ הנ"ל, כיצד יתכן שכל גוף יקום עם חלקי הנשמה שנתתקנו על ידו – איך יכול
 17 חלק מהנשמה בלבד להחיות הגוף, ומאי שנא מניצוץ בלבד?
- 18 כ"ק אדמו"ר שליט"א: ידוע⁵¹ שכל נפש כלולה מחמש חלקים – "חמשה שמות נקראו לה נפש רוח
 19 נשמה חי' יחידה"⁵², וכל חלק מהנפש כלול מכל חמש החלקים: נפש שבנפש, רוח שבנפש וכו'. ונמצא,
 20 שגם חלק מהנפש בפ"ע הוא ציור קומה שלימה, אף שמצד היותו חלק מנפש יותר כללית אינו אלא
 21 בחינה אחת⁵³. וכיון שכן, יכול גם חלק א' מהנפש (שכולל כל חלקי הנפש) להחיות הגוף, ובמילא, יכול
 22 כל גוף לקום עם חלק א' מהנפש.
- 23 ובלאה"כ (לולי ענין הגלגולים) בהכרח לומר שחלק מהנפש בלבד יכול להחיות את הגוף – שהרי
 24 איתא בזהר⁵⁴ (ונדפס ב"מענה לשון" שאומרים בעת ההשתטחות על קברי צדיקים) "בכלהו בר נש אית
 25 נפש .. זכה בר נש בהאי נפש מריקין עלי' עטרא חד דאקרי רוח .. זכה ב"נ בי' בהאי רוחא מעטרין
 26 לי' בכתר .. דאקרי נשמה כו", ונמצא, שיכולה להיות חיות הגוף גם מבחינת נפש בפ"ע, לפני שזוכה
 27 שתתלבש בו גם בחי' רוח ונשמה כו'.
- 28 ומזה מובן גם בנוגע לענין הגלגולים, שכל גוף יכול לקום ולחיות עם חלק א' מהנפש – החלק שבו
 29 היתה עיקר העבודה כשנתלבשה הנשמה בגוף זה:
- 30 בהתאם לחילוקים בדרגות ובחינות הנפש ישנם גם חילוקים באופני העבודה, ולדוגמא: מצד בחינת
 31 נפש – העבודה היא במעשה; מצד בחינת רוח – העבודה היא (גם) במדות; ומצד בחינת נשמה –
 32 העבודה היא (גם) במוחין, וכיו"ב (כמבואר בקונטרס העבודה⁵⁵). ובהתאם לכך, הנה, הגוף שאצלו היתה

(50) עיי' מאמרים הנ"ל. והוא ע"פ המבואר במפרשי האד"ר –
 זח"ג שם (וראה גם מדבר קדמות (להחיד"א) מע' א' אות סא).
 (51) בהבא לקמן – ראה אג"ק ח"ב ע' עד. ע' צג.
 (52) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לז.
 (53) וכמו שכללות כל הנשמות אינם אלא נשמה אחת של
 אדה"ר (אג"ק שם).
 (54) ח"ג ע, ב.
 (55) פרק א.

(46) שער הגלגולים הקדמה ד'.
 (47) המשך תרס"ו ע' קעה. תער"ב ח"א ע' קא. סה"מ ה'ש"ת
 ע' 62. תש"א ע' 151. וראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"ב
 ס"ע 225.
 (48) ח"ג קמד, ב. ועד"ז בכ"מ פה, ב: "אליהו הוה שכיח
 במתיבתא דרבי, יומא חד ריש ירחא הוה נגה לי' ולא אתא, א"ל
 מ"ט נגה לי' למר, א"ל אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידי' ומצלי
 ומגנינא לי' וכן ליצחק וכן ליעקב".
 (49) פרד"א פכ"ט. וראה זח"א צג, א.

1 עיקר העבודה במעשה בפועל, יקום עם בחי' נפש, והגוף שאצלו היתה עיקר העבודה במדות או במוחין,
2 יקום עם בחי' רוח או נשמה.

3 ט. ועפ"ז יש לומר, שעיקר השקו"ט בזהר (בנוגע לנשמה שנתגלגלה בכמה גופים איזה גוף יקום
4 לתחה"מ) היא כאשר העבודה בשני הגופים היתה באופן שוה, מצד אותה בחינה בנפש:

5 כאשר העבודה היתה באופנים שונים מצד חלקים שונים בנפש, בגוף הא' היתה העבודה מצד בחי'
6 נפש, ובגוף הב' היתה העבודה מצד בחי' רוח – פשיטא, שגוף הא' יקום עם בחי' נפש, וגוף הב' עם
7 בחי' רוח; אבל אם בשני הגופים היתה העבודה מצד בחי' נפש – נשאלת השאלה מי מהם יקום בתחה"מ,
8 כיון שבחינת נפש בפ"ע אינה יכולה להחיות שני גופים.

9 ויש לומר, שכן הוא גם בנוגע להאמור לעיל (ס"ז) אודות אליהו:

10 הכלל שאליהו אינו יכול להיות בשני מקומות בשעה אחת כשצריך להתלבש בגוף – אינו אלא
11 כשצריך לפעול בשני המקומות ענין שוה שפעולתו היא מצד אותה בחינה שבנפשו, ולדוגמא: להציל או
12 לשמש שני צדיקים באותה שעה. ועד"ז אילו הי' צריך להתלבש בגוף בשביל לבוא לברית-מילה, לא
13 הי' יכול לבוא לשני בריתות במקומות שונים באותה שעה, כיון שבשניהם צריכה להתלבש בגוף אותה
14 בחינה שבנפש השייכת להענין דברית-מילה;

15 משא"כ כשיש צורך בשתי פעולות שונות הקשורות עם בחינות שונות בנפש – יכול שפיר להתלבש
16 בשני גופים באותה שעה, עי"ז שבכל גוף תלבש בחינה אחרת (מנפשו של אליהו) השייכת להפעולה
17 הנדרשת בענין זה⁵⁶.

18 * * *

19 י. הרש"ג: היסוד דאמונה בתחיית המתים – האם הוא רק בנוגע לכללות הענין דתחה"מ, או גם
20 בנוגע לכך שכל אחד מיישראל יקום בתחה"מ?

21 כ"ק אדמו"ר שליט"א: הענין דתחה"מ הוא בנוגע לגופו של כאו"א מיישראל – כמודגש בהשקו"ט בזהר
22 (כנ"ל ס"ו) בנוגע לנשמות שנתגלגלו בכמה גופים, איזה גוף יקום בתחה"מ, ומה יהי' עם שאר הגופים
23 – שגם גוף שלא זכה כו', כיון שקיים כו"כ מצוות, או אפילו מצוה אחת, לא יתכן שהי' זה בחנם, ואין
24 הקב"ה מקפח שכרו, ובודאי יהי' לו קיום לעתיד לבוא.

25 ולהעיר גם מדברי הגמרא⁵⁷ (בהמענה של רבי על שאלתו של אנטונינוס ש"גוף ונשמה יכולין לפטור
26 עצמן מן הדין", כיון שכל אחד מהם בפ"ע אינו יכול לחטוא) אודות המשל מחיגר והסומא ש"א"ל חיגר
27 לסומא בכורות נאות אני רואה בפרדס בא והרכבני ונביאם לאכלם, רכב חיגר על גבי סומא והביאום
28 ואכלום. . מה עשה (בעל הפרדס) הרכיב חיגר ע"ג סומא ודן אותם כאחד, אף הקב"ה מביא את הנשמה
29 וזורקה בגוף ודן אותם כאחד" – שזהו אחד הביאורים בענין תחה"מ בגוף דוקא, כדי שיהי' גם קיבול
30 השכר ע"י הנשמה והגוף כאחד⁵⁸ – שמזה מובן שכשם שאין זה יושר לקפח שכרו של הגוף בכלל משום
31 שכללות קיום המצוות לא הי' יכול להיות בלעדו, כמו כן אין זה יושר לקפח שכרו של אותו גוף
32 שנתגלגלה בו הנשמה לצורך קיום מצוות אחדות או אפילו מצוה אחת בלבד, משום שבלעדו לא היתה
33 יכולה להיות השלימות שנעשית ע"י קיום מצוה פלונית.

34 וזהו גם הטעם שמקשרים הנחמה על הפטירה רח"ל דכאו"א מיישראל עם נחמת ציון וירושלים שהיא
35 נחמה ודאית (כנ"ל ס"ב) – משום שיודעים בוודאות שכאו"א מיישראל יקום בתחה"מ, כפס"ד המשנה⁵⁹
36 "כל ישראל (יהי' מי שיהי') יש להם חלק לעולם הבא".

(58) ראה אג"ק ח"ב ע' סו בהערה.
(59) סנהדרין ר"פ חלק.

(56) קטע זה אינו ברור (המו"2).
(57) סנהדרין צא, סע"א ואילך.

[הרש"ג: "עולם הבא" הוא לכאורה גן עדן?]

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לפעמים נקרא גן עדן בשם עוה"ב, וכמ"ש הרמב"ם⁶⁰ "זה שקראו אותו חכמים העולם הבא לא מפני שאינו מצוי עתה... אין הדבר כן, אלא הרי הוא מצוי ועומד... ולא קראוהו עולם הבא אלא מפני שאותן החיים באין לו לאדם אחר חיי העולם הזה", אבל מ"ש במשנה "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" קאי לכו"ע על עולם התחייה⁶¹.

הרש"ג: עוה"ב הוא לכאורה לפני עולם התחייה, כפי שמצינו בדרושי חסידות⁶² שבתחזה"מ יקומו גם נשמות שנמצאים בעוה"ב אלפי שנים, כמו משה רבינו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בדרושי חסידות הנ"ל מדובר אודות גן עדן – שגם האבות ומשה רבינו שיושבין בג"ע העליון יותר מג' אלפים שנה, יבואו להתלבש בגופים].

וכמבואר בחסידות⁶³, שגן עדן תלוי בעבודת האדם, וישנם כמה תנאים כדי לזכות לג"ע, משא"כ עולם התחייה שייך לכאו"א מישראל, "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", מבלי הבט על מעמדו ומצבו בעבודת ה'⁶⁴.

הרש"ג: ומה עם אלה שלא קיימו מצוות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לכל לראש – לא קיימת מציאות כזו, כמארז"ל⁶⁵ "אפילו ריקנין שבך (פושעי ישראל) מלאים מצוות כרימון".

ותירה מזה: איתא בגמרא⁶⁶ "קטן מאימתי בא לעוה"ב... משעה שנולד, שנאמר⁶⁷ יבואו ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה" [ויש דעה "משעה שנזרע (אפילו הפילה אמו ונמחה⁶⁸), דכתיב⁶⁹ זרע יעבדנו"⁶⁶] – אע"פ ש"בשעה שנולד" אינו שייך עדיין לקיום מצוות, ועכ"ל, שהענין דתחה"מ הוא מצד מציאות הגוף של איש הישראלי כשלעצמו.

*

יא. הרש"ג: האמור לעיל שהענין דתחיית המתים שייך לכאו"א מישראל – האם כן הוא גם בנוגע לאלה מבני" שיהיו חיים בזמן תחיה"מ, שיצטרכו לעבור תחילה את הבריור ד"אל עפר תשוב"⁷⁰, ואח"כ יקומו לתחייה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כך משמע מפשטות לשון הגמרא⁷¹ ש"עתידיים צדיקים" ("אפילו צדיקים"⁷²), שעבודתם היתה בשלימות) דהו עפרא... שעה אחת קודם תחיית המתים".

[הרש"ג: ההכרח בהקדמת הבריור ד"אל עפר תשוב" לתחה"מ – האם אין זה בסתירה להאמור לעיל (ס"י) שהענין דתחה"מ אינו תלוי בעבודת האדם?]

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין סתירה בדבר, כיון שהבריור ד"אל עפר תשוב" הו"ע שנעשה בדרך ממילא, ואין זה "עבודה" שפועלת את הענין דתחה"מ. וראי' לדבר – שהבריור ד"אל עפר תשוב" הי'

(64) ראה בארוכה אג"ק ח"א ע' קמב ואילך. וש"נ.

(65) ברכות נו, א. עירובין יט, א. וש"נ.

(66) סנהדרין קי, סע"ב.

(67) תהלים כב, לב.

(68) פרש"י סנהדרין שם.

(69) שם, לא.

(70) בראשית ג, יט.

(71) שבת קנב, ב.

(72) פרש"י שם.

(60) הלי' תשובה ספ"ח.

(61) כדמוכח מהמשך המשנה "ואלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה", "הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהי' לו חלק בתחיית המתים, שכל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה" (סנהדרין ז, סע"א).

(62) ראה סה"מ תרנ"ד ע' רכ. המשך תער"ב ח"ב ע' תשפ [ח"ג ע' אנ"ד]. סה"מ קונטרסים ח"ב תיב, א. ועוד.

(63) ראה תו"א יתרו עג, ב. המשך תער"ב שם ע' א' קיב ח"ה [ע' א'תקכ"ד] ואילך. סה"מ עטר"ת ע' שנא ואילך. הי"ש"ת ע' 44 ואילך. ועוד.

1 גם אצל אלה שנאמר עליהם ש"אין להם חלק לעולם הבא", ואעפ"כ, לא הועיל להם בירור זה שיקבלו
2 חלק לעולם הבא].

3 ולהוסיף, שיש מקום לומר שיכולים לצאת י"ח הענין ד"אל עפר תשוב" ע"י ענין המיתה ברוחניות
4 — "מאן דנפיל מדרג" איקרי מית"73, ע"ד המבואר בתניא74 בענין "שבע יפול צדיק וקם"75, שסדר העליות
5 מדרגא לדרגא הוא ש"בין מדרגה למדרגה טרם שיגיע למדרגה עליונה ממנה הוא בבחי' נפילה ממדרגה
6 הראשונה", כולל גם השנחה דכל הענינים שבמדרגה הקודמת שע"ז יוכל לעלות למדרגה היותר נעלית,
7 כמו במיתה כפשוטה, שכדי לעלות מעוה"ז לג"ע צריכים לשכוח חיזו דהאי עלמא, וכן כדי לעלות מעולם
8 לעולם בג"ע גופא צריכים לשכוח הענינים דהעולם הקודם, כידוע76 בענין הטבילה בנהר דינור והעלי'
9 בהעמוד שבין ג"ע לג"ע.

10 [ולהעיר, שעפ"ז יש לתרץ הסתירה בנוגע למיתת משה, שמצינו שביום מיתתו כתב י"ג ספרי תורה77,
11 ומצינו שמת בשבת (בזמן המנחה, ולכן אומרים במנחת שבת "צדקתך צדק")78 שאז אי-אפשר לכתוב
12 ס"ת79,

13 — ומהתירוצים לזה80, ש"לא נסתלק לגמרי עד יום שבת שעת המנחה", והתחלת ההסתלקות היתה
14 בערב שבת, שאז נסתלק ממנו "צלם ודמות תחתון", "ומאז הרגישו כל ישראל באותו ההפשט והסילוק
15 כו" —

16 וע"פ האמור לעיל י"ל גם שהמיתה בערב שבת היא ברוחניות בלבד, "שנסתמו ממנו מסורות ומעניות
17 החכמה"81, שהו"ע הנפילה ממדרגתו כו].

18 אמנם, בדברי הגמרא בהכרח לפרש שהכוונה היא למיתה כפשוטה, שלכן, על שאלת ר"נ71 "והכתיב
19 כי עפר אתה ואל עפר תשוב", לא השיב רב אחאי בר יאשי' שיצא י"ח ענין זה ע"י הנפילה ממדרגתו
20 מצד ענין של שכחה, אלא תשובתו היתה "ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים".

21 * * *

22 יב. הרש"ג: בחסידות נתבאר הענין דגן עדן, הענין דעולם התחי', אבל לא נתבאר הענין דנ' אלפים
23 יובלות.

24 כ"ק אדמו"ר שליט"א: בענין השמיטין והיובלות המובא בכ"מ82 בספרי קבלה — מובא בחסידות83
25 ש"איתא בס' התמונה84 שזה העולם הוא שמיטה שני', ולפני' הי' ג"כ שמיטה אחת שהיתה נמשכת
26 ממדת החסד, והשמיטה דעכשיו .. הוא ממדת הפחד ולכן דרכי' חזקים וקשים ורעים כו' דהיינו שהי'
27 בה חורבן בית ראשון ושני כו', משא"כ בשמיטה הראשונה שהיתה ממדת החסד היתה העבודה באופן

79 ראה גם תורת מנחם — התועודיות חס"ב ע' 32 הערה
75. וש"נ.

80 הרמ"ע מפאנו — בעש"מ מאמר חקו"ד ח"ב פי"ג.

81 פרש"י וילך לא, ב.

82 ראה אור החמה ר"פ בהר. שערי גן עדן* (לר' יעקב
קאפיל) בתחלתו. וראה גם תורת מנחם — התועודיות חע"ג ע'
238. וש"נ.

83 תו"א שמות נא, ד. וראה גם תו"ח שם נט, א ואילך.

84 סה"מ קונטרסים ח"ג ע' קלא. וש"נ.

84 בהקדמה לתמונה ג' דכ"ז כ"ט ל"א (תו"א שם).

73 ראה זח"ג קלה, ב. הנסמן באג"ק ח"ב ס"ע ד.

74 חינוך קטן בסופו.

75 משלי כד, טו.

76 ראה ד"ה להבין ענין תחיית המתים תשמ"ו פ"ה (תורת
מנחם ספר המאמרים אייר ע' רכד). וש"נ.

77 דב"ר פ"ט, ט. פסיקתא דר"כ פ' וזאת הברכה. מדרש
תהלים עה"פ צ, א. ועוד. הובא בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ (ולס'
היד). ועוד.

78 זח"ב (פח, סע"ב). קנו, א. הובא בטור ושו"ע אדה"ז

או"ח סצ"ב ס"ה.

(* ספר שוהבא כמ"פ בדרושי הצ"צ (ראה — לדוגמא — אוה"ת בהר ע' תרדט. ובכ"מ). — ובשננו הספר (דפוס קאָרעץ) איתא שוהבא הספר לפני
הבנע"ט וחבבו כו'.

אחר וגם התורה הי' באופן אחר .. והיו רק טוב וחסד כו' .. ואחריו נמשכו המקובלים האחרונים לדון
מזה שמוכרח להיות עוד חמש שמיטות אחר שמיטה זו .. אבל האריז"ל⁸⁵ פליג ע"ז .. דאין הכוונה
לומר שהי' עולם גשמי כמו עוה"ז דעכשיו עם שמים וארץ גשמיים ודצח"מ, כי זה לא הי' רק בשמיטה
זו דוקא, וענין השמיטה שהיתה לפני זו הו"ע עולם התהו .. שהו"ע ספירות רוחניים כו". ומזה מובן גם
בנוגע לנ' אלפים יובלות שאינם אלא ברוחניות.

הרש"ג: בחסידות לא מצינו ביאור והסבר בנוגע להענינים שלאחר שמיטה זו, ה' השמיטות, יובל,
עד לנ' אלפים יובלות.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אפילו בנוגע לשמיטה הג', הסמוכה לשמיטה זו, מצאתי רק במקום א' תיבות
ספורות בלבד – שלהיותה מספירת התפארת יהי' בה ריבוי טוב⁸⁶.

הרש"ג: הענין ד"חד חרוב" שייך להנ' אלפים יובלות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חד חרוב" הוא האלף השביעי דשמיטה זו⁸⁷.

*

יג. הרש"ג: ע"פ האמור שרק שמיטה זו היא בגשמיות, משא"כ השמיטה שלפני' והשמיטות
שלאחרי', יובל, עד לנ' אלפים יובלות, הם ברוחניות, מובן, שגם גדר הזמן דהשמיטות והיובלות הוא
ברוחניות. אבל בתחיית המתים, בעוה"ז הגשמי (נשמות בגופים), יהי' לכאורה זמן גשמי. האם יהי' מהות
הזמן בתח"מ כמו מהות הזמן דעכשיו?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בנוגע לזמן שלפני החטא – מצינו דעות במדרשי חז"ל⁸⁸ שמהלך השמש
והירח ושאר הגלגלים הי' במהירות גדולה יותר, ובמילא, הי' הזמן באופן שונה מעכשיו; אבל בתח"מ
יהי' הזמן כמו עכשיו, כפי שמשמע ממ"ש בזהר⁸⁹ בנוגע לסדר הדברים בימות המשיח: "בית המקדש
קודם לקיבוץ גלויות, קבוץ גלויות קודם לתחיית המתים .. מ' שנה⁹⁰ קודם הקיבוץ גלויות לתחיית
המתים" – שמזה שכולל הקדימה ואיחור דג' תקופות אלה (בנין ביהמ"ק, קיבוץ גלויות ותח"מ) כחדא
מחתא, משמע, שגדר ומהות הזמן שוה בכלום.

ולהוסיף, שבנוגע לתחיית המתים גופא יש סדר של קדימה ואיחור (וכבר נדפסו פרטי הדברים בקובץ
ליובאוויטש⁹¹), ולדוגמא: מ"ש בזהר⁹² ש"צדיקים גמורים⁹³ יקומון .. בתחלה בשנת הארבעים של קיבוץ
גלויות, והאחרונים כולם כו". ובהכרח לומר כן גם בדברי הגמרא⁹⁴ "כיצד מלבישן לעתיד לבוא ..
לכשיבואו אהרן ובניו ומשה עמהם" [ועד"ז בתוספות⁹⁵ "כשיבנה (ביהמ"ק) משה ואהרן יהא עמנו"],
היינו, שתיכף ומיד כשיבנה ביהמ"ק, משך זמן לפני תח"מ⁹⁶, יהיו כבר משה ואהרן, ויוכלו לברר אצלם
פרטי הדינים בנוגע ללבישת בגדי כהונה, הקרבת הקרבנות וכו', ועכצ"ל, שמשה ואהרן יקומו לפני
תח"מ דכל ישראל, בתחילת ימות המשיח.

הרש"ג: כמדומני שאיתא בספרים שמתו ארץ ישראל יקומו ארבעים שנה קודם מתי חו"ל.

(85) נסמן בסה"מ קונטרסים שם.

(86) ראה סה"מ תרכ"ו ע' שיג, ששמיטה הג' היא "מבחי
הת"ת שהיא מדת האמת, ולכן לימות המשיח ובאלף הז' יהי'
גילוי בחי' ואמת הוי' לעולם שהוא הארה משמיטה שלאחרי' ..
עד שבשמיטה דלהבא יהי' כולו מבחי' אמת, ויהי' גילוי בחי'
ד"ע בכל הנבראים, כי גם לימות המשיח יושג בחי' ד"ע, אך
בשמיטה הג' יוקבע הד"ע בכל הנבראים .. איך דכולא קמי' כלא
חשיב
כו".

(87) ראה תו"א שם: "השמיטה דעכשיו ר"ל שית אלפי שנין
דהוי עלמא וחד חרוב".

(88) ב"ר פ"י, ד.

(89) ח"א קלט, א (וראה גם שם קלד, א).

(90) להעיר מסנהדרין צט, א: "ימות המשיח ארבעים שנה".

(91) חוברת יו"ד ע' 83. ולאח"ז באג"ק ח"ב ע' עה.

(92) שם קמ, רע"א.

(93) ויש לומר, שבקימת הצדיקים גופא יש קדימה ואיחור,
שצדיקים גמורים קמים לפני צדיקים שאינם גמורים.

(94) יומא ה, ב.

(95) ד"ה אחד – פסחים קיד, סע"ב.

(96) שהרי "בית המקדש קודם לקיבוץ גלויות, קבוץ גלויות
קודם לתחיית המתים .. מ' שנה" (כנ"ל בפנים).

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א: בארץ ישראל כתיב⁹⁷ "ארצות החיים", ודרשו חז"ל⁹⁸ "ארץ שמת' חיים
2 תחילה לימות המשיח", אבל לא נתפרש משך הזמן שקודמין מתי א"י למתי חז"ל⁹⁹.
- 3 יד. הרש"ג: האמור לעיל שבתח"מ יהי' מהות הזמן כמו עכשיו הוא לכאורה דבר פלא, שכן,
4 בשלמא בנוגע לימות המשיח פוסק הרמב"ם¹⁰⁰ ש"אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות
5 בלבד", ו"עולם כמנהגו נוהג", ומובן שגם בנוגע למהות הזמן לא יהי' שום שינוי, משא"כ בתקופה
6 דתח"מ, שאין לך שינוי מנהגו של עולם יותר מתח"מ, יפלא לומר שאעפ"כ יהי' גדר הזמן כמו
7 עכשיו?
- 8 כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם כאשר יהיו שינויים גדולים בשאר העינים, כמו, "וגר זאב עם כבש
9 גו"¹⁰¹, בהכרח לומר שמהות הזמן (לא ישתנה, אלא) יהי' כמו עכשיו, כי:
- 10 קיום המצוות – קשור עם גדר הזמן, שהרי כו"כ מצוות תלויות בזמן, ולא רק מצוות שבאות מזמן
11 לזמן, כמו שופר ולולב, אלא גם מצוות שקיומם בכל יום, כמו ק"ש ותפלה, שיש בהם ההגבלה דזמן
12 ק"ש וזמן תפלה, ובמילא, צריכים להסתכל על השעון כדי לידע הזמן המדוייק דקיום מצוות אלו.
- 13 והנה, בנוגע לקיום המצוות לעתיד לבוא – בימות המשיח, קודם תחיית המתים, בודאי יהי' קיום
14 המצוות כמו עכשיו (ואדרבה – דוקא בימות המשיח יהי' קיום המצוות בתכלית השלימות, כיון שיקיימו
15 גם המצוות התלויות בארץ ובביהמ"ק כו), אבל בתקופה דתח"מ, יש פלוגתא אם מצוות בטלות אם
16 לא¹⁰².
- 17 ובמילא, לא מבעי שלהדעה שמצוות אינן בטלות לעת"ל מוכרח להיות מהות הזמן כמו עכשיו כדי
18 שיוכל להיות קיום המצוות בפועל ממש, אלא אפילו להדעה שמצוות בטלות לעת"ל בהכרח לומר שישנה
19 האפשרות לקיום המצוות, כי, לולי זאת לא שייך לומר שמצוות בטלות כיון שאין אפשרות לקיימן.
- 20 בסגנון אחר קצת: הפלוגתא (אם מצוות בטלות לעת"ל אם לאו) כשלעצמה מוכיחה שלכו"ע קיימת
21 האפשרות דקיום המצוות, והפלוגתא היא אם יש חיוב לקיימן. ועכצ"ל, שלכו"ע יהי' אז מהות הזמן (שבו
22 תלוי' האפשרות דקיום המצוות) כמו עכשיו.
- 23 טו. כ"ק אדמו"ר שליט"א: ויש להוסיף, שהחידוש והתמיהה שבדבר (שבתח"מ יהי' מהות הזמן
24 כמו עכשיו) גדול יותר לדעת הרמב"ן מאשר לדעת הרמב"ם. ובהקדמה:
- 25 לדעת הרמב"ם¹⁰³ – שלימות השכר הוא בגן עדן, ששם נמצאים נשמות בלא גופים, ואין שום ערך
26 ודמיון להעילוי שיכולה הנשמה להשיג בהיותה מלובשת בגוף גשמי לגבי העילוי שיכולה הנשמה להשיג
27 בהיותה בגן עדן, לאחרי התפשטותה מהגוף. ועפ"ז בהכרח לומר דבר פלא, שלאחרי השכר דימות
28 המשיח ותחיית המתים – שלהיותו נשמות בגופים אינו שלימות השכר – יהי' בסופו של דבר סילוק
29 הנשמות מהגופים, ואז יוכלו לקבל שלימות השכר (בג"ע), נשמות בלא גופים.
- 30 [ועפ"ז מבאר הרמב"ם¹⁰⁴ מ"ש בגמרא¹⁰⁵ ש"ימות המשיח" הם "שלשה דורות", ש"המשיח ימות
31 וימלוך בנו תחתיו ובן בנו" – כיון שהשלימות האמיתית היא כמעמד ומצב של נשמות בלא גופים].

(102) נדה סא, ב. וראה הגהות יעב"ץ לר"ה ל, א. תניא
אגה"ק סכ"ו (קמה, סע"א). וראה גם בספרים שנשמנו בשד"ח
כללים מ' ס"ק ריח (ח"ג תקסא, ג ואילך). דברי חכמים סנ"ג
(ח"ט א'תתקסב, סע"ב ואילך). תורת מנחם – הדרנים על
הרמב"ם וש"ס ע' רלא ואילך.
(103) הל' תשובה רפ"ח. ובארוכה – בפירוש המשניות
לסנהדרין ר"פ חלק (ד"ה ועתה אחל).
(104) בפיחמ"ש שם.
(105) סנהדרין צט, א.

(97) תהלים קטז, ט.
(98) ירושלמי כלאים פ"ט ה"ג. כתובות פי"ב ה"ג. ב"ר
רפצ"ד (וראה כתובות קיא, א: "מתים שבחול" אינם חיים ..
(אלא) ע"י גלגול (מתגלגלים העצמות עד א"י וחיינן שם) ..
מחילות נעשות להם בקרקע" (והולכים במחילות עד א"י ושם
מבצצין ויוצאים – פרש"י).
(99) ראה אג"ק שם הערה *18.
(100) הל' תשובה ספ"ט. הל' מלכים רפי"ב.
(101) ישעי' יא, ו.

1 משא"כ לדעת הרמב"ן¹⁰⁶ – שלימות השכר הוא בתחייבת המתים, כאשר הנשמות שבג"ע יחזרו ויתלבשו
2 בגופים.

3 כלומר: לדעת הרמב"ם – הסדר הוא ימות המשיח ותחייבת המתים ולאח"ז ג"ע, היינו, נוסף לג"ע
4 שישנו גם עתה ("הרי הוא מצוי ועומד"⁶⁰), יהי גם שלימות השכר דג"ע לאחר תח"מ, כיון שג"ע
5 הוא נעלה יותר מתח"מ; ולדעת הרמב"ן – הסדר הוא ג"ע ולאח"ז תח"מ, כיון שתח"מ נעלית יותר
6 מג"ע.

7 ובנוגע לעניננו:

8 זה שבתח"מ יהי' מהות זמן כמו עכשיו, זמן גשמי [דלא כבג"ע שאין בו זמן גשמי, אלא זמן רוחני,
9 הנקרא סדר זמנים¹⁰⁷] – אינו פלא כ"כ לדעת הרמב"ם שתח"מ הוא למטה מג"ע, ובמילא, אין זה פלא
10 שבתח"מ יהי' זמן גשמי; משא"כ לדעת הרמב"ן שתח"מ הוא למעלה מג"ע – מודגש יותר החידוש
11 והפלא שבדבר, שבג"ע אין זמן גשמי, ואילו בתח"מ (שלאחרי ולמעלה מג"ע) יהי' זמן גשמי.

12 ובכל אופן, ההכרעה היא כשיטת הרמב"ן ששלימות השכר יהי' בעולם התחי' לנשמות בגופים
13 דוקא¹⁰⁸, וכך הוא בנוסח תפלת יום השבת: "אין ערוך לך .. בעולם הזה ואין זולתך .. לחיי העולם
14 הבא אפס בלתך .. לימות המשיח ואין דומה לך .. לתחייבת המתים", שחשיב ד' ענינים בסדר מלמטה
15 למעלה: עולם הזה, עולם הבא שקאי על ג"ע, ימות המשיח, ולאח"ז – הענין היותר נעלה מעולם הבא
16 – תחייבת המתים.

17 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א): זקוקים איפוא גם להגוף! ...

108) ראה לקו"ת צו טו, ג. דרושי ש"ש סה, סע"ד. סהמ"צ
להצ"צ מצות ציצית (דרמ"צ יד, ב). ועוד.

106) בשער הגמול בסופו (בהוצאת שאוועל – ע' שט).
107) ב"ר פ"ג, ז. וראה אג"ק ח"ב ע' רכז ואילך.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום חמישי עמ' ב

1 הוא זקן ממרא' וחייב חנק. המשנה מפרטת דינים אלו.
2 בראש הפרק מנתה המשנה את חייבי מיתת חנק, ובהם זקן ממרא
3 על פי בית דין – דייין המסרב לנהוג על פי בית דין הגדול
4 שבירושלים, שְׁנַאֲמַר (דברים יז ח) 'כִּי יִפְלֹא מִפֶּה דָבָר לְמִשְׁפָּט וְקָמַת
5 וְעֲלִיתָ וְגו', שבפרשה זו מפורש דין זקן ממרא.
6 מפרטת המשנה את דיניה: אחר שנחלק הזקן על בית דין שבעירו,
7 הם עולים לירושלים, וּשְׁלֹשָׁה בְּתֵי דִינֵי הָיוּ שָׁם, אֶחָד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח
8 הַר הַבַּיִת המזרחי לפני עזרת נשים, וְאֶחָד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַעֲזָרָה –
9 עזרת ישראל, וְאֶחָד יוֹשֵׁב בְּלִשְׁכַּת הַנְּוִיִּת שבחלקה היתה בתוך
10 העזרה.
11 בְּאֵין הַזֶּקֶן וּבֵית הַדִּין שבעירו, לָזֶה – לבית הדין שְׁעַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת,
12 וְאִמְרָ לָהֶם הַזֶּקֶן, כִּדְ דַּרְשֵׁתִי בַהֲלַכְהָ זֶה, וְכִדְ דַּרְשֵׁוּ חֲבֵירֵי שְׁלֹא
13 כְּמוֹתִי, כִּדְ לִמְדֵיתִי, וְכִדְ לִמְדֵוּ חֲבֵירֵי. אִם שָׁמְעוּ בֵּית הַדִּין הַיּוֹשֵׁב
14 שֵׁם מִה הַדִּין, (אמר) [אומרים] לָהֶם, אִם קִיבַל הַזֶּקֶן אֶת דַּעְתָּם,
15 מוֹטֵב, וְאִם לֹא – ואם אין לבית הדין קבלה בדין זה, או שהזקן אינו
16 מקבל דעתם, בְּאֵין לָהֶן הַזֶּקֶן וּבֵית דִּין שבעירו לְאוֹתָן הַיּוֹשֵׁבִים
17 בבית דין שְׁעַל פֶּתַח עֲזָרָה, וְאִמְרָ, כִּדְ דַּרְשֵׁתִי וְכִדְ דַּרְשֵׁוּ חֲבֵירֵי, כִּדְ
18 לִמְדֵיתִי וְכִדְ לִמְדֵוּ חֲבֵירֵי, אִם שָׁמְעוּ, (אמר) [אומרים] לָהֶם, וְאִם
19 לֹא, אֵלֹו וְאֵלֹו – הזקן ובית דין שבעירו עם בית הדין שבפתח
20 העזרה, בְּאֵין לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל – סנהדרין של שבעים ואחד דיינים

21) שְׁבַל־שִׁפְתַת הַנְּוִיִּת, שְׁמַמְנוּ יוֹצֵא תוֹרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל, שְׁנַאֲמַר (דברים יז ז)
22 'וְעֲשִׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר ה'.'
23 הַיּוֹד הַזֶּקֶן לְעִירֵי וְלֹא קִיבַל דְּבַרֵי הַסְּנֵהֲדָרִין, אִם שָׁנָה וְלִמְד לְאַחֲרֵים
24 כְּדָרְךָ שְׁהִיָּה לְמַד לִפְנֵי כֵן, אֲךָ לֹא הוֹרָה כֵךְ לִמְעֵשָׂה, פְּטוֹר, וְאִם
25 הוֹרָה לְעֵשׂוֹת כְּדַעְתּוֹ, חַיִּיב חֲנֵק, שְׁנַאֲמַר (שם יז יב) 'וְהָיִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
26 כְּזֵדוֹן לְבַלְתִּי שָׁמַע וְגו', וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא', ומשמע מ'יעשה' שאינו
27 חַיִּיב עַד שִׁיּוֹרָה לְעֵשׂוֹת.
28 זקן ממרא הוא דווקא אם ראוי לשבת בבית דין, אבל תלמיד בן
29 פחות מארבעים שנה שאינו ראוי להוראה, שְׁהוֹרָה לְעֵשׂוֹת נִגְד
30 הַסְּנֵהֲדָרִין, פְּטוֹר מִמִּיתָה, שְׁהָרִי אֵין לְסִמּוֹךְ עַל הוֹרָאתוֹ, וְנִמְצָא
31 חוֹמְרֵי קוּלוֹ – החומרא שאינו ראוי להורות גורמת להקל עליו
32 לפטרו ממייתה.

נמרא

33) נאמר בפרשת זקן ממרא (דברים יז ח), 'כִּי יִפְלֹא מִפֶּה דָבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין
34 דָם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֹגַע לְנֹגַע דְּבַרֵי רֵיבַת בְּשַׁעֲרֵיךָ וְקָמַת
35 וְעֲלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּו'. הַגְּמָרָא מְבִיאָה
36 בְּרִייתָא הַדּוֹרֶשֶׁת פְּטוֹק זֶה: תִּנּוּ רַבָּנָן, נִאֲמַר בְּפִסְקוֹ 'כִּי יִפְלֹא מִפֶּה
37 דְבָר', ולמדנו מלשון 'יפלא',

בס"ד. שיחת ש"פ תשא, שושן פורים, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

- 1 א. התוועדות יום הש"ק זה קשורה עם שני ענינים:
- 2 לכל לראש – פרשת השבוע שקורין בתורה: פרשת תשא.
- 3 ונוסף לזה ישנו גם הענין של פורים – שושן פורים, שקשור עם פורים, לא מיבעי בערים מוקפות
- 4 חומה שבהם קורין את המגילה ביום ט"ו¹¹ (שבו קיימא סיהרא באשלמותא²), אלא אפילו בערי הפרזות
- 5 יש ביום ט"ו כמה ענינים בנוגע לפועל שבהם נחשב ליו"ט כמו פורים, וכמו שאין אומרים בו תחנון³
- 6 (וכשחל בשבת אין אומרים אב הרחמים⁴ וצדקתך צדק⁵).
- 7 [ויש להוסיף ולהעיר, שגם בערי הפרזות שקריאת המגילה בפועל היא ביום י"ד, שיך הענין דפורים
- 8 דמוקפות חומה כפי שהוא ברוחניות הענינים (שלהיותו ענין בתורה, ישנו גם כפי שהוא ברוחניות
- 9 הענינים) – שכאשר יהודי מעמיד את עצמו במעמד ומצב של ערים מוקפות חומה בנוגע לעבודתו כו',
- 10 אזי נעשה אצלו הענין דפורים גם ביום ט"ו].
- 11 ובזה גופא ניתוסף בפורים מצד ענין השבת – שנוסף על העילוי שישנו בכל שנה ביום השבת שלאחרי
- 12 פורים (גם כשיש הפסק של כמה ימים ביניהם), מצד הענין ד"ויכולו השמים והארץ גו"⁶, שכל הענינים
- 13 של ששת ימי החול (שבהם נכללים גם עניני ימי הפורים) מתעלים מלמטה למעלה עד לתכלית השלימות
- 14 דתענוג (ענינו של יום השבת – "וקראת לשבת עונג"⁷) – יש עילוי מיוחד בקביעות שנה זו, שיום השבת
- 15 עצמו קשור עם פורים (שושן פורים):
- 16 ידוע החילוק בין שבת ליו"ט⁸ – שיו"ט הוא "מקראי קדש"⁹, כמבואר בזהר¹⁰ שקוראים ומזמינים
- 17 הבחי' דקודש (כפי שמזמינים אורח כו'), ואילו שבת נקרא "קדש"¹¹, "מקדשא וקיימא"¹², שהוא בעצמו
- 18 קודש.
- 19 ומזה מובן, שכאשר (שושן) פורים חל בשבת – ניתוסף עילוי ביו"ט דפורים (אפילו לגבי אופן היו"ט
- 20 כפי שמרדכי רצה לקובעו שיהי' אסור בעשיית מלאכה¹³), שיש בו גם ענין הקודש.
- 21 ב. והקשר בין פרשת כי תשא לפורים¹⁴ – מובן בפשטות:
- 22 איתא בגמרא¹⁵: "גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל
- 23 (כמ"ש¹⁶ "אם על המלך טוב יכתב לאבדום ועשרת אלפים ככר כסף אשקול גו'"), לפיכך הקדים שקליהן
- 24 לשקליו (בבחינת הקדמת רפואה למכה), והיינו דתנן¹⁷ באחד באדר משמיעין על השקלים כו' (ב"ד

(10) ח"ג צג, ב. צד, א. צה, א.

(11) פרשתנו לא, יד.

(12) ביצה יז, א.

(13) ראה מגילה ה, ב.

(14) ראה גם שיחת ש"פ תשא, פ' פרה, ח"י אדר תשל"ב ס"ג

ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חס"ז ע' 358 ואילך). וש"נ.

(15) שם יג, סע"ב.

(16) אסתר ג, ט.

(17) ריש שקלים.

(1) מגילה בתחלתה.

(2) ראה זהר ח"א קנ, רע"א. רכה, סע"ב. רמג, סע"א. ח"ב

פה, א. רטו, א. ח"ג מ, ב. מו, א. וראה גם שמו"ר פט"ו, כו.

(3) סידור אדה"ז (לפני למנצח גו' יענך).

(4) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ד ס"ד. וש"נ.

(5) ראה שם סוסרצ"ב. וש"נ.

(6) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. ובכ"מ.

(7) ישע"י נח, יג.

(8) ראה לקו"ש חט"ז ע' 189. וש"נ.

(9) אמור כג, ב. ד.

מכריזין שיביאו שקלים למקדש), והיינו, שביטול גזירת המן היתה ע"י נתינת מחצית השקל, שזוהי המצוה הראשונה שבפרשת כי תשא.

וענין זה נוגע ונפעל בכל שנה – דכיון ש"ראשית גוים עמלק"¹⁸, ו"מלחמה לה' בעמלק מדור דור"¹⁹ [ולכן בכל שנה קורין בשבת שלפני פורים "זכור את אשר עשה לך עמלק"²⁰, כדי לפעול הענין ד"תמחה את זכר עמלק"²¹, שזה מביא אח"כ את הענין ד"מחה אמחה את זכר עמלק"²²], הרי מובן, שכל זמן שישנה עדיין מציאותו של עמלק, צריך לשלול ולבטל את האפשרות לענין של גזירה כו' (בדוגמת גזירת המן), ע"י נתינת מחצית השקל (שביטלה גזירת המן), שפועלת הענין ד"לכפר על נפשותיכם"²³, ועד לשלימות הכפרה (כמבואר באגה"ת²⁴).

ג. ויש לבאר הטעם שביטול גזירת המן הי' ע"י הענין דמחצית השקל דוקא – דלכאורה אינו מובן: הן אמת שבגלל שגזירת המן היתה קשורה עם ענין של שקלים, יש צורך בענין של שקלים בכדי לבטלה, אבל עדיין אינו מובן מהו הקשר עם מחצית השקל דוקא, שזהו ענין שנעשה רק פעם אחת בשנה, ורק מחצית השקל (ואילו חציו השני נשאר בידו) – בה בשעה שניתן למצוא אצל בני"י עוד עניני "שקלים", כמו במצות הצדקה, שנותנים לא רק מחצית השקל, אלא שקלים שלמים, ולא רק פעם אחת בשנה, אלא כמה פעמים בשנה!?

וכן צריך ביאור בנוגע לכללות ענין השקלים: שקליו של המן – שכדי לבטלם יש צורך בהקדמת שקליהם של ישראל – אינם סיבה לשקליהם של ישראל, אלא הם מסובב משקליהם של ישראל,

והיינו, שאין זה כפי שנראה מצד סדר העולם, שהוא באופן של העלם והסתרה²⁵, שבגלל שהמן החליט לשקול שקלים על ישראל, לכן נקבע אצל בני"י ענין השקלים (כדי לבטל השקלים דהמן),

– ח"ו לומר שהמן מצד עצמו יוכל לפעול ענין של קדושה (ובנדו"ד: ענין השקלים) אצל בני"י – אלא מצד אמיתית הענין הרי זה להיפך: ענין השקלים מתחיל אצל בני"י, ולאח"ז שקל המן שקלים על ישראל, שנתבטלו ע"י הקדמת שקליהם לשקליו.

וכמדובר כמ"פ²⁶ בנוגע לכללות ענין הקדושה והלעו"ז, שאין זה באופן שבגלל שיש ענין מסויים בלעו"ז, לכן צ"ל דוגמתו גם בקדושה, "מדה כנגד מדה"²⁷, אלא אדרבה: בגלל שבקדושה ישנו ענין זה, צ"ל דוגמתו גם בלעו"ז, כדי שיוכל להיות ענין של עבודה (היפך ענין "נהמא דכיסופא"²⁸) באופן של בחירה כו'.

ועפ"ז צריך להבין: מהו הענין המיוחד שבשקלי בני"י, ובפרט כשמדובר אודות נתינת מחצית השקל פעם אחת בשנה בלבד?

ד. ויובן בהקדם משנ"ת בהתוועדות הקודמת²⁹ שבמחצית השקל מצינו דבר פלא – שעיי"ז שיהודי נותן מחצית השקל בלבד, יש לו חלק בקרבנות הציבור שמקריבים במשך כל השנה כולה.

והגע עצמך:

מחצית השקל – אינה בערך אפילו לשוויו של קרבן אחד³⁰, ובפרט שהקרבת צריך להיות (לא רק

(26) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חל"ג ע' 190. וש"נ.

(27) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(28) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ויש ע"ד.

ובכ"מ.

(29) שיחת ש"פ תרומה, בדר"ח אדר, פ' שקלים ס"ט (תורת

מנחם – התוועדויות חע"ה ע' 241 ואילך).

(30) ראה כריתות יו"ד, ב ובתוס'.

(18) בלק כד, כ.

(19) ס"פ בשלח.

(20) תצא כה, יז.

(21) שם, יט.

(22) בשלח יז, יד.

(23) פרשתנו ל, טו-טז.

(24) רפ"ב.

(25) ראה לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

1 ע"ד המיצוע, אלא) מן הנאה והטוב והיפה³¹, כמ"ש³² "כל חלב לה" – שדין זה הוא אפילו בקרבן
 2 יחיד, ועאכו"כ בקרבן ציבור, החל מקרבן התמיד שמקריבים בכל יום, שענין התמידות שבו מורה על
 3 גודל מעלתו כו'.

4 ואעפ"כ, ע"י נתינת מחצית השקל בלבד, יש ליהודי חלק בכל קרבנות הציבור של כל השנה כולה,
 5 שפועלים ענין של כפרה, כמו קרבן תמיד, שתמיד של שחר מכפר על עבירות הלילה (ולכן, גם אם
 6 בלילה הי' ענין בלתי-רצוי – "אל תהרהר אחריו ביום"³³), ותמיד של בין הערביים מכפר על של יום³⁴,
 7 היינו, שפעולת הכפרה היא הן במעמד ומצב של אור (יום), והן במעמד ומצב של חושך (לילה),

8 ועי"ז נעשה האדם עצמו בכחי' קרבן לה' (שהרי הקרבת הקרבן היא באופן שהאדם צריך להתבונן
 9 שבאמת הי' הוא צריך להיות הקרבן, אלא שהקב"ה לקח ממנו תמורה כו'³⁵), ולא רק בנוגע לעניניו
 10 הרוחניים, אלא גם בנוגע לעניניו הגשמיים – כשם שהקרבן הוא (לא מדברים ורוחניים, אלא) דוקא
 11 מדברים גשמיים, בהמה או עוף (וכן הקטורת והמלח כו'), היינו, שהדבר הגשמי עולה לה', ובפרט
 12 בקרבן עולה, שמקריבים לא רק החלב והדם, אלא הבהמה כולה נעשית "כליל לה"³⁶ (מלבד עור העולה,
 13 שניתן ל"ממלכת כהנים"³⁷ שיהנו ממנו³⁸, שבזה מרומז שאין הכוונה לבטל ולהיות מופשט לגמרי
 14 מהגשמיות, כי אם להעלותה לקדושה כו'); ודוקא באופן כזה נעשה "רזא דקורבנא" ש"עולה עד רזא
 15 דא"ס"³⁹, להיות "ריח ניחוח לה"⁴⁰.

16 [ואע"פ שישנו גם ענין הקרבנות ברוחניות, שזהו"ע התפלה, ש"תפלות כנגד קרבנות תקנום"⁴¹, והרי
 17 תפלה היא עבודה שבלב⁴², שהו"ע רוחני – הרי נוסף לכך שגם העבודה שבלב צריכה להיות נרגשת
 18 בבשר הלב הגשמי⁴³, והתפלה צריכה להיות בדיבור גשמי דוקא⁴⁴, הנה בתפלה עצמה מבקשים מהקב"ה
 19 – ופועלים – שבקרוב ממש "נעשה לפניך את קרבנות חובותינו"⁴⁵, קרבנות גשמיים דוקא, כמבואר
 20 בחסידות⁴⁶ גודל מעלתם לגבי העבודה הרוחנית דתפלה].

21 וכל זה נעשה ע"י נתינת מחצית השקל – ע"פ המבואר בתניא⁴⁷ בנוגע לגודל מעלת הצדקה (אפילו
 22 פרוטה אחת, ועאכו"כ מחצית השקל שיש בה כו"כ פרוטות), ש"הואיל ובמעות אלו הי' יכול לקנות חיי
 23 נפשו . . הרי נותן חיי נפשו לה"⁴⁸, והרי נתינת חיי נפשו לה' היא באופן שמתבטל ממציאותו לגמרי
 24 ("אויס מציאות"), שזהו הענין ד"בכל מאדך"⁴⁸, שעם היותו "מאד שלך"⁴⁹, הרי זה ממשיך את ה"מאד"
 25 שלמעלה, בלי גבול האמיתי.

26 ובזה גופא גדלה מעלת נתינת מחצית השקל (גם לגבי נתינת צדקה בכלל) – שפעלה על כל השנה
 27 כולה.

28 ה. ועפ"ז יובן גם הקשר של מחצית השקל עם ביטול גזירת המן:

29 בנוגע לגזירת המן – מסופר במגילה⁵⁰: "בחודש הראשון הוא חודש ניסן . . הפיל פור הוא הגורל
 30 .. מיום ליום ומחודש לחודש (ונפל הגורל על יום י"ג לחודש) שנים עשר הוא חודש אדר".

(31) ראה רמב"ם סוף הל' איסורי מזבח.
 (32) ויקרא ג, טז.
 (33) ראה ברכות יט, א.
 (34) תנחומא פינחס יג. במדב"ר פכ"א, כא.
 (35) ראה רמב"ן ויקרא א, ט. וראה גם תורת העולה להרמ"א
 ח"ב פ"א בטעם הט' (מבעל העקידה). של"ה מס' תענית ריא, ב
 (מרקאנטי). ועוד.
 (36) שמואל א ז, ט. וראה פרש"י יתרו יח, יב.
 (37) יתרו יט, ו.
 (38) צו ז, ח.
 (39) ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב.
 (40) ויקרא שם.
 (41) ברכות כו, א"ב.
 (42) תענית ב, א. ועוד.
 (43) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב רצ, ב ואילך (נעתק ב"היום
 יום" כ מנ"א). תרצ"ב ע' רנו. ע' רפז. ע' שלז. ע' תנר. תרצ"ז ע'
 215. ע' 282. ה"ש"ת ס"ע 112 ואילך. תש"ד ע' 214.
 (44) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סק"א ס"ד. וש"נ.
 (45) נוסח תפלת המוספין.
 (46) ראה תו"א ויחי מו, ב ואילך. ובכ"מ. וראה גם תורת
 מנחם – התוועדויות ח"ג ע' 228 ואילך. וש"נ.
 (47) פל"ז (מח, ב).
 (48) ואתחנן ו, ה.
 (49) ראה תו"א מקץ לט, ריש ע"ד. ובכ"מ.
 (50) אסתר ג, ז.

ולכאורה אינו מובן:

1 כיון שהמן "צורך היהודים"⁵¹ רצה לגזור גזירה על בני", והמלך אחשורוש נתן לו רשות על זה –
 2 למה דחה את ביצוע הגזירה לשנה שלימה, היפך טבעו של "צורך"?!
 3 ואין לומר שלא היתה לו ברירה אחרת, בגלל שכך נפל הגורל – שהרי הא גופא קשיא: מדוע
 4 מלכתחילה הפיל פור הוא הגורל, במקום לבצע את הגזירה תיכף ומיד, בידעו, שכאשר יפיל גורל, עלול
 5 הדבר להידחות למשך זמן?!
 6 והביאור בזה – ע"פ האמור לעיל (ס"ג) בענין "הקדים שקליהן לשקליו", שפעולתו של המן באה
 7 כתוצאה ומסובב מענין הקדושה, ועד"ז בנדוד, שהסיבה לדחיית גזירת המן לאחרי שנה היא – בגלל
 8 שהקב"ה רצה לנסות ולבחון את הנהגת בני"אם היא תהי' באופן של מס"נ שבמשך שנה שלימה לא תעלה
 9 להם מחשבת חוץ ח"ו⁵², ובגלל זה החליט המן – בידעתו או שלא בידעתו – להפיל גורל בנוגע לזמן
 10 הגזירה, ונפל הגורל על חודש אדר, לאחרי שנה שלימה.
 11 וזהו גם הקשר עם הקדמת שקליהן לשקליו ע"י נתינת מחצית השקל עבור הקרבנות של כל השנה
 12 כולה – כי, העובדה שבמשך כל השנה כולה לא עלתה מחשבת חוץ, משמעותה, שבמשך כל השנה
 13 כולה הי' כל אחד מישראל במעמד ומצב של קרבן לה'.
 14 והענין בזה – שכדי לבטל גזירת המן, הנה אע"פ שהגזירה היתה על יום אחד (י"ג אדר), לא די בכך
 15 שיהודי עומד יום אחד בתכלית השלימות (ויתכן שלמחרתו לא יהי' בתכלית השלימות ח"ו), אלא צריך
 16 להבטיח את מעמדו ומצבו במשך שנה שלימה – שזמן זה כולל את כל השינויים האפשריים שבימי
 17 השנה⁵³ באופן ש"כל יומא ויומא עביד עבידתו"⁵⁴ [כולל גם החילוקים בין ימות החול לשבתות ועד
 18 לשבת שבתון, שבכולם צ"ל במעמד ומצב של קדושה, שהרי בני"אם הם "גוי קדוש"³⁷, ועד לדרגת הקדושה
 19 של הקב"ה, כמ"ש⁵⁵ "קדושים תהיו כי קדוש אני", ולכן, כשם שקדושתו של הקב"ה היא באופן של
 20 א"ס, צריכה להיות גם קדושתן של ישראל באופן של א"ס], שחוזרים ונשנים משנה לשנה (שזהו פירוש
 21 לשון שנה – שחוזר ונשנה⁵⁶).
 22 וכאשר בני"אם עומדים במשך שנה שלימה במעמד ומצב שלא עלתה להם מחשבת חוץ, אלא הם
 23 בבחינת קרבן לה' – אזי מתבטלת גזירת המן, כיון שאין לו אחיזה כלל כו', ואדרבה: "ונהפוך הוא אשר
 24 ישלטו היהודים המה בשונאיהם"⁵⁷, כיון ש"נפל פחד היהודים עליהם"⁵⁸, כפירוש הרמ"א⁵⁹ ש"מתפחדים
 25 ממה שמפחדים היהודים", שזהו"ע היראה מהקב"ה.
 26 ו. וההוראה מזה:
 27 כאשר יהודי מתעורר לענין של תומ"צ, עליו להבטיח שהתעוררות זו תהי' לא רק לפי שעה, אלא
 28 תומשך על כל משך הזמן, ולא רק בנוגע לעצמו, אלא גם בנוגע אל הזולת,
 29 – כפי שאומר כל אחד מישראל בהתחלת היום: "הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת⁶⁰ לרעך
 30 כמוך"⁶¹, שכולל את עצמו עם כל בני"אם –
 31 כמו בנתינת מחצית השקל, שפעולה חד-פעמית זו נמשכת בהקרבנות הקרבנות במשך כל השנה כולה,
 32 ובאופן שמתאחד עם שאר בני"אם שנותנים מחצית השקל, וכולם ביחד מקריבים קרבנות הציבור, שפועלים
 33 "לכפר על נפשותיכם"²³.
 34

ולהרד"ק ע' שנה.

(57) אסתר ט, א.

(58) שם ח, יז.

(59) בספרו מחיר יין למג"א עה"פ.

(60) קדושים יט, יח.

(61) ראה לקר"ש חכ"ה ע' 374. וש"נ.

(51) שם ח, א.

(52) ראה תו"א מג"א צז, א. ובכ"מ.

(53) ראה עבוה"ק ח"ד פי"ט.

(54) זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, ריש ע"ב.

(55) קדושים יט, ב.

(56) ראה ראב"ע בא יב, ב. ס' השרשים לר' יונה בן ג'נאח

1 ועי"ז פועלים ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"62, "אורה זו תורה ושמחה זה יום טוב,
2 וששון זו מילה, ויקר אלו תפילין"63 (כולל גם פעולת התפילין – ש"ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא
3 עליך ויראו ממך"64), ובאופן שניתוסף אצלם עוד יום טוב של "משתה ושמחה", ביחד עם "משלוח
4 מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים"65, ובאופן ש"ימי הפורים האלו לא יעברו"66, אפילו לעתיד לבוא,
5 כמארז"ל67 כל המועדים בטלים חוץ מחנוכה ופורים – כן תהי' לנו בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו.

* * *

7 ז. הענין דמחצית השקל שנתבאר לעיל הוא התחלת פרשת השבוע; ונוסף לזה יש בה עוד כו"כ
8 ענינים עיקריים, ומהם: הענין דלוחות שניות, י"ג מדות הרחמים שאינן חוזרות ריקם68, שלש רגלים וכו',
9 ואעפ"כ, נקראת הפרשה כולה בשם "תשא", ששם זה כולל את כל עניני הפרשה.

10 והענין בזה:

11 הפירוש ד"תשא" הוא – הרמה, ובזה גופא – "תשא את ראש", שהראש הוא החלק היותר נעלה
12 שבאדם, ואעפ"כ, צריך לפעול בו ענין של הרמה, למעלה ממציאיותו, למעלה מהעולם וכל סדר
13 ההשתלשלות כו'.

14 ויובן מענין העלי' שהיא תכלית ירידת הנשמה למטה – ירידה צורך עלי' – שאע"פ שגם קודם ירידתה
15 למטה היתה בדרגא נעלית ביותר, "איגרא רמה"69, ועד לבחי' "טהורה היא", שלמעלה מ"אתה בראתה
16 כו"70, מ"מ, דוקא ע"י ירידתה למטה (למשך שבעים או שמונים שנה71 עד "והיו ימיו מאה ועשרים
17 שנה"72) מתעלה הנשמה לדרגא נעלית יותר (וכמו העילוי שניתוסף בנפש האלקית ע"י העבודה עם נפש
18 הבהמית, כמבואר בארוכה בדרושי חסידות73 בפירוש הפסוק74 "משכני (לשון יחיד) אחריך נרוצה (לשון
19 רבים) וגו'").

20 ואין להקשות על זה מהמבואר בתניא47 שהירידה "לעולם הזה להתלבש בגוף ונפש החיונית הוא
21 כדי לתקנם בלבד .. כי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כו' – כיון שזהו רק בנוגע לענין של תיקון,
22 ששייך רק לגוף ונה"ב וחלקו בעולם, שעז"נ75 "אשר ברא אלקים לעשות", לתקן76, ואילו הנשמה היא
23 למעלה מהענין ד"לעשות לתקן", שהרי מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר77, ואפילו לתורה, שהרי
24 בתורה עצמה נאמר "צו את בני ישראל" "דבר אל בני ישראל"78; אבל ענין הנעלי' – שייך גם בנשמה,
25 שככל שתגדל מעלתה, יכולה וצריכה להתעלות עוד יותר כו'79.

26 וכמו כללות ענין העלי' בתפלה, שהיא "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה"80, שעל ידו עולים
27 מ"ארצה" (בתוספת ה') שלמטה מארץ סתם – "השמימה" (בתוספת ה') שלמעלה משמים סתם81.

28 וזהו הקשר עם המדובר לעיל אודות תוכן הענין דמחצית השקל, שבמשך כל השנה כולה עומד יהודי
29 בתנועה של מס"נ שלא לחשוב מחשבת חוץ ח"ו אלא להיות במעמד ומצב של קרבן לה' – שזהו ענין
30 של "תשא את ראש", הרמה למעלה ממציאיותו כו'.

(62) אסתר ח, טז.
 (63) מגילה טז, ב.
 (64) תבוא כח, י"ד. וראה ברכות ו, א. וש"נ.
 (65) אסתר ט, כב.
 (66) שם, כח.
 (67) הובא באגרת הטיול דרוש אות מ. ס' החיים (לאחי המהר"ל) ח"ג (ס' פרנסה) רפ"ז. וראה גם ירושלמי תענית פ"ב הי"ב.
 (68) פרש"י פרשתנו לג, יט.
 (69) ע"פ ל' חז"ל – חגיגה ה, ב.
 (70) נוסח "אלקי נשמה" בברכת השחר (ברכות ס, ב).
 (71) ראה תהלים צ, יו"ד.
 (72) בראשית ו, ג.
 (73) ראה אוה"ת שה"ש עה"פ (ע' ס ואל"ך). ועוד.
 (74) שה"ש א, ד.
 (75) בראשית ב, ג.
 (76) ראה ב"ר פי"א, ו ובפרש"י שם.
 (77) ב"ר פ"א, ד. ועוד.
 (78) ראה לקו"ש חל"ד ע' 222. וש"נ.
 (79) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ד ע' 166. וש"נ.
 (80) ויצא כח, יב. וראה זהר ח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו, ריש ע"ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א).
 (81) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שיט, א.

ח. ויש להוסיף ולהבהיר בנוגע לדיוק ד"תשא את ראש"ו:

לא מדובר כאן אודות עלי' למעמד ומצב שלמעלה לגמרי מענין השכל, שזוהי תנועה של מס"נ שלמעלה מחשבונות כו' – שהרי זה ענין שלמעלה מהראש לגמרי, ועל זה לא שייך לומר "תשא את ראש", כי אם "תשא" סתם; הדיוק הוא "תשא את ראש", היינו, שצריך להיות בעבודה ענין השכל כו', אלא שצריך להעלות ולהרים את השכל שבראש לדרגה שלמעלה מהשכל, שיבין בשכלו שצ"ל הנהגה שלמעלה מהשכל.

והנפק"מ מזה בנוגע לעבודה:

כשיש ליהודי שאלות, כמו השאלה: "וכי תאמרו מה נאכל"⁸², או השאלה מה עוד תובעים ממנו לאחרית כל מה שכבר פעל בעבודתו עד עתה – אין לו ליפול ברוחו ולחשוב, שעצם העבודה שיש לו שאלות (גם כאשר השאלות אינן מפריעות לעבודה בפועל, שלא נגרע בה מאומה כו'), מוכיחה שאינו בתכלית השלימות;

עליו לדעת שהתורה דורשת הבנה והשגה בשכל, וכיון שהשכל מטבעו רוצה להבין כל דבר, לא יפלא שכשאינו מבין, שואל שאלות כו'.

אלא שעל זה אומרים לו: "תשא את ראש", שצריך להעלות ולהרים את השכל שבראש לדרגה שלמעלה מהשכל, ולידע, שבדרגת השכל ישארו תמיד שאלות, והיינו, שגם לאחרית שיבין את הענינים שעליהם היו לו שאלות לפני"ז, אזי יתעוררו אצלו שאלות בענינים נעלים יותר וכו'.

וכידוע הסיפור⁸³ אודות רבינו הזקן בהיותו אצל הרמ"מ מהאראדאק בהקפות בשמח"ת, שהר"מ לא רצה לגשת לאמירת "אתה הראת", באמרו, שישנם כמה ענינים שלא הונחו אצלו לאשורם ויש לו שאלות כו', והשיב לו רבינו הזקן, ע"פ משל לאדם שעומד בשטח מישור ורואה משם עד מקום מסויים, ויודע שישנו שטח נוסף שאינו רואהו, וכשעולה בהר, אזי רואה למרחוק יותר, וגם אז יודע שלאח"ז יש שטחים נוספים וכו'. ועד"ז בנמשל, שגם כשיתורצו כל שאלותיו, אזי יהיו לו שאלות נוספות בענינים נעלים יותר.

וע"ד המבואר⁸⁴ על הפסוק⁸⁵ "וידעת היום וגו'", שענינים שהם עכשיו באופן של אמונה, יומשכו לעתיד לבוא באופן של ידיעה והשגה, אבל גם אז יהי' ענין האמונה שלמעלה מידיעה והשגה – בנוגע לענינים נעלים יותר.

ט. וזהו גם הקשר עם ענין נוסף שישנו בפורים – ענין הגורל:

ע"פ המבואר לעיל (ס"ג-ה) – סיבת הגורל של המן היא מצד ענין הגורל כפי שהוא בקדושה (ע"ד מ"ש⁸⁶ "אתה תומיך גורלי"), כמבואר באגה"ק⁸⁷ שזהו ענין שלמעלה מטו"ד, והיינו, שנוסף על העבודה ע"פ טו"ד, צריכה להיות גם עבודה שלמעלה מטו"ד, שהו"ע המס"נ כו'.

וכפי שמצינו ענין הגורל בנוגע לחלוקת ארץ ישראל – "אך בגורל יחלק את הארץ"⁸⁸, והיינו, שנוסף על החלוקה באופן ש"לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו"⁸⁹, שזוהי חלוקה ע"פ שכל (שזהו ענין שמלמטה למעלה), היתה החלוקה גם ע"י הגורל שהי' ע"פ רוח הקודש (מלמעלה למטה) – "אלעזר הכהן הי' מלוכש באורים ותומים (שמאיר ומתמם כו'⁹⁰) ואומר ברוח הקודש כו'⁹¹", והיינו, שבנ"י הוצרכו לסמוך גם על הגורל שלמעלה מטו"ד שיקבע היכן יהי' החלק שלהם בבירור הארץ כו'.

(87) ס"ז.

(88) פינחס כו, נה.

(89) שם, נד.

(90) ראה יומא עג, ב. הובא בפרש"י עה"ת תצוה כח, ל.

(91) פרש"י עה"פ.

(82) בהר כה, כ.

(83) סידור מהרי"ד בסוף פסוקי אתה הראת (ח"ב קסט, ב).

(84) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חל"ב ס"ע 99 ואילך. וש"נ.

(85) ראה לקו"ת ואתחנן ז, ב ואילך. ובכ"מ.

(86) ואתחנן ד, לט.

(87) תהלים טז, ה.

1 וכן הוא גם בענין חלוקת ארץ ישראל בעבודה הרוחנית – ש"ארץ" ענינה "שרצתה לעשות רצון
2 קונה"⁹², ו"ישראל" ר"ת יש ששים ריבוא אותיות לתורה⁹³, היינו, שנוסף לכך שלכל אחד מישראל יש
3 את כל התורה כולה, יש גם אות בתורה ששייכת אליו במיוחד, באופן ד"זהיר טפיי"⁹⁴, שענין זה "אינו
4 בבחי' טעם ודעת מושג, אלא למעלה מבחי' הדעת .. ודוגמתו .. הוא בחי' הגורל ממש"⁹⁵.

* * *

6 י. בנוגע לשושן פורים, ט"ו באדר, שבו חוגגים פורים בערים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון
7 – יש לעורר על שאלה בהלכה, שלעת-עתה לא מצאתי שקו"ט בזה:

8 ימות יהושע בן נון – כוללים את שבע השנים שכבשו ושבע השנים שחלקו, וכן את השנים שלאח"ז
9 שבהם שפט יהושע את ישראל, שלכמה דעות היו עוד י"ד שנה, כך, שזהו משך זמן של כ"ח שנה⁹⁶,
10 שבו יכולים להיות כמה שינויים בנוגע לערים מוקפות חומה.

11 וא"כ, נשאלת השאלה בפירוש ערים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון – האם הכוונה שהיו מוקפות
12 חומה מתחילת ימות יהושע (במשך כל ימות יהושע), או שגם אם הוקפו חומה רק בסוף ימיו, די בכך
13 שיחשבו מוקפות חומה מימות יהושע, אף שבתחלת ימיו לא היו מוקפות חומה⁹⁷.

14 יא. ולכאורה תלוי הדבר בטעם הדבר שצ"ל ערים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון דוקא, אע"פ
15 ששושן הברירה לא היתה מוקפת חומה בימי יהושע בן נון:

16 בירושלמי⁹⁸ איתא: "חלקו כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותן הימים ותלו אותה מימות יהושע
17 בן נון" (שהי' כובש הארץ). וכן הובא בדברי הרמב"ם⁹⁹ (אם בגלל שבענין זה אין נפק"מ להלכה בין
18 הבבלי (דלקמן) לירושלמי, או שיש לו ראי' שבענין זה הלכה כהירושלמי): "ולמה תלו הדבר בימי
19 יהושע, כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה באותו הזמן, כדי שיהיו קוראין כבני שושן, ויחשבו
20 כאילו הן כרכין המוקפין חומה, אע"פ שהן עתה חרבין, הואיל והיו מוקפין בימי יהושע, ויהי' זכרון
21 לארץ ישראל בנס זה".

22 וע"פ טעם זה, שהדבר קשור עם החשיבות של ארץ ישראל – מסתבר לומר שדי בכך שהיתה מוקפת
23 חומה אפילו יום אחד בלבד בימי יהושע.

24 אבל בבבלי¹⁰⁰ – הובא טעם אחר: "יליף פרזי פרזי, כתיב הכא¹⁰¹ על כן היהודים הפרזים, וכתיב
25 התם¹⁰² לבד מערי הפרזי הרבה מאד, מה להלן מימות יהושע בן נון, אף כאן מימות יהושע בן נון".

26 ולכאורה: כיון שהפסוק "לבד מערי הפרזי גוי" נאמר במלחמת עוג, שהיתה בימי משה [ולכל
27 הדעות¹⁰³ הי' זה לפני "עשתי עשר חודש באחד לחודש"¹⁰⁴, ר"ח שבט] – למה תלוי הדבר בימי יהושע
28 ולא בימי משה?

29 ואכן בפירושו בגמרא מבהיר רש"י: "וכתיב התם – בכיאת הארץ בימי משה ויהושע – לבד מערי
30 הפרזי גוי", אבל, מנא לי' לרש"י לפרש "משה ויהושע", בה בשעה ש"שבת של דיוזגי היתה" נאמר רק
31 על שבעה באדר¹⁰⁵, ואילו בזמן מלחמת עוג הי' משה הנשיא, ואילו יהושע הי' רק משרתו?

(99) הל' מגילה פ"א ה"ה.

(100) מגילה ב, ב.

(101) אסתר ט, יט.

(102) דברים ג, ה.

(103) ראה במדב"ר פ"ט, לב. תנחומא חוקת כד. אגדת אסתר

פ"ג, ו [ז].

(104) שם א, ג.

(105) סוטה יג, ב. הובא בפרש"י עה"ת האזינו לב, מד.

(92) ב"ר פ"ה, ח.

(93) מג"ע אופן קפו.

(94) שבת קיח, ב.

(95) חסר המשך וסיום השיחה (המו"ז).

(96) ראה סדה"ד ב"א תקט"ז.

(97) ראה גם צרור החיים (לר"ח קצבי, ליורנו תרכ"ט) מגילה

בתחלתה (ד"ה והנה בדין).

(98) מגילה פ"א ה"א.

1 ובכל אופן, גם לפי דברי רש"י "בימי משה ויהושע" – יש לחקור מה דינה של עיר שהיתה מוקפת
 2 חומה בימי משה, ובימי יהושע חרבה החומה וכו' 106.

3 ושאלה נוספת בנוגע ליריחו (כפי ששייך בימינו שיהודי יהי' בפורים ביריחו) 107 – שבה התחיל יהושע
 4 כיבוש הארץ, בתור "מנעולה של ארץ ישראל" 108, וכמו שע"י מסירת המנעול קונים את כל הבית 109 –
 5 שקודם הכיבוש היתה מוקפת חומה, משא"כ בשעת הכיבוש, כיון שהכיבוש הי' ע"י ש"ותפול החומה
 6 תחתי" 110.

7 וענין זה נוגע גם לבתי ערי חומה, ש"אין סומכין אלא על חומה המוקפת . . בשעה שכבש יהושע
 8 את הארץ", "וכיון שגלו בחורבן ראשון בטלה קדושת ערי חומה שהיו בימי יהושע, כיון שעלה עזרא
 9 בכיאה השני' נתקדשו כל הערים המוקפות חומה באותו העת כו" 111, והרי עליית עזרא לאחרי שבעים
 10 שנה של גלות בבל היתה בזמנו של אחשורוש, כמבואר החשבון בנוגע למ"ש 112 "בשנת שלש למלכו".
 11 יב. ויש להוסיף ולבאר ענינה של עיר מוקפת חומה בעבודה הרוחנית 113 – שענין זה שייך לא רק
 12 בערים מוקפות חומה כפשוטם, הן בארץ ישראל והן בחוץ לארץ, כמובא באחרונים 114 שגם שם יש בהם
 13 ערים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, כמו איזמיר שבתורכי', פראג, ועיירה מסויימת בפולין 115, אלא
 14 גם בכל הערים שבכל העולם כולו:

15 אמרו חז"ל 116 "אני חומה זו תורה", כי, התורה שענינה להורות לאדם את המעשה אשר יעשה ואלה
 16 אשר לא תעשינה, מבדילה את האדם מכל העולם שמסביבו כו',
 17 אבל אין זה באופן שנעשה מנותק מהעולם לגמרי – שהרי גם בחומה יש שערים שדרכם נכנסים
 18 ויוצאים כו', ובשערים יש דלתות שיכולים לפתוח ולנעול בזמנים מסויימים, וכפי שמצינו בנוגע לשערי
 19 ירושלים, שביום היו פתוחים ובלילה היו סגורים 117,
 20 וענינו בעבודה: ירושלים, שנקראת ע"ש יראה וע"ש שלם 118, הו"ע שלימות היראה 119, ולכן, ביום,
 21 שזהו מעמד ומצב של אור, פותחים את דלתות השערים, כיון שיכולים לראות את הענינים שיכולים
 22 להכניס לעיר, ולהזהר שלא יכנסו ענינים בלתי רצויים, משא"כ בלילה, שזהו מעמד ומצב של חושך, יש
 23 לסגור את דלתות השערים כו'.

24 ועוד זאת, שגם בשעה שדלתות השערים סגורים, הנה עצם קיומה של ירושלים בתור עיר מוקפת
 25 חומה, ממשיכה ומשפיעה ענין היראה גם מחוץ לחומה – על כל הסביבה ועל העולם כולו 120.

* * *

יג. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה כי תשא את ראש בני ישראל וגו'.

114 ראה שו"ת חקקי לב (להר"ח פאלאג'י) או"ח ס"כ.
 תשובה מאהבה (פראג תקס"ט) סר"י.
 115 וואנוואליץ – ראה שדה מרגליות (ירושלים תשנ"ו) ע'
 רח.
 116 פסחים פז, א. וש"נ. וראה גם סה"מ תרע"ח ע' מו
 ואילך. תרצ"ט ע' 73 ואילך.
 117 ראה עירובין ו, ריש ע"ב. וש"נ.
 118 ראה תוד"ה הר – תענית טז, א (מב"ר פנ"ו, יו"ד).
 119 ראה לקו"ת ראה כט, ד. דרושי ר"ה ס, ב. שה"ש ו, ג.
 ובכ"מ.
 120 חסר הסיום, שבו נזכר גם היעוד (זכרי' ב, ח) "פרוות
 תשב ירושלים" (המו"ז).

106 ראה תויו"ט ריש מגילה (ד"ה מימות יהושע), ובציוני
 יו"ט שם.
 107 ראה גם שו"ת להורות נתן (בני ברק תשל"ז) חאו"ח
 ח"ב סנ"ה. משנת יוסף (ירושלים תשל"ט) ח"א סנ"ג. ועוד.
 108 ראה תנחומא בהעלותך יו"ד. במדב"ר פט"ו, טו. ועוד.
 109 ראה שו"ע חו"מ רסקצ"ב. רמ"א חו"מ סוסר"א, ובנ"כ
 שם. שו"ע אדה"ז או"ח סתמ"ח ס"א. וראה גם תורת מנחם –
 התוועדויות חע"ה ע' 149. וש"נ.
 110 יהושע ו, כ.
 111 רמב"ם הל' שמיטה ויובל פי"ב הט"ו.
 112 אסתר א, ג. וראה מגילה יא, ב.
 113 ראה גם שיחת פורים דאשתקד סמ"ה ואילך (תורת
 מנחם – התוועדויות חע"ה ע' 285 ואילך). וש"נ.

* * *

- 1
- 2 יד. בנוגע ללימוד פירוש רש"י¹²¹, כרגיל, הנה בעמדנו בשבת שושן-פורים, שבו חוגגים פורים בערים
- 3 מוקפות חומה,
- 4 – ולהעיר מהשייכות דחומה לשבת, כיון ששבת עצמה היא כמו חומה שמבדילה בין קודש לחול
- 5 (בדוגמת ההבדלה בין ישראל לעמים). וגם, בהמשך להאמור לעיל (סי"ב) אודות נעילת דלתות שערי
- 6 החומה בלילה, יש בזה נפק"מ בנוגע להלכות שבת, שאז אין לה דין של רשות הרבים¹²² –
- 7 יש להתעכב על פירוש רש"י במגילת אסתר.
- 8 טו. על הפסוק⁶⁶ "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה וגו' וימי הפורים
- 9 האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם", מפרש רש"י בד"ה "משפחה ומשפחה":
- 10 "מתאספין יחד ואוכלים ושותים יחד", ומוסיף, "וכך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו".
- 11 [ובפשטות כוונת רש"י להבהיר, שמ"ש "וימי הפורים האלה לא יעברו גו' וזכרם לא יסוף גו'", אין
- 12 זו הבטחה על מה שיהי' בעתיד – שאז אין זה בהתאם להתחלת הכתוב "והימים האלה נזכרים ונעשים",
- 13 שזהו סיפור דברים – אלא ש"כך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו"].
- 14 וצריך להבין:
- 15 (א) מדוע כותב רש"י "מתאספין יחד ואוכלים ושותים יחד", דלכאורה הול"ל "מתאספין ואוכלים
- 16 ושותים יחד", ולמה מחלקם לב' ענינים (שלכן כופל תיבת יחד): מתאספין יחד, ואוכלים ושותים יחד?
- 17 (ב) מ"ש רש"י ש"כך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו", הרי זה ענין בפני עצמו שלכאורה אינו
- 18 שייך לפירוש ד"משפחה ומשפחה", ולמה כותב זאת רש"י בד"ה "משפחה ומשפחה", ובוא"ו המחבר,
- 19 "וכך קבלו עליהם כו"?
- 20 בשער יששכר¹²³ מבאר קישור הדברים, ע"פ מה שאמרו רז"ל¹²⁴ "כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה
- 21 .. עדיין עושין אותה בשמחה וכו'", וזהו שכתב רש"י "מתאספין יחד ואוכלים ושותים יחד וכך קבלו
- 22 עליהם שימי הפורים לא יעברו", היינו, שקבלו זאת עליהם מתוך אסיפתן בשמחה, ולכן יש כח לימי
- 23 הפורים להתקיים לעולם בשמחה.
- 24 אבל אי אפשר לתרץ כן ע"פ פשוטו של מקרא – כי: (א) הבן חמש למקרא אינו יודע (כי לא למד
- 25 עדיין) מ"ש בגמרא "כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה .. עדיין עושין אותה בשמחה", (ב) עפ"ז הי'
- 26 רש"י צריך לפרש זאת בפסוק שבו נתפרש ענין השמחה, כמו "לעשות אותם ימי משתה ושמחה"¹²⁵,
- 27 ולא בפסוק "משפחה ומשפחה", שלא נזכר בו שמחה, אלא שרש"י מפרש שלא זו בלבד ש"מתאספין
- 28 יחד" אלא גם "אוכלים ושותים יחד", שזהו ענין שמורה על שמחה.
- 29 וכפי שיתבאר לקמן.
- 30 טז. וכן יש לבאר פירוש רש"י בפרשת השבוע – בענין ששייך לפורים:
- 31 ובהקדים – שבכל המגילה נקראים בני"ש בשם "יהודים", ע"ש הכפירה בע"ז, כמארז"ל¹²⁶ "כל הכופר
- 32 בע"ז נקרא יהודי", ועד שכל הנס דפורים אירע ע"ז שבנ"י עמדו במס"נ במשך שנה שלימה, באופן
- 33 שלא עלתה להם מחשבת חוץ ח"ו¹²⁷, שזהו שלילת הענין של ע"ז.

או"ח סמ"ה ס"ז (סי"א). סס"ד ס"ב (ס"ד).
 (123) מאמרי חודש אדר, מאמר ימי ששון, אות כג.
 (124) שבת קל, א.
 (125) שם, כב.
 (126) מגילה יג, רע"א.

(121) לחביבותא דמילתא – מועתק בזה מ"ש כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות פירוש רש"י שיתבאר בהתוועדות דיום הש"ק: "בל"ג. ד"ה וישק (לב, כ) מחולק מפ"י על הש"ס. במג"א ט, כח ד"ה משפחה (המו"ק).
 (122) ראה רמב"ם ה"י שבת רפ"ד. טושו"ע ורמ"א (ואדה"ז)

1 אך כל זה שייך רק לאחרי שישנה המציאות של ע"ז, שהתחילה מחטא העגל, שהוא השורש לכל
 2 הענינים הבלתי-רצויים, שהרי ע"י חטא העגל חזרה מקצת זוהמתן שפסקה במ"ת¹²⁷.
 3 ובפרשת השבוע מסופר אודות חטא העגל וענשו כו' (כדלקמן).
 4 יז. ובהקדמה¹²⁸ – שכיון שהתורה היא תורת חסד, הנה גם עונשי התורה ענינם חסד, כי, גם כאשר
 5 בגלוי הרי זה ענין של היפך הטוב, מ"מ, האמת היא שזהו דבר טוב, כיון שע"ז נעשה מירוק הלכלוך
 6 והפגם שע"י החטא [ועד כדי כך, שגם אלו שעליהם אמרו שאין להם חלק לעולם הבא¹²⁹, הנה סוכ"ס
 7 יעמדו גם הם לתחי', כיון שע"י העונש נתתקן הפגם¹³⁰], וע"ד מארוז¹³¹ על הפסוק¹³² "ונקלה אחיך",
 8 "כשלקה הרי הוא כאחיק".
 9 ולא עוד אלא שענין העונש עצמו מורה על גודל מעלתם של בני" – שהרי זה "כמשל מלך גדול
 10 ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו מרוב אהבתו כו"¹³³.
 11 ונקודת הענין¹³⁴ – שיהודי בעצם הוא טוב, ואילו הרע הוא דבר נוסף על מציאותו, ולכן הרי זה
 12 מתבטל ע"י העונש כו'.
 13 וזהו גם המענה וההוראה לאלו שטוענים מהי שייכותם לקדושה, בה בשעה שאפילו בנוגע לצדיק
 14 נאמר¹³⁵ "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", ועאכו"כ בנוגע לבינוני (כפי שנקרא בלשון
 15 העולם) וכו' – שהאמת היא, שאדרבה, אפילו הרשע הוא בעצם טוב,
 16 – וכמודגש בכך ש"צבור" ר"ת צדיקים בינונים ורשעים¹³⁶ (אלא שהרשעים זקוקים לו' המחבר),
 17 ואמרו רז"ל¹³⁷ "כל תענית [כמו תענית אסתר, דמינה אזלינן] שאין בה ממושעי ישראל אינה תענית,
 18 שהרי חלבנה ריחה רע, ומנאה הכתוב¹³⁸ עם סממני קטורת" –
 19 ומה שלעת-עתה יש אצלו ענין של חטאים, הרי זה דבר נוסף כו', שמתבטל ע"י העונש כו'.
 20 וכיון שענין העונש הוא בכדי לבטל ולמחות את הפגם שע"י החטא, הנה "לפי ערך וחלוקי בחי'
 21 הפגם . . כך הם חלוקי בחי' המירוק והעונש . . להעביר הלכלוך והפגם"¹³⁹.
 22 יח. ובהתאם לכך, מביא רש"י – בפירושו על הפסוק¹⁴⁰ "וישק את בני ישראל", לפי ש"נתכוין
 23 לבודקם כסוטות" – שהיו ג' סוגי עונשים: "שלש מיתות נידונו שם. אם יש עדים והתראה – בסייף,
 24 כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובים. עדים בלא התראה – במגפה, שנאמר¹⁴¹ ויגוף ה' את העם. לא
 25 עדים ולא התראה – בהדרוקן, שבדקום המים וצבו בטניהם"¹⁴².
 26 וצריך להבין:
 27 א) בענין זה מצינו בגמרא¹⁴² ב' פירושים: "חד אמר, זיבח וקיטר בסייף, גפף ונישק במיתה, שמח
 28 בלבבו בהדרוקן. וחד אמר, עדים והתראה בסייף, עדים בלא התראה במיתה, לא עדים ולא התראה
 29 בהדרוקן".

(136) ככר לאדן (להחיד"א) ס"ז בפירושו המשנה (אבות פ"ב מ"ד) אל תפרוש מן הצבור. דברים אחדים (להני"ל) דרוש כב (שבת הגדול) קטו, ג (בהוצה"ח – תיב, א). קה"י (לבעמח"ס מלוא הרעים) ערך שליח ציבור (השני). וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חמ"ב ע' 14. וש"נ.
 (137) כריתות ו, ב.
 (138) פרשתנו ל, לד ובפרש"י.
 (139) תניא ספכ"ד בהגהה.
 (140) לב, כ.
 (141) שם, לה.
 (142) יומא סו, ב.

(127) זהר ח"א נב, ב. קכו, ב. ח"ב קצג, סע"ב. וראה לקו"ש חכ"א ע' 151 הערה 52.
 (128) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ע' 112. וש"נ.
 (129) סנהדרין ר"פ חלק.
 (130) ראה ירושלמי כלאים פ"ט ה"ג. וראה גם אג"ק ח"א ע' קמה.
 (131) מכות כג, סע"א (במשנה). וש"נ. הובא בפרש"י עה"פ.
 (132) תצא כה, ג.
 (133) תניא אגה"ק סכ"ב.
 (134) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 55 ובהערה 47 שם. תורת מנחם – התוועדויות חנ"א ע' 68. וש"נ.
 (135) קהלת ז, כ.

1 ומוכן החילוק שביניהם – שלפי' הא' הוצרכו להשקות את כל בני, כדי לידע מי מהם "שמח בלבבו",
2 משא"כ לפי' הב' השקו רק את אלו שעבדו בפועל. ולכאורה, משמעות פשוטת הכתוב "וישק את בני
3 ישראל" היא שהשקה (לא רק את אלו שעבדו בפועל, אלא) את כל בני, כפי' הא'. וא"כ, מדוע פירש
4 רש"י כפירוש הב'?

5 (ב) מדוע כותב רש"י "עדים" לפני "התראה" – בה בשעה שבפשטות קודמת התראה לעדים, שהרי
6 התראה צריכה להיות קודם המעשה (כי התראה שלאחרי המעשה היא כמו שלא היתה התראה), ואילו
7 העדים באים לאחר המעשה, ואעפ"כ כותב רש"י עדים לפני התראה, ולא רק פעם אחת, אלא ג"פ: "עדים
8 והתראה .. עדים בלא התראה .. לא עדים ולא התראה"?

9 (ג) על הפסוק¹⁴³ "וירא אהרן ויבן מזבח לפניו", מפרש רש"י "ראה חור .. שהי' מוכיחם והרגוהו
10 [אף שבמדרש מצינו בזה ב' פירושים: אם הרגוהו בגלל שהי' מוכיחם¹⁴⁴, או בגלל "שלא שמע להן"
11 כש"אמרו לו קום¹⁴⁵ עשה לנו אלהים"¹⁴⁶], וזהו ויבן מזבח לפניו, ויבן (לשון בינה) מזבח לפניו". וא"כ,
12 היתה כאן התראה, ואיך אפשר לומר "עדים בלא התראה" או "לא עדים ולא התראה"?

13 [ואין לומר שכיון שבהתראה יש כמה פרטי דינים¹⁴⁷, יתכן שבנדוד"ד לא היתה התראה בשלימות,
14 ולכן אינה נחשבת להתראה – שהרי רש"י כותב התראה סתם, ולא נחית לפרטי דיני התראה, שאינם
15 ידועים לכן חמש למקרא].

16 (ד) רש"י מפרש ש"אם יש עדים והתראה, בסייף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובים". ואילו
17 בגמרא¹⁴² מפרש רש"י¹⁴⁸ "שעדיין לא נתפרשו להן ארבע מיתות בית דין, ונידונו במיתת בני נח שכל
18 מיתתן בסייף, כדאמרינן בסנהדרין"¹⁴⁹. ואינו מובן: מדוע בפירושו על התורה מפרש רש"י "כמשפט
19 אנשי עיר הנדחת", דלכאורה, מה שייך חטא העגל לעיר הנדחת? ! ואף שיש לדחוק ולומר שכיון שהיו
20 מרובים יש להם דין של עיר הנדחת – אינו מובן למה הוצרך רש"י לדחוק זה, בה בשעה שהי' יכול
21 לפרש כפירושו בגמרא ש"נידונו במיתת בני נח שכל מיתתן בסייף"?

22 והנה, בחדא"ג מהרש"א כתב על פירוש רש"י בגמרא: "והוא דחוק, כיון דהי' זה אחר מתן תורה,
23 ולא היו בני נח, גם אם לא נתפרש לו ד' מיתות, הי' לו לשאול באיזה מיתה ידונו, כמו ששאל גבי
24 מקושש, דכתיב¹⁵⁰ ויניחוהו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו". ומסיים: "אבל בחומש פירש רש"י
25 בע"א, עדים והתראה בסייף, כמשפט עיר הנדחת שהן מרובין כו".

26 אבל, בודאי יש ליישב גם פירוש רש"י בגמרא¹⁵¹, ומסתבר לומר שרש"י הבהיר זאת בעצמו (מבלי
27 לסמוך על דברי המפרשים), אם בתוך דבריו על אתר או לפניו, וא"כ, הי' יכול לפרש כן גם בפירושו
28 על התורה.

29 וכפי שיתבאר לקמן.

30 * * *

31 יט. הביאור בפירוש רש"י בפרשת השבוע:

32 רש"י לא מפרש ש"וישק את בני ישראל" קאי על כל בני, כדי לבדוק אם יש מי ש"שמח בלבבו"
33 (כפירוש הא' שבגמרא) – כי, לפי דרך הפשט שמבין בן חמש למקרא, לא מסתבר שיש מקום להעניש

עליהן לעבודה זרה מיתה, כדתנן בארבע מיתות (סנהדרין ס, ב)
שהן בסקילה, וכאן בסייף, שעדיין לא נתפרשו וכו". ובחדא"ג
מהרש"א: "וכן יש לפרש למ"ד עדים והתראה בסייף ולא
בסקילה מה"ט".

(149) נר, א.

(150) שלח טו, לד.

(151) ראה גם גבורות ארי ליומא שם. ועוד.

(143) שם, ה.

(144) פדרר"א פמ"ה. תנחומא תצוה יר"ד. שמו"ר פמ"א, ז.

(145) שם, א.

(146) ויק"ר פ"י, ג.

(147) ראה אנציק' תלמודית (כרך יא) ערך התראה (ע' רצא

ואילך). וש"נ.

(148) בנוגע ל"גפף ונישק במיתה", "הן עבודות שחייבין

1 על מחשבה בלבד ("שמח בלבד"), ועד שאפילו בן חמש עשרה לגמרא יודע ש"אין מענישין על
2 המחשבה"¹⁵², ולכן מפרש שקאי על אלו שעבדו באופן שלא היו עדים ולא התראה.

3 ואף שלכאורה היתה התראה לכל בני ע"י חור שהי' מוכיחם – מבהיר זאת רש"י בכתבו "עדים
4 והתראה":

5 הכוונה¹⁵³ בלשון "עדים והתראה" (ולא "התראה ועדים", שתחילה היא ההתראה, קודם המעשה,
6 ואח"כ באים עדים שמעידים על המעשה) – שההתראה צ"ל בשעת מעשה (ולא ביום שלפניו)¹⁵⁴, היינו
7 שיש על מה להעיד קודם שמתרה, משא"כ בחור, שההתראה היתה ביום שלפניו – בשעת עשיית העגל
8 או בניית המזבח, ואילו (עיקר) החטא הי' למחרת, כמ"ש¹⁵⁵ "חג לה' מחר", "וישכימו ממחרת גו'".
9 וק"ל.

10 כ. ובנוגע לעונש בסייף אם יש עדים והתראה – הנה:

11 בגמרא פירש רש"י "שעדיין לא נתפרשו להן ארבע מיתות ב"ד, ונידונו במיתת ב"נ שכל מיתתן
12 בסייף, כדאמרינן בסנהדרין".

13 ומה שהקשה במהרש"א ד"כיון דהי' זה אחר מ"ת, ולא היו ב"נ, גם אם לא נתפרש לו ד' מיתות,
14 הי' לו לשאול באיזה מיתה ידונו, כמו ששאל גבי מקושש" – הנה הכלל בזה הוא¹⁵¹, שרק בנוגע לדינים
15 שנתחדשו במ"ת (באופן שונה לגבי ב"נ), נתבטל מבני הגדר דב"נ, כיון שנקבעו גדרים חדשים כו',
16 משא"כ בנוגע לדינים שבהם לא הי' שינוי במ"ת, נשאר המעמד ומצב כמו לפני מ"ת. ולכן, כל זמן
17 שלא נתפרשו להם ד' מיתות ב"ד, נשאר אצלם דין מיתת ב"נ שהיא בסייף.

18 אבל בפירושו על התורה לא יכול רש"י לפרש כן, כי, הבן חמש למקרא לא יודע דברי הגמרא
19 בסנהדרין שמיתת ב"נ בסייף, וגם אינו יודע שיש לב"נ עונש מיתה על ע"ז,

20 – ואדרבה: בנוגע לאנשי שכס שנתחייבו מיתה (כידוע פלוגת הרמב"ם והרמב"ן אם זה בגלל שלא
21 דנו את שכסם¹⁵⁶, או בגלל שהיו עובדי ע"ז וכו'¹⁵⁷), מפרש רש"י שזהו לפי ש"האומות גדרו עצמן מן
22 העריות"¹⁵⁸ (כפי שאמרו שמעון ולוי: "הכזונה יעשה את אחותנו"¹⁵⁹), ולא בגלל שהי' אצלם ענין של
23 ע"ז (כמובן ממ"ש¹⁶⁰ "הסירו את אלהי הנכר", "שיש בידיכם משלל של שכס"), שלא נענשו על זה –
24 ולכן פירש רש"י "אם יש עדים והתראה בסייף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובין".

25 והטעם שבגמרא לא פירש רש"י כן – לפי שבגמרא נאמרו כמה פרטי דינים בנוגע לעיר הנדחת, כמו
26 "עד שיהיו מדיחי' מאותה העיר וכו'"¹⁶¹, וכיון שבהיותם במדבר חסרו כמה פרטים, קשה לומר שהי'
27 להם דין של אנשי עיר הנדחת; ורק בפירושו על התורה לבן חמש למקרא שלא יודע עדיין פרטי הדינים
28 שצ"ל בעיר הנדחת, יכול רש"י לפרש כן.

29 כא. בנוגע לפירוש רש"י במגילה – יש לומר הביאור בזה:

30 ובהקדים – שבגמרא¹⁶² דרשו "משפחה ומשפחה.. להביא משפחות כהונה ולוי' שמבטלין עבודתן
31 ובאין לשמוע מקרא מגילה", אבל רש"י אינו מביא דרשה זו, שאינה פשוטו של מקרא, אלא מפרש
32 "מתאספין יחד ואוכלים ושותים יחד".

(157) רמב"ן וישלח לד, יג.

(158) פרש"י שם, ז.

(159) שם, לא.

(160) שם לה, ב ובפרש"י.

(161) סנהדרין קיא, ב.

(162) מגילה ג, א.

(152) ראה קידושין מ, א. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות
חצ"א ריש ע' 20. וש"נ.

(153) קטע זה – ע"פ מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א בכתיו"ק
(המור"ג).

(154) ראה אנציק' תלמודית שם ס"ה (ע' שה ואילך). וש"נ.

(155) פרשתנו שם, הי' ובפרש"י. וראה לקר"ש חכ"ד ע' 3.

(156) רמב"ם ה' מלכים ספ"ט.

- 1 וכיון שענין זה בא בהמשך למ"ש לפנ"ז "והימים האלה נזכרים ונעשים", שעל זה פירש רש"י
 2 "נזכרים, בקריאת מגילה, ונעשים, משתה ושמחה וי"ט כו" – הנה בהתאם לכך מפרש רש"י ב"משפחה
 3 ומשפחה" שקאי על ב' ענינים אלו: בנוגע למקרא מגילה – "מתאספין יחד", ובנוגע למשתה ושמחה
 4 וי"ט – "אוכלים ושותים יחד".
- 5 וממשיך רש"י, "וכך (באופן ד"משפחה ומשפחה) קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו":
 6 לכאורה אינו מובן: היכן מצינו בתורה ענין הקשור עם "משפחה ומשפחה"?
 7 והביאור בזה – שקבלו עליהם לחגוג את היר"ט באופן ד"משפחה ומשפחה", כדי ש"ימי הפורים לא
 8 יעברו" (והתיבות שבאמצע, "מדינה ומדינה ועיר ועיר", הם כמו מאמר המוסגר):
- 9 הענינים שנכתבו בתורה הם ענינים נצחיים, כשם שהקב"ה הוא נצחי, והיינו, שבכל דור ודור אומר
 10 הקב"ה "אנכי הוי' אלקיך וגו'"¹⁶³, וכיו"ב בשאר עניני התורה. ובכן: כאשר הקב"ה קובע ענין מסויים,
 11 אינו צריך לדאוג ולהבהיר איך יתקיים הדבר בעתיד, כיון שהוא קיים תמיד – הי' הוה ויהי'; אבל
 12 כשמדובר אודות "ותכתוב אסתר המלכה גו' ומרדכי היהודי"¹⁶⁴, הנה בשלמא בדורם הרי הם בעלי-בתים
 13 לקבוע שיחגגו את ימי הפורים, אבל כיצד יכולים להבטיח שיתקיים הדבר בעתיד, בדורות שלאח"ז?
 14 והעצה לזה – לחגוג את ימי הפורים באופן ד"משפחה ומשפחה", ש"מתאספין יחד ואוכלים ושותים
 15 יחד", כל המשפחה כולה יחד עם הילדים, שגם הם מקבלים על עצמם לחגוג את ימי הפורים באופן
 16 כזה – עם הילדים שלהם, וכן הלאה, מדור ודור, "וכך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו".
- 17 כב. וכאן רואים גודל הענין של "משפחה",
 18 וכמדובר לעיל¹⁶⁵ שבחומש הפקודים מודגש הענין ד"למשפחותם לבית אבותם"¹⁶⁶ בתור יסוד לבנין
 19 כל שבט בישראל וכללות עם ישראל,
- 20 וכאן מודגש הענין ד"משפחה ומשפחה" בנוגע לנצחיות של עניני התורה, באופן ש"לא יעברו גו'
 21 וזכרם לא יסוף מזרעם".
- 22 כג. והנה, כללות הענין דפורים קשור עם "איש יהודי הי' . . ושמו מרדכי בן יאיר גו' בן קיש"¹⁶⁷,
 23 כמוזכר לעיל במאמר¹⁶⁸, שאף ש"מבנימין קאתי . . קרי לי' יהודי, על שום שכפר בע"ז, שכל הכופר
 24 בע"ז נקרא יהודי"¹²⁶, ו"איש יהודי", שאיש הוא לשון תוקף, כמ"ש¹⁶⁹ "כאיש גבורתו"; ועד ל"בן קיש",
 25 "שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו"¹⁷⁰ (כפי שהובא ונתבאר גם במאמר של כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁷¹),
 26 והיינו, שאע"פ שמדובר אודות שערים שיש להם דלתות שיכולים להיות נעולים, מ"מ, כש"הקיש על
 27 שערי רחמים" אזי "נפתחו לו".
- 28 ודוגמתו בכל אחד מישראל¹⁷² – דכיון ש"קול דודי דופק גו' פתחי לי אחותי רעיתי גו'"¹⁷³, ולבם
 29 של ישראל ער הוא¹⁷⁴, הנה מיד כששומע קול הדפיקה ה"ה פותח את לבו, וכמו"כ כאשר יהודי דופק
 30 (מקיש) על שערי רחמים, אזי נפתחים לו שערים רחבים כו'.

(170) מגילה יב, סע"ב. וראה יל"ש אסתר עה"פ (רמז תתנ"א).

(171) ד"ה איש יהודי תרצ"ב (סה"מ תרצ"ב ע' רסג ואילך).
 (172) ראה גם ד"ה בלילה ההוא תש"כ פ"ג ואילך (תורת מנחם – התועדויות חכ"ז ע' 410 ואילך).

(173) שה"ש ה, ב.

(174) ראה שהש"ר עה"פ.

(163) יתרו כ, ב.

(164) אסתר ט, כט.

(165) ראה תורת מנחם – התועדויות חע"ה ריש ע' 194. וש"נ.

(166) במדבר א, ב. ועוד.

(167) אסתר ב, ה.

(168) פ"ב (תורת מנחם שם ע' 272).

(169) ס' שופטים ח, כא.

כד. וכאן המקום להזכיר עוד הפעם אודות הענין של "מיהו יהודי":

ישנם 3-4 אנשים שמתיימרים לומר שהם אלו שמייצגים את הדת, ומדברים בשם יהודים שומרי תומ"צ, ובפועל, הרי הם מהרסים את קיום עם ישראל ותורת ישראל, ועושים זאת בשם הדת, כביכול. [ולאחרונה נתברר (ונדפס גם בעיתונים) שהעדר תיקון החוק הוא – לא בגלל הרפורמים או הקונסרבטיבים ואפילו לא הקומוניסטים, אלא רק בגלל אדם אחד שהכריז שאין לתקן את החוק, ומתעקש שלא לחזור בו מדבריו].

וחומר הדבר מודגש יותר – לאחרי שבתחילה צעקו ככרוכיא (כפי שנתפרסם בעיתונים גם בכל תפוצות הגולה) שחוק זה הוא הירוס הדת, היפך "דבר ה' זו הלכה"¹⁷⁵, נגד התורה ונגד משה רבינו, וע"פ הוראת הרבנים – כמענה לשאלתם – אסור להיכנס לממשלה כזו שאינה מתקנת את החוק, ועד שזהו בגדר ד"יהרג ואל יעבור"¹⁷⁶; ואעפ"כ, מחפשים כל מיני אופנים כיצד להיכנס, וכעבור זמן קצר, בהזדמנות הראשונה, אינם מתביישים להכריז בגלוי שהם נכנסים לממשלה, למרות שלא תיקנו את החוק!

ונוסף לכך שבכך גורמים לעצמם בזיון והשפלה גדולים ביותר, ולא רק בעוה"ב, אלא גם בעוה"ז – הרי כיון שעושים זאת בשם הדת, כביכול, אזי גורמים עי"ז בזיון התורה, הרבנות והרבנים!

וכל זה – בגלל השוחד, שתמורת הכניסה לממשלה קיבלו עוד תיק של שר, ו-5 משרות במשרד החוץ [כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בכת"שחוק: ברוסיא נהגו לשלח מי שרצו להיפטר ממנו, אבל בא"י אי אפשר לעשות כן, ולכן התחכמו לתת משרות במשרד החוץ כדי לשלח את אלו שעושים "בעיות", שיביעו דעתם משם...], שע"י נעשים משוחדים, ואז כבר לא יודעים מה שעושים!

כה. יש כאלה שמתבלבלים מזה ומתפלאים איך יכולים להתנהג כן, להכריז כל הזמן שאסור להכנס לממשלה, ולעשות בפועל להיפך. אבל אני לא הופתעתי מזה, שכן, כפי שטענתי מזמן, כשמסתכלים על מעשיהם רואים שמעולם לא התכוונו לצאת מהממשלה!

אילו היו מתכוונים באמת למה שאומרים, שאסור לשבת בממשלה שאינה מתקנת את החוק, היו צריכים לצאת מהממשלה תיכף ומיד כשהגיעו למסקנא זו, ולומר: עד עכשיו לא ידענו שאסור להיות בממשלה זו וחייבים לצאת ממנה, ועכשיו שנודע לנו הדבר, יוצאים אנו מיד מממשלת-המעבר, ולא להמתין שבועיים עד להקמת הממשלה החדשה (שהרי האיסור שבדבר אינו רק לאחר זמן, אלא הוא בכל רגע ורגע).

ומזה מוכח, שמעולם לא התכוונו לוותר על ה"כסאות"... ולכן, כשמגיע הרגע האחרון, ואומרים לו: עד עכשיו הי' לך זמן לצעוק כל מה שברצונך (שהישיבה שבממשלה היא בבחי' יהרג ואל יעבור וכו'), אבל עכשיו הגיע הזמן להחליט בנוגע לפועל, אזי אומר שבודאי נכנס לממשלה!

וכעת מתברר שמה שהכריזו לפני"ז אודות האיסור של הישיבה בממשלה אינו אלא "פורים שפיל"!!!

ישנו רב נוסף שלהם שהתבטא שהיום שבו נכנסו לממשלה הוא "יום שחור"... ובאמת, עבורם זה אמנם יום שחור, אבל לגבי אחרים, יש בזה גם ענין של בהירות ואור – בבחי' "יתבררו ויתלבנו גו"¹⁷⁷, הדברים, שרואים בבירור מה היא מציאותם האמיתית, שהם מלאים שקרים; בתחילה אמרו שלא הי' פס"ד של הרבנות, ואח"כ אמרו שהם לא קיבלו את הפס"ד, ואח"כ אמרו שהרבנות התחרטה וכו' – שקר אחר שקר! וגם לאחרי שהחליטו להיכנס לממשלה למרות שאמרו בעצמם שהרבנים שלהם אמרו שאסור לעשות כן, אמר אחד מהם, שהיתה זו טעות שמלכתחילה שאלו את הרבנים!!!

177) דניאל יב, יו"ד.

175) שבת קלח, ב.
176) סנהדרין עד, א. וש"נ.

1 וכך נהגו במשך כל הזמן – שבתחילה אמרו שיש רק מאה וששים מקרים של רישום גויים בתור
2 יהודים, והם יחקרו את הדבר; אבל החקירה היא – לא כיצד אירע הדבר, אלא כיצד הגיע הדבר לידיעת
3 הציבור... ואח"כ אמרו שיש רק מאה מקרים, ואח"כ אמרו שיש רק 4-5 מקרים, ועד – רק מקרה אחד,
4 ועכשיו אומרים שאין בכלל רישום כוזב!...

5 כו. ועד כדי כך גדלה השפלות והנחיתות והרקבון כו', שאפילו בשעה שנערכה הצבעה חשאית, שבה
6 יכול כל אחד להביע את דעתו כפי מצפונו ללא חשש, כיון שלא יודעים מי הצביע כך או כך – היו
7 כמה עשירות שהצביעו נגד דבר ה'!

8 ולהעיר, שאותם אנשים, עם היותם בגדר מסית ומדיח כו', כיון שאין להם יד בפעולת רישום הגויים
9 בתור יהודים (שהרי "אין שליח לדבר עבירה"¹⁷⁸) – יכולים הם לשוב בתשובה (ובפרט שכנראה חלקם
10 הצביעו כך מצד גודל הפחד אולי בכל זאת יצליחו לערוך חשבון וסוכ"ס לגלות מי הצביע נגד
11 הממשלה);

12 אבל אותם 3-4 שהם האחראים לרישום הגויים בתור יהודים – הרי מציאותם של אותם גויים שחיים
13 ומסתובבים בעולם (בתל-אביב, בקליפורניא או מלבורן או פינה אחרת בעולם), מונעת מהם לשוב
14 בתשובה, כיון שזהו ע"ד המבואר בתניא¹⁷⁹ בענין מארז"ל¹⁸⁰ "איזהו מעוות שלא יוכל לתקן זה שבא
15 על הערוה והוליד ממזר", "שאז גם אם יעשה תשובה גדולה .. אי אפשר לו להעלות החיות לקדושה,
16 מאחר שכבר ירדה לעולם הזה ונתלבשה בגוף בשר ודם".

17 וזוהי גם סיבת ההתדרדרות של פלוני, שע"פ השמועה, הנה כששאלו את העומד בראשם היתכן
18 שנכנס לממשלה בה בשעה שזהו נגד מלכות שמים, והרי צ"ל מדה מסויימת של יראה ממלכות שמים,
19 השיב בדרך ליצנות: "השמים"? – "כסאי"! וכשאמרו לו: הרי זה נגד קיום ארץ ישראל, השיב:
20 "והארץ"? – "הדום רגלי"¹⁸¹, הנני רומס אותה ("איך טרעט אויף איר")!...

21 ובכל אופן, גם אם פלוני לא אמר זאת בפועל (כאמור, שזהו רק מפי השמועה), הרי הוא מסוגל –
22 כדרכם שכאשר אין להם מה להשיב, אזי פוטרים את עצמם בליצנות (ואף שעד עתה נמנעתי מלעשות
23 מהם ליצנות, הנה עתה – כשרואים שאבדה התקוה (כיון שאינם יכולים לעשות תשובה, כנ"ל) – מותר
24 הדבר).

25 כז. אמנם, כל זה הוא בנוגע לאותם 3-4 אנשים שמקבלים שוחד וכו'; אבל הפלא הוא בנוגע לכל
26 אלו שעומדים מסביב ורואים את הנהגתם, שהיתה צריכה להחריד אותם, ואעפ"כ, אין פוצה פה ומצפץ,
27 אפילו לא "בקול ענות חלושה"!

28 איך אפשר לתת אימון באנשים כאלו, למנות אותם למשרות ותפקידים בעלי חשיבות, ולסמוך עליהם
29 כו', בה בשעה שרואים בגלוי לעין כל (אפילו גויים), שאין להם שום תוקף, ומוכנים למכור את הכל,
30 את האמונה שלהם ושל אלו שבחרו בהם, במחיר שהוא פחות מ"נזיד עדשים" – בשביל "כסא"!

31 אלא שהוא חושב ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"¹⁸² – שקיבל את הכסא (לא בגלל שמכר
32 את האמונה וכו', אלא) בגלל שהוא מוכשר וראוי לכך וכו'.

33 כח. ומה שטוענים שהם דתיים וכו' – כבר הבהירה תורה ואמרה ש"גנבא אפום מחרתא רחמנא
34 קריי"¹⁸³:

35 לכאורה אינו מובן: מדוע נאמר ענין זה בגמרא – וכי הגמרא רוצה ללמדנו דרכם של גנבים?!

(181) ישעי' טו, א.

(182) עקב ח, יז.

(183) ברכות סג, א (לגירסת הע"ס).

(178) קידושין מב, ב. וש"נ.

(179) ספ"ז.

(180) חגיגה ט, א (במשנה). וש"נ.

1 אך הענין הוא – שכוונת הגמרא להבהיר ולהורות שכאשר רואים שפלוגי עושה דבר-מה (איזה שיהי) 1
 2 ומבקש מהקב"ה שיעזור לו, אין זו הוכחה שעושה דבר נכון. – יכול להיות ש"רחמנא קריי", שעומד 2
 3 "כעבדא קמי מרי" 184 בביטול במציאות מתוך כלות הנפש... ואעפ"כ, המעשה שעושה – שעליו מבקש 3
 4 מהקב"ה שיצליחו – הוא מעשה של גניבה, היפך רצון ה'!

5 כט. ומה שטוענים שעכשיו אין ברירה ומוכרחים להכנס לממשלה בגלל המצב הבטחוני בגבול הסורי 5
 6 – אין זה תירוץ כלל, שהרי אין ביכלתם כלל לסייע למצב, כיון שלא מתחשבים בדעתם, ובכלל לא 6
 7 מזמינים אותם לאסיפות ולא מספרים להם מאומה (ומה שיודעים, הרי זה רק לאחרי שמתפרסמים 7
 8 הדברים לכולם),

9 – הם לא יודעים מאומה מלבד מה שקשור לשלשת התיקים שנמסרו להם: פנים דתות וסעד, ובהם 9
 10 גופא, אינם עושים מאומה מדעת עצמם, כי אם מה שמצווים עליהם כו', אלא שהשמאלנים בעצמם 10
 11 מעוניינים שענינים אלו יתנהלו ע"י ה"דתיים", כדי שאם יהיו טענות כו', יוכלו להטיל עליהם את 11
 12 האשמה, כיון שבפועל ובגלוי הם האחראים וכו' –

13 וגם כאשר מעלים איזו הצעה – יורקים להם בפנים ומסירים אותה מיד, אלא שכרגיל חושבים שאין 13
 14 זו יריקה אלא גשמי ברכה... ולכן חוזרים ומעלים הצעה נוספת וכו'.

15 והסיבה לכך שלא מתחשבים כלל בדעתם היא – בידעם שכל מה שאיכפת להם אינו אלא ה"כסא" 15
 16 כו', שלכן מכנים אותם "אנשים ממדריגה שני" 185 (כפי שהתפרסם אפילו בעיתון). ולהעיר, שכינוי זה 16
 17 הוא "בלשון נקי", כי, לאמיתו של דבר הרי הם אנשים ממדריגה שלישית – "עבדים כנענים"!... 17

18 וכן בנוגע לטענתם שנכנסו לממשלה כיון שהבטיחו להם שלא יחזירו שטחים ביהודה ושומרון ללא 18
 19 בחירות (משאל עם) – הנה האמת היא ש"לא דובים ולא יער"!!! כבר החליטו מזמן להחזיר חלקים 19
 20 מיהודה ושומרון 186, אלא שיכול להיות שעדיין לא סיפרו להם זאת!

21 ל. ובנוגע לפועל:

22 יש להכריז ולפרסם ולהרעיש ש"זאת התורה", להיותה תורתו של הקב"ה, לכן, "לא תהא 22
 23 מוחלפת" 187, ומבלי הבט על כך שישנם "פריצי עמך" (כלשון הכתוב בדניאל 188) שהולכים נגד "דבר 23
 24 ה'" לפרוץ ולהרוס את המחיצה שבין ישראל לעמים, ברור הדבר ש"דבר אלקינו יקום לעולם" 189, וכמו 24
 25 שבמשך כל הדורות היו כאלו – וחזקים יותר מהם – שניסו להיטפל אפילו לאות או קוץ א' בתורה ולא 25
 26 הצליחו, ועאכ"כ בענין עיקרי שבו תלוי קיום כל עם ישראל.

27 אלא שגדולה הרחמנות עליהם, שמעכבים את הגאולה, שהיתה יכולה להיות לפני כמה שנים, וגורמים 27
 28 שתתארך הגלות עוד יותר, נוסף לכך שעדיין לא נמצאים אפילו ב"אתחלתא דגאולה" 190.

29 ומה שטוענים שעצם העובדה שישנו יהודי שמניח תפילין, וביחד עם זה, יושב על כסא של 29
 30 "מיניסטער", היא "אתחלתא דגאולה" – הרי אדרבה: הוא מנצל את התפילין לענין של היפך קיום 30
 31 היהדות רח"ל, כך, שה"תועלת" היחידה שבזה היא – שע"ז רואים שאין זו "אתחלתא דגאולה", כי אם 31
 32 הוספה בחשכת ואריכות הגלות כו'.

לאחרונה התחילו העיתונאים לפרסם דברים בחו"ל.
 187) עיקר הט' מי"ג העיקרים. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת
 רפ"ט. הל' מלכים פי"א סה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד
 התשיעי.
 188) יא, יד.
 189) ישע"י מ, ח.
 190) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ע"ה ע' 221. וש"י.

184) שבת י"ד, א.
 185) ויש שמכנים אותם כך בגלל שהם דתיים... ואכן בחייהם
 הפרטיים הם דתיים, אבל האמת היא שהם לא מספיק דתיים.
 (והוסיף בבת שחוק: אילו היו מכנים אותם כך בגלל שהם רק
 קצת דתיים, הייתי מסכים עמהם...)
 186) בענין זה נזכר גם שהם חושבים שאם לא ינחו לפרסם
 אודות מאורע מסויים בעיתוני א"י, לא יודע הדבר, אבל

1 ויה"ר שתמורת זה יקויים מ"ש⁶² "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", אורה זו תורה וכו'
 2 ויקר אלו תפילין⁶³, ועד לאורה ושמחה כו' כפשוטם, שיהיו בשלימותם בגאולה האמיתית והשלימה
 3 ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

4
 5 לא. בנוגע להערות אאמו"ר – יש מכתב¹⁹¹ שבו מבאר שב"מגלת אסתר משתווים הגדול והקטן ..
 6 כתיב בה למגדול ועד קטן¹⁹² .. כי בפורים מאיר בחי' השהו ומשוה קטן וגדול¹⁹³, שוה דוקא, היפך
 7 מהמן שאמר וכל זה איננו שוה לי¹⁹⁴, שלא רצה בבחי' שוה. ויצא ממנו בטר בירור ותיקון – רב שמואל
 8 בר שילת¹⁹⁵, שהי' מלמד תינוקות¹⁹⁶, התחברות דקטן וגדול. ושילת ר"ת שויתי ה' לנגדי תמיד¹⁹⁷, שויתי
 9 דוקא, בחי' שוה .. שוה ר"ת שאמר והי' העולם כידוע¹⁹⁸. ולכן הביסוס דפוריא הוא עד דלא ידע¹⁹⁹ ..
 10 ששם הוא בחי' שוה ומשוה", ולעיל מיני', ש"השרש הוא מרדל"א".

11 ועד"ז מבאר הצ"צ בהוספה לאוה"ת²⁰⁰ מגלת אסתר²⁰¹ [מיוסד על מאמר של רבינו הזקן (אף שהצ"צ
 12 לא זקוק להסכמות...), והרי כל נשיא ענינו מאור, שהוא אותו מאור²⁰², אלא שבכל דור מתגלה בגוף
 13 אחר באופן המתאים לדור כו'], שההמשכה דפורים היא "מבחי' רעדכ"ר אשר שם הכל שוה .. וה"ע
 14 שאמר והי' העולם, רדל"א .. וזהו עד דלא ידעי בין וכו'" ("בין ארור המן לברוך מרדכי"¹⁹⁹), היינו,
 15 שזהו למעלה מהחילוק שבין ניצוץ הקדושה שבהמן (שזהו"ע ש"מבני בניו של המן למדו תורה"²⁰³)
 16 לקדושה עצמה; אלא שאעפ"כ הנה דוקא "ליהודים היתה אורה ושמחה וגו"⁶².

17 וענין זה קשור עם המדובר²⁰⁴ אודות מבצע פורים, בנוגע למשלוח מנות ומתנות לאביונים, שבזה
 18 מודגש ענין האחדות וההשתוות של בני".

19 לב. וכאן המקום להשלים בנוגע להמדובר לעיל (סכ"ד ואילך):

20 כיון שהם כותבים שקרים, הרי יכולים לכתוב גם ששיניתי את דעתי בנוגע למיהו יהודי.

21 ולכן יש צורך להבהיר: לכל לראש, לעצם הענין לא נוגע כלל מהי דעתי, שהרי מדובר אודות "דבר
 22 ה' זו הלכה", שלא תשתנה מצד דעתו של אף אחד; אך גם בנוגע לדעתי – הנני להודיע שלא שיניתי
 23 את דעתי, וגם בעתיד לא אשנה את דעתי, שכן, אף ש"אל תאמין בעצמך כו"²⁰⁵, הנה מצד זכות אבות,
 24 וזכות תפלת הרבים שמתפללים על זה, בודאי לא אשנה את דעתי.

25 רק חבל שפלוני לא מסתפק בכך שהוא מלוכלך בבוץ, ורוצה ללכלך בבוץ יהודי נוסף.

26 ויה"ר שכיון שכל אחד מהם הוא יהודי, שנשמתו היא "חלק אלקה ממעל ממש"²⁰⁶, הנה סוכ"ס
 27 ישוּבו גם הם בתשובה, שהרי "לא ידח ממנו נדח"²⁰⁷, ואם יזכה – יהי' זה לא בגלגול אחר אלא בגלגול
 28 זה.

ה'תשל"ד (T).
 (191) לקוטי לוי"צ אג"ק ע' רסז ואילך.
 (192) אסתר א, ה. שם, כ.
 (193) פיוט "וכל מאמינים" דימים נוראים.
 (194) שם ה, יג.
 (195) ראה סנהדרין צו, ב (לג' הע"י). וראה גם "רשימות"
 חוברת קצז ס"ז. וש"נ.
 (196) ב"ב ח, ב.
 (197) תהלים טז, ח.
 (198) ראה פ"ח שער הזמירות פ"ד בהגה"ה.
 (199) מגילה ז, ב.
 (200) יצא לאור זה עתה (תאריך ה"פתח דבר" – ו' אדר
 (201) ס"ע לט. ובהוצה"ח – ע' קצז.
 (202) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ריש ע' 84.
 וש"נ.
 (203) סנהדרין שם.
 (204) בשיחת ש"פ תרומה, בדר"ח אדר בסופה (תורת מנחם
 – התוועדויות ח"ע ע' 251 ואילך). וש"נ.
 (205) אבות פ"ב מ"ד.
 (206) תניא רפ"ב.
 (207) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד
 סה"ג. וש"נ.

ויקויים מ"ש²⁰⁸ "כי נפל פחד מרדכי עליהם" – מרדכי היהודי, שהי' סמוך איש מפי איש עד משה רבינו, ואומר דבר ה', מבלי להתחשב במלך אחשוורוש עם שבעת שריו היושבים ראשונה במלכות, ובכל עמי הארץ שבמאה ועשרים ושבע מדינות שבמלכות אחשוורוש, ומבלי להתחשב אפילו באותם יהודים ש"נהנו מסעודתו של אותו רשע"²⁰⁹ – שבגלל היותם במעמד ומצב ד"מפוזר ומפורד בין העמים"²¹⁰, יש לגויים תפיסת מקום אצלם, ועד שרודפים אחר הגוי ומחשיבים לכבוד את העובדה שהגוי מזמין אותם לסעודתו²¹¹ – שגם לפי הדעה שהיתה סעודה כשרה²¹², אין ליהודי מה לעשות שם, בידעו שהקב"ה מנסה אותו בנתנו את האפשרות שישתמשו בכלי ביהמ"ק לצורך הסעודה²¹³.

ועד שבאים לענין ד"ויקהל משה וגו'"²¹⁴:

אע"פ שנמצאים במעמד ומצב ד"מפוזר ומפורד", ויש ריבוי חילוקים כו', דתיים וחילוניים, רפורמים וקונסרבטיבים וכו', כך, שלכאורה אי אפשר לאחד אותם – הנה עז"נ "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה'", היינו, שמשה רבינו, שאומר את דבר ה', בכחו להקהיל את כל בני",

וכך יהי' גם לעתיד לבוא – שהרי "גואל ראשון הוא גואל אחרון"²¹⁵, וכמבואר בזה²¹⁶ שנשמת משה תתלבש בגוף של משיח שהיה משבט יהודה – שיאסוף ויקבץ את כל בני", כמ"ש²¹⁷ "הנני מביא אותם מארץ צפון וגו' קהל גדול ישובו הנה",

ויקויים היעוד "וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ"²¹⁸, ועד "וימלא כבודו את כל הארץ", ומסיים "אמן ואמן"²¹⁹, שזהו"ע של הבטחה, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

[בסיום ההתוועדות (וכן לאחרי תפלת מנחה) התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאוץ"].

208	אסתר ט, ג.	215	ראה שמו"ר פ"ב, ד"ו. דב"ר ספ"ט. זח"א רנג, א. שער הפסוקים יחי מט, יו"ד. תו"א משפטים עה, ב.
209	מגילה יב, א.	216	ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 158. וש"נ.
210	שם ג, ח.	217	ירמי' לא, ז.
211	ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 65. וש"נ.	218	תהלים עב, ח.
212	ראה מגילה שם בסוף העמוד.	219	שם, יט.
213	ראה מגילה שבהערה 112.		
214	ר"פ ויקהל.		

המשך ביאור למט' סנהדרין ליום שישי עמ' 1

1 כרת, וכשספק אם קדם השיער הלבן לבהרת ונכנס למקדש,
 2 לחכמים הוא טמא וחיוב כרת ולרבי יהושע טהור ופטור, ועל כן
 3 אם נחלק הזקן בזה הוא נעשה ממרא.
 4 ובדין נגעי בתים נחלק הזקן בפלוניתא דרבי אלעזר ברבי שמעון
 5 ודרבנן, דרבנן נגעים פ"ב מ"א, בית שנמצא נגע בכתליו הרי הוא טמא,
 6 ונחלקו תנאים בדין נגע המטמא, רבי אלעזר ברבי שמעון אומר,
 7 לעולם אין הבית טמא עד שיראה בו נגע שיעור שני גריסין על
 8 שתי אגנים, על כל אבן גריס אחד, שנאמר בנגעי בתים (ויקרא יד
 9 מ) 'וְחָלְצוּ אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנֶּגַע, וּמִשְׁמַע שֵׁשׁ שְׁתֵּי אֲבָנִים
 10 שבכל אחת מהן שיעור נגע. ומוסיף רבי אלעזר, שאין זה נגע
 11 אלא כשנמצא בשתי קתלים בבית, כקרון זוית – בפניה שבין
 12 הכתלים, וארבו' יהיה יחד כשני גריסין מחוברים, ור' הושיע
 13 ונמצא שעל כל קיר ישנו שיעור נגע, שהוא גריס על גריס.
 14 מבררת הגמרא: מאי טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון שנגע מטמא

15 רק בפנית הבית. משום דקתיב בפסוק לגבי מראה הנגע (ויקרא יד
 16 ל) 'וּמִרְאֵיהֶן שֹׁפֵל מִן הַקִּיר, ומשמע קיר אחד, וקתיב שם 'וְהָיָה
 17 הַנֶּגַע בְּקִירַת הַבַּיִת' בלשון רבים, ומשמע שעל הנגע להיות בקיר
 18 אחד, אך במקום הנחשב לשני קירות, ואיזהו קיר שהוא בקירות,
 19 הו'י אומר זה קרון זוית, שבה מתחברים שני הקירות. רבנן חולקים
 20 על רבי אלעזר, וסוברים שאין הנגע צריך להיות בקרון זוית
 21 דווקא. ומחולקת זו נוגעת לדבר שזונו כרת, שאם נכנס אדם
 22 לבית שיש בו נגע שלא בקרון זוית, לרבנן נטמא ואם נכנס לבית
 23 המקדש הוא חייב כרת, ולרבי אלעזר אין הנגע מטמא.
 24 ולגבי נגעי בגדים נחלק הזקן בפלוניתא דרבי (יונתן) בן אבטילמוס
 25 ורבנן, דתניא, בגד שנמצא בו נגע הרי הוא טמא, והכהן מסגירו,
 26 ואם נראים בו לאחר מכן סימני טומאה יש לשרוף את הבגד (ויקרא
 27 יג מ). ונחלקו התנאים לגבי אחד הסימנים, רבי (יונתן) בן
 28 אבטילמוס אומר, כגון

לקוטי שיחות

פרשת תשא

כרך כו, א

מתורגם ללשון הקודש

- 24 (א) מהו הדיוק דוקא ב"מטבע של אש"? – וממה
25 נפשך:
- 26 אם הדיוק "אש" הוא משום שכל הענינים דלמעלה
27 הם של "אש" – "משרתיו אש לזהט"⁹ וכדומה – ומשום
28 כך, כאשר הקדוש-ברוך-הוא מראה דבר מה הרי הוא
29 בצורת "אש" – אין הכרח להדגיש זאת במיוחד כאן, כי
30 כל הענינים דלמעלה הם של אש.
- 31 ואם נאמר, שללא ההדגשה "מטבע של אש" ניתן היה
32 לחשוב שהקדוש-ברוך-הוא הראה מטבע כפשוטה, מטבע
33 של כסף, כמו "והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראית
34 בהר"¹⁰, שהראו לו את התבנית של משכן גשמי¹¹ על פי
35 פשוטו של מקרא – נדרש הסבר מצד שני: במה שונה
36 מחצית השקל, שיש צורך להראות דוקא "מטבע של אש"?
37 (ב) ועיקר: מהו המענה על תמיהתו של משה רבינו,
38 כיצד יכולה נתינת מחצית השקל להיות כופר נפש, על ידי
39 שהקדוש-ברוך-הוא הראהו מטבע של אש?

ב.

"מטבע של אש"

- 40 לכאורה ניתן היה לומר, ששתי שאלות אלו לגבי
41 תשובת הקדוש-ברוך-הוא מתורצות זו בזו:
- 42 התשובה לתמיהה כיצד יכולה נתינת מחצית השקל
43 להיות "כופר נפשו" היא – הראהו הקדוש-ברוך-הוא
44 "מטבע של אש": כאשר יהודי מקיים מצוה (כה דברי
45 כאש¹²) באמצעות מטבע גשמית, ועל-אחת-כמה-הוכמה
46 כאשר הוא מקיים את המצוה בחיות ובהתלהבות, ב"אש"

א.

"זה יתנו – כזה יתנו"

- 1 על הפסוק¹ "זה יתנו...", המופיע בציווי על מחצית
2 השקל, אומרים חז"ל²: "כמין מטבע של אש הוציא
3 הקדוש-ברוך-הוא.. והראהו למשה ואמר לו זה יתנו, כזה
4 יתנו".
- 5 מהו הקושי ב"מחצית השקל" עד אשר הקדוש-ברוך-
6 הוא צריך היה להראות למשה רבינו "מטבע של אש"?
7 בעל ה"תוספות"³ מבאר, ש"תמה (משה) על הדבר מה
8 יוכל אדם ליתן כופר נפשו".
- 9 אלא שהדבר דורש הסבר:
- 10 מה היתה תמיהתו של משה רבינו על כך שנתינת
11 מחצית השקל יכולה להיות "כופר נפשו", והרי כל
12 "דרשן" פשוט [ששכלו אינו בערך כלל וכלל לשכלו של
13 משה רבינו, ה"נבחר מכל מין האדם אשר השיג ..
14 יותר..."⁴. והיה שיא השלמות בשכלן], מסביר זאת
15 בפשטות מוחלטת: כאשר יהודי מקיים מצוה מגיע לו על
16 כך שכר, ולעתים שכר רב ביותר, כנאמר⁵ "אם בחוקתי
17 תלכו... ונתתי גשמיכם בעתם..." וכל הברכות המפורטות
18 שם⁶. וכך בעניננו: כשכר על קיום מצות מחצית השקל
19 מקבל היהודי את "כופר נפשו".
- 20 ומהו אפוא פליאתו הגדולה של משה רבינו שעל
21 מצוה זו⁷ ניתן "שכר" – "כופר נפשו"⁸?
- 22 כן אין מובן מענהו של הקדוש-ברוך-הוא – הראהו
23 "מטבע של אש":

גמ"ח וכו' לפני מצות מחה"ש – ובפירושה ניתנה בל' היד בהקדמתו –
היינו מרחז"ל בזה.
(7) ובפרט ע"פ לשון התוספות שתמיהתו היתה "מ ה", שדבר איזה
שודי – אינו יכול להיות כופר נפש.
(8) להעיר ממרוז"ל שאדם אומר בפשטות (ובודאות): סלע זו לצדקה
בשביל שיחי' בני (פסחים ה, סע"א וש"ג).
(9) תהלים קד, ד.
(10) תרומה כו, ל.
(11) ראה מנחות כט, א.
(12) ירמי' כג, כט.

(1) פרשתנו ל, יג.
(2) ירושלמי שקלים פ"א ה"ד. תנחומא פרשתנו ט. נשא יא. במדבר"ר
פ"ב, ג. הובא בפרש"י עה"פ. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 407.
וש"נ.
(3) ד"ה זאת – חולין מב, סע"א. וראה מדרשים שצויינו בלקו"ש שם
הערה 2 (וראה שם ע' 409, 415 ואילך).
(4) פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק היסוד הו'.
(5) ר"פ בחוקותי.
(6) ומצינו שכר מפורש בפרט בנוגע חיי נפשו – במצות צדקה
שסתמה בממון – תנחומא משפטים טו ועוד – ושכבר נצטוה משה ע"ד

28 מפני טעמן השכלי, אלא משום "גזירה גזרתי חוקה
29 חקקתי"16 – כך גם לגבי שכר המצוות, שיתכן שעל
30 מצוות מסוימות, אף מן הסוג של "משפטים", ינתן שכר
31 רב יחסית למצוה, כי כך הוא רצונו של הקדוש-ברוך-
32 הוא, "חוקה חקקתי".

33 וכך בענינו – ה"שכר" של "כופר נפשו" עבור מצות
34 נתינת מחצית השקל:

35 כיון שמחצית השקל, מטבע גשמית, ו"כופר נפשו",
36 רוחניות, אין ביניהם שום יחס, והם אף הפכיים זה לזה,

37 [כפי שרואים לגבי תכלית בריאת האדם – לשמש את
38 קונו"17: ממון – כסף וזהב – הוא דבר הירוד ביותר בין
39 הדברים הגשמיים עצמם¹⁸, כפי שרואים במוחש כיצד
40 תאוות ממון עלולה להוריד את האדם מטה מטה¹⁹, עד
41 אשר "קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו"²⁰
42 ו"אדם בהול על ממונו"²¹.

43 ויש לומר, שיש לכך ביטוי גם במקום של כסף
44 וזהב כפשוטם: בתוך סוג הדומם עצמו, מקומם בדרך
45 כלל דוקא במעמקי האדמה²², תחתון שאין תחתון
46 למטה הימנו, ולאחר מכן יש הכרח גם במצרף לכסף
47 וכור לזהב²³.

48 ומצד שני "כופר נפשו" – כל נפש היא נעלית ביותר,
49 ועל-אחת-כמה-וכמה נפשו של יהודי שהיא "חלק אלקה
50 ממעל ממש"²⁴.

51 אין מקום לפי ההיגיון, שפעולה של נתינת ממון גשמי
52 תשפיע מעצם משמעותה ומחמתה ותביא ל"כופר נפשו" של
53 "חלק אלקה ממעל ממש" – שיא הרוממות²⁵!

54 אמנם, ככל המצוות גם מצוה זו נעשית "אש", רוחניות
55 – הרי אין זה שינוי הקשור למטבע הגשמית עצמה²⁶, כי

1 שבנפשו¹³ – הרי זו "אש", ונתינה זו יכולה להיות "כופר
2 נפשו".

3 אך לפי זה מתחזקת יותר השאלה הראשונה שלעיל –
4 מה היתה תמיהתו של משה רבינו מלכתחלה: הסבר זה,
5 שעל ידי קיום מצוה נוצר ענין של "אש" הוא (א) הסבר
6 נפוץ אצל כל דרשן, (ב) הסבר המתאים לכל המצוות, שעל
7 ידי קיום מצוה יוצרים בדבר המצוה ענין של "אש"
8 רוחנית¹⁴. ומה היתה תמיהתו של משה רבינו, ודוקא בענין
9 של מחצית השקל?

10 זאת ועוד: אם משום כך, די היה שהקדוש-ברוך-הוא
11 יאמר למשה שבאמצעות המצות התפוך המטבע לענין של
12 "אש", ואדרבה, צריך היה דוקא לומר זאת, כי באופן זה
13 היתה נתינת כל התורה ומצוותיה למשה! ומדוע צריך היה
14 הקדוש-ברוך-הוא להוציא זאת מן הכלל ולהראות "מטבע
15 של אש" ולומר "זה יתנו"?

16 כיון שדוקא בענין זה נדרשה פעולה מיוחדת מאת
17 הקדוש-ברוך-הוא להראות "מטבע של אש" ולומר "זה
18 יתנו", הכרחי לומר, שבמחצית השקל יש ענין מיוחד
19 שאינו בכל המצוות האחרות.

ג.

שכר מצוה – תוצאה או רצון ה' בלבד

20 יש לומר, שתמצית ההסבר לכך היא:

21 שכר מצוה יכול להינתן בשני אופנים¹⁵: (א) עשיית
22 המצוה מביאה משום המשמעות והמהות שלה שכר מסויים.
23 השכר הוא תוצאה של פעולת המצוה. (ב) משמעות
24 פעולת המצוה אינה קשורה, ולפחות לפי ההיגיון, לשכר
25 זה, אך כך הוא רצונו של הקדוש-ברוך-הוא, לתת שכר
26 עבור קיום מצוה מסויימת זו.

27 כשם שבמצוות עצמן יש מצוות שאין מקיימים אותן

וזהב שלהם, וכמש"נ (הושע ב, י ע"פ פרש"י ר"פ דברים ד"ה ודי זהב)
"וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל". וראה פרש"י פרשתנו לב, לא.

(20) שבת רפכ"ד. שו"ע אדה"ז חאו"ח ר"ס רסו. סשכ"ט ס"ז.

(21) שבת ק"ז, ב. ועוד. רמב"ם הל' שבת פ"ו הכ"ב. פכ"ג ה"ב.

(22) להעיר מהמבואר (סה"מ הש"ת ע' 114. וראה תו"ח שמות ק"ב,

ב) דהר מורה על עליית הדומם.

(23) משלי יז, ג. שם כז, כא. – וראה אגה"ק סי"ב. דרושי פ' שקלים

(הוספות לתו"א (ק"א, ג). סה"מ תר"ל ע' ק"ב. ועוד).

(24) תניא רפ"ב (ע"פ איוב לא, ב).

(25) ובפרט ע"פ הפי' ד"כופר נפשו" בכתבי האריז"ל (טעהמ"צ

פרשתנו. ס' הליקוטיוס (שם) – וראה לקוטי לוי"צ על פסוקי תנ"ך ס"ע

נב.

(26) להעיר מהא דכו"כ סוגי קדושה אינם משנים חומר הדבר, כ"א

(13) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 181 ואילך. חט"ז [המתורגם] ע'
417 ואילך. ועוד.

(14) ראה לקו"א להה"מ סרכ"ז (נה, א). אר"ת פ' אחרי (לה, ג"ד).

(15) להעיר משל"ה בית אחרון (יב, א"ב).

(16) לשון שהובא בכ"מ, והוא במדרש תהלים (באבער) ט, ב. –

ובתנחומא חוקת (ג, שם), ח). במדב"ר (פי"ט, א. שם, ח) ועוד "חוקה

חקתי גזירה גזרתי".

(17) קדושין פב, א (במשנה).

(18) ויש לומר, ש(גם) מטעם זה נקרא הממון "היקום אשר ברגליהם"

(עקב יא, ו ובפרש"י – מפסחים ק"ט, א. סנהדרין ק"י, א. במדב"ר פי"ח,

יג. ושי"ג) – בבחינת רגלים.

(19) ולהעיר, שחטא העגל – שמחצה"ה ה"ה הכפרה עליו (ירושלמי

שקלים פ"ב סה"ג. תנחומא פרשתנו י"א. ועוד) – בא ע"י הריבוי כסף

32 בעצם הענין שהקדוש־ברוך־הוא הראהו "מטבע של
 33 אש" ואמר "זה יתנו" – יצר הקדוש־ברוך־הוא חידוש:
 34 מחצית השקל שנתנו אז ישראל (והדבר המשיך במצות
 35 מחצית השקל תמיד כל הימים), לא היתה רק מטבע
 36 גשמית, אלא גם "מטבע של אש". כלומר, אז התחדש,
 37 שמטבע זו שהראה הקדוש־ברוך־הוא למשה – המטבע
 38 שמקורה הוא באש שתחת כסא הכבוד – מטבע נזאת ממש
 39 יתנו בני ישראל – "זה יתנו"³¹.

40 בנוסף לכך שבאמצעות המצוה מחדשים במטבע ענין
 41 של "אש", שכך הוא בכל המצוות, כדלעיל, הרי במחצית
 42 השקל יש חידוש מיוחד – שהמטבע עצמה היא "מטבע
 43 של אש".

44 החידוש איננו בכך שבמקורה ושרשה זוהי "מטבע של
 45 אש"
 46 – כך הוא בכל הדברים הגשמיים, שכולם נובעים
 47 ממקורם הרוחני, אך המקור נשאר למעלה, ולמטה קיים
 48 הדבר הגשמי –

49 אלא בכך שלאחר שירדה המטבע והשתלשלה לעולם
 50 הזה הגשמי, הרי כאשר מקיימים בה את מצות מחצית
 51 השקל, חל שינוי במטבע, והיא נעשית, כפי שהיא
 52 בגשמיות, "טבע של אש".

נ.

חיבור שני הפכים

53 לפי זה יובן החידוש המיוחד במחצית השקל, אשר
 54 משום כך נדרשה פעולה מיוחדת של הקדוש־ברוך־הוא
 55 "מטבע של אש הוציא .. ואמר זה יתנו", לעומת כל
 56 המצוות האחרות:

57 בכל המצוות האחרות, כשאנו מוצאים שמצוה
 58 "ממשיכה" חיות רוחנית, "אש", אל העשייה הגשמית³²,
 59 הרי זה באופן שהגשמיות עצמה נשארת למטה ממקורה
 60 הרוחני, אלא שבתוך הדבר הגשמי נמשכת חיות רוחנית,
 61 וזוהי המשמעות של "השתלשלות", שב"תחתון" משפיע
 62 ולפעמים גם מאיר ה"עליון", אך התחתון נותר מתחת
 63 לעליון.

64 ואילו במחצית השקל החידוש הוא, שהמטבע הגשמית

1 ה"אש" נובעת מצד ה"מצוה" והרוחניות שבכך, אך
 2 המטבע עצמה נשארת מטבע גשמית. יוצא מכך, שפעולת
 3 המצוה, נתינת המטבע, עצמה אין לה שום יחס ואפשרות
 4 להביא לתוצאה של "כופר נפשו".

ד.

המטבע עצמה "של אש"

5 וזו היתה תמיהתו של משה רבינו:
 6 מצד שכלו של משה – שְׁקַל התורה – נקבע,
 7 שה"שכר" של "כופר נפשו" על נתינת מחצית השקל
 8 היא כ"חוקה". לפי ההיגיון זהו דבר תמוה ויש מקום
 9 להרהר וכו', אך כיון שזהו רצונו של הקדוש־ברוך־הוא,
 10 "חוקה חקתי" – הרי "אין לך רשות להרהר בהן"²⁷.

11 אך מצד שני: מכך שהקדוש־ברוך־הוא לא הגדיר ולא
 12 קרא למצות מחצית השקל חוקה, הרי בודאי יש לכך
 13 הסבר²⁸. ומשום כך "תמה (משה) .. מה יוכל אדם ליתן
 14 כופר נפשו": כיצד ייתכן הסבר שכלי לכך שנתינת מטבע
 15 גשמית, מחצית השקל, היא פעולה שיכולה להביא
 16 לתוצאה של "כופר נפשו".

17 על כך השיב לו הקדוש־ברוך־הוא בהראותו לו
 18 "מטבע של אש .. ואמר לו זה יתנו". הקדוש־ברוך־הוא
 19 הראה לו שכאשר יהודי נותן מחצית השקל נעשית המטבע
 20 עצמה ל"מטבע של אש", ולא רק מצד הרוחניות של
 21 ה"מצוה" שבה, וממילא מובן גם באופן שכלי הקשר בין
 22 משמעות נתינת מחצית השקל לבין ה"שכר" של "כופר
 23 נפשו".

24 ואילו במצות הצדקה, אין מביאה לכך המטבע, אלא
 25 כדברי חז"ל²⁹, שהם סברה פשוטה: אתה החיית את נפש
 26 העני ובני ביתו, ולכן שכרו הוא נפשו ונפש בני ביתו, מדה
 27 כנגד מדה.

28 אך ממחצית השקל עשו את האדנים למשכן³⁰, וכיצד
 29 ייתכן שיהיה דבר כלשהו – "מה", ואפילו האדנים – כופר
 30 לנפש.

ה.

נתינת מחצית השקל – שינוי במטבע

31 ההסבר לכך הוא:

30 פרש"י ר"פ תרומה. פרשתנו (ל, טו) – והוא ממדרז"ל ירושלמי שקלים פ"א ה"א.

31 עפ"ז תומתק ובפסוּטות – דעת הפוסקים (רמב"ם ריש ה' שקלים) שמחצית השקל חלוקה מכל הנתינות שצ"ל בבת אחת דוקא. – וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 413 ואילך.

32 כידוע שזהו החידוש במתן תורה שאז נתבטלה הגזירה דעליונים

רק צורתו (ס"ת וכו' – ראה מפענח צפונות פ"א ס"ה ושו"ן).

27 יומא סז, ב (וראה פרש"י שם ד"ה שמא). וראה פרש"י ר"פ חוקת. רמב"ם ה' מעילה בסופן.

28 ובפרט שבמחצה"ש "כופר נפשו" הוא לא רק שכר המצוה, כ"א גם סיבת טעם המצוה (היפך ענין חוקה).

29 נתחומא משפטים טו.

ומוגבלים מגדרי ההשתלשלות, ורק הקדוש־ברוך־הוא
 בכבודו ובעצמו, אשר בחר ברצונו בלי שום הכרח
 חס־ישלום לסדר ההשתלשלות, ובהיותו "כל יכול", נמנע
 הנמנעות³⁸, יכול לבטל את סדר ההשתלשלות ולחבר שני
 הפכים אל³⁹ של גשמיות ורוחניות, שהמטבע הגשמית
 תיהפך בפועל גם בעולם הזה ל"מטבע של אש".

ז. רק על ידי דבר ה'

זוהי תשובת הקדוש־ברוך־הוא המובעת בדיוק בלשון
 המדרש: "מטבע של אש הוציא הקדוש־ברוך־הוא .. ואמר
 לו זה יתנו" - דוקא "הקדוש־ברוך־הוא" ודוקא על ידי
 אמירה:

האיחוד של גשמיות עם רוחניות, שמטבע גשמית
 תהפוך ל"מטבע של אש" - שני הדברים בפועל יחדיו,
 כסף וכופר נפשו - יכול להיעשות רק על ידי הקדוש־
 ברוך־הוא בעצמו, כדלעיל, שהוא בחר ברצונו את סדר
 ההשתלשלות, ובודאי אין הוא מוגבל במגבלות אלו ויכול
 לבטלן.

בדומה⁴⁰ לבריאה יש מאין, שיכולה להיעשות רק
 מ"מהותו ועצמותו של המאציל ברוך הוא שמציאותו הוא
 מעצמותו ואינו עולו מאיזה עילה⁴¹ שקדמה לו ח"ו, ולכן
 הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין...⁴².

וכשם שבבריאת יש מאין, נוצרה התהוות מעשה
 בראשית דוקא על ידי אמירה ודיבור, "בעשרה מאמרות
 נברא העולם"⁴³, "בדבר הוי' שמים נעשו"⁴⁴ - כך גם לגבי
 ה"התהוות" והפיכת מטבע גשמית לאש, שיכולה
 להיעשות באמצעות דיבור של הקדוש־ברוך־הוא.

1 שנותנים ישראל נעשית בעצמה ל"מטבע של אש", חיבור
 2 של שני הפכים.

3 אפילו אש גשמית של העולם הזה היא ההיפך הקיצוני
 4 של "מטבע": "מטבע" יסודו ב"עפר"³³, ובעפר עצמו -
 5 במעמקי הארמה, כדלעיל, שזהו היסוד הנמוך ביותר, ואש
 6 היא היסוד הנעלה ביותר³⁴.

7 ועל־אחת־כמה־וכמה בתוכנם הרוחני - כידוע³⁵
 8 שארבעת היסודות - אש, רוח, מים ועפר - הם כנגד
 9 ארבעת העולמות - אצילות, בריאה, יצירה ועשיה - עפר
 10 כנגד עולם העשיה, העולם הנמוך ביותר, ואש כנגד עולם
 11 האצילות, העולם הנעלה ביותר -

12 החיבור בין שני הפכים אלו, מטבע גשמית עם מטבע
 13 של אש, ועל־אחת־כמה־וכמה שאין זו אש של העולם הזה
 14 הגשמי, אלא אש שתחת כסא הכבוד - "זה" - הוא להיפך
 15 מסדר ההשתלשלות, שהרי משמעותה של "השתלשלות"
 16 היא, כדלעיל, שה"תחתון" "השתלשל", ונמצא למטה מן
 17 העליון.

18 יתור מכך: חיבור זה נוגד אפילו לסדר שנקבע על־פי
 19 תורה (שמעל לעולם), ואפילו לסדר שבעניני התורה, שכן
 20 הסדר בתורה הוא באופן של "השתלשלות", שחלק
 21 הפשט, שכנגד עולם העשיה³⁶, משתלשל בשלשה שלבים
 22 מחלק הסוד, שכנגד עולם האצילות³⁶, ומשום כך הוא
 23 נמוך ממנו הרבה יותר.

24 ולכן אין חיבור זה, של "מטבע" עם "אש" יכול
 25 להיעשות על ידי מלאך וכדומה, ואפילו לא על ידי
 26 התורה³⁷, כביכול, כי כל אלה הם באופן של השתלשלות

68. סה"מ תרע"ח ע' תכ.

39 ולהעיר מהביאור במארו"ל (סוטה ב, א. פסחים ק"ח, א. זח"ב קע, א) דקשה (לפני הקב"ה) לזווגן (וכיו"ב) כקריעת ים סוף - דלכאורה איך שייך קושי למעלה - והבי' כי "זהו היפך הסדר ההשתלשלות" (שער האמונה לאדהאמ"צ פ"ב. ובכ"מ). - ולהעיר מסה"מ תרנ"ד (ע' קלג. קמו) דהקושי שבק"ס - וזה שבק"ס דוקא נאמר ש"קשה", ולא נאמר כן בבריאת שמים וארץ - הוא לפי שבק"ס הי' "חיבור שני הפכים בנושא אחד", עיי"ש. ועפ"ז יומתק יותר מה שתנוה משה במתה"ש - כי חיבור ההפכים ד"מטבע" (גשמית) ו"אש" הו"ע של קושי למעלה, כביכול.

40 וי"ל דעוד יתרה מזה - דיחבור ב' הפכים קשה למעלה, משא"כ הבריאה הרי לא בעמל כו' נבה"ע (ב"ר פ"ג, ב) - וכפשוטו אינו סותר משנ"ת בתניא שהיה"א פ"ב.

41 השתלשלות.

42 אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך).

43 אבות רפ"ה.

44 תהלים לג, ו.

לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים (שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו) - ועיי"ז נעשה החיבור בין גשמיות ורוחניות (שע"י פעולה גשמית יפעלו ענין רוחני).

33 וביסוד העפר) דומם גופא נקרא עפרות זהב (איוב כח, ו).

34 ראה רמב"ם הל' יסודי התורה ספ"ג ורפ"ד - והוא במבדב"ר (פ"ד, יב) ומוזה"ק (ח"ב כג, סע"ב ואילך. ועוד).

35 לקו"ת שה"ש ד, ד. אוה"ת יתרו ע' תתכו. ד"ה זה היום תר"ס. והו סיני תרס"ב קרוב לתחלתו.

36 ראה נגיד ומצוה בתחלתו מע"ח. נהר שלום בהקדמת רחובות הנהר בסופו. משנת חסידים (מס' חיוב הנשמות פ"א מ"ב) - והוא ונתבאר בלקו"ד ח"ד תשע"א. א. וראה הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות (נעתקה בקונטרס עה"ח (הוספה הא') ע' 62 ואילך). רמ"ז לזח"א ד, סע"ב. ועוד.

37 אף שבכלל תורה שולטת על הבריאה ומשנה אותה, ואפילו את העבר, כבידושלמי (כתובות פ"א ה"ב. ועוד) ע"פ (תהלים נו, ג) לא־יל גומר עלי.

38 ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ח, הובא בס' החקירה להצ"צ ע'

ט.

אש עולה למעלה

1 ויש להוסיף ביאור במשמעות של "מטבע של אש" – 32
 33 דוקא אש. שהרי, לכאורה:
 34 כדי להדגיש שישראל אינם נותנים רק מטבע גשמית,
 35 אלא גם את המטבע הרוחנית שמתחת לכסא הכבוד, אין
 36 הכרח להראות דוקא מטבע של אש. אנו מוצאים שלמעלה
 37 ישנו גם⁵⁰ יסוד המים – "מיכאל שר של מים⁵¹ וכדומה –
 38 ומדוע הראו לו דוקא "מטבע של אש"?
 39 ויש לומר, שבכך הקדוש-ברוך-הוא הראה ועל ידי זה
 40 גרם לכך שנתנית מחצית השקל לא תהיה רק ענין רוחני
 41 כלשהו, אלא שברוחניות עצמה תהיה זו מהות של "אש":
 42 ההבדל בין האש לבין שאר היסודות, עפר מים ורוח
 43 (כפשוטם למטה וכך גם לגבי מקורה הרוחני), הוא,
 44 שהיסודות האחרים יורדים למטה, או נשארים במקומם,
 45 ואילו תכונת האש היא לעלות למעלה⁵², עד כדי כך שדרוש
 46 מאמץ מיוחד, על ידי פתילה וכדומה, שהאש תישאר
 47 למטה.
 48 ולכן הראה הקדוש-ברוך-הוא למשה "מטבע של
 49 אש", שנתנית מחצית השקל על ידי ישראל לא תהיה
 50 נתונה של מטבע רוחנית בלבד, אלא גם זאת באופן של
 51 "אש", שתהיה לנתניה זו תכונת האש לעלות תמיד
 52 למעלה, לעלות בקודש עליה אחר עליה.
 53 ובכך יובן טוב יותר כיצד יכולה מטבע גשמית להיות
 54 "כופר נפשו", כיון שהיא בעלת תכונת ה"אש", המצביעה
 55 על עליה תמידית, התרחקות מהחומריות ושאיפה
 56 לרוחניות.

י.

כל פעולה של מצוה – מטבע של אש

57 מכך נלמדת הוראה נפלאה בעבודתו הרוחנית של
 58 האדם:
 59 אמנם, הציווי על נתנית מחצית השקל חל בעיקרו
 60 בזמן שבית המקדש היה קיים⁵³, כאשר היה צריך לתת את

1 דיבורו של הקדוש-ברוך-הוא "זה יתנו" – שהמטבע
 2 הגשמית שיתנו ישראל, ("יתנו"), תהיה גם ל"אש", ("זה")
 3 – הוא שהיותה את החידוש, בדומה להתהוות הנבראים
 4 בששת ימי בראשית על ידי דיבורו ומאמרו של הקדוש-
 5 ברוך-הוא.

ה.

יש צורך דוקא להראות

6 לכאורה, ניתן לשאול:
 7 בודאי ידע משה רבינו, גם לפני שהקדוש-ברוך-הוא
 8 הראה לו "מטבע של אש", שבינלחו של ה' יתברך לחבר
 9 שני הפכים⁴⁵, ומכך מובן שהקדוש-ברוך-הוא אכן יכול
 10 לאחד את המטבע הגשמית עם מקורה הרוחני, ומתעוררת
 11 אפוא שוב השאלה: מדוע תמה משה "מה יוכל אדם ליתן
 12 כופר נפשו"?
 13 יש לכך מספר תשובות, ומהן:
 14 א) בכח החכמה והשכל של קדושה – אצל משה –
 15 הכרחי שתהיה תמיהה⁴⁶ בדבר זה, ורק משום שזו חוקה
 16 אין הוא מהרהר על כך, אך אין לומר שענין זה הוא
 17 "משפט" או "עדות"⁴⁷.
 18 ב) כיון שהקדוש-ברוך-הוא לא הגדיר את מחצית
 19 השקל כחוקה⁴⁸, הרי בודאי שיש הסבר לתמיהתו, ומצות
 20 מחצית השקל פועלת לפי ה"השתלשלות" שבתורה
 21 ובמצוות, ובסדר זה עצמו, לא בסוג של "חוקה".
 22 וזהו גם הדיוק בתשובה שבמדרש – "במין מטבע של
 23 אש .. הראהו למשה": כדי להסיר את תמיהת משה אין
 24 די לומר דבר זה למשה, כי אז תישאר זו תמיהה שאי
 25 אפשר להבינה בשכל, אלא יש צורך בפעולה של "הראהו".
 26 להראות ענין זה בגלוי ממש באופן של "זה יתנו" –
 27 "מראה באצבעו ואומר זה".
 28 ויותר מכך: הגילוי איננו רק אצל משה, אלא אצל כל
 29 ישראל, הנותנים באופן של "זה יתנו", שבמטבע שהם
 30 נותנים ניכר בגלוי שזוהי "מטבע של אש". "זה", "להבחין
 31 היטב (ועל ידי זה) להודיע לישראל"⁴⁹.

50) אע"פ שכסא הכבוד הוא של אש (דניאל ז, ט. פייט אמרו לאלקים בשחרית דיוהכ"פ) אבל ביחזקאל (א, כו) – "כמראה אבן ספיר". ועולם הכסא הוא עולם הבריאה וכו'. ואכ"מ.
 51) ראה תנחומא ויגש ו. לקו"ש [המתורגם] חכ"ה ע' 300. וש"נ.
 52) ראה תניא רפ"ט – ע"פ במדב"ר שבהערה 34. וראה זהר (כד, א) ורמב"ם (פ"ד ה"ב) שבהערה הנ"ל.
 53) רמב"ם ה' שקלים פ"א ה"ח.

45) ולהעיר, לכאורה, מענין הסנה הבורע לנוטה בהר חורב ואינו אוכל. אבל: שם ה' בוער ב"אש של מעלה" ש"אינה אוכלת" (שמו"ר פ"ב, ה) – ואינו שייך לנרוד.
 46) ראה לעיל הערה 39.
 47) ע"ד: אם הלכה נקבל ואם לדין יש תשובה (יבמות עו, ב – במשנה).
 48) ואדרבא הדגיש טעם "ולא יהי בהם נגף" (פרשתנו ל, יב).
 49) ל' התוס' – חולין שם.

או דיבור גשמי, אלא גם "מטבע של אש" – רוחניות 16
 וקדושה. וברוחניות עצמה – בתכונה של אש, העולה 17
 תמיד למעלה. 18
 וממחצית השקל לומדים גם לגבי כל המצוות⁶⁴, שכל 19
 פעולה של יהודי בעניני תורה ומצוות, גם כשהיא מלוכשת 20
 דוקא בדברים גשמיים – ציצית בצמר גשמי, תפילין בקלף 21
 גשמי, וכך ביתר המצוות – אין זו פעולה גשמית בלבד, 22
 אלא "מטבע של אש" – רוחניות וקדושה. 23
 ומכך מובנת המעלה הנפלאה של החיות, החום 24
 וההתלהבות – "אש" של קדושה – בעבודתו של היהודי 25
 בכל עניני התורה ומצוותיה, עד אשר בכל פעולותיו ניכר 26
 שהן "מטבע של אש". 27
 ועד שהוא מקיים את הציווי⁶⁵: אש תמיד תוקד על 28
 המזבח (הלב⁶⁶) לא תכבה. 29
 (משיחת ש"פ משפטים (פרשת שקלים) תשמ"ה)

1 מחצית השקל לצורך קרבנות הציבור של השנה כולה⁵⁴,
 2 אך למרות זאת, גם בזמן הזה קיים מנהג ישראל⁵⁵ "ליתן⁵⁶
 3 קודם פורים ("בליל⁵⁷ פורים קודם שמתפללים מנחה")
 4 מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, וזכר
 5 למחצית השקל שהיו נוהגין באדר. ומאחר ששלשה פעמים
 6 כתיב תרומה בפרשה, יש ליתן שלשה⁵⁸.
 7 בנוסף לכך: כיון שאצל כל יהודי קיים משכן ומקדש
 8 ורוחני, כנאמר⁵⁹ "ושכנתי בתוכם", בתוכו לא נאמר אלא
 9 בתוכם, בתוך כל אחד ואחד⁶⁰ מישראל⁶¹, מובן, שקיימת
 10 גם ברוחניות נתינת מחצית השקל, שממנה מכינים את
 11 אדני המשכן⁶² של המשכן הרוחני ש"בתוכם".
 12 ועל כך נלמדת ההוראה מהענין של "זה יתנו" – מטבע
 13 של אש – שכאשר יהודים נותנים פרוטה למצוה, לצדקה,
 14 וכך גם כאשר מפיסים עני בדברים⁶³, דיבור גשמי על ידי
 15 ה' מוצאות הפה הגשמיים, הרי אין זו סתם מטבע גשמי,

(63) ראה ב"ב ט, ב.

(64) בנוסף לזה שכל מצוה כוללת את כל המצוות, ובפרט ע"פ הביאור
 (צפע"צ כללי התוהמ"צ ערך עוסק במצוה כו'. וע"ד החסידות – סה"מ
 תרנ"ג ע' לו. המשך תרס"ו ס"ע סח. סה"מ קונטרסים ח"ב תלה, ב) בענין
 העוסק במצוה פטור מן המצוה (סוכה כה, סע"א. סוטה מד, ב) – הרי
 מכיון שממחצית השקל נעשו אדני המשכן (כ"ל), נמצא שזהו היסוד
 שעליו בנוי המשכן כולו – כללות העבודה ד"ושכנתי בתוכם" הנעשית
 ע"י קיום התוהמ"צ. שמה מובן, שמהענין דמחצית השקל נמשך מענין
 ודגומא גם בכל המצוות.
 (65) ר"פ צו (ו, ו).
 (66) ראה לקו"ת סוכות עח, ג ואילך. עיי"ש.

(54) רמב"ם שם רפ"ד.

(55) אשר תורה היא.

(56) רמ"א א"ח ר"ס תרצד.

(57) ל' הרמ"א – ממרה"ל. ב"לז – כן הוא בדפוסים שראיתי. ויש
 לברר בשאר הדפוסים.

(58) וגם בזה חלוק מחצה"ש מכו"כ ענינים שעושים לזכר או במקום
 וכו' – שמדייקים בה שתהי' במטבע גשמית דוקא כדא, מחצית וכו'.

(59) תרומה כה, ח.

(60) של"ה סט, א. רא, א. שכה, ב. שכו, ב. ר"ח ש' האהבה פ"ו
 קרוב לתחלתו. לקו"ת ר"פ נשא. ובכ"מ.

(61) ראה כתר שם טוב מב, סע"ב ואילך.

(62) נסמן לעיל הערה 30.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שלישי עמ' ב

18 חבורה ויעבור על שגגת חנק, לַיְחֹשׁ דְּיִלְמָא קְבִיל – אף בשבת
 19 עלינו לחשוש שמא יעשה חבורה בנטילת הקוץ, ויעבור הנוטלו
 20 על איסור חובל בשבת בשוגג, וְהָיָה לֵיהּ שְׁנֵינָת אִיסוּר, הַיְחֹשׁ
 21 שהרי אם עשאו במזיד עונשו בסקילה, ומדוע התירו ליטול את
 22 הקוץ בשבת. מתרצת הגמרא: הָתָם מְקַלְקְלֵי הוּא – החובל הוא
 23 מקלקל, וכלל הוא במלאכת שבת הוא שכל המקלקלים פטורים
 24 ממייתה, ועל כן אין זו שגגת סקילה.
 25 דין זה שהמקלקלין פטורין, הוא כלל בכל מלאכות שבת, חוץ
 26 מאשר בחובל או מבעיר בשבת שבוה יש מחלוקת תנאים, לרבי
 27 שמעון חייב ולרבי יהודה פטור. ולפי זה מקשה הגמרא: הַיְחֹשׁ
 28 לְמָאן דְּאָמַר שְׁמַקְלְקֵל בחבורה (והחובל בשבת שהוא מקלקל)
 29 פְּטוּר, שֶׁלְדַבְּרֵיזוּ אִין זֵו שִׁגְגַת סְקִילָה, אֲלֵא לְמָאן דְּאָמַר מְקַלְקֵל
 30 בחבורה חַיִּיב, מָאן אֲיָכָא לְמִימַר – לשיטתו איך מותר להוציא קוץ
 31 בשבת, הרי אם הוא יעשה חבורה, זו תהיה שגגת סקילה.
 32 מיישבת הגמרא: מָאן שְׁמַעְתָּ לֵיהּ – מיהו זה ששמענו דְּאָמַר מְקַלְקֵל
 33 בַּחֲבוּרָת חַיִּיב, רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא.

1 – לפתוח לו כויה כדי להוציא את ליחתה, דְּיִלְמָא קְבִיל – שמא
 2 יחבול בו יעשה בו חבורה, וְהָיָה לֵיהּ שְׁנֵינָת אִיסוּר – ויעבור בשוגג
 3 על איסור 'מכה אביו'.
 4 שואלת הגמרא: אִי הָכִי שְׁצִרִיךְ להזהר מלעטוק ברפואה במקום
 5 שהדבר עלול להביא לאיסור בשוגג, אֲחֵר נְפִי – גם למי שאינו
 6 בנו יהיה אסור להוציא קוץ לחבירו או לפתוח לו כויה, כי אם
 7 יחבול בו בטעות הוא יעבור בשגגה על 'לא יוסיף' (דברים כה א)
 8 שהוא איסור לחבול בחבירו. משיבה הגמרא: אין לדמות בין
 9 חומרת האיסורים, כי אם אֲחֵר שאינו בנו יחבול בו בטעות, זו
 10 תהיה רק שְׁנֵינָת לְאוּ שֶׁל 'לא יוסיף', אבל אם פְּנוּ יחבול בו בשוגג,
 11 זו תהיה שְׁנֵינָת חֲנֵק, שהרי העושה חבורה באביו במזיד מיתתו
 12 בחנק, ועל כן בבנו יש להחמיר יותר מבאדם אחר.
 13 הגמרא מקשה מהלכות שבת על הדין שאסור לבן להוציא קוץ
 14 לאביו: וְהָדָתְנָן בַּמְשֻׁנָה (שבת קכב) לגבי הלכות מוקצה, שמותר
 15 לקחת כלי שמלאכתו לאיסור לעשות בו דבר היתר, כגון מַחֵט שֶׁל
 16 יָד – מחט קטנה לַיְפוּל בַּה אֵת הַקּוֹץ, ומוכח שמותר להוציא קוץ
 17 בשבת, ואם אסור לבן להוציא קוץ לאביו מחשש שיעשה בו

לקוטי שיחות

פרשת תשא

כרך כו, ב

מתורגם ללשון הקודש

26 התורה הוא, שאין הוא ספר הלכות, אלא "אני⁸ לא באתי
27 אלא לפשוטו של מקרא", ואם כך, מדוע צריך רש"י בכלל
28 להוסיף כאן את הענין "חוץ משל מלכים...", כאשר
29 בפרשה זו, וכן בפסוקים ובפרשות שלפני כן, אין מוזכרת
30 כלל⁹ משיחת המלכים?

ב.

אופני המשיחה

31 לגבי אופן המשיחה כבר פירש רש"י בפרשה הקודמת,
32 פרשת תצוה, מספר פעמים:

33 על הפסוק¹⁰ "ורקיקי מצות משוחים בשמן" אומר
34 רש"י "אחר אפיינתן מושחן כמין כ"ף יונית שהיא עשויה
35 כנו"ן שלנו". מספר פסוקים לאחר מכן¹¹, לגבי משיחת
36 אהרן, אומר רש"י "אף משיחה זו היא כמין כ"ף (נותן שמן
37 על ראשו ובין ריסי עיניו ומחברן באצבעו)", ולאחר מכן,
38 בפסוק העוסק במשיחת המזבח¹², אומר רש"י "וכל
39 המשיחות כמין כ"ף יונית".

40 ההסבר הפשוט לכך שרש"י אומר בפסוק השני,
41 העוסק במשיחת אהרן, "אף משיחה זו כמין כ"ף", הוא
42 משום שענין זה מופיע בהמשך לפסוק הקודם, העוסק
43 במשיחת ריקיקי המצות, אשר נעשתה כך. אך לפי זה יש
44 להבין: מדוע משנה רש"י בפסוק השלישי, העוסק
45 במשיחת המזבח, ומציין שם את הכלל "וכל המשיחות",
46 ולא מסתפק בפירוש הכתוב במילים "אף משיחה זו כמין
47 כ"ף יונית", כפי שהוא מפרש על משיחת אהרן שלפני
48 כן?

49 לכאורה, יש לומר, שההבדל הוא: משיחת הרקיקין
50 ומשיחת אהרן הן שתי משיחות שונות לחלוטין: משיחת

א.

"ומשחת בו"

1 מן הפסוק¹ "ומשחת בו את אהל מועד..." מצטט
2 רש"י את המילים "ומשחת בו", ומפרש: "כל המשיחות
3 כמין כ"ף יונית² חוץ משל מלכים שהן כמין נזר".

4 המקור לפירוש רש"י על אופני המשיחה הוא במסכת
5 הוריות³ ובמסכת כריתות⁴, ואלה דברי הגמרא שם
6 (ב"הוריות"): "מושחין את המלכים כמין נזר ואת הכהנים
7 כמין כ"ף, מאי כמין כ"ף, אמר רב מנשיא בר גדא כמין כף
8 יונית"⁵.

9 אך יחד עם זאת משנה רש"י בפירושו, לעומת דברי
10 הגמרא, במספר פרטים: א) רש"י אומר "כל המשיחות",
11 ולא רק משיחת כהנים כנאמר בגמרא. ב) רש"י מקדים
12 ומציין את "כל המשיחות" לפני משיחת המלכים. ג) יותר
13 מכך: אפילו לאחר מכן, אין רש"י מביא את ענין משיחת
14 המלכים כדין בפני עצמו, כבגמרא, אלא מציין זאת כפרט
15 היוצא מן הכלל של "כל המשיחות" – "חוץ משל
16 מלכים".

17 הגורם להבדלים אלו מובן בפשטות: רש"י מפרש כאן,
18 בפירושו על התורה, את פשוטו של מקרא, ובפסוקים אלו
19 מדובר על משיחות מסוגים רבים: משיחת המשכן ואהרן
20 והכלים⁶, וכן על משיחת אהרן ובניו⁷, אך משיחת מלכים
21 אינה מוזכרת כאן. ולכן מפרש רש"י: "כל המשיחות –
22 שעליהן מדובר בפסוקים אלו – כמין כ"ף יונית – חוץ
23 משל מלכים (שאינה מוזכרת בפסוקים אלו) שהן כמין
24 נזר".

25 אך לפי זה אין מובן: הרי כללו של רש"י בפירושו על

(7) ל, ל.

(8) בראשית ג, ח. ועד"ז שם, כד. ובכ"מ.

(9) וגם לא לאח"ז בחומש.

(10) תצוה כט, ב.

(11) שם, ז.

(12) כט, לו.

(1) ל, כו.

(2) כ"ה בפרש"י – בדפוסים שלפנינו. וראה לקמן סעיף ה ובהנסמן

שם.

(3) יב, א.

(4) ה, ב.

(5) כ"ה בהוריות לפנינו. וראה לקמן שם.

(6) ל, כו ואילך.

26 בפרשת תצוה אומר רש"י בפשטות, שלמרות שמישחת
 27 רקיקי מצות היא סוג אחר של משיחה, בכל זאת היא
 28 נעשית באותו אופן כמישחות בשמן המשחה,
 29 ועד כדי כך שאף את האופן של משיחת אהרן מדמה
 30 רש"י¹¹ למשיחת הרקיקין ("אף משיחה זו"). וכן הוא
 31 מתבטא לאחר מכן¹² בלשון כללית "כל המשיחות כמין
 32 כ"ף יונית", ומכך שאין הוא מפרט, מובן²¹, שבדבריו
 33 "כל המשיחות" הוא מתכוון, כפשוטו, לכל המשיחות,
 34 ולפחות לכל אלו שנלמדו עד כה, כולל משיחת רקיקי
 35 המצות.

36 לעומת זאת, בפרשת ויקרא, על המילים "רקיקי מצות
 37 משוחים בשמן", הנאמרות לגבי קרבן מנחה, מביא רש"י
 38 שתי דעות בענין אופן המשיחה²² – "יש אומרים מושחן
 39 וחוזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלוג .. ויש אומרים
 40 מושחן כמין כף יונית". כלומר, לפי הדעה הראשונה²³
 41 המובאת בפירוש רש"י, הרי אופן משיחת הרקיקין, שהיא
 42 סוג משיחה שונה, אכן אינו כאופן המשיחות האחרות,
 43 אשר בשמן המשחה²⁴, ודבריו אלו שונים מדבריו בפרשת
 44 תצוה, ששם מציין רש"י רק²⁵ דעה אחת²⁶ באופן שתמי.

ד.

"כמין כ"ף יונית"

45 כדי להבין זאת, יש להקדים ולבאר את השאלה
 46 שהוזכרה לעיל, לגבי כל פירושי רש"י שדלעיל: פירוש
 47 רש"י על התורה אינו ספר הלכות. ואין מובן, מדוע חשוב
 48 לציין בפשוטו של מקרא באיזה אופן נעשו המשיחות?
 49 אף אם נמצא סיבה לצורך של רש"י לפרש לבן החמש
 50 למקרא את אופן המשיחה, אין מובן כלל, מדוע צריך

1 רקיקי המצות נעשית בשמן זית, והיא פרט בהקרכת
 2 קרבן¹³. ואילו משיחת אהרן נעשית בשמן המשחה¹⁴,
 3 והיא אחת הפעולות הנדרשות למען "וקדשת .. לכהן"¹⁵.
 4 יותר מכך: עצם המשמעות של "משיחה", שונה בענין
 5 של "משיחת משכן וכהנים ומלכים" מאשר במשיחת
 6 רקיקין, כפי שמפרש רש"י בפרשתנו¹⁶, שלגבי "משיחת
 7 משכן וכהנים ומלכים" ענין המשיחה "מתורגם לשון ריבוי
 8 .. גדולה", ואילו לגבי "רקיקין משוחין" וכדומה הרי
 9 "לשון ארמית בהן כלשון עברית"¹⁷.

10 ואילו המשיחה השלישית המוזכרת בפסוקים, משיחת
 11 המזבח, אינה מסוג שונה מאשר משיחת אהרן המופיעה
 12 לפני כן – גם משיחה זו נעשית, כפי שמקדים ומציין
 13 רש"י¹⁸, בשמן המשחה, והיא למען "לקדשו"¹⁹.
 14 ולכן מדגיש רש"י דוקא לגבי משיחת אהרן ש"אף
 15 משיחה זו...": הדגשת הריבוי "אף" אינה משום שמדובר
 16 כאן על משיחת מציאות אחרת – אהרן ולא הרקיקין, אלא
 17 משום שזהו סוג שונה של משיחה לגדולה, שבלי להתחשב
 18 בכך שזהו סוג אחר של משיחה, הרי "אף משיחה זו כמין
 19 כ"ף יונית".

20 לעומת זאת, לגבי משיחת המזבח בשמן המשחה,
 21 שהיא מאותו סוג כמישחת אהרן, אין צריך רש"י להדגיש
 22 "אף משיחה זו".

ג.

אופן משיחת רקיקי המצות – סתירה בפירוש רש"י?

23 אך יש להבין – לכאורה, פירוש רש"י על משיחת
 24 רקיקי מצות בפרשת תצוה סותר לפירושו בפרשת
 25 ויקרא²⁰:

(13) כפשטות הכתוב כאן. וראה לקמן בפנים (ובהערה 17). וראה גם
 פרש"י ויקרא ב, ד (ובפנים סעיף ג).
 (14) כמפורש גם בכתוב שם.
 (15) כבפרשתנו ל, ל.
 (16) ל, כט. וראה פרש"י תצוה כט, כט.
 (17) ובפשטות אין המשיחה שבביל לפעול קדושת הרקיקין (ובנוגע
 לזמן קדושתן – ראה (ע"ד ההלכה) סוטה יד, ב. מנחות ט, א. יח, סע"ב).
 ואכ"מ.
 (18) כט, לו. והוצרך לזה, מכיון שבפסוק אינו מפורש.
 (19) לשון הכתוב שם.
 (20) ב, ד.
 (21) מולא קאמר "וכל המשיחות בו" (שבשמן המשחה) וכיו"ב.
 (22) והן כבי הידיעות במנחות עה, א (וראה ר"א"ם לפרש"י ויקרא שם),
 משא"כ בתו"כ ויקרא שם – הובאה רק דעת ר"א"ם* מושח את הרקיקין

(* וראה קרבן אהרן לתו"כ שם.

26 רש"י בפירוש הראשון ובפירוש השלישי שהזכרו לעיל
27 בפרשת תצוה, וכן בפירוש שבפרשתנו ובפרשת ויקרא,
28 הביטוי "כמין כ"ף יונית", ואילו בפירוש השני שלעיל, על
29 משיחת אהרן, מופיע הביטוי "כמין כ"י".

30 אך בכתבי יד של פירוש רש"י, וכן בדפוס הראשון
31 והשני של פירושו, יש הבדלים רבים, וברובם שראיתי, הרי
32 הגירסא המופיעה בפרשתנו, ובשני הפירושים האחרונים
33 שהזכרו לעיל בפרשת תצוה ובפרשת ויקרא, היא – "כמין
34 כ"י".³² ובפירוש הראשון שהוזכר לעיל בפרשת תצוה נאמר
35 "כמין כ"י יונית" (ובחלק מכתבי היד מבואר לאחר מכן
36 "פירושו כמין כ"ף יונית").³³

37 כפי שמוכן בפשטות, הרי משמעות פירוש רש"י "כמין
38 כ"י" היא בדיוק כדברי הגמרא, שהכוונה היא, כפי
39 שמבארת הגמרא עצמה מאוחר יותר, "כמין כ"י יונית"³⁴ –
40 כאות "כ"י" בלשון היונית.³⁵

41 אך לפי זה נדרש הסבר (לפי רוב הנוסחאות שבכתבי
42 היד שדלעיל – "כמין כ"י"): אם הגמרא אינה מסתפקת
43 במילים "כמין כ"י", ומבארת בכל מקום מהי משמעותן,
44 הרי עלי-אחת-כמה-הזכמה, שרש"י בפירושו על התורה,
45 המיועד לבן חמש למקרא, לא היה צריך להסתפק ולציין
46 רק את המילים "כמין כ"י"!

47 וקשה לומר, שרש"י מסתמך בכל המקומות, שבהם
48 הוא אומר "כמין כ"י", על כך שפירש בפעם הראשונה,
49 שהמשמעות היא "כמין כ"י יונית העשויה כנו"ן שלנו",
50 וכדומה, אלא הוא היה צריך להוסיף בכל מקום את המלה
51 (האחת) "יונית" – "כ"י יונית" – כדי להבהיר שזוהי אות
52 בלשון היונית.

1 רש"י להאריך בכך ולכתוב שהמשיחה היא "כמין כ"ף
2 יונית שהיא עשויה כנו"ן שלנו", ואינו מציין בקצרה
3 שהמשיחה היא "כנו"ן שלנו"²⁷!

4 יותר מכך: בפירושו בהמשך, כאשר שב רש"י ומזכיר
5 את צורת המשיחה, הוא מתבטא תמיד בביטוי "כמין כ"ף
6 יונית", בלי להזכיר שהיא "כנו"ן שלנו". ותמוה: אף אם
7 רש"י צריך לציין שצורת המשיחה היא "כמין כ"ף יונית",
8 הרי, לאחר שכבר פירט זאת פעם אחת, מתאים יותר
9 שכאשר הוא מזכיר שוב את צורת המשיחה בפעמים
10 הבאות, הוא יתייחס למסקנה – כצורת "נו"ן", ובמיוחד
11 כאשר דוקא צורה זו ידועה ומובנת לבן החמש למקרא.
12 ואילו למעשה מוסיף רש"י רק בפעם הראשונה את ההסבר
13 "כנו"ן שלנו", ולאחר מכן, בכל פעם, כאשר מזכיר את
14 צורת המשיחה, הוא אומר רק "כמין כ"ף יונית"!

ה.

ליבון הגירסא בענין זה בגמרא וברש"י

15 הדברים יובנו לאחר ליבון הגירסא הנכונה של המילים
16 העוסקות בנושא "כ"ף יונית" בפירוש רש"י:
17 במסכת כריתות⁴ אומרת הגמרא, על משיחת
18 הגרנים: "כמין כ"י .. כמין כ"י יונית". במסכת הוריות³
19 הגירסא בגמרות שבידינו היא (כדלעיל בסעיף א):
20 "כמין כ"ף יונית", ובכתב יד²⁸ של מסכת הוריות,
21 הגירסא היא "כ"י יונית", כבמסכת כריתות. במסכת
22 מנחות, לגבי משיחת הרקיקין, נאמר במשנה²⁹ "כמין
23 כ"י", ובגמרא³⁰ מפרשים זאת "כמין כ"י יונית"³¹.

24 בפירוש רש"י על התורה אנו מוצאים נוסחאות רבות.
25 בפירושי רש"י אשר בחומשים המודפסים, מופיע בדברי

שם (נדפס שם, ז, ב). תוס' מנחות עה, א (ד"ה כמין כ"י). וראה ע"ד פרטי
הדיעות בהגירסא והציור – ערוך השלם ערך כ"י (הא'). תו"ש מילואים
לפ' תצוה (נדפס בסוף כרך כג) סי' כ.

32 אלא שבכמה כת"י שתח"י בפי' תצוה (כט, ז. כט, לו) "כמין כ"י
יונית". ובדפוס שני דפרש"י בתצוה כט, ז (הוא ע"ד פרש"י למשנה
מנחות שבהערה הקודמת) "כמין כ"י בלשון יוני קורין לכ"ף כ"י" (ועד"ז
בא' מכת"י שתח"י). ובדפוס ראשון בפי' ויקרא שם "כמין כ"י יונית כה"
(וליתא שם הציור).

33 ובכמה כת"י מסיים "כמין נו"ן כפופה שלנו".

34 ראה פי' הרא"ם שבכל מקום (גם בתצוה כט, ב) מביא מפרש"י
"כמין כ"י" (ואינו מביאו שם, לו). ובכל המקומות שמביא זה, מעתיק
ל' הגמ' דפי' "כ"י" הוא "כ"י יונית".

35 בברלינר בב' מהדורות שלו גורס בכל המקומות (בג' מקומות
בפי' תצוה, בפרשתנו וכן בפי' ויקרא) "כמין כ"י" (ורק בהערות שלו בפי'
הראשון דפי' תצוה מביא מכת"י שהובא הלשון "כ"ף יונית", ועוד גירסא
כפרש"י שהובא בריש הערה 31 (ועד"ז מביא בב' מהדורות בפי'
ויקרא). וראה ערוך השלם שם.

– הרי בפשט"מ דפרש"י מסתבר לומר, ד"רקיקין מצות משוחים
בשמן" שנאמר בלשון שווה בשתיים – פירושו אחד. וכמוכן גם
מהרא"ם תצוה שם (כניל הערה הקודמת). ועוד.

27 כמו שהקשה במנחה בלולה לפרש"י פי' תצוה שם. ועד"ז הקשה
(לכל הפירושים ב"כ"י") בבאר שבע להוריות שם. ומה שתירצו
שבאותיות א"ב שלנו אין דמיון לאותיות אלו ממש – הרי אדרבה מלשון
רש"י "שהיא עשויה כנו"ן שלנו" (ולא "עשויה ננו"ן שלנו") משמע
שדומה לגמרי לנו"ן שלנו.

28 ראה דק"ס שם (וכנראה ה' לפניו רק כת"י אחד דמס' הוריות).
אבל ברש"י הוריות שם מסיים "עד שמגיע לעורף כ"ף יוני". וראה דק"ס
שבכל הדפוסים הישנים דרש"י ליתא הציור של כ"ף יוני.

29 ע"ד, ב.

30 ע"ד, א.

31 אלא שבפרש"י למשנה שם פי' "כמין כ"י יוניי שבלשונינו קורין
לכ"ף שלהן כ"י, שהי' נוטל מן השמן באצבעו (ועושה) כמין כ"י יוניי".
וברש"י כת"י שם (ועד"ז ברגמ"ה שם): כ"י אות יונית ועשויה כמין ט"ת
הפרשת גודל מאצבע. וראה לשון רש"י בכריתות שם וציורו שם. רגמ"ה

28 ואין להקשות כיצד אפשר לומר בפשוטו של מקרא –
 29 (א) רש"י מתכוון לראשי תיבות, (ב) וזאת, באופן שראשי
 30 התיבות (האות הראשונה במלה בלשון הקודש) באים
 31 בצורת אות בלשון היוונית! (ג) שאת כל זאת אין רש"י
 32 מציין במפורש, אלא הוא מסתמך על כך שדבר זה יובן
 33 מאליו, גם על ידי בן חמש למקרא! –

34 כי רש"י כבר הדגיש לפני כן בפירושו, בפרשת
 35 בראשית⁴⁰, שגם בפשוטו של מקרא משתמשת התורה
 36 באמצעי של ראשי תיבות. רש"י מבאר שם את המלה
 37 "שמים" באופנים שונים של ראשי תיבות ("שא מים, שם
 38 מים, אש ומים"), והוא מפרש זאת בפשוטו של מקרא, ולא
 39 לאחר הקדמה שאלה הם "מדרשי אגדה". ואם כך, כבר
 40 ידוע לנו שאותיות יכולות להביע ראשי תיבות. ולכן,
 41 כאשר רש"י מציין ענין הקשור לאות, מובן שייתכן
 42 שהענין קשור לראשי תיבות.

43 וכן אין קשה הדבר, שהתורה משתמשת באות שאינה
 44 בלשון הקודש. כי גם את זאת כבר הסביר רש"י⁴¹: על
 45 המלה "ולטוטפות" מפרש רש"י "טט בכתפי שמים, פת
 46 באפריקי שמים". כלומר, התורה מכנה את התפלין בשם
 47 המתבסס על מילים משתי שפות שונות⁴².

ז.

כל המשיחות קשורות לכהונה

48 אך, לכאורה, ביאור זה אינו מתקבל, כי רש"י אומר
 49 פירוש זה, שהמשיחה היא "כמין כ"ף יוונית", לא רק לגבי
 50 משיחת אהרן – שהוא כהן, אלא גם על משיחת המשכן
 51 וכליו. ויותר מכך: הפעם הראשונה שרש"י אומר זאת היא
 52 דוקא לגבי משיחת ריקיין, כדלעיל, ועל משיחת אהרן
 53 מתבטא רש"י, כדלעיל, "אף משיחה זו כמין כ"ר", וכיצד
 54 ייתכן אפוא להסביר את פירוש רש"י, שבאומרו

1 ולכן נראה לומר, שבמקומות שבהם מוצאים בפירוש
 2 רש"י על התורה את הגירסא "כמין כ"י", הרי המלה "כ"י"
 3 אינה ציטוט של לשון הגמרא, כאשר הכוונה היא לאות
 4 בשם "כ"י", אלא אלה הם ראשי תיבות, ובמקומות אלה
 5 צריך להיות כתוב כבדפוסים שלפנינו, "כמין כ"י"³⁵, עם
 6 סימן של "גרשיים", לציון ראשי תיבות. כלומר: "כ"ף
 7 יוונית", כפי שמפרש רש"י בפירושו הראשון בפרשת
 8 תצוה³⁶.

9 בפשטות יש לומר, שהגרשיים שבמלה "כ"י" מציינות
 10 שזהו שם של אות. אך לפי האמור לעיל, ובמיוחד בידוענו
 11 שרש"י לא בא לסתום אלא לפרש, נראה לומר, שהגרשיים
 12 מציינות בפשטות סימן של ראשי תיבות, כדלעיל.

13 לפי זה "יוצאים נשכרים", ואין צורך להרבות
 14 בהסברים על שינויי הנוסחאות וטעויות המעתיקים וכו',
 15 ולומר, שהם החסירו או הוסיפו את המלה "יווני", או
 16 שבמקום פ"א סופית הם כתבו יו"ד – "כ"י" במקום "כ"ף".

ז.

כ"ף – תחילת המלה "כהן"

17 לפי זה, שרש"י מציין בכל פעם "כ"ף יוונית", יש לומר,
 18 שכוונתו במילים אלו איננה לתאר את צורת האות³⁷, כי
 19 רוב האנשים אינם בקיאים בלשון היוונית³⁸, אלא, ככוונתו
 20 להבהיר שצורת ואופן המשיחה קשורים לאות כ"ף שלנו.

21 ההסבר לכך הוא: אברבנאל³⁹ מבאר את הטעם לכך
 22 שמשיחת אהרן נעשית "כמין כ"ף יוונית", שזהו רמז לכך
 23 "שהוא אשר בחר השם לכהן, כי הכ"ף היא ראשונה
 24 לאותיות כהן".

25 ויש לומר: אף רש"י סובר, עוד לפניו, שהטעם לכך
 26 שהמשיחה היא "כמין כ"ף יוונית", הוא משום שכ"ף היא
 27 האות הראשונה במלה "כהן".

(36) במנחה בלולה תצוה שם הביא מפרש"י "כמין כי כ"ף יוונית".
 (37) ולהעיר גם שלרוב הגירסאות הנ"ל (חוץ מדרפוס שני – תצוה כט,
 ב; וא' הכת"י שתח"י בתצוה שם ובפ' ויקרא) לא צייר רש"י "כ"י" כמו
 בפירושו להוריות וכריתות, וכן בכ"מ ברמב"ם (בפיה"מ כריתות וראה
 גם מנחות*) שם. הל' כלי המקדש פ"א ה"ט). וראה בהנסמן בהערה 31
 בנוגע פרטי הציורים.
 (38) אלא שבפעם הא' מוסיף גם בנוגע הציור – כנו"ן שלנו (וכי"ב).
 (39) לפ' תצוה כט, ז. ועד"ז הוא בפרשתנו – ב"העיקר הו" (בפרטי
 המשיחה).

(40) א, ח.

(41) ס"פ בא.

(42) ולהעיר גם ממ"ש יגר שהדותא (ויצא לא, מז ובפרש"י שם).
 וראה גם פרש"י וישלח לג, יט (בשם "אר"ע"); ויחי נ, ה ("ומדרשו ..
 אר"ע"). מקץ מא, מג: רק בל' ארמי מלך. וראה גם פרש"י לאח"ז
 (קדושים כ, יד – מסנהדרין עו, ב); אתהן את אחת מהן ולשון יוני הוא.
 ועוד.
 – ולהעיר מארבעה שמות דהרמון (דברים ג, ט ובפרש"י).

(* בפיה"מ לפנינו במנחות מטיים הרמב"ם "שהיא כן", אבל ליתא הציור. אבל בהוצאת קאפח שם ישנו הציור. והוא ע"ד הציור שבפיה"מ כריתות לפניו. ולאידך.
 בכריתות שם בהוצאת קאפח איתא "כצורה זו" וליתא הציור. ובהערותיו שם דבכ"י הרמב"ם ה' כאן ציור ונחמק ולא נכתב אחר במקומו. אך ביתר כתיבי יד ובדפוס
 ישנו צורת כ"ף כפופה כמו שרש"ם הרמב"ם במנחות.

29 קדושת כהונת אהרן, כדלעיל, ולכן המשיחה היא "כמין
30 כ"ף יונית".

31 לעומת זאת בפרשת ויקרא, כאשר מדובר על קרבן
32 מנחה מאפה תנור, אין הענין קשור לכהונה, אלא המשיחה
33 היא פרט בעשיית הקרבן, ולכן יש מקום, בפשוטו של
34 מקרא, לשתי הדעות, ויותר מכך - שקולין הן⁴⁶.

ט.

"כ"ף - "כהונה" ולא רק "כהן"

35 אך עדיין אין מובן לגבי משיחת המשכן וכליו - מהו
36 הקשר שבין משיחות אלו, דוקא לענין של "כהן", כפי
37 שמתבטא בראשי התיבות של "כ"ף יונית", כדלעיל⁴⁷ ?
38 ויש להסביר על כך: לפי רש"י כ"ף יונית אינה דוקא
39 תחילת המלה "כהן", כשם התואר המתייחס רק לאהרן
40 ולבניו, כפי שמובן בפשטות מדברי אברבנאל, אלא,
41 כאמור לעיל, של המלה "כהונה" באופן כללי - שירות
42 הכהונה. כלומר, גם משמעות משיחת אהרן אינה רק שהם
43 נעשים בכך כהנים, אלא, כלשון הפסוק, "וקדשת אותם
44 לכהן ל'", שהמשיחה גורמת לקדושה המביאה אותם לידי
45 שררה⁴⁸ ושירות (ועבודה⁴⁹) של כהונה⁵⁰.

46 ולפי זה מובן הקשר של משיחת המשכן וכליו ל"כ"ף
47 יונית" - שמסמלת את תחילת המלה "כהונה": כשם
48 שמשיחת אהרן ובניו מקדשת אותם להיות ראויים לשירות
49 ולעבודה, כך גם לגבי המשכן וכליו: משיחת המשכן וכליו
50 קידשה אותם להיות ראויים לבצע בהם ובאמצעותם את
51 העבודה והשירות⁵¹.

י.

אופן משיחת המלכים - "כמין נזר"

52 לפי כל האמור לעיל מובנים גם דברי רש"י בפרשתנו:
53 "כל המשיחות כמין כ"ף יונית חוץ משל מלכים שהם
54 כמין נזר":

1 שהמשיחה היא "כמין כ"ף יונית", כוונתו היא לתחילת
2 המלה נזר, שהרי במקומות שהוא מציין זאת אין מדובר
3 על כהן!
4 ויש לומר, שבכך רש"י מציין לגבי כל המשיחות
5 הללו, שהן נעשות "כמין כ"ף יונית", כפי שהוא מדגיש
6 לאחר מכן בפירושו בפרשת תצוה, וכן בפרשתנו, שכל
7 המשיחות הן כמין כ"ף יונית⁴³ - כוונתו היא להשמיענו,
8 שמהות המשיחה בכל המקרים הללו קשורה לענין
9 הכהונה, ולא דוקא לכהן.

ה.

רקיקי המילואים - "לקדש אותם לכהן ליי"

10 ההסבר לכך הוא:
11 רקיקי המצות שבפרשת תצוה הם חלק מקרבנות
12 המילואים, שתכליתם, כנאמר שם: "וזה הדבר אשר תעשה
13 להם לקדש אותם לכהן ליי⁴⁴ לקח... ולחם... ורקיקי מצות
14 משוחים בשמן..."⁴⁵, שעל ידי קרבנות המילואים "נתמלאו
15 ידיהם (של אהרן ובניו) ונתקדשו לכהונה"⁴⁵. ולכן מדגיש
16 רש"י, שמשיחת הרקיקין היתה "כמין כ"ף יונית", כי
17 המשיחה היא כחלק מענין המילואים המביא לידי "לקדש
18 אותם לכהן ליי".

19 כלומר: משיחת הרקיקין של המילואים אינה רק אחת
20 הפעולות בהכנת רקיקי המצות להיות ראויים לקרבן
21 (כדלעיל בסעיף ב), אלא המשיחה עצמה היא חלק
22 מתהליך המילואים המביא לידי "לקדש אותם לכהן ליי"⁴⁶.
23 בכך מובן בפשטות מדוע בפרשת תצוה מסתפק רש"י
24 בדעה הקובעת באופן סתמי שרקיקי המצות נמשחו כמין
25 כ"ף יונית, ואילו בפרשת ויקרא הוא מביא שתי דעות -
26 כי לפי פשוטו של מקרא אלה הם שני ענינים שונים:
27 בפרשת תצוה, כאשר מדובר על המילואים, הרי גם
28 משיחת הרקיקין היא חלק מענין המילואים, המביא לידי

43 אלא שבפרשתנו שמדובר בפרשת שמן המשחה מסתבר שב"כל המשיחות" כוונתו להמשיחות שבפרשה זו - שבשמן המשחה. משא"כ בפ' תצוה (כט, לו) אף שגם שם מקדים רש"י "בשמן המשחה", הרי מסתימת לשון רש"י "וכל המשיחות" משמע שכוונתו גם למשיחת הרקיקין, כנ"ל הערה 21.

44 כט, א.

45 פרש"י שם, לג. והוא ע"י איל ולחם הללו (כפרש"י שם).

46 ועפ"ז צ"ל, שלשון רש"י במשיחת אהרן "אף משיחה זו כמין כ"ף" (ראה לעיל ס"ב) - הוא לא משום שיש חידוש (בתוכן) בזה שגם משיחת אהרן היא "כמין כ"ף", אלא מפני שהמדובר במשיחה אחרת (לא משיחת רקיקין אלא משיחת אהרן). או י"ל (ברוחק עכ"פ) שבא להדגיש ההשוואה בין משיחת הרקיקין ומשיחת אהרן (שבשניהם תוכן משותף -

47 מפני שייכותם לענין הכהונה, ככפנים. (46*) ראה לעיל הערה 23.

48 כי דוחק לומר שהוא רק בשביל זה שהכהנים היו משרתים במשכן, ולכן מושחין גם את המשכן והכלים "כמין כ"ף יונית" - ר"ת כהונה.

49 ראה פרש"י שמות ב, טז (ובת"א). יתרו יט, וא"ו.

50 ראה פרש"י תצוה כח, ג. מפרשי רש"י שם.

51 משא"כ כהן סתם - שלכן לא הוצרך רש"י לפרש שם (לך יד, יח. ובפרש"י שם יד, כ ד"ה ויתן). וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 180 ואילך.

52 אלא שבכל א' כדאית ל': משיחת המשכן בכדי שיהא ראוי

23 הקשורים למשיחת מלכים, ולכן מזכיר כאן רש"י מספר
24 פעמים נושא זה⁵⁷.
25 וכך גם בפירושו רש"י זה: כאשר רש"י אומר "כל
26 המשיחות כמין כ"ף יונית" כדי לציין שאופן זה של
27 משיחה מתאים יותר לתכלית המשיחה, הוא כבר מבהיר,
28 שגם משיחת המלכים נעשית באופן המתאים לענין
29 המלוכה: "חוף משל מלכים שהן כמין נזר", כפי שהוסבר
30 לעיל⁵⁸.

יא.

שמן המשחה מובטל את מומתת יוון

31 מיינה של תורה שבפירושו רש"י:
32 לכאורה אין מובן: אמנם, התורה יכולה להשתמש
33 גם באות מן הלשון היוונית כראשי תיבות של מלה
34 בלשון הקודש, כדלעיל, אך מדוע משתמשת התורה
35 בלשון היוונית דוקא בענין זה?
36 ההסבר לכך בפנימיות הענינים הוא: ידוע⁵⁹ ההסבר
37 בפנימיות למאמר חז"ל⁶⁰ שה"יוונים .. טמאו כל השמנים
38 שבהיכל", שהשמנים שבהיכל מסמלים את החכמה של
39 הקדושה, כי שמן הוא בחינת חכמה⁶¹, והיוונים –
40 המסמלים את החכמה דלעומת זה – מתנגדים לחכמה של
41 הקדושה, וטמאו ר"ל את השמן שבהיכל.

לאחרי שלמד פרש"י תצוה הנ"ל הערה 54. ולהעיר ג"כ שכבר למד הבן
חמש בפרש"י (וישלה לג, יד. ויחי מט, י"א. שמות ד, כד) ע"ד מלך
המשח (נוסף על מה ששמע כו), והרי משיח נק' ע"ש המשיחה.

57) גם י"ל: רש"י הוצרך להביא ע"ד משיחת מלכים בפסוק לג
"ואשר יתן ממנו על זר" לשלול הפירוש (הראב"ע. וראה גם רמב"ן דור
כולל גם מלכים. ובמילא מביא ע"ד משיחת מלכים גם בפסוקים שלפניו.
58) ועפ"ז י"ל דלפרש"י גם משיחת מלכים נכללת בפ' שמן המשחה,
וממצות עשיתו היא גם בשביל משיחת מלכים**.. ולהעיר מלשון
הרמב"ם בפיה"מ ריש כריתות: "ואין מושחין בו אלא כהנים גדולים
בלבד .. ומלכי בית דוד בלבד מותר למשחם בשמן המשחה". ובסמ"צ
(מ"ע לה): שמן כו' מוכן למשוח בו כה"ג כו' וממנו ימשחו קצת
המלכים. ועד"ז בחינוך מצוה קז. ומשמע קצת שבעיקר הוא בשביל
משיחת כהנים. אבל ראה לשון הרמב"ם ה"ל כלי המקדש רפ"א ושם ה"ז.
ואכ"מ.

59) תו"א מא, א. שם, ג (וראה גם שם לד, א). שערי אורה ד"ה כתיב
כי אתה נרי פט"ז ואילך. ובכ"מ.

60) שבת כא, ב.

61) מאו"א בערכו. תו"א כא, ב. לט, א. ובכ"מ. וראה מנחות פה, ב:
מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצוי בהן.

1 רש"י אומר את הכלל "כל המשיחות כמין כ"ף
2 יונית", למרות שפירושו רש"י על התורה אינו ספר הלכות,
3 משום שבכך מודגש ומובן כיצד שמן המשחה הוא "שמן
4 משחת קודש" יהיה⁵² – שהמשיחה גורמת לקדושה. היכן
5 רואים שזוהי מהות שמן המשחה, על כך אומר רש"י "כל
6 המשיחות (של שמן המשחה) כמין כ"ף יונית", ודבר זה
7 מוכיח, כדלעיל, שהמשיחה מקדשת את הנמשחים להיות
8 ראויים לשירות הכהונה.

9 וכהוכחה לענין זה, שאופן המשיחה – "כמין כ"ף
10 יונית" – קשור לתכלית המשיחה, לכהונה, מוסיף רש"י
11 ראה, שבענין שאינו קשור לכהונה אין המשיחה נעשית
12 באופן זה – "חוף משל מלכים שהן כמין נזר": משיחת
13 מלכים, שאיננה קשורה לכהונה, אינה נעשית "כמין כ"ף
14 יונית", אלא באופן המתאים למהות המלוכה – "כמין
15 נזר"⁵³.

16 וביתר פשטות יש לומר: בפירושו רש"י שבפסוקים
17 אשר בפרשתנו מוזכרת, בנוסף לאמור לעיל, משיחת
18 המלכים מספר פעמים⁵⁴, למרות שבפסוקים אלו אין
19 מדובר כלל על מלך. וההסבר לכך הוא: כיון שפרשתנו
20 עוסקת בעשיית שמן המשחה "לדורותיכם"⁵⁵, ו"לדורות"
21 השתמשו בשמן המשחה גם למשיחת מלכים⁵⁶, לכן יש
22 לומר, שבפסוקים אלו מופיעים לפחות ברמז ענינים

לעבודה בו, ומשיחת הכלים "מקדשתם להיות קדש קדשים ומה היא
קדשתם כל הנוגע גו' כל הראוי לכלי שרת משנכנס לתוכו קדוש קדושת
הגוף כו'" (פרש"י פרשתנו ל, כט).

ומה שרש"י מסיים שם "כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתורגם
לשון רבוי לפי שאין צורך משיחתן אלא לגדולה" – אין הכוונה לשלול
הקדושה שנעשה במשיחתן, אלא לשלול משיחת ריקקין* (המשך לשון
רש"י. ותפס לשון המתאים לכולם דמשכן כהנים ומלכים. וראה לקמן
בפנים).

52) פרשתנו ל, כה. ועד"ז שם, לא-לב.

53) ראה גם אברבנאל (שהובא לעיל הערה 39).

54) ל, כט. שם, לג. ולהעיר מפרש"י תצוה כט, כט: שיש משיחה
שהיא לשון שדרה כו'.

55) ל, לא. וכן מפורש שם (לב-לג): על בשר אדם לא ייסך .. ואשר
יתן ממנו על זר.

56) אף שבחומש לא נאמר אודות משיחת מלכים, הרי הבן חמש
למקרא ילמדו זה בנביאים (ש"א טז, א. ובכ"מ) לפני שיגיע לבן עשר
למשנה, ובפרט שיתכן שגם בלמדו פ' זו כבר יודע הבן חמש למקרא
ממה ששמע מסיפורי תנ"ך אודות משיחת דוד ושלמה, וכמדובר כמ"פ
שלפעמים צריך רש"י לתרץ דבר שהבן חמש יודע בלא"כ. ובפרט

(* וע"פ הנ"ל בפנים י"ל דזה שכתב רש"י "ושאר משיחות כגון ריקקין משוחין .. לשון ארמית בהן כלשון עברית" – הכוונה למשיחת הריקקין דלהלן פ' ויקרא (ב. ד)
ופ' צו (ו. יב) ועוד, ולא משיחת הריקקין של המילואים דפ' תצוה. ולכן מוסיף רש"י "וראשית שמנים ימשחו (עמוס ו. ז). אבל צ"ע דסו"ט גם בריקקין דמילואים לשון
ארמית (בתי"א) הוא כלשון עברית.

(** להעיר מפרש"י תרומה (כה. ו) בפי' "בשמים לשמן המשחה" – שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו". ולא הזכיר משיחת הכהנים.

יב.

מהות שמן המשחה תתגלה בשלמות לעתיד לבוא

לפי הסבר זה יובן גם הטעם בפנימיות הענינים לכך
 שהמשיחה היא דוקא "כמין כ"ף יוונית", כי האות כ"ף
 רומזת לספירת הכתר, כידוע⁶⁵. הכוח לברר ולזכך את
 הלשון היוונית, ולהופכה לקדושה, נובעת, כדלעיל, מדרגת
 הכתר שלמעלה מסדר ההשתלשלות בעולם.

וענין זה, ש"שמן משחת קודש" מברר ומזכך את
 הלשון היוונית, יהיה בגלוי ובשלמות לעתיד לבוא, שאז
 יתבררו ויזככו גם הדרגות של "כתר, חכמה, בינה של
 הקליפה"⁶⁶.

וכפי שנרמז גם בכך ששמן המשחה נעשה
 "לדורותיכם"⁶⁷, כולל "לעתיד לבוא" "עולמית"⁶⁸, ויותר
 מכך - באופן ש"כולו קיים לעתיד לבוא"⁶⁹, כי מהות
 הענין של שמן המשחה תתבצע בשלמותו ובכולו "לעתיד
 לבוא".

(משיחת ש"פ תשא תשמו"א)

1 והביטול של קליפת יוון הוא באמצעות "פך השמן"
 2 אשר תתום "בחיתום של כהן גדול": "פך השמן" מסמל
 3 את "שמן משחת קודש"⁶², שזוהי הדרגה של "קודש"
 4 אשר מונח החכמה אשר בסדר ההשתלשלות בעולם⁶³,
 5 ולכן, לא זו בלבד שקליפת יוון אינה יכולה לנצח שמן זה,
 6 אלא להיפך, "שמן משחת קודש" מנצח ומבטל לחלוטין
 7 את קליפת יוון.

8 וזהו ההסבר לכך שהמשיחה בשמן המשחה נעשית
 9 "כמין כ"ף יוונית" - כדי לרמוז, ששמן המשחה מעניק
 10 את הכוח לבטל את קליפת יוון, עד אשר לא זו בלבד
 11 שיוון לא תתנגד לקדושה, אלא להיפך - הלשון היוונית
 12 עצמה תיהפך ותשמש לקדושה - הכ"ף היוונית מתארת
 13 וקובעת את אופן המשיחה, המבטאת את המשכת
 14 הקדושה, כדלעיל. ויותר מכך, יש כאן הקדמת רפואה
 15 (המשיחה) למכה (גזירות מלכות יוון הרשעה). ויותר מכך:
 16 יפת אלקים ליפת .. יהא באהלי שם - כתיבת השפה
 17 והאותיות היווניות הנאות צריכה להיות בספרי הקדושה
 18 של ישראל⁶⁴.

62) שערי אורה שם פ"ז. בתניא פנ"ג (עה, א) "בחכמה הנק' שמן משחת קודש". אבל ראה לקו"ת נשא (כב, ד) דשמן הוא בחי' חכמה ומביא מפי' הרמ"ז דשמן המשחה הוא ממו"ט. וראה גם לקו"ת בהעלותך לא, רע"א. קרח נד, ד. ובכ"מ.

63) ראה ש"א שם שהוא בחי' שמן הטוב על הראש דכה"ג שלמעלה מאור החכמה, ששם אין החיצונים יכולים להגיע (ועייג"כ בתו"א במקומות שבהערה 59 ע"ד מדריגת כה"ג), משא"כ "שמן קדש" הם (ראה שם פט"ז).

64) מגלה ט, ב (וברש"י שם). ובירוש' שם פ"א ה"ט: בדקו ומצאו שאין התורה יכולה להתרגם כל צורכה אלא יוונית. ולכמה מפרשים (ראה

תו"ש ח"י"ז במילואים סכ"ג אות ט. וש"נ) בהמשך שם שקילסו עקילס הגר היינו תרגומו ליונית.

65) לקו"ת שה"ש לה, סע"ג. ובכ"מ (ראה ס' הערכים חב"ד מערכת אותיות ערך אותיות התורה - כ"ף (סעיף ב) וש"ו).

66) ראה בארוכה ד"ה אל תצר את מואב לאדהאמ"צ (קה"ת תשל"ו. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א בתחלתו).

67) פרשתנו ל, לא.

68) בשלה טו, יז"ח ובפרש"י.

69) פרש"י פרשתנו שם. ועיין פרש"י בהעלותך יא, יז.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום רביעי עמ' א

15 (כו) לגבי משנה העוסקת בגנב, שמדובר שם בַּמְקַרָּה שֶׁעָשָׂה
 16 תְּשׁוּבָה, הַכָּא נָמִי - גם כאן ביוצא ליהרג, מדובר בַּשְּׂעִשְׂה תְּשׁוּבָה
 17 וחזר לכלל 'עמך', ועל כן בנו שהכחו וקיללו חייב.
 18 מקשה הגמרא: אִי הָכִי שְׁהֵיּוּצָא לִיהָרֵג עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה וְנִקְרָא עוֹשֵׂה
 19 מַעֲשֵׂה עֵמֶךְ, אַחֲרֵי נָמִי - נחייב גם אחר שאינו בנו על הכאתו
 20 וקללתו, וחזרת השאלה מה ההבדל בין בנו לאחר. מיישבת
 21 הגמרא: אָמַר רַב מְרִי, הַטַּעַם שֶׁאֲחֵר פְּטוּר הוּא שְׁנֵאמַר (שמות כב כז)
 22 'וְנָשִׂיא בְּעַמְּךָ לֹא תֹאדוּר', ודורשים מכאן שאיסור קללה נאמר
 23 דווקא בַּמְקַרָּה שֶׁעָשָׂה, כלומר שראוי לחיות ולהתקיים, אך מי
 24 שנגמר דינו ליהרג אינו בכלל זה, ולכן אחר אינו לוקה על קללתו,
 25 וכן פטור על הכאתו, שהוקשה לקללה כפי שהתבאר.
 26 חזרת הגמרא ומקשה: אִי הָכִי שֶׁאֵין חַיִּיבִים עַל קִלְלָה וְהַכָּאת מִי
 27 שאינו ראוי להתקיים, גְּנֹו שֶׁהִכְחוּ וְקִלְלוּ נָמִי יִפְטַר מֵאוֹתוֹ טַעַם,
 28 ושוב קשה מה ההבדל בין בנו לאחר.

1 זה, שהאיסור הוא דווקא בַּעֲוֹשֵׂה מַעֲשֵׂה עֵמֶךְ, כלומר במי ששומר
 2 על דיני התורה, וכיון שאדם זה עבר עבירה שהרי הוא יוצא
 3 ליהרג עליה, אין הוא בכלל 'עמך', ועל כן אחר פטור על קללתו.
 4 מבררת הגמרא: הַתֵּינִיחַ קְלָלָה - לפי זה מובן מדוע אחר פטור על
 5 שקילל את היוצא ליהרג, כיון שבקללה נאמר 'בעמך', אך שהוא
 6 פטור גם על הַכָּאָה כְּנֵאמַר בְּרִייתָא, מְנַלְן - מנין לנו דין זה.
 7 משיבה הגמרא: דְּמִקְשֵׁינָן הַכָּאָה לְקָלְלָה - אנו לומדים מ'במה
 8 מצינו', שבשם שבקללה חייבים רק על מי שעושה מעשה עמך,
 9 כך גם בהכאה, ועל כן אחר פטור גם על הכאתו של היוצא ליהרג,
 10 שאינו בכלל 'עמך'.
 11 מקשה הגמרא: אִי הָכִי, שאחר המקלל והמכה את היוצא ליהרג
 12 פטור כיון שאינו עושה מעשה עמך, גְּנֹו נָמִי - גם את בנו שהכחו
 13 וקיללו נפטור מטעם שאין הוא עושה מעשה עמך. מתרצת
 14 הגמרא: יש לבאר את הברייטא בַּךְ אָמַר רַב פִּינְחָס בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה

ילקוט לוי יצחק על התורה

בלע' בן בעור, תאנא הוא גורת דינא תקיפא דתקיפין דבגיני' כו' מארי דיבבה ויללה. כי שמו מורה על תוקף הדין ביותר. בלע הוא מלשון בליעה והשחיתה, שזהו מבחי' דינין וגבורות, ובעור הוא מלשון הבערה באש, שהוא בחי' דינים וגבורות.

ומספר בל"ע ב"ן בעו"ר הוא ב' פעמים⁷ גבורה, היינו הגבורה⁸ והדין דבליעה, והגבורה והדין דהבערה.

והסופי תיבות⁹ ענ"ר הוא הש"ך¹⁰ דינים דתוהו.

שמות לב, כח - ויעשו בני לוי כדבר משה ויפלו מן העם ביום ההוא בשלשת אלפי איש

סז

מבאר "שבע" שאלות ודיוקים בלשון הוהר (ח"ג דף קלה, א), ומרמו "עגל" בגי' "בלע" עם הכולל - המלך הראשון דמלכי תהו, וטעם דנפלו שלשת אלפי איש בחטא העגל וכו'.

וַיִּמְלֹךְ בְּאֲדָם, הָאָדָם הַזֶּה, אֲתֵר דְּקָל דִּינִין מִתְקַטְרִין תְּמִין, וְתַלְיִין מִתְמִין.

פְּלַע³ בְּן בְּעוֹר, תְּאֲנָא, הוּא גֹרְת דִּינָא תְּקִיפָא דְתְּקִיפִין, דְּבִגְיָנָא מִתְקַטְרִין אֲלֵף אֲלֵפִין מְאִירֵי דִּיבְבָא וְיִלְלָה. וְשֵׁם⁴ עִירוֹ דְּנִהְבָּה (וישלח לו, לב), מְאִירֵי דְנִהְבָּה, פְּלוֹמֵר דִּינֵי דְהָבָה, פְּמָה דְאֵתָ אֲמָר (משליל לו, טו) לְעֻלְקָה שְׁתֵּי גִנוֹת הַב הַב.

זחר - אדרא רבא - פרשת נשא דף קלה, א

6) מבאר בלשון הוהר "שבע" שאלות ודיוקים, והם:

א) "בלע בן בעור, תאנא הוא גורת דינא תקיפא דתקיפין", איפה מרומז בלשם "בלע בן בעור" דהוא "תקיפא דתקיפין" - קשה שבקשים?

ב) מהו כפל הלשון "תקיפא דתקיפין"?

ג) "תקיפא" לשון יחיד, "תקיפין" לשון רבים, מהי הכוונה בזה?

ד) מהו פי' הלשון "דבגיני' מתקטריין", פירושו "מתקשרים", ובפרט דקודם נקט ב' לשונות "וימלוך באדום... מתקטריין תמן ותליין מתמן", וכאן רק "מתקטריין"?

ה) מהו המספר "אלף אלפין", והוא ג' אלפים?

ו) בפרשיות "אלף" הוא אלף אחד, "אלפין" הוא ב' אלפים, למה מחלק הג' אלפים "אלף" - "אלפים"?

ז) מהו כפל הלשון "מארי דיבבה ויללה"?

וע"ז מבאר בפנים.

7) בל"ע (בגי' 102) + בעו"ר (278) = 432, וכן ב' פעמים גבור"ה (2 × 216) = 432, וסיבת "ב" פעמים הוא כנגד: א) בליעה, ב) הבערה. [ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן צח. צט. ק].

8) פירושו: מבאר דהן "תוכן" השם "בלע בן בעור" מרמוז על ב' בחינות גבורה - בליעה והבערה, והן ה"ג' מימריא" דהשם הוא ב' פעמים "גבורה" כנגדם.

9) בלע בן בעור הוא סופי תיבות ענ"ר שהוא בגי' מספר "שך". ראה כאן הערה 10. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן קכד. קט.

10) ראה עין חיים שער (יח) רפ"ח יצוצין פ"ה. ענ"ר בגי' ש"ך, וכידוע ש"ך (320) בגי' ה' פעמים ד"ן (5 × 64 = 320) דהו"ע דינים וגבורה, דשורש כל הדינים הם ה' גבורות, ועיין ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן קלד הערה 14. ועיי"ש בע"ח שמבאר החילוק בין "נער" (אותיות ענ"ר), ובין "נערה" בתוספות אות ה'.

וראה אור התורה פרשת לך לך תתרעה, א וז"ל: בחי' מלכות כאשר מקבלת השפע מו"א נקראת אז נערה בה"א, וקודם שקיבלה השפע נק' נער חסר ה"א וכמ"ש בזהר (פרשת בא דף לח, סע"א) ובע"ח, עיי"ש. ועיי"כ ביאורי הוהר להצמח צדק ח"א עמוד שכז.

1) וישלח לו, לב. "וימלוך באדום בלע בן בעור ושם עירו דנהבה".

2) [בתרגום ללה"ק]: (בא רבי שמעון לפרש את כל הפסוק מלה במלה, כי מה שכתוב) "וַיִּמְלֹךְ בְּאֲדָם" (קשה הלא כבר כתיב מקודם (שם פסוק לא) אלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום, ועתה ה' צריך לומר "וימלוך בלע", למה חזר להזכיר פעם שנית וימלוך "באדום", והשיב) הָאָדָם הַזֶּה הוּא (כל הב' פעמים מלת "אדום" הם סוד אחד, דהיינו) אֲתֵר דְּקָל דִּינִין מִתְקַטְרִין תְּמִין (הוא סוד המקום שכל הדינים מתקשרים שם), וְתַלְיִין מִתְמִין (וכולם תלוים ומשתלשלים ויורדים משם).

(ראה הביאור על זה - ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן צו).

3) [בתרגום ללה"ק]: (הנה מלך הראשון הוא) פְּלַע בְּן בְּעוֹר, תְּאֲנָא (למדנו, כי) הוּא גֹרְת דִּינָא תְּקִיפָא דְתְּקִיפִין, (הוא גורת דין הקשה שבקשים, כי כל המלכים הם דינים קשים, ומלך בלע הוא דין הקשה יותר מכולם), דְּבִגְיָנָא מִתְקַטְרִין אֲלֵף אֲלֵפִין מְאִירֵי דִּיבְבָא וְיִלְלָה (שבשבילו ועמו יחד מתקשרים אלף אלפים בעלי יבבה ויללה שהם סוד מלכי החסד והגבורה).

4) [בתרגום ללה"ק]: (ומה שכתוב) "וְשֵׁם עִירוֹ דְּנִהְבָּה" (יש לשאול) מְאִירֵי דְנִהְבָּה (למה מזכיר הכתוב שם עירו, ואמר שנחלק את מלת "דנהבה" לב' מלות) פְּלוֹמֵר דִּינֵי דְהָבָה (כלומר הביאה דינים שהם ה' מלכים לעולם, כי מלת הבה היא לשון הבאה), פְּמָה דְאֵתָ אֲמָר (כמו שנאמר (משליל לו, טו) "לְעֻלְקָה שְׁתֵּי גִנוֹת הַב הַב" (פירוש הבה הבה רשעים לגיהנם (מלשון הבה לי בנים)).

5) הבה... הב-הב: ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן כה.

ודין תחשב. זהו מה שמספרו הוא ב' פעמים גבורה, שגם העטרא דחסד גבורה נקראת. ועיין בע"ה¹⁵ שער מוחין דקטנות סוף פ"א בענין מוח הדעת דיניקה שהעטרא דחסד שבו לגבורה תחשב ע"ש, ומכ"ש שבתהו שהוא בסוד הגבורות והדינים, תחשב העטרה דחסד, לגבורה¹⁶.

וזהו תקיפא דתקיפין. תקיפין הוא מלכי חסד וגבורה דתהו, שגם הם באו אורותיהם מגולים והיתה שבירתם גדולה, ודעת הכולל ב' עטרין דחו"ג יחדו, הוא תקיפא דתקיפין.

דביגני' מתקטרין אלף אלפין מארי דיבבא ויללה, יבבא הוא במלך דחסד, כשמו יובב¹⁷. יללה הוא במלך דגבורה חשם¹⁸, כידוע, ובדעת מתקשרין מלכי חו"ג יחדיו, היינו דביגני' מתקטרין, שפירושו מתקשרין.

והם אלף אלפין דהיינו אלף א' וב' אלפים, כי דעת¹⁹ הוא בין כתפין הנה ב' פעמים כתף גי'²⁰ אלף, זהו אלף,

¹⁵ והידיים ידי עשו" בחי' גבורה.

(15) שער כב.

(16) ראה הביאור בפנים בלקוטי לוי יצחק כאן, ההפרש והחילוק שבין "בליעה" ו"הבערה".

(17) וישלח לו, לג' יומית בלע וימלך תחתיו יובב בן זרח מבערה", ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סי' צז. קכג. קכט.

(18) במלך דגבורה חשם: שם פסוק לד' יומית יובב וימלך תחתיו חשם מארץ התימני". ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סי' צז. קכג. קכט. קלא. קלב.

(19) דעת הוא בין כתפין. פירושו: כמבואר בתניא פ"ג דבחי' דעת הוא החיות של המדות, ומדעת נמשך המדות, אהבה (בחי' חסד), ויראה (בחי' גבורה). וכמו שבגוף האדם, הראש הוא מקום השכל – החכמה ובינה, ואח"כ בא ונמשך השני כתפין והוא ה"דעת" דמתחלק לשנים, והשתי כתפין מרומ, כתף הימנית חסד וכתף השמאלית גבורה. ראה לעיל סי' לה.

(20) פירושו: דמספר "אלף" מרומז בג' אופנים. ראה כל הביאור לעיל סי' סג.

א) ב' פעמים כתף (2 x 500) = 1000, אלף.

ב) בהשם "אל שדי" שבדעת.

ג) ואלקים באחוריים דהה"ן. ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד ת.

ראה עוד בזה: תורה אור מקץ מא, ב. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו ח"ב (הוצאת תשס"ה) ע' תרטז. אור התורה וארא ע' קנה. אמור ע' תתע. ביאורי הזהר להצמח צדק ח"א ע' תיז. ספר המאמרים תר"ל ע' כח [בהוצאת תשפ"ב – ח"א ע' סה]. ה'תער"ב חלק ב עמוד א'סב [בהוצאה החדשה – ח"ה עמוד א'תנא ואילך]. ספר המאמרים

והיינו בליעה¹¹ הוא מהעטרא¹² דחסד שבדעת¹³, והבערה אש הוא מעטרא דגבורה שבדעת, ובתהו שהוא בבחי' הגבורות והדינים בכלל. גם העטרא דחסד¹⁴ לגבורה

(11) מבאר: דהמלך הראשון "בלע בן בעור" הוא כנגד בחי' "דעת" דקליפה (ראה הביאור בהערה 13), ומבחי' דעת נחלק לחסד וגבורה (ראה תניא סוף פרק ג. פרק מא), וזהו מ"חסד" דקליפה, דחסד הוא השפעה למטה מזה בא "בליעה" שהוא למטה, ומ"גבורה" דקליפה, שהוא בחי' עלי' ע"ד אש, זהו ענין "בעור" הבערה. ומלך יובב חסד דקליפה, ומלך חשם גבורה דקליפה ראה ע"ה שער (ח) דרושי הנקודות פ"ד.

(12) "מהעטרא דחסד דדעת . . מעטרא דגבורה שבדעת": בלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים סוף עמוד קסד (לקמן סי' קיא), מבואר הטעם דנק' "עטרא" (כתר) דחסד, "עטרא" (כתר) דגבורה. וז"ל: "חסד וגבורה שבדעת הם בבחי' מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן וזהו מה שחסד וגבורה נקראים עטרין, עטרא דחסד עטרא דגבורה, שעטרה הוא בחי' מקיף, כי הם בבחי' מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן".

(13) בלע בן בעור . . שבדעת. ראה עין חיים שער (ח) דרושי נקודות פ"ד. תורת חיים פרשת יתרו ער, ד וז"ל: יש ג' מוחין בגלגלתא הנקראים חב"ד כידוע, והנה מוח החכמה ומוח הבינה עומדים בגלגלתא שניהם זה אצל זה ומוח הדעת עומד למולם ונגדם לצד העורף שבראש כמבואר זה גם בספרי הטבע, והעורף הוא המכסה למוח הדעת ומלבישו ומעלימו ונמצא מוח הדעת הוא עומד בין ב' מוחין חו"ב ובין העורף כו', וידוע שהעורף הוא הנקרא אחוריים כי הוא עומד מול הפנים שבראש ממש כמ"ש כי פנו אלי עורף ולא פנים כו' וכידוע.

והנה ידוע בענין מקור שרש כל הקליפות שהן מוז' מלכין קדמאין דתהו שמתו כמ"ש ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני כו', והרי ידוע דמלך הראשון שהוא בלע בן בעור הוא בחי' הדעת שהוא מקור המדות ולהיותו מתפשט בקליפה נקרא בלע לפי שמכסה ומסתיר בחי' מוח הדעת דקדושה והוא בחי' העורף המכסה מוח הדעת כנ"ל, ובלע מלשון ולא יבאו לראות כבלע את הקדש כו' מפני שמבליע ומעלים את אור הדעת דקדושה ונעשה שרש המדות הרעות דקליפה למטה כו'.

כי הנה השכחה הוא היסח הדעת ובהיסח הדעת מן המדות ממילא אין למדות חיות ואור מן השכל ונופלים בגסות והגשמה. וזהו השמר לך פן תשכח את ה' כו' מפני שהשכח"ה שרש לכל הרע שבו' מודות לפי שהדעת הוא המתפשט במדות להחיותם כידוע ובהיסח הדעת מהם ממילא יפול הנופל כו', וזהו ישראל לא יד"ע כו' הוי גוי חוטא כו' וכמ"ש במ"א.

(וראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד סד).

(14) ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן קכט, דבעולם התהו וקליפה גם הדי ימיני – חסד, לגבורה יחשב, ע"ד שתי ידיים דעשו

לשלושה קווים, קו הימין (חסד) יש ק"ג עולמות, קו השמאל (גבורה) ק"ג עולמות, וקו האמצעי (תפארת) ק"ד** עולמות, סך הכל ש"י.

ובקהלת יעקב אות שי"ן, וז"ל: ש"י עולמות הן בכינה, ומבואר בזהר תרומה דף קסו ע"ב שהם מתחלקים ר"ז לימינא וק"ג לשמאלא, ומאותן ק"ג דשמאלא הי' סוד העגל גימטריא קג כמו שכתבתי שם עיי"ש, ופירוש הרב בספרא דצניעותא (שער מאמר רבי שמעון בן יוחאי כב, ב) דמה שהן ר"ז לימינא הוא שהתפארת מטה*** כלפי חסד, על כן הם ר"ז לימינא, כי הש"י עולמות מתחלקים לג' קוין, ק"ג לימין ק"ג לשמאל ק"ד באמצע, וק"ד שבתפארת מטה כלפי חסד, נמצא שיש ר"ז לימינא, עיי"ש.

ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד ריא, דמספר ר"ז הוא או"ר (חסד ותפארת), ומספר "קג" הוא בגי' ה"מילוי" דתיבת "לילה" (בחי' גבורה), הוא "למ"ד, יו"ד, למ"ד, ה"ה", והאותיות ה"מילוי" הוא מוד (44) + ו"ד (10) + מ"ד (44) + ה (5) = 103, ק"ג. וראה עוד הערה 26.

(* מפרש שם בזהר [ובתרגום ללה"ק] מ"ש (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור, (וידוע שיש ש"י עולמות וכמ"ש (שם ח, כא) להנחיל אוהבי יש, שהם ש"י עולמות, ומבואר דש"י עולמות נחלק ר"ז עולמות לימין בגי' או"ר, וק"ג משמאל, וע"ז מפרש) אור דא (אור הזה דתורה אור) אתכליל במאתן ושבעה עלמין (נכלל בר"ז עולמות, בגי' או"ר), דאינון גניזין בסטרא דההוא אור (שהם היו גנוזים בצד הימין שבו ששם סוד אור החסד).

(ומפרש דבריו ואמר) תלת מאה ועשר אינון (ש"י עולמות הם, והם נחלקים שם באופן זה), מאתן ושבע אינון בסטרא דימינא (ר"ז הם בצד החסד שבימין) מאה ותלת אינון בסטרא דשמאלא (וק"ג הם בצד הגבורה שבשמאל).

ואינון תלת מאה ועשר (ואלו הם הש"י עולמות הנזכרים במקום אחר), ואלין אינון דקדשא בריך הוא מתקן תדיר לצדיקיא (ואלו הם האורות שהקב"ה מתקן תמיד בשביל הצדיקים להנחילם לעולם הבא), ומאלין מתפשטין כמה וכמה אוצרי חמדה (ומאלו העולמות מתפשטים כמה וכמה אוצרות חמדה המלאים מכל דברי חמודות), וכלהו גניזין לאתעדנא מנהון צדיקיא לעלמא דאתי (וכולם גנוזים לעדן מהם הצדיקים לעולם הבא), ועל אלין כתיב (ועל אלו כתוב) להנחיל אוהבי יש (שהקב"ה ינחיל לאוהביו ש"י עולמות), ואוצרותיהם אמלא (את אוצרות חמדה המתפשטים מהם אמלאם בכל טוב). עיי"ש.

(** הטעם דבקו האמצעי תפארת הוא "קד", א' יותר. ראה לקוטי לוי יצחק, לקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד צב. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סי' קנט. חלק ב סי' מ. קטז. חלק ה סי' כב. תורת מנחם התועדויות ה'תנש"א חלק ב עמוד 354 הערה 72. (***) ראה בענין תפארת הנוטה כלפי חסד – ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן ו "כי פעולת התפארת הוא לרחם כמו פעולת החסד", עיי"ש.

וְשֵׁם הוּא ג"כ השמות אל שדי שבמלואו²¹ הוא אלף חסר א', ואחוריים²² דאלקים דההי"ן²³ (עיי' בנצוצי אורות כאן²⁴ או"ק ב' בשם הרמ"ז ז"ל זיע"א) שעולה אלף וא', ביחד הוא ב' אלפים.

והיינו ג"כ מה שחטא העגל, שהוא מבחי' גבורות ודינים, הק"ג²⁵ עלמין שמשמאלא מספר עג"ל²⁶, הוא

ה'תנ"ט (הוצאת תשע"א) ע' קיז. ועוד.

(21) פירוש: "אל שד"י" הוא בחסד, ובמלואו בגי' אלף חסר א', כזה: אל"ף (בגי' 111) + למ"ד (74) + שי"ן (360) + דל"ת (434) + יו"ד (20) = 999. והמספר אחד (1) להשלים לאלף, בא מהמספר אחד (1) הנוסף באחוריים דאלקים דההי"ן. ראה הערה 22.

(22) דאלקים דההי"ן: יש להעיר למ"ש במגלה עמוקות כי תשא [דרוש ג' אופן הרביעי] וז"ל: בשעת העגל פגמו בשם אלהים במילוי ה', שכן חמשה בקר משלם תחת השור (שמות כא, לא) עיי"ש.

[והכוונה למ"ש בשמו"ר (פרשה ל, ז) "לפי ששור גנבנו ועשינו עגל לפיכך ה' בקר שלמנו תחתיו" עיי"ש.]

(23) פירוש: "אחוריים דאלקים בההי"ן" הוא: אל"ף (111).

+ אל"ף (111) + למ"ד (74) = 185.

+ אל"ף (111) + למ"ד (74) + ה"ה (10) = 195.

+ אל"ף (111) + למ"ד (74) + ה"ה (10) + יו"ד (20) = 215.

+ אל"ף (111) + למ"ד (74) + ה"ה (10) + יו"ד (20) + מ"ם (80) = 295.

סך הכל: 111 + 185 + 195 + 215 + 295 = 1001.

(24) וז"ל: "אלף אלפין, שהוא סוד הדעת שלו אל שדי שבמילואו הוא אלף, וגם בסוד מילוי אלקים דההי"ן בריבוע. הרמ"ז".

בלקוטי לוי יצחק שבפנים כאן, מציין למאורי אור אות א' סעיף פו. וז"ל שם: אלף בכל מקום בסוד שם א"ל שדי' במלואו שהוא כבריאה וממנו סוד אלף הרים שהבהמה העליונה ניונת משם גם שם אלהים דההי"ן ברבוע עולה אלף והוא סוד אלף המגן, כי שם א"ל שדי"י כבריאה כולל ב' א"ל אחרים בו גי' מג"ז*, ג"פ א"ל והראשון אלף. [עכ"ל]. ועיי' ביאור נתיב שם.

ובסעיף פ' שם וז"ל: אל שדי, אימא בעת יניקתה שדי לשון שדים, וא"ל היינו ייא"י מילוי שם ס"ג. עיי"ש.

ראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ם ע' רצו וז"ל: אל שדי מלשון שדים ורחם, שהוא בחי' בינה המניקת את ז'ן, עיי"ש.

ועיי' ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן א. קי.

(* ראה לעיל סי' י הערה 3 בשולי הגליון.

(25) הק"ג עלמין שמשמאלא. פירוש: ענין זה יבואר, ובהקדם: ידוע מ"ש במשנה (סוף עוקצין) עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות. ומבואר בזהר פרשת תרומה דף קסו ע"ב*, וביתר ביאור בפרדס שער כג – ערך הכינויים ערך אור, דה"ש"י עולמות נחלקים

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

ופעלה מהיה בנין "לבנה נוספת" בענין הגאולה, וכאשר מצטרפת לבנה ללבנה ונדבך לנדבך וכו' - זוכים לגאולה האמתית והשלמה.

(משיחות ש"פ בשלח תשד"מ. מתוך לקראת שבת)

ה"בשם אומרו" שב'למוד התורה

"האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם" (אבות ו, ו), פלומר, פאשר למוד התורה (ה"דבר") הוא באפן שנפר שזוהי תורתו של הקב"ה ("בשם אומרו"), הרי הוא ממשיך גלוי אלקות בעולם, ועל ידי זה "מביא גאולה לעולם" - תמורת הגלות וההעלם והסתר העולם.

(משיחות ש"פ בלק תשמ"ג. מתוך לקראת שבת)

מיהו הכוכב?

על הפסוק "דרך כוכב מיעקב" (בלק כד, יז) מבאר בירושלמי תענית (פרק ד הלכה ה) שהכונה למלך המשיח, ובירושלמי מעשר שני (פרק ד הלכה ו) מבאר שהכונה לכל יהודי (כמספר שם שגוי אחד חלם שבלע כוכב, ופתרון החלום היה שהרג יהודי, הנמשל לכוכב).

אולם שני הפרושים עולים בקנה אחד, וזאת כיון שבכל אחד ואחד מ'ישראל ישנו ניצוץ משיח.

(לקוטי שיחות ב עמ' 599. מתוך לקראת שבת)

השלמות תלויה ב"פכים קטנים"

ישנם השואלים - הדורות שקדמו לנו בצעו את רבה כקלה של עבודת עם ישראל בעולם הזה, ואם כן - איזה ערה יש ל"קטנות" שעלינו לעשות ולהוסיף בדורנו זה?

- אף על פי כן צריכים לדעת, שב'פכים קטנים" אלו תלויה השלמות של עבודת כל הדורות שקדמו לנו. דוקא "קטנות" זו היא שתביא את עבודתם של הדורות הקודמים לתכליתה ולשלמותה, ואז תבוא הגאולה.

(לקוטי שיחות ה עמ' 34. מתוך לקראת שבת)

הגאולה נקראת על שם גומרה

"אין המצוה נקראת אלא על שם גומרה" (סוטה יג, ב). הוי אומר: אף שתורתם ועבודתם של ה"ראשונים כמלאכים" (שבת קיב, ב) נעלים באין-ערה מעבודתו של דורנו זה, הנה "אין הגאולה נקראת אלא על שם גומרה" דוקא, שכן, הגאולה תבוא בזכות עבודתם של בני ישראל בדורנו זה, שעל ידה נגמרת ונשלמת עבודת בני ישראל בכל הדורות.

(לקוטי שיחות יט. מתוך לקראת שבת)

העליה הראשונה

הטעם לכה שבעליה לתורה, הסדר הוא ש"כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל" הוא "מפני דרכי שלום" (גטין פרק ה משנה ח). שאם לא כן הרי "כל אחד יאמר אני תלמיד חכם גדול ממך" (תוספות יום טוב שם).

ויש לדון לגבי ביאת המשיח, שהרי הכל יסכימו שמשיח הוא הגדול והחשוב מכלם, ולכן יש לתן לו את העליה הראשונה, אולם לאיזה יש סברא לומר שלאחרי שנהגו בזמן הגלות להקדים כהן ולוי לישראל, ומשיח סדר זה גם לאחרי ביאת משיח צדקנו.

(ע"פ תו"מ תנשא ח"א ע' 277. מתוך לקראת שבת)

כל העסק - לדעת את ה'

דיוק הלשון ברמב"ם "לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה'" - שולל גם עסק קזה שבזמן הזה חייבים בו על פי תורה, וכפי שפוסק הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פרק ג הלכה ט), שגם מי שתורתו אמנותו צריף לעשות מלאכה "בכל יום מעט כדי חייו".

ובימות המשיח, לא יהיה צריך אפלו בעסק מועט זה.

(לקוטי ש"ח עמ' 238. מתוך לקראת שבת)

צרוף כל הפעולות

אין להתפעל מכך שרואים, שאתמול ושלשום נעשו כמה וכמה פעולות בעניני התורה ומצוותיה ועדין לא נושענו - כי מכיון שהגאולה העתידה נפעלת בצרוף כל עניני העבודה שנעשו בכל הדורות, נמצא שכל פעולה

חומש יומי

פרשת תשא

~ יום ראשון ט' אדר ~

ל (יא) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

יא ומליל יי עם משה למימר:

(יב) כי תשא את־ראש בני־ישראל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנּוּ אִישׁ כְּפָר נִפְשׁוֹ לַיהוָה בִּפְקֹד אַתֶּם וְלֹא־יְהִי בְהֵם נֶגֶף בִּפְקֹד אַתֶּם:

יב ארי תקבל ית חשבון בני ישראל למנגייהוון ויתגון גבר פקון נפשה קדם יי פד תמני תהוון ולא יהי בהון מותא פד תמני תהוון:

השקלים ותדע מנינם. ולא־יהיה בהם נגף. • שְׁהַמְנִין שׁוֹלֵט בּוֹ עֵין הָרַע, וְהַדְּבָר בָּא עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שְׁמָצִינוּ בִּימֵי דָוִד.

משי"א • כי תשא • לשון קבלה, כתרגומו, בשתתפץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנם לגלגלת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את

~ נקודות משיחות קודש ~

מנצות מעשיות בתוצאה מקירוב פנימי

קשר עם הקב"ה, אבל באמת יש לכל נפש "אש" (א פייערל) שהיא עצם הנשמה ("נקדת הדיקות") שקשורה להקב"ה בכל מצב שיהיה, ואפילו חטא של עבודה־זרה לא מסיר ומנתק קשר זה, ומצד זה יש כפרה גם על חטא כזה. וקשר זה נמצא לא רק בעצם הנשמה, אלא "מטבע של אש" זו הנה "משקלה מחצית השקל", שלאש זו עשה הקב"ה משקל גשמי, דמכין שגם פעולותיו של האדם באות מעצם חיותו – עצם הנשמה – לכן גם בנתינת מטבע גשמית, נמצא ה"מטבע של אש" – הקשר הפנימי עם הקב"ה, ולכן מכפרת הנתינה על חטאיו. (ע"פ לקו"ש כרך טו עמ' 390 ואילך – מתוך לקראת שבת)

ונתנו איש כפר נפשו לה' . . . זה יתנו . . . מחצית השקל. הרצה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו (ל, יב"ג. ובפירושו רש"י) והקשו, כמה נתקשה משה רבינו עליו־השלום עד שהצריך הקב"ה להראות לו מטבע של אש? ויש לומר דבאמת תמיתה משה היתה, שמחצית השקל הרי באה להיות כופר לנפש על חטא העגל, דלקאורה בחטא כזה שנקרתיים על־ידי־זה לגמרי רחמנא־לצלן מהקב"ה, ואיך יתכן שחטא כזה כופר על ידי נתינת מטבע? ולכן הרצה לו הקב"ה מטבע של אש שמשקלה מחצית השקל, ללמד שאף שבחיצוניות נראה שאין לאדם כזה

יג דין יתגון כל דעבר על מניניא פלגות סלעא בסלעי קודשא עסרין מעין סלעא פלגות סלעא אפרשותא קדם יי:

(יג) זה יתנו כל־העבר על־הפקדים מחצית השקל בשקל הקודש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה ליהוה:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יא) אחרי זאת דבר ה' אל משה לאמר: (יב) אם תבקש לקבל את מכלול בני ישראל במספרם, יתן כל איש פדיונו לה' באשר תמנה אותם, ולא תדבק בהם מחלה מדבקת בעת בצויע זאת. (יג) כל הנכלל בספירה יתן מחצית המשקלת לפי המשקל המקבל בקדש, עשרים גרה (פראנק בלע"ז)

וְשָׂדֵה אֲחֻזָּה. עֶשְׂרִים גֵּרֵה הַשָּׂקֶל. עֲכָשׂוּ פֶרֶשׁ לָךְ בַּמָּה הוּא. גֵּרֵה • לְשׁוֹן מְעָה, וְכֵן (שמואל א כ): "יבוא להשפחות לו לאגורת כסף וכפר להם". עֶשְׂרִים גֵּרֵה הַשָּׂקֶל • שֶׁהַשָּׂקֶל הַשְּׁלֵם אֲרָבַעַה זִזִּים, וְהִזִּזוּ מִתַּחַתָּו חֲמֵשׁ מְעוֹת, אֲלֵא בָּאוּ וְהוֹסִיפוּ עָלָיו שְׁתוּת, וְהַעֲלוּהוּ לְשֵׁשׁ מְעָה כֶּסֶף, ו"מחצית השקל" הִנֵּה שְׂאֵמְרָתִי לָךְ, יְתָנּוּ "תְרוּמָה לָהּ".

כִּי־זֶה יְתָנּוּ • (שמות רבה) הָרָאָה לוֹ כַּמִּין מְטַבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ וּמִשְׁקָלָהּ מְחֻצֵּית הַשָּׂקֶל, וְאָמַר לוֹ: כִּזֶּה יְתָנּוּ. הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים • דָּרַךְ הַמּוֹנִין מִעֲבִירִין אֶת הַנְּמִין זֶה אַחַר זֶה, וְכֵן (ויקרא כז): "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר פֶּתַח הַשֶּׁבֶט", וְכֵן (ירמיה לג): "תַּעֲבֹרְנָה הַצָּאן עַל־יְדֵי מוֹנֵה". מְחֻצֵּית הַשָּׂקֶל בְּשָׂקֶל הַקֹּדֶשׁ • בְּמִשְׁקָל הַשָּׂקֶל שֶׁקֻּצְבָתִי לָךְ לְשָׂקֶל בּוֹ שֶׁקֻּלִי הַקֹּדֶשׁ, כְּגוֹן שָׂקֵלִים הָאֲמֹרִין בְּפֶרֶשׁת עֲרֵכִין

~ נקודות משיחות קודש ~

התלמיד וְעָשָׂה כְּפִי שְׁלֹמֹד, אִךְ אֶת הָאֵשׁ לֹא הִצִּית... מוֹבֵן שֶׁהִזְקֵב וְהִכְסֵף נוֹתְרוּ כְּפִי שֶׁהֵם. לְפִיכֹף הָרָאָה הַקִּבְ"ה לְמִשָּׁה מְטַבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ, לְלַמְדֵנוּ: נְתִינָת מְטַבֵּעַ בְּלִבְךָ אֵינָה יְכוּלָה לְשִׁמְשׁ כְּפָר־נֶפֶשׁ; אִךְ כְּשֶׁנוֹתְנִים מְטַבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ, בְּחִיּוֹת וְהַתְּלַהֲבוֹת הַבָּאוֹת מֵעֵצִים הַנְּפִשׁ שְׁנַמְשָׁלָה לְגֵר ("גֵר ה' נשמת אדם"), אֲזַי בְּכַח הַמְטַבֵּעַ לְכַפֵּר עַל הַנְּפִשׁ.

שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים שָׁמַע מִשָּׂה מִן הַקִּבְ"ה וְהִרְתִּיעַ לְאַחֲרָיו... בֵּינָן שְׂאֵמַר לוֹ וְנִתְנֵנוּ אִישׁ כְּפָר־נֶפֶשׁוֹ, אָמַר מִשָּׂה: מִי יוֹכַל לִיתֵן כְּפָר־נֶפֶשׁוֹ? ... נִטַּל הַקִּבְ"ה כַּמִּין מְטַבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ מִתַּחַת כֶּסֶף הַכְּבוֹד וְהָרָאָה לוֹ לְמִשָּׂה: זֶה יְתָנּוּ, כִּזֶּה יְתָנּוּ (במדבר רבה פרשה יב) לְמָה הַדְּבָר דּוֹמֵה? לְאָדָם שֶׁהִחִילִט לְלַמֵּד אֶת מְלֹאכֶת הַצּוּרְפוֹת. הָלַךְ אֲצֵל צוּרָף, וְהֵלָה לְמֹדוֹ אֶת כָּל הַמְּלֹאכָה. אִךְ דְּבָר אֶחָד – הַמוֹבֵן מֵאֵלָיו – לֹא אָמַר לוֹ: שִׁישׁ לְהִצִּית תַּחֲלָה אֶת הָאֵשׁ מִתַּחַת לַכֶּסֶף אוֹ הַזֶּהָב. הָלַךְ

(לקוטי שיחות' כרך ג, עמוד 529)

(יד) כָּל הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים מִבֵּין עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה:

כִּי־מִבֵּין עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה • לְמֹדֵךְ כָּאֵן שְׂאִין פְּחוֹת מִבֵּין־עֶשְׂרִים יוֹצֵא לְצָבָא וְנִמְנָה בְּכֻלָּל אַנְשִׁים.

(טו) הַעֲשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהִדִּל' לֹא יִמְעִיט מִמְּחֻצֵּית הַשָּׂקֶל לְתַת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נִפְשֹׁתֵיכֶם:

הַמְשַׁכֵּן, הוּא הַמְנִיַן הָאֲמוֹר בְּתַחֲלַת חֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים (במדבר א): "כַּאֲחֵד לַחֲדָשׁ הַשָּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית", וְנִתְנֵנוּ כָּל אֶחָד מְחֻצֵּית הַשָּׂקֶל, וְהֵן לִקְנוֹת מֵהֵן קֶרְבָּנוֹת צְבוּר שֶׁל כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְהִשּׁוּוּ בֵּהֶם עֲנִיִּים וְעֶשְׂרִים, וְעַל אוֹתָהּ תְרוּמָה נֶאֱמַר: "לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם", שֶׁהַקְּרָבָנוֹת לְכַפֵּרָה הֵם בָּאִים וְהַשְּׁלִישִׁית, הִיא תְרוּמַת הַמְשַׁכֵּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן לה): "כָּל מָרִים תְרוּמַת כֶּסֶף וּנְחֻשֶׁת" וְלֹא הִיָּתָה יָד כָּלָם שָׂוָה בָּהּ, אֲלֵא אִישׁ אִישׁ מַה שֶּׁנִּדְּבָו לְבוֹ.

כִּי־לְכַפֵּר עַל־נִפְשֹׁתֵיכֶם • שְׁלֹא תִנְגְּפוּ עַל־יְדֵי מְנִיַן. דְּבָר אַחַר: "לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם", לְפִי שְׁרַמְזוּ לָהֶם כָּאֵן שְׁלֵשׁ תְרוּמוֹת, שֶׁנִּכְתַּב כָּאֵן תְרוּמַת ה', שְׁלֵשׁ פְּעָמִים: אַחַת, תְרוּמַת אֲדָנִים, שֶׁמְנַאֵן כְּשֶׁהַתְּחִילוֹ בְּנִדְּבַת הַמְשַׁכֵּן, וְנִתְנֵנוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְחֻצֵּית הַשָּׂקֶל וְעַלָה לְמֵאת הַכֶּכָר, שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן לה): "וְכִסְף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאת כֶּכָר", וּמֵהֶם נַעֲשׂוּ הָאֲדָנִים, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְהִי מֵאת כֶּכָר הַכֶּסֶף וְגו'". וְהַשְּׁנִית אִף הִיא עַל־יְדֵי מְנִיַן, שֶׁמְנַאֵן מִשְׁהוּקֵם

לְמִשְׁקָלָת, אֲשֶׁר מְחֻצֵּיתָהּ תְרוּמָה לָהּ. (טו) מִי שֶׁמְזַלְו שֶׁפֶר עָלָיו בְּכֶסֶף לֹא יְרַבֶּה, וְדַל הָאֲמַצְעִים לֹא יִמְעִיט מְחֻצֵּי עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם. (יד) כָּל הַנִּכְלָל בְּסִפְרֵיהֶּ, מִבֵּין עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה, יִתֵּן תְרוּמָה לָהּ.

טז ותסב ית כסף פפוריא מן בני ישראל ותתן יתה על פלחן משפן זמנא ויהי לבני ישראל לדכרנא קדם יי לכפרא על נפשתיכון :

(טז) וְלַקַּחְתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפְרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לְפָנַי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: פ

וחמשים, שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחמש הפקודים אף בו נאמר כן (במדבר א): "וַיְהִי כָל הַפְּקוּדִים שֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים". והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשניה נעשו בני עשרים? תשובה לדבר, אצל שנות האנשים - בשנה אחת נמנו, אבל למנין יציאת מצרים - היו שתי שנים, לפי שליציאת מצרים מניסן, כמו ששינינו במסכת ראש השנה, ונבנה המשכן בראשונה, והוקם בשניה, שנתחדשה שנה באחד בניסן. אבל שנות האנשים מנויין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמצאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי, לאחר יום הכפורים שנתרצה המקום לישראל לסלח להם, ונצטוו על המשכן, והשני באחד באיר. על-עבדת אהל מועד. הן אנשים שנעשו בו.

כ"ט וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד. לְמֹדַת, שְׁנֵצֻטּוּ לְמִנּוּתָם בַּתְּחִלַּת נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן אַחַר מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה, מִפְּנֵי שְׁנִכְנַס בָּהֶם מַגְפָּה, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (לקמן ב): "וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם", מִשָּׁל לְצֹאן הַחֲבִיבָה עַל בְּעֻלְיָהּ, שְׁנֵפַל בָּהּ דָּבָר, וּמִשְׁפָּסֵק, אָמַר לוֹ לְרוּעֵה: בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, מִנָּה אֵת צֹאנִי, וְדַע כִּמָּה נִוְתָרוּ בָּהֶם, לְהוֹדִיעַ שֶׁהָיָה חֲבִיבָה עֲלָיו. וְאֵי אִפְשָׁר לומר שֶׁהַמִּנְיָן הַזֶּה הוּא הָאֱמֹר בְּחֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים, שֶׁהָרִי נֵאָמַר בוֹ (במדבר א): "בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי", וְהַמִּשְׁכָּן הוּקַם בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, שְׁנֵאָמַר (לקמן ב): "בַּיּוֹם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקֵּים וְגו'", וּמִהַמִּנְיָן הַזֶּה נַעֲשׂוּ הָאֲדָנִים, מִשְׁקָלִים שְׁלוֹ, שְׁנֵאָמַר (לקמן ב): "וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצִקָּת וְגו'", הָא לְמֹדַת, שְׁשֵׁתִים הָיוּ: אַחַת בַּתְּחִלַּת נִדְבַתָּן אַחַר יוֹם הַכְּפוּרִים בְּשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאַחַת בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה בְּאֵיר, מִשֶּׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן. וְאֵם תֹּאמַר: וְכִי אִפְשָׁר שֶׁבְשָׁנֵיהֶם הָיָה יִשְׂרָאֵל שְׁוִים שֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת

יז ומליל יי עם משה למימר:

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יח וּמַעֲבַד כִּיֹּרָא דְנַחֲשָׁא וּבְסִיסָה נַחֲשָׁא לְקֹדֶשׁ וְתַתָּן יְתָה בֵּין מִשְׁכָּן זְמַנָּא וּבֵין מִדְבָּחָא וְתַתָּן תַּמָּן מִיָּא:

(יח) וְעֲשִׂיתָ כִּיֹּר נַחֲשֵׁת וְכִנּוֹ נַחֲשֵׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:

כנגד אור שבין המזבח והמשכן, ואינו מפסיק כלל ביניהם, משום שנאמר (לקמן ב): "וְאֵת מִזְבַּח הָעוֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד", כְּלוֹמַר מִזְבַּח לְפָנַי אֹהֶל מוֹעֵד, וְאֵין כִּיֹּר לְפָנַי אֹהֶל מוֹעֵד, הָא כִּיצַד? מִשׁוּף קִמְעָא כְּלָפֵי הַדְּרוֹם, כִּף שְׁנוּיָה ב'זְבָחִים'.

כ"ט כִּיֹּר • כְּמִין דוּד גְּדוּלָּה, וְלָה דְדִים הַמְרִיקִים בְּפִיהֶם מַיִם. וְכִנּוֹ • כְּתַרְגוּמוֹ: "וּבְסִיסָה", מוֹשֵׁב מְתַקֵּן לְכִיֹּר. לְרַחֲצָה • מוֹסֵב עַל הַכִּיֹּר. וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ • מִזְבַּח הָעוֹלָה, שְׁכַתוּב בוֹ שֶׁהוּא לְפָנַי פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד, וְהָיָה הַכִּיֹּר מִשׁוּף קִמְעָא וְעוֹמֵד

יט וַיִּקְדָּשׁוּן אֶהְרֵן וּבְנוּיָה מִנָּה יֵת יְדִיהוֹן וְיֵת רַגְלֵיהֶם:

(יט) וְרַחְצוּ אֶהְרֵן וּבְנוּיָו מִמְנוֹ אֶת־יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם:

ידים ורגלים? מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן.

כ"ט אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם • בְּכַת אַחַת הָיָה מְקַדָּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וְכִף שְׁנֵינּוּ ב'זְבָחִים': כִּיצַד קֹדֶשׁ

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

מועד ובין המזבח, ושים בו מים. (ט"ז) וירחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם.

(י"ז) אחרי זאת דבר ה' אל משה לאמר: (יח) ועשה כיוור מנחשת ותושבתו מנחשת לרחצה, ושים אותו בין אהל

(טז) וקח את כסף הכפרה מבני ישראל להוצאות עבודת השרות באהל מועד, ויהי זה לבני ישראל זכרון לפני ה', ותכפרו על נפשותיכם.

~ נקודות משיחות קודש ~

מדוע בזמננו רוקצים גם את הפנים?

מקום משפן הכחות הנעלים שבו, כח השכל, חוש הראיה והשמיעה והדבור וכיוצא בזה. ועל-פייזה יש לפרש החלוק בין קדוש הכהנים להרחיצה לפני התפלה. דבזמן הבית היו ישראל במצב נעלה, וכחותיהם הנעלים - שכלם ומדותיהם היו תמיד בלתי לה' לבדו, ולא היו צריכים לקדש ולטהר את ה"פנים" כי כוחות אלו היו טהורים ממילא. ורק ידיהם ורגליהם שבהם התעסקו בעובדין דחול ובאכילה ושתייה, היו נצרכים לקדוש וטהרה.

מה שאין-כן בזמננו, ישנם מצבים בהם האדם משקיע גם את שכלו ולבו בענייני עולם הזה, ולכן לפני התפלה על האדם לטהר לנקות ולקדש גם את "פניו" בהכנה לתפלה, למען יוכל לעמוד לפני קונו בקדושה ובטהרה. (עלפי 'לקוטי שיחות' כרך לא, עמוד 184 ואילך - מותר 'לקראת שבת')

בפרשתנו מובא הצווי על עשיית הכיור "ועשית כיור גו' ורחצו אתה ויבניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם" (ל, יח"ט). ומצינו ב'ראשונים' (ראה שאלות-ושובות הרשב"א חלק א סימן קצ"א, ועוד) שקשרו את קדוש הכהנים ידיהם ורגליהם לפני העבודה, עם החיוב לרחץ גופו לפני התפלה. והנה כתב הרמב"ם (הלכות תפילה פרק ד הלכה ג) "שחירת רוחץ פניו ידיו ורגליו ואחר-כך תפלה". ויש לענן לשיטתו, מה טעם שברחיצת הכהנים נצטוו לרחץ "את ידיהם ואת רגליהם" בלבד, ולפני התפלה יש לרחץ גם את הפנים.

ויש לבאר זה בדרך הדרוש: החילוק בין הפנים להידיים ורגליים הוא, שבידיים ורגליים שוכן כח העשייה של האדם, מה שאין-כן הפנים הם

כמיעלהוין למשפן זמנא קדשון מיא ולא ימותוין או במקרהוין למדבחה לשמשא לאסקא קרבנא קדם יי:

(כ) בבאם אל-אהל מועד ירחצו-מים ולא ימתו או בגשתם אל-המזבח לשרת להקטיר אשה ליהוה:

ימתו • הא אם לא ירחצו, ימותו. שבתורה נאמרו בללות, ומכלל לאו אתה שומע הן. אל-המזבח • החיצון, שאין כאן ביאת אהל מועד, אלא בחצר.

כש"כ בבאם אל-אהל מועד • (תורת כהנים, פרשת שמיי, זכחים ט): להקטיר שחירת ובין הערפים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עבודת אלילים. ולא

כא ויקדשון ידיהוין ורגליהוין ולא ימותוין ויהי להוין קים עלם לה ולבנהוי לדריהוין:

(כא) ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו והיתה להם חק-עולם לו ולזרעו לדורתם: פ

כש"כ ולא ימתו • לחיב מיתה על המשמש במזבח ואינו רחוצ ידיים ורגליים, שפמיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל.

כש"כ וידבר יהוה אל-משה לאמר:

כב ומליל יי עם משה למימר:

(כב) ואתה קח-לך בשמים ראש מר-דרור חמש מאות וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה בשם חמשים ומאתים:

כג ואת סב לך בוסמין רישא מירא דכנא מתקל חמש מאה וקנמן בשם פלגותה מתקל מאתו וחמשין וקנה בוסמא מתקל מאתו וחמשין:

(כג) ואתה קח-לך בשמים ראש מר-דרור חמש מאות וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה בשם חמשים ומאתים:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

- (כ) בעת הנכנס אל אהל מועד ירחצו במים ולא ישחתו, ובעת גישתם אל המזבח להגיש, לשרף באש קרבן לה.
- (כא) ירחצו את ידיהם ואת רגליהם ולא ישחתו, ויהי דבר זה להם לחק לעולמי עד, לו ולבניו לדורותם.
- (כב) אחרי זאת דבר ה' אל משה לאמר.
- (כג) ואתה, קח לך ראשי בשמים מן המור הנקי (מסב בלע"ז) - חמש מאות משקלת, ומקנמן הבשם (עד בלסאן

כֵּן, לְמָה נֹאמַר בּוֹ חֲצֵאִין? גְּזַרְתָּ הַכְּתוּב הַיּא לְהִבְיֵאוֹ לְחֲצֵאִין, לְהִרְבוֹת בּוֹ שְׁתֵּי הַכְּרֻעוֹת, שְׂאִין שׁוֹקְלִין עֵין בְּעֵין, וְכֵן שְׁנוּיָה בְּכַרְיִתוֹת' (דף טו).
וְקִנְיָה-בְּשָׂם • קִנְיָה שֶׁל בְּשָׂם, לְפִי שֵׁשׁ קִנְיָם שְׂאִינָן שֶׁל בְּשָׂם, הַצְּרֹף לומר "בְּשָׂם". חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם • סֵף מִשְׁקַל כְּלוּ.

כֵּן • בְּשָׂמִים רֵאשׁ • חֲשׂוּבִים. וְקִנְיָן-בְּשָׂם • לְפִי שֶׁהַקְּנִימָן קָלַפְתָּ עֵץ הוּא, יֵשׁ שֶׁהוּא טוֹב וְיֵשׁ בּוֹ רִיחַ טוֹב וְטַעַם, וְיֵשׁ שְׂאִינוֹ אֵלָּא כְּעֵץ, לְכֵף הַצְּרֹף לומר "קִנְיָן-בְּשָׂם", מִן הַטּוֹב. מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם • מִחֲצִית הַכְּבָאָתוֹ תִּהְיֶה חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם, נִמְצָא כְּלוּ חֲמֵשׁ מֵאוֹת, כְּמוֹ שֶׁעוּר "מֵר-דְּרוֹר". אִם

(כד) וְקִדְּהָ חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשִׁמֹן זֵית הַיִּין:

כד וְקִדְּעִיתָא מִתְקַל חֲמֵשׁ מֵאָה בְּסֻלְעֵי קוּדְשָׁא וּמִשַׁח זֵיתָא מִלֵּא הֵינָא:

שְׂרָאוּם בְּמִים שְׂלֵא יִכְלְעוּ אֶת הַשֶּׁמֶן, וְאַחֲרֵי-כֵן הַצִּיף עֲלֵיהֶם הַשֶּׁמֶן עַד שֶׁקָּלַט הַרִיחַ, וְקִפְחוּ לַשֶּׁמֶן מֵעַל הַעֲקָרִין.

כֵּן • וְקִדְּהָ • שֵׁם שְׂרֵשׁ עֵשֶׁב, וּבִלְשׁוֹן חֲכָמִים: קְצִיעָה. הַיִּין • י"ב לוּגִין. וְנִחְלְקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, רַבִּי מֵאִיר אומר: בּוֹ שִׁלְקוּ אֶת הַעֲקָרִין. אָמַר לוֹ רַבִּי הַיּוֹדֵה: וְהֵלֵא לְסוּף אֶת הַעֲקָרִין אֵינּוּ סִפְקָ? אֵלָּא

(כה) וַעֲשִׂיתָ אוֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ רִקְח מִרְקַחַת מַעֲשֵׂה רִקְח שֶׁמֶן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ יִהְיֶה:

כה וְתַעֲבֹד יְתָה מִשַׁח רַבּוֹת קוּדְשָׁא בְּסָם מִבְּסָם עוֹבֵד בּוֹסְמֵנוּ מִשַׁח רַבּוֹת קוּדְשָׁא יְהֵא:

עַד שֶׁזָּה קוֹפֵחַ מִזָּה, אוֹ רִיחַ אוֹ טַעַם, קְרוּי מִרְקַחַת. רִקְח מִרְקַחַת • רִקְח הַעֲשׂוּי עַל-יְדֵי אָמְנוֹת וְתַעֲרוּבוֹת. מַעֲשֵׂה רִקְח • שֵׁם הָאָמֶן בְּדָבָר.

כֵּן • רִקְח מִרְקַחַת • 'רִקְח', שֵׁם דָּבָר הוּא. וְהַטַּעַם מוֹכִיחַ שֶׁהוּא לְמַעֲלָה, וְהַרִי הוּא כְּמוֹ רִקְע, רִגַע, וְאֵינּוּ כְּמוֹ (ישעיה נא): "רִגַע הַיָּם", וְכֵמוּ (שם מב): "רִקְע הָאָרֶץ", שֶׁהַטַּעַם לְמַטָּה. וְכָל דָּבָר הַמְעַרֵב בְּחִבְרוֹ

(כו) וּמִשְׁחַתָּ בּוֹ אֶת-אֶהֱל מוֹעֵד וְאֶת אַרְוֹן הַעֲדָת:

כו וְהַרְבִּי בַּה יֵת מִשְׁפָּן זִמְנָא וְיֵת אַרְוֵנָא דְסַדְרוּתָא:

כֵּן • וּמִשְׁחַתָּ בּוֹ • כָּל הַמְּשִׁיחוֹת כְּמִין פ"ף יְנִינִית, חוּץ מִשָּׁל מְלָכִים, שֶׁהֵן כְּמִין גְּזֵר.

(כז) וְאֶת-הַשְּׁלֶחַן וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-כֵּלֶיהָ וְאֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:

כז וְיֵת פְּתוּרָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת מְנַרְתָּא וְיֵת מְנַהָא וְיֵת מְדַבְּחָא דְקִטְרֵת בּוֹסְמֵיָא:

כח וְיֵת מְדַבְּחַ דְעֻלְתָּא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת כֵּינֹרָא וְיֵת בְּסִיסָה:

(כח) וְאֶת-מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת-הַכִּיֹּר וְאֶת-כֵּנּוֹ:

כט וְתַקְדִּישׁ יְתַהוֹן וְיַהוֹן קֹדֶשׁ קוּדְשָׁא כָּל דִּיקְרַב בְּהוֹן יְתַקְדֵּשׁ:

(כט) וְקִדְּשִׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים כָּל-הַנּוֹגַע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

הַמִּנְחָה וְכֵלֶיהָ וְאֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת. (כח) וְאֶת מִזְבַּח הָעֹלָה וְכֵלָיו כָּל כֵּלֵיהָ וְאֶת הַכִּיֹּר וְאֶת הַכֵּנּוֹ.	הַקְּדֹשׁ, תַּעֲרַבְתָּ רִיחַנִית מְלֹאכֶת אָמֶן וְרִקְח בְּשָׂמִים, כֵּף יִהְיֶה שֶׁמֶן מְשִׁיחַת הַקְּדֹשׁ.	מִחֲצִיתוֹ - מֵאֲתָיִם וְחֲמִשִּׁים מִשְׁקָלָת, וּמִן הַקִּנְיָה - מֵאֲתָיִם וְחֲמִשִּׁים.
(כט) וְקִדְּשׁ אֹתָם לִי, וְיִהְיוּ לִי מִן הַמְּשַׁבָּח שֶׁבְּקִדְּשִׁים. כָּל הַנּוֹגַע בָּהֶם יִקְדָּשׁ.	(כו) וּמִשַׁח מְמַנֵּנוּ אֶת אֶהֱל מוֹעֵד וְאֶת אַרְוֹן הַעֲדוֹת.	(כד) וּמִן הַקִּדְּהָ (הַקְּדֹשׁ) - חֲמֵשׁ מֵאוֹת מִשְׁקָלָת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְּקַבֵּל בְּקִדְּשׁ, וּמִשְׁמֵן הַיִּין (4.14 לִיט"ו).
	(כז) וְאֶת הַשְּׁלֶחַן וְכֵלָיו כָּל כֵּלֵיהָ וְאֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:	(כה) וְעֵשֶׂה אוֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ יִהְיֶה:

שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי? תלמוד-לומר: "כבשים", מה כבשים ראויים, אף כל ראוי. כל משיחת משפך וכהנים ומלכים מתרגם לשון 'רבווי', לפי שאין צורך משיחתן אלא לגדלה, "כי כן יסד המלך" שזה חנוף גדלתן, ושאר משיחות כגון: רקיקין משיחתן, (עמוס ה) "וראשית שמנים ומשחוי", לשון ארמית בהן כלשון עברית.

כ"י • וקדשת אתם • משיחה זו מקדשתם להיות "קדש קדשים", ומה היא קדשתם? "כל הנוגע וגו'". כל הראוי לכלי שרת, משנכנס לתוכו, קדוש קדשת הגוף להפסל ביצא, ולינה וטבול-יום ואינו נפדה לצאת לחלין, אבל דבר שאינו ראוי להם - אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלמה אצל מזבח, מתוך שגאמר (לעיל כט): "כל הנוגע במזבח יקדש",

ל וית אהרן וית בנוהי תרבי ותקדש יתהון לשמשא קדמי:

(ל) ואת אהרן ואת בניו תמשה וקדשת אתם לכהן לוי:

לא ועם בני ישראל תמלל למימר משח רבות קודשא יהי דין קדמי לדריכון:

(לא) ואל בני ישראל תדבר לאמר שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורתיכם:

כ"י • לדורתיכם • (הריוח יא) מכאן למדו רבותינו לומר שכלו קיים לעתיד לבא. זה • בגימטריא תריסר לוגין הוו.

לב על בסרא דאנשא לא יתנסף ובדמותה לא תעבדון כנתה קודשא הוא קודשא יהי לכו:

(לב) על-בשר אדם לא ייסף ובמתכנתו לא תעשו כמהו קדש הוא קדש יהיה לכם:

אבל אם פחת או רבה סממנין לפי מדת הין שמן - מתר, ואף העשוי במתכנתו של זה, אין הסף ממנו חייב, אלא הרוקחו. ובמתכנתו • לשון חשבון, כמו (לעיל ח): "מתכנת הלבנים", וכן "במתכנתה" של קטרת.

כ"י • לא ייסף • בשני יודיין, לשון לא יפעל, כמו (בדריס ה): 'למען ייטב לך'. על-בשר אדם לא ייסף • מן השמן הזה עצמו. ובמתכנתו לא תעשו כמהו • (כריתות ה) בסכום סממניו, לא תעשו אחר כמוהו במשקל סממנין הללו, לפי מדת הין שמן,

לג גבר די יבסם דכנתה ודי יתן מנה על חלוני וישתצי מעמה:

(לג) איש אשר ירקח כמהו ואשר יתן ממנו על-זר ונכרת מעמיו: ם

כ"י • ואשר יתן ממנו • מאותו של משה. על זר • שאינו צריך כהנה ומלכות.

לד ואמר יי למשה סב לך בוסמין נטופא וטופרא וחלבנתא בוסמין ולבונתא דכיתא מתקל במתקל יהי:

(לד) ויאמר יהוה אל-משה קח-לך סמים ונחף וישחלת וחלבנה סמים ולבנה זכה בר בבר יהיה:

כצפרן, ובלשון המשנה קרוי 'צפרן', וזהו שתרגם אונקלוס: 'וטופרא'. וחלבנה • בשם שריחו רע וקורין לו גלבנ"א, ומנאה הכתוב בין סממני

כ"י • נחף • הוא צרי, ועל שאינו אלא שרף הנוסף מעצי הקטף, קרוי נחף, ובלע"ז גומ"י, והצרי קורין לו טריאקה". וישחלת • שרש בשם חלק ומצהיר

(ל) ומשה את אהרן ואת בניו וקדש אותם לכהן לוי. (לא) ופקד על בני ישראל באמירה: זה יהיה לכם שמן משיחת הקדש לדורותיכם. (לב) על גוף אדם, לא ימרח ממנו ובהרפכו לא תעשו בדומה לו, וכשם שנהקדש ככה קדש יהיה לכם. (לג) אדם שישתמש בו לעצמו, להתבשם על ידי דומה לזה או ישים ממנו על אדם זר, אזי יקטע מן עמו.

שֶׁהַשְּׂבִלֹת וְגֵרָד אֶחָד, שֶׁהִגְרָד דוֹמָה לְשִׁבְלֹת. הַקּוֹשֵׁט וְהַקְּלוּפָה, וְהַקְּנָמוֹן, הָרִי אֶחָד עֶשֶׂר. בּוֹרִית פְּרִשְׁיָנָה אֵינּוּ נִקְטָר, אֲלָא בּוֹ שְׁפִין אֶת הַצֶּפְרָן לְכַנָּה, שֶׁתֵּהָא נֶאֱהָ. **בַּד בְּבַד יִהְיֶה** • אלו הארבעה הנזכרים כאן יִהְיוּ שׁוֹיִן מִשְׁקָל בְּמִשְׁקָל, כְּמִשְׁקָלוֹ שֶׁל זֶה כֶּף מִשְׁקָלוֹ שֶׁל זֶה, וְכֵן שְׁנֵינּוּ: הַצֵּרִי וְהַצֶּפְרָן, הַחֶלְבֹנָה וְהַלְּבוֹנָה, מִשְׁקָל שְׁבַעִים שְׁבַעִים מָנָה. וְלִשׁוֹן 'בַּד' נִרְאֶה בְּעֵינֵי שֶׁהוּא לִשׁוֹן יָחִיד, אֶחָד בְּאֶחָד יִהְיֶה, זֶה כְּמוֹ זֶה.

הַקְּטָרֶת, לְלַמְדָנוּ, שֶׁלֹא יִקַּל בְּעֵינֵינוּ לְצַרֵּף עִמָנוּ בְּאֵגֶדֶת תְּעֵנִיּוֹתֵינוּ וְתַפְלוּתֵינוּ אֶת פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיְהִיו נִמְנִין עִמָנוּ. **סַמִּים • אַחֲרִים. וְלִבְנֵה זָכָה** (כריתות ו) מִכָּאן לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ: אֶחָד עֶשֶׂר סַמִּמִּין נִאָמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי: מֵעוֹט "סַמִּים", שְׁנַיִם. נִטָּף וְשִׁחֲלֹת וְחֶלְבֹנָה – שֶׁלֶשָׁה, הָרִי חֲמִשָּׁה. "סַמִּים", לְרַבּוֹת עוֹד כְּמוֹ אֵלּוּ, הָרִי עֶשֶׂר. וְלִבְנֵה, הָרִי אֶחָד עֶשֶׂר, וְאֵלּוּ הֵן: הַצֵּרִי וְהַצֶּפְרָן, הַחֶלְבֹנָה וְהַלְּבוֹנָה, מוֹר וְקָצִיעָה, שִׁבְלֹת־גֵרָד וְכַרְפֶּס, הָרִי שְׁמוֹנָה,

לה ומעבד יתה קטרת בוסמין בסם עובד בוסמנו מערב דכי קודשא:

(לה) וְעִשִׂיתָ אֹתָהּ קִטְרֶת רִיחַ מְעֻשָׂה רִיחַ מְמַלַח טָהוֹר קָדָשׁ:

הַסְפִּינָה, כְּאֵדָם הַמְהַפֵּף בְּכַף בִּיצִים טְרוּפוֹת לְעָרְבָן עִם הַמַּיִם, וְכָל דָּבָר שֶׁהָאֵדָם רוֹצֵה לְעָרֵב יָפֶה יָפֶה מִהִפְכוֹ בְּאֶצְבָּע, אוֹ בְּבִגְדוֹ. **מְמַלַח טָהוֹר קָדָשׁ** • מְמַלַח יְהִיָה, וְטָהוֹר יְהִיָה, וְקָדָשׁ יְהִיָה.

כִּי־אֵלֶּיךָ מְמַלַח • כְּתַרְגוּמוֹ: 'מְעָרֵב', שִׁיעָרֵב שֶׁחִיקְתָן יָפֶה יָפֶה, זֶה עִם זֶה. וְאוֹמֵר אֲנִי, שְׁדוּמָה לוֹ (יונה א): "וַיִּירָאוּ הַמַּלְאָכִים", (יחזקאל כז) "מִלְחִיָּה וְחֶלְבִיָּה", עַל שֵׁם שְׁמֵהֶפְכִין אֶת הַמַּיִם בְּמִשׁוֹטוֹת כְּשֶׁמְנַהִיגִים אֶת

ליו ותשחוק מנה ומדיק ותמן מנה קדם סהדיתא במשפן זמנא די אַזמון מימרי לך תמן קדש קודשין תהי לכון:

(לו) וְשִׁחֲקֵת מִמָּנָה הָרִק וְנִתְתָה מִמָּנָה לְפָנֵי הָעֵדוּת בְּאֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שְׁמָה קָדָשׁ קָדָשִׁים תְּהִיָה לְכֶם:

אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שְׁמָה • כָּל מוֹעֲדֵי דְבוּר שְׁאֵקְבַע לָךְ, אֲנִי קוֹבְעִים לְאוֹתוֹ מְקוֹם.

כִּי־אֵלֶּיךָ וְנִתְתָה מִמָּנָה וְגו' • הִיא קְטָרֶת שְׁכָכֵל יוֹם וַיּוֹם, שְׁעַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שֶׁהוּא בְּאֵהָל מוֹעֵד.

ליו קטרת בוסמין די מעבד בדמותה לא מעבדון לכון קודשא תהי לך קדם יי:

(לז) וְהַקְּטָרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לְכֶם קָדָשׁ תְּהִיָה לָךְ לַיהוָה:

כִּי־אֵלֶּיךָ בְּמִתְכַנְתָּהּ • בְּמִנְיֵן סַמִּמִּיָּה. קָדָשׁ תְּהִיָה לָךְ לַה' • שֶׁלֹא תַעֲשֶׂנָה אֲלָא לְשָׁמַי.

לח גבר דעבד דכותה לארמא בה וישתצי מעמה:

(לח) אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְּמוֹהָ לְהַרְיֵחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמּוּי: ם

כִּי־אֵלֶּיךָ לְהַרְיֵחַ בָּהּ • אֲבָל עוֹשֶׂה אֶתָּה בְּמִתְכַנְתָּהּ מִשְׁלָךְ, כְּדִי לְמַסְרָה לְצַבוּר.

לא (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר: א ומליל יי עם משה למימר:

פרוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת יהודית

(לה) וַעֲשֶׂה אוֹתָם סַמִּמִּי אִיּוֹד, בְּשֵׁם מְעֻשָׂה אֲמֵן בְּעִשִׂית בְּשָׁמִים, מִחֲתָף, מְטָהָר, מְקָדָשׁ.
 (לו) וְתִשְׁחַק מֵהֶם לְאַבְקָה דָקָה, אוֹתָם בְּהִרְבָּכָה הַמִּיָּחֵד, לֹא תַעֲשׂוּ לְעַצְמְכֶם, קָדָשׁ תְּהִיָה לְכֶם כְּשֵׁם שֶׁהִיא לַה'.
 (לח) כֵּן אֵדָם, אִם יַעֲשֶׂה כְּמוֹהָ לְאִיד אוֹתָהּ לְעַצְמוֹ, יִקְטַע מִן עִמּוֹ.
 (א) אַחֲרֵי זֹאת דִּבְרַת ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) רָאָה קְרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר
לְמִטַּה יְהוּדָה:

כ"ט"א ◀ קְרָאתִי בְשֵׁם • לַעֲשׂוֹת מִלַּאכְתִּי, אֵת בְּצַלְאֵל.

(ג) וַאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחַכְמָה וּבְתַבּוּנָה
וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:

כ"ט"ב ◀ בְּחַכְמָה • מֵה שְׁאֵדָם שׁוֹמְעַ דְּבָרִים מֵאַחֲרִים וְלָמַד. וּבְתַבּוּנָה • מִבֵּין דְּבָר מִלְּבוֹ, מִתּוֹךְ דְּבָרִים שְׁלָמַד. וּבְדַעַת • רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

(ד) לְחָשַׁב מַחֲשַׁבֹּת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת:
כ"ט"ג ◀ לְחָשַׁב מַחֲשַׁבֹּת • אָרִיגַת מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב.

(ה) וּבַחֲרַשְׁתָּ אֶבֶן לְמִלֵּאת וּבַחֲרַשְׁתָּ עֵץ לַעֲשׂוֹת
בְּכָל־מְלָאכָה:

כ"ט"ד ◀ וּבַחֲרַשְׁתָּ • לְשׁוֹן אֲמִנוּת, כְּמוֹ (ישעיה מ): "חֲרַשׁ חֶכֶם", וְאוּנְקָלוֹס פִּרְשׁ וְשָׁנָה בְּפִרוּשׁוֹ, שְׁאֲמַן אֲבָנִים קָרוּי 'אֲמַן', וְחֲרַשׁ עֵץ קָרוּי 'נְגַר'. לְמִלֵּאת •

לְהוֹשִׁיבָה בְּמִשְׁבְּצַת שְׁלֵה בְּמִלּוּאָה לַעֲשׂוֹת
הַמִּשְׁבְּצַת לְמִדַּת מוֹשֵׁב הָאֶבֶן וְעֵבְיָה.

(ו) וַאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי אֹתוֹ אֶת אֶהֱלִיאֵב בֶּן־אַחִיסָמָךְ
לְמִטַּה־דָּן וּבְלֵב כָּל־חֶכֶם־לֵב נֹתְתִי חֶכְמָה וְעֵשׂוֹ
אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ:

כ"ט"ה ◀ וּבְלֵב כָּל־חֶכֶם־לֵב וְגו' • וְעוֹד שְׁאָר חֶכְמֵי לֵב שְׁבָכְסֵם וְכָל אֲשֶׁר נֹתְתִי בּוֹ חֶכְמָה, "וְעֵשׂוֹ אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ".

(ז) אֵת אֶהֱל מוֹעֵד וְאֵת־הָאָרֶן לְעֹדֶת וְאֵת־הַכֹּפֶרֶת
אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי הָאֶהֱל:

כ"ט"ו ◀ וְאֵת הָאָרֶן לְעֹדֶת • לְצַרְף לוחות הַעֲדוּת.

וְאֵת מִשְׁפַּן זָמָנָא וְאֵת אַרְזָנָא לְסִהֲדוּתָא וְאֵת
כֹּפֶרֶת דִּי עֲלוּהִי וְאֵת כָּל מְגִי מִשְׁפָּנָא:

- (ב) רָאָה בְּתוֹשֻׁמַּת לֵב פִּי כָּבֹר הוֹקְרָתִי אֵת בְּצַלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר מִשְׁבֵּט יְהוּדָה.
- (ג) וּמִלֵּאתִי בּוֹ בְּשִׁלְמוֹת מִדַּע מֵאֵת ה' בְּחַכְמָה, בְּהִבְנָה וּבְכִיקְיָאוֹת בְּכָל־ל הַמְּלָאכּוֹת.
- (ד) לְחָשַׁב מַחֲשַׁבֹּת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת וּבַחֲרַשְׁתָּ עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה.
- (ה) וּבַחֲרַשְׁתָּ אֶבֶן לְמִלֵּאת וּבַחֲרַשְׁתָּ עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה.
- (ו) וַאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי אֹתוֹ אֶת אֶהֱלִיאֵב בֶּן־אַחִיסָמָךְ לְמִטַּה־דָּן וּבְלֵב כָּל־חֶכֶם־לֵב נֹתְתִי חֶכְמָה וְעֵשׂוֹ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ.
- (ז) אֵת אֶהֱל מוֹעֵד וְאֵת־הָאָרֶן לְעֹדֶת וְאֵת־הַכֹּפֶרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי הָאֶהֱל.

ח וְאֶת־הַשְּׁלֶחַן וְאֶת־כְּלֵיוֹ וְאֶת־הַמִּנְחָה הַטְּהוֹרָה וְאֶת־כְּלֵיהָ וְאֶת־מִזְבַּח־הַקְּטֹרֶת: וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהָ וְאֶת־מִזְבַּח־הַקְּטֹרֶת: בּוֹסְמִיא:

כ"ט - וְאֶת־הַשְּׁלֶחַן • עַל שֵׁם זָהָב טְהוֹר (מנחות כט).

ט וְאֶת־מִזְבַּח־הָעֹלָה וְאֶת־כְּלֵיוֹ וְאֶת־הַפִּיזוֹר וְאֶת־כָּנּוֹ: וְאֶת־כָּנּוֹ:

י וְאֶת־בְּגְדֵי־הַשָּׂרָד וְאֶת־בְּגְדֵי־הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגְדֵי־בָנָיו לְכַהֵן:

כ"ט - וְאֶת־בְּגְדֵי־הַשָּׂרָד • אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי־אפשר לומר שבבגדי כהנה מדבר, לפי שנאמר אצלם: "וְאֶת־בְּגְדֵי־הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגְדֵי־בָנָיו לְכַהֵן", אלא אלו בגדי השָׂרָד, הם בגדי התכלת והארגמן ותולעת שני, האמורים בפְּרֻשַׁת מַסְעוֹת (כמדבר ד): "וְנָתַנּוּ עֲלֵיו בְּגַד תְּכֵלֶת", "וְנָתַנּוּ עֲלֵיו בְּגַד אֲרָגְמָן", "וְנָתַנּוּ עֲלֵיהֶם בְּגַד תּוֹלַעַת שָׁנִי". ונראין דברי, שנאמר (לקמן לט): "ומן התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שָׂרָד לְשָׂרְד לְשָׂרְד בְּקֹדֶשׁ", ולא הזכיר שש עמהם. ואם בבגדי כהנה מדבר, לא מצינו באחד מהם ארגמן או תולעת שני בלא שש. בגדי השָׂרָד • יש מפרשים לשון עבודה ושרות, כתרגומו 'לבושי שמושא', ואין לו דמיון במקרא. ואני אומר שהוא לשון ארמי פתרגום של "קלעים" ותרגום של "מכפר", שהיו ארוגים במחט, עשויים נקבים נקבים, לצדי"ן בלע"ז.

יא וְאֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת־הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כֹּכַל אֲשֶׁר־צִוִּיתֶךָ יַעֲשׂוּ: כֹּכַל אֲשֶׁר־צִוִּיתֶךָ יַעֲשׂוּ: פ

כ"ט - וְאֶת־קְטֹרֶת־הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ • לצַדֵּף הַקְּטֹרֶת הַהֵיכָל שֶׁהוּא קֹדֶשׁ.

יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יב וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִיָּמֶר:

יג וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ כִּי אֹת הוּא בִּינֵי וּבִינֵיכֶם לְדַרְתֵּיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם: יג וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִיָּמֶר בְּרַם יֵת יוֹמֵי שִׁבְעַת דְּי לִי תִטְרוּן אֲרִי אֶת הַיָּא בֵּין מִיָּמְרֵי וּבִינֵיכֶן לְדַרְיִכֶן לְמַדַּע אֲרִי אֲנִי יְיָ מְקַדְּשֶׁכֶן:

כ"ט - וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְאַתָּה, אֶף־עַל־פִּי שֶׁהַפְּקֻדֹתֶיךָ לְצִוּוֹתֶם עַל מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן, אַל יִקַּל בְּעֵינֶיךָ לְדַחוֹת אֶת הַשִּׁבְתָּ מִפְּנֵי אוֹתָהּ מְלָאכָה. אַךְ אֶת שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ • אֶף־עַל־פִּי שֶׁתִּהְיוּ רְדוּפִין וְרִזְזִין בְּרִזְזוֹת הַמְּלָאכָה, שִׁבְתָּ אַל תִּדַּחַה מִפְּנֵיהָ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ח) וְאֶת הַשְּׁלֶחַן וְאֶת כְּלֵיוֹ וְאֶת הַמִּנְחָה הַטְּהוֹרָה וְאֶת כְּלֵיהָ וְאֶת מִזְבַּח־הַקְּטֹרֶת: וְאֶת כָּל־כְּלֵיהָ וְאֶת מִזְבַּח־הַקְּטֹרֶת: בּוֹסְמִיא. (ט) וְאֶת מִזְבַּח־הָעֹלָה וְאֶת כְּלֵיוֹ וְאֶת הַפִּיזוֹר וְאֶת כָּנּוֹ: וְאֶת כָּנּוֹ: (י) וְאֶת בְּגְדֵי־הַשָּׂרָד וְאֶת בְּגְדֵי־הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת בְּגְדֵי־בָנָיו לְכַהֵן: (יא) וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת־הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כֹּכַל אֲשֶׁר־צִוִּיתֶךָ יַעֲשׂוּ: (יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יג) וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ כִּי אֹת הוּא בִּינֵי וּבִינֵיכֶם לְדַרְתֵּיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם.

יְדוּתְרוֹן יֵת שְׁבֵתָא אַרְי קוּדְשָׁא הִיא לְכוּן
 מְחַלְלֵיהּ אַתְקַטְלָא יְתְקַטְל אַרְי כַּל דְּיַעֲבֹד
 בַּה עֲבִידָא וְיִשְׁתַּצֵּי אֲנָשָׁא הֵהוּא מְגוּ
 עֲמָה :

(יד) וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם
 מִחַלְלֵיהּ מוֹת יוֹמָת כִּי כֹל־הַעֲשֵׂה בָהּ מְלֹאכָה
 וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ :

כ"ט - מוֹת יוֹמָת • אִם יֵשׁ עַדִּים וְהִתְרַאָּה. וְנִכְרְתָה. בְּלֹא הִתְרַאָּה. מִחַלְלֵיהּ • הַנּוֹהֵג בָּהּ חוֹל בִּקְרֻשְׁתָּהּ.

טו שְׁתָּא יוֹמִין יִתְעַבֵּד עֲבִידָא וְכִיּוֹמָא
 שְׁבִיעָאָה שְׁבַת שְׁבֵתָא קוּדְשָׁא קָדָם יֵי כַּל
 דְּיַעֲבֹד עֲבִידָא בְּיוֹמָא דְשְׁבֵתָא אַתְקַטְלָא
 יְתְקַטְל :

(טו) שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
 שְׁבַת שְׁבֵתוֹן קֹדֶשׁ לִיהוָה כֹּל־הַעֲשֵׂה מְלֹאכָה
 בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוֹמָת :

כ"ז - שְׁבַת שְׁבֵתוֹן • מְנוּחַת מְרְגוּעַ, וְלֹא מְנוּחַת
 עֲרָאִי : (שְׁבַת שְׁבֵתוֹן • לְךָ כְּפָלוּ הַכְּתוּב, לֹמַר
 שְׁאִסוּר בְּכָל מְלֹאכָה, אֲפִלוּ אֲכָל נֶפֶשׁ. וְכֵן יוֹם
 הַכַּפּוּרִים, שְׁנֶאֱמַר בּוֹ : (ויקרא כג) : "שְׁבַת שְׁבֵתוֹן הִיא
 לָכֶם", אִסוּר בְּכָל מְלֹאכָה. אֲבָל יוֹם־טוֹב לֹא נֶאֱמַר

בּוֹ כִּי־אֵם : "בַּיּוֹם הַרְּאִשׁוֹן שְׁבֵתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
 שְׁבֵתוֹן" (סו), אִסוּרִים בְּכָל מְלֹאכָת עֲבוּדָה, וּמִתְרִים
 בְּמְלֹאכָת אֲכָל נֶפֶשׁ). קֹדֶשׁ לַה' • שְׁמִירַת קִדְשׁוֹתָהּ
 לְשָׁמַי וּבְמִצְוֹתֶיהָ.

טז וְיִטְרוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת שְׁבֵתָא לְמַעֲבֹד יֵת
 שְׁבֵתָא לְדַרְיָהוֹן קַיִם עֲלֵם :

(טז) וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־
 הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם :

יז בֵּין מִימְרֵי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הִיא
 לְעֵלָם אַרְי שְׁתָּא יוֹמִין עֲבֹד יֵי יֵת שְׁמִיָּא
 וְיֵת אַרְעָא וְכִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבַת וְנַח :

(יז) בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת הוּא לְעֵלָם כִּי־שֵׁשֶׁת
 יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנְפֹּשׁ : ס

כ"ח - וַיִּנְפֹּשׁ • כְּתַרְגוּמוֹ 'וְנַח', וְכָל לְשׁוֹן 'נֹפֵשׁ'
 הוּא לְשׁוֹן 'נֶפֶשׁ', שְׁמֵשִׁיב נֶפֶשׁוֹ וְנִשְׁמַתוֹ בְּהַרְגִיעוֹ
 מִטַּרְח הַמְּלֹאכָה, וּמִי שְׁכַתוּב בּוֹ (שְׁעִיָּה ט) : "לֹא יִיעַף

וְכָל כְּפָלוּ בְּמִאֲמַר, הַכְּתִיב מְנוּחָה
 לְעִצְמוֹ? לְשַׁבֵּר הָאֲזֵן מַה שֶּׁהִיא יְכַלָּה לְשַׁמַּע.

~ יום שני י' אדר ~

יח וַיִּתֵּן אֱלֹהִים מִשָּׁה כְּבָלְתוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי
 לַחַת הַעֲדוּת לַחַת אֶבֶן כְּתוּבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים :

יח וַיְהִיב לְמֹשֶׁה כֹּד שִׁיעִי לְמַלְלָא עֲמָה
 כְּטוּרָא דְסִינַי תְּרִין לֹחֵי סְהַדוּתָא לֹחֵי
 אֲבָנָא כְּתִיבִין בְּאֶצְבָּעָא דִּי :

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

אָנִי, בּוֹרָא הַעוֹלָם, מְקַדֵּשׁ אֶתְכֶם.
 (יד) וְשָׁמְרוּ אֶת הַשַּׁבָּת, כִּי הִיא
 מְקַדֶּשֶׁת לָכֶם, וּמִי שְׁמֹזְלוֹל בָּהּ יִהְרַג,
 וְכָל מִי שִׁיעֲשֶׂה בָּהּ עֲבוּדָה, יִקְטַע
 אוֹתוֹ הָאֵדָם מִן עַמּוֹ.
 (טו) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂינָהּ הַמְּלֹאכּוֹת,
 וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבִיתָהּ, שְׁבַת הִיא

הַמְּקַדֶּשֶׁת לָהּ, וְכָל הַעוֹשֶׂה בָּהּ
 עֲבוּדָה יִהְרַג.
 (טז) וְיִשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת,
 וַיְהִי נֶאֱחָזִים בָּהּ לְדוֹרוֹתֶם בְּרִית
 לְעוֹלָמִי עַד.
 (יז) כִּי הִיא הַסֶּמֶל בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל כִּי מִשָּׁךְ שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה'

אֵת הַשָּׁמַיִם (וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם) וְאֵת הָאָרֶץ,
 וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי הַשְּׁבִיתָהּ אוֹתָהּ וְנָתַן לָהּ
 מְנוּחָה.
 (יח) אַחֲרֵי זֹאת הָעֲבִיר אֶל מֹשֶׁה
 בְּסִיּוּם דְּבִירוֹ אֵלָיו בְּהַר סִינַי, אֵת שְׁנֵי
 לֹחֹת הַעֲדוּת, לֹחֹת יְהוָה כְּתוּבוֹת
 בִּכְלֹת ה'.

כַּעֲשֵׂהוּ וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה וְגו' • אין מקדם ומאחר בתורה, מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי ב"ז בתמוז נשתברו הלוחות, וביום הכפורים נתרצה הקדוש-ברוך-הוא לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן, והוקם באחד בניסן. (צריך עיון טובא, דלמא הכל פסדר, וצווי הקדוש-ברוך-הוא למשה היה בארבעים ימים הראשונים, טרם עשותם העגל, וקדם רדתו מההר עשו את העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מצאים להקדוש-ברוך-הוא, וכן הוא בהדיא ב'זהר' ו'ינקהל". אשר על כן, בצווי הקדוש-ברוך-הוא כתיב: "מאת כל איש", דהינו גם ערב-רב, כמו

שדרשו רבותינו זכרונם-לברכה: "איש איש", מלמד וכו'. ומשה בצווי אמר לישראל "קחו מאתכם" דיקא, ולא מערב-רב, לפי שהם גרמו בנזקין, וקל להבין). ככלתו • ככלתו" כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמד פלה בזמן מועט כזה. דבר אחר: מה פלה מתקשטת בעשרים וארבעה קשוטין, הן האמורים בספר ישעיה, אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בעשרים וארבעה ספרים. לדבר אתו • החקים והמשפטים שב'ואלה המשפטים". לדבר אתו • מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד. לחת • לחת" כתיב, שהיו שתיהן שוות.

לב (א) וירא העם כי בשש משה לרדת מן-ההר וינקהל העם על-אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו ביום. משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה-היה לו:

א וחזא עמא ארי אחר משה למחת מן טורא ואתקנש עמא על אהרן ואמרו לה קום עבד לנו דחלן דיהכוו קדמנא ארי דין משה גברא די אסקנא מארעא דמצרים לא ידענא מה הוה לה:

כַּעֲשֵׂהוּ • כי בשש משה • בתרגומו, לשון אחר, וכן: "בשש רכבו" (שופטים ה), "ויחילו עד בוש" (שם ג), כי כשעלה משה להר, אמר להם: לסוף ארבעים יום אני בא, בתוך שש שעות. כסבורים הם שאתו יום שעלה - מן המגן הוא, והוא אמר להם שלמים, ארבעים יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי ב'ז בסיון עלה, נמצא יום ארבעים ב"ז בתמוז, בט"ז בא השטן וערבב את העולם והראה דמות חשף ואפלה וערבוניא, לומר: ודאי מת משה, לכך בא ערבוניא לעולם. אמר להם: מת משה, שפבר

באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (דף סט). ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המענן, בין קדם חצות בין לאחר חצות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר וישכימו ממחרת ויעלו עולות". אשר ילכו לפנינו • אלהות הרבה אוו להם. כי זה משה האיש • כמין דמות משה הראה להם השטן שנושאים אותו באויר רקיע השמים. אשר העלנו מארץ מצרים • והיה מורה לנו הדרך אשר נעלה בה. עתה, צריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו.

~ נקודות משיחות קודש ~

שפן בני ישראל מצד-עצמם אינם שיכים כלל וכלל לענין החטא חס-וישולם, וכל הענין בא רק בגלל זה שהקב"ה בחסדו הגדול רצה להביא את בני ישראל לעליה הכי גדולה (למעלה ממצבם מצד-עצמם), לכן "עלילה נתלה בו" ונעשית ירידה לפי שעה (על-דרך מה שנאמר "ברגע קטן צובתיך") ובחיצוניות (רק למראה עינים), בכדי

...כפי שחסידות מבארת את מאמר חכמינו ז"ל על הפסוק 'נורא עלילה על בני אדם', שחטא עין-הדעת בא על-ידי-זה ש'עלילה נתלה בו' (באדם הראשון) - שזה ש'לפעמים גובר הרע דיצר-הרע על האדם ויחטא' הרי זה משום ש'מלמעלה הסיתו עליו היצר-הרע להביאו לחטא זה'.

(א) וראו האנשים כי משה האט אהרן ואמרו לו: קום עשה לנו נעבד שאלף בין דינו (לפינו), כי הגבר משה אשר העלה אותנו מארץ מצרים - איננו יודעים מה היה לו.

הדרך לצליה נעלית יותר שלא בערך. ועל-דרך-זה בנוגע לחטא העגל (שבדגמת חטא עץ-הדעת) – כמפרש בגמרא, ש"לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי-תשובה", "לא היו ישראל ראוין לאותו מעשה", אלא "גזרת המלך היתה כו' כדי ליתן פתחון פה לבעלי-תשובה".

(התועודיות תשנ"ב, כרך ב' עמוד 341)

להביא את העליה שלא בערך, ולא רק עליה לרגע קטן (כנגד "רגע קטן עובתיד"), אלא עליה נצחית שאין אחריה גלות, ואדרבה – מתוספות עוד עליות, עליה אחר עליה עד אין קץ, "ולכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון".

נוסף לקלל שכל ירידה היא צרף עליה, הרי בנוגע לבני ישראל – הירידה עצמה לאמיתתה אינה ירידה, אלא

בואמר להון אהרן פריקו קדשי דהבא די באודגיה נשיכון בגיכון ובגתיכון ואיתי לותי:

עצמן. פֶּרְקוּ • לשון צווי, מגזרת 'פרק' ליחיד, כמו 'ברכו' מגזרת 'ברך'.

גואתפריקו כל עמא ית קדשי דהבא די באודגיהון ואיתי לאהרן:

בלע"ז. אַתְּ נִזְמִי • כמו מנזמי, כמו (לעיל ט): "כצאתי את העיר", מן העיר.

(ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַהֲרֹן פֶּרְקוּ נִזְמֵי הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאַזְנוֹי נְשִׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהֵבִיאוּ אֵלַי:

כ"ט • בְּאַזְנוֹי נְשִׁיכֶם • אמר אהרן בלבד: 'הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן הן, שמא יתעכב הדבר ובתוף כף יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל

(ג) וַיִּתְּפְּרוּ כָּל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזֹּהָב בְּאַזְנוֹיהֶם וַיְבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן:

כ"ט • וַיִּתְּפְּרוּ • לשון פריקת משא. כְּשֶׁנִּטְלוּם מְאַזְנוֹיהֶם, נִמְצְאוּ הֵם מִפְּרָקִים מְנַזְמִיהֶם, דִּישְׁקָרִי"ר

~ נקודות משיחות קודש ~

ישנן נשים שסבורות שהענגנים צריכים להתנהל על-ידי הבעלים, והבעלים צריכים להשיג פננסה, וכל שאר הענגנים הם טפלים, ובלבד שהבעל יביא הביתה כף-וכף דולרים שיוכלו לנהל את הוצאות הבית.

ועל כף ההוראה מהאמור לעיל – שהנשים צריכות לדעת שדורנו זה הוא גלגול של דור המדבר. ולכן, ענגנן הוא לבנות משפן. דהינו, שהאשה (וכן הבת או האחות) צריכה לעשות מהבית – משפן, ולא להגים שתהיה נתינת-מקום עבור "עגל הזהב".

כלומר: אפילו אם ננזשת איזו נטיה שבשבייל פספ צריכים לומר על ענגן של יהדות – צריכה האשה לעמוד בתקף ולצעק: ביון שהבית צריך להיות משפן ומקדש להקב"ה, שיוכל לומר עליו "ושכנתי בתוכם", כלומר, בבית זה אתגלה עם הקדושה והאור שלי – אי-אפשר

איתא בכתבי האר"ז, שהדור עתה, הינו דרא דעקבתא דמשיחא, הוא גלגול של דור המדבר:

דור המדבר היה חטא העגל, שבו נאמר "ויתפרקו... את נזמי הזהב אשר באזניהם" – האנשים דוקא, ולא הנשים, שלא רצו לתת עבור העגל; ולעומת זאת, בנדבת המשפן נאמר "ויבאו האנשים על הנשים", "עם הנשים וסמוכין אליהם". הינו, שהנשים קדמו.

. . . וזהו השעם שבדרא דעקבתא דמשיחא תלמיד-חכמים נשמעים לנשותיהם – שבזה מתבטאת העובדה שהנשים שבדור המדבר (שהגלגול שלו הוא בדרא דעקבתא דמשיחא) התנהגו כדבעי, מה-שאין-כן האנשים.

והרי כל ענגי התורה הם (לא ספור דברים, אלא) "תורה" – מלשון הוראה:

(ב) וַאֲמַר לָהֶם אַהֲרֹן: פֶּרְקוּ רְצוּעוֹת הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאַזְנוֹיהֶם וְהֵבִיאוּם אֵלַי. וּבְנֹתֵיכֶם, וְהֵבִיאוּ אֵלַי. (ג) אַזְי פֶּרְקוּ כָּל הָאֲנָשִׁים אֶת רְצוּעוֹת אַהֲרֹן.

לותר על ענינים של יְהוּדוּת!

. . . וכשם שבנימים ההם פָּעְלוּ הַנְּשִׁים שְׁעָגְל הַזֵּהָב שָׂרְפוּהוּ וּטְחֲנוּהוּ וְנָעְשָׂה לְאָפֶר וְעָשָׂן, ואילו המִשְׁכָּן נִבְנָה (בַּצְּוֻרָתוֹן שֶׁל הַנְּשִׁים שֶׁהֵן הִיוּ הַרְאֵשׁוֹנוֹת לְסִיעַ בְּבִנְיַת הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּקְדָּשׁ) בְּאִפְסָן שְׁקֻרֵי הַמִּשְׁכָּן עוֹמְדִים וְקִיְמִים לְעוֹלָם, עַד לְעֵתִיד לְבָא (בְּדִיאַתָּא בְּמִדְרָשֵׁי חֻכְמֵינוּ ו'ל),

כִּמוֹ-כֵן בְּדָרָא דְעֵקְבֵתָא דְמִשְׁחָא שֶׁהוּא הַגִּלְגּוּל שֶׁל הַדּוֹר הַהוּא, בִּינְוֹן שֶׁל הַנְּשִׁים לְמַנּוּעַ אֶת עֵינָיו "עָגַל הַזֵּהָב", הֵינּוּ הַהִשְׁתַּחֲוָּאָה לְפָסֶף תּוֹף כְּדִי וַתּוֹרַע עַל עֵינָיו יְהוּדוּת. וְאִדְרָבָה, לְנַצַּל אֶת הַפָּסֶף שְׁמִשְׁיָגִים, כְּדִי לְעֲשׂוֹת מִבְּתִיחָן מִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ לְהִשְׁרָאת הַשְּׂכִינָה.

(תורת מנחם, כרך טז, עמ' 66)

(ד) וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֶגְלָ מַסְכָּה וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלּוּךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

ד' וְנָסִיב מִיַּדְהוֹן וְצַר יָתֵה בְּזִיפָא וְעֵבְדָה עַגְלָ מַסְכָּא וְאָמְרוּ אֵלֵינוּ דְחִלְתֵּךְ יִשְׂרָאֵל דִּי אֶסְקִיךְ מֵאֶרְעָא דְמִצְרַיִם:

מַסְכָּה • כִּינּוֹן שֶׁהַשְּׂלִיכוֹ לְאוֹר בְּכוֹר, בָּאוּ מִכְשָׁפֵי עֲרֵב־רֵב שֶׁעָלוּ עִמָּהֶם מִמִּצְרַיִם וְעֲשָׂאוּהוּ בְכֻשְׁפִּים. וְיֵשׁ אֲמָרִים, מִיכָּה הָיָה שֵׁם שְׂוֹעָא מֵתוֹף דְּמוֹסֵי בִּנְוֹן שְׁנַתְמַעֲפָ בּוֹ בְּמִצְרַיִם, וְהָיָה בִּידּוֹ שֵׁם וְטָס שֶׁכֶּתֵב בּוֹ מִשָּׁה: "עַלֶּה שׂוֹר! עַלֶּה שׂוֹר!" לְהַעֲלוֹת אֶרְוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף מֵתוֹף גִּילוּס, וְהַשְּׂלִיכוֹ לְתוֹף הַכּוֹר וַיַּצֵּא הָעֶגְלָ (פִּתְרוּן ק"א). **מַסְכָּה •** לְשׁוֹן מִתְכַּת. דְּבַר אַחַר: קכ"ה קְנֻטְרִין זָהָב הָיָה בּוֹ, כְּגִימְטְרִיאָ שֶׁל מַסְכָּה. **אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל •** וְלֹא נֹאמַר 'אֱלֹהֵינוּ', מִכָּאן שֶׁעֲרֵב־רֵב שֶׁעָלוּ מִמִּצְרַיִם, הֵם שְׁנַקְהֵלוּ עַל אֶהָרֹן וְהֵם שֶׁעֲשָׂאוּהוּ, וְאַחַר־כֵּן הִטְעוּ אֶת יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵינוּ.

כ"ט וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט • יֵשׁ לְתַרְגָּמוֹ בְּשָׁנֵי פָּנִים, הָאֶחָד: 'וַיַּצֵּר' לְשׁוֹן קְשִׁירָה, 'בַּחֲרֹט' – לְשׁוֹן סוֹדָה, כִּמוֹ (יִשְׁעִיָּה ג'): "וְהַמְטִפְחוֹת וְהַחֲרִיטִים", (מַלְכִים ב ה): 'וַיַּצֵּר כְּפָרִים כָּסֶף בְּשָׁנֵי חֲרִטִים', וְהַשְּׁנִי: 'וַיַּצֵּר', לְשׁוֹן צוּרָה. בַּחֲרֹט – פְּלִי אֲמָנוֹת הַצּוּרִפִּין שֶׁחוֹרְצִין וְחוֹרְטִין בּוֹ צוּרוֹת בְּזָהָב, כְּעַט סוֹפֵר הַחֲוֹרֵט אוֹתִיּוֹת בְּלוֹחֹת וּפְנַקְסִין, כִּמוֹ (יִשְׁעִיָּה ח): "וְכָתֵב עָלָיו בַּחֲרֹט אָנוֹשׁ", וְזֶהוּ שֶׁתְּרַגְּסֵם אֲוִנְקָלוֹס: 'וַיַּצֵּר יָתֵה בְּזִיפָא', לְשׁוֹן זִיוֹף, הוּא כְּלֵי אֲמָנוֹת שֶׁחוֹרְצִין בּוֹ בְּזָהָב אוֹתִיּוֹת וּשְׁקָדִים, שְׁקוֹרִין בְּלַע"ז נִי"ל (גְּרָאבִּשְׁטִיכֵל), וּמְזִיפִין עַל-יָדוֹ חוֹתְמוֹת. עֶגְלָ

אֶהָרֹן הַיּוֹצֵא אֶהָרֹן וּבָנָא מְדַבְּחָא קְדָמוּהֵי וַיִּקְרָא אֶהָרֹן וְאָמַר חֲטָא קָדָם יְיָ מָחָר:

(ה) וַיִּרְא אֶהָרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה מָחָר:

י"ג וַיִּבֶן (לְשׁוֹן בִּינָה) מִזְבֵּחַ לְפָנָיו, וַיִּבֶן מִזְבֵּחוֹת לְפָנָיו. וְעוֹד רָאָה וְאָמַר, מוֹיִטֵּב שְׂפִיטְלָה בִּי הַסְּרַחֲוֹן וְלֹא בָּהֶם. וְעוֹד רָאָה וְאָמַר, אִם הֵם בּוֹנִים אֶת הַמִּזְבֵּחַ, זֶה מְבִיא צְרוּר וְזֶה מְבִיא אָבִין, וְנִמְצָאת מְלֹאכְתָן עֲשׂוּיָה בְּכַת אַחַת. מֵתוֹף שְׁאֵנִי בּוֹנָה אוֹתוֹ וּמִתְעַצֵּל בְּמִלְאכְתִּי, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף, מִשָּׁה בָּא. חַג לַה' • בְּלִבּוֹ הָיָה לְשִׁמִּים, בְּטוֹיֵחַ הָיָה שְׂיָבָא מִשָּׁה וַיַּעֲבֹדוּ אֶת הַמָּקוֹם.

כ"ט וַיִּרְא אֶהָרֹן • שְׁהָיָה בּוֹ רוּחַ חַיִּים, שְׁנֹאמַר (תְּהִלִּים ק): "בְּתַבְנִיַת שׂוֹר אוֹכַל עֵשֶׁב", וְרָאָה שֶׁהַצִּלְחֵי מְעַשֶׂה שֵׁטָן, וְלֹא הָיָה לוֹ פֶה לְדַחֲוֹתֵם לְגַמְרִי. וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ • לְדַחֲוֹתֵם. וַיֹּאמֶר חַג לַה' מָחָר • וְלֹא הַיּוֹם, שְׁמָא יָבָא מִשָּׁה קָדָם שֶׁיַּעֲבֹדוּהוּ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ בְּוַיִּקְרָא רַבָּה: דְּבָרִים הַרְבֵּה רָאָה אֶהָרֹן, רָאָה חוֹר בֵּן אַחֲוֹתוֹ שְׁהָיָה מוֹכִיחֵם וְהַרְגוּהוּ, וְזֶהוּ

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכיבית יהודית

(ד) וְלָקַח זֹאת מֵהֶם. וְצוּוֹ מִישֶׁהוּ אֲשֶׁר יַצֵּרוּ בְּתַבְנִיַת וְעֲשֶׂהוּ עֶגְלָ צוּק, וְאָמְרוּ: זֶה אֱלֹהֵינוּ, הוּא, בֵּית יִשְׂרָאֵל!
(ה) וְכָאֲשֶׁר רָאָה זֹאת אֶהָרֹן, בִּנְהוּ [יְבַח] לַה' מָחָר. מִזְבֵּחַ בֵּין יְדָיו [לְפָנָיו] וַיִּקְרָא וְאָמַר: חַג

~ נקודות משיחות קודש ~

היתר אהרן לשמש במשכן

שתגמר מלאכת המשכן. והינו שרק לאחר גמר מלאכת המשכן, היחל על אהרן ובניו דין "כהן". ועל-פי-זה, בשעת בניית המזבח (ועשיית העגל) לא היה אהרן כהן. ודוקא כהן ששמש לעבודה-זרה לא ישמש במקדש, אכל אם הוא לא היה כהן בשעה ששמש לעבודה-זרה, אינו נפסל בכך.

(ע"פ לקו"ש כרך ו, עמ' 176 ואילך - מתוך לקראת שבת)

וירא אהרן ויבן מזבח לפניו ויבן מזבח - לרחוקם (לב, ה. ובפירושו רש"י) וקשה, הרי כהן ששמש לעבודה-זרה לא ישמש במקדש (מנחות קט, ב), ואם-כן אף שפונת אהרן הייתה לרחוקם, אף בפועל הרי שמש לעבודה-זרה, ואיך התר לאהרן לשמש במשכן? ויש לומר: על הפסוק (בפרשת תצוה) "ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך גו' לכהנו לי", מפרש רש"י: לאחר

וואקדימו ביומא דבתרוהי ואסיקו עלון וקריבו נכסין ואסחר עמא למיכל ולמשתי וקמו לחיבא:

(שמואל ב ב): "קיומו נא הנערים וישחקו לפנינו", אף כאן נהרג חור.

וימליל יי עם משה אזל חות ארי חביל עמך די אסקתא מארעא דמצרים:

עמך • "שחת העם" לא נאמר, אלא "עמך", ערב-רב שקבלת מעצמך וגירתם ולא נמלכת בי, ואמרת: טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו.

ח סטו בפריע מן אורחא די פקדתנן עבדו להון עגל מתכא וסגידו לה ודבחו לה ואמרו אלין דחלתך ישראל די אסקודך מארעא דמצרים:

ט ואמר יי למשה גלי קדמי עמא הדין והא עמא קשי קדל הוא:

(ו) וישפיומו ממחרת ויעלו עלת ויגשו שלמים וישב העם לאכל ושתו ויקמו לצחק: פ

כש"י • וישפיומו • השטן ורזם, כרי שיחטאו. לצחק • יש במשמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר (בראשית טז): "לצחק בי", ושפיכות דמים, כמו שנאמר

(ז) וידבר יהוה אל-משה לדוד בי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים:

כש"י • וידבר • לשון קשי הוא, כמו (בראשית מב): "וידבר אתם קשות". לדוד • (ברכות לב) רד מגדלתך, לא נתתי לך גדלה אלא בשבילם. באותה שעה, נתנדה משה מפי בית-דין של מעלה. שחת

(ח) סרו מהר מן-הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו-לו ויזבחו-לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים:

(ט) ויאמר יהוה אל-משה ראיתי את-העם הזה והנה עם-קשה-ערף הוא:

כש"י • קשה-ערף • מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמע.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

- (ו) אזי השפיומו לפני הנז החמה, והקריבו עולות וזבחו וזבחים להודאה על טוב שלומם, וישבו האנשים לאכל ולשתות וקמו לשחק.
- (ז) ודבר ה' אל משה: צא לדרך, רד
- (ח) סרו במהירות מן הדרך אשר פקדתי עליהם בה, ועשו להם עגל צוק והשתחוו לו וזבחו לו, ואמרו:
- (ו) אזי השפיומו לפני הנז החמה, והקריבו עולות וזבחו וזבחים להודאה על טוב שלומם, וישבו האנשים לאכל ולשתות וקמו לשחק.
- (ז) ודבר ה' אל משה: צא לדרך, רד
- (ח) סרו במהירות מן הדרך אשר פקדתי עליהם בה, ועשו להם עגל צוק והשתחוו לו וזבחו לו, ואמרו:

(י) וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וַיַּחֲרֵאֲפִי בָהֶם וְאָכְלָם וְאַעֲשֵׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָדוֹל:

כ"ט - הַנִּיחָה לִּי • עֲדִין לֹא שָׁמַעְנוּ שֶׁהַתַּפִּלָּל מִשָּׁה עֲלֵיהֶם, וְהוּא אֹמֵר: "הַנִּיחָה לִּי"? אֲלֵא כַּאֲן פִּתַח

(יא) וַיַּחֲל מִשָּׁה אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לְמָה יְהוָה יַחֲרֶה אַפָּךְ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבִיד חֲזָקָה:

כ"ט - לְמָה ה' וְגו' • כָּלוּם מִתְקַנָּא אֲלֵא חָכֵם בְּחָכֵם, גְּבוּר בְּגְבוּר.

(יב) לְמָה וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאָם לַהֲרוֹג אֹתָם בַּהָרִים וּלְכַלְתָּם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוֹב מַחֲרוֹן אַפָּךְ וְהַנַּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמֶּךָ:

כ"ט - וְהַנַּחֵם • הַתַּעֲשֵׂת מִחֲשֵׁבָה אַחֲרַת לְהַטִּיב לָהֶם. עַל־הָרָעָה • אֲשֶׁר חֲשַׁבְתָּ לָהֶם.

(יג) זָכַר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדְּךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרָבָה אֶת־זִרְעֹכֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֶן לְזִרְעֹכֶם וַנַּחֲלוּ לְעֹלָם:

כ"ט - זָכַר לְאַבְרָהָם • (שְׁמוֹת רַבֵּה): אִם עָבְרוּ עַל עֲשֻׁרֵת הַדְּבָרוֹת, אַבְרָהָם אָבִיהֶם נִתְּנָסָה בְּעֵשֶׂר נִסְיוֹנוֹת וְעֲדִין לֹא קָבַל שְׂכָרוֹ. תִּנְהוּ לוֹ, וַיֵּצְאוּ עֵשֶׂר בְּעֵשֶׂר. לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל • (שְׁמוֹת רַבֵּה) אִם לְשִׁרְפָה הֵם, זָכַר לְאַבְרָהָם שֶׁמָּסַר עַצְמוֹ לְהַשְׁרֵף עֲלֵיךְ בְּאוּר כְּשָׂדִים. אִם לְהַרְגָהּ, זָכַר לְיִצְחָק שֶׁפָּשַׁט צַוָּארוֹ לְעַקְדָה. אִם לְגִלוֹת, זָכַר לְיַעֲקֹב שֶׁגָּלָה לְחָרֵן. וְאִם אֵינָן נִצְוִלִין בְּזִכְרוֹתָן, מָה אֶתָּה אֹמֵר לִי "וְאַעֲשֵׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָדוֹל"? וְאִם כִּסָּא שֶׁל שְׁלֹשׁ רַגְלִים אֵינוּ

עוֹמֵד לְפָנֶיךָ בְּשַׁעַת פְּעֻסָּךְ, קָל־וַחֲמֹר לְכֹסֵף שֶׁל רַגְל אֶחָד (בְּרֻכּוֹת לֵב). אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ • לֹא נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּדַבָּר שֶׁהוּא כְּלָה, לֹא בְּשָׁמַיִם וְלֹא בְּאָרֶץ, לֹא בְּהָרִים וְלֹא בְּגִבְעוֹת, אֲלֵא בְּךָ, שֶׁאֵתָּה קִיַּם וּשְׁבַעְתָּךְ קִיַּמְתָּ לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַאשִׁית כֵּכ טו): "כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם ה', וְלִי־צַחֲקֵךְ נֶאֱמַר (שֵׁם כו א): "וְהִקִּימְתִי אֶת־הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ", וְלִי־עַקֵּב נֶאֱמַר (שֵׁם לה יא): "אֲנִי אֵל שְׂדֵי פְּרָה וְרִבְחָה", נִשְׁבַּע לוֹ בְּ"אֵל שְׂדֵי".

פִּירוֹשׁ רַס"ג - תְּרַגּוּם וְעִיבּוּד מְעַרְבִית־יְהוּדִית

(י) וְכַעַת, אִם תִּמְנַע מִן הַעֲתִירָה בְּעַדְם, אֲזִי יִתְחַזַּק כְּפִעִי עֲלֵיהֶם וְאֲכַלָּה אוֹתָם, וְאַעֲשֵׂה מִמֶּךָ גוֹי עֲצוּם. (יא) וּלְכָךְ כָּרַע מֹשֶׁה בְּנִפְלֵת אֶפְסִים בְּהַתְחַנְּנוּ אֵל ה' אֱלֹהָיו, וְאָמַר: אֱלֹהֵי, אֵל יִתְחַזַּק כְּפִעֻסָּךְ עַל עַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח עֲצוּם וּבִיד חֲזָקָה.

(יב) וְלֹא יֹאמְרוּ הַמִּצְרַיִם, שֶׁהוּא הוֹצִיא אוֹתָם בְּרַעַף בְּיַד שִׁיחַרְגֵם בְּהָרִים, וַיֹּאבִיד אוֹתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. חֲזוֹר מִחֲזֹק כְּפִסָּךְ וּמַחֲלֵל עַל הַפְּגִיעָה לְעַמֶּךָ!

(יג) זָכַר לְאַבְרָהָם, לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדְּךָ, אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּשִׁמְךָ, וְאָמַרְתָּ לָהֶם: אֲנִי מְרַבָּה אֶת שׁוֹשְׁלַתְכֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם, וְכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי - אֶתְנַנֶּה לְשׁוֹשְׁלַתְכֶם וַיִּנְחְלוּ אוֹתָהּ לְעוֹלָם.

(יד) וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל־הַרְעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: פ

(טו) וַיִּפֶן וַיֵּרֶד מִשָּׁה מִן־הַהָר וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת בְּיָדוֹ לַחַת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים:

כ"ט • מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם • הָיוּ הָאוֹתוֹת נִקְרְאוֹת, וּמַעֲשֵׂה נְסִים הָיָה (שבת קד).

(טז) וַהֲלַחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמְּכָתֵב מִכְּתָב אֱלֹהִים הוּא חֲרוֹת עַל־הַלַּחַת:

כ"י • מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה • כְּמַשְׁמָעוֹ, הוּא כְּכַבּוּדוֹ עֲשָׂאָן. דְּבַר אַחַר: כְּאַדָּם הָאוֹמֵר לַחֲבָרוֹ: 'כָּל עֲסָקוֹי שֶׁל פְּלוֹנִי בְּמִלְאָכָה פְּלוֹנִית', כִּךְ כָּל שְׁעוֹשֵׂיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בַּתּוֹרָה. חֲרוֹת • לְשׁוֹן חֲרַת וְחָרַט – אָחַד הוּא, שְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן חֲקוּק, אֲנִטְלִי"ר בְּלַע"ז (איינשניידען).

(יז) וַיִּשְׁמַע יְהוָשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה:

כ"כ • בִּרְעָה • בְּהִרְעוֹ, שֶׁהָיוּ מְרִיעִים, וּשְׂמָחִים וְצוֹחֲקִים.

(יח) וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חַלּוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שָׁמַע:

כ"ג • אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה • אֵין קוֹל הַזֶּה נִרְאָה קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרִים הַצּוֹעֲקִים נִצְחוֹן, וְלֹא קוֹל חֲלָשִׁים שְׂצוֹעֲקִים וִי, אוֹ נִסָּה. קוֹל עֲנוֹת • קוֹל חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין הַמַּעֲנִין אֶת נַפְשׁ שׁוֹמְעֵן כְּשֶׁנֶּאֱמָרִין לוֹ.

(יט) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת־הָעֵגֹל וּמַחֲלַת וַיַּחֲרֵאֲף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַף מִיָּדוֹ אֶת־הַלַּחַת וַיִּשְׂפֹר אֹתָם תַּחַת הָהָר:

כ"ד • וַיִּשְׁלַף מִיָּדוֹ וְגו' • (שבת פח) 'אָמַר: מַה פָּסַח שֶׁהוּא אָחַד מִן הַמַּצּוֹת, אָמְרָה תּוֹרָה: "כָּל־בֶּן־נָכַר וְהַלּוּחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵם, וְהַכְּתָב הוּא כְּתַב ה', חֲפוּר בְּשִׁנְיָהֶם. (י"ז) וּלְכַף שָׁמַע יְהוָשֻׁעַ אֶת קוֹל הָאֲנָשִׁים בַּהֲתַקְּהוּתָם וְאָמַר לְמֹשֶׁה: קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה. (י"ח) וְאָמַר מֹשֶׁה: אֵינוֹ קוֹל הַמּוֹרָה עַל זְכִיָּה וְלֹא קוֹל הַמּוֹרָה עַל תְּבוּסָה,

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יד) ומחל ה' על הפגיעה אשר אמר פי יחיל אותה על עמו. (טו) אחרי זאת פנה משה לדרך וירד מן ההר, ושני לוחות העדות בידו. שני הלוחות כתובים משני צדיהם, מבפנים ומבחוץ. (טז) ושני הלוחות, שניהם מעשה ה', והלוחות מעשה אלהים הם, והכתב הוא כתב ה', חפור בשנייהם. (יז) ולכף שמע יהושע את קול הנשים בהתקלותם ואמר למשה: קול מלחמה במחנה. (יח) ואמר משה: אינו קול המורה על זכיה ולא קול המורה על תבוסה, אלא קול נגינות אני שומע. (יט) וכאשר התקרב אל המחנה וראה את העגל ואת התחזקה חמתו של משה, והשליך את שני הלוחות מגדיו, ושבר אותם בתחתית ההר.

~ נקודות משיחות קודש ~

לוחות ושברי לוחות בלימוד התורה

אף מאידך, באותו "ארון" בו מונחים הלוחות, היו גם "שברי לוחות", דבשביל למוד התורה, על שכלו של האדם "להשבר".

פי מביין שחכמתו של הקב"ה גבוהה לאין שעור משכל האדם, ורחוקה ממנו בתכלית, אי-אפשר שהשכל יבין וישיג אמיתית חכמתו של הקב"ה.

ורק על-ידי שהאדם הוא בבחינת "שברי לוחות", ומחבטל לגמרי לחכמתו של הקב"ה, אזי מסייע לו השם יתברך שיתעלה שכלו לבחינה גבוהה ביותר, ויהיה מסוגל להשיג אמיתתה של תורה. וכמו שאומרים בתפלת "אלקי נצור" ונפשי כעפר לכל תהיה" ורק לאחרי-זה יכל להיות "פתח לבי בתורתך".

וישלב מידו את-הלוחות וישבר אתם פחת הָהָר : (לב, יט) לוחות ושברי לוחות מונחין בארון (כבא-כתרא יד, ב. מנחות צט, סוף עמוד א)

יש לבאר זה בעבודת האדם לקונו: בלמוד התורה צריכים להיות שני דברים הפכיים – לוחות ושברי לוחות.

מצד אחד, על האדם להיות בבחינת "לוחות". דכמו שהאותיות שעל הלוחות היו חקוקות על האבנים, ואי-אפשר היה להפריד ביניהם, כמו-כן על האדם להבין ולהשיג בשכלו הוא את דברי התורה, עד ששכלו והתורה יהיו לאחדים ממש, דכשמאמין לבד במה שפתיב בתורה, עדין אינו יוצא בזה ידי-חובת תלמוד תורה, ורק כשמבין בשכלו את התורה, הרי הוא יוצא ידי חובתו.

(ע"פ לקו"ש כרך כו, עמ' 248 ואילך – מתוך לקראת שבת)

כיוסיב ית עגלא די עבדו ואוקד בנורא וישף עד דהנה דקיק וזרא על אפי מאא ואשקי ית בני ישראל:

(כ) ויקח את-העגל אשר עשו וישרף באש ויטחן עד אשר-דק ויזר על-פני המים וישק את-בני ישראל:

יש עדים והתראה – בסיף, כמשפט אנשי עיר הנדמת שהן מרבים. עדים בלא התראה – במגפה, שנגמר: "ויגף ה' את העם". לא עדים ולא התראה – בהדרון, שבדקום המים וצבו בטניהם.

כ"י • ויזר • לשון נפוץ, וכן: (איוב יא) "יזרה על נוהו גפרית", וכן (משלי א): "כי חנם מזרה הרשת", שזורין בה דגן וקטניו. וישק את-בני ישראל • (יזמא טו) נתבונן לבדקם פסוטות. שלש מיתות נדונו שם, אם

כא ואמר משה לאהרן מה עבד לך עמא הדין ארי איתתא עלוהי חובא רבא:

(כא) ויאמר משה אל-אהרן מה-עשה לך העם הזה ביהבאת עליו חמאה גדלה:

כ"י • מה-עשה לך העם הזה • כמה יסורים סבלת שיסרוך, עד שלא תביא עליהם חטא זה.

כב ואמר אהרן לא יתקף רוגזא דרבוני את דעת ית עמא ארי כביש הוא:

(כב) ויאמר אהרן אל-יחר אף אדני אתה ידעת את-העם כי ברע הוא:

כ"י • כי ברע הוא • בדרך רע הם הולכין תמיד ובנסיונות לפני המקום.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כב) אמר אהרן: אל תתחזק חמתו של אדוני, אתה יודע באנשים שהם בעלי נטיה להרע לאחרים.

(כא) ואמר משה לאהרן: מה עשו לך אלה האנשים כי הבאת עליהם עברה עצומה?

(כ) ולקח את העגל אשר עשו, ושרף אותו באש וטחן אותו לאבקה, ופזר אותה על פני המים, והשקה את בני ישראל בהמונם.

כג וַיֹּאמְרוּ לִי עֲבִיד לָנֶאֱדָרְךָ דִּי יִהְיֶה
קְדָמָנָא אַרְי דִּין מִשָּׁה גְבָרָא דִּי אֶסְקָנָא
מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לֹא יִדְעָנָא מַה הָיָה לָהּ:

(כג) וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ
כִּי־זָה מִשָּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא
יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

כד וַאֲמַרִית לְהוֹן לְמִן דְּהִבָּא פְּרִיקוּ וַיִּהְיוּ
לִי וּרְמִיתָהּ בְּנִירָא וּנְפַק עֲגָלָא הָדִין:

(כד) וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהב הַתְּפָרְקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי
וַאֲשַׁלְכֶהוּ בְּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה:

כ"ט • וַאֲמַר לָהֶם • דְּבַר אֶחָד: 'לְמִי זֶהב' לְבַד, וְהֵם מִהֲרִי וְהַתְּפָרְקוּ וַיִּתְּנוּ לִי. וַאֲשַׁלְכֶהוּ בְּאֵשׁ • וְלֹא יָדַעְתִּי
שִׂיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה, וַיֵּצֵא.

כה וַחֲזָא מִשָּׁה יַת עֲמָא אַרְי כְּטִיל הוּא אַרְי
כְּטִילִינוּ אֶהְרֵן לְאַסְבוּתְהוֹן שׁוּם בְּיֵשׁ
לְדַרְיָהוֹן:

(כה) וַיֵּרָא מִשָּׁה אֶת־הָעַם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַה
אֶהְרֵן לְשִׁמְצָה בְּקַמְיָהֶם:

כ"ט • פָּרַע • מְגַלָּה, נִתְּגַלָּה שְׁמִצּוֹ וּקְלוּנוֹ, כְּמוֹ (במדבר ה'): "וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה". לְשִׁמְצָה בְּקַמְיָהֶם • לְהִיּוֹת
לָהֶם הַדְּבָר הַזֶּה לְגִנוּת בְּפִי כָּל הַקָּמִים עֲלֵיהֶם.

כו וַיַּעֲמֵד מִשָּׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה
אֵלַי וַיֵּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לִוִּי:

(כו) וַיַּעֲמֵד מִשָּׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה
אֵלַי וַיֵּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לִוִּי:

כ"ט • מִי לַה' אֵלַי • יָבֵא אֵלַי. כָּל בְּנֵי לִוִּי • (ויזא טו) מִכָּאן שֶׁכָּל הַשְּׂבָט כָּשָׁר.

כז וַאֲמַר לְהוֹן כְּדָנָן אֲמַר יְיָ אֱלֹהֵא דְיִשְׂרָאֵל
שׁוּי גְבַר חַרְבָּה עַל יִרְכָּה עֵבְרוּ וְתוּבוּ
מִתַּרְע לְתַרְע בְּמִשְׁרִיתָא וּקְטוּלוּ גְבַר יַת
אַחֻוּיָּהּ וּגְבַר יַת חַכְרָה וְאַנְשׁ יַת קְרִיבָּה:

(כז) וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ
אִישׁ־חַרְבּוֹ עַל־יָרְכוֹ עִבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר
בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ
אֶת־קָרְבוֹ:

כ"ט • כֹּה אָמַר יְהוָה • וְהִיכֵן אָמַר? (לעיל כב): "זָכַח לְאֱלֹהִים יִחְרַם", כִּף שְׁנוּיָה ב'מְכִילְתָּא'. אָחִיו • מֵאֲמוֹ, וְהוּא
יִשְׂרָאֵל.

כח וַעֲבָדוּ בְּנֵי לִוִּי כַּפְתָּגְמָא דְּמִשָּׁה וּנְפַל מִן
עֲמָא כִּיּוּמָא הַהוּא כַּתְּלָתָא אֶלְפִין גְּבָרָא:

(כח) וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי־לִוִּי כַּדְבַר מִשָּׁה וַיִּפֹּל מִן־הָעַם בַּיּוֹם
הַהוּא כִּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

יִשְׂרָאֵל: יָאָזַר כָּל אִישׁ מִכֶּם חַרְבַּ
וַיִּשׁוּטְט הַלּוּף וְשׁוּב, מִדְּלַת לְדָלַת
בַּמַּחֲנֶה, וַיִּהְרַג אֶפְלוּ אָחִיו וְחִבְרוּ
וּקְרוּב מִשְׁפַּחְתּוֹ.
(כח) וַעֲשׂוּ בְּנֵי לִוִּי כַּאֲשֶׁר פָּקַד
עֲלֵיהֶם מִשָּׁה, וּלְכָף נָפְלוּ מִן הָאָנָשִׁים
כְּאוֹתוֹ יוֹם קְרוּב לְשִׁלְשַׁת אֲלָפִים
אִישׁ.

(כח) וְכַאֲשֶׁר רָאָה מִשָּׁה אֶת הָעַם,
גְּלוּיִם לְעֵינֶיהָ כָּל, כִּי גָלָה אֶהְרֵן אֶת
הַסִּתְּרוֹת הַמְעַרְבִים בְּעֵינָיו בְּתוֹךְ
הַמַּחֲנֶה לָהֶם.
(כו) וַעֲמַד מִשָּׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה
וַאֲמַר: מִי לַה' – יָבֹוא אֵלַי, וְאִזִּי
הַתְּקַבְּצוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לִוִּי.
(כז) וַאֲמַר לָהֶם: כְּזֹאת אָמַר ה' אֱלֹהֵי

וַאֲמַרוּ לִי: עֲשֵׂה לָנוּ נַעֲבַד שְׂגֻלָּה
בֵּין גִּדְיָנוּ (לפנינו) כִּי אוֹתוֹ הַגְּבַר, מִשָּׁה
אֲשֶׁר הֵעֵלָה אוֹתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,
אֵינְנו יוֹדְעִים מַה עָלָה בְּגוֹרְלוֹ.
(כד) לָכֵן אָמַרְתִּי לָהֶם: רְאוּ לְמִי זֶהב
וְהִבֵּאוּ אוֹתוֹ אֵלַי, אִזִּי הֵם פְּרִיקוּ
וּמָסְרוּ אוֹתוֹ לִי, וְהִשְׁלַכְתִּי אוֹתוֹ בְּאֵשׁ
וַיֵּצֵא זֶה הָעֵגֶל.

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹאֵי יַדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בִּבְנֵי וּבָאָחִיו וְלָתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה:

כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְרִיבוּ יִדְכּוֹן קְרִבְנָא יוֹמָא
 דִּין קְדָם יִי אַרְי גְּבַר בְּכֵרָה וּבָאָחוּהִי
 וְלֹאֲתָאָה עֲלֵיכּוֹן יוֹמָא דִּין בְּרַכָּן:

כס"ג • מֵלֹאֵי יַדְכֶם • אַתֶּם הַהוֹרְגִים אוֹתָם, בְּדַבָּר זֶה תִּתְחַנְכוּ לְהִיּוֹת כְּהַנִּים לְמַקּוֹם (ובחים קטו). **כִּי אִישׁ • מִכֶּם יִמְלֵא יָדוֹ בִּבְנֵי וּבָאָחִיו.**

(ל) וַיְהִי מִמְחֹרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הֶעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפְּרָה בְּעַד חֲטֹאתֵכֶם:

ל וַיְהִי בְיוֹמָא דְכַתְרוּהִי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעַמָּא
 אַתּוֹן חֲבַתּוֹן חוֹבָא רַבָּא וַיַּעֲזֵן אֶסְק קְדָם יִי
 מֵאִים אֲכַפֵּר עַל חוֹבֵיכּוֹן:

כס"ד • אֲכַפְּרָה בְּעַד חֲטֹאתֵכֶם • אֲשִׁים כֹּפֵר וְקִנּוּחַ וְסַתִּימָה לְנַגֵּד חֲטֹאתֵכֶם, לְהַכְדִּיל בֵּינֵיכֶם וּבֵין הַחֲטָא.

(לא) וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנָא חֲטָא הָעָם הַזֶּה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:

לא וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְקַדָּם יִי וַיֹּאמֶר בְּכַעַר חַב
 עַמָּא הַדִּין חוֹבָא רַבָּא וַיַּעֲבְדוּ לַהוֹן דְחַלָּן
 דְדָהָב:

כס"ה • אֱלֹהִי זָהָב • (ברכות לב; יומא פו): 'אתה הוא שְׁגַרְמַתְךָ לָהֶם, שֶׁהַשְּׁפַעַת לָהֶם זָהָב וְכָל חַפְצֵם, מֵהַ יַעֲשׂוּ שְׂלָא יַחֲטָאוּ? מִשָּׁל לְמַלְךְ שְׁהִיָּה מֵאֲכִיל וּמִשְׁקָה אֶת בְּנוֹ וּמִקְשָׁטוֹ וְתוֹלָה לוֹ כִּיס בְּצַוָּאָרוֹ, וּמִעַמִּידוֹ בְּפִתּוּחַ בַּיִת זִוְנוֹת. מֵהַ יַעֲשֶׂה הַבֵּן שְׂלָא יַחֲטָא'?

(לב) וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חֲטָאתֶם וְאִם־אֵין מִחְנֵי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר בְּתַבְּתָּ:

לב וַיַּעֲזֵן אִם שְׁבַקְתָּ לְחוֹבֵיהוֹן וְאִם לֹא
 מִחְנֵי קַעֲזֵן מִסְפָּרָךְ דִּי כְתַבְתָּא:

כס"ו • וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חֲטָאתֶם • הָרִי טוֹב: 'אֵינִי אוֹמֵר לָךְ "מִחְנֵי"! "וְאִם אֵין, מִחְנֵי"! וְזֶה מִקְרָא קָצֵר, וְכֵן הִרְבֵּה. מִסְפָּרָךְ • (ברכות לב): מִכָּל הַתּוֹרָה

(לג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא־לִי אֶמְחִנּוּ מִסְפָּרֵי:

לג וַיֹּאמֶר יִי לְמֹשֶׁה מִן דִּי חַב קְדָמִי אֶמְחַנְנָה
 מִסְפָּרֵי:

(לד) וְעַתָּה לָךְ נָחָה אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מִלְּאָכִי יֵלֶךְ לְפָנֶיךָ וּבָיִים פְּקוּדֵי וּפְקוּדֵי עֲלֵהֶם חֲטָאתֶם:

לד וַיַּעֲזֵן אֵזִיל דְּבַר יָת עַמָּא לְאַתֵּר דִּי
 מִלְּלִית לָךְ הָא מִלְּאָכִי יֵהֶךְ קְדָמְךָ וּבָיִים
 אֶסְעִירוּתִי וְאֶסְעֵר עֲלֵיהוֹן חוֹבֵיהוֹן:

(כט) וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה: הַשְּׁלִימוּ אֶת חוֹבְתֵכֶם הַיּוֹם לְה' – כָּל אִישׁ, אֲפֹלוּ בִּבְנֵי וּבָאָחִיו, וְתַחֲוֹל עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה.
(ל) וְהִיָּה לְמַחֲרָת הַיּוֹם אָמַר מֹשֶׁה אֶל הָעָם: אַתֶּם עֲשִׂיתֶם עֲבָרָה עֲצוּמָה, וְכַעַת אֵעֲלֶה אֶל ה', אוֹלִי אוֹכֵל לְבַקֵּשׁ כְּפָרָה עַל עֲבַרְתְּכֶם.
(לא) וְלָכֵן תְּחַזֵּר מֹשֶׁה אֶל ה' וַיֹּאמֶר: אֱלֹהִי, כְּכֹר טָעוּ אֵלֶּה הָאֲנָשִׁים בְּעֲבָרָה עֲצוּמָה וַעֲשׂוּ לָהֶם נְעֻבָד עֲשׂוּי זָהָב.
(לב) וְכַעַת אִם מִחֻלָּת עַל עֲבַרְתֶּם, וְאִם לֹא – אֲזִי מַחָה אוֹתִי מֵאֶרֶץ וְשׂוֹמְרֵיךָ אֲשֶׁר כְּתַבְתָּ, וְכָךְ תִּהְיֶה לִי מְנוּחָה.
(לג) וַיֹּאמֶר לוֹ ה': מִי אֲשֶׁר טָעָה כְּלָפִי, אֶמְחָה אוֹתוֹ מֵאֶרֶץ וְשׂוֹמְוֹתֵי.
(לד) וְכַעַת צֵא לְדֶרֶךְ, הוֹלֵךְ אֶת הָעָם אֶל הַמַּקּוֹם אֲשֶׁר אֶמְרָתִי לָךְ "הִנֵּה מִלְּאָכִי הוֹלֵךְ לְפָנֶיךָ", וּבָיִים שְׂאֲבַקֵּשׁ כְּפָרְעוֹן אֲדוֹשׁ מִהֶם עַל עֲבַרְוֹתֵיהֶם.

תמיד, כשִׁאֲפָקֵד עֲלֵיהֶם עֲוֹנוֹתֵיהֶם, "וּפָקֵדְתִי עֲלֵיהֶם" מֵעַט מִן הָעוֹן הַזֶּה עִם שְׂאֵר הָעוֹנוֹת. וְאִין פְּרָעֻנוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל שְׂאִין בָּהּ קִצַּת מִפְרָעוֹן עוֹן הַעֲגָל.

כִּי-אֶל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לְךָ • יֵשׁ כָּאֵן 'לְךָ' אֲצַל דְּבוּר בְּמָקוֹם 'אֵלֶיךָ', וְכֵן (מַלְכִים א ב): "לְדַבֵּר לוֹ עַל אֲדִנְיָהוּ". הִנֵּה מִלֵּאכִי • וְלֹא אֲנִי. וּבִיּוֹם פָּקְדֵי יְגוֹ' • עִתָּה שְׂמַעְתִּי אֵלֶיךָ מִלְּכַלּוֹתֶם יַחַד, וְתָמִיד

לה ומקרא יי ית עמא על די אשתעבדו לעגלא די עבד אהרן:

(לה) וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֲגָל אֲשֶׁר עָשָׂה אֹהֶרֶן: ׀

כִּי-אֶל וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם • מִיַּתָּה בִּידֵי שְׂמַיִם, לְעֵדִים בְּלֹא הַתְרָאָה.

א ומליל יי עם משה אויל סק מכא את ועמא דאסקתא מארעא דמצרים לארעא די קימית לאברהם ליצחק וליעקב למימר לבניך אתגנה:

לג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֶה מִזֶּה אֶתְּחֶה וְהָעָם אֲשֶׁר הֵעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לֵאמֹר לְוַרְעֶךָ אֶתְגַּנֶּה:

רצון: "לך עלה!". אתה והעם • כאן לא אמר: 'ועמד'.

כִּי-לֶךְ עֲלֶה מִזֶּה • אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָה מְכַל הָאָרְצוֹת, לְכָךְ נֹאמַר: "עֲלֶה!". דְּבַר אַחֵר: כָּל־פִּי שְׂאֵמַר לוֹ בִשְׁעַת הַכַּעַס: "לְךָ־רַד!" אָמַר לוֹ בִשְׁעַת

ב ואשלה קדמד מלאכא ואתרף ית כנענאי אמורי וחתאי ופרזאי חזאי ויבוסי:

(ב) וְשַׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֵּאךָ וְגֵרְשָׁתִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הַאֲמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִזִּי וְהַיְבוּסִי:

כִּי-אֶל וְגֵרְשָׁתִי אֶת הַכְּנַעֲנִי וְגו' • שְׁשֵׁה אַמּוֹת הֵן, וְהַגְּרָגְשִׁי עָמַד וּפְנָה מִפְּנֵיהֶם מֵאֲלִיו.

ג לארעא עבדא חלב ודבש ארי לא אסלק שכנתי מבינה ארי עם קשי קנל את דילמא אשיצנה בארעהא:

(ג) אֶל־אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עִם־קִשְׁה־עֵרֶף אֶתְּחֶה פֶן־אֲכַלְךָ בְּדִרְךָ:

אתה • וכששכינתי בקרבכם ואתם מקרים בי, מרבה אני עליכם ועם. אכלך • לשון כליון.

כִּי-אֶל אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ • אֲנִי אוֹמֵר לְךָ לְהַעֲלוֹתֶם. כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ • לְכָךְ אֲנִי אוֹמֵר לְךָ: "וְשַׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֵּאךָ". כִּי עִם־קִשְׁה־עֵרֶף

ד וישמע עמא ית פתגמא בישא הדין ואתאבלו ולא שויו גבר תקון זיגה עלוהי:

(ד) וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבַר הַרְעֵה הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֵדִיו עֲלָיו:

שבת פח) כתרם שנתנו להם בחורב כשאמרו: 'נעשה ונשמע'.

כִּי-הַדְּבַר הַרְעֵה • שְׂאִין הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה וּמְהַלְכַת עִמָּם. אִישׁ עֵדִיו • (שְׂכַת פח) כְּתָרִים שֶׁנָּתַנוּ לָהֶם בְּחֹרֵב כְּשֶׁאָמְרוּ: 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע'.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת יהודית

לא אעלה את אורי בתוככם כי אתם קהל קשי ערף, כדי שלא אכלה אתכם בדרך. (ד) וכאשר שמע העם את הדיעה הרעה הזאת, התאבלו ולא שמו כל איש את לבושו המיוחד עליו.

נשבעתי לאברהם, ליצחק וליעקב באמירתי: לשושלתכם אתן אותה. (ב) ואשלה לפניך מלאך, ואגרש בעזרתו את הכנענים, האמורים והחתיים והפרזים והחזים והיבוסיים. (ג) אל ארץ מצפת בחלב ובדבש, כי

(לה) אזי נגף ה' את האנשים על שצרו לעצמם את העגל אשר עשהו אהרן. (א) ודבר ה' אל משה: צא לדרך, עלה מן המקום הזה אתה והעם אשר הוצאת אותם ממצרים, אל הארץ אשר

ה ואמר יי למשה אימר לבני ישראל אתון עם קשי קנל שעה חדא אסלק שכנתי מבינה ואשצנה וכען אעדי תקוין זיגוד מנהג גלי קדמי מה אעבד לך :

(ה) ויאמר יהוה אל משה אמר אל בני ישראל אתם עם קשה ערף רגע אחד אעלה בקרבך וכליתוך ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך :

אתכם. לפיך, טוב לכם שאשלח מלאך. ועתה • פרענות זו תלקו מיד, שתורידו עדיכם מעליכם. ואדעה מה אעשה לך • בפקדת שאר העון, אני יודע מה שבלבי לעשות לך.

כ"ט • רגע אחד אעלה בקרבך וכליתוך • אם אעלה בקרבך ואתם ממרים בי בקשיות ערפכם, אזעם עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמי, שנאמר (ישעיה כח) : "חבי כמעט רגע עד יעבר זעם", ואכלה

וואעדיאוי בני ישראל ית תקוין זיגיהוין מטורא דחורב :

(ו) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב :

כ"ט • את עדים מהר חורב • את העדי שהיה בידם מהר חורב.

ז ומשה נסיב ית משפנא ופרסה לה מקרא למשריתא ארחיק מן משריתא וקרי לה משפן בית אוילפנא ויהי כל דתבע אוילפן מן גדם יי נפק למשפן בית אוילפנא מקרא למשריתא :

(ז) ומשה יקח את האהל ונמהלו • מחוץ למחנה הרחוק מן המחנה וקרא לו אהל מועד והיה כל מבקש יהוה יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה :

ח כל מבקש ה' • מפאן למבקש פני זקן, כמקבל פני שכניה. יצא אל אהל מועד • כמו יוצא. דבר אחר : "והיה כל מבקש ה'", אפלו מלאכי השרת, כשהיו שואלים מקום שכניה, חבריהם אומרים להם : הרי הוא באהלו של משה.

כ"ט • ומשה • מאותו עון והלאה. יקח את האהל. לשון הנה הוא, לוקח אהלו ונוטהו מחוץ למחנה. אמר : מגדה לרב, מגדה לתמיד. הרחק • אלפים אמה, כענין שנאמר (יהושע א) : "אף רחוק יהיה ביניכם ובינו כאלפים אמה במדה". וקרא לו • והיה קורא לו "אהל מועד", הוא בית ועד למבקשי תורה.

ט והנה פד נפק משה למשפנא קימין כל עמא ומתעדין גבר בתרע משפנא ומסתכלין אחורי משה עד דעלל למשפנא :

(ח) והיה בצאת משה אל האהל יקומו כל העם ונצבו איש פתח אהלו והביטו אחרי משה עד באו האהלה :

י והביטו אחרי משה • לשבח : אשרי ילוד אשה שפך מבטח, שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהלו.

כ"ט • והיה • לשון הנה. בצאת משה • מן המחנה, ללכת אל האהל. יקומו כל העם • עומדים מפניו ואין יושבין עד שנתפסה מהם.

יא והנה פד עלל משה למשפנא נחית עמו דא דענא וקאם בתרע משפנא ומתמלל עם משה :

(ט) והיה פבא משה האהלה ירד עמוד הענן ועמד פתח האהל ודבר עם משה :

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

מקום המפגש אשר מחוץ למחנה. (ח) כאשר יצא משה אל האהל, קמו כל האנשים ועמדו נצבים כל איש ליד שער אהלו, ויעקבו בראשם אחר משה עד כניסתו אל האהל. (ט) וכאשר נכנס משה אל האהל,

(ו) ומיד פעלו בני ישראל להסרת לבושם המיוחד מהר חורב. (ז) ומשה לקח את האהל, והקים אותו מחוץ למחנה, רחוק ממנו, וקרא את שמו מקום המפגש, והיה כל מי שבקש ידע מאת ה', יצא אל

(ח) ודבר ה' אל משה : אמר לבני ישראל, אתם קהל קשי ערף, לכן אם אעלה את אורי בתוככם, אזי כהרף עין אכלה אתכם. וכעת גשו להסרת לבושכם המיוחד כדי שאידע אתכם מה אעשה בכם.

פא (בחי'ריק), פתרונו: הקול 'מדבר' בינו לבין עצמו וההדיוט שומע מא'לו, וכשהוא קורא 'מדבר' משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט.

כ"י ◀ וְדַבֵּר עִם־מֹשֶׁה • כמו 'ומדבר עם משה'. תרגומו: 'ומתמלל עם משה', שהוא כבוד שכינה, כמו (במדבר ז): "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים", ואינו קורא 'מדבר' (בשוא) א'לו. כשהוא קורא 'מדבר'

יחזן כל עמא ית עמוּדא דעננא קאם פתרע משפנא וקנימין כל עמא וסגדין גבר פתרע משפנא:

(י) וְרָאָה כָּל־הָעָם אֶת־עַמּוּד הָעֲנָן עֹמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ: כ"י ◀ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ • לשכינה.

יא ומתמלל יי עם משה ממלל עם ממלל כמא דממלל גבר עם חברה ותאב למשריתא ומשומשנה יהושע בר נון עולימא לא עדי מגו משפנא:

(יא) וְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֵׁעַ בֶּן־נוּן נֹעֵר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: פ

האחרונים ברצון. אמר מעתה, אמצעיים היו בכעס. בעשרה בתשרי נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל בשמחה ובלב שלם, ואמר לו למשה: "סלחתי כדברך" ומסר לו לוחות אחרונות, ונרד והתחיל לצויתו על מלאכת המשכן, ועשאוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד אלא מאהל מועד. ושב אל המחנה. תרגומו: 'ותב למשריתא, לפי שהוא לשון הנה, וכן כל הענין. וראה כל העם, וחזן. ונצברו', וקנימין. 'והביטו', ומסתכלין. 'והשתחוו', וסגדין. ומדרשו: 'ודבר ה' אל משה, שישוב אל המחנה. אמר לו: 'אני בכעס ואתה בכעס, אם-כן מי יקרבים?'

כ"י ◀ וְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים • ומתמלל עם משה. ושב אל-המחנה. לאחר שנדבר עמו, היה משה שב אל המחנה ומלמד לזקנים מה שלמד. והדבר הזה נהג משה מיום הפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי ב"ז בתמוז נשתברו הלוחות (תענית כח), ובי"ח שרף את העגל וכן את החוטאים, ובי"ט עלה, שנאמר (לעיל לב): "ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם וגו'", ועשה שם ארבעים יום ויבקש רחמים, שנאמר (דברים ט): "ואתנפל לפני ה' וגו'", ובראש-החדש אלול נאמר לו: 'ועלית בבקר אל הר סיני' לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם ארבעים יום, שנאמר בזה (שם י): "ואנכי עמדתי בקר פנימים הראשונים וגו'", מה הראשונים ברצון, אף

~ יום שלישי י"א אדר ~

יב נאמר משה קדם יי חזי דאת אמר לי אסיק ית עמא הדין ואת לא הודעתני ית די תשלח עמי ואת אמרת רביתך בשום ואף אשפכתא רחמין קדמי:

(יב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֲתָה אָמַר אֵלַי הֲעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאֲתָה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאֲתָה אֹמְרַת יְדַעְתִּיד בְּשֵׁם יוֹגֵם־מִצָּאת חַן בְּעֵינַי:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

והוא יחזר אל המחנה, והיה משרתו יהושע בן נון, עלם צעיר, לא יסור מן האהל. (יב) ואמר משה לה': אתה יודע כי

יחדו והשתחוו כל איש ליד דלת אהלו. (יא) ונדבר ה' אל משה, דבור ישיר בעל-פה בשם שמדבר אדם אל חברו.

וְאַתָּה אָמַרְתָּ יְדַעְתִּיךָ בְּשֵׁם • הַכֹּהֲנִיךָ מִשָּׂאֵר בְּנֵי אָדָם בְּשֵׁם חֲשִׁיבוֹת, שֶׁהָרִי אָמַרְתָּ לִּי (לעיל ט): "הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעֵבַב הָעֵנָן וְגו' וְגַם כִּךָ יֵאָמְנוּ לְעוֹלָם".

כ"ט • רָאָה אֶתְּהָ אָמַר אֵלַי • רָאָה, תָּן עֵינֶיךָ וּלְבָבְךָ עַל דְּבָרֶיךָ: "אֶתְּהָ אֹמֵר אֵלַי וְגו' וְאֶתְּהָ לֹא הוֹדַעְתָּנִי וְגו'". וְאֲשֶׁר אָמַרְתָּ לִּי (לעיל כ): "הִנֵּה אָנֹכִי שׁוֹלַח מִלְּאָךְ", אֵין זֶה הוֹדְעָה, שָׂאִין אָנִי חֲפֵץ בָּהּ.

יג וְכַעַן אִם כָּעַן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמֵיךָ הַדְּמָךְ הוֹדַעְתָּנִי כָּעַן יְתֵ אֹרַח טוֹבָךְ וְאִדְעָה רַחֲמֵךְ בְּדִיל דְּאֲשַׁכַּח רַחֲמֵיךָ הַדְּמָךְ וְיִגְלִי קְדָמְךָ אֲרִי עֲמָךְ עֲמַא הַדִּין:

(יג) וְעַתָּה אִם-נָא מִצְּאִיתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְתָּנִי נָא אֶת-דְּרָכְךָ וְאֶדְעָךָ לְמַעַן אֲמַצְאֶחֶן בְּעֵינֶיךָ וְרָאָה כִּי עֲמָךְ הִגּוֹי הַזֶּה:

תאמר "וְאֲעֲשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גְּדוֹל" וְאֵת אֵלֶּה תַעֲזֹב, רָאָה כִּי עֲמָךְ הֵם מִקְּדָם, וְאִם בְּהֵם תִּמָּאֵס, אֵינִי סוֹמֵךְ עַל הַיּוֹצֵאִים מִחֲלָצֵי שִׂיתְקִימוּ, וְאֵת תְּשׁוּלוֹם הַשֶּׁכֶר שְׁלִי בְּעַם הַזֶּה תוֹדִיעֵנִי. וְרַבּוֹתֵינוּ דְרָשׁוּהוּ בְּמִסְכַּת בְּרָכוֹת (דף ט), וְאֵנִי לִישָׁב הַמִּקְרָאוֹת עַל אֲפֻגֵיהֶם וְעַל סוֹדָם בְּאֵתִי.

כ"ט • וְעַתָּה • אִם אָמַת שְׁמַצְאִיתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ, "הוֹדִיעֵנִי-נָא אֵת דְּרָכְךָ", מַה שֶּׁכָּר אֶתְּהָ נוֹתֵן לְמוֹצְאֵי חֵן בְּעֵינֶיךָ? • וְאֶדְעָךָ לְמַעַן אֲמַצְאֶחֶן בְּעֵינֶיךָ • וְאִדְעָה בְּזוֹ מִדַּת תְּגִמּוּלָךְ, מַה הִיא מִצִּיאַת חֵן שְׁמַצְאִיתִי בְּעֵינֶיךָ. וּפְתוּרֵן "לְמַעַן אֲמַצְאֶחֶן", לְמַעַן אֲפִיר בְּמַה שֶּׁכָּר מִצִּיאַת הַחֵן. וְרָאָה כִּי עֲמָךְ הִגּוֹי הַזֶּה • שְׁלֹא

יד וְאָמַר שְׁכַנְתִּי תְּהִה וְאֲנִיחַ לָךְ:

(יד) וַיֹּאמֶר פָּנֵי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ:

כ"ט • וַיֹּאמֶר פָּנֵי יִלְכוּ • כְּתַרְגוּמוֹ, לֹא אֲשַׁלַּח עוֹד מִלְּאָךְ, אָנִי בְּעַצְמֵי אֵלְךָ, כְּמוֹ: (שְׁמוּאֵל ב טז) "וּפְנֵיךָ הוֹלְכִים בְּקֶרֶב".

כ"ט • וַיֹּאמֶר פָּנֵי יִלְכוּ • כְּתַרְגוּמוֹ, לֹא אֲשַׁלַּח עוֹד מִלְּאָךְ, אָנִי בְּעַצְמֵי אֵלְךָ, כְּמוֹ: (שְׁמוּאֵל ב טז) "וּפְנֵיךָ הוֹלְכִים בְּקֶרֶב".

טז וְאָמַר קְדָמוּהִי אִם לִית שְׁכַנְתָּךְ מִהֲלֻכָּא בִּינָנָא לֹא תִסְקִינָנָא מִכָּא:

(טז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם-אֵין פָּנֶיךָ הַלְכִים אֶל-תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:

כ"ט • וַיֹּאמֶר אֵלָיו • בְּזוֹ אָנִי חֲפֵץ, כִּי עַל-יְדֵי מִלְּאָךְ אֵל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה.

טז וּבְמַה יִדְעָה הָכָּא אֲרִי אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמֵיךָ הַדְּמָךְ אָנָּא וְעֲמָךְ הֲלֹא בְּמַהֲךָ שְׁכַנְתָּךְ עֲמָנָא וְיִתְעַבְדֵן לָנָא פְרִישֵׁן לִי וְלְעֲמָךְ מִשְׁנֵי מִכָּל עֲמָא דִּי עַל אֲפִי אֲרַעָא:

(טז) וּבְמַה יִדְעָה אִפּוֹא כִּי-מִצְּאִיתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אָנִי וְעֲמָךְ הֲלֹא בְּלִבְתָּךְ עֲמָנִי וְנִפְלִינִי אָנִי וְעֲמָךְ מִכָּל-הָעָם אֲשֶׁר עַל-פָּנֵי הָאָדָמָה: פ

וְנִפְלִינִי אָנִי וְעֲמָךְ • וְנִהְיָ מִכְּדָלִים בְּדָבָר הַזֶּה מִכָּל הָעָם, כְּמוֹ (לעיל ט): "וְהִפְלָה ה' בֵּין מִקְנֵהוּ? שְׂרָאֵל וְגו'".

כ"ט • וּבְמַה יִדְעָה אִפּוֹא • יוֹדַע מִצִּיאַת הַחֵן, "הֲלֹא בְּלִבְתָּךְ עֲמָנִי", וְעוֹד דְּבָר אַחַר אָנִי שׁוֹאֵל מִמֶּךָ, שְׁלֹא תִשְׁרָה שְׁכִינְתָּךְ עוֹד עַל אַמּוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים.

הַזֶּה. (טז) וְעַל יְדֵי מַה יִכָּר מַעֲתָה כִּי כָּבֹד מִצְּאִיתִי חֵן אֲצִלְךָ, אָנִי וְעֲמָךְ? רַק בְּהִלְכִית אֹרְךָ אֲתָנִי, וְאִזִּי נִהְיָ אָנִי וְעֲמָךְ מִכְּדָלִים מִכָּל הָאַמּוֹת אֲשֶׁר עַל פָּנֵי הָאָדָמָה.

אֲמַצְאֶחֶן חֵן אֲצִלְךָ, וְהִבַּט כִּי הִיא עֲדָתְךָ, הָאָמָה הַזֹּאת. (יד) אָמַר לוֹ: אֹרִי יִלְךָ אֶתְּךָ עַד כִּי אָבִיא אוֹתְךָ אֶל הַמְּנוּחָה. (טז) אָמַר: אִם לֹא יִלְךָ אֹרְךָ אֲתָנִי מַעֲתָה, אֵל תַּעֲלֵה אוֹתָנִי מִן הַמְּקוֹם

~ יום רביעי י"ב אדר ~

י' ויאמר יי למשה אף ית פתגמא הדין די מללתא אעבד ארי אשפחתא רחמין קדמי ורבייתך בשום:

(י) ויאמר יהוה אל־משה גם את־הדבר הזה אשר דברת אעשה פִּי־מִצַּאת חן בעיני ואדעך בשם:

עֵינַיִם, כגון (אייב ד): "ואלי דבר גנב", שומעין על־ידי שליח.

כ"ט ~ גם את־הדבר הזה • שלא תשרה שכינתי עוד על עובדי אלילים, אעשה. ואין דבריו של בלעם הרשע על־ידי שרית שכינה, אלא: "נופל וגלוי

יח ויאמר אחזיני כען ית יקרך:

(יח) ויאמר הראני נא את־כבודך:

כ"ט ~ ויאמר הראני נא וגו' • ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקבלים, והוסיף לשאל להראותו מראית כבודו.

יט ויאמר אנא אעבר כל טובי על אפיך ואקרי בשמא דיי קדמך ואחון למן דאחון וארחם על מן דארחם:

(יט) ויאמר אני אעביר כל־טובי על־פניך וקראתי בשם יהוה לפניך וחנתי את־אשר אחן ורחמתי את־אשר ארחם:

זה שאתה רואה אותי מעטף וקורא י"ג מדות, הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל־ידי שיזכירו לפני ר'חום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי לא כלים. וחנתי את אשר אחן • אותן פעמים שארצה לחון. ורחמתי • עת שאחפץ לרחם. עד כאן לא הבטיחו אלא עתים אענה ועתים לא אענה, אכל בשעת מעשה אמר לו: "הנה אנכי כורת ברית", הבטיחו שאינן חוזרות ריקם (ראש השנה שם).

כ"ט ~ ויאמר אני אעביר וגו' • הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפלה, ששנצרכת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות, אין עוד תקנה? אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור ואתה צפון במערה. וקראתי בשם ה' לפניך • ללמדך סדר בקשות רחמים, אף אם תכלה זכות אבות (ראש השנה יז), וכסדר

כ ויאמר לא תיכול למחזי ית אפי שכנתי ארי לא יחזיני אנשא ויתקים:

(כ) ויאמר לא תוכל לראת את־פני כי לא־יראני האדם וחי:

כ"ט ~ ויאמר לא תוכל וגו' • אף כשאעביר כל טובי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני.

כא ויאמר יי הא אתר מתקן קדמי ותמעמד על טגרא:

(כא) ויאמר יהוה הנה מקום אתי ונצבת על־הצור:

ומדרשו, על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר: 'המקום אתי', ואינו אומר 'אני במקום', שהקדוש־ברוך־הוא מקומו של עולם, ואין עולמו מקומו.

כ"ט ~ הנה מקום אתי • בהר אשר אני מדבר עמך, תמיד יש מקום, מוכן לי לצרכך, שאטמינך שם שלא תזנק, ומשם תראה מה שתראה, זהו פשוטו.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

- (יז) ודבר ה' אל משה: הדבר הזה אשר בקשת, אותו אעשה גם כן, כי כבר מצאת חן אצלי, והוקרתי את שמך.
- (יח) אמר: הראני את אורך גם כן.
- (יט) אמר (הקב"ה): אני אעביר את כל אורי בנוכחותך, וכן אקרא בשם בורא העולם לפניך, ואחן את אשר אחן, וארחם את אשר ארחם.
- (כ) ויאמר: לא תהיה מסגל לראות את אורי, כי לא יראהו אדם ויחיה.
- (כא) ויאמר ה' הנה מקום אצלי, התיצב על הצור.

(כב) וְהָיָה בַעֲבַר כְּבוֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצֹּר וְשִׁפְתַי כְּפִי עֲלֶיךָ עַד-עֲבָרֶי:

וְשִׁפְתַי כְּפִי • (תורת כהנים, פרשת ויקרא) : מכאן שנתנה רשות למתפללים לחבל, ותרגומו: 'ואגין במימרי', פנוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו צריך לסוכך עליו בכף ממש.

כְּפִי עֲלֶיךָ עַד-עֲבָרֶי • בנקרת הצור. כמו (במדבר טו) : "העיני האנשים ההם תנקר", (משלי ל) : "יקרוה עורבי נחל", (ישעיה לח) : "אני קרתי ושתימי מים", גזרה אחת להם. 'נקרת הצור', קרית הצור.

(כג) וְהִסְרֹתִי אֶת-כְּפִי וְרֵאִיתָ אֶת-אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יִרְאוּ:

וְהִסְרֹתִי אֶת-כְּפִי • 'ואערי ית דברת יקרי', פשתסתלק הנהגת כבודי מכנגד פניך ללכת משם ולהלן. **וְרֵאִיתָ אֶת-אַחֲרֵי** • הראהו קשר של תפלין.

~ נקודות משיחות קודש ~

כפרת החטא על-ידי "קשר של תפלין"

<p>אותו ומתחשו "בכל יום תמיד", איך שניך הוא באותו רגע לעבר על רצונו ותברך?</p> <p>אלא, שברגע שהוא שעובר על רצונו ותברך "שוכח" הוא על אמונתו בהקב"ה. ואם היה "זוכר" את האמונה שיש לו בלבבו פנימה, לא היה שניך לעבר חס-ושלום על רצון השם-תברך.</p> <p>וזהו הטעם שששהאדם רוצה לעקור ולכפר על החטא, ואומר י"ג מדות לבקש רחמים מהקב"ה, צריך להיות עטוף בטלית ותפלין, כי שתי מצות אלו תוכנם ענין ה"זכירה". דמצות ציצית היא "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" (שלה טו, טז), וגם מצות תפלין היא "והיה גו' לזכרון בין עיניך" (בא יג, ט).</p> <p>(ע"פ למו"ש כך כד עמ' 232 ואילך - מתוך לקראת שבת)</p>	<p>וְרֵאִיתָ אֶת-אַחֲרֵי</p> <p>הראהו קשר של תפלין (לג, כג. ובפירוש רש"י) מצינו שבעת שלמד הקב"ה למשה "סדר בקשת רחמים" וקריאת י"ג מדות, הראה לו הקב"ה את עצמו כאלו הוא "מעטף" בטלית (רש"י שם, יט דבור-המתחיל ויאמר), ומעטף בתפלין - "הראהו קשר של תפלין".</p> <p>גיש לענין מהי השכיכות בין טלית ותפלין, לבקשת סליחה ומחילה וקריאת י"ג מדות?</p> <p>גיש לבאר זה, דהנה יש לתמה איך שניך ששהאדם יעבר על מצותיו של הקב"ה, ויהי ישראל הם "מאמינים בגי מאמינים" (שבת צז, א), ומאמין הוא באמונה שלימה שהקב"ה "מתדש בכל יום תמיד מעשה בראשית", ואם כן בנעו שברגע זה חיו תלויים בהקב"ה, הבוור</p>
--	--

~ יום חמישי י"ג אדר ~

א ואמר יי למשה פסל לך תרין לוחי אבניא כדקדמאי ואכתוב על לוחיא ית פתגמניא די הוו על לוחיא קדמאי די תברתא :

לד (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פֶּסֶל-לְךָ שְׁנֵי-לֹחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים וְכַתְּבֵתִי עַל-הַלֹּחֹת אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלֹּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת-יהודית

(כב) וכאשר יעבר עליך אורי, אשים אותך בנקרת הצור ואפרש על ענני עליך, עד שתעבר ראשית אורי. **(כג) אחריו זאת אסיר את ענני כדי שתראה את סימת אורי, ואת ראשיתו - לא תראה.**

(א) וידבר ה' אל משה: תצב שני לוחות יהלום כראשונים, כדי שאכתב עליהם את כל הדבור אשר היה על

הקלוקול אלא מן השפחות, נתרצה לה. אמר לו שושבינה: "כתב לה כתבה אחרת, שנקרעה הראשונה", אמר לו המלך: "אתה קרעת אותה, אתה קנה לה ניר אחר, ואני אכתב לה בכתב ידי". כך, המלך, זה הקדוש-ברוך-הוא. השפחות, אלו ערבי-רב. והשושבין, זה משה. ארוסתו של הקדוש-ברוך-הוא, אלו ישראל. לכך נאמר: "פסל לך".

כ"י פסל-לך • הראהו מחצב סנפירינון מתוך אהלו, ואמר לו: הפסלת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה. פסל-לך • אתה שברת הראשונות, אתה פסל לך אחרות. משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות. מתוך קלוקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתבתה. אמר: "אם יאמר המלך להרגה, אמר לו 'עדין אינה אשתך'". בדק המלך ומצא שלא היה

~ נקודות משיחות קודש ~

העגל נטלו ממנו ולא חזרו בלוחות השניות (רק בשבת נותנים לו, כדאימא [כמו שכתוב] ב'פרי עץ חיים'). מעלת לוחות השניות שנתן גם-כן הלכות מדרש אגדות כו', כפלים לתושיה כדאימא [כמו שכתוב] ב'שמות רבה' מ"ו [במדרש 'שמות רבה' תחלת פרשה מו], וקירון עור פני משה.

חלוק [=ההבדל שבין] לוחות הראשונות ולוחות האחרונות: בלחות עצמן - הראשונות מעשה אלקים, השניות פסל-לך. המכתב - חרות על הלחות, שפךרשת רבותינו ו"ל (עריבין נה, א) הוא רק בלחות הראשונות. במעלת בני ישראל - בלחות הראשונות צדיקים, כשעמדו על הר סיני פסקה וזממן, בשניות בעלי-תשובה. במעלת משה - במתן-תורה נתן למשה אלק אורות במתנה, ובחטא

(היום יום, יז תמוז)

בנהו זמין לצפרא ותסק בצפרא לטורא דסיני ותתעמד קדמי תמן על ריש טורא:

(ב) וְהָיָה נֶכּוֹן לְבַקֵּר וְעֹלִית בְּבִקְרֵי אֱלֹהֵיךָ סִינִי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הַהָר:

כ"י נכון • מזמן.

גוּאֲנֵשׁ לֹא יִסַּק עִמָּךְ וְאֵף אֲנֵשׁ לֹא יִתְחַזֵּי בְּכָל טוּרָא אֵף עֵנָא וְתוּרָא לֹא יִרְעוּן לְקַבֵּל טוּרָא הַהוּא:

(ג) וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֱלֹהִים בְּכָל־הָהָר גַּם־הִצֵּאן וְהַבְּקָר אֱלֹהֵיךָ אֶל־מֹול הָהָר הַהוּא:

כ"י וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ • הראשונות, על-ידי שהיו בתשואות וקולות וקולות, שלטה בהן עין רעה. אין לך יפה מן הצניעות.

ד וּפְסַל תְּרִין לוחי אבניא פקדמאי ואקדמ משה בצפרא וסלק לטורא דסיני פמא דפקד יי יתה ונסב בידה תרין לוחי אבניא:

(ד) וַיִּפְסַל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשִׁימִים וַיִּשְׁפֹּם מֹשֶׁה בְּבִקְרֵי וַיַּעַל אֱלֹהֵיךָ סִינִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

כָּרָאשׁוּנִים, וְהַשְּׂכִימִים מֹשֶׁה לִפְנֵי הַגֵּן הַחֲמָה, וְעֵלָה אֶל הַר סִינִי כַּאֲשֶׁר פָּקַד עֲלָיו ה', וְלָקַח עִמּוֹ אֶת שְׁנֵי לוחות הַיְהִלְמִים.

(א) וְלֹא יַעֲלֶה אִדָּם אִתְךָ, וְלֹא יִרְאֶה אֵף בְּחֵלֶק מִן הָהָר. אֲפִלוּ הִצֵּאן וְהַבְּקָר לֹא יִרְעוּ בְּסִמוּךְ אֲלָיו. (ד) וְלָכֵף חֲצַב שְׁנֵי לוחות יְהִלְמִים

שְׁנֵי הַלוחות הַרְאשׁוּנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ. (ב) וְהָיָה נֶכּוֹן בְּעֵלּוֹת הַשְּׁחַר, לִפְנֵי הַגֵּן הַחֲמָה, וְעֵלָה בְּעֵלּוֹת הַשְּׁחַר, לִפְנֵי הַגֵּן הַחֲמָה, אֶל הַר סִינִי וְהִתְנַצַּב לִי שָׁמָּה עַל רֹאשׁ הָהָר.

(ה) וַיֵּרֶד יְהוָה בַּעֲנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:

ה וְאֶתְגַּלִּי יְיָ בַּעֲנָנָא וְאֶתְעַתֵּד עִמָּה תַּמָּן וַיִּקְרָא בְּשֵׁמָא דִּי יְיָ:

כ"ט - וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה' • מִתְרַגְּמִינָן: 'וַיִּקְרָא בְּשֵׁמָא דֵה'.

(ו) וַיַּעֲבֹר יְהוָה | עַל-פְּנֵי וַיִּקְרָא יְהוָה | יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב-חֶסֶד וְאֱמֶת:

ו וְאֶעְבֵּר יְיָ שְׁכֵנְתָהּ עַל אַפּוּהִי וַיִּקְרָא יְיָ | אֵלְהָא רַחֲמָנָא וְחַנּוּנָא מְרַחֵיק רְגֵז וּמְסַגֵּי לְמַעְבַּד טַבְּוֹן וַיִּקְשׁוּט:

מְאַרְיָךְ אַפּוֹ וְאִינּוּ מְמַהֵר לְהַפְרֵעַ, שְׁמָא יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה. וְרַב-חֶסֶד • לְצַרִּיכִים חֶסֶד, שְׁאִין לְהֵם זְכוּיֹת כָּל-כָּף (ראש-השנה יז) • וְאֱמֶת • לְשֵׁלֵם שְׁכָר טוֹב לְעוֹשֵׂי רְצוּנוֹ.

כ"ט - ה' ה' • (ראש-השנה יז): מִדַּת רַחֲמִים הִיא, אַחַת קִדְּם שְׁיַחֲטָא, וְאַחַת לְאַחַר שְׁיַחֲטָא וְיָשׁוּב. אֵל • אַף זֶה מִדַּת רַחֲמִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים כב): "אֵלִי, אֵלִי, לָמָּה עֲזַבְתָּנִי". וְאִין לוֹמַר לְמַדַּת הַדִּין 'לָמָּה עֲזַבְתָּנִי', כִּף מְצַאֲתִי ב'מְכִילְתָּא'. אַרְךָ אַפַּיִם • (סנהדרין קיא):

~ נקודות משיחות קודש ~

— גם אם האדם עבר עברה, עוזר לו שם הוי' (בדרושה נעלית יותר) לשוב בתשובה.

אחת קדם שַׁחֲטָא, ואחת לאחר שַׁחֲטָא וְיָשׁוּב (רש"י לד, ו) ידועה הקשוא, מה צריך אדם רחמים קדם שַׁחֲטָא. ויש לומר: קדם שַׁחֲטָא — שם הוי' עוזר לאדם להתגבר על צרו ולא להפשל בחטא מלכתחלה. לאחר שַׁחֲטָא וְיָשׁוּב:

(לקוטי שיחות, כרך ט, עמ' 172)

ז נטר טיבו לאלפי דרין שבק לענון ולמרוד ולחובין סלח לדמבין לאורייתה ולדלא תיבין לא מזכי מסער חובי אבהן על בנין ועל בני בנין מרדין על דר תליתי ועל דר רביעי:

(ז) נִצַּר חֶסֶד לְאֱלֹפִים נִשְׂא עֵוֹן וּפְשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פְּקֹד | עֵוֹן אָבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בְּנֵי בָנִים עַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רַבְעִים:

(יזמא פו). פְּקֹד עֵוֹן אָבוֹת עַל-בָּנִים • כְּשִׂאוֹחֲזִים מַעֲשֶׂה אָבוֹתֵיהֶם בְּיַדֵּיהֶם, שְׁכָכָר פִּרְשׁ בְּמִקְרָא אַחַר, "לְשׁוֹנְאִי". וְעַל רַבְעִים • דוֹר רְבִיעִי. נִמְצְאָת מִדָּה טוֹבָה מְרַבָּה עַל מִדַּת פְּרַעְנוֹת אַחַת לְחֻמֶּשׁ מֵאוֹת, שְׁכַמְדָּה טוֹבָה הוּא אוֹמֵר: "נִצַּר חֶסֶד לְאֱלֹפִים".

כ"ט - נִצַּר חֶסֶד • שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה לְפָנָיו. לְאֱלֹפִים לְשָׁנֵי אֱלֹפִים דוֹרוֹת. עֲוֹנוֹת • אֵלוֹ הַזְּדוֹנוֹת. פְּשָׁעִים, אֵלוֹ הַמְרָדִים שְׁאָדָם עוֹשֶׂה לְהַכְעִיס. וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה • לְפִי פְּשׁוּטוֹ, מִשְׁמַע שְׁאִינּוּ מוֹתֵר עַל הָעוֹן לְגַמְרִי, אֵלָּא נִפְרַע מִמֶּנּוּ מַעֲט מַעֲט. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: מִנְקָה הוּא לְשָׁבִים, וְלֹא יִנְקָה לְשְׁאִינָן שָׁבִים

ח וְאִוְחֵי מוֹשֶׁה וַיִּכְרַע עַל אֲרָעָא וּסְגִיד:

(ח) וַיִּמְהַר מוֹשֶׁה וַיִּקְדַּ אֲרָצָה וַיִּשְׁתַּחֲוּ:

כ"ט - וַיִּמְהַר מוֹשֶׁה • כְּשִׂרְאָה מוֹשֶׁה שְׁכִינָה עוֹבְרַת וְשָׁמַע קוֹל הַקְּרִיאָה, מִיָּד: "וַיִּשְׁתַּחֲוּ".

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ה) וַיִּקְרָא בְּשֵׁם בּוֹרָא הָעוֹלָם. (ז) וְכִאֲשֶׁר עָבַר אוֹרוֹ שֶׁל ה' בֵּין יְדָיו (לפניו) קָרָא: ה'! ה'! בְּעַל הַפֶּחַ וְהִיכַלְתָּ, הָרַחוּם, הַחַנּוּן, אַרְךָ הַמִּתְנַה, בְּעַל רַבּוּי הַחֶסֶד וְהַהֲטָבָה.

(ז) מְשֻׁמֵּר הַחֶסֶד לְאֱלֹפִים, מְכַפֵּר הָעוֹן (מַסְעֵן כַּבֵּד שֶׁל אִשְׁמַח) וְהַפְּשַׁע וְהַשְּׁגָגָה, וְיִזְכָּה (מִהַשְּׁגָגוֹת לְשָׁבִים), וְלֹא יִזְכָּה (מִהַשְּׁגָגוֹת לֹאֵלֶּה שְׁאִינִים שָׁבִים), הַדּוֹרֵשׁ וְהַשְּׁתַּחֲוָה.

אֵת עֲוֹנוֹת הָאָבוֹת עִם הַבָּנִים וְהַשְּׁלִישִׁים וְהַרְבִּיעִיִּים. (ח) וַיִּמְהַר מוֹשֶׁה וְהַשְּׁתַּחֲטַח עַל הָאָרֶץ וְהַשְּׁתַּחֲוָה.

ט ואמר אם כען אשפחית רחמין קדמך יי
תהך כען שכנתא דיי בינא ארי עם קשי
קדל הוא ותשבוק לחונא ולחטאנא
ותחסנא:

(ט) וַיֹּאמֶר אֱמֹנָא מְצֵאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יִלְדָנָא
אֲדֹנָי בְּקֶרְבְּנוּ כִּי עִם־קִשְׁהָ עֵרְפָּה הוּא וְסִלְחַת
לְעוֹנָנוּ וּלְחַטֵּאתָנוּ וְנַחֲלָתָנוּ:

וְנַחֲלָתָנוּ • וְתַתְּנֵנוּ לָךְ לְנַחֲלָה (סְפָרִים אַחֲרֵים:
שְׁתַּתֵּן לָנוּ נַחֲלָה) מִיַּחְדָּת, זוּ הִיא בְּקִשְׁתָּ: "וְנַפְלִינוּ
אֲנִי וְעַמִּי", שְׁלֹא תִשְׁרֶה שְׂכִינְתְּךָ עַל הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי
אֱלִילִים.

כִּי" • יִלְדָנָא ה' בְּקֶרְבְּנוּ • כְּמוֹ שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ,
מֵאַחַר שְׁאֵתָה נוֹשָׂא עוֹן, וְאִם "עִם קִשְׁהָ עֵרְפָּה הוּא"
וְיִמְרוּ בָךְ, וְאֲמַרְתָּ עַל זֹאת: "פֶּן אֶכְלַךְ בַּדְרֹךְ", אֵתָה
תִּסְלַח לְעוֹנֵינוּ וְגו', יֵשׁ כִּי בְּמָקוֹם אִם'.

... ביום י"ז תמוז ותשעה באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על-דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד-לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על-דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד-לבוא, ואדרבה – על-ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרי"ה מגדיל השמחה והיום טוב'.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

עטרת מרים
בְּשֶׁרְיָם שְׁלֹא יִחֹל כָּל וְכָל, וְדָרְבִי לְמֹחַל מִכָּל וְכָל: י כִּי פֶּאֶשֶׁר יִרְדַּ
הַגֹּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַח לֹא יֵשׁוּב רִיקָם כִּי אִם־הִרְוָה
הַשְּׂבִיעַ אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ מוֹצֵיא חַצְמַח מִתַּרְעוּן עֵוֹמֵק הָאָרֶץ
וְהַצְמִיחָהּ חַצְמַעַל לְאָרֶץ וְנָתַן זֶרַע לְזֵרַע וְלַחֵם לְאֹכֵל: יא כֵּן
יְהִי דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־
יֵשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אִם־עֲשֵׂה
אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר
שָׁלַחְתִּיו שְׂבוּדָא תַּקְנֵם הַכְּסָתִי:
יב וְזוֹתִי הַכְּסָתָה כִּי־בִשְׂמֹחָה
תֵּצְאוּ מִן תְּהִלַּת וּבִשְׁלוֹם תִּוְבְּלוּן
תִּוְבְּאוּ לְאֶרְצְכֶם, הַתְּרִים וְהַגְּבֻעוֹת
יַפְצְחוּ לְפָנֵיכֶם רָגְזָה דְרֹךְ מִשָּׁל,

עטרת מרים
ו דְרִשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצָאוֹ בְּעוֹד הוּא מְצוּי בְּכֶם קְרָאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב:
ז יַעֲזוֹב רָשָׁע דְרָכָו בְּמַעֲשֵׂה וּבַפֶּה וְאִישׁ אֹן מִחֲשַׁבְתּוֹ רַעוּת וְיֵשֵׁב
וְיֵשׁוּב אֶל־יְהוָה וּיְרַחֲמֵהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ וְיֵשׁ תַּקְוָה כִּי־יִרְבֶּה לְסִלּוֹחַ:
ח כִּי לֹא מִחֲשַׁבּוֹתַי מִחֲשַׁבּוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי מְרַבֶּה לְסִלּוֹחַ וְלֹא יִשְׁאָר אֲצִלִּי
מִהַעוֹן דְּבִי וְלֹא דְרִכִּיכֶם דְרָכֵי דְרֹךְ
כְּשֶׁרְיָם לְעַנּוֹשׂ אֶת הַפּוֹרֵד בּוֹ וְאִן
מוֹעִיל תְּשׁוּבָה וּפִיּוּם, אֲבָל דְרָכֵי לֹא כֵן
הִיא נְאֻם יְהוָה: ט וְאִן פֶּאֶן רַק
הַכְּדָל בְּפִחוֹת וְיַתֵּר, אֵלֹא כִּי כְמוֹ
גְבָהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גְבָהוּ
בְּהַכְּדָל רַב דְרָכֵי מִדְרִכִּיכֶם
וּמִחֲשַׁבְתֵי מִמִּחֲשַׁבְתֵיכֶם כִּי דְרֹךְ

הפטרה לתענית ציבור בישיעה פרק גה

ו דְרִשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצָאוֹ קְרָאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ
קְרוֹב: ז יַעֲזוֹב רָשָׁע דְרָכָו וְאִישׁ אֹן
מִחֲשַׁבְתּוֹ וְיֵשֵׁב אֶל־יְהוָה וּיְרַחֲמֵהוּ וְאֶל־
אֱלֹהֵינוּ כִּי־יִרְבֶּה לְסִלּוֹחַ: ח כִּי לֹא
מִחֲשַׁבּוֹתַי מִחֲשַׁבּוֹתֵיכֶם וְלֹא דְרִכִּיכֶם דְרָכֵי נְאֻם יְהוָה: ט כִּי־גְבָהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גְבָהוּ דְרָכֵי
מִדְרִכִּיכֶם וּמִחֲשַׁבְתֵי מִמִּחֲשַׁבְתֵיכֶם: י כִּי פֶּאֶשֶׁר יִרְדַּ הַגֹּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַח לֹא יֵשׁוּב
כִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְנָתַן זֶרַע לְזֵרַע וְלַחֵם לְאֹכֵל: יא כֵּן יְהִי דְבָרִי
אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יֵשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אִם־עֲשֵׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיו:
יב כִּי־בִשְׂמֹחָה תֵּצְאוּ וּבִשְׁלוֹם תִּוְבְּלוּן הַתְּרִים וְהַגְּבֻעוֹת יַפְצְחוּ לְפָנֵיכֶם רָגְזָה וְכָל־עֲצֵי הַשָּׂדֶה

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ט) אָמַר: אִם מְצֵאתִי חֵן אֶצְלְךָ, אֱלֹהֵי, יִלְךְ אֹרֶךְ בִּינֵינוּ, כִּי הֵם קִהַל קָשֵׁי הָעֵרְפָּה, אֲזִי סִלַּח עוֹנוֹתֵינוּ וְשָׂגוֹתֵינוּ, וְתִתְּנֵנוּ לְהִיּוֹת שְׁלָךְ.

עטרת מרים

וְכַל־עֲצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחָאוּ־כָף וְכַפֵּיהֶם לְשִׁמּוֹת, גַּם זֶה עֵינֵן מְלִיצָה:
 יג תחת במקום הנעצוין הרשעים יעלה ברוש ומשלו צדיקים ותחת
 הפרפר ונעצוין הם מיני קוצים ויעלה הדם והיה הדבר הזה ליהוה לשם
 גבורה לאות עד עולם לא יפרת: א אמר לבני הגלות פה אמר יהוה
 שמרו משפט בין אדם לחבירו
 ועשו צדקה בין אדם למקום, כר
 קרובה ישועתי לבוא על ידי זה
 וצדקתי להגלות ורק החשובה
 מעשבת ביאת המשיח: ב אשרי
 אנוש יעשה זאת את האמר
 למטה ובן־אדם יחזיק בה שמר
 שבת מחללו מחללו ושמר ידו
 מעשות פל־רע: ג ואל־יאמר
 בן־הנזכר הנלוה אל־יהוה להאמין
 בו לאמר הבדל יבדילני יהוה
 מעל עמו בעת יקבלו הטובה ולא
 אקבל עמקם, ואם פו למח אצדק
 ואל־יאמר הסרים הן אני עין
 יבש ואיני מגדל פרי, ולא ישאר שמו
 לזכרון ועל מה אשר דרפי: ד פירכה
 א אמר יהוה לסריסים אשר

עטרת מרים

ישמרו את־שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים אותם
 בכריתו בתורתו: ה ונתתי להם בביתי ובחומותי במושב
 הסנהדרין והקנים יד מקום מעלה ושבת ושם שיקפור לטובה, והוא דבר טוב
 יותר מזכרון הכא מפנים ומבנות שם לטובה עד עולם את־ללו אשר
 לא יפרת וברון שמו: ו ובני הנזכר
 ובני העמים הנלוים על־יהוה אל ה'
 לשרתו ולאהבה את־שם יהוה
 להיות לו לעבדים כל מי בהם
 אשר שמר שבת מחללו
 ומחזיקים בכריתו בתורתו:
 ז פשיכואו להתנזר: והביאותים את
 העושים כל אלה אל־תר קדשי אל
 בית המקדש ושמחתים אשמחם
 בבית תפילתי בבית המזבח להתפלל
 שם לפני, עולתיהם וזבחתיהם יהיו
 מקבלים לרצון על־מזבחי פי ביתי
 בית־תפלה יקרא יהיה מוכן לכל־
 העמים: ח נאם אדני יהוה
 מקבץ מקבץ נדתי ישראל עוד
 אקבץ גרים עליו על ישראל להיות
 נוספים לנקבציו מישראל:

ימחאו־כף: יג תחת הנעצוין יעלה ברוש
 ותחת הפרפר יעלה הדם והיה ליהוה לשם
 לאות עולם לא יפרת: א פה אמר יהוה
 שמרו משפט ועשו צדקה פי־קרובה ישועתי
 לבוא וצדקתי להגלות: ב אשרי אנוש
 יעשה זאת ובן־אדם יחזיק בה שמר שבת
 מחללו ושמר ידו מעשות פל־רע: ג ואל־
 יאמר בן־הנזכר הנלוה אל־יהוה לאמר הבדל
 יבדילני יהוה מעל עמו ואל־יאמר הסרים הן
 אני עין יבש: ד פירכה א אמר יהוה

לסריסים אשר ישמרו את־שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בכריתו: ה ונתתי להם
 בביתי ובחומותי יד ושם טוב מפנים ומבנות שם עולם את־ללו אשר לא יפרת: ו ובני הנזכר
 הנלוים על־יהוה לשרתו ולאהבה את־שם יהוה להיות לו לעבדים פל־שמר שבת מחללו
 ומחזיקים בכריתו: ז והביאותים אל־תר קדשי ושמחתים בבית תפילתי עולתיהם וזבחתיהם לרצון
 על־מזבחי פי ביתי בית־תפלה יקרא לכל־העמים: ח נאם אדני יהוה מקבץ נדתי ישראל עוד
 אקבץ עליו לנקבציו:

בִּירוּ מְרַב יָמִים: ה ורחבות העיר ימלאו
 ילדים וילדות משחקים ברחבתיה: ו פה אמר
 יהוה צבאות פי יפלא בעיני שארית העם הזה
 בימים ההם גם־בעיני יפלא נאם יהוה צבאות:
 ז פה אמר יהוה צבאות הנני מושיע את־עמי
 מארץ מזרח ומארץ מבוא השמש: ח והבאתי
 אתם ושכנו בתוך ירושלים והיו לי לעם ואני
 אהיה להם לאלהים באמת ובצדקה: ט פה

זכריה פרק ח
 א ויהי דברי־יהוה צבאות לאמר: ב פה אמר
 יהוה צבאות קנאתי לציון קנאה גדולה וחמה
 גדולה קנאתי לה: ג פה אמר יהוה שבתי
 אל־ציון ושכנתי בתוך ירושלים ונקראה
 ירושלים עיר־האמת והרי־יהוה צבאות הר
 הקדש: ד פה אמר יהוה צבאות עד ישבו
 זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו

אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת תְּחֻקְנָה יְדֵיכֶם הַשְּׁמַעִים
 בְּיָמִים הָאֵלֶּה אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּי
 הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בְּיוֹם יִסַּד בֵּית־יְהוָה צְבָאוֹת
 הַהֵיכָל לְהַפְנוֹת: י כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הָהֵם שָׁכַר
 הָאָדָם לֹא נָהִיָּה וּשְׁכַר הַבְּהֵמָה אֵינְנָה וְלִזְוָצָא
 וְלִבְּא אֵין־שְׁלוֹם מִן־הַצָּר וְאֲשַׁלַּח אֶת־כָּל־
 הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְיוֹ: יא וְעַתָּה לֹא כִיָּמִים
 הָרִאשִׁינִים אֲנִי לְשֹׂאֲרֵית הָעָם הַזֶּה נֹאֵם יְהוָה
 צְבָאוֹת: יב כִּי־זָרַע הַשְּׁלוֹם הַגֶּפֶן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ
 וְהָאֲרִזְן תִּתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְהַשְּׁמִיּוֹם יִתְּנוּ טַלְמֵם
 וְהַנַּחֲלָתִי אֶת־שֹׂאֲרֵית הָעָם הַזֶּה אֶת־כָּל־אֵלֶּה:
 יג וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־הָיִיתֶם קָלִלָּה בְּגוֹיִם בֵּית יְהוּדָה
 וּבֵית יִשְׂרָאֵל בֶּן אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְהָיִיתֶם בְּרֻכָּה
 אֶל־תִּירָאוּ תְּחֻקְנָה יְדֵיכֶם: יד כִּי כֹה אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת פֶּאֶשֶׁר זָמַמְתִּי לְהַרְעֵ לְכֶם
 בְּהַקְצִיף אֶבְתִּיכֶם אֹתִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא
 נִחַמְתִּי: טו כֵּן שָׁבְתִי וְזָמַמְתִּי בְּיָמִים הָאֵלֶּה
 לְהִטִּיב אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־בַּיִת יְהוּדָה אֶל־
 תִּירָאוּ: טז אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דַבְּרוּ
 עִמָּכֶם:

אָמַר אִישׁ אֶת־רַעְיוֹ אָמַת וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם
 שָׁפְטוּ בְּשַׁעְרֵיכֶם: ז וְאִישׁ | אֶת־רַעַת רַעְיוֹ
 אֶל־תְּחַשְׁבוּ בְּלִבְכֶם וּשְׁבַעַת שָׁקַר אֶל־תֹּאחְבוּ
 כִּי אֶת־כָּל־אֵלֶּה אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי נֹאֵם־יְהוָה:
 ח וְהָיָה דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: ט כֹּה־
 אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צוֹם הַרְבִּיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי
 וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית־יְהוּדָה
 לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים וְהָאָמַת
 וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבּוּ: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד
 אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וְיִשְׁבְּי עָרִים רַבּוֹת: כא וְהִלְכוּ
 יִשְׁבְּי אַחַת אֶל־אַחַת לֵאמֹר גִּלְכָה הַלּוֹד
 לְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת
 אֲלֶכָה גַם־אֲנִי: כב וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים וְגוֹיִם
 עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת בִּירוּשָׁלַם
 וּלְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה: כג כֹּה אָמַר יְהוָה
 צְבָאוֹת בְּיָמִים הָהֵמָּה אֲשֶׁר יִחְזִיקוּ עֲשָׂרָה
 אֲנָשִׁים מִכָּל לְשָׁנוֹת הַגּוֹיִם וְהִחְזִיקוּ בְּכַנְף אִישׁ
 יְהוּדִי לֵאמֹר גִּלְכָה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים
 עִמָּכֶם:

~ יום שישי י"ד אדר ~

וַיֹּאמֶר הָא אָנָּה גִּזְר קִנִּים קָדָם כָּל עַמּוֹד
 אַעֲבַד פְּרִישׁוֹן דִּי לֹא אֶתְפָּרִיאוּ כָּל אַרְעָא
 וּבְכָל עַמְמָא וְיִחְזִי כָל עַמָּא דִּי אֶת בִּינֵיהוֹן
 ית עוֹבְדָא דִּי אֲרִי דַחַל הוּא דִּי אָנָּה עֲבַד
 עַמּוֹד:

(י) וַיֹּאמֶר הַנָּה אָנְכִי כָרַת בְּרִית נִגְדָה כָּל־עַמּוֹד
 אַעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא־נִבְרָאוּ בְּכָל־הָאֲרִזְן וּבְכָל־
 הַגּוֹיִם וְרָאָה כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־אֶתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת־
 מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי־נִרְאָה הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עַמּוֹד:

כ"ג « כָּרַת בְּרִית • עַל זֹאת. אַעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת • לְשׁוֹן "וְנִפְלִינוּ", שֶׁתְּהִי מְבַדְּלִים בְּזוֹ מִכָּל הָאֻמוֹת עוֹבְדֵי
 אֱלִילִים, שְׁלֹא תִשְׁרָה שְׂכִינָתִי עֲלֵיהֶם.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(י) וַיֹּאמֶר: הָרִינִי כֹרַת בְּרִית. מוֹל כָּל הַמַּעֲרָרִים תְּמִיָּה, אֲשֶׁר לֹא נִבְרָא וְהִבִּטוּ כָּל הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אֶתָּה
 עַמּוֹד אַעֲשֶׂה עֲנִינִים עַל־טַבְעִיִים כְּמוֹהֶם בְּכָל הָעוֹלָם וּבֵין הָאֻמוֹת, בְּתוֹכֶם, עַל פְּעֻלַת ה' הַמִּפְחִידָה, אֲשֶׁר

(יא) שְׁמַרְלֶךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם הַנֶּנִּי גֵרֶשׁ מִפְּנֵיךָ אֶת הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:

יא טר לך ית די אנא מפקדך יומא דין הא אנא מתרף מן קדמך ית אמוראי וכנענאי וחתאי ופרזאי וחויאי ויבוסאי:

כ"י ◀ את האמרי וגו' • ששה אמות יש כאן, פי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:

יב אסתמר לך דילמא תגור קנם ליתב ארעא די את עלל עלה דילמא יהי לתקלא בינך:

(יב) הַשְּׁמַר לְךָ פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵתָּה בָּא עָלֶיךָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ:

יג ארי ית אגוריהון תפרעון ונת קמתהון תמברון ונת אשריהון תקצצון:

(יג) כִּי אֶת־מוֹזַבְחֹתֶם תִּתְּצוּן וְאֶת־מִצְבְּחֹתֶם תִּשְׁבֹּרֶן וְאֶת־אֲשֵׁרֵי תִּכְרֹתוֹן:

כ"י ◀ אֲשֵׁרֵי • (עבודה זרה מה) הוא אילן שעובדים אותו.

יד ארי לא תסגוד לטעות עממא ארי יי קנא שמה אל קנא הוא:

(יד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יְהוָה קִנְא שְׁמוֹ אֵל קִנְא הוּא:

כ"י ◀ קנא שמו • מקנא להפרע ואינו מותר, ונהו כל לשון קנאה, אחזז בנצחוננו ופורע מעוזביו.

טו דילמא תגור קנם ליתב ארעא ויטעון פתר טעותהון וידבחו לטעותהון ויקרו לך ומיכול מדבכיהון:

(טו) פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וּזְבַחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקָרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזְבָּחוֹ:

טז ותסב מבנתהון לבניך ויטענן בנתהון פתר טעותהון ויטענן ית בנך פתר טעותהון:

כ"י ◀ וְאָכַלְתָּ מִזְבָּחוֹ • כסבור אתה שאין ענש באכילתו, ואני מעלה עליך כמודה בעבודתו, שמתוף כף אתה בא ולוקח מבנותיו לבניך (ס ט):

טז ותסב מבנתהון לבניך ויטענן בנתהון פתר טעותהון ויטענן ית בנך פתר טעותהון:

(טז) וְלִקְחֹת מִבְּנֹתָיו לְבָנֶיךָ וְזָנוּ בְּנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת־בְּנֵיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:

יז ידחלן דמתכא לא תעבד לך:

(יז) אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

יזימינו אותך ותאכל מזבחם. (יז) ותחתן בניך עם בנותיהם, ותדפנה בנותיהם ללכת אחרי הנעבדים שלחן והן תשדלנה את בניך לזה גם כן. (יז) נעבד העשוי ביציקה, לא תעשה לך.

(יג) אלא מזבחותם תחריבו ומצבתם תשברו ואשריהם תגדעו. (יד) ולא תסגד לנעבד אחר, כי ה' מעניש שמו, והוא יכול להעניש. (טו) למען לא תחתם ברית עם יושבי הארץ, שהם פורצי גבול ללכת אחרי הנעבדים שלחם, וגם זוכחים להם, לך.

אני עושה אתך. (יא) ולךך שמר את אשר אני פוקד עליך בו היום, הריני מגרש מבין ידך את האמורים, הכנענים, החתים, הפְּרִזִּים, החוים והיבוסיים. (יב) הזהר לך מפרת ברית ליושבי הארץ אשר אתה מגיע אליה, כדי שלא יהיו כחבל על הצוואר בתוךך.

יחית תגא דפטיריא תטר שבקא יומין
תיכול פטירא קמא די פקדתך לזמן זרחא
דאביקא ארי ברחא דאביקא נפקתא
ממצרים:

(יח) אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל
מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב פִּי בַחֹדֶשׁ
הָאָבִיב יֵצֵאתָ מִמִּצְרָיִם:

כ"ט - חֹדֶשׁ הָאָבִיב • חֹדֶשׁ הַבְּכוֹר, שֶׁהַתְּבוּאָה מֵתְּבַכְּרָת בְּבִשּׁוּלָהּ.

יט כל פתח ולדא דיילי וכל בעירך דכרין
תקדש בכור תור ואימר:

(יט) כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר
וְשֶׁה:

(י) : "פֶּטֶר מִים ראשית מְדוּן". תי"ו של "תזכר",
לשון נקבה היא, מוסב על הילולת.

כ"ט - כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לִי • בְּאֲדָם. וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר
וְגו' • וְכָל מִקְנֶךָ אֲשֶׁר תִּזְכֹּר בְּפֶטֶר שׁוֹר וְשֶׁה, אֲשֶׁר
יִפְטֹר זָכַר אֶת רַחֲמָה. פֶּטֶר • לְשׁוֹן פְּתִיחָה, וְכֵן (משלי)

כ ובוכרא דחמרא תפרוק באימרא ואם לא
תפרוק ותנקה פל בוכרא דכניך תפרוק
ולא יתחיון קדמי ריקנין:

(כ) וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בִּשְׁה וְאִם־לֹא תִּפְדֶּה
וְעֲרַפְתּוּ כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרְאוּ פְּנֵי רִיקָם:

עצמו הוא ואינו מוסב על הבכור, שאין במצות
בכור ראית פנים, אלא אזרה אתרת היא, וכשתעלו
לרגל לראות, לא יראו פני ריקם, מצוה עליכם להביא
עלת ראית פנים. ולפי מדרש ברייתא, מקרא יתר
הוא ומפנה לגורה שוה, ללמד על הענקתו של
עבד עברי, שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין
כפדיון בכור. במסכת קדושין (דף ט"ו).

כ"ט - וּפֶטֶר חֲמוֹר • וְלֹא שָׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה. תִּפְדֶּה
בִּשְׁה • נוֹתֵן שֶׁה לַכֹּהֵן וְהוּא חֵלִין בְּזֵד כֹּהֵן, וּפֶטֶר
חֲמוֹר מִתֵּר בְּעִבּוּדָה לְבַעֲלִים. וְעֲרַפְתּוּ • עוֹרְפוּ
בְּקוֹפִיץ. הוּא הַפְּסִיד מִמוֹן כֹּהֵן, לְפִיכָךְ יִפְסַד מִמוֹנוֹ.
כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִּפְדֶּה • חֲמֵשֶׁה סְלָעִים פְּדִיוֹנוֹ קָצוּב,
שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יח) : "וּפְדוּיוֹ מִכֵּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה". וְלֹא־
יֵרְאוּ פְּנֵי רִיקָם • לְפִי פְּשוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, דְּבָר בְּפִנֵּי

~ נקודות משיחות קודש ~

בא (יב, ו) לגבי הצווי "ויקחו להם איש שיה לבית אבות":
"משכו ודיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה".

(ספר השיחות תנש"א, כרך א עמ' 376)

ופטר חמור תפדה בשוה (לד, כ) חמור - את המקריית,
תפדה בשוה - ב'צאן של מצוה" (פלשון רש"י בפרשת

כא שתא יומין תפלח וביומא שביעא
תנתי ברוצא ובחצא תנתי:

(כא) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת
בְּחָרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת:

שביעית הנכנס לשביעית, וקציר של שביעית היוצא
למוצאי שביעית, ללמדך, שמוסיפין מחל על

כ"ט - בְּחָרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת • לְמַעַן נִזְכֹּר חָרִישׁ
וְקְצִיר? יֵשׁ מֵרְבוּתֵינוּ אוֹמְרִים עַל חָרִישׁ שֶׁל עֶרֶב

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

- פדה אותם, ולא תגיעו להיות
נוכחים לפני ריקנים.
(כא) ששה ימים תעבד, וביום
השביעי תשבת, אפלו בעונת
החריש והקציר - תשבת.

הוא לי, זכר שהמלט במקנה מראשית
הקור והצאן.
(כ) ובכור החמורים - פדהו בטלה
נקבה, ואם לא תפדה אותו אזי זבח
אותו בערפו, וכל בכורות זכר מקניך

(יח) את חג המצה תשמר, שבעת
ימים תאכל מצות, כמו שפקדתי עליך
בעת חדש מלילת השעורה פי בו
יצאת ממצרים.
(יט) וכל ראשון היוצא מבטן, הנה

נֹאמֵר (ויקרא כה): "שָׁדָד לֹא תִזְרַע וְגו'". וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְשֶׁבֶת, וְחֲרִישׁ וְקָצִיר שֶׁהִזְכֵּר בּוֹ, לֹאֹמֵר לָךְ, מָה חֲרִישׁ - רְשׁוּת, אִף קָצִיר - רְשׁוּת, יָצָא קָצִיר הַעֲמֵר שֶׁהוּא מְצֻנָּה וְרוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת.

הַקֹּדֶשׁ (ראש־השנה ט), וְכֵן מְשַׁמְעוֹ: "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת", וְעֲבוּדַת שֵׁשֶׁת הַיָּמִים שֶׁהִתְרַשְׁתִּי לָךְ, יֵשׁ שֶׁנֶּה שֶׁהִתְרִישׁ וְהִקְצִיר אֶסוּר, וְאִין צְרִיךְ לֹאֹמֵר חֲרִישׁ וְקָצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית, שֶׁהִרִיב כָּבֵד

(כב) וְחָג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָךְ בַּכּוֹרֵי קְצִיר חֲטִיִּים וְחָג הָאֲסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה:

לְבֵית. 'אֲסִיפָה' זוֹ לְשׁוֹן הַכְּנָסָה לְבֵית, כְּמוֹ (דברים כב): "וְאָסַפְתוּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ". תְּקוּפַת הַשָּׁנָה • שֶׁהִיא בַּחֲזֶרֶת הַשָּׁנָה, בַּתְּחִלַּת הַשָּׁנָה הַבְּאָה. תְּקוּפַת • לְשׁוֹן מְסָבָה וְהִקְפָּה.

כִּי "שֵׁשֶׁת יָמִים" • שְׁאֵתָה מְבִיא בּוֹ שְׁתֵּי הַלְחָסִי מִן הַחֲטִיִּים (ראש־השנה כא). בַּכּוֹרֵי • שֶׁהִיא מִנְחָה רִאשׁוֹנָה הַבְּאָה מִן הַחֲדָשׁ שֶׁל חֲטִיִּים לְמִקְדָּשׁ, כִּי מִנְחַת הַעֲמֵר הַבְּאָה בְּפֶסַח, מִן הַשְּׁעוּרִים הִיא. וְחָג הָאֲסִיף • בְּזִמְנֵי שְׁאֵתָה אוֹסֵף תְּבוּאוֹתֶיךָ מִן הַשָּׂדֶה

כַּג תִּלַּת זְמַנִּין בְּשֵׁתָא יִתְחַזְּוּן כֹּל דְּכוּרִיךָ קָדָם רַבּוּן עֲלֵמָא יְיָ אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל:

(כג) שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל-זְכוּרְךָ אֶת-פְּנֵי הָאָדָם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

וְאֶרְבַּע, לְחֹיֵב וְלַעֲנֹשׁ עַל מַגֵּן לְאוֹיֵן שְׁבָהֶם, וְעַל מַגֵּן 'עֲשֵׂה' שְׁבָהֶם.

כִּי "כָּל-זְכוּרְךָ" • כֹּל הַזְּכָרִים שְׁבָד. הַרְבֵּה מִצְוּוֹת בַּתּוֹרָה נֹאמְרוּ וְנִכְפְּלוּ, וְיֵשׁ מֵהֶם שְׁלֹשׁ פְּעָמִים

כִּד אַרְבֵּי אֲתָרָךְ עִמָּמִין מִן קַדְמָךְ וְאַפְתֵּי יָת תַּחֲוּמָךְ וְלֹא יִחַמַּד אֲנָשׁ יָת אַרְעֶךָ בְּמִסְקַךְ לְאַתְחַזְּאָה קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּלַּת זְמַנִּין בְּשֵׁתָא:

(כד) כִּי-אוֹרִישׁ גֹּזִים מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת-גְּבֻלְךָ וְלֹא-יִחַמְדוּ אִישׁ אֶת-אַרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לְרֵאוֹת אֶת-פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:

הַבְּחִירָה וְאִינְךָ יְכוּל לְרֵאוֹת לְפָנַי תָּמִיד, לְכָךְ אֲנִי קוֹבֵעַ לָךְ שְׁלֹשָׁה רְגָלִים הַלְלוּ.

כִּי "אוֹרִישׁ" • כְּתַרְגוּמוֹ: אֲתַרִּיךְ, וְכֵן (דברים ט): "הַחֵל רֶשֶׁת", וְכֵן (במדבר לב): "וַיִּרְשׁ אֶת הָאֲמוּרִי", לְשׁוֹן גְּרוּשִׁין. וְהִרְחַבְתִּי אֶת גְּבֻלְךָ • וְאַתָּה רְחוּק מִבֵּית

כִּי לֹא תִכּוּס עַל חֲמִיעַ דָּם פִּסְחִי וְלֹא יִכְתוּן לְצַפְרָא בַר מַמְדֻבְחָא תְּרַבִּי נִכְסַת חֲגָא דְּפִסְחָא:

(כה) לֹא-תִשְׁחַט עַל-חַמֵּץ דָּם-זִבְחִי וְלֹא-יִלִּין לְבַקֵּר זֶבַח חָג הַפֶּסַח:

מוֹעֲלַת בְּרֵאשׁ הַמַּזְבֵּחַ, וְאִין לִינָה אֶלָּא בְּעַמּוּד הַשְּׁחֵר. זֶבַח חָג הַפֶּסַח • אַמּוּרִי, וּמִכָּאֵן אֲתָה לְמַד לְכָל הַקָּטָר חֲלָבִים וְאַבְרִים.

כִּי "לֹא-תִשְׁחַט וְגו'" • לֹא תִשְׁחַט אֶת הַפֶּסַח וְעֲדִין חַמֵּץ קָיָם, אֲזַהַרָה לְשׁוֹחֵט, אוֹ לְזוֹרֵק אוֹ לְאֶחָד מִבְּנֵי חַבּוּרָה (פסחים טג). וְלֹא-יִלִּין • כְּתַרְגוּמוֹ. אִין לִינָה

(כו) רֵאוּשִׁית בַּכּוֹרֵי אֲדַמְתְּךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ

כִּי רִישׁ בַּכּוֹרֵי אַרְעֶךָ תִּתֵּי לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּינִי אֱלֹהֶיךָ לֹא תִיְכַלֵּן בְּשַׁר בַּחֲלָב:

כִּי "רֵאוּשִׁית בַּכּוֹרֵי אֲדַמְתְּךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה" • שֶׁתִּבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת־יהודית

- (כב) וְאֶת חָג הַשְּׁבִיעִוֹת, תַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ לָךְ בַּתְּחִלַּת קָצִיר חֲטָה, וְאֶת חָג הָאֲסוּף - בְּסִיּוּמָהּ שֶׁל הַשָּׁנָה.
- (כג) שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִהְיֶה נוֹכְחִים כָּל גְּבֻרְיֶיךָ לְפָנַי הַמְּלָךְ, הִי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.
- (כד) הַנִּגְנִי מֵאֲבִיד אֲמוֹת מִבֵּין יְדֶיךָ (מלפניך) וְאֶרְחִיב תְּחוּם שְׁפוֹטְךָ, וְאִף לֹא אֶחָד יִגְדֵל בְּכַח דְּבָר מֵאַרְצְךָ פֶּאֶשֶׁר תַּעֲלֶה לִּהְיוֹת נוֹכַח לְפָנַי הִי אֱלֹהֶיךָ
- (כה) לֹא תִשְׁחַט עַל חַמֵּץ דָּם זִבְחִי וְלֹא יִלִּין לְבַקֵּר זֶבַח חָג הַפֶּסַח, אֲזַהַרָה לְשׁוֹחֵט, אוֹ לְזוֹרֵק אוֹ לְאֶחָד מִבְּנֵי חַבּוּרָה (פסחים טג). וְלֹא-יִלִּין • כְּתַרְגוּמוֹ. אִין לִינָה
- (כו) רֵאוּשִׁית בַּכּוֹרֵי אֲדַמְתְּךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ

בשול (חולין קטו). גְּדִי • כָּל וְלֹד רַךְ בְּמִשְׁמַע, וְאִף עָגֹל וְכֶבֶשׂ, מִמֶּה שֶׁהֶצְרִיךְ לְפָרֵשׁ בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת "גְּדִי עֲזִים" לְמִדָּת, שֶׁ"גְּדִי" סֶתֶם, כָּל יוֹנְקִים בְּמִשְׁמַע. בְּחֵלֶב אֱמוֹ • פָּרֵט לְעוֹף, שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶב, שֶׁאֵין אֲסוּרוֹ מִן הַתּוֹרָה אֲלָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

כ"ט • רֵאשִׁית בְּפוּרֵי אֲדָמָתְךָ • מִשְׁבַּעַת הַמִּינִין הָאֲמוּרִים בְּשֶׁבַח אֲרָצְךָ (דברים ח): "אֲרָץ חֹטֵה וְשֹׁעֲרָה וְגִפְזָן וְגו'". וְדָבָשׁ, הוּא דָבָשׁ תְּמָרִים. לֹא-תִבְשַׁל גְּדִי • אֲזַהֲרָה לְבָשָׂר בְּחֵלֶב, וְשִׁלֵּשׁ פְּעָמִים כְּתוּב בַּתּוֹרָה: אֶחָד לְאֲכִילָהּ, וְאֶחָד לְהִנְאָה וְאֶחָד לְאֲסוּר

~ נקודות משיחות קודש ~

אֲזַהֲרִיתָ כְּלִשְׁהֵי שֶׁבְּאֲכִילַת "גְּדִי בְּחֵלֶב אֱמוֹ" וּבִהֲנֵאָתוֹ, אֲסִרָה הַתּוֹרָה לֹא רַק "גְּדִי בְּחֵלֶב אֱמוֹ" בְּלִבָּד, אֲלָא אִף כָּל בָּשָׂר בְּחֵלֶב, וְלֹא רַק בְּאֲכִילָהּ וּבִהֲנֵאָה, אֲלָא אִף בְּבִשּׁוּל – כְּדֵי לְהַרְחִיקֵנו מִמַּעֲשִׂים הַעֲלוּלִים לְהִבְיָאֵנוּ לְיַדֵי אֲזַהֲרִיתָ רַחֲמָנָא לְצַלָּן. מִצַּד שֵׁנִי, לומדים מִכָּף עַד כִּמְהָ יִקְרָה אֲהַבַת הַבְּרִיּוֹת בְּכֹלֵל, וְאֲהַבַת יִשְׂרָאֵל – "בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם" – עַל-אַחַת-כִּמְהָ וְכִמְהָ.

אֵת ה' אֲזַהֲרָה עַל בָּשָׂר בְּחֵלֶב" שֶׁבְּפָרְשֵׁתְנוּ, מִבְּיַעַח הַתּוֹרָה בְּמִלִּים "לֹא תִבְשַׁל גְּדִי בְּחֵלֶב אֱמוֹ". אֲמַנֵּם, בְּדִרְךָ הַפְּשֻׁט בָּאָה הַמִּלָּה "אֱמוֹ": לְמַעַט בָּשָׂר עוֹף, אִף כְּשִׂיּוּדְעִים שֶׁכָּל הַעֲנֻנִים שֶׁבַתּוֹרָה מְדַרְקִים לְחִלוּטֵינָן, הַכְּרַחֵי לומר, שֶׁבְּפִגְמֵימִיּוֹת הַעֲנֻנִים "גְּדִי בְּחֵלֶב אֱמוֹ" הוּא הַשְּׂרָשׁ וְהַגּוֹרֵם לְכֹל בָּשָׂר בְּחֵלֶב, שֶׁהוּא מִפְּנֵי הָאֲזַהֲרִיּוֹת. הַדְּבָר מְדַגֵּשׁ יוֹתֵר עַד כִּמְהָ עֲלִינוּ לְהַשְׁמֵר מִפְּנֵי אֲזַהֲרִיּוֹת וּמִפְּנֵי צַעַר בְּעַלְי-חַיִּים. וּמִכָּף נִתֵּן לְלַמֵּד עַד כִּמְהָ גְּדוּלָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַזְּהִירוֹת לְגַבֵּי צַעַר שֶׁל אֲדָם, וְעַל-אַחַת-כִּמְהָ וְכִמְהָ לְגַבֵּי צַעַר שֶׁל יְהוּדֵי, שֶׁהָרִי רואים, שֶׁמִּפְּנֵי

(משיחת ש"פ תשא תשכ"ח)

~ שבת קודש ט"ו אדר ~

כ"ז וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּתֹב לָךְ יֵת פִּתְגָמֵימָא הָאֵלֶּין אֲרִי עַל מִימֵר פִּתְגָמֵימָא הָאֵלֶּין גְּזֵרִית עִמָּךְ קָנִם וְעַם יִשְׂרָאֵל:

(כז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּתֹב-לְךָ אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה פָּרַתִּי אֶתְךָ בְּרִית וְאֶת-יִשְׂרָאֵל:

כ"ט • אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה • וְלֹא אַתָּה רִשְׁאֵי לְכַתֵּב תּוֹרָה שֶׁבְּעַל-פֶּה.

כח וַיְהִי עִיּוֹן גְּדוֹל, שֶׁהָרִי פִּסְגָּנוּ מִדְּבַר בְּאֲרַבְעֵים יָמִין וְאֲרַבְעֵין לֵילֹן לְחֵמָא לֹא אָכַל וּמִיָּא לֹא שְׁתִּי וּכְתֹב עַל לִוְחֵיָא יֵת פִּתְגָמֵי קְנִימָא עֲשָׂא פִּתְגָמֵינָן:

(כח) וַיְהִי-שָׁם עַם-יְהוָה אֲרַבְעֵים יוֹם וְאֲרַבְעֵים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל-לְחָתוֹת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֵׂרַת הַדְּבָרִים:

~ נקודות משיחות קודש ~

וְצָרִיךְ עֵינֵן גְּדוֹל, שֶׁהָרִי פִּסְגָּנוּ מִדְּבַר בְּאֲרַבְעֵים יוֹם הָאֲחֵרוֹנִים, שֶׁהָיָה בְּרָצוֹן. (לקוטי שיחות, כרך לו עמ' 178)

וַיְהִי שָׁם . . . אֲרַבְעֵים יוֹם . . . לֶחֶם לֹא אָכַל (לד, כח) כְּתֹב הַמִּהְרָשׁ"א (יומא עה, ב) שֶׁהַכּוֹנֵה לְאֲרַבְעֵים יוֹם הָאֲמֻצָּעִים, שֶׁהָיָה כְּכַעַס, "וְהַתְּעַנָּה בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל עַל חֹטֵא הַעֲגָל".

הָבָא אֵל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל ה' אֲלֵהֶיךָ. (כז) וְדָבַר ה' אֶל מֹשֶׁה: כְּתֹב לָךְ אֵת הַדְּבָרִים הֵנָּה, כִּי בִסְתוֹת פָּרַתִּי אֵת לֹא תֹאכַל בָּשָׂר בְּחֵלֶב.

(כט) וַיְהִי בְּרֵדת מֹשֶׁה מֵהַר סִינַי וַשְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרֵדתוֹ מִן־הַהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֵתוֹ:

כט וַהֲוֶה כַּד נַחַת מֹשֶׁה מִטּוֹרָא דְסִינַי וַתְּרִין לוחי סְהַדוּתָא בְּיַדָּא דְמֹשֶׁה בְּמַחְתָּה מִן טוֹרָא וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע אַרְי סִגְי זִיו יְקָרָא דַאפּוּהֵי בְּמַלְלוּתָהּ עִמָּה:

כס"א ◀ וַיְהִי בְּרֵדת מֹשֶׁה • כְּשֶׁהֵבִיא לוחות אֶחָרונות, כִּי־יָדַע • לִשׁוֹן קָרְנִים, שֶׁהָאֹר מִבְּהִיק וּבֹלֵט כְּמִין קָרַן. וּמַהֲכִין זָכָה מֹשֶׁה לְקָרְנֵי

ההוד? רבֹתֵינוּ אָמְרוּ: מִן הַמְעֵרָה, שְׁתָּנָן הַקְּדוֹשׁ־ בְּרוּךְ־הוּא יָדוּ עַל פָּנָיו, שְׁנַאָמַר (לעיל א): "וְשִׁכַחְתִּי כְּפִי".

(ל) וַיֵּרָא אֶהָרֶן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהֵנָּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגֹּשֶׁת אֱלֹוֹ:

ל וַיֵּרָא אֶהָרֶן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהֵנָּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגֹּשֶׁת אֱלֹוֹ:

ל וַיֵּרָא אֶהָרֶן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת מֹשֶׁה וְהָאֵל יְקָרָא דַאפּוּהֵי וּדְחִילוּ מִלְּאֲתַקְרָבָא לְנִתָּה:

כס"ב ◀ וַיִּירָאוּ מִגֹּשֶׁת אֱלֹוֹ • בא וְרָאָה כְּמַה גְּדוּלָּה כְּחַה שֶׁל עֵבְרָה, שֶׁעַד שֶׁלֹא פָּשְׁטוּ יְדֵיהֶם בְּעֵבְרָה, מַהוּ אוֹמֵר (לעיל כד): "וּמַרְאָה כְּבוֹד ה' כְּאֵשׁ אֲכַלֶּת

בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וְלֹא יֵרָאִים וְלֹא מִזְדַּעְזְעִים. וּמִשְׁעֵשׂוּ אֶת הָעֵגֶל, אֲף מִקָּרְנֵי הוֹדוּ שֶׁל מֹשֶׁה הָיוּ מִרְתַּעֲעִים וּמִזְדַּעְזְעִים.

(לא) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אֶהָרֶן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:

לא וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אֶהָרֶן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:

לא וַיִּקְרָא לְהוֹן מֹשֶׁה וְתָבוּ לְנִתָּה אֶהָרֶן וְכָל־ רַבְרָבָא בְּכַנְשָׁתָא וּמִלָּל מֹשֶׁה עִמָּהוֹן:

כס"ג ◀ הַנְּשָׂאִים בַּעֲדָה • כְּמוֹ נְשִׂאֵי הָעֵדָה. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם • שְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל מָקוֹם, וּלְשׁוֹן הָוָה הוּא כָּל הָעֵגֶן הַזֶּה.

(לב) וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֹם אֶת כָּל־אִשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵתוֹ בְּהַר סִינַי:

לב וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֹם אֶת כָּל־אִשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵתוֹ בְּהַר סִינַי:

לב וַיִּבְתֵּר כֵּן אֲתַקְרִיבוּ כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפְקָדוֹן יָת כָּל־דֵי מִלָּל יְיָ עִמָּה בְּטוֹרָא דְסִינַי:

כס"ד ◀ וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ • אַחַר שֶׁלְּמַד לְזַקְנִים, חוֹזֵר וּמְלַמֵּד הַפְּרָשָׁה אוֹ הַתְּלָכָה לְיִשְׂרָאֵל: 'תָּנוּ רַבְּנַן: כִּיצַד סֵדֵר הַמְּשֻׁנָּה? מֹשֶׁה הִזִּיה לּוֹמֵד מִפִּי הַגְּבוּרָה, נִכְנַס אֶהָרֶן, שָׁנָה לוֹ מֹשֶׁה פְּרָקוֹ, נִסְתַּלַּק אֶהָרֶן וַיֵּשֶׁב לוֹ לְשִׁמְאֵל מֹשֶׁה. נִכְנַסוּ בְּנָיו, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פְּרָקֵם, נִסְתַּלְקוּ הֵם, יָשַׁב אֶלְעֶזֶר לִימִין מֹשֶׁה

וְאִיתְמַר לְשִׁמְאֵל אֶהָרֶן. נִכְנַסוּ זְקֵנִים, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פְּרָקֵם, נִסְתַּלְקוּ זְקֵנִים, יָשַׁבוּ לְצַדִּין. נִכְנַסוּ כָּל הָעָם, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פְּרָקֵם. נִמְצָא, כִּי כָּל הָעָם אֶחָד, כִּי הַזְּקֵנִים שָׁנִים, כִּי בְּנֵי אֶהָרֶן שָׁלְשָׁה, כִּי אֶהָרֶן אֲרַבְעָה וְכוּ', כְּדֹאִיתָא בְּעִירוּבִין' (כ).

(לג) וַיְכַל מֹשֶׁה מְדַבֵּר אֵתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מַסּוּהָ:

לג וַיְכַל מֹשֶׁה מְדַבֵּר אֵתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מַסּוּהָ:

לג וַיְכַל מֹשֶׁה מִלְּמַלְלָא עִמָּהוֹן וַיְהִיב עַל אַפּוּהֵי בֵּית אִפִּי:

כס"ה ◀ וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מַסּוּהָ • כְּתַרְגוּמוֹ: 'בֵּית אִפִּי', לְשׁוֹן אֲרַמִּי הוּא בְּגִמְרָא (כתובות כ): 'סִגְי לְבָא, וְעוֹד

בְּכַתְבוֹת': הָוָה קָא מַסּוּהָ לְאַפּוּהֵי, לְשׁוֹן הַבְּטָה, הִזִּיה מִסְתַּכֵּל בָּהּ. אֲף כָּאן, "מַסּוּהָ", בְּגַד הַנִּתָּן כְּנִגְדָּה

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

זָמִים וְאַרְבַּעִים לַיְלוֹת, לֹא אָכַל מִזֶּן וְלֹא שָׁתָה מַיִם, וּכְתָבְכֶם לוֹ עַל שְׁנֵי לוחות אֶת דְּבָרֵי הַכְּרִית שֶׁהֵם עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרוֹת.

(כט) וַיְבַרְדֵּת מֹשֶׁה מֵהַר סִינַי, וַשְׁנֵי לוחות הָעֵדוּת כִּי־יָדַע מִן הָהָר, וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע שֶׁכָּפָר נִרְאָה אוֹר פָּנָיו

כָּאִשֶׁר דִּבֶּר אֵתוֹ ה'.

(ל) וַיֵּרָא רָאָה אֶהָרֶן וַשָּׂאָר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה, וְהֵנָּה קָרַן אוֹר פָּנָיו, וּלְכָף פְּתוּדוֹ לְגֹשֶׁת אֱלֹוֹ.

(לא) עַד אֲשֶׁר הִזְמִין אוֹתָם מֹשֶׁה, אָזִי חוֹר אֱלֹוֹ אֶהָרֶן וַשָּׂאָר נִכְבְּדֵי הָעֵדָה, וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה.

שיעור יומי לשבת קודש ט"ו אדר ושנים מקרא ואחד תרגום - לד - פרשת תשא
 הפְּרָצוּף וּבֵית הַעֵינִים, וְלִכְבוֹד קַרְנֵי הַהוֹד, שְׁלֹא | בְּשַׁעַת שְׁהִיָּה מְדַבֵּר עִם יִשְׂרָאֵל וּבְשַׁעַת שְׁהִמְקוֹם
 זְיוֹנוֹ הַכֹּל מִמֶּה, הִיָּה נוֹתֵן הַמַּסּוּהָ כַּנְּגִדָן וְנוֹטְלוֹ | נְדַבֵּר עִמּוֹ עַד צִאתוֹ, וּבְצִאתוֹ יֵצֵא בְּלֹא מַסּוּהָ.

(לד) וּבִלְבָא מִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יִסִּיר | לֹד וְכֹד עָלֵל מִשָּׁה לְקָדָם יִי לְמַלְלָא עֲמָה
 אֶת־הַמַּסּוּהָ עַד־צִאתוֹ וַיֵּצֵא וְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל | אַעְדֵי יְתָ בֵּית אַפּוּהֵי עַד מַפְקָה וְנִפְק
 אֵת אֲשֶׁר יֵצִיָּה: | וּמְמַלְלָא עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְתָ דִּי מַתְּפַקְדָּ:

כ"ט • וְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְרָאוּ קַרְנֵי הַהוֹד בְּפָנָיו, וּכְשֶׁהוּא מִסְתַּלֵּק מִמֶּה.

(לה) וְרָאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֵי מִשָּׁה כִּי קָרַן עוֹר פְּנֵי | לַה וַחֲזַן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְתָ אֶפִי מִשָּׁה אַרְי סְגִי
 מִשָּׁה וְהִשִּׁיב מִשָּׁה אֶת־הַמַּסּוּהָ עַל־פְּנָיו עַד־בָּאוּ | זִיו יְקָרָא דְאֶפִי מִשָּׁה וְאֵתָב מִשָּׁה יְתָ בֵּית
 לְדַבֵּר אִתּוֹ: סָסָס | אֶפִי עַל אַפּוּהֵי עַד דְּעָלֵל לְמַלְלָא עֲמָה:

כ"י • וְהִשִּׁיב מִשָּׁה אֶת־הַמַּסּוּהָ עַל־פְּנָיו עַד־בָּאוּ לְדַבֵּר אִתּוֹ • וּכְשֶׁבָא לְדַבֵּר אִתּוֹ, נוֹטְלוֹ מֵעַל פְּנָיו:

קל"ט פסוקים, חננאל"ל סימן. חטלה פרשת כי תשא

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעא - רעו

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(לד) וּבַהֲכַנְסַת מִשָּׁה לִפְנֵי ה' לְשַׁמֵּעַ | לְאַחַר מִכָּן יֵשִׁיב אֶת מַסַּכַת עוֹר
 נְאוּמוֹ אֵלָיו, יִתְלַשׁ אֶת מַסַּכַת עוֹר | (לה) כְּדִי שִׁיֶּרְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵי
 הַפְּנִים עַד יֵצִיאתוֹ. אַחֲרֵי זֹאת יֵצֵא | מִשָּׁה, כִּי כָבַד נִרְאָה אוֹר בּוֹקֵעַ מִפְּנָיו.
 וַיִּדְבֹר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל־לוֹת מַה | לְשַׁמֵּעַ אֶת נְאוּמוֹ.

המשך ביאור למט' סנהדרין ליום חמישי עמ' א

- 1 הגונב נפש.
 2 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תֵּנִי אֵיךְ - שנינו
 3 בברייתא אחרת, נאמר בפסוק (ויקרא ט"ז יא) לֹא תִגְנוֹבוּ, מפרשת
 4 הברייתא שפְּגוּבָה מִזֶּן הַתְּבוּב מִדְּבַר.
 5 מבררת הברייתא: אֵתָה אוֹמֵר שֶׁהַפְּסוּק מְדַבֵּר בְּגוֹנֵב מִזֶּן, או אינו
 6 - שמא אינו מדבר אֵלָא בְּגוֹנֵב נְפִשׁוֹת, משיבה הברייתא, אֵמַרְתָּ -
 7 אמור כן, צֵא וְלִמַּד מִשְׁלַשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן,
 8 מהמורה דְּכָר הַלְמַד מֵעֵינָיו, בְּמַה הַתְּבוּב מְדַבֵּר בְּסִמּוּךְ לִלְא
 9 תגנובו', בְּמִזֶּן, שְׁנֵאמַר שֶׁם (ויקרא ט"ז יא) לֹא תִעַשֶׂק אֶת רֵעֶךָ, אם
 10 כן אֵף כָּאֵן בִּלְא תגנובו', מְדַבֵּר הַכְּתוּב בְּגִיבַת מִזֶּן.
 11 עדים שבאו לחייב אדם בדיון, והחזמה עדותם ושבו אחרים
 12 ואמרו שבאותו זמן עליו הם מעידים היו עימם במקום אחר,
 13 עונשם הוא יְעִשִׂיתֶם לוֹ כְּאֶשֶׁר זָמַם לְעִשׂוֹת לְאָחִיו (דברים ט"ז ט).
 14 הגמרא מביאה מחלוקת בענין עדות על גניבת ומכירת נפש
 15 שהחזמה: אֵתָמַר, עֵדִי גִיבַת וְעֵדִי מְכִירָה בְּנֶפֶשׁ - ארבעה עדים
 16 שרצו יחד לחייב אדם מיתה על גניבת ומכירת נפש, שנים העידו
 17 שגנבה ושנים העידו שמכרה, שְׁהוּמָו - שנמצאו שקרנים, חֻקְיָה
 18 אֵמַר אֵין נְהַרְגִין, וְכִי יוֹחֵן אֵמַר נְהַרְגִין כִּי שוּמָו להורגו.
 19 מבארת הגמרא במה נחלקו: חֻקְיָה האומר שאינם נהרגים, טעמו
 20 דְאֵמַר בְּרַי עֻקְיָא, דְאֵמַר בבבא בתרא (ט"ז), כִּיִן שְׁנֵאמַר בתורה
- (דברים ט"ז ט) 'על פי שְׁנֵי עֵדִים וגו' יָקוּם דְּכָר', משמע שעדות
 מתקבלת רק כשהיא דבר שלם, וְלֹא כשהיא חָצִי דְּכָר וְחֻקְיָה
 לעדות אחרת להשלים דבריה, וכיון שכן, אלו המעידים בנפרד
 על הגניבה ועל המכירה, לא יכלו לחייבו מיתה שהרי שכל כת
 מעידה על חצי דבר, ולכן גם הם אם הוזמו אינם נהרגים. וְכִי
 יוֹחֵן הַסוּבֵר שְׁנֵאמַר, אֵמַר בְּרַיִן הַחֻלְקִים עַל רַבִּי עֻקְיָא,
 דְאֵמַר שְׁכוּנַת
 הפסוק היא 'יקום דְּכָר' וְאֵפִילוּ חָצִי דְּכָר, שגם עדות הצריכה עדות
 אחרת כדי לחייב בדיון, כגון עדי הגניבה ועדי המכירה, מתקבלת,
 ועל כן אם הוזמו מקיימים בהם יְעִשִׂיתֶם לוֹ כְּאֶשֶׁר זָמַם' והם
 נהרגים. הגמרא מביאה אופן בו מודה חוקיה לרבי יוחנן: למדנו
 לעיל (כ"ט) שאביו ואמו של בן סורר ומורה וְשִׁגוּבָה מִמֶּה בֶּשֶׁר וַיִּין
 ואוכלם מתרים בו בפני בית דין, ואם אחר כך באו עדים שגנב
 בשר ויין הרי הוא לוקה, ואם שוב העידו שגנב, הוא נידון למיתה.
 הגמרא מוסיפה שאף שלחוקיה המעידים על חצי דבר אינם
 נהרגים, וְמוֹדָה חֻקְיָה בְּעֵדִים הָאֲחֵרִים שֶׁל בֶּן סוֹרֵר וְמוֹדָה
 המעידים שגנב בשנית ורוצים לחייבו מיתה, שְׁהוּמָו - שנמצאו
 שקרנים, שְׁנֵהֲרְגִין כִּי שוּמָו להורגו, ואף שלא יכלו לחייבו מיתה
 ללא עדי הגניבה הראשונה, אין עדותם נחשבת לחצי דבר,
 והטעם הוא, מִתּוֹךְ שִׁיבּוּלִים לוֹמַר הַעֲדִים תְּרֵאשׁוּנִים

לוח תהלים

יום ראשון, ט' אדר < מפרק מט עד סוף פרק נד

יום שני, י' אדר < מפרק נה עד סוף פרק נט

יום שלישי, י"א אדר < מפרק ס עד סוף פרק סה

יום רביעי, י"ב אדר < מפרק סו עד סוף פרק סח

יום חמישי, י"ג אדר < מפרק סט עד סוף פרק עא

יום שישי, י"ד אדר < פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עו

שבת קודש, ט"ו אדר < פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, ליזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון ט' אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מא, פרק לב. והנה... עד עמ' מא, באריכות:

כי מאחר שגופו נמאס ומתעב אצלו, – הרי שאין מקום כלל שמצד גופו יאהב את עצמו יותר מאשר את הזולת; כן אין מקום כלל שיאהב את עצמו יותר מאשר את הזולת, בחשבו שהנפש שלו היא למעלה במדריגה מאשר הנפש של הזולת, שכן, והנפש והרוח מי יודע גדלתו ומעלתו בשרשן ומקורן באלקים חיים, – כיצד, איפוא, הוא יכול לדעת שנפשו חשובה והיא למעלה מנפש הזולת? שמה המצב הפוך לגמרי? בשגם – כי בעצם, שכלן מתאימות, – כל הנשמות שוות, במדריגה אחת. כ"ק רבינו מעיר: "ועוד יותר מזה

פרק לב. בפרק הקודם, פרק לא, הסביר רבנו הזקן, שאחרי שהאדם מגיע למרירות ול"לב נשבר", על-ידי שעושה חשבון נפשו ממצבו הרוחני שאיננו כמו שצריך להיות – ישתדל להגיע לשמחה אמיתית על-ידי התבוננותו, שאכן, מבחינת הגוף והנפש הבהמית, הוא רחוק מהקב"ה תכלית ריחוק, אבל יש בו הרי נפש אלקית, שהיא חלק אלקה ממעל ממש, ומאחר שהנפש האלקית נמצאת בגלות הגוף והנפש הבהמית, ורחמנות גדולה עליה – ישתדל, משום כך, בלי הפסק, לגאול את הנפש האלקית מגלות זו ולהחזירה

ליקוטי אמרים

פרק לב והנה ע"י קיום הדברי' הנ"ל להיות גופו נבזה ונמאס בעיניו רק שמחתו תהיה שמחת הנפש לבדה הרי זו דרך ישרה וקלה לבא לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן. כי מאחר שגופו נמאס ומתעב אצלו והנפש והרוח מי יודע גדולתו ומעלתו בשרשן ומקורן באלקי' חיים. בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד רק שהגופים מחולקי'. ולכן העושי' גופם עיקר

לשורשה באלקות, על-ידי קיום התורה והמצוות – שיבה וחזרה זו מביאה לשמחת-נפש גדולה: שמחת היציאה מהגלות ומהשבי. ולמרות שהגוף נשאר במצבו הנחות והלא-טוב – צריכה הנפש להיות יקרה בעיניו הרבה יותר מהגוף, וממילא אסור ששמחה זו תופר על-ידי העצבות הנובעת מהגוף. והנה, על-ידי קיום הדברים הנזכרים לעיל, להיות גופו נבזה ונמאס בעיניו, – בהשתכנעו, על-ידי חשבון הנפש, עד כמה הגוף ירוד, רק שמחתו תהיה שמחת הנפש לבדה – ממה שהוא יוצא מהגלות וחוזר לשורשו האלקי, על-ידי מצוות ומעשים טובים, הרי זו הדרך ישרה וקלה לבא לידי קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך"; לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן. – החל מגדול במצוות ובמעשים טובים, וכלה בקטן במצוות ובמעשים טובים, את כולם עליו לאהוב כמו שהוא אוהב את עצמו.

שמתאימות אבל מחולקות כאו"א בפ"ע – הנה ואב אחד כו". כלומר: נוסף על כך, שהנשמות מתאימות, אך יחד עם כך הן נבדלות אחת מהשניה וכל נשמה היא דבר לעצמו (כי עצם הדבר שאנו אומרים שהן מתאימות אחת לשניה, מורה על התבדלותן ולא על התאחדותן) – הרי כפי שרבונו הזקן ממשך ואומר ביחס לעניינו – ואב אחד לכלנה, – אב אחד ושורש אחד לכל נפשות בני ישראל². כ"ק רבינו מסיים הערתו האמורה: "כולנה – מתאחדים". כלומר: הרי זה יותר מאשר נאמר קודם, בכך ש"אב אחד" הוא "לכולנה" – אחדות אחת. ולכן נקראו כל ישראל "אחים" ממש, מצד שרש נפשם פה' אחד; – כמו שלהרבה אחים יש אב אחד, כך יש לכל הנשמות אב אחד ושורש אחד. בכך מוסבר כיצד אפשרי הדבר, לכאורה, לאהוב את הזולת כמו את עצמו?, אהבת עצמו היא הרי טבעית ועצמותית, ואילו האהבה לזולת, איננה עצמותית אלא אהבה

1. ויקרא יט, יח. 2. לפני כן הוא אומר "מי יודע גדולתו ומעלתו" – של הנפשות, הרי שישנם הבדלים בין מדריגות הנפשות, ומיד אחר כך הוא אומר "שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה", שכל הנפשות שוות ואפילו מאחדות? אלא הפירוש הוא: ב"אלקים חיים", השם של "בינה דאצילות", בה מתחילות הנשמות לרדת בסדר ההשתלשלות של המדריגות – כאן ישנם הבדלים בין מדריגה אחת לשניה; אין זה אלא מה שאין אנו יודעים אופן החילוקים. אך, כשהנשמות נמצאות בשרשן, ב"חכמה", שהיא בחינת "אב אחד" – "אב" הוא בחינת "חכמה" – שם אין שום הבדל והתחלקות בין נשמה אחת לשניה (כמו במשל (בפרק שני) – ביחס לשורש הנשמה ואין שהיא יורדת לאחר מכן בהשתלשלות – ה"בן" ששורשו הוא מטיפת מוח האב, שם אין עדיין ציור של אברים נפרדים; וכשיטפת האב יורדת לאחר מכן בבטן האם, שם מתחילה להתהוות תבניתם של האברים השונים והתחלקותם). הרי שבשורש הנשמות "אב אחד לכולנה" – שכל הנשמות מאוחדות. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא קרובים או דומין (כהפי' לך יג, ח)" – מה שבני ישראל מתוארים כאחים, מציין רבנו הזקן, שהכוונה ל"אחים ממש", ולא כ"אחים" במובן של "קרובים" או "דומים" (כמו שהמלה אחים מתפרשת בפרשת לך לך, על המלים "כי אנשים אחים וגו': אחים – "קרובים"; פירוש שני: אחים – "דומין בקלסתר פנים").

תפילין, או מצוות דומות אחרות? אלא, לפי ההסבר האמור, שכדי לקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך" כראוי, הרי זה דוקא עליידי שעושים את הנשמה עיקר ואת הגוף טפל – יובן הדבר, שעצם דבר זה הוא אכן יסוד גם למצוות שבין אדם

למקום: יסוד ושורש

התורה כולה, הוא

להעלות את הנפש מעל

הגוף, וכפי שרבנו הזקן

יסביר להלן. וזהו

ש'אמר' הלל ה'גון על

קיום מצוה זו: "זהו כל

התורה ב'לה, –

ש'ואהבת לרעך כמוך"

היא יסוד התורה כולה,

והיא המביאה לקיום כל

המצוות של התורה,

ואידך פ'רושא הוא

כו" – כל השאר מהווים

פירוש למצוה זו. כי יסוד ו'שרש כל התורה הוא לה'גביה ולהעלות הנפש על הגוף מעלה מעלה עד ע'קרא ו'שרשא ד'כל ע'למין; – עד עיקר ושורש כל העולמות, שזהו העלאה מלמטה למעלה; ו'גם לה'משיך אור אין-סוף ב'רוך-הוא ב'כנסת ישראל, כמו ש'יתבאר לק'מן, ד'הינו – כ'נסת ישראל" משמעה: ב'מקור נשמות כל ישראל, "לה'הו א'חד ב'אחד" ד'וקא, – ש'יהיה "אחד" (אחדות שמאור אין-סוף) עם "כנסת ישראל" כפי שהיא "אחד" דוקא, כלומר, דוקא כששוררת אחדות בנשמות ישראל למטה, ולא ב'שיש פ'רוד חס'ו'ש'לום ב'נשמות, – שאז, כששורר פירוד חלילה בנשמות, אין אור אין-סוף נמשך בכנסת ישראל ולמטה – כי, ד'קנ'שא-ב'ר'יך-הוא לא ש'ר'יא ב'אתר פ'נים, – אין הקב"ה "שורה", כלומר הוא אינו מתגלה, במקום פגום, מקום שאין בו אחדות מלאה; ו'כמו ש'אומרים: "ב'רכנו א'בינו ב'לנו ב'אחד ב'אור פ'ניך", – אימתי יכול להיות "ברכנו באור פניך"? – כשישנו "כולנו כאחד", כשאנחנו כולנו מאוחדים כאחד, ו'כמו ש'נתבאר ב'מקום א'חר ב'אריכות: – בהתאם לאמור, הרי מצות "ואהבת לרעך כמוך", מאחר שהיא מבוססת על התקשרות ואחדותן של כל נשמות ישראל – לפיכך היא תקפה ומחייבת ביחס לכל אחד מישראל, כי הרי לכל יהודי יש נשמה בתוכו. אלא, אפשר להקשות על כך מהגמרא האומרת שישנם יהודים שמצוה לשנוא אותם – וכך אומר:

ה'תניא" להלן:

הנוצרת, ודבר עצמותי הוא תמיד חזק יותר מאשר דבר הנוצר ונרכש. כיצד, איפוא, הוא יכול לאהוב את הזולת כמו שהוא אוהב את עצמו? אלא, לפי האמור, שמבחינת הנשמה כל בני ישראל הם אחים, כי הם באים משורש אחד, מובן הדבר. שכן,

מבחינת הנשמה הרי גם

האהבה לזולת היא אהבה

טבעית ועצמותית, באותה

מדה שהאהבה בין אחים

היא טבעית ועצמותית.

ברם, כל האמור הוא רק

מבחינת הנשמה בלבד,

רק – זאת, ש'הגופים

מ'חלקים, ול'כן ה'עושים

גופם ע'קר ו'נפשם

מ'פלה – אי א'פשר

ל'היות א'הבה וא'הוה

א'מיתית ב'ניהם, –

מאחר שעניני הנפש –

בהם האהבה לזולת היא טבעית ועצמותית – אינם בעיניו

העיקר, אלא עניני הגוף, ומבחינת הגוף, הרי הוא והזולת –

נפרדים וחלוקים אחד מהשני, ואי אפשר שתשורר ביניהם

אהבה אמיתית, אלא – אהבה, ת'תלויה ב'דבר' ל'בדה. –

שאו, מוגבלת האהבה בהתאם לגבולות ה"דבר", וכשה"דבר"

הגורם את האהבה, בטל – בטלה ממילא האהבה. ואילו מי

שהנפש היא עיקר בעיניו והגוף – טפל, יש לו הרי, מבחינת

הנפש, אהבה עצמותית לזולת, באותה מדה של האהבה

העצמותית והטבעית שבין אחים. להלן, יסביר רבנו הזקן

"ענין עוד יותר גדול בהנ"ל, שהשמחה מביאה לידי קיום

מצוה כזו – שהיא כל התורה כולה" (לשון כ"ק רבינו).

כלומר: כשגופו יהיה מאוס עליו, ושמחתו תהיה מצד הנפש

בלבד, זה יביא אותו לקיום מצוה כזו המבטאת את התורה

כולה – והיא, אכן, מצות אהבת ישראל – אלא עד כאן דובר

אודות מצוה זו כשלעצמה, ולהלן ידובר אודות מצוה זו –

אהבת ישראל – כפי שהיא "כל התורה כולה". שכן, דברי

חכמינו ז"ל⁴, שאהבת ישראל היא יסוד ושורש כל התורה,

כלומר יסוד ושורש לכל המצוות, דורשים הסבר. שני סוגים

במצוות: מצוות שבין אדם לחבירו, ומצוות שבין אדם למקום.

לכן אפשר להבין, כיצד אהבת ישראל יש בה משום יסוד

לקיום כל המצוות שבין אדם לחבירו; ברם, איזו שייכות יש

לאהבת הזולת כמו את עצמו, לכך שבגללה יהיה זהיר במצוות

שבין אדם למקום – שבגלל אהבה זו, יקיים, למשל, מצות

4. שבת לא, א. 5. פרק מ"א. 6. בתפילת שמונה עשרה.

~ יום שני י' אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מא, ומ"ש בגמ' שמי... עד עמ' 82, דשכת]:

אָכַל מִי שְׂאִינוּ חֲבֵרוֹ – בתורה ובמצוות, [לשון כ"ק רבינו: "ובמילא זדונותיו – כשגגות (ספ"ל) ואין לשנאותו"], כי מי שאינו "חבירו בתורה ומצות", כלומר, שאינו בן תורה, הרי עליו אומרים חכמינו ז"ל: "עמי-הארץ זדונות נעשות להם כשגגות", ובהתאם לכך גם אם הוא עובר עבירה

בודון – אין בכך סיבה לשנוא אותו, מכיון שחטאו נחשב כשגגה (ראה לעיל סוף פרק ל'), ונוסף על מה שהוא אינו חבירו בתורה ובמצוות, הוא גם וְאִינוּ מְקַרְבֵי אֲצִלוֹ, – באיזה ענין שיהיה, כך שאין סכנה שהוא ילמד ממנו, הַנֶּהָ עַל זֶה אָמַר הַלֵּל הַקָּדוֹשׁ: "הוֹי מִתְלַמְּדֵי שֶׁל אֲהָרֹן, אוֹהֵב שְׁלוֹם וְכוּ", – ורודף שלום,

אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵן לַתּוֹרָה", – אף שהלל מדבר אודות אנשים, אין הוא מתאר אותם בתואר "בני אדם" או "אנשים" אלא בתואר "בריות", לומר, שְׂאֵף הַרְחוּקִים מִתּוֹרַת ה' וְעֹבְדוֹתָו, וְלִבָּן נִקְרָאִים בְּשֵׁם "בְּרִיּוֹת" בְּעֲלָמָא – "בריות" סתם, מעלתם היחידה מתבטאת בכך, שהקב"ה ברא אותם – גם כאלה, צָרִיךְ לְמַשְׁכֵּן – "למשוך" אותם, בְּחֻבְלֵי עֲבוֹתוֹת אֲהָבָה, וְכִלְי הָאֵי – עלידי כל זה, וְאוֹלֵי יוֹכַל לְקַרְבֵן לַתּוֹרָה וְעֹבְדוֹת ה'; וְהֵן לֹא – וגם אם לא, כלומר: גם אם לא יצליח, והם לא יתקרבו חלילה לתורה ולעבודת ה', לֹא הִפְסִיד שְׁכָר מִצְוֹת אֲהָבַת רְעִים. – בעצם הדבר שהוא אוהב אותם והשתדל לקרב אותם לתורה ולעבודת ה' – כבר קיים מצות אהבת רעים.

וְגַם הַמְקַרְבִּים אֵלָיו וְהוֹבִיחֵם – על הנהגתם הרעה, וְלֹא שָׁבוּ מִעֲוֹנוֹתֵיהֶם – שכאמור שְׂמִצְוֹת לְשִׁנְאוֹתָם – אין זה

וְמָה שְׂכָתוֹב בְּגִמְרָא, שְׂמִי שְׂרֹאָה בַּחֲבֵרוֹ שְׂחָטָא – מִצְוֹה לְשִׁנְאוֹתוֹ, וְגַם לֹמַר לְרַבּוֹ שְׂשִׁנְאוֹהוּ – הרי, כשמישהו חוטא, לא זו בלבד שאין לאהוב אותו, אלא להיפך: מצוה לשנוא אותו; ולפי מה שלמדנו לעיל, הרי שמצות

"ואהבת לרעך כמוך" היא לכל אחד מישראל? –

התשובה לשאלה זו, היא:

הֵינּוּ – מה שנאמר בגמרא שמצוה לשנאותו, הרי זה בְּחֻבְרֵי פְתוּרָה וּמִצְוֹת, – שהזולת הוא "חברו" במובן זה שכוהנו גם הוא שומר תורה ומצוות, אלא שב"פרט" מסויים הוא נכשל ועובר עבירה – וכ"ק רבינו מסביר⁸ בהערה: "ובמילא אפילו שגגת תלמוד עולה זדון", כלומר: דוקא כשהחוטא

הוא "חברו", שומר תורה ומצוות, מצוה לשנוא אותו בגלל חטאו, כי בהיותו בן תורה (ומצוות), נחשב לו גם חטא כזה, שהוא נכשל בו מחמת "שגגת תלמוד" – כ"זדון". עבירה זו נחשבת בחומרה כזו – בחברו בתורה ומצוות בלבד, – "ועולה זדון" אינו מספיק כ"א דוקא וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך" (לשון כ"ק רבינו), כלומר: גם ב"חבירו", למרות שחטאו בשוגג "עולה זדון" – נחשב לזדון, אין זה מספיק כדי לשנוא אותו, אלא מן ההכרח שיהיה כאן תנאי נוסף: וְכִבֵּר קִיָּם בּוֹ מִצְוֹת "הוֹבֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתְךָ"⁹ – וחכמינו ז"ל אומרים¹⁰ על "עמיתך": עִם שְׂאֵתְךָ – שווה אליך, בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת – ולמרות שהוא כבר הוכיח אותו על חטאו, וְאֵף־עַל־פִּיבֵן לֹא שָׁב מִחֲטָאוֹ, – "וה"ז זדון בפירושו" (לשון כ"ק רבינו). בְּמֹו שְׂכָתוֹב בְּסִפְרַתְרֵיבִים. – אותו מצוה לשנאותו.

7. ראה פסחים קיג, ב; ערכין טז, ב. 8. כנראה שכ"ק אדמו"ר שליט"א מטעים כאן קושי שיכול להתעורר בתשובתו של רבנו הזקן: "היינו בחבירו בתורה ומצוות". שדוק שומר תורה ומצוות – מצוה לשנאותו בגלל חטאו. ואילו מי שרחוק מתורה ועבודה, וחוטא – אסור לשנוא אותו? האם אין סברא מסויימת לומר ההיפך מכך? מעיר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א: קשה לומר כאן הטעם (על השנאה בגלל החטא ביחס לחבירו דוקא, ולא כלפי מי שאינו חבירו) שזהו מפני שבהיותו "חבירו", קרוב אליו, יש כאן הזדמנות גדולה יותר שילמד מהנהגתו הרעה של חברו, ולכן עליו לשנוא אותו, כדי להישמר מתוצאה כזו – שכן: "עפ"ז צ"ע" (1) החשש בחבירו באיזה ענין שיהי' ולא דוקא בתומו"צ. (2) מספיק – שיתרחק ממנו וא"צ והכרח – שישנאוהו. (3) קשה לומר שיש מ"ע לשנוא לא מפני תכונת השנאוי כ"א לשמור עצמו מתקלה! ע"פ חסידות – ה"ז מזיק (ע"י שנאתו) בודאי את חבירו – משום ספק הצלת עצמו מנזק שיוכל לבוא רק באם לא ילחם ביצרו כדבעי! אלא שיש, כנ"ל, עוד באווארעניש (שמירה) ע"י אל תתחבר לרשע (ולאו דוקא חברו ועמיתו), אלא שבוה לא קאי כאן". 9. ויקרא יט, יז. 10. שבועות ל, א. 11. אבות א, יב.

ב"תניא": הרע שבהם או הטוב שבהם) יכולים עוד להיות מושפעים מכך. לכן הוא אומר, שמאחר שהוא יעורר בתוכו רחמנות על אותו אדם, הנובעת מהתבוננותו ב"טוב" וב"רע" של אותו אדם, היא תשפיע עליו שרגשו והתיחסותו לאותו

אדם באופן כללי, יהיו מתוך רגש ויחס של אהבה, וכשתעורר בעיה של עשיית טובה לאותו אדם, וטובה הרי עושים לאדם כולו, – יעשה לו את הטובה, כי ה"שנאה" מוגבלת אך ורק ל"רע" שבו, אבל הרגש והיחס לאותו אדם בכלל – יהיו מתוך אהבה. ובלשון כ"ק רבינו: "כנראה

שמוסיף עוד בזה – שאף ששניהן אמת, אל יאמר שההרגש והיחס שלו לחברו בשניהן – שקול יהי ושוה כו'. כי כיוון שצריך לעורר רחמים כו' (וזהו ע"י התבוננות בב"א בהטור"ר שבחברו) אזי זה מבטל השנאה ומעורר האהבה לחברו (הנק' לעיל (הרע) שבהם, (הטוב) שבהם. ורפ"ג: זה וזה (טור"ר) שופטן – שופט אותן) – בכללות. ומובן שזה ישיפע על יחסו גם כשיתבונן רק ברע שבחברו. נוסף על העיקר – שההרגש לחברו, אפילו כשהוכיחו וכו' – הנה לכללותו – ה"ז אהבה. ונוגע לעשיית טובה לו (שזהו עושה – לכללותו) וכיו"ב, שאז – אהבה ותוצאותיה כו' וק"ל". על כל פנים, אמר כאן רבנו הזקן, שאף מי שמצוה לשנאותו – מצוה גם לאהוב אותו, לכאורה: הרי דוד המלך אמר "תכלית שנאה שנאתים?" – [ולא אמר דוד המלך עליוה'שלום: "תכלית שנאה שנאתים וגו'"¹³, – בלי שום רגש של אהבה אליהם, אלא על המינים והאפיקורסים, שאין להם חלק באלהי ישראל, – עליהם אמר דוד שהוא שונא אותם תכלית שנאה. שכן, לגביהם לא קיימת המצוה לאהוב אותם מחמת ה"טוב" שבהם, מאחר שאין להם חלק באלקי ישראל, כדאיתא – כמו שאנו מוצאים, בגמרא ריש פ"ק מ"ז דשבת]: – עליהם אמר דוד המלך – תכלית שנאה שנאתים. ואילו כלפי אלה שאינם מינים ואפיקורסים – לא שייך לומר עליהם "תכלית שנאה שנאתים", כי גם מי שמצוה לשנוא אותו – הרי גם מצוה לאהוב אותו מבחינת ה"טוב" שבו.

אומר עדיין, שלגביהם שוב אין קיימת מצות "ואהבת לרעך כמוך", אלא, מצוה לאהבם גם כן. – ברם, כיצד אפשרי שיהיו שני הדברים יחד, לשנוא אותם, ויחד עם כך לאהוב אותם, – מסביר ה"תניא" להלן, שמאחר שהשנאה והאהבה

נובעות משתי סיבות נפרדות: השנאה – מהרע שבהם, והאהבה – מהטוב המוסתר שבהם – אין הן סותרות אחת לשניה – ושתייהן הן אמת: – האהבה היא אמיתית, והשנאה – אמיתית: שנאה – להם, מצד הרע שבהם, – המביא אותם לחטוא, ואהבה – להם, מצד

בחינת הטוב – שכאמור לעיל – בפרק י"ח וי"ט – ישנו גם ברשע גמור, אלא שהוא הגנוז שבהם, – גנוז ומוסתר בהם, שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם המחייה – את נפשם האלקית. – ומאחר שהן באות משתי סיבות נפרדות, יכולים שני רגשות מנוגדים אלה, שנאה ואהבה, לבוא אצלו לידי ביטוי אל אותו אדם. וגם, – עליו, לעורר רחמים בלבו עליה, – על הנפש האלקית שבהם, כי היא בבחינת גלות בתוך הרע מסמרא-אחרא הגובר עליה ברשעים, והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה, – ועל כך הוא אומר להלן: כנודע ממה שכתוב: ל"עקב אשר פדה את אברהם"¹² – כמובן רוחני, הכוונה היא, בשעת שמדתו של אברהם, מדת החסד והאהבה, היא אצלו בהעלם, ויש צורך לפדות אותה ולגלותה, לגלות בתוכו את האהבה, הרי מי הוא זה שפודה ומגלה אותה? – "יעקב" – מדת הרחמים, כאמור שרחמנות מבטלת את השנאה ומעוררת את האהבה. לכאורה, על איוו שנאה מדובר כאן? – שהרחמנות מבטלת אותה? – אם על השנאה ל"רע" שמצוה לשנאותו, הרי שאין לבטל אותה, כי הרי מצוה לשנאותו? מפרש הרבי – שהכוונה היא, שהרחמנות מבטלת את השנאה לכללות האדם, לאותו אדם בכלל. כלומר: מאחר שהוא אומר, שצריכה להיות שנאה ל"רע" שבתוכו, ואהבה ל"טוב" שבו, ועל שתיהן להיות אמיתיות, הרי אפשר, אולי לחשוב ששתיהן צריכות להיות באופן שווה, והרגש והיחס לאדם בכלל (שהוא זה שהרע והטוב נמצאים בו, כמו שאומר

12. ישעיה' כט, כב. 13. תהלים קלט, כב.

~ יום שלישי י"א אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 82, פרק לג עוד... עד עמ' מב, נאם ה':

לנבראים, אלא היא משפיעה בנברא – בהיותה נעלית בהרבה מהנבראים, ולגבי חיות זו, אין שום הבדל בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים, עד שגם בעולם הגשמי – "מלא כבודו" – וְכֵלָא קַמִּיהּ בְּלֵא חֲשִׁיב מַמְשׁ, – והכל

לגביו – חשוב כלא כלום, וְ"הוּא לְבָדוּ הוּא" בְּעֵלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מַמְשׁ, כְּמוֹ שְׁתִּיה לְבָדוּ קִדְם שְׁשֵׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, – אז, לא היה קיים שום דבר מלבד הקב"ה, כך גם אחרי שנבראו העולמות והנבראים – קיים הוא בלבד, שכן – הכל לגביו כאילו אינו קיים, וְגַם בְּמָקוֹם הַזֶּה שֶׁנִּבְרָא בּוֹ עוֹלָם הַזֶּה, הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם, – צבא השמים וצבא הארץ, הִיָּה הוּא לְבָדוּ מַמְלָא הַמָּקוֹם הַזֶּה, – לפני שהם נבראו, וְגַם עֵתָה – אחרי שכל אלה נבראו,

כֵּן הוּא "לְבָדוּ" בְּלֵי שׁוּם שְׁנׁוּי בְּלָל, מִפְּנֵי שְׁכָל הַנִּבְרָאִים בְּטָלִים אֲצֵלוּ בְּמַצִּיאוֹת מַמְשׁ, – ומאחר שלגבי הקב"ה הכל בטל במציאות ממש, הרי שהם לגביו כמו שהיו לפני שנבראו. כדי להבין כיצד כל הנבראים בטלים במציאות לגבי הקב"ה – מסביר רבנו הזקן את הדבר במשל מהנפש: כְּבִטּוּל אוֹתוֹת הַדְּבָר וְהַמְחַשְׁבָּה בְּמִקּוֹרֵן וְשִׁרְשׁוֹ, הוּא מְהוּת הַנֶּפֶשׁ וְעֲצָמוֹתֶיהָ, שֶׁהֵן עֲשֵׂר בְּחִינּוֹתֶיהָ: חֲכֵמָה בִּינָה וְדַעַת כּו', – המדות: חסד, גבורה, תפארת וכו' שהן מקור ושורש אותיות הדיבור והמחשבה (שהרי, אדם חשוב ומדבר ענינים של שכל או ענינים של מדות) והם, כוחות השכל והמחשבה, שְׂאֵין בָּהֶם – בשכל ובמדות, בְּחִינַת אוֹתוֹת עֲדוֹן, קִדְם שְׁמַתְלֵבְשׁוֹת בְּלָבוֹשׁ הַמְחַשְׁבָּה [כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפֶרֶק כ' וְכֵא בְּאִרְיִכוֹת, עֲזָן שָׁם]. – שענין האותיות מתחיל במחשבה, כשאדם כבר חושב איך לבצע את השכל או את תאוות הלב, שכאן קיים ההבדל, שאדם אחד חושב ומדבר באותיות אלה, ואדם שני – באותיות אחרות. ואילו, בשעה

בְּפֶרֶק לָג. בפרקים שלפני פרק ל"ב, הסביר רבנו הזקן, שבשעה שיהודי בא לידי מרירות בגלל מצבו הרוחני שאיננו כמו שצריך להיות, יעורר מיד בתוכו שמחה אמיתית, בעשותו חשבון שעלידי שיקיים מצוות ומעשים טובים, יוציא את נפשו האלקית מגלות הגוף והנפש הבהמית, וגם יגביה את נפשו הבהמית ולבושיה: מחשבה דיבור ומעשה, לקדושה, כשישתמש במחשבתו, דיבורו והמעשה שלו, לחשוב ולדבר דברי תורה ולקיים מצוות במעשה.

ליקוטי אמרים

פרק לג עוד זאת תהיה שמחת הנפש האמיתי' ובפרט כשרואה בנפשו בעתים מזומנים שצריך לזכרה ולהאירה בשמחת לבב אזו יעמיק מחשבתו ויצייר בשכלו ובינתו ענין יחודו ית' האמיתי אך הוא ממלא כל עלמין עליונים ותחתונים ואפי' מלא כל הארץ הלזו הוא כבודו ית' וכולא קמיה כלא חשיב ממש והוא לבדו הוא בעליונים ותחתונים ממש כמו שהיה לבדו קודם ששת ימי בראשית וגם במקום הזה שנברא בו עולם הזה השמים והארץ וכל צבאם היה הוא לבדו ממלא המקום הזה וגם עתה כן הוא לבדו בלי שום שינוי כלל מפני שכל הנבראים בטלים אצלו במציאות ממש כביטול אותיות הדבור והמחשבה במקורן ושרשן הוא מהות הנפש ועצמותה שהן עשר בחינותיה חכמה בינה ודעת כו' שאין בהם בחי' אותיות עדיין קודם שמתלבשות בלבוש המחשבה [כמ"ש בפ' כ' וכ"א באריכות ע"ש] וכמ"ש ג"כ במ"א

עוד זאת תהיה שמחת הנפש האמיתית, ובפרט כשנפשו בעתים מזומנים שצריך ולהאירה בשמחת לבב, אזו יעמיק מחשבתו ויצייר בשכלו ובינתו – כלומר, שההבנה – בענין שידובר בו להלן –

תתקבל בשכלו בבהירות, כאילו הוא מתבונן בציוור המונח לפניו – עֲזָן יְחִוּדוֹ וְיִתְבַּרְךָ הָאֱמֵת, – ענינה האמיתי של "אחדות ה'", אינו רק שהקב"ה הוא אלקה יחיד, שברא את העולם, אלא שהוא ה"יש" היחיד, המציאות האמיתית היחידה, כי בלעדו – לא קיים שום דבר, וכפי שיוסבר להלן: אִיךָ הוּא – הקב"ה, מַמְלָא כָּל עֲלְמִין – ממלא את כל העולמות, עֲלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, – כלומר: שבכל דבר קיימת חיות פנימית אלקית המחיה אותו, כמו הנשמה המחיה וממלאה את הגוף. חיות זו מוגבלת ומותאמת לכוח קיבולו של הנברא את החיות האלקית, שישאר בקיומו ולא יבטל במציאות; בענין זה קיים הבדל בחיות שבין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים: בעולמות העליונים, החיות גלויה יותר מאשר בעולמות התחתונים, וְאֵפֶלוּ "מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ" הֵלֵזוּ, הוּא "כְּבוֹדוֹ" וְיִתְבַּרְךָ, – הכוונה לצורה אחרת של "חיות" – "חיות" המחיה את העולמות בבחינת סובב כל עלמין ("כבוד" – הוא בחינת מקיף וסובב), באופן שהוא מקיף את כל העולמות; "חיות" זו, אינה מצומצמת ומוגבלת בהתאם

1. כן מובן מקיצור תניא מהצ"צ – שמזכיר כאן הג' ענינים ממלא, סובב וכולא קמי' וכו'.

וְכֵּה מִמֶּשׁ דְּרָךְ־מִשְׁל, הוּא כְּמִשְׁל הָעוֹלָם וּמְלֹא
בְּמִצִּיאוֹת, לְגַבִּי מְקוֹרָו שֶׁהוּא אֹר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא, –
שֶׁהעוֹלָם וְכָל בְּרוּאֵי – בְּטָלִים בְּמִצִּיאוֹת, וְכֵאלֹלוּ אֵינֶם קִימִים
כֻּלָּ, לְגַבִּי אֹר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא, וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם
בְּאֲרִיכוֹת. – שׁו

משמעותו האמיתית של
ענין "אחדות השם",
שהקב"ה בלבד הוא
ה"יש" האמיתי, ובלעדו
– אין שום דבר קיים.
וְהַנֵּה, בְּשִׁיעֵמִיק בּוֹה
הַרְבֵּה, – לְהַבִּין אֵת עֵינֵן
"אחדות ה'", וְשִׁמַּח לְפִי
וְהִגֵּל נִפְשׁוֹ אֶף גִּילַת
וְרִנָּו בְּכָל לֵב וְנִפְשׁ
וּמֵאֵד בְּאִמּוּנָהּ ז', כִּי
רַבָּה הִיא, כִּי הִיא
קִרְבַּת אֱלֹהִים מִמֶּשׁ. –
בשעה שהאדם חש היטב
את ענין "אחדות ה'" הוא
קרוב להקב"ה ממש. וְזֶה
כָּל הָאָדָם וְתִכְלִית
בְּרִיאָתוֹ, וּבְרִיאָת כָּל

הָעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים – לְהִיּוֹת לוֹ – לְהַקְב"ה,
דִּירָה זֶה בְּתַחְתּוֹנִים, – בְּנִבְרָאִים הַתַּחְתּוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר
לְקַמְּןָּ בְּאֲרִיכוֹת. – שְׁכַל תִּכְלִית בְּרִיאַת הָאָדָם וְכָל הָעוֹלָמוֹת
הָעֲלִיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים הֵיא, כִּי נִתְאֹהֶה הַקְב"ה לְהִיּוֹת לוֹ "דִּירָה"
בְּנִבְרָאִים הַתַּחְתּוֹנִים, שִׁיתְגַּלָּה בָּהֶם עֵינֵיהֶם הָאִמִּיתִי שֶׁל "אֲחָדוֹת
ה'" – כְּמוֹ לְמִשְׁל דִּירָתוֹ שֶׁל אָדָם, בְּהַ דְּר וְנִמְצָא עֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל
הָאָדָם, כִּךְ תִּתְגַּלָּה אִמִּיתוֹת עֵינֵן "אֲחָדוֹת ה'" בְּנִבְרָאִים
הַתַּחְתּוֹנִים. וְהַנֵּה, בְּמִתְגַּדֵּל שְׁמַחַת הַדִּיּוֹט – וְמֵה שֶׁגִּרְוֵע
מִמֶּנּוּ – וְשִׁפְל אֲנָשִׁים, בְּהַתְקַרְבוֹתוֹ לְמִלְךְ בְּשֶׁר־וֹדֶם – וְלֹא
רַק כִּשֶׁהוּא מִתְקַרֵּב אֵלָיו, אֲלֵא יִתִּירָה מִזֶּה, הַמְתַּאֲכֶסֶן וְדָר אֵתוֹ
עִמּוֹ בְּבִיתוֹ, – שֶׁל שִׁפְל אֲנָשִׁים, – וְלֹא יַחַד בְּהִיכָל הַמֶּלֶךְ,
הֵרִי אִם הַתְקַרְבוֹתוֹ לְמִלְךְ בְּשֶׁר־וֹדֶם, גּוֹרֵמַת לְאָדָם שִׁמְחָה גְדוֹלָה
בִּיּוֹת, וְקָל־וְחִמְרָ לְאֵינֵן קֶץ – שֶׁהַשְּׁמַחָה גְדוֹלָה בְּמֵאֵד,
לְקִרְבַּת וְדִירַת מִלְךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, –
שֶׁבְשַׁעַה שֶׁהָאָדָם מִתְקַרֵּב לְהַקְב"ה, וּבְאֹפְנֵן שֶׁהַקְב"ה כְּבִיכּוֹל דֵּר
וּמִתַּאֲכֶסֶן בְּדִירָתוֹ – וְדֵאִי וְדֵאִי שֶׁדָּבָר זֶה צָרִיךְ לְגַרוֹם לְאָדָם
שִׁמְחָה גְדוֹלָה בִּיּוֹת, וּבְדַכְתִּיבֵי: "כִּי מִי הוּא זֶה אֲשֶׁר עֹרֵב
לְפִי לְנִשְׁתֵּת אֵלָי, נָאִם ה'": – וְעַל־יַדִּי אִמּוּנָה וְהַתְבַּטְלוֹת
ל"יחוד ה'", נַעֲשֵׂה הָאָדָם קְרוֹב לְהַקְב"ה, וּבְאֹפְנֵן שֶׁהַקְב"ה דֵּר
בְּדִירָתוֹ יַחַד אֵתוֹ.

שהוא מתעמק ב"שכל" עצמו, או כשמורגש בו רגש התאוה
לדבר מסויים – אין לומר, שהאחד מבין ומתאוה באותיות
אלה, והשני – באותיות אחרות. שכן, אז לא מורגשות עדיין
אותיות, אלא גילוי השכל עצמו וגילוי המדה עצמה. הרי, כשם

שאותיות הדיבור או
המחשבה, אין להן שום
ערך לגבי גילוי הנפש
שלמעלה מאותיות; ולפני
שהן התגלמו באותיות
הדיבור או המחשבה,
כשהן היו עדיין כלולות
במקורן ושורשן –
ה"שכל" או ה"מדות", הן
בטלות, הרי שם אינן
במציאות לגמרי, שלא
מורגשת שום מציאות של
אותיות – כך, כל
הנבראים (שנבראו
מאותיות הדיבור
והמחשבה שלמעלה)
בטלים לגבי מקורם
ושורשם – אור אֵינְסוֹף
בְּרוּךְ־הוּא. האמור הוא

משל מתחום הנפש. ולהלן יביא רבנו הזקן משל נוסף מענין
גשמי: וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר נִבְרָן בְּמָקוֹם אַחֲרֵי מִשְׁל גִּשְׁמִי
לְזֶה, מְעַנֵּן כְּמִשְׁל זֶה וְאֹר הַשְּׁמֶשׁ בְּמְקוֹרָו, הוּא גּוֹף
כְּדוֹר הַשְּׁמֶשׁ שֶׁבְּרָקִיעַ, שְׁנֵם שָׁם – בְּגוֹף כְּדוֹר הַשְּׁמֶשׁ,
מֵאִיר וּמִתְפַּשֵּׁט וְדֵאִי זִיוֹ וְאֹדוֹ, – שֶׁל הַשְּׁמֶשׁ, וּבְנִתְרָה
שָׂאת מִהַתְפַּשְׁטוֹתוֹ וְהָאֲרָתוֹ בְּחִלָּל הָעוֹלָם, – שֶׁכֵּן, כֻּכַל
שִׁזִּי הַשְּׁמֶשׁ קְרוֹב יוֹתֵר לְשֶׁמֶשׁ, הוּא וְדֵאִי מֵאִיר יוֹתֵר, אֲלֵא
שְׁשָׁם – בְּגוֹף כְּדוֹר הַשְּׁמֶשׁ, הוּא – הַזִּיּוֹ וְהָאֹר, כְּמִל
בְּמִצִּיאוֹת בְּמְקוֹרָו, וְכֵאלוֹ אֵינּוּ בְּמִצִּיאוֹת כְּלָל: – שֶׁכֵּן,
בְּגוֹף כְּדוֹר הַשְּׁמֶשׁ, מוֹרְגֵשׁ הַמְקוֹר בְּלַבָּד, שֶׁהוּא הַשְּׁמֶשׁ עֲצֻמָּה,
וְאֵילוֹ זִיּוֹ וְאֹר הַשְּׁמֶשׁ אֵינּוּ נִיכָר כֻּלָּל. לְקֵרֵב יוֹתֵר אֵת הַדְּבָרִים
לְשִׁכָּל, הֵרִי זֶה לְמִשְׁל, מֵה שֶׁחִכְמִינוּ ז' ל" אומרים³: "שֶׁרַגָּא
בְּטִיְהִירָה מֵאִי אֲהִינָּ" (נר הדולק בצהרים – מה מועיל!), הֵרִי
אֵינֵן הַכוּוֹנָה, שֶׁאֵינֵן הַנֵּר מִפִּיעֵן אֹר, שֶׁהֵרִי, אִם הֵיּוֹ מִכְסִּים אֵת
חִלּוֹנוֹת הַחֹדֵר, שֶׁאֹר הַשְּׁמֶשׁ לֹא יַחֲדוֹר אֵלָיו, הֵיּוֹ מֵרְגִישִׁים אֹז
בְּאֹר הַנֵּר, אֲלֵא מֵאַחַר שֶׁקִּיּוּם אֹר גְּדוֹל יוֹתֵר שֶׁל הַשְּׁמֶשׁ – לֹא
נִרְאֵה אֹר הַנֵּר וְאֵינֵן לוֹ שׁוּם הַשְּׁפַעָה כֻּלָּל – וּמֵאַחַר שֶׁכֵּל
מִצִּיאוֹתוֹ שֶׁל הַנֵּר הֵיא לְהֵאִיר, הֵרִי כִּיּוֹן שֶׁאֵינֵן הוּא מֵאִיר – אֵינֵן
הוּא נַחֲשֵׁב לְמִצִּיאוֹת; כִּךְ, וְיוֹתֵר מִכֵּךְ, אֵינֵן בְּזִיּוֹ וְאֹר הַשְּׁמֶשׁ
מִשׁוּם מִצִּיאוֹת, בְּשַׁעַה שֶׁהוּא נִמְצָא בְּמְקוֹרָו, בְּשֶׁמֶשׁ עֲצֻמָּה.

2. ב"שער היחוד והאמונה" פרק ג. 3. חולין ס, ב. ראה זוהר בראשית כ, א. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ער רופט עס אן אמונה – ווייל דאס איז מיוסד [הוא קורא לכך אמונה – מפני שזה מיוסד] על האמונה שבדבר ה' שמים נעשו גוי ועוד שאפילו הענין דאחדות השם האמיתית הוא באמונה אצל כאו"א (עיין ס, ב. קמא, ב), ועוד י"ל שהוא וכו'". 5. פרק ל"ו. 6. ירמי' ל, כא.

~ יום רביעי י"ב אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מב, ועל זה תיקנו... עד עמ' 84, אתו עמו.

ובריאת כל העולמות – כמו למשל, אילו ידע האדם, שקיימת לגבי מצוה אחת בלבד, והיא תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות, הרי היה מתוך שמחה רבה ביותר מקיים אותה מצוה – באותה מדה עליו לשמוח במצות

האמונה ב"יחוד ה'" האמיתי, הרי בכח וחיית נפשו בשמחה רבה זו, תתעלה נפשו למעלה מעלה, על כל המונעים קיום כל התרי"ג מצות מביית – הפרעות הנובעות מגופו ונפשו הבהמית, ומחויץ.

– הפרעות הנובעות מהסובב אותו, והיינו: שכל המניעות הנובעות מגופו ונפשו הבהמית ומענייני העולם, לא ימנעו אותו מלקיים את תרי"ג המצוות. שכן, מאחר שהוא חש את האמונה בענין "יחוד ה'", שאין שום דבר מבלעדי ה', הרי שאין שום דבר שבידו להפריע לו לקיים תורה ומצוות שהן רצונו של הקב"ה, ולכן –

ה"אמונה" היא יסוד כל המצוות. וזהו שאמר "באמונתו יחיה" – כמו שכתוב: "וצדיק באמונתו יחיה", "יחיה" דייקא, – דוקא, בתחית המתים, דרך משל, כך תחיה נפשו בשמחה רבה זו. והיא שמחה כפולה ומכפלת, כי מלבד שמחת הנפש המשפלת – הנפש שמבינה, בקרבת ה' ודירתו אתו עמו – את קרבת ה', והיותו "דר" בדירה אחת אתו עמו – שזאת היא שמחה עצומה לנפש, הרי נוסף על כך,

ועל זה – על הביטול ל"יחוד ה'", תקנו לתן שכח והודיה לשמו יתברך בכל בקר, ולומר: "אשרינו מה טוב חלקנו וכו' ומה יפה ירשתנו", כלומר, כמו שהאדם שש ושמח בירשה שנפלה לו הון עתק שלא עמל בו, כן יוותר מכן

לאין קץ, יש לנו לשמח על ירשתנו שהנחילנו אבותינו, הוא יחוד ה' האמיתי, אשר אפלו "בארץ מתחת – אין עוד מלבדו", וזו היא דירתו בתחתונים.

שהנבראים התחתונים ידעו ויהיו בטלים לענין "אין עוד מלבדו", שאין שום דבר קיים בלעדי הקב"ה. ענין זה נקרא "ירושה", כי בעבודתנו העצמית, לא היינו יכולים להגיע לענין "יחוד ה'" האמיתי. אלא, קיבלנו דבר זה בירושה מאבותינו, שענין "אחדות ה'" יובן וייקלט היטב בנשמתו של יהודי. וזהו שאמר ר' לוי: תרי"ג מצות נתנו לישראל, בא חכוק והעמידן על אחת, – היא מצות האמונה. שנאמר: "וצדיק באמונתו יחיה", כלומר, באלו אינה רק מצוה אחת, היא האמונה לבדה, כי עלי ידי האמונה לבדה – בענין "יחוד ה'" האמיתי, כפי שלמדנו לעיל, יבא לקיום כל התרי"ג מצות. דהיינו, כשיהיה לבו שש ושמח באמונתו ביחוד ה' בתכלית השמחה, באלו לא היתה עליו רק מצוה זו לבדה, והיא לבדה תכלית בריאתו

ליקוני אמרים

ועל זה תיקנו ליתן שכח

והודיה לשמו ית' בכל בקר ולומר אשרינו מה טוב חלקנו וכו' ומה יפה ירשתנו כלומר כמו שהאדם שש ושמח בירושה שנפלה לו הון עתק שלא עמל בו כן יוותר מכן לאין קץ יש לנו לשמוח על ירשתנו שהנחילנו אבותינו הוא יחוד ה' האמיתי אשר אפי' בארץ מתחת אין עוד מלבדו וזו היא דירתו בתחתונים וז"ש רז"ל תרי"ג מצות ניתנו לישראל בא חכוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה כלומר כאלו אינה רק מצוה אחת היא האמונה לבדה כי ע"י האמונה לבדה יבא לקיום כל התרי"ג מצות דהיינו כשיהיה לבו שש ושמח באמונתו ביחוד ה' בתכלית השמחה כאלו לא היתה עליו רק מצוה זו לבדה והיא לבדה תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות הרי בכח וחיית נפשו בשמחה רבה זו תתעלה נפשו למעלה מעלה על כל המונעים קיום כל התרי"ג מצות מביית ומחויץ. וזהו שאמר באמונתו יחיה יחיה דייקא כתחיית המתים דרך משל כך תחיה נפשו בשמחה רבה זו והיא שמחה כפולה ומכופלת כי מלבד שמחת הנפש המשפלת בקרבת ה' ודירתו אתו עמו.

על אחת, – היא מצות האמונה. שנאמר: "וצדיק באמונתו יחיה", כלומר, באלו אינה רק מצוה אחת, היא האמונה לבדה, כי עלי ידי האמונה לבדה – בענין "יחוד ה'" האמיתי, כפי שלמדנו לעיל, יבא לקיום כל התרי"ג מצות. דהיינו, כשיהיה לבו שש ושמח באמונתו ביחוד ה' בתכלית השמחה, באלו לא היתה עליו רק מצוה זו לבדה, והיא לבדה תכלית בריאתו

~ יום חמישי י"ג אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 84, עוד זאת ישמח... עד עמ' מג, באמונה זו:

והשמחה היא כפולה: שמחת הנפש על קרבתה להקב"ה, והשמחה על גרימת הנחת רוח' והשמחה להקב"ה כביכול. וזהו שכתוב¹²: "ישמח ישראל בעושיו", – "בעושיו" פרוש, שכל מי שהוא מזרע ישראל – יש לו לשמח

בשמחת ה', אשר –

הקב"ה, שש ושמח

בדירתו בתחתונים,

שהם – הנבראים

שבעולם, בחינת עשיה

גשמית ממש. – ובהם

קמה דירה להקב"ה. ולכן

נאמר "בעושיו" – לשון

עשיה, לאמר: שהשמחה

היא גדולה ביותר ממה

שהדירה להקב"ה כביכול,

מוקמת בתוך הנבראים

שבעולם העשיה. וזהו

שכתוב "בעושיו" לשון

רבים, – אלה שעושים

אותו (לכאורה היה צריך

לומר "ישמח ישראל

בעושו" – לשון יחיד)

שהוא עולם הזה

הגשמי, המלא קלפות

וסמרא־אחרא, שנקרא "רשות הרבים" – ולא רשות היחיד, יחידו של עולם, אלא רשות של קליפות, שהן רבות ו"מורי דפרודא", – הרי הפרוד, שכל אחד לעצמו הוא הר נפרד גבוה, וכל אחד מהם יש מי שעשה אותו – הוא ה' (לכן נאמר "עושו" לשון רבים), ואתהפכן לנהורא, – והם נהפכים לאור, ונעשים "רשות היחיד" ליחודו יתברך, באמונה זו: – עלידי אמונתו של יהודי ב"אחדות ה'" האמיתית – כל זה נעשה "רשות היחיד" ליחידו של עולם, ולכן נאמר "בעושו" לשון רבים, שהשמחה למעלה היא במיוחד מזה שכל עניני העשיה הנפרדים, נהפכים לאור הקדושה עלידי האמונה בענין "אחדות ה'".

עוד זאת ישמח בכפלים בשמחת ה' וגדל נחת רוח לפניו יתברך באמונה זו, – שננפש האדם, דאתכפיא סמרא־אחרא ממש ואתהפך חשוכא לנהורא, – ממה שה"סטרא־אחרא" נכפית ממש, והחושך נהפך לאור, שהוא חשך

הקלפות שבעולם הזה

החמרי, המחשיבים

ומכסים על אורו

יתברך "עד עת קצו",

כמו שכתוב¹³: "קצו שם

לחשך" – שיגיע זמן בו

יהיה סוף לחושך

הקליפות המכסות על אור

הקדושה. [דחינו "קצו

הימין", – כשיתגלה

ה"ימין" שלמעלה,

שיעביר – הקב"ה, את

רוח הטמאה מן הארץ,

"ונגלה כבוד ה', וראו

כל בשר יחדו"¹⁰, וכמו

שיתבאר לקמן¹¹]. – כל

זה יהיה כשהקליפה

תתבטל, ואילו עתה,

כשהקליפה עדיין מכסה

על הקדושה, הרי,

כשהאדם, באמונתו בענין "יחוד ה'", שובר את ה"קליפה", והופך את חושך ה"קליפה" לאור, יש בכך משום גרימת נחת רוח רב להקב"ה. וכפרט בחוץ לארץ, שאויר ארץ העמים טמא ומלא קלפות וסמרא־אחרא, ואין שמחה לפניו יתברך – כמו, באורה ושמחה – בצירוף המעלה של ביתרון אור תבא מן החשך דיקא. – דוקא, מהפיכת החושך לאור. – וכשחוץ לארץ נקלט בו ענין "אחדות ה'", יש בכך משום גרימת שמחה גדולה מיוחדת למעלה. בהתאם לכך, מובן ממילא, שככל שגדול יותר החושך השורר במקום – כך גדולה יותר הנחת רוח' למעלה הנובעת מהאמונה ב"אחדות ה'" שיהודי הנמצא באותו מקום מאמין. הרי,

9. איוב כח, יג. 10. ישעי' מ, ה. 11. סוף פרק ל"ו. 12. תהלים קמט, ב.

~ יום שישי י"ד אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מג, פרק לד והנה... עד עמ' 86, ה' לו:

שְׁהוּא – "פרחה נשמתן", עֲנִין בְּפִי מְצִיאֹת, הַנּוֹכֵר לְעֵיל. – המוסבר לעיל. לָבֵן – מפני שלא יכלו "לסבול" את גילוי האור האין־סופי, עד שהשפיע עליהם ה"ביטול במציאות", שהנשמה לא תוכל להישאר בגוף, מִיַּד אָמַר לָהֶם לַעֲשׂוֹת לוֹ מִשְׁכָּן וְכוּ –

במשכן, – קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים – לְהִשְׁרָאת שְׁכִינָתוֹ, – שבקדשי הקדשים של המשכן, תשרה השכינה, שְׁהוּא – השראת השכינה היא: גְּלוּי יְחִודוֹ יִתְבַּרְךָ, – של הקב"ה, כְּמוֹ שֵׁיִתְבַּאֵר לְקַמּוּ. –

שבמה התבטאה השראת השכינה במשכן ובמקדש – והרי מלא כל הארץ כבודו? – בהתגלות יחוד ה' בהם, כלומר: ענין זה שהקב"ה "אין עוד מלבדו", האיר שם בהתגלות, ולא בצורה מוסתרת כפי שהדבר הוא בעולם. הרי, שהתגלות "יחוד ה' האמיתי" לבני

פָּרַק לַד. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שלעתים מסויימות, על האדם לזכך את נפשו ולהאיר אותה בשמחת הלב, על־ידי התבוננותו בענין יחוד ה' האמיתי, איך שהקב"ה יחיד ומיוחד, וכל הבריאה בטלה במציאות לגביו, כאילו אינה קיימת כלל.

וְהֵנָּה, מוֹדַעַת זֹאת – ידוע הדבר, שִׁ"ה אֲבֹת הֵן הַמְּרַבְּחִי, – כאמור, רומז המושג "מרכבה", לדבר שבטל לגמרי למישהו, ואין לו שום רצון אחר, אלא רצונו של מי שהוא בטל אליו, כמו "מרכבה" שנתונה לגמרי לרצון הנוהג בה. שְׁכָל יְמִיהֶם לְעוֹלָם, לֹא תִפְסִיקוּ אִפְלוּ שְׁעָה אַחַת מִלְּקִישָׁר דַּעְתָּם וְנִשְׁמָתָם לְרַבּוֹן הָעוֹלָמִים בְּפִיטוֹל הַנּוֹכֵר לְעֵיל לְיְחִודוֹ יִתְבַּרְךָ. – האבות עמדו תמיד בביטול במציאות להקב"ה, בהרגשתם התמידית את ייחודו

ליקוטי אמרים

פרק לד והנה מודעת זאת שהאבות הן הן המרכבה שכל ימיהם לעולם לא הפסיקו אפ'י שעה אחת מלקשר דעתם ונשמתם לרבון העולמים בביטול הנ"ל ליחודו ית' ואחריהם כל הנביאים כל אחד לפי מדרגת נשמתו והשגתו ומדרגת משרע"ה היא העולה על כולנה שאמרו עליו שכינה מדברת מתוך גרונו של משה ומעין זה זכו ישראל במעמד הר סיני רק שלא יכלו לסבול כמאמר רז"ל שעל כל דיבור פרחה נשמתן כו' שהוא ענין ביטול במציאות הנ"ל לכן מיד אמר להם לעשות לו משכן וכו קדשי הקדשים להשראת שכינתו שהוא גילוי יחודו ית' כמ"ש לקמן ומשחרב בהמ"ק אין להקב"ה בעולמו משכן ומכון לשבתו הוא יחודו ית' אלא ארבע אמות של הלכה שהוא רצונו ית' וחכמתו המלוכשים בהלכות הערוכות לפנינו ולכן אחר שיעמיק האדם מחשבתו בענין ביטול הנ"ל כפי יכלתו זאת ישיב אל לבו כי מהיות קטן שכלי ושרש נשמתו מהכיל להיות

האמיתי; וְאִתְרִיחֶם – היו אלה, כָּל הַנְּבִיאִים, כָּל אֶחָד לְפִי מְדַרְגֵת נִשְׁמָתוֹ וְהַשְּׁנֵתוֹ, – התבטלותו במציאות של כל נביא, היה בהתאם לרום מדרגת נשמתו ולגודל השגתו, וּמְדַרְגֵת מוֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלְיוֹת־הַשְּׁלוֹם הִיא הָעוֹלָה עַל כָּלֵנָה, – על כל מדרגות הנביאים, שְׁאֵמְרוּ עָלָיו: שְׁכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל מוֹשֶׁה, – משה רבנו היה בטל במציאות להקב"ה בצורה כזו, שדיבורו היה דיבור של השכינה. וכשהתבטלות גרונו של האדם לדיבורו, כך היה ביטול גרונו של משה לשכינה, וּמַעֲיִן זֶה – במשהו מהתבטלות האבות והנביאים, וְכוּ – כל, יִשְׂרָאֵל בְּמַעַמַד הַר סִינַי, – באותו מעמד, עמדו כולם בהתבטלות במציאות להקב"ה, בדמיון כלשהו להתבטלות במציאות של האבות והנביאים. רַק שֶׁלֹּא יִכְלוּ לְסַבֵּל, – ביטול רב כזה, כְּמֵאֲמַר רַז"ל³ שֶׁעַל כָּל דְּבִיבּוֹר – של עשרת הדיברות, פָּרַחַה נִשְׁמָתָן כו', – אלא שהקב"ה החזיר להם את הנשמות ב"טל" של תחיית המתים⁴,

ישראל, היתה על־ידי המשכן והמקדש. וּמִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – אין לְהַקְדוֹשׁ־פְּרוֹךְ־הוּא בְּעוֹלָמוֹ מִשְׁכָּן וּמְכוּן לְשִׁבְתוֹ, הוא יחודו יתְבַרְךָ, – מקום בו יבוא לידי ביטוי והתגלות, יחודו של ה' יתברך. אחרי חורבן בית המקדש, אין מקום כזה בנמצא, אֲלֵא אַרְבַּע אֲמוֹת שֶׁל הַלְּבָבָה, – בתורה בלבד מתגלה יחוד ה', שְׁהוּא – ההלכה היא, רְצוֹנוֹ יִתְבַרְךָ וְחֻכְמָתוֹ, הַמְלַכְשִׁים בְּהִלְכוֹת הָעֲרוּכּוֹת לְפָנֵינוּ. – ומאחר שבהלכות התורה מלוכשים רצונו וחכמתו של הקב"ה – זהו רצונו של הקב"ה שכן וכך יהיה פסק הדין, וחכמתו של הקב"ה היא ה"שכל" של ההלכה – ורצונו וחכמתו של הקב"ה, הם דבר אחד אתו; הרי שבתורה ישנו הגילוי של יחוד ה'. וְלָכֵן, אַחַר שֶׁעֲמִיק הָאָדָם מִחֻשְׁבָּתוֹ בְּעִנְיַן בְּפִיטוֹל הַנּוֹכֵר־לְעֵיל כְּפִי יִכְלָתוֹ, זֹאת יוֹשִׁיב אֵל לְבוֹ: – יתבונן בדברים הבאים: פִּי מְחִיּוֹת קָטָן שְׁכָלִי וְשָׂרֵשׁ נִשְׁמָתִי מְחַבֵּל, – אינני מסוגל, בגלל קטנות שכלי

1. ראה לעיל פרק כג. 2. ראה זהר פרשת פנחס דף רלב, א; רד"ל על שמות רבה סוף פרשה ג. 3. שבת פח, ב. 4. כפי שיוסבר להלן בפרק לו. 5. פרק נג.

ללימוד התורה, פנים ובלילה, בדת הנתנה לכל אחד ואחד מהלכות תלמוד תורה, – עד כמה שכל אחד לפי השגתו ומצבו, מחוייב על פי ההלכה ללמוד תורה, וכמאמר רז"ל: "אפלו פרק אחד שחרית כו". – ופרק אחד ערבית,

אם אין באפשרותו ללמוד יותר משני פרקים – הרי זו מצות תלמוד תורה שלו שנמשכת אצלו תמיד, והוא נעשה על-ידי-זה משכן ומכון לשבתו יתברך. וזוהו ישמח לבו ויגיל, ויתן הודאה על חלקו בשמחה ובטוב לבב, על שזכה להיות אשפויכן – מארח, לגבורה – להקב"ה, על-ידי התורה ש"ניתנה" מפי הגבורה, פעמים בכל יום, כפי העת והפנאי שלו, – שיש לו ללמוד תורה, כמסת ידו – כפי האפשרות שניתנה לו, אשר הרחיב ה' לו: – את הזמן ללמוד תורה.

ושורש נשמתו, להיות מרכבה ומשכן ליחודו ותפירתו באמת לאמתו, מאחר דלית מהשבה דלי תפיסא ומשגת בו ותפירתו קלל ובלל – אין בכוח שכלי ומחשבותי כלל וכלל, "לתפוס" ולהשיג את הקב"ה, שום השגה בעולם, ולא שמיך

מנהו – ולא משוהו, מהשגת האבות והנביאים, – על-ידי השגתם באלקות, היה בכוח האבות והנביאים להיות "מרכבה" ו"משכן" להתגלות יחוד ה'; ואילו אני, כשאין בי אפילו שמץ מהשגתם, אי אפשר לי להגיע, על-ידי השגתי, למציאות של "מרכבה" ו"משכן"; אי לזאת – מכיון שכן, אעשה לו – להקב"ה, משכן ומכון לשבתו, – באותה צורה שהיא ביכלתי, הוא העסק בתלמוד תורה – שכאמור, התורה היא הרי "משכן ומכון לשבתו יתברך", כפי הפנאי שלי, בקביעות עתים –

ליקוטי אמרים

מרכבה ומשכן ליחודו ית' באמת לאמיתו מאחר דלית מחשבה דילי תפיסא ומשגת בו ית' כלל וכלל שום השגה בעולם ולא שמיך מנהו מהשגת האבו' והנביאים אי לזאת אעשה לו משכן ומכון לשבתו הוא העסק בת"ת כפי הפנאי שלי בקביעות עתים ביום ובלילה כדת הניתנה לכל אחד ואחד מהלכות תלמוד תורה וכמאמר רז"ל אפי' פרק אחד שחרית כו' וזוהו ישמח לבו ויגיל ויתן הודאה על חלקו בשמחה ובטוב לבב על שזכה להיות אושפויכן לגבורה פעמים בכל יום כפי העת והפנאי שלו כמסת ידו אשר הרחיב ה' לו:

ואם – הוא חושב לעצמו ומחליט: ירחיב ה' לו עוד – ויהיה לו יותר פנאי ללמוד תורה, אוי "מהור ידים יוסיף אומין" – אז, הוא מחליט, יקדיש יותר ויותר מזמנו ללימוד תורה, ו"מהשבה טובה כו". – אותה מחשבה טובה, שהחליט במחשבתו, ש"לכשירחיב" ילמד תורה יותר ויותר (עד לכל היום כולו), נחשבת

~ שבת קודש ט"ו אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 86, ואם ירחיב ה' לו... עד עמ' 86, מסמרא דא:

כאילו אכן עשה כך (כמאמר חכמינו ז"ל: "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה"), וגם שאר היום בלו שעוסק במשא ומתן, יהיה מכון לשבתו ותפירתו, – על-ידי בנתינת הצדקה שיתן מיגיעו, – מפרנסתו, שהיא – נתינת הצדקה, ממדותיו של הקדוש-ברוך-הוא – בהן צריך יהודי להתדבק, ואתן הוא צריך לעשות, "מה

ליקוטי אמרים

ואם ירחיב ה' לו עוד אזי טהור ידים יוסיף אומין ומחשבה טובה כו' וגם שאר היום כולו שעוסק במשא ומתן יהיה מכון לשבתו ית' בנתינת הצדקה שיתן מיגיעו שהיא ממדותיו של הקב"ה מה הוא רחום וכו' וכמ"ש

6. מנחות צט, ב. 7. איוב יז, ט. 8. קידושין מ, א. 9. בהתאם להסברו הנרחב של כ"ק אדמו"ר שליט"א באחת משיחותיו הקדושות, הכוונה במה שמוסיף שיחליט באם יהיה לו יותר זמן – ילמד יותר, והקב"ה מצרף מחשבה טובה זו למעשה – היא: כדי שיהיה במשך כל היום משכן ומכון לשבתו, לא רק בשעה שהוא לומד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית – הרי זה על-ידי החלטתו שכשיעזור לו השי"ת ויהיה לו יותר זמן פנוי, ילמד יותר, בזמן הפנוי הרב יותר – הוא יכול הרי לקנות ולהתברך שיהיה זה "כל היום", שתהיה מלאכתו נעשית על-ידי אחרים ויהיה לו זמן ללמוד כל היום. החלטה זו, שאז ילמד כל היום. כשהיא – אותה מחשבה – מצורפת ונחשבת כ"מעשה", הרי זה אמור למשך כל היום, שבמשך כל היום יהיה משכן ומכון לשבתו יתברך; ולכן הכניס רבנו הזקן נקודותיים (: לפני המלים "ואם ירחיב", כדי להפריד ענין זה ולהראות שיש לכך יותר שייכות למה שהוא אומר להלן, שהוא מחפש עצות איך להיות כל היום משכן ומכון לשבתו. אלא שהוא מחפש להלן עצות על הזמן הנותר מהיום שאין הוא לומד בו – על-ידי ענין הצדקה – הרי זה מפני ש"מחשבה טובה" היא רק "כאילו עשאה", ברם. הדבר הרי לא נעשה בפועל – בא רבנו הזקן ואומר שביכלתו להיות

– וחדוותו הגדולה מן השמחה השוררת למעלה, על-ידי שהוא שבר והכניע את ה"סטרא אחרא"; להלן יוסבר, שכל הפרטים האלה בשמחה, אינם סותרים לעובדה, שיחד עם זה יהיה נתון במרירות ובלב נשבר בגלל מצב גופו ונפשו הבהמית; שכן, אף שמרירות ושמחה הן שתי תנועות הנוגדות אחת את השנייה – הרי, מאחר שהן נובעות משני גורמים שונים, יש באפשרות שני הלכי רוח מנוגדים אלה למשול יחד בנפשו של האדם.

והנה, ככל פְּרָטִי מִיְנֵי שְׂמֵחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַנּוֹכְרִים לְעֵיל – אִין מְהֵן מְנִיעָה לְהִיּוֹת "נְכוּחַ פְּעִינֵינוּ נְמָאם", – ושיהיו לו, וְלֵב נִשְׁבֵּר, וְרוּחַ נְמוּכָה – בְּשַׁעַת הַשְּׂמֵחָה מְמַשׁ, – באותו זמן ממש שהוא שרוי בשמחה, יכול שתהיה לו גם מרירות ולב נשבר

וכדומה. מאחר כי הִיּוֹתוֹ נְכוּחַ פְּעִינֵינוּ וכו' – הוא מצד הגוף ונֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, – מהחשבונות המראים לו את שפלות גופו ונפשו הבהמית, וְהִיּוֹתוֹ בְּשִׂמְחָה – הוא מצד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית וְנִיצוּץ אֱלֹהוֹת הַמְּלַכְשׁ פֶּה – בנפש האלקית, לְהַחְיּוֹתָהּ, כְּנִזְבֵּר לְעֵיל [בְּפֶרֶק לא]. – ולכן, אין המרירות והשמחה סותרות ומפריעות אחת לשנייה, כי כל אחת מהן נובעת מסיבה אחרת. וְכֵּהֵא גִּנְאָ אִיתָא בְּזִהְרָה¹³: – בדומה לזה נאמר ב"זוהר": "בְּכִיָּה תְקִיעָא בְּלִבָּאֵי מַסְטְרָא דָא, וְחֲדוּה תְקִיעָא בְּלִבָּאֵי מַסְטְרָא דָא": – בכיה תקועה בלבי מצד אחד, וחדוה תקועה בלבי מצד אחר. – רבי אלעזר ברבי שמעון, בשמעו מאביו, רבי שמעון (בר יוחאי), סודות התורה בענין חורבן בית המקדש – אמר, שבשעת מעשה היה לבו גם עצוב – מחורבן בית המקדש, שרק עתה נודע לו גודל החורבן, וגם שמת, בצד השני של לבו, מסודות התורה שנתגלו לו. הרי, כשישנן שתי סיבות נפרדות – יכולות שתי "תנועות" מנוגדות, כמו בכיה ושמחה, לבוא לידי ביטוי באותו זמן.

הוא רְחוּם וְכוּ'¹⁰, – אף אתה רחום, וְכֵּמוֹ שְׂכַתּוּב בְּתַקּוּנֵימ'¹¹: "חֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא". – חסד היא ה"יד הימנית" של הקב"ה כביכול, כלומר: שעל-ידי ההתנהגות במדת החסד, נעשה האדם כלי ו"מכון" ל"דרועא ימינא",

לחסדו של הקב"ה. וְאָף שְׂאִינֵנוּ נִתְּנָן אֶלָּא הַמֶּשׁ – מפרנסתו, זהו השיעור המירבי לנתינת צדקה – ממילא מוקדש לצדקה רק החלק החמישי משעות עבודתו במשך היום. כיצד, איפוא, הוא יכול בשאר ארבעת חלקי היום, שהוא מקדיש לצרכיו, להיות "מכון לשבתו יתברך"? – התשובה היא: הַרְי הַחֶמֶשׁ – שהוא נתון לצדקה, מַעֲלָה עִמּוֹ כֹּל – שאר, ה'אַרְבַּע יְדוֹת' לַה', לְהִיּוֹת מְכוּן לְשַׁבְתּוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּנוֹדַע מֵאִמֵר רַי'¹² שְׂמֵחוֹת

צְדָקָה שְׂקוּלָה כְּנִגְדֵי כֹּל הַקְּרַבְנֹת, וְכַקְּרַבְנֹת הִיָּה כֹּל הַחַי – כל בעלי החיים, עוֹלָה לַה' עַל־יְדֵי בְהֵמָה אַחַת, – שהביאו לקרבן, וְכֹּל הַצּוֹמֵחַ – היה עולה, עַל־יְדֵי "עֶשְׂרֹן סֹלֶת אֶחָד פְּלוּל בְּשִׂמּוֹן" כו'. – שהיו מביאים לקרבן מנחה. כך גם במתן צדקה: על-ידי נתינת חלק אחד מפרנסתו לצדקה – הוא מעלה גם את שאר החלקים. וְכֵּמוֹכָּה זֶה, הַרְי בְּשַׁעַת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, עוֹלָה לַה' כֹּל מַה שְׂאֵכֵל וְשֵׁתָה וְנִהְנָה מ'אַרְבַּע הַיְדוֹת' לְכִרְיָאוֹת גּוּפּוֹ, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר לְקַמְּנֵי. – הרי שגם שאר זמנו, שהקדיש אותם להרוויח את ארבעת החלקים לצרכיו הוא – נעשים למשכן ולמכון לשבתו יתברך, על-ידי תורתו ותפילתו. באמור לעיל הוסבר שאחרי שאדם מגיע למרירות ול"לב נשבר", על-ידי חשבון מצבו הרוחני, שאינו כמו שצריך להיות – ישתדל האדם להגיע לאחר מכן לשמחה אמיתית; ופרטים שונים בשמחה זו: – השמחה על יציאת נפשו האלקית מגלות הגוף והנפש הבהמית, והתעלותו ושובו למקור האלקי על-ידי תורה ומצוות: – השמחה על קרבת האלקים בשעת התעמקותו בענין "יחוד ה' האמיתי";

ליקוטי אמרים

בתיקונים חסד דרועא ימינא ואף שאינו נתון אלא חומש הרי החומש מעלה עמו כל הארבע ידות לה' להיות מכון לשבתו ית' כנודע מאמר רז"ל שמצות צדקה שקולה כנגד כל הקרבנו' ובקרבנות היה כל החי עולה לה' ע"י בהמה אחת וכל הצומח ע"י עשרון סלת אחד כלול בשמן כו' ומלבד זה הרי בשעת התורה והתפלה עולה לה' כל מה שאכל ושתה ונהנה מארבע הידות לבריאות גופו כמ"ש לקמן. והנה בכל פרטי מיני שמחות הנפש הנ"ל אין מהן מניעה להיות נבזה בעיניו נמאם ולב נשבר ורוח נמוכה בשעת השמחה ממש מאחר כי היותו נבזה בעיניו וכו' הוא מצד הגוף ונפש הבהמית והיותו בשמחה הוא מצד נפש האלהית וניצוץ אלהות המלוכש בה להחיותה כנ"ל [בפ' לא] וכה"ג איתא בזהר בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא וחדוה תקיעא בלבאי מסטרא דא:

משכן ומכון לשבתו כמעשה בפועל על-ידי ענין הצדקה. 10. שבת קלג, ב. 11. תיקוני זהר, תיקון א. 12. סוכה מט, ב; בבא בתרא ט, א. 13. חלק ב. דף קנה, א; חלק ג. דף עה, א.

לוח היום יום ...

ה'תש"ג	ט אדר א	יום ראשון	יום ראשון
		שיעורים. חומש: תצוה, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: מט"נד. תניא: פרק כט. אך . . . לו וגסותן.	

אז מען געהט אין גאס און מען טראכט משניות תניא, און מ'זיצט אין קראם (סטאָר) מיט א חומש, א תהלים, איז איצט איז דאָס טייערער, ווי אין דער צייט, ווען אין גאס (סטריט) איז געווען ליכטיג באור תורה. מ'טאָר ניט געהן אין גאס אליבא רקניא, מען דארף האָבען תורה, מיט וואָס צו געהן אין גאס.

תרגום

כְּשֶׁהוֹלְכִים בְּרֵחוֹב וְחוֹשְׁבִים מִשְׁנֵי־יָמֵינוּ, תְּנִיא, וְיוֹשְׁבִים בְּחֲנוּת עִם חֲמֹשׁ, תְּהִלִּים הָרִי עֲתָה זֶה יָקָר יוֹתֵר מִכֶּפֶי שְׁהִיָּה בְּזִמְנֵי שְׁהִרְחוֹב הָיָה מוֹאָר בְּאֹר תוֹרָה. אָסוּר לְהִלָּךְ בְּרֵחוֹב "עַל לֵב רִיקוֹן". יֵשׁ לְהִצְטִיד בְּתוֹרָה, עֲמָה יִתְהַלְכוּ בְּרֵחוֹב.

ה'תש"ג	ט אדר שני	יום שלישי	
		שיעורים. חומש: ויקרא, שלישי עם פירש"י. תהלים: מט"נד. תניא: ולזה נתן . . . מו מהאר"י ז"ל.	
		בְּבִרְכַת בּוֹרָא נְפֹשׁוֹת אוֹמְרִים עַל כָּל מַה שְׁבִירָאָתָּה – הַכִּיָּף בְּחוֹלָם וְלֹא בְּקִמְצָן. גְּדֹל הַתְּשׁוּקָה לְהִתְקַשְׁרוֹת, יְכוּל לְהַשְׁפִּיעַ רַק כְּאֲשֶׁר יִלְמַד מֵאַמְרֵי הַחֲסִידוֹת שְׂאוֹמֵר הָרֵב וְכוּתֵב, כִּי בְּרֵאִיתָ פָּנִים בְּלִבְד לֹא סִגִּי [=די].	

ה'תש"ג	י אדר א	יום שני	יום שני
		שיעורים. חומש: תצוה, שני עם פירש"י. תהלים: נה"נט. תניא: והסיבה . . . לו בשר אדם.	

בְּבִרְכַת הַמּוֹזוֹן קִנְם מִיָּם אַחֲרוֹנִים אוֹמְרִים עַל נְהִירוֹת בְּבָל, לְמַנְצָה בְּנִגְיֵנוֹת, אֲבָרְכָה, זֶה חֵלֶק. בְּיוֹם שְׂאִין אוֹמְרִים בּוֹ תַחֲנוּן: שִׁיר הַמְּעֻלוֹת בְּשׁוֹב, לְבִנֵי קִרְתָּה, אֲבָרְכָה, זֶה חֵלֶק. אַחַר מִיָּם אַחֲרוֹנִים וַיְדַבֵּר אֵלַי.

ה'תש"ג	י אדר שני	יום רביעי	
		שיעורים. חומש: ויקרא, רביעי עם פירש"י. תהלים: נה"נט. תניא: וגם כבר . . . 92 מחייהו כו'.	

טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר א חסידישען פארבריינגען, ויקבל ברכת הפרידה מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים זעגענען זיך ניט, ווייל מען פאָהרט זיך קיינמאל ניט פאָנאָנדער, וואו מאַיז – איז מען איין משפחה.

טָרָם הַנְּסִיעָה מִמְּקוֹם מְדוּרוֹ יְסַדֵּר הַתּוֹעֲדוֹת חֲסִידוֹת, וַיִּקְבֵּל בְּרַכַּת הַפְּרָדָה מִחֲבֵרָיו הַטּוֹבִים, וּכְמֵאָמֵר הַיְדוּעַ: חֲסִידִים לֹא נִפְרָדִים, כִּי לְעוֹלָם אֵינָם נוֹסְעִים [מִתְרַחֲקִים] אִישׁ מֵרֵעֵהוּ. הֵיכֵן שְׁנַמְצָאִים – אָנוּ מִשְׁפָּחָה אַחַת.

יום שלישי **יא אדר א** **ה'תש"ג** **יום שלישי**

שיעורים. חומש: תצוה, שלישי עם פירש"י.
 תהלים: ס"סה.
 תניא: וכמאמר הלל . . . לו האדם עצמו.

יְדוּעַ וּמְקַבֵּל בְּעֵינָיו הַפְּנוּנוֹת שֶׁבַת־פֶּלָה, אֲשֶׁר אֵלָיו שְׁאִין דַּעְתָּם יָפָה לְכוּן, מִפְּנֵי הַעֲדָר הַיְדוּעָה אוֹ מִפְּנֵי שְׁאִין בְּכַחֵם לְזִכֹּר פְּנוּנוֹת הַפְּרָטִיּוֹת בְּעַת הַתְּפִלָּה, מִסְפִּיק שֶׁיִּכְוְנוּ כּוֹנֵה כְּלִית: לְהִיּוֹת תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת לְפָנָיו יִתְבַּרַךְ עִם כָּל הַפְּנוּנוֹת הַמְּבֹאָרוֹת בְּסִפְרֵי קִבְלָה.

יום חמישי **יא אדר שני** **ה'תש"ג** **יום חמישי**

תענית אסתר מקדש. סליחות, אבינו מלכנו. מוצצית השקל.
 שיעורים. חומש: ויקרא, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: ס"סה.
 תניא: רק שאח"כ . . . ארצך וגו'.

חֲסִידוֹת כּוֹלֵלֶת שְׁנֵי עֵינָיִם עֶקְרִים: א) הַבְּנֵת כָּל הַלְכָה בְּשִׁרְשָׁה וּמְקוֹרָה הַעֲצָמִי בְּרוּחַנִיּוֹת, הֵינּוּ בְּסִפְיֵרוֹת וּמְדַרְגּוֹת בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם לְפִי עֵינָנוּ כְּמֵבֹאֵר בְּחֲסִידוֹת, ב) הַבְּנֵת עֵינָן כָּל הַלְכָה בְּעִבּוּדָה, הֵינּוּ שֶׁהֵגַם שְׁהִיא חֲכָמָה וְשָׁכַל אֶלְקֵי וְדִין הַתּוֹרָה, מְכַל־מְקוֹם צְרִיף לְמִצָּא בְּזֶה עֵינָן בְּעִבּוּדָה בְּהַנְהִיגַת הָאָדָם בְּחַיֵּי עוֹלָם זֶה.

יום רביעי **יב אדר א** **ה'תש"ג** **יום רביעי**

שיעורים. חומש: תצוה, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: ס"סח.
 תניא: וא"כ הוא . . . 72 ספ"ג.

כְּתִיב: "מִתֵּן אָדָם יִרְחִיב לוֹ, וְלִפְנֵי גְדוֹלִים יִנְחַנּוּ". יֵשׁ לָךְ אֲנָשִׁים שֶׁהֵם גְּדוֹלֵי הַשֵּׁם בְּחֲכָמָתָם אוֹ בְּעִשְׂרָם, אֲבָל בּוֹתֵן אָדָם כְּשֶׁהָאָדָם נוֹתֵן אֶת הָאָדָם שְׁלוֹ בְּאִיזָה הַתְּעַסְקוֹת בְּהַחֲזָקַת הַדַּת, הֵנָּה לֹא זֶה בְּלִבְדֹ כִּי יִרְחִיב לוֹ, אֲלֵא עוֹד זֹאת כִּי לְפָנֵי גְדוֹלִים יִנְחַנּוּ.

יום ששי **יב אדר שני** **ה'תש"ג** **יום ששי**

שיעורים. חומש: ויקרא, ששי עם פירש"י.
 תהלים: ס"סח.
 תניא: פרק לו. והנה . . . בעבירה ח"ו.

דַּעַר אָנְהוּיב פּוֹן פּרֶשֶׁת הַקְּרַבְנוֹת אִיזו: אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבֵּן לֵה'. עַם הָאֵט דַּאָךְ גַּעֲדָרְפֶט שְׁטִיין אָדָם מִכֶּם כִּי יִקְרִיב גּו', זָאָגַט דַּעַר אֶלְטַעַר רַבִּי: אָדָם כִּי

יקריב, בכדי אז א מענש זאָל ווערען נעהנטער צו השי"ת איז מכם קרבן לה', פון אייך אליין דארף זיין דער קרבן, מקריב זיין זיין אייגענע בהמה, דעם יצר הרע וואָס ווערט אָנגערופען נפש הבהמית.

— תרגום —

הַתְחַלַּת פְּרִשְׁת הַקְּרָבָנוֹת הִיא: "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָּן לַה'". צָרִיף הִיָּה לְהִיּוֹת כְּתוּב "אָדָם מִכֶּם כִּי יִקְרִיב גו'"? אֹמֵר אֲדַמּוּ"ר הַזֶּקֶן: "אָדָם כִּי יִקְרִיב" – כְּדֵי שְׂאָדָם יִתְקַרֵּב לַה' יִתְבָּרַךְ, הָרִי "מִכֶּם קֶרְבָּן לַה'" – מִכֶּם עֲצַמְכֶם צָרִיף לְהִיּוֹת הַקְּרָבָן, לְהַקְרִיב אֶת הַ"בְּהֵמָה" הַפְּרִטִית – אֶת הַיֵּצֵר הָרַע שֶׁנִּקְרָא נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית.

ה'תש"ג

יג אדר א

יום חמישי

יום
חמישי

שיעורים. חומש: תצוה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: ובפרט . . . 72 נגדי תמיד.

בְּמִנְחָה אֵין אֹמְרִים תְּחִנוּן.

אאמו"ר אמר: בא מיר איז ברור, אז א חסידישער איד זיצט אין בית המדרש, און לערענט אָדער חזו"ט א חסידות ברבים, איז א שמחה בא די זיידעס, און זייער שמחה איז מספיק פאר איהם, קינדער און קינד'ס קינדער רוב טוב בגשמיות וברוחניות.

— תרגום —

אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרש"ב] אָמַר: בְּרוּר לִי, שֶׁכְּאַשֶׁר יְהוּדֵי חֲסִידֵי יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמְדְרָשׁ, וְלוֹמֵד אוֹ חוֹזֵר חֲסִידוֹת בְּרַבִּים, הָרִי זֶה שְׂמֵחָה אֲצֵל יְקַנֵּי, וְשְׂמֵחָתָם מִסִּפְקַת עֲבוּרוֹ, לְבָנָיו וּבְנֵי בָנָיו – רַב טוֹב בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת.

ה'תש"ג

יג אדר שני, פרשת זכור

שבת

הַפְּטוּרָה: כֹּה אָמַר ה'. אֹמְרִים אָב הַרְחֵמֵם, אֵין אֹמְרִים צְדָקָתְךָ.
שיעורים. חומש: ויקרא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: ומעות . . . מז התפלה.

ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, שרפו ידיהם מדברי תורה. אז מ'ווערט שוואך אין תורה, וואָס דער לימוד התורה איז דאָך על מנת לעשות ולקיים, קומט עמלק און קיהלט אָפ דעם אידען, וילחם עם ישראל, ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, – דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה, – און עמלק מאכט קאלט קדושת התורה. והעצה לזה בחר לנו אנשים, אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. וצא הלחם בעמלק ל' יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

— תרגום —

"וַיָּבֹא עַמְלֵק, וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרַפִּידִים" – "שָׂרְפוּ יְדֵיהֶם מִדְּבַרֵי תוֹרָה". כְּשֶׁמִּתְרַפֵּים בְּתוֹרָה, שְׁלֵמוֹד הַתּוֹרָה הָרִי הוּא עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם – בָּא עַמְלֵק וּמְקַרֵּר אֶת הַיְהוּדִי; "וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל" – רָאשֵׁי תְבוֹת יֵשׁ שְׁשִׁים רְבּוּא אוֹתוֹת לַתּוֹרָה, דְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ אוֹת אַחַת בְּתוֹרָה, וְלִכֵּן נִהְגּוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְכַתֵּב

היום יום ...

קיא

אות בתורה – ועמלק מצנן את קדשת התורה. והעצה לזה – "בחר לנו אנשים",
אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל.
"וצא הלחם בעמלק" – בלשון יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל
זמן ובכל מקום בשנה.

ה'תש"ג

יד אדר א, פורים קטן

יום ששי

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: תצוה, ששי עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: וגם מי . . . לו ומעשה.

אאזמו"ר סיפר לאאמו"ר: די מאמרים וואס זיינען געדרוקט אין לקוטי תורה,
האט דער טאטע (הצ"צ) אויסגעקליבען פון צוויי טויזענט מאמרים.

תרגום

אָדְנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מְהַר"ש] סֵפֶר לְאֲדֹנָי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב]:
הַמְאָמְרִים שֶׁנִּדְפְּסוּ בְּ"לְקוּטֵי תוֹרָה", אָבָא (הַ"צִּמְח צִדִּיק") בְּרָרָם מִתּוֹךְ אֲלָפִים
מְאָמְרִים.

ה'תש"ג

יד אדר שני, פורים

יום ראשון

בְּקִרְיַאת הַמַּגִּלָּה קוֹרְאִים: (ח, יא) לְהִרְגֵּוּ וּלְאָבְדָה, וְלְהִרְגֵּוּ וּלְאָבְדָה. (ט, ב) וְאִישׁ לֹא עָמַד בְּפָנֵיהֶם,
וְאִישׁ לֹא עָמַד לְפָנֵיהֶם.

בְּאֵמִירַת "הָאֲגָרָת הַזֹּאת", "אֲגָרַת הַפּוֹרִים הַזֹּאת הַשְּׁנִית", מְנַעֲנְעִים אֶת הַמַּגִּלָּה.
נוֹסַח שׁוֹשְׁנַת יַעֲקֹב: בְּרוּכִים כָּל הַצְּדִיקִים. שֶׁהִחְיֵנוּ – גַּם בַּיּוֹם.

שיעורים. חומש: צו, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: זאת ועוד . . . 94 והחומרי.

בְּמַגִּלָּה שֶׁכָּתַב אֲדֹנָי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מְהַר"ש] לֹא נִכְתְּבוּ עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הַמֶּן
בְּעָמוּד בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וְכֵן לֹא כָּל הָעָמוּדִים מִתְחִילִים בְּתַבַּת "הַמֶּלֶךְ".

בְּ"תוֹרָה אֹר" בְּאוֹר דְּבוֹר־הַמֶּתְחִיל "יְבִיאוּ לְבוּשׁ" סְעִיף הַמֶּתְחִיל "וְהִנֵּה בְּחִינַת
לְבוּשׁ", צְרִיף לְהִיּוֹת: "וְהִיא בְּחִינַת פָּנִי, וְזוֹ הִיא הַמְּסַתֶּרֶת... שֶׁהִיא בְּחִינַת עֵתִיק
בְּחִינַת סִדְכ"ס" [=סְתִימָא דְכָל סְתִימִין]. וְיֵשׁ נֶסֶח אַחֵר: "וְהִנֵּה בְּחִינַת 'בַּיּוֹם הַהוּא'
הוּא בְּחִינַת בִּינָה אֲמָא עֲלָאָה הַמְּקַנְנַת בְּבְרִיאָה בְּכוֹרְסִיָּא, אֲכֵן מְלָכוֹת דְּאֲצִילוֹת
נַעֲשָׂה עֵתִיק לְבְרִיאָה, שֶׁנַּעֲתַק וְגִבָּה מְבְרִיאָה, וְאִינָה בָּאָה בְּהַתְּגַלוֹת בְּעוֹלָם
הַבְּרִיאָה, שֶׁאֲפִלוּ מִבְּחִינַת 'בַּיּוֹם הַהוּא' הוּא בְּבְחִינַת הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר. וְזֵה שֶׁנֶּאֱמַר
'אֶסְתִּיר פָּנָי, שֶׁכֵּן נִקְרָא מְלָכוֹת דְּאֲצִילוֹת, לְפִי שֶׁמְקַבְּלַת מִכָּל הַיּוֹם [=י' סְפִירוֹת],
מִמְלָכוֹת דְּכֶתֶר דְּאֲצִילוֹת נַעֲשָׂה כֶּתֶר מְלָכוֹת, וּמִמְלָכוֹת שֶׁבְּחֻמְכָּה נַעֲשָׂה חֻמְכָּה
שֶׁבְּמְלָכוֹת כו'".

שבת קודש

שבת

טו אדר א, שו"פ קטן

ה'תש"ג

אין אומרים אב הרחמים וצדקתך.

שיעורים. חומש: תצוה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: עזרעה.

תניא: עוד ישים . . . כמ"ש בזה"ק.

רושמים על הלחם קדם ברבת המוציא, אבל נזהרים שלא לחתך. גם בקדוש על הפת אומרים סברי מרגן.

אויף לעתיד לבוא שטעהט: אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה. איצטער שווייגט דער דומם, מ'טרעט אויף איהם און ער שווייגט. אבער עס וועט קומען א צייט אין דעם גילוי פון לעתיד, וואָס דער דומם וועט אָנהויבען ריידען, דערציילען, און ער וועט מאַנען, אויב מען האָט גייענדיג ניט געטראַכט אָדער גערעדט דברי תורה, פאר וואָס האָט מען אויף איהם געטראַטען.

די ערד וואָס מען טרעט אויף איהר, ווארט טויענטער יאָהרען, פון ששת ימי בראשית, און עס טרעטען אויף איהר דערווייל כמה ברואים בעלי חיים כו', ביז עס וועט דאָרט טרעטען א איד, צוויי אידען, און וועלען ריידען א דבר תורה. ובאם לאו – זאָגט זי: דו ביזט דאָך אויך ווי א בהמה.

תרגום

אודות "לעתיד לבא" כתוב: "אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה". פֿעֿת מחריש הדומם. דורכים עליו – והוא שותק. אך יבא זמן בגלוי שלעתיד, שהדומם יתחיל לדבר, לספר, ויתבע: אם תוך כדי הליכה לא הרהרו או שוחחו בדברי תורה, מדוע דרכו עליו?!

האדמה עליה דורכים, ממתינה אלפי שנים, מאז ששת ימי בראשית, ובינתיים דורכים עליה כמה ברואים, בעלי חיים כו' עד שיצמד שם יהודי, שני יהודים, וישוחחו בדברי תורה. ובאם לאו – אומרת היא: אתה הרי גם כמו בהמה!

יום שני

טו אדר שני, שושן פורים

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, שני עם פירש"י.

תהלים: עזרעה.

תניא: כאשר כל . . . 94 האבות.

אָדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אָמר, אָשר אָדמו"ר האַמְצעי פֿתב בְּשָׁבִיל כָּל סוג וְסוג מֵהַמְשִׁפְּלִים וְהַעוֹבְדִים אֲשֶׁר בְּעֵצַת הַחֲסִידִים מְאָמְרִים וְסִפְּרֵי מִיְחָד, לְבַד 'שֶׁעַר הַיְחוּד' וְ'שֶׁעַר אֹרֶה' שֶׁהֵם כְּלָלִיִּם, וְנִכְתְּבוּ עֲבוּר כָּל הַחֲסִידִים: 'שֶׁעַר הַיְחוּד' הוּא הַמְּפַתֵּחַ דְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת, וְ'שֶׁעַר אֹרֶה' – אֶלֶף־בֵּית דְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שלישי עמ' א

שמעון ואלקיא דרבי עקיבא, שאמרו בשמו שנביא שהדיח חור ששימש בסקילה.

1 בברייתא לעיל שנינו שלדבריו הוא בסקילה. משיבה הגמרא: תרי
2 תנאי ואלקיא דרבי עקיבא – ישנן שתי דעות בתנאים תלמידי רבי
3 עקיבא מה היתה דעת רבם. מתניתין ששנינו בה רבי עקיבא אומר
4 בחנק דברי רבי שמעון ואלקיא דרבי עקיבא, ברויחא ששנינו בה
5 רבי עקיבא אומר וכו' בסקילה דברי רבן בני מחלוקתו של רבי

הדרן עלך אלו הן הנשרפין

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ט' אדר ~

האם מותר לאכול מאכלים שאינם בריאים?

בה סכנה אלא שלאורך זמן הן גורמות לנזק מצטבר המביא לירי סכנה וזה אינו בכלל האיסור מדאורייתא (שמירת הנפש כהלכתה עמ' מט).

אך הריטב"א (שבועות כז, א) כתב כי "דברים הרעים... האדם אסור לאוכלן, משום השמר לך ושמור נפשך", ומשמע שלדעתו יש בכך איסור גמור.

אמנם יש שסייגו את דברי הריטב"א שכוונתו למאכלים המוחזקים להזיק לרוב האנשים, אך מאכלים שיש בהם סיכון מועט ורוב האנשים אינם ניזוקים מהם, אין איסור באכילתם (שבט הלוי ח"ה סי' רנא).

עוד יתכן בדעת הרמב"ם שאין כאן איסור גמור מדין 'השמר לך' כי מדובר בדברים שנהגו רבים לעשותם ועליהם המליצו חז"ל (שבת קכט, ב ועוד) את הפסוק "שומר פתאים ה'", היינו שיש שמירה אלוקית לרבים הנוהגים בדברים מסוימים למרות שברוך הטבע יש בהם סכנה, ולכן אין בהם איסור גמור ומכל-מקום ראוי לא להיכנס לחשש ולהימנע מאכילתם (שמירת הנפש כהלכתה שם).

הלכות דעות פרק ד, הלכה ט: 'ש מאכלות שהם רעים ביותר עד מאד, וראוי לאדם שלא לאכלן לעולם... וכל מאכל שריחו רע או מר ביותר; הרי אלו לגוף, כמו סם המוות.

על אף שהרמב"ם מפליג בסכנתם של מאכלים אלו ומגדירים כ'סם המוות', לא כתב שאסור לאוכלם אלא רק ש"ראוי לאדם שלא לאכלן לעולם". ומשמע שאין בכך איסור מדאורייתא ואפילו לא מדרבנן אלא רק הנהגה ראויה (ראה לב אברהם ח"ב עמ' יז).

ויש להבין:

בהלכות רוצח (פ"א ה"ד) כתב הרמב"ם: "כל ממשול שיש בו סכנת נפשות, מצות-עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה, שנאמר השמר לך ושמור נפשך". ואם כן, מדוע אכילת דברים הקשים לגוף כסם המוות לא נאסרה גם היא באיסור גמור של 'השמר לך'?

יש לומר, כי האיסור מדאורייתא נאמר רק על עשיית מעשה (או אי הסרת ממשול) הגורם לסכנה גמורה בטווח הקרוב, אולם כאן מדובר על פעולות שכל אחת מהן כשלעצמה אין

~ יום שני י' אדר ~

החיוב לספר בשבח חברו

ביותר ו"הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאווים למעשיו ובוהו קידש את השם" (הל' יסודות פ"ה ה"א).

ואילו בפרק זה מדובר בקיום מצות 'ואהבת לרעך כמוך', היינו, הנהגת יהודי לטובת יהודי נוסף. וזה תוכנו של רוב הפרק – התועלת הבאה לחבירו כתוצאה מאהבה זו, וכפי שממשיך 'לפניך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממונו עצמו'.

וזהו החילוק בין שתי ההלכות: החיוב לספר בשבח חברו בנוגע לתלמיד חכם, אינו לטובת חברו אלא הוא חלק מעבודתו ומעלתו של התלמיד חכם עצמו (ובכך הוא מכבד ומקדש את ה'). ואילו בחיוב לספר בשבחו של חברו מצד 'ואהבת לרעך כמוך', ההדגשה היא על טובת חבירו שכשם שחס על ממונו חבירו משום טובתו ותועלתו, כך עליו לחוס על כבודו.

(לקוטי שיחות כז, עמ' 160)

הלכות דעות פרק ו, הלכה ג: מצוה על כל אדם לאהב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך". לפיכך, צריך שישפר בשבחו ולחוס על ממונו, כמו שהוא חס על ממונו עצמו.

לעיל (פ"ה ה"ז) כותב הרמב"ם לגבי אופן דיבורו של תלמיד חכם: "מספר בשבח חבירו ולא בגנותו כלל". וצריך ביאור: מה המיוחד בתלמיד חכם בהלכה זו ("מספר בשבח חבירו") הרי "מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל" ולכן "צריך לספר בשבחו"?

ויש לומר:

בפרק הקודם מדובר בדינים הנוגעים לתלמיד חכם עצמו, כפי שכותב הרמב"ם (בה"א) "כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו והוא מובדל בהם משאר העם, כך צריך שיהיה ניכר במעשיו". ולכן צריכים להיות כל מעשיו "נאים ומתוקנים

~ יום שלישי י"א אדר ~

שינה בבית המדרש

וכן כתב ה'גבורות ארי' (תענית כ, ב): מדברי רבי זירא שהאריך ימים בזכות שלא ישן בבית המדרש אפילו שינת עראי משמע שממדת חסידות החמיר על עצמו, כי אם הדבר אסור מעיקר הדין, מה החידוש שבגללו היתה לו זכות מיוחדת? ! ודברי הגמרא (סנהדרין שם) שכל הישן בבית המדרש תורתו נעשית קרעים קרעים היינו בשינת קבע, והלומדים שהיו ישנים בבית המדרש (ברכות שם) שינת עראי היתה.

וה'צדה לדרך' (מאמר ראשון פ"ב) כתב: אין ישנים בבית המדרש רק בשעה ששומע ההלכה מפי הרב או שצריך לחזור על לימודו, אבל אם הוא במקום קבוע ללימודו ולאחר זמן לימודו רוצה לישון כדי לעמוד וללמוד בלב פנוי ושלא יתנמנם – מותר, שהרי ישן לצורך הלימוד.

וכעין זה כתב אדמו"ר הזקן (הל' תלמוד תורה פ"ד הי"ב): אמנם אין ישנים בבית המדרש אפילו שינת עראי, אך 'מי שלומד יומם ולילה בבית המדרש, והוא בענין שאם יצטרך לילך לישן בביתו ימשך מזה ביטול תלמוד תורה – התירו לו לישן בבית המדרש'. וכן כתב ה'מגן אברהם' (או"ח שם סק"ב) להתיר מטעם זה אכילה ושתיה למי שלומד בבית המדרש.

הלכות תלמוד תורה פרק ד, הלכה ט: אין ישנים בבית המדרש. וכל המתנמנם בבית המדרש, חכמתו נעשית קרעים קרעים.

מסופר בגמרא (מגילה כח, ב) שאחד הדברים שבזכותם זכה רבי זירא לאריכות ימים, היה שלא ישן בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי. וזו ההלכה שכתב כאן הרמב"ם. וכן הובא ב'שלחן ערוך' (יו"ד סי' רמו סט"ו) שאין ישנים בבית המדרש, וכל המתנמנם בבית המדרש חכמתו נעשית קרעים קרעים (שמסכת תלמודו ואינו נזכר בו אלא לסירוגין – רש"י, סנהדרין עא, א). אך ה'בית יוסף' (או"ח סי' קנא) כתב שרק בבית הכנסת אין ישנים אפילו שינת עראי, אבל בבית המדרש מותר (וכן פסק באו"ח שם ס"ג). והביא ראיה מהמובא בגמרא (ברכות כה, א) שהלומדים בבית המדרש היו ישנים שם על מחצלות.

ובביאור הדברים, כתב הש"ך (יו"ד שם סקט"ו): מעיקר הדין מותרת שינת עראי בבית המדרש, וזהו כנפסק ב'אורח חיים', ורק שינת קבע אסורה, אבל ממדת חסידות אין לישון אפילו שינת עראי. ומה שנפסק ב'יורה דעה' שאין ישנים בבית המדרש – היינו שינת קבע.

~ יום רביעי י"ב אדר ~

הרב שאינו יכול למחול על כבודו

(כסף משנה).

והנה, טעמו של רבא הוא מפני שתלמיד-חכם הלומד תורה "תורה דיליה [שלן] היא", כפי שנרמז בפסוק "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה" – "בתחילה היא נקראת תורת ה', ומשלמה וגרסה היא נקראת תורתו" (רש"י שם), ולכן יש לו בעלות על כבודו ויכול למחול.

ולפי זה, הדברים אמורים דווקא בתלמיד-חכם היודע ומבין את טעמי ההלכות, שעליו אפשר לומר "תורה דיליה היא" (סה"מ מלוקט ח"ו עמ' קה) אבל בתלמיד-חכם ה'שונה הלכות' בלי לדעת את טעמי ההלכות – כתב החיד"א (שיורי ברכה יו"ד ס"ב ס"ג) שגם אם רצה אינו יכול למחול על כבודו "דלא הגיע למדרגת תורה דיליה היא".

הלכות תלמוד תורה פרק ה, הלכה יא: הרב המבְּחֵק שְׂרָצָה לְמַחֵל עַל כְּבוֹדוֹ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, או פְּאָחַד מִתְּנֵן, לְכָל תַּלְמִידָיו, או לְאָחַד מִתְּנֵן – תְּרֻשׁוֹת בְּיָדוֹ.

מחלוקת היא בגמרא (קידושין לב, א). לדעת רב חסדא, "הרב שמחל על כבודו אין כבודו מחול", ואילו לדעת רב יוסף "הרב שמחל על כבודו כבודו מחול שנאמר וה' הולך לפניו יומם" היינו שהקב"ה מחל על כבודו. וכתב ה'כסף משנה' שההוכחה מהנהגת הקב"ה היא המקור לדברי הרמב"ם כאן שאפילו "הרב המובהק שרצה למחול על כבודו כבודו מחול". ונפסקה הלכה כרב יוסף שהרב יכול למחול על כבודו, כי גם דעת רבא בגמרא שם היא כרב יוסף שהרב יכול למחול על כבודו, ורב יוסף ורבא הם שניים כנגד רב חסדא. ועוד שרבא היה מאוחר יותר, ולכן פסק הרמב"ם שכבודו מחול

~ יום חמישי י"ג אדר ~

קריאת ספרי היסטוריה על עבודה-זרה

של הרמב"ם עצמו שקרא בספרי עבודה-זרה (וכפי שהעיד בספרו מורה נבוכים ח"ג, כט"ל), על פי דברי ה'ירושלמי' (ע"ז ג, א) לגבי איסור ההסתכלות בצורות עבודה-זרה: "מותר לראותן בשעה שהן יורדות, שנאמר ובהכרת רשעים תראה", היינו שכשירדו מגדולתם ואין עובדים להם עוד מותר לראותם, והוא הדין לגבי איסור הקריאה בספרי עבודה-זרה (ששניהם נלמדים מהפסוק "אל תפנו אל האלילים") שאינו חל על עבודה-זרה שהתבטלה.

אך הרבי העיר על דבריו שהרי הרמב"ם כתב שם בפירושו כי עדיין ישנם עובדי עבודה-זרה בהודו ובמקומות נוספים ואם-כן אין בכך כדי ליישב את הנהגתו, וגם בימינו קשה להסתמך על כך שהרי עדיין קיימות בהודו כתות של עובדי עבודה-זרה (אגרות קודש ח"ג עמ' קעא).

ויש לפרש את טעם ההיתר על פי דרשת חז"ל (שבת עה, א) על הפסוק "לא תלמד לעשות כתועבות הגויים ההם" – "אבל אתה למד להבין ולהורות", היינו שמותר ללמוד ענייני כישוף ודומיהם לצורך ידיעת ההלכה, וכן יש להתיר קריאה בספרי עבודה-זרה לצורך פסיקת הלכה או כדי לקיים "דע מה שתשיב לאפיקורס" (הערת הרבי על גיליון הצפ"ג – ראה קובץ הערות וביאורים תתלג ע' 152, אגרות משה יו"ד ב, קיא).

הלכות עבודה-זרה פרק ב, הלכה ב: ספרים רבים חפרו עובדי עבודה זרה בעבודתה, היאך עקר עבודתה ומה משפטיה ומעשיה. צינו הקדוש ברוך הוא, שלא לקרות באותן הספרים כלל... ובענין זה נאמר: "וּפֶן תִּדְרֹשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם לְאֹמֶר, אִיכָּה יַעֲבֹדוּ – שְׁלֹא תִשְׁאַל עַל דְּרֹךְ עֲבֹדְתָהּ הַיָּאֵךְ הַיָּאֵךְ עַל פִּי שְׂאִין אֲתָהּ עֹבְדִי; שְׂדָבָר זֶה גֹרֵם לָךְ לְהַפְנוֹת אַחֲרֶיהָ וְלַעֲשׂוֹת כְּמֹו שְׂתֵן עוֹשִׂין, שְׁנֹאמֶר: "וְאֶעֱשֶׂה כֹן גַּם אֲנִי".

הרמב"ם כותב שאיסור הקריאה בספרי עבודה-זרה הוא משום שהדבר גורם "לפנות אחריה ולעשות כמה שהן עושין". ולפי זה יש לדון האם האיסור בתוקפו בימינו כאשר עבודת אלילים מאוסה אצל רוב ככל הגויים, ולכאורה אין מקום לחשש זה.

וכתב האגרות משה' (להגר"מ פיינשטיין, יו"ד ח"ב סי' נג): אע"פ שטעם האיסור הוא כדי שלא יפנה אחר העבודה זרה, האיסור אינו בטל אף אם בטל הטעם, שהרי גם לגבי גילוח פאות הראש והזקן כתב הרמב"ם (פי"ב ה"א-ז) שנאסר משום שכן דרך עובדי עבודה זרה, ואעפ"כ אין האיסור בטל אף כשאינם נוהגים כן.

אולם הגאון הרוג'צ'ובי (צנפת פענח כאן) ביאר את הנהגתו

~ יום שישי י"ד אדר ~

הזכרת שם עבודה-זרה

מה הוסיף וכתב "לא יאמר אדם לחברו...?" אלא שבכך הוא מפרש כי האיסור נאמר דווקא כשמזכיר לתועלת מסוימת, אך לא בהזכרה סתם.

ומכך נראה כי לדעת הרמב"ם האיסור אינו מחמת עצם הזכרת השם, אלא משום שמפיק מן תועלת והרי זה כמשתמש בעבודה-זרה.

ובכך יובן ענין נוסף:

הרמב"ם מזכיר כאן שני איסורים: א. לנדור בשם עבודה זרה. ב. להזכיר את שמה אפילו בלא שבועה. ולגבי איסור נדר כתב שאסור אף "לגרום לאחרים שידרו ושיקיימו בשם עבודה זרה", ומכך שלא הזכיר זאת גם בנוגע לאיסור ההזכרה, משמע שהזכרה אסורה רק כשמזכיר בעצמו ולא כשגורם שאחרים יזכירו, וזאת בניגוד לשיטת רש"י (ע"ז ו, א) שאסור לגרום אפילו לגוי להזכיר שם עבודה-זרה.

וטעם המחלוקת: לדעת רש"י האיסור נובע מהחובה לאבר את שמה וזכרה של עבודה-זרה והזכרת שמה מבטאת

הלכות עבודה-זרה פרק ה, הלכות י"א: הַנּוֹדֵר בְּשֵׁם עֲבֹדָה זָרָה, וְהַנִּשְׁבַּע בָּהּ – לֹאֲכָה, שְׁנֹאמֶר: "וְיִשֵּׁם אֱלֹהִים אַחֲרַיִם לֹא תִזְכְּרוּ" ... וְאִפְלוּ לְהַזְכִּיר שֵׁם עֲבֹדָה זָרָה שְׁלֹא דְרֹךְ שְׁבוּעָה – אִסוּר, שְׁנֹאמֶר: "לֹא תִזְכְּרוּ". לֹא יֹאמֶר אָדָם לְחֵבְרוֹ: "שְׂמֹר לִי בְּצַד עֲבֹדָה זָרָה פְּלוֹנִית, וְכִיּוֹצֵא בָּהּ... וְאִסוּר לְגַרְם לְאַחֲרַיִם שְׂיִדְרוּ וְשִׁקְיֵמוּ בְּשֵׁם עֲבֹדָה זָרָה.

לדעת הרא"ש (סנהדרין פרק ז, א) אסור להזכיר שם עבודה זרה, גם כאשר הדבר נעשה תוך כדי שיחה שלא לתועלת מיוחדת, ונקטו דוגמא "האומר לחברו שמור לי בצד עבודה זרה פלונית" רק משום שכן הרגילות להזכירה, אך הזכרתה אסורה בכל אופן.

אך מדברי הרמב"ם נראה שהאיסור הוא דווקא כשמזכירה לצורך, שכן לאחר שכתב "אפילו להזכיר שם עבודת כוכבים שלא דרך שבועה אסור, שנאמר לא תזכירו", הוסיף: "לא יאמר אדם לחברו שמור לי בצד עבודת כוכבים פלונית". ולכאורה, מאחר שכבר כתב שאסור להזכיר את שמה, לשם

את ההיפך. ולכן גם כאשר גורם לאחרים להזכיר, הרי זה עומד בסתירה לחיוב האיבוד. אך הרמב"ם לשיטתו שהאיסור הוא משום שמשנתמש בשם

העבודה-זרה, וכאשר הגוי מזכיר אין כאן שימוש של הישראל ולכן אין עליו איסור לגרום לגוי להזכיר.

(מנחת חיים, שמות ט"ו ס)

~ שבת קודש ט"ו אדר ~

כיצד מאבד עבודה-זרה?

גורם של איסור) – מותר. ולכתחילה יש לחוש לדעת האוסרים ב'זה וזה גורם' כאשר הוא וודאי מזבל את השדה, ואילו כששוחק וזורה לרוח, ספק אם יזבלו בפירוורים השחוקים, ואף אם יזבלו בהם, בדיעבד יש לסמוך על ההיתר של 'זה וזה גורם'. אך זהו דווקא כשהעבודה-זרה נשחקה, אבל אם שרפה אין להתיר ולזרות ברוח, כיון שוודאי יזבלו בה כי אנשים יטעו ויאמרו שעבודה-זרה שנשרפה והפכה לאפר מותרת בהנאה.

וכל זה כאשר זורה לרוח, אבל בהטלה לים המלח, כיון שאין חשש שמא יבואו ויזבלו בה – די בשריפתה ואין צורך לשחוק אותה. וזהו שכתב הרמב"ם: המאבד עבודה-זרה, כשזורה לרוח צריך לשחוק אותה. ואילו כשמטיל לים המלח, די אם שורף אותה לפני כן.

הלכות עבודה-זרה פרק ח, הלכה ו: **כיצד מאבד עבודה זרה וְהָאֵרֶץ וְשָׂרְפָהּ דְבָרִים שֶׁהֵן אֲסוּרִים בְּגִזְזוֹן מִשְׁמִשְׁיָהּ וְתַקְרָתָהּ שְׂלֵהָ? שוֹחֵק וְזוֹרֵה לְרוּחַ, או שוֹרֵף וּמְטִיל לַיָּם הַמֶּלַח.** לדעת רב יוסף, איבוד עבודה-זרה הוא כששוחק וזורה לרוח או כששוחק ומטיל לים המלח. ואילו לדעת רבה, כשמטיל לים המלח אינו צריך לשחוק אותה (פסחים מ, א).

והקשה ה'כסף משנה': הרמב"ם פוסק כרב יוסף שאין להסתפק בהטלה לים המלח, ומדוע שינה וכתב "שורף (ולא שוחק) ומטיל לים המלח"?

ותירץ ה'לחם משנה' (הל' מאכ"א פי"גהט"ז):

איבוד עבודה-זרה הוא כששוחק אותה וזורה לרוח, וכתבו התוספות (ע"ז סב, ב ד"ה): אף שיתכן שעל ידי זה יהיה זיבול לשדה, והרי 'עבודה זרה' אסורה בהנאה – מכל מקום 'זה וזה גורם' (הצמיחה היא על ידי הקרקע שהיא גורם של היתר והובל שהוא

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אדר, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

...במש"כ שמי שהוא אפשר נחלש, מאיזה טעם, בעבוה"ק דהפצת המעינות - הנה בטח יתבונן הנ"ל ככל הדרוש ואליבי דנפש"י בהתחלת ויסוד כל הד' חלקי שו"ע - שיל"ת ובמילא לא יבוש מפני המלעגים וכו'. ודי ומספיק העיון בהנ"ל - שאדרבה מכאן ולהבא עוד יוסיף אומץ בההפצה האמורה, וגם בהחוצה שבאדם עצמו. ויה"ר שיהי' זה באופן המבואר באגה"ת ספ"ט:

הי' רגיל כו' ב' כו'. כפליים לתושי'.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים ולהצלחה מופלגה בעבוה"ק הפצת המעינות דא"ח (עד ל)חוצה וחוצה דחוצה.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

(ג) למה תתנהג כאדם תימהוני שאין לו כלום בעולמו.

ב. צריך אדם שיבון [את] כל מעשיו בלם, לידע את השם ברוך הוא, בלבד; ויהיה שבתו וקומו ודבורו, הכל לעמת [למטרת] זה הדבר [ידיעת הבורא].
פיצד? פשישא ויתן [כשיעסוק במסחר] או יעשה מלאכה לטל שָׁכר, לא יהיה בלבו [לא יחשוב רק על] קבוצן ממון בלבד, אלא יעשה דברים הללו כדי שימצא [ישיג] דברים שהגוף צריך להן, מאכילה ושתיה וישיבת בית ונשיאת אשה".

(ד) בורא העולם ומנהיגו. (ה) וכך יוכל לעבוד את ה' כראוי.

וכן פשיאכל וישתה ויבעל, לא ישים על לבו לעשות דברים הללו כדי להנות בלבד, עד שנמצא שאינו אוכל ושותה אלא [הרבה] המתוק לחך ויבעל כדי להנות; אלא ישים על לבו פשיאכל וישתה, [שמטרתו היא] כדי להברות גופו ואבריו בלבד.

לפיכך, לא יאכל [אדם] כל שהחך מתאנה, כמו הכלב והחמור, אלא יאכל דברים המועילין לו, [וכין] אם [הם] מרים [וכין] אם [הם] מתוקים. ולא יאכל דברים הרעים לגוף, אף על פי שהן מתוקין לחך. פיצד? מי שהיה בשרו חם - לא יאכל בשר ולא דבש ולא ישתה יין, פענןן שאמר שלמה דרך משל: "אכל דבש הרבות לא טוב"²⁷, ושותה מי העלשין [חליטת צמח העולש], אף על פי שהוא מר; שנמצא שהוא אוכל ושותה דרך רפואה בלבד כדי שיבריא ויעמד שלם, הואיל ואי אפשר לאדם לחיות אלא באכילה ושתיה.

השגת הראב"ד וכן • פשיבעל, לא יבעל וכן . . . הורע א"א וכן למצות העונה אם היא מקפדת. אלא כדי להברות גופו וכדי לקיים את הדין; לפיכך, אינו בועל כל זמן שיתאנה, אלא בכל עת שידע שהוא צריך להוציא שכבת זרע כמו דרך הרפואות, או לקיים את הדין.

~ יום ראשון ט' אדר ~

הלכות יעות

פרק ג

שלילת דרך הפרישות מהעולם.

א. שְׁמָא יאמר אדם [יחשוב לעצמו]: 'הואיל והתאנה והכבוד וכיוצא בהן דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן העולם, אפרש מהן ביותר ואתרחק לצד האחרון', עד שלא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה ולא ילבש מלבוש נאה אלא [ילבש את] השק והצמר הקשה וכיוצא בהן, כגון פמרי אדם [=הכמרים הנוצרים] - גם זו דרך רעה היא, ואסור לילך בה.

(א) לצד הקיצוני של הריחוק מכל תאוה.

המהלך בדרך זו [הקיצונית], נקרא 'חוטא'. הרי הוא אומר בנזיר: "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש"²³; אמרו חכמים: 'ומה אם נזיר שלא פרש אלא מן היין, צריך פפדה - [אדם] המונע עצמו מפל דבר, על אחת כמה וכמה'²⁴ [שצריך כפרה על כך].

(ב) כלומר, הנזיר נקרא חוטא.

לפיכך צוו חכמים, שלא ימנע אדם עצמו אלא מדברים שמנעה התורה [ממנו] בלבד, ולא יהיה אוסר עצמו בנדירים ובשבועות על דברים המתירין. כך אמרו חכמים: 'לא ידע מה שאסרה תורה, אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים'²⁵ !

ובפולל הזה, אלו שמתעניין תמיד - אינן בדרך טובה, ואסרו חכמים שיהא אדם מסגף עצמו בתענית. ועל כל הדברים האלו וכיוצא בהן, צוה שלמה ואמר: "אל תהי צדיק הרבה, ואל תתחכם יותר - למה תשומם"²⁶.

23. במדבר-נשא, ו, יא. 24. תענית, יא, א. 25. ירושלמי, נדרים ט, א. 26. קהלת, ז, טז. 27. משלי, כה, כז.

הלכה א: בעבודה הרוחנית - לקו"ש חכ"ז ע' 120. השינוי בין הלכה זו למ"ש בהל' נדרים - לקו"ש חכ"ט ע' 130. לפיכך . . . אחרים: ענין הנדרים בעבודה הרוחנית - לקו"ש חל"ג ע' 191, "סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 556.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מלהתפנות], וְאֶפְלוּ רִגְעַ אֶחָד, אֲלֵא כֹל זְמַן שְׁצַרְיָךְ
לְהַשְׁתִּין אוֹ לְהַסִּף אֶת רִגְלֵיךְ [נִקְבִים גְּדוּלִים], יַעֲמֹד
מִיָּד.^א

א) מכיון שבנוסף לכך שהמתאפק עובר על איסור "אל
תשקצו את נפשותיכם" (ויקרא יא, מג), השחיית הנקבים
גורמת למחלות ולסכנה.

ב. לא יאכל אדם עד שתתמלא פרסו, אלא
יפחות כמו [בערך] רביע [רבע] משבֹּעֲתוֹ. ולא ישתה
מים בתוך המזון, אלא מעט ומזוג [מעורב] בַּיַּיִן;
וכשיתחיל המזון להתאפל במעיו, שותה מה
שהוא צריך לשתות. ולא ירבה לשתות מים, ואפלו
כשיתאפל המזון. ולא יאכל [יתחיל לאכול] עד שיבדק
עצמו יפה יפה, שְׁמָא יְהִיָּה צַרִיךְ לְנַקְבֵיךְ.

ב) על האדם לאכול שלוש-רבעי מכמות האוכל המשביעה
אותו. ג) מטרת שתייה זו היא כדי לרכך את המאכלים
שאוכלים. ד) זמן זה הוא כאשר האדם מרגיש צמא כתוצאה
מהמזון שאכל.

לא יאכל אדם, עד שיהלך קדם אכילה עד [כדי]
שיתחיל גופו לחם [להתחמם], או יעשה מלאכה, או
יתנגע ביגע אחר. כללו של דבר - יענה גופו וייגע
[יתאמץ] כל יום בבקר עד שיתחיל גופו לחם, וישקט
[ינח] מעט עד שתתנישב נפשו [תחזור לאינחה], ואוכל.
ואם רחץ בחמין אחר שיגע, הרי זה [יותר] טוב;
ואחר כך שוהה מעט, ואוכל.

ה) דבר הדורש מאמץ, כמו התעמלות.

ג. לעולם כשיאכל אדם, ישב במקומו או יטה
על [צד] שִׁמְאֵל. ולא יהלך ולא ירכב ולא ייגע ולא
יזעזע [יטלטל] גופו ולא יטיל, עד שיתאפל המזון
שבמעיו; וכל המטיל אחר אכילתו או שיגע, הרי
זה מביא על עצמו חלאים רעים וקשים.

ד. היום והלילה, ארבע ועשרים שעות. די לו

להוליד ילדים ולקיים את המין האנושי. ז) שיש בכך צורך
על פי כללי הרפואה.

ג. המנהיג עצמו על פי [כללי] הרפואה - אם שם
על לבו [כל מטרתו היא] שיהיה כל גופו ואבריו שלמים
חזקים בלבד, ושהיה לו בנים עושין מלאכתו
ועמלין לצרכו - אין זו דרך טובה; אלא ישים על
לבו שיהא גופו שלם וחזק, כדי שתהיה נפשו
ישרה לרעת את ה', שאי אפשר שיבין וישתפל
[ישכיל] בחכמות, והוא חולה או אחד מאבריו
פואב; וישים על לבו שיהיה לו בן, או לי יהיה
חכם וגדול בישראל.

נמצא המהלך בדרך זו כל ימיו בלך, עובד את ה'
תמיד, אפלו בשעה שנושא ונותן, ואפלו בשעה
שבוועל - מפני שמחשבתו בכל, כדי שימצא צרכיו
עד שיהיה גופו שלם לעבד את ה'.

ואפלו בשעה שהוא ישן, אם ישן לרעת [במטרה] כדי
שתנחם דעתו עליו, וינחם גופו כדי שלא יחלה,
ולא יוכל לעבד את ה' והוא חולה - נמצאת שנה
שלו עבודה למקום ברוך הוא. ועל ענין זה צוה
חכמים ואמרו: 'וכל מעשיך יהיו לשם שממים'²⁸;
והוא שאמר שלמה בחכמתו: "בכל דרכיך
דעהו"²⁹ [תדע את ה'].

פרק ד

הדרך לשמירת בריאות הגוף.

א. הואיל והנותן [היות] הגוף פריא ושלם, מדרבכי
[עבודת³⁰] ה' הוא, שהרי אי אפשר שיבין או ידע
[את ה'], והוא [כאשר הוא] חולה - צריך להרחיק אדם
עצמו מדברים המאבדין את הגוף, ולהנהיג עצמו
בדברים המברין [המבריאים] המחלימים; ואלו הן:
לעולם לא יאכל אדם, אלא כשהוא רעב; ולא
ישתה, אלא כשהוא צמא. ואל ישהה נקביו [יתאפק

28. אבות, ב, יב. 29. משלי, ג, ו. 30. אג"ק אדמו"ר חט"ז אגרת ה'תתל"ט.

בשעה שבוועל: לא שייך לגור מצות פרו ורבו - לקו"ש ח"ל ע' 28. לא סותר למאמר רז"ל "אי לאו יצר הרע פסק החימום" - לקו"ש ח"ב ע' 692.
נמצאת... הוא: מדוע טבע הקב"ה בגופנו את הצורך בשינה? - סה"ש תש"נ ח"ב ע' 597. בכל דרכיך דעהו: נוסף על "כל מעשיך יהיו לשם
שממים" - לקו"ש ח"ג ע' 907 הע' 37. פרק ד: גם הנאמר בפרק זה הוא הלכות הנוגעות לזמננו - לקו"ש חכ"ג ע' 53. (עבודת): לכאורה צריכה
להיות הוספה "עבודת" - לקו"ש ח"ב ע' 531 הע' 12, ח"ג ע' 806 הע' 9.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְעוֹשֶׂה בְּמִקְוֹמֹת הַקְּרִים וּבְמִקְוֹמֹת הַחַמִּים - בְּכָל מְקוֹם וּמְקוֹם כְּרָאוּי לוֹ [בהתאם למזג האוויר].

(יא) משום שהם מחממים את הגוף. (יב) יחד עם פת, אך לא ישתה חומץ לבדו.

ט. יֵשׁ מְאֻכְלוֹת שֶׁהֵם רְעִים בְּיוֹתֵר עַד מְאֹד, וְרָאוּי לְאָדָם שְׁלֵא לְאֻכְלוֹן לְעוֹלָם - כַּגֹּן הַדְּגִים הַגְּדוֹלִים הַמְּלוּחִים הַיִּשְׁנִים, וְהַגְּבִינָה הַמְּלוּחָה הַיִּשְׁנָה, וְהַכְּמֵהִין וְהַפְּטְרִיּוֹת, וְהַבְּשָׂר הַמְּלִיחַ הַיִּשְׁן, וְיֵין מִגְּתוֹ^י, וְתַבְשִׁיל שֶׁשָּׁהָה עַד שֶׁנֶּדַף [נגמר] רִיחוֹ, וְכָל מְאֻכָּל שְׂרִיחוֹ רַע אוֹ מֵר בְּיוֹתֵר; הֵרִי אֵלוֹ לַגּוֹף, כְּמוֹ סֶם הַמָּוֶת. וְיֵשׁ מְאֻכְלוֹת שֶׁהֵן רְעִים, אֲבָל אֵינָם כְּמוֹ הַרְאֵשׁוֹנוֹת לְרַע; לְפִיכֵף רָאוּי לְאָדָם שְׁלֵא לְאֻכַּל מֵהֵן אֶלָּא מְעֻט וְאַחַר יָמִים הַרְבֵּה [לעיתים רחוקות], וְלֹא יִרְגִיל עֲצָמוֹ לְהִיּוֹת מְזוֹנוֹ מֵהֵן אוֹ לְאֻכְלוֹן עִם מְזוֹנוֹ תָּמִיד - כַּגֹּן דְּגִים גְּדוֹלִים, וְהַגְּבִינָה, וְחֶלֶב שֶׁשָּׁהָה אַחַר שְׁנֵחֶלֶב אֲרֻבַּע וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת, וּבְשָׂר שְׂוִרִים גְּדוֹלִים וְתִישִׁים גְּדוֹלִים, וְהַפּוֹל, וְהַעֲדָשִׁים, וְהַסְּפִיר [מין קטנית], וְלֶחֶם שְׁעוֹרִים, וְלֶחֶם מִצּוֹת, וְהַכְּרוֹבִי"ד, וְהַחֲצִיר [מין ירק], וְהַבְּצָלִים, וְהַשּׁוּמִים, וְהַחֲרָדֵל, וְהַצֵּנוֹן; כָּל אֵלוֹ מְאֻכְלוֹת רְעִים הֵם.

(יג) יין שהשמרים שלו עדיין מעורבים בתוכו והוא נמצא בתחילת תהליך התסיסה. (יד) מדובר על כרוב חי ולא על כרוב מבושל.

אֵין רָאוּי לְאָדָם לְאֻכַּל מֵאֵלוֹ אֶלָּא מְעֻט עַד מְאֹד, וּבִימֹת הַגְּשָׁמִים; אֲבָל שְׁלֵא בִימֹת הַגְּשָׁמִים, לֹא יֵאָכַל מֵהֵם כָּלֵל. וְהַפּוֹל וְהַעֲדָשִׁים בְּלֶבֶד - אֵין רָאוּי לְאֻכְלוֹן, לֹא בִימֹת הַחֶמְהָ וְלֹא בִימֹת הַגְּשָׁמִים. וְהַדְּלוּעִין [דלעות], אוֹכְלִים מֵהֵן מְעֻט בִימֹת הַחֶמְהָ^{טו}.

(טו) אך דווקא דלעות רכות ואילו דלעות קשות מזיקות לגוף ואין לאכלם כלל.

ל. וְיֵשׁ מְאֻכְלוֹת שֶׁהֵן רְעִים, וְאֵינָן כְּמוֹ אֵלוֹ; וְהֵן: עוֹף הַיָּמִים [ברווז וכדומה], וּבְגִי יוֹנָה הַקְּטָנִים, וְהַתְּמָרִים, וְלֶחֶם קְלוֹי^{טז} בְּשֶׁמֶן אוֹ לֶחֶם שְׁגֵלוֹשׁ בְּשֶׁמֶן, וְהַסֵּלֶת שְׁנֵפוֹ אוֹתָהּ כָּל צְרָפָה עַד שְׁלֵא נִשְׂאָר בָּהּ רֵיחַ מְרִסָּן [סוכין], וְהַצִּיר וְהַמּוֹרִיס^{יז}. אֵין רָאוּי לְהַרְבּוֹת מְאֻכִּילֵת אֵלוֹ; וְאָדָם שֶׁהוּא חָכֵם וְכוֹבֵשׁ אֶת יָצְרוֹ, וְלֹא מְשַׁף אַחַר תְּאוֹתָו וְלֹא יֵאָכַל

לְאָדָם לִישָׁן שְׁלִישׁוֹן, שֶׁהוּא שְׁמוֹנֶה שָׁעוֹת; וְיִהְיֶה [שעות השינה] בְּסוֹף הַלַּיְלָה, כְּדִי שִׁיחָה מִתְחַלֵּת שְׁנֵתוֹ עַד שֶׁתַּעֲלֶה [ו-ויחית] הַשֶּׁמֶשׁ שְׁמוֹנֶה שָׁעוֹת, וְנִמְצָא עוֹמֵד מִמִּשְׁתּוֹ [קם מהשינה] קִדָּם שֶׁתַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ.

(ו) וכאשר השינה בשעות אלו, היא מועילה יותר לגוף.

ה. לֹא יִישָׁן אָדָם לֹא עַל פְּנָיו, וְלֹא עַל עַרְפוֹ, אֶלָּא עַל צִדּוֹ - בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה [יישן] עַל צִד שְׁמֹאלוֹ, וּבְסוֹף הַלַּיְלָה [יישן] עַל צִד יְמִינוֹ. וְלֹא יִישָׁן סְמוּךְ לְאֻכְלָהּ, אֶלָּא יִמְתִּין אַחַר אֻכְלָהּ כְּמוֹ שְׁלֵשׁ אוֹ אַרְבַּע שָׁעוֹת. וְלֹא יִישָׁן בַּיּוֹם^{יח}.

(ז) משום שבתנוחה זו הכבד הנמצא בצד ימין יהיה על המעיים, וכך תהליך העיכול של המזון הנאכל במשך היום יהיה מהיר יותר. (ח) הכוונה דווקא לשינה קבועה ומכוונת, אולם מנוחה מזדמנת אפשר. וכדברי חז"ל על דוד המלך, שהיה ישן במהלך היום שינה קצרה באורך כחצי שעה.

ו. דְּבָרִים הַמְּשַׁלְּשִׁין אֶת בְּנֵי מַעֲיִם^{יט}, כַּגֹּן עֲנָכִים וְתֹאנִים וְתוֹתִים וְאַגָּסִים וְאַבְטָיִחִים וּמְעִי [פנים] הַקְּשׁוּאִים וּמְעִי מְלֻפְפוֹנוֹת - אוֹכַל אָדָם אוֹתָן בְּתַחֲלָה, קִדָּם אֻכְלָהּ. וְלֹא יַעֲרֹבֵם עִם הַמְּזוֹן, אֶלָּא שׁוֹהָה מְעֻט עַד שֶׁיֵּצְאוּ מִבֶּטֶן הַעֲלִיוֹן [ויתעכלו במעיים], וְאוֹכַל מְזוֹנוֹ. וְדְבָרִים שֶׁהֵן מְאֻמְצִין [מקשים] אֶת בְּנֵי מַעֲיִם, כַּגֹּן רְמוֹנִים וּפְרִישִׁין [חבושים] וְתַפְנוֹתִים וְקִרְסֻטְמִילִין [אגסים] - אוֹכַל אוֹתָן תַּכְּף [סמוך] לְמְזוֹנוֹ, וְלֹא יַרְבֶּה מֵהֵן.

(ט) דברי מאכל המרפים את הקיבה.

ז. כְּשִׁירְצָה אָדָם לְאֻכַּל בָּשָׂר עוֹף וּבְשָׂר בְּהֵמָה כְּאֶחָד, אוֹכַל בְּתַחֲלָה [קודם] בָּשָׂר הָעוֹף; וְכֵן בִּיצִים וּבְשָׂר עוֹף, אוֹכַל בְּתַחֲלָה בִּיצִים; בָּשָׂר בְּהֵמָה דְּקָה וּבְשָׂר בְּהֵמָה גְּסָה, אוֹכַל בְּתַחֲלָה בָּשָׂר הַדְּקָה - לְעוֹלָם יְקָדִים אָדָם [לאכול] דְּבַר הַקֵּל, וּמֵאַחַר הַכָּבֵד.

(י) הדברים הקלים מתעכלים מהר יותר, ולכן רצוי לאכול קודם דברים קלים, להמתין שהם יתעכלו במעיים, ולאחר מכן לאכול את הדברים הכבדים.

ח. בִּימֹת הַחֶמְהָ [בקיץ] - אוֹכַל מְאֻכְלִים הַקְּרִים, וְלֹא יַרְבֶּה בְּתַבְלִין [תבלינים]^כ, וְאוֹכַל אֶת הַחֲמִצִּי; וּבִימֹת הַגְּשָׁמִים [בחורף] - אוֹכַל אֲכָלִין הַחֲמִיץ, וּמְרַבֶּה בְּתַבְלִין, וְאוֹכַל מְעֻט מִן הַחֲרָדֵל וּמִן הַחֲלֵתִית [מיני תבלינים חריפים ומחממים]. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה, הוֹלֵךְ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מָפֵל [המאכלים] הַנִּזְכָּרִים פְּלוּם, אֶלֶּא אִם נִצְרָךְ לָהֶם לְרִפּוּאָה - הָרִי זֶה גָבוּר.
טו. וְכָל מִי שֶׁהוּא יוֹשֵׁב לְבֶטַח [במנוחה] וְאִינוֹ מִתְעַמֵּל, אוֹ מִי שֶׁמְשַׁהֶה נִקְבִּיו אוֹ מִי שֶׁמְעִי קִשִּׁין - אֶפְלוֹ אֶכֶל מֵאֲכָלוֹת טוֹבִים וְשָׁמַר עֲצָמוֹ עַל פִּי הָרִפּוּאָה, כָּל יָמָיו יִהְיוּ מִכְאוּבִים וְכָחוֹ תִשָּׁשׁ. וְאֲכִילָה גְּסָה [רבה מדי] לְגוּף כָּל אָדָם [היא] כְּמוֹ סֵם הַמָּוֶת, וְהִיא עֶקֶר לְכָל חַלְאִים.

(כ) כמבואר בהלכה ב, שעל האדם לאכול עד שלושת-רבעי מכמות האוכל שמשביעה אותו.

רַב הַחֲלָאִים הַפְּאִים עַל הָאָדָם, אִינָן אֶלֶּא מִפְּנֵי מֵאֲכָלִים רָעִים, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַלֵּא בִטְנוֹ וְאוֹכֵל אֲכִילָה גְּסָה, אֶפְלוֹ מִמֵּאֲכָלִים טוֹבִים. הוּא שֶׁשְׁלֵמָה אוֹמֵר בְּחֻמְתּוֹ: "שָׁמַר פִּי וּלְשׁוֹנוֹ - שָׁמַר מִצְרֹת נַפְשׁוֹ"³¹; כְּלוֹמֵר, שׁוֹמֵר פִּי מִלְּאֲכָל מֵאֲכָל רַע אוֹ מִלְּשִׁבְעָה [יותר מדי], וּלְשׁוֹנוֹ מִלְּדַבֵּר אֶלֶּא בַּצָּרְכֵיכֵיכֵא.

(כא) מדבר רק על הדברים הנצרכים לו, ולא מדבר דברים בטלים.
טז. הָרִף הִרְחִיצָה [הרעיה] - שִׁיפְגֵס אָדָם לְמַרְחֵץ מִשְׁבַּעַת יָמִים לְשִׁבְעַת יָמִים [פעם בשבוע]; וְלֹא יִכְנָס סְמוּךְ לְאֲכִילָה, וְלֹא כִּשְׁהוּא רַעֵב, אֶלֶּא כִּשְׁתַּחֲחִיל הַמְזוֹן לְהַתְעַפֵּל בְּמַעְיָו. וְרוֹחֵץ כָּל גּוּפוֹ בַּחֲמִין [במים חמים] שָׂאִין הַגּוּף נִכְוָה בְּהֵן, וְרֹאשׁוֹ בְּלֶבֶד בַּחֲמִין שֶׁהַגּוּף נִכְוָה בְּהֵן. וְאַחַר כֵּן יִרְחֹץ גּוּפוֹ בְּפוֹשְׁרִין, וְאַחַר כֵּן בְּפוֹשְׁרִין מִן הַפוֹשְׁרִין [קרים יותר], עַד שִׁיִּרְחֹץ בְּצוּנָן [מים קרים ממש]; וְלֹא יַעֲבִיר עַל רֹאשׁוֹ כָּלֵל, לֹא פּוֹשְׁרִין וְלֹא צוּנָן כֵּב. וְלֹא יִרְחֹץ בְּצוּנָן בִּימֹת הַגְּשָׁמִים. וְלֹא יִרְחֹץ [במים קרים] עַד שִׁיִּזְעֵעַ וַיִּפְרָךְ [יעסה וישפשף] כָּל גּוּפוֹ [בכרטיצה במים חמים], וְלֹא יִאָרִיךְ בְּמַרְחֵץ [במים חמים]; אֶלֶּא כִּשְׁיִזְעֵעַ וַיִּפְרָךְ גּוּפוֹ, וַיִּשְׁתַּטֵּף [במים קרים] וַיִּצֵּא.

(כב) אלא רק על גופו.

וּבּוֹדֵק עֲצָמוֹ קֹדֵם שִׁיפְגֵס לְמַרְחֵץ, וְאַחַר שִׁיִּצֵּא, שָׁמָּא יִהְיֶה צָרִיךְ לְנִקְבִּיו. וְכֵן בּוֹדֵק אָדָם עֲצָמוֹ תָּמִיד

(טז) לחם שנאפה מקמח שיוצר מגרעיני חיטה קלויים שהתייבשו בתנור. (יז) מיץ ושומן היוצא מדגים ומאכלים כבושים ומלוחים.

יא. לְעוֹלָם יִמְנַע אָדָם עֲצָמוֹ מִפְּרוֹת הָאֵילָנוֹת, וְלֹא יִרְבֶּה [לאכול] מִהֵן אֶפְלוֹ יִבְשִׁין, וְאִין צָרִיךְ לוֹמֵר רְטָבִים; אֲבָל קֹדֵם שִׁתְּבַשְׁלוּ כָּל צָרְפוֹ, הָרִי הֵן לְגוּף פְּחֻרְבוֹת³². וְכֵן הַתְּרוּבִים, רָעִים לְעוֹלָם. וְכָל הַפְּרוֹת הַחֲמוּצִין רָעִים, וְאִין אוֹכְלִין מִהֵן אֶלֶּא מְעַט בִּימֹת הַחֲמָה וּבְמִקּוֹמוֹת הַחֲמִין. וְהַתְּאֲנִים וְהַעֲנָבִים וְהַשְּׂקָדִים טוֹבִים לְעוֹלָם, בֵּין רְטָבִים בֵּין יִבְשִׁין, וְאוֹכֵל אָדָם מִהֵן כָּל צָרְכוֹ; אֲבָל לֹא יִתְמִיד אֲכִילָתוֹ [לאכלם באופן קבוע], אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן טוֹבִים מִכָּל פְּרִי הָאֵילָנוֹת.

(יח) ומזיקים לגוף יותר.

יב. הַדְּבִשׁ וְהַיִּין, רַע לְקִטְנִים וְיָפָה לְזֻקְנִים [בכל השנה], וְכָל שִׁפְן בִּימֹת הַגְּשָׁמִים. וְצָרִיךְ אָדָם לְאֲכָל בִּימֹת הַחֲמָה, שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי מֶה [מהממות] שֶׁהוּא אוֹכֵל בִּימֹת הַגְּשָׁמִים.

יג. לְעוֹלָם יִשְׁתַּדֵּל אָדָם שִׁיְהִי מַעְיָו רַפִּין כָּל יָמָיו, וְיִהְיֶה קְרוֹב לְשִׁלְשׁוֹל מְעַטִּי. וְזֶה כָּלֵל גְּדוֹל בְּרִפּוּאָה - שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהָרִאִי [= צוואה] נִמְנַע אוֹ יִצֵּא בְּקִשִּׁי, חֲלָאִים רָעִים בָּאִים [על האדם].

(ט) לכן אמרים בברכת "אשר יצר" - "רופא כל בשר", מכיוון שהיציאה היא רפואה לגוף.

וּבְמָה יִרְפֶּה אָדָם מַעְיָו, אִם נִתְאַמְצוּ מְעַט? אִם הִיָּה בְּחוּר [צעיר] - יִאֲכָל בְּבִקָּר בְּבִקָּר [צמחים] מְלוּחֵץ שְׁלוּקִין, מְתַבְּלִין בְּשֶׁמֶן וּבְמוֹרִיס וּבְמִלַּח, כְּלֵא פֶת; אוֹ יִשְׁתֶּה מִי שֶׁלֶק שֶׁל תְּרִדִין אוֹ כְּרוֹב, בְּשֶׁמֶן וּמִלַּח וּמוֹרִיס. וְאִם הִיָּה זָקֵן - יִשְׁתֶּה דְּבִשׁ מְזוּג בְּמִים חֲמִין בְּבִקָּר, וַיִּשְׁתֶּה כְּמוֹ אַרְבַּע שְׁעוֹת, וְאַחַר כֵּן יִאֲכָל סְעוּדָתוֹ. יַעֲשֶׂה כֵן יוֹם אַחַר יוֹם, שֶׁלֶּשֶׁה אוֹ אַרְבַּעַת יָמִים אִם צָרֵךְ לָכֶּה, עַד שִׁיִּרְפוּ מַעְיָו.

יד. וְעוֹד כָּלֵל אַחַר אֲמָרוֹ בְּכִרְיָאוֹת הַגּוּף: כָּל זְמַן

31. משלי, כא, כג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּחֻמְתּוֹ: "אל תתן לנשים חילף" [=כוחף], וּדְרָכֶיךָ לְמַחֹת מְלָכִין כו"32.

(כו) לך בדרך הממוצעת והנכונה, כמו המלכים הזהירים במעשיהם.

כָּל הַשְּׁטוֹף בְּבַעֲלָהּ - זְקֵנָה קוֹפְצַת עָלָיו, וְכַחוֹ תִּשָּׂא, וְעֵינָיו בְּהוֹת [נחלשות], וְרִיחַ רַע נוֹדֵף מִפִּיו וּמִשְׁחִיו, וְשַׁעַר רֹאשׁוֹ וְגַבּוֹת עֵינָיו וְרִסְי עֵינָיו נוֹשֵׁר, וְשַׁעַר זְקָנוֹ וְשִׁחִיו וְשַׁעַר רִגְלָיו רוֹבֵה [מתרבה], וְשֵׁנָיו נוֹפְלוֹת, וְהִרְבֵּה כְּאֵבִים [נוספים] חוץ מאלו באין עָלָיו.

אָמְרוּ חֲכָמֵי הָרוֹפְאִים: 'אֶחָד מְאֹלֵף [כני אדם] מֵת בְּשֹׁאֵר חֲלָאִים, וְהֶאֱלֵף [האחרים] - [מתים] מֵרֵב הַתְּשֻׁמִּישׁ'. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ הָאָדָם לְהִזְהַר בְּדַבָּר זֶה, אִם רָצָה לְהִיּוֹת בְּטוֹבָה [לשמור על בריאותו]; וְלֹא יִבְעַל אֶלָּא כְּשִׁמְצָא גּוֹפּוֹ בְּרִיא וְחִזֵּק בְּיֹתֵר, וְהוּא מִתְקַשֶּׁה הִרְבֵּה שְׁלֹא לְדַעְתּוֹ, וּמִסִּיחַ עֲצָמוֹ לְדַבָּר אַחֵר, וְהִקְשׁוּי פְּשִׁיחָה; וְיִמְצָא כְּבֵד מִמֵּתָנוֹ וּלְמִטָּה, וּכְאֵלוֹ חוֹטֵי הַבִּיצִים נִמְשָׁכִים, וּבְשָׂרוֹ חֵם - זֶה צָרִיךְ לְבַעַל, וְרַפּוּאָה לוֹ שִׁיבְעַל.

לֹא יִבְעַל אָדָם וְהוּא שִׁבְע, וְלֹא רַעֲב - אֶלָּא אַחֵר שִׁיתְאֲכַל הַמְּזוֹן בְּמַעְיו. וְיִבְדֵּק נְקִבּוֹ קִדְּם בַּעֲלָהּ, וְאַחֵר בַּעֲלָהּ. וְלֹא יִבְעַל מֵעֵמֶד וְלֹא מִיֹּשֵׁב, וְלֹא בְּבֵית הַמְּרָחֵץ, וְלֹא בְּיֹם שִׁיכְנַס לְמְרָחֵץ, וְלֹא בְּיֹם הַקְּזָה, וְלֹא בְּיֹם יִצְיָאָה לְדֶרֶךְ אוֹ בִּיאָה מִן הַדֶּרֶךְ, לֹא לְפָנֶיהֶן וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶן.

כ. כָּל הַמְּנַהֵיג עֲצָמוֹ בְּדַרְכִּים אֵלוֹ שְׁהוֹרִינוּ [בפרק זה] - אֲנִי עָרֵב לוֹ שְׂאִינוּ בָּא לְיַדֵּי חֲלִי כָּל יָמָיו עַד שִׁזְזִין הִרְבֵּה וְיָמוֹת, וְאִינוּ צָרִיךְ לְרוֹפֵא, וְשִׁיחֵיהָ גּוֹפּוֹ שְׁלֵם וְעוֹמֵד עַל בְּרִיו [עם כוח חזק] כָּל יָמָיו - אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה גּוֹפּוֹ רַע [חלש] מִתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ, אוֹ אִם הָיָה רָגִיל בְּמִנְהַג מִן הַמְּנַהֲגוֹת הָרָעִים [המזיקים לאדם העושה אותם] מִתְחַלֵּת מוֹלְדָתוֹ, אוֹ אִם תְּבוֹא מִפֵּת דְּבָר [מגיפת] אוֹ מִפֵּת בְּצִרְתָּ לְעוֹלָם.

כא. וְכָל הַמְּנַהֲגוֹת הַטּוֹבִים הָאֵלוֹ שְׂאִמְרָנוּ, אִין

קִדְּם אֶכִּילָה וְאַחֵר אֶכִּילָה, וְקִדְּם בַּעֲלָהּ וְאַחֵר בַּעֲלָהּ, וְקִדְּם שִׁיגַע וְיִתְעַמַּל וְאַחֵר שִׁיגַע וְיִתְעַמַּל, וְקִדְּם שִׁישָׁן, וּכְשִׁיעוֹר [כשתעורר] הַכֹּל כִּי עֲשָׂרָה.

(כג) סך הכל של מספר הבדיקות במשך היום.

לז. כְּשִׁינֵא אָדָם מִן הַמְּרָחֵץ, יִלְבַּשׁ בְּגָדָיו וְיִכְסֶה רֹאשׁוֹ בְּבֵית הַחִיצוֹן [מתוך החיצוני], כְּדִי שְׁלֹא תִשָּׁלַט בּוֹ רִיחַ קָרָה כו'; וְאֶפְלוֹ בִּימּוֹת הַחַמָּה צָרִיךְ לְהִזְהַר. וְיִשְׁתָּא [ימתין] אַחֵר שִׁינֵא [מהמרחץ] עַד שֶׁתִּישָׁב נִפְשׁוֹ וְיִנּוּחַ גּוֹפּוֹ וְתִסּוּר הַחַמִּימוֹת, וְאַחֵר כֶּף יֵאָכֵל. וְאִם יֵשֶׁן מֵעַט כְּשִׁינֵא מִן הַמְּרָחֵץ קִדְּם אֶכִּילָה - הָרִי זֶה יָפָה עַד מָאֵד.

(כד) וכך הוא לא יצטנן.

לא יִשְׁתָּה אָדָם מִיּוֹם קָרִים כִּי כְּשִׁינֵא מִן הַמְּרָחֵץ, וְאִין צָרִיךְ לומר שְׁלֹא יִשְׁתָּה בְּמְרָחֵץ. וְאִם אִינוּ יָכוֹל לְמַנַּע עֲצָמוֹ, יַעֲרֵב הַמַּיִם בֵּינָן אוֹ בְּדִבְשׁ וְיִשְׁתָּה. וְאִם סָף בְּשִׁמְן בְּמְרָחֵץ בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים אַחֵר שִׁישְׁתַּטֵּף [במים קרים], הָרִי זֶה טוֹב.

(כה) אלא ישתה משקה חם, כי רק כך הרחצה מועילה.

יח. לֹא יִרְגִיל אָדָם עֲצָמוֹ לְהִקְיֹ דָם כִּי תָמִיד, וְלֹא יִקְיֹ דָם אֶלָּא אִם הָיָה צָרִיךְ לוֹ בְּיֹתֵר; וְלֹא יִקְיֹ לֹא בִּימּוֹת הַחַמָּה וְלֹא בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים, אֶלָּא בְּיָמֵי גִיסָן וּמֵעַט בְּיָמֵי תְּשָׁרִי. וּמֵאַחֵר [כשיגיע לגיל] חֲמִשִּׁים שָׁנָה, לֹא יִקְיֹ כֹּלָל. וְלֹא יִקְיֹ אָדָם דָּם וְיִכְנַס לְמְרָחֵץ, בְּיֹם אֶחָד; וְלֹא יִקְיֹ וְיִצָּא לְדֶרֶךְ [באותו יום], וְלֹא [יקיין] בְּיֹם שִׁיבּוֹא מִן הַדֶּרֶךְ. וְיֵאָכֵל וְיִשְׁתָּה בְּיֹם הַקְּזָה, פְּחוֹת מִמָּה שֶׁהוּא רָגִיל [לאכול ולשתות בכל יום]; וְיִנּוּחַ בְּיֹם הַקְּזָה, וְלֹא יִתְעַמַּל וְלֹא יִטַּל.

(כו) להוציא מדמו לצורך רפואי.

יט. שִׁכְבַת זָרַע, הִיא כֹּחַ הַגּוֹף וְחֵיָיו וּמֵאֹר הַעֵינַיִם; וְכָל זְמַן שֶׁתִּצָּא בְּיֹתֵר, הַגּוֹף בָּלָה [נחלש] וְכַחוֹ בָּלָה וְחֵיָיו אוֹבְדִים. הוּא שְׂאִמְרָ שְׁלֵמָה

הפניות לשיחות קודש ❧ הלכה יט: מכאן הבנה כללית בענין החטא - לקר"ש ח"ט ע' 396, חל"ט ע' 125.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

רְאוּי לְהִגַּב בְּהֶם אֶלֶּא הַפְּרִיא. אֶכֶּל הַחֹלֶה, אוּ מִי שְׁאֶחֶד מְאֻבְּרֵי חֹלֶה, אוּ מִי שְׁנֵהֵג מִנְּהֵג רַע שְׁנֵים רַבּוֹת - יֵשׁ לְכֹל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם דְּרָכִים אֲחֵרִים וּמִנְּהִגוֹת כְּפִי חֲלִיו, כְּמוֹ שְׂוִיתָבְּאָר בְּסִפְרֵי הַרְפּוֹאוֹת; וְשִׁנּוּי וָסֵת [הִרְגֵּל קְבוּעַ], תְּחִלַּת חֲלִי.

כב. כָּל מְקוֹם שְׁאֵין בּוֹ רוּפֵא - אֶחָד הַפְּרִיא וְאֶחָד הַחֹלֶה, אֵין רְאוּי לוֹ לְזוּז מִכָּל הַדְּרָכִים שְׁאִמְרֵנוּ בְּפֶרֶק זֶה; שְׁכָּל אֶחָד מֵהֶם, לְאַחֲרִית טוֹבָה [עֲתִיד טוֹב] הוּא מְבִיא כִּי.

וְהֵן הָאוּמְרִים: "אֶכֶּל וְשִׁתָּה, כִּי מָחָר נָמוֹת"³⁵. וְזֶה הוּא מְאֻכָּל הַרְשָׁעִים; וְשִׁלְחָנוֹת אֵלָיו [של הרשעים], הֵם שְׁגָגָה הַכְּתוּב וְאָמַר: "כִּי כָּל שִׁלְחָנוֹת מְלֵאוּ קִיא צוֹאָה"³⁶, בְּלִי מְקוֹם³⁷. אֶכֶּל הַחֶכֶם אֵינוֹ אוֹכֵל אֶלֶּא תַבְשִׁיל אֶחָד אוּ שְׁנֵים, וְאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּדֵי חֲזִיו וְדִיו; הוּא שְׁאָמַר שְׁלֵמָה: "צַדִּיק - אֶכֶּל לְשִׁבְעַ נִפְשׁוֹ"³⁷.

כג. כָּל עִיר שְׁאֵין בָּהּ עֲשָׂרָה דְּבָרִים הָאֵלוּ, אֵין תְּלִמִיד חֲכָמִים רְשָׁאֵי לְדוֹר בְּתוֹכָהּ; וְאֵלוּ הֵן: רוּפֵא, וְאֶמֶן [מְקִיז דַּם], וּבֵית הַמְּרִחֵץ, וּבֵית הַכֶּסֶּא, וּמִים מְצוּיִין כְּמוֹ נֶהָר אוּ מַעְיָן, וּבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמְלֻמֵּד תִּינוּקוֹת, וְלִבְלָר [סוּפֵר], וְגַבְאֵי צְדָקָה, וּבֵית דִּין מְכִין וְחוֹבְשִׁין [מענישים ואוסרים עבריינים].

(כח) אף אם בתחילה יזיק הדבר לגוף.

כד. כָּל עִיר שְׁאֵין בָּהּ עֲשָׂרָה דְּבָרִים הָאֵלוּ, אֵין תְּלִמִיד חֲכָמִים רְשָׁאֵי לְדוֹר בְּתוֹכָהּ; וְאֵלוּ הֵן: רוּפֵא, וְאֶמֶן [מְקִיז דַּם], וּבֵית הַמְּרִחֵץ, וּבֵית הַכֶּסֶּא, וּמִים מְצוּיִין כְּמוֹ נֶהָר אוּ מַעְיָן, וּבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמְלֻמֵּד תִּינוּקוֹת, וְלִבְלָר [סוּפֵר], וְגַבְאֵי צְדָקָה, וּבֵית דִּין מְכִין וְחוֹבְשִׁין [מענישים ואוסרים עבריינים].

פֶּרֶק ה'

דרך ההתנהגות של תלמיד חכם.

ב. כְּשֶׁהֶחֶכֶם אוֹכֵל מִעֵט זֶה הָרְאוּי לוֹ, לֹא יֵאכְלֵנוּ אֶלֶּא בְּבִיתוֹ עַל שִׁלְחָנוֹ. וְלֹא יֵאכֵל בְּחִנוֹת וְלֹא בְּשׁוּק¹ אֶלֶּא לְפִי [במקרה של] צָרָךְ גָּדוֹל, כְּדֵי שְׁלֵא תִּתְּנָה בְּפִנֵּי הַבְּרִיּוֹת²; וְלֹא יֵאכֵל אֶצֶל עַמֵּי הָאָרֶץ, וְלֹא עַל אוֹתָן הַשִּׁלְחָנוֹת הַמְּלֵאִים קִיא צוֹאָה. וְלֹא יִרְבֶּה סְעוּדוֹתָיו כְּכֹל מְקוֹם, וְאֶפְלוּ עִם הַחֲכָמִים. וְלֹא יֵאכֵל בְּסְעוּדוֹת שֵׁישׁ בְּהֵן קְבוּץ הַרְבֵּה³. וְאֵין רְאוּי לוֹ לְאָכֵל אֶלֶּא בְּסְעוּדָה שֶׁל מְצוּהַ בְּלִבָּד, כְּגוֹן סְעוּדַת אַרוּסִין וְנִשׁוּאִין - וְהוּא [ובלבוש] שִׁיחָה [תהיה] הַסְּעוּדָה [של] תְּלִמִיד חֲכָמִים שְׁנֹשָׂא בַּת תְּלִמִיד חֲכָמִים. וְהַצְּדִיקִים וְהַחֲסִידִים הָרְשָׁעִים לֹא אֶכְלוּ מְעוֹלָם מִסְּעוּדָה שְׁאֵינָה שְׁלֵהֶם.

א. כְּשֶׁשָּׂה חֲכָמִים נִפְר [מיחד] בְּחֶכְמָתוֹ וּבְדַעוֹתָיו, וְהוּא מְבַדֵּל בְּהֵן מִשְׁאָר הָעַם - כֶּךָ צָרִיךְ שִׁיחָה נִפְר בְּמַעֲשָׂיו, בְּמֵאֻכָּלוֹ וּבְמִשְׁקָהוּ וּבְכַעֲיָלָתוֹ וּבְכַעֲשִׁית צָרְכָיו וּבְדַבּוּרָא וּבְהַלּוּכוֹ וּבְמִלְפּוּשׁוֹ וּבְכַלְכּוּל דְּבָרָיו [ניחול ענייני] וּבְמִשְׁאוֹ וּבְמִתְנֵנוּ [בעסקי]; וְיִהְיֶה כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלוּ, נְאִים וּמְתַקְנִים בְּיוֹתֵר.

(א) שידבר באופן נינוח ובמתינות.

ב. תְּלִמִיד חֲכָמִים לֹא יִהְיֶה גִּרְגָרָן [זללן], אֶלֶּא אוֹכֵל מְאֻכָּל הָרְאוּי לְהַבְרֹת [לבריאות] גּוּפוֹ, וְלֹא יֵאכֵל מִמֶּנּוּ אֶכְיֵלָה גְּסָה². וְלֹא יִהְיֶה רוּדֵף [להוט] לְמֵלֵאת בְּטֵנוֹ, כְּאֵלוּ שְׂמֵת־מְלֵאִין מִמְּאֻכָּל וּמִשְׁקָה עַד שֶׁתְּפוּחַ [תפוח] כְּרָסָן; וְעַלֵּיהֶם מִפְּרִשׁ בְּקַבְּלָהּ:

(ז) אף מאדם רגיל נדרש לא לאכול סעודת קבע בשוק כפי שאמרו חז"ל אשר האוכל בשוק דומה לכלב, אולם תלמיד

33. מלאכי, ב, ג. 34. שבת, קנא, ב. 35. ישעיה, כב, יג. 36. שם, כח, ח. 37. משלי, יג, כה.

ובית הכסא: הרין בימינו - לקו"ש חכ"ה ע' 43 הע' 56. שהחכם: ביאור התואר "חכם" בפנימיות - לקו"ש ח"ו ע' 186 בשוה"ג, חכ"ד ע' 195. ניכר: דיוק הלשון "ניכר" - לקו"ש ח"ו ע' 340 והע' ד"ה שמעשיו כולל. המעשים האלו: מדוע דווקא בדברים אלו? - לקו"ש ח"ד ע' 1248, ח"ו ע' 186 והע' 52. למה לא הוכרח שינה? - לקו"ש חל"ה ע' 106. נאים ומתוקנים ביותר: אף שהם ענינים חיצוניים - לקו"ש ח"ד ע' 1248. הביאור בזה - לקו"ש ח"ה ע' 155, ח"כ ע' 334, חכ"ב ע' 250, חכ"ג ע' 296, רשימות ח' פח ע' 176.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(טז) שבשיכרותם יסיחו את דעתם אחד מהשני. (יז) שיכור, עצלן או עצבני.

חכם נדרש להימנע אף מאכילה ארעית בשוק. (ח) ויגרום לחילול כבוד התורה. (ט) אנשים רבים שאינו יודע ומכיר את כל אחד מהם.

ה. כל הנוהג מנהג זה - לא די שקדש נפשו, וטהר עצמו, ותקן דעותיו; אלא שאם היו לו בנים - הוין [ייהיו] בנים נאים ובנישנים, ראויין לחקמה ולחסידות. וכל הנוהג במנהגות שאר העם ההולכים בחשך^י - הוין לו בנים כמו אותם העם. (יח) ואינם מתנהגים בצניעות.

ג. פשחכם שותה יין, אינו שותה אלא כדי לשרות אכילה שבמעיו. וכל המשתכר, הרי זה חוטא^{יא} ומגנה ומפסיד חקמתו; ואם משתכר בפני עמי הארץ, הרי זה חלל את השם^{יב}. ואסור לשתות יין [יין] בצהרים ואפלו מעט. אלא אם היה בכלל האכילה, [משום] שהשתיה שבכלל האכילה אינה משפרת, ואין נזהרין [לשתות יין] אלא מיין שלאחר המזון.

ו. צניעות גדולה נוהגים תלמידי חכמים בעצמן: לא יתבזו^{יג}, ולא יגלו ראשן ולא גופן. ואפלו בשעה שיפנס לבית הפסא, יהא צנוע, ולא יגלה בגדיו עד שישב, ולא יקנח פימין. ויתרחק מפל אדם, ויפנס חדר בחדר [בתוך חדר] לפנים מן המערה^{יד}, ונפנה שם. ואם נפנה אחורי גדר, ירחיק כדי שלא ישמע חברו קולו אם נתעטש. ואם נפנה בבקעה, ירחיק כדי שלא יראה חברו פרועו [גילו גופן]. ולא ידבר פשהוא נפנה, אפלו לצרף גדול. וכדרך שנוהג צניעות בבית הפסא פיום, כך נוהג בלילה. ולעולם ילמד אדם עצמו להפנות שחרית [השכם בבוקר] וערבית [בערב] בלבד, כדי שלא יתרחק^{יז}.

י. לרכך את המאכלים שאכל כדי שיתעכלו בנוחות. (יא) משום שהשכרות גורמת לאדם לחטוא. (יב) מפני שהוא מבוזה את כבוד התורה ולומדיה.

ד. אף על פי שאשתו של אדם מתרת לו תמיד, ראוי לו לתלמיד חכמים שינהיג עצמו בקדשה; ולא יהא מצוי אצל אשתו כתרנגולי^{יח}, אלא מלילי שבת ללילי שבת, אם יש בו כח. וכשהוא מספר עמה, לא יספר לא בתחלת הלילה כשהוא שבע ובטנו מלא, ולא בסוף הלילה כשהוא רעב - אלא באמצע הלילה, כשיתאפל המזון שבמעיו.

ז. לא יבזו את עצמם בפני אחרים. (כ) אשר בה היו מתפנים, כפי שהיה נהוג בזמנם. (כא) בזמנם לא היו בעיר מקומות המיועדים לעשיית צרכים והיו צריכים לצאת מהעיר כדי להתפנות, ובהתאם לכך כתב רבינו שרצוי להתפנות בבוקר ובערב כאשר בני אדם לא מצויים ברחובות וכך האדם לא יצטרך להתרחק יותר מדי.

יג. כמו התרנגול שתאוותו אינה באה על סיפוקה אף פעם.

ו. לא יקל ראשו ביותרי^{יט}, ולא ינבל את פיו בדברי הבאי [הבל], ואפלו בינו לבינה; הרי הוא אומר בקבלה: "מגיד לאדם מה שחוטא^{יט}"³⁸ - אמרו חכמים: 'אפלו שיחה קלה שבין איש לאשתו, עתיד לתן עליה את הדין'³⁹.

ז. תלמיד חכמים - לא יהא צועק וצונח בשעת דבורו כבהמות וכחיות; ולא יגביה קולו ביותר, אלא דבורו בנחת עם כל הבריות. וכשידבר בנחת, יזהר [גם לצד השני] שלא יתרחק [וידבר בלחש] עד שיראה כדברי גסי הרוח. ומקדים לשלום כל אדם, כדי שתהא רוחן נוחה הימנו [שיהיו מרוצים ממנו]. ודן את כל האדם לכף זכות - מספר בשבח חברו, ואינו מספר בגנותו כלל. אוהב שלום, ורודף שלום. אם ראה מקום שדבריו מועילים ונשמעים, אומר;

יד. לא יתנהג בקלות ראש יתרה. (טו) לאחר המיתה, מפרטים לאדם את כל מעשיו.

ז. לא יהיו שניהם לא שכורים^{טז}, ולא עצלנים, ולא עצבנים; ולא אחד מהן^{יז}. ולא תהיה [האשה] ישנה; ולא יאנס אותה, והיא אינה רוצה - אלא ברצון שניהם [ובדעה צלולה], ובשמחתם. יספר מעט וישחק עמה מעט, כדי שתתישב נפשו; ויבעל בבושה ולא בעזות, ויפרש מיד.

38. עמוס, ד, יג. 39. חגיגה, ה, ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

או שוטה וסכל; וכן אָמַר שְׁלֵמָה בְּחֻמְתּוֹ: "וְגַם בְּדַרְךָ כְּשֶׁהִסְכַּל הַלֵּךְ, לְבוֹ חָסֵר; וְאָמַר לְכַל, סָכַל הוּא"⁴² - מודיע לַכַּל על עֲצָמוֹ שֶׁהוּא סָכַל.

ט. מְלַבּוֹשׁ תְּלָמִיד חֻכְמִים, מְלַבּוֹשׁ נְאֻה נָקִי; וְאֶסוּר לוֹ שְׂיִמְצֵא בְּבִגְדוֹ כֶּתֶם אוֹ שִׁמְנוֹנִית וְכִיּוֹצֵא בָהֶּן.⁴³ וְלֹא יִלְבַּשׁ לֹא מְלַבּוֹשׁ מְלָכִים, כְּגוֹן בְּגָדֵי זָהָב וְאַרְגָּמָן [-צמר משובח] שֶׁהַכַּל מְסַתְּפֵלִין בָּהֶן, וְלֹא מְלַבּוֹשׁ עֲנִיִּים, שֶׁהוּא מְבִיָּה אֶת לִבְשָׁיו - אֲלֵא בְּגָדִים בִּינוֹנִיִּים [-ממוצעים] נְאִים.

(לא על מנת שלא יבזה את כבוד התורה.

וְלֹא יִהְיֶה בְּשָׂרוֹ נִרְאָה מִתַּחַת מְדִיו [-בגדיו], כְּמוֹ בְּגָדֵי הַפְּשָׁטָן הַקְּלָיִם [-דקים שקופים] בְּיֹתֵר שְׁעוּשִׁים בְּמִצְרִים. וְלֹא יִהְיֶה בְּגָדָיו סְחוּבִין עַל הָאַרְץ, כְּמוֹ בְּגָדֵי גִסֵי הַרוּחַ, אֲלֵא [ייצג] עַד עֲקָבוֹ; וּבֵית יָד [-השרוול] שְׁלוֹ, [יהיה] עַד רֵאשֵׁי אֲצָבְעוֹתָיו. וְלֹא יִשְׁלַשׁ טְלִיתוֹ [כלפי מטה שתיראה ארוכה], מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּגִסֵי הַרוּחַ,⁴⁴ אֲלֵא בְּשֵׁבֶת בְּלָבָד, אִם אֵין לוֹ לְהַחֲלִיף.⁴⁵ וְלֹא יִנְעַל מְנַעְלִים מְטֻלְאִים כְּבִגְד טְלָאי עַל גְּבֵי טְלָאי, בְּיָמוֹת הַחֻמָּה; אֲבָל בְּיָמוֹת הַגְּשָׁמִים, מִתֵּר אִם הָיָה עֲנִי.

(לב) שהיו עושים כך על מנת להראות שהם אינם עסוקים במלאכה ואינם צריכים להרים את בגדיהם מהקרקע. (לג) בשבת מותר לחכם לשלשל את טליתו על מנת לכבד את השבת, אם אין לו בגד אחר.

לא יצא תלמיד חכמים מבשם לשוק, ולא בבגדים מבשמים; ולא ישים בשם בשערו. אכל אם משה בשרו בשם פדי להעביר את ההקמה, מתר. וכן לא יצא יחידי בלילה, אלא אם [כ] היה לו זמן קבוע לצאת בו לתלמודו.⁴⁶ כל אלו, מפני החשד.⁴⁷

(לד) מכיוון שבמקרה כזה מטרת יציאתו ידועה לכולם. (לה) על מנת שלא יחשדו בו בדבר עבירה.

י. תלמיד חכמים, מכלל דבריו במשפטו, אוכל ושונה וזן את אנשי ביתו פפי קמונו והצלחתו, ולא יטריח [-יעמיס] על עצמו יותר מדי [-הוצאות].

(לו) מנהל את אורחות חייו באופן הראוי.

צווי חכמים בדרכי ארץ, שלא יאכל אדם בשר

וְאִם לֹא, שוֹתֵק.⁴⁸ פִּיֶּצֶד? לֹא יִרְצֶה אֶת חִבְרוֹ בְּשִׁעַת פְּעוּסָיו,⁴⁹ וְלֹא יִשְׁאַל לוֹ עַל נְדָרוֹ [-יחפש פתח להתיר לו את נדו] בְּשִׁעַת שְׁנָדֵר עַד שֶׁתִּתְקַרֵּר דַּעְתּוֹ וְיִנּוּחַ;⁵⁰ וְלֹא יִנְחַמְנוּ בְּשִׁעַת שְׁמֵתוֹ מִטָּל לְפָנָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּהוּל עַד שִׁיקְבֻרָה.⁵¹ וְכֵן כָּל פְּיוֹצֵא בְּאֵלוֹ. וְלֹא יִרְאֶה לְחִבְרוֹ בְּשִׁעַת קְלָקְלָתוֹ [-כשלונם], אֲלֵא יַעֲלִים עֵינָיו מִמֶּנּוּ.

(כב) כי כשם שמצווה על האדם לומר דבר טוב כאשר ישמעו אותו, כך מצווה עליו להימנע מלומר דבר טוב בזמן שלא יהיו פנויים לשמוע ולקבל אותו. (כג) משום שחברו לא יסכים עדיין להתרצות בזמן זה. (כד) בשעת הנדר, הנודר עלול לומר על כל היתר שיציע לו החכם שהוא מעוניין שהנדר יתקיים בכל מקרה, ואם לאחר מכן יתחרט האדם על הנדר לא תהיה אפשרות להתיר את לו אותו, ולכן יש להמתין עם התרת הנדר עד שתתיישב דעת הנודר. (כה) ואין הוא מקבל תנחומים במצב זה.

וְלֹא יִשְׁנֶה בְּדַבְרוֹ [מהמת], וְלֹא יוֹסִיף וְלֹא יִגְרַע אֲלֵא בְּדַבְרֵי שְׁלוֹם.⁵² וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. כָּלְלוֹ שֶׁל דָּבָר - אֵינוֹ מְדַבֵּר אֲלֵא בְּאֵמֶת אוֹ בְּגִמְלוּת חֻסְדִּים, אוֹ בְּדַבְרֵי חֻכְמָה, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וְלֹא יִסְפֵּר עִם אִשָּׁה בְּשׂוּק, אֲפֹלוּ הִיא אִשְׁתּוֹ אוֹ אַחֹתוֹ אוֹ בְּתוּי.⁵³

(כו) על מנת לגרום שלום בין אדם לחברו. (כז) על מנת שלא יחשדו בו האנשים שאינם יודעים שמדובר באשתו, אחותו או בתו.

ח. לֹא יִהְיֶה תְּלָמִיד חֻכְמִים בְּקוּמָה זְקוּפָה וְגִרְוֹן נְטוּי [-ביהירות], כְּעֲנָנִן שֶׁנֶּאֱמַר: "וְתִלְכְּנָה נְטוּיֹת גִּרְוֹן, וְקִשְׁקֻרוֹת עֵינָיִם"⁴⁰; וְלֹא יִהְיֶה עֶקֶב בְּצַד גּוֹדֵל בְּנַחֲתָהּ⁴¹ כְּמוֹ הַנְּשִׂים וְגִסֵי הַרוּחַ, כְּעֲנָנִן שֶׁנֶּאֱמַר: "הַלּוֹף וְטוּפּוֹף תִּלְכְּנָה, וּבְרַגְלֵיהֶם תַּעֲכַסְנָה"⁴¹.

(כח) לא ילך בצעדים קטנים כדי להבליט את עצמו. (כט) הולכות בצעדים מדודים ומסיתות אליהם את תשומת לב העוברים ושבים כארס של נחש הנקרא 'עכס'.

וְלֹא יִרוּץ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְיִנְהַג בְּשִׁגְעוֹן. וְלֹא יִכְפֹּף קוּמָתוֹ כְּבַעֲלֵי חֲטוּרָת [-גבנת]; אֲלֵא מְסַתְּפֵל לְמִטָּה כְּמוֹ שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּתַפְלָה, וּמְהִלֵּף בְּשָׂנֵה [-בקצב רגיל] פְּאָדָם שֶׁהוּא טְרוּד בְּעִסְקָיו.⁵⁴

(ל) שפניו מביעות רצינות.

גם במהלכו של אדם נפר, אם חכם בעל דעה הוא,

40. ישעיה, ג, טז. 41. (שם) 42. קהלת, י, ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מְשַׁלְטֵינִי, וְקוֹנֵה שְׂדֵהּ^מ. כָּלְלוּ שֶׁל דְּבַר: יְשִׁים
מִגְמָתוֹ לְהַצְלִיחַ נַכְסֵיוֹ - לֹא לְהַתְנַאוֹת [=להתקשט] מְעַט
לְפִי שְׁעָה אוֹ לְהַנּוֹת מְעַט, וַיִּפְסֵיד הַרְבֵּה^{מא}.

מ) שדה היא הנכס המשתלם ביותר לאדם משום שהיא אינה נגנבת, נשרפת או נהרסת. בית אינו יכול להיגנב אך ניתן לשרוף ולהרוס אותו, ומטלטלין הם הנכס הכי פחות רווחי. לכן, אין לאדם למכור שדה תמורת בית או בית תמורת מטלטלין, אלא ימכור מטלטלין תמורת שדה. מא) כנאשים שאינם חושבים על העתיד וקונים דברים ללא מחשבה.

יג. מִשְׁאֵן וּמִתְנֵן [=עסקין] שֶׁל תְּלַמִּידי חֲכָמִים,
בְּאֵמַת וּבְאֵמוּנָה: אוֹמֵר עַל לְאוֹ 'לְאוֹ' וְעַל הֵן 'הֵן'
[ולא משקר], מְדַקְדֵק עַל עֲצָמוֹ בְּחֻשְׁבוֹן, וְנוֹתֵן וּמּוֹתֵר
לְאַחֵרִים פְּשִׁיעָה [=כשיקנה] מֵהֵן, וְלֹא יִדְקַדֵּק עֲלֵיהֶן;
וְנוֹתֵן דְּמֵי הַמְּקָח [=סכום הקניה] לְאַלְתֵּר^{מב}, וְאֵינוֹ נַעֲשֶׂה
לֹא עָרֵב [על הלואה] וְלֹא [ערב] קַבְלָן^{מג}, וְלֹא יָבֵא
בְּהִרְשָׁאָה מִד.

מב) מיד, ולא קונה בהקפה אם יש לו ממון לשלם. מג) ערב וקבלן הם שני סוגי ערבים על הלואה, כפי שיבואר בהלכות מלווה ולווה. תלמיד חכם לא נעשה ערב בהלוואות על מנת להימנע מהתעסקות עם אנשים לא נאמנים. מד) לא יקבל הרשאה מטעם המלווה לגבות את חובו ולדון עם הלווה, על מנת לא להכניס את עצמו לוויכוח ומריבה שאינם קשורים אליו. אולם, אם ההרשאה תגרום לכך שהלווה יחזיר את ההלוואה, מותר ומצוה על התלמיד חכם לקבל הרשאה מהמלווה ולגבות את החוב.

[תלמיד חכם] מְחִיב עֲצָמוֹ בְּדַבְרֵי מְקָח וּמִמְכָר [=קניה ומכירה] בְּמִקּוֹם [=אף במקרה] שֶׁלֹּא חִיְבָה אוֹתוֹ תוֹרַה^{מח},
כְּדֵי שְׂיַעֲמֵד בְּדַבְרוֹ וְלֹא יִשְׁנֶהוּ. וְאֵם נִתְחַיְבוּ
[לשלם] לוֹ אַחֵרִים בְּדֵינֵן, מְאַרְיָה לְהָן^{מט} וּמוֹחֵל לְהָן;
וּמְלִנְה^מ, וְחוֹנֵן^מ. וְלֹא יֵרֵד לְתוֹף אֲמֻנּוֹת חִבְרוֹ
[יתחרה בפרנסת הזולת], וְלֹא יִצַּר [=יציק] לְאָדָם לְעוֹלָם^{מט}
בְּחַיָּיו.

מה) כאשר שני אנשים מסכמים בדבור ביניהם על קניה מסוימת, אין בכך קנין ואין הם חייבים לבצע את הקניה. אך תלמיד חכם מדקדק על עצמו ומבצע את הקנייה כפי שהוא סיכם. מו) לא מזדרז לקחת מהם את התשלום. מז) לאחרים אף אם אין להם ממון להחזיר לו. מוח) נותן

אֶלָּא לְתַאבּוֹן [=לטיעמה בלבד, לפעמים], שְׁנֵאמַר: "כִּי תֵאָדָה
בְּפֶשֶׁף לְאָכַל בֶּשֶׂר"⁴³. דֵּי לוֹ לְבְרִיא לְאָכְלוֹ מֵעָרֵב
שֶׁבֶת לְעָרֵב שֶׁבֶת לֵח⁴⁴; וְאֵם הִיָּה עֲשִׂיר כְּדֵי לְאָכַל בֶּשֶׂר
כָּכָל יוֹם, אוֹכֵל.

צוּו חֲכָמִים וְאָמְרוּ: 'לְעוֹלָם יֵאָכַל אָדָם פְּחוֹת מֵן
הָרְאוּי לוֹ לְפִי מְמוֹנוֹ, וְיִלְבֹּשׁ כְּרְאוּי לוֹ, וְיִכְבַּד
אֲשֶׁתוֹ וּבְנָיו יֵתֵר מֵן הָרְאוּי לוֹ' [=יותר מכפי יכולתו]⁴⁴.

לז) בהנהגת האדם והליכותיו. לח) פעם בשבוע. אולם חולה הזקוק לאכול בשר לרפואתו, אוכל בשר ללא הגבלה עד שיבריא ואף לווה כסף לצורך זה.

יא. דְרָךְ בְּעָלֵי דְעָה [=חכמים], שְׂיִקְבַּע לוֹ אָדָם
מְלֵאכָה הַמְּפַרְנֵסֵת אוֹתוֹ תַּחְלָה, וְאַחַר כֵּן יִקְנֶה בֵּית
דִּירָה, וְאַחַר כֵּן יִשָּׂא אִשָּׁה - שְׁנֵאמַר: "מִי הָאִישׁ
אֲשֶׁר בָּנָה בֵּיתוֹ.. אֲשֶׁר נָטַע כֶּרֶם, וְלֹא חִלְלוֹ.. אֲשֶׁר
אַרְשׁ אִשָּׁה לֹט"⁴⁵.

לט) סדר הדברים בפסוק מלמדנו אשר הדרך הרצויה היא – למצוא מלאכה, לבנות בית ולאחר מכן להתחתן. דברי רבינו כאן מוקשים לכאורה משום שהסדר בפסוק הוא – בית, כרם ואשה, ואם כן, הדבר הראשון הנדרש מהאדם הוא בניית בית ולא מציאת מלאכה. אך באמת אין בכך שאלה, משום שבפסוק לא מדובר על נטיעת כרם אלא על חילול ופדיית הכרם הנעשים בשנה הרביעית לנטיעתו, זאת אומרת, שבניית הבית הסתיימה ארבע שנים לאחר נטיעת הכרם. כעת מובן היטב הסדר המופיע בהלכה – על האדם למצוא מלאכה, לאחר מכן לבנות בית ולאחר מכן להתחתן.

אָבֵל הַטְּפָשִׁין, מִתְחִילִין לְשֹׂא אִשָּׁה, וְאַחַר כֵּן אֵם
תְּמַצֵּא יָדוֹ [=יהיה לו ממון] יִקְנֶה בֵּית, וְאַחַר כֵּן בְּסוּף זְמַנו
יַחְזֹר לְבָקֵשׁ [=יחפש] אֲמֻנּוֹת אוֹ יִתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה; וְכֵן
הוא אוֹמֵר בְּקָלְלוֹת: "אִשָּׁה תֵאָרֶשׁ.. בֵּית תִּבְנֶה.. כֶּרֶם
תִּטַּע"⁴⁶ - כְּלוֹמַר: יִהְיֶה מְעַשֵּׂיךָ הַפּוֹכִיחִין, כְּדֵי שֶׁלֹּא
תַּצְלִיחַ דְּרָכֶיךָ. וּבִבְרָכָה מַה הוּא אוֹמֵר? - "וַיְהִי דְּוֹד
לְכָל דְּרָכָיו מְשֻׁכָּל [=מצליח], וְהָ עֲמוֹ"⁴⁷.

יב. וְאִסּוּר לְאָדָם לְהַפְקִיר אוֹ לְהַקְדִּישׁ [לצדקה] כָּל
נַכְסָיו, וְיִטְרִיחַ עַל הַבְּרִיּוֹת [לפרנס אותן]. וְלֹא יִמְכֹר שְׂדֵה,
וְיִקְנֶה בֵּית; וְלֹא יִמְכֹר בֵּית, וְיִקְנֶה מְשַׁלְטֵינִי [=חפצים
וכלים] אוֹ יַעֲשֶׂה סְחוּרָה בְּדַמֵּי בֵּיתוֹ; אָבֵל מוֹכֵר הוּא

43. דברים־ראה, יב, כ. 44. חולין, פד, ב. 45. דברים־שופטים, כ, ה־ז. 46. דברים־כז, תבוא כח, ל. 47. שמואל־א, יח, יד.

הלכה יא: בעבודה הרוחנית – רשימות ח' נו ע' 9. כל נכסיו: מדוע בהל' מתנות עניים פ"ז ה"ה כ' "עד חומש" – לק"ש חכ"ז ע' 220.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

[מזב מלחמת] או מפני החלי - יושב לבדו יחיד, פענן
שנאמר: "לשב בדר ידם"⁵¹. ואם היו [אנשי המדינה]
רעים וחטאים, שאין מניחים אותו לישב [לבדו]
במדינה אלא אם פן נתערב עמהם ונהג במנהגם
הרע - יצא למערות ולתוחים [מקום קוצים] ולמדברות,
ואל נהג עצמו בדר חטאים, פענן שנאמר: "מי
יתני במדבר מלון ארחים"⁵².

(ב כלומר: הלוואי ואגור במדבר, הרחק מכל הרשעים.

לאחרים מתנת הנם. מט) לא בגופו, לא בממונו ואף לא
דברים לא טובים.

כללו של דבר - יהיה מן הנרדפין, ולא מן הרודפין
[מציקים לאחרים]; מן הנעלבין, ולא מן העולבין [אחרים].
ואדם שהוא עושה כל המעשים האלו וכיוצא בהן,
עליו הפתוב אומר: "ולאמר לי: עבדי אתה;
ישראל, אשר בך אפתאר"⁴⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לפיכך, צריך אדם להתחבר לצדיקים . . . ויתרחק מן
הרשעים . . . כו".

והטעם לכך כפי שכתב בתחילת ההלכה ש"דרך ברייתו
של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו
וחבריו" אבל אם מחליט בכל התוקף שעליו לפעול על
הסביבה ולשנותה לטוב - אמרו חז"ל הבא לטהר
מסייעין אותו, שניתן לו הכח מלמעלה שלא להיות
נמשך כו' - ואדרבא לשנות את אנשי המדינה.

ובפרט בזמננו זה שיכול אדם לבחור באחת מהשתים,
להיות מושפע או להיות משפיע. ואף שהבא למקום
חדש יכול שיהיו כמה וכמה טענות בקושי עבודת
ההשפעה, הרי שמכל התירוצים לא תבוא עבודה
בפועל, וכיון שישראל מאמינים בני מאמינים בהשגחה
פרטית, ויודעים שמה' מצעדי גבר כוננו, ובוודאי
ששליחותו של מקום היא להאיר את הסביבה בנר מצוה
ותורה אור, ומכיון שאין הקב"ה בא בטרוניה עם
בריותיו, הרי נתנו לו גם הכוחות לזה ואין הדבר תלוי
אלא ברצונו.

לקוטי שיחות, חלק י"ג עמוד 17 הע' 19 וחלק כ"ג עמוד 449
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ב. מצות עשה להדבק בחכמים, כדי ללמד
ממעשיהם, שנאמר: "ובו [בה] תדבק"⁵³; וכי
אפשר לאדם להדבק בפשכניה? אלא פה אמרו
חכמים בפרוש מצוה זו: 'הדבק בחכמים
ותלמידיהם'⁵⁴. לפיכך, צריך אדם להשתדל שישא
בת תלמיד חכמים, וישא בתו לתלמיד חכמים,

~ יום שני י' אדר ~

פרק ו

חובת הריחוק מהרשעים, מצות אהבת ישראל
וכבוד יתומים ואלמנות.

א. דרך ברייתו של אדם [מטבע] - להיות נמשך
בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו, ונהג
במנהג אנשי מדינתו. לפיכך, צריך אדם להתחבר
לצדיקים ולישב אצל [ליה] החכמים תמיד, כדי
שילמד ממעשיהם; ויתרחק מן הרשעים ההולכים
בחשך, כדי שלא ילמד ממעשיהם. הוא ששלמה
אומר: "הולך את חכמים, יחכם; ורעה כסילים,
ירוע"⁴⁹. ואומר: "אשרי האיש [אשר לא הלך בעצת רשעים]
וגו"⁵⁰.

א) כאשר אדם נכנס למקום עם ריח חזק, הריח עובר אליו
למרות שהוא לא נוגע באף דבר, וכך הוא גם בהנהגתו
האישית: הנהגת האדם תלויה באנשים הנמצאים בסמיכות
אליו, לטוב ולמוטב.

וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים, ואין
אנשיה הולכים בדרך ישרה - ילך למקום שאנשיו
צדיקים, ונהגים בדרך טובים. ואם היו כל
המדינות שהוא יודעם ושומע שמועתן נוהגים
בדרך לא טובה, כמו זמננו זה, או שאינו יכול
לילך למדינה שמנהגותיה טובים, מפני הגיסות

48. ישעיה, מט, ג. 49. משלי, יג, כ. 50. תהלים, א, א. 51. איכה, ג, כח. 52. ירמיה, ט, א. 53. דברים-עקב, י, כ. 54. ספרי,
עקב, י, כ.

הפניות לשיחות קודש כדי שילמד ממעשיהם: ואי יוכל להשפיע על אחרים - לקו"ש ח"ג ע' 17 הע' 19, חכ"ג
449 ע' 449.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

זאת, והעושה כך עובר על האיסור להכות ולקלל יהודי אחר. ח) מכיוון ששנאתו גלויה והאיסור הוא לשנא בסתר.

וְלֹאֲכֹל וְלִשְׁתּוֹת עִם תְּלַמִּידי חֻכְמִים, וְלַעֲשׂוֹת פְּרָקְמִטָּא [עסקים] לְתַלְמִידי חֻכְמִים, וְלַהֲתַחְבֵּר לְהֵן בְּכַל מִינֵי חֲבוּר - שְׁנֵאמַר: "וְלִדְבָרָהּ בּוֹ"⁵⁵. וְכֵן צִוּוּ חֻכְמִים וְאָמְרוּ: 'וְהָיוּ מִתְאַבֵּק בְּעַפְר רְגְלֵיהֶם [של תלמידי חכמים], וְשׂוֹתָהּ בְּצָמָא אֶת דְּבָרֵיהֶם"⁵⁶.

ג) בממון שלהם, וכך הם יהיו פנויים לעסוק בתורה.

ג. מְצוּהָ עַל כָּל אָדָם לְאַהֵב אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּגֹפוֹ, שְׁנֵאמַר: "וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעֲךָ כְּמוֹךָ"⁵⁷. לְפִיכָךְ, צְרִיךְ שַׂיִסְפֵּר בְּשִׁבְחוֹ וְלַחֲסוֹ עַל מְמוֹנּוֹ, כְּמוֹ שֶׁהוּא חָס עַל מְמוֹן עֲצָמוֹ וְרוֹצֵה בְּכַבוֹד עֲצָמוֹ; וְהַמְתַּפְּד בְּקִלּוֹן חֲבֵרֵי, אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

ד) המשווה בינו לבין חברו בפני אחרים, ומוכיח להם את חכמתו וכישרונותיו לעומת נחיתות חברו.

ד. אֶהְבֶּת הֵגֵר שֶׁבָּא וְנִכְנַס תַּחַת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה, [יש בה] שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה: אֶחָת מְפַנֵּי שֶׁהוּא בְּכָלֵל רְעִים⁵⁸, וְאֶחָת מְפַנֵּי שֶׁהוּא גֵר, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "וְאֶהְבַּתְּם אֶת הֵגֵר"⁵⁸. צִוָּה [ה'] עַל אֶהְבֶּת הֵגֵר כְּמוֹ שְׁצִוָּה עַל אֶהְבֶּת שְׂמוֹ [שם ה']⁵⁹, שְׁנֵאמַר: "וְאֶהְבֶּת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ"⁵⁹; [אף] הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֵב גְּרִים, שְׁנֵאמַר: "וְאֶהֱבֶה גֵר"⁶⁰.

ה) וקיימת בו מצות ואהבת לרעך כמוך כל יהודי, כמבואר בהלכה הקודמת.

ה. כָּל הַשּׂוֹנֵא אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּלִבּוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִשְׂנֵא אֶת אַחֶיךָ בְּלִבְּךָ"⁶¹; וְאֵין לוֹקִין עַל לֹאוֹ זֶה, לְפִי שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֵׂה. וְלֹא הִזְהִירָה תּוֹרָה, אֲלֵא עַל שְׂנֵאָה שְׂפֹלֵב [ללא סיבה]; אֲבָל הַמְּפָה אֶת חֲבֵרוֹ, וְהַמְחַרְף [מקלל] אֶת חֲבֵרוֹ - אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רְשָׁאִי, אֵינוֹ עוֹבֵר מְשׁוּם "לֹא תִשְׂנֵא"⁶².

ו) ולא מבטא את שנאתו כלפי חרף. ז) שאסור לעשות

ו. כְּשֵׂיחֻטָּא אִישׁ לְאִישׁ - לֹא יִשְׂטַמְנוּ [=ישנא אותם] וְיִשְׂתַּקּוּ⁶³, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר בְּרִשְׁעִים: "וְלֹא דִבֵּר אֲבִשְׁלוּם אֶת אֲמָנוֹן לְמַרְעֵ וְעַד טוֹב, כִּי שְׂנֵא אֲבִשְׁלוּם אֶת אֲמָנוֹן"⁶²; אֲלֵא מְצוּהָ עָלָיו לְהוֹדִיעוֹ וְלוֹמַר לוֹ [לחברת]: 'לְמָה עֲשִׂיתָ לִּי כֹךְ, וְכֹךְ, וְלְמָה חֲטָאתָ לִּי בְּדָבָר פְּלוּנִי? שְׁנֵאמַר: "הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ, וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא"⁶³. וְאֵם חָזַר [חברו התחרט על מעשיו] וּבִקַּשׁ מְמַנּוֹ לְמַחֵל לוֹ - צְרִיךְ שְׂיִמְחַל, וְלֹא יִהְיֶה הַמּוֹחֵל אֲכָזְרִי [לא יסרב למחול], שְׁנֵאמַר: "וַיִּתְפַּלֵּל אֲבָרְהָם אֶל הָאֱלֹהִים"⁶⁴.

ט) ויעמיד פנים כאילו לא אירע כלום. שנאה זו שונה מהשנאה האמורה בהלכה הקודמת: בהלכה הקודמת מדובר על שנאת חנם, ובהלכה זו מדובר על שנאה בעקבות חטא שחטא לו חברו. י) אבימלך חטא לאברהם אבינו, ובכל זאת אברהם הסכים למחול לו ואף התפלל בעדו.

ז. הַרוֹאֶה אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁחָטָא, או שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְךָ לֹא טוֹבָה - מְצוּהָ [עליו] לְהַחֲזִירוֹ לְמוֹטָב, וְלְהוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא חוֹטָא עַל עֲצָמוֹ [גורם רעה לעצמו] בְּמַעֲשָׂיו הָרְעִים, שְׁנֵאמַר: "הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ"⁶⁵. הַמוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ - בֵּין בְּדָבָרִים שְׂבִינּוֹ לְבִינּוֹ⁶⁶, בֵּין בְּדָבָרִים שְׂבִינּוֹ לְבִין הַמְּקוֹם [הקדוש ברוך הוא] - צְרִיךְ לְהוֹכִיחוֹ בֵּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ⁶⁷, וְיִדְבֵּר לוֹ [אליו] בְּנִחַת וּבְלִשׁוֹן רַכָּה, וְיוֹדִיעוֹ שְׂאִינוֹ אוֹמַר לוֹ אֲלֵא לְטוֹבָתוֹ, וְלַהֲבִיאוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. אֵם קָבַל מְמַנּוֹ [החוטא את התוכחה], מוֹטָב; וְאֵם לֹא, יוֹכִיחַ אוֹתוֹ פְּעַם שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית. וְכֵן תְּמִיד חֲזַב לְהוֹכִיחַ, עַד שֶׁנִּפְּהוּ הַחוֹטָא וַיֹּאמֶר לוֹ: 'אֵינִי שׂוֹמֵעַ! וְכָל [מי] שֶׁאֲפָשֶׁר בְּיָדוֹ לְמַחֲוֹת⁶⁸ וְאֵינוֹ

55. דברים-עקב, יא, כב. 56. אבות, א, ד. 57. ויקרא-קדושים, יט, יח. 58. דברים-עקב, י, יט. 59. שם, יא, א. 60. שם, י, יח. 61. ויקרא-קדושים, יט, יז. 62. שמואל-ב, ג, כב. 63. ויקרא-קדושים, יט, יז. 64. בראשית-וירא, כ, יז. 65. ויקרא-קדושים, יט, יז.

הלכה ג: הישג המצוה - לקו"ש חל"ד ע' 155, חל"ז ע' 58. כל . . מִיִּשְׂרָאֵל: אפילו אינו צדיק - לקו"ש ח"ז ע' 217 בשוה"ג. הלכה ו: ביאור ההלכה - לקו"ש חכ"ח ע' 144. שְׁנֵאמַר: דיוק הגירסאות - לקו"ש חכ"ח ע' 144 הע' 51.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ממחה, הוא נתפש [גנעש] בעון אלו כלם שאפשר מדת חסידות; לא הקפידה תורה, אלא על המשטמה^{כא}.
לו למחות בהם⁷¹.

יט) ואין זה מכבודו של הנפגע ללכת ולדבר אתו. כ) החוטא הוא אדם לא שפוי ולא עשה זאת בכוונה. כא) שלא ישנא האדם את חברו בליבו.

ל. חייב אדם להזהר ביותמים ואלמנות [ולכבדים]^{כב} - מפני שנפשו שפלה למאד ורוחו נמוכה, אף על פי שהן בעלי ממון. אפלו אלמנתו של מלך ויתומיו של מלך - מזהרים אנו עליהן, שנאמר: "כל אלמנה ויתום לא תענון"⁶⁹.

כב) על מנת לא להוסיף כאב על כאבם.

והיאף נוהגין עמהן? לא ידבר אליהן אלא רבות [בנחת], ולא ינהג בהן אלא מנהג כבוד; ולא יכאיב גופם בעבודה ולא לבם בדברים [קשים], ויחוס על ממונם יותר מממון עצמו.

כל המקניטן, או המכעיסן, או הכאיב לכן, או רדה^{כג} בהן, או אבד ממונן - הרי זה עובר בלא תעשה; וכל שפן המכה אותם, או המקללן. ולא זה, אף על פי שאין לוקין עליו, הרי ענשו מפרש בתורה: "וחרה אפי, וחרגתי אתכם בחרב"⁷⁰.

כג) שיעבר אותם ושלט בהם בחזקה.

ברית פרת להן מי שאמר ויהי העולם [הקב"ח], שכל זמן שהם צועקים מחמס [מתפללים להינצל מהרוע] - הן נענין, שנאמר: "כי אם צעק יצעק אלי, שמע אשמע צעקתו"⁷¹.

במה דברים אמורים? בזמן שענה אותן לצרכי עצמו; אבל ענה אותן הרב כדי ללמדן תורה או אמנות, או להוליכן בדרך ישרה - הרי זה מפר. ואף על פי כן, לא ינהג בהן מנהג כל אדם; אלא יעשה להן הפרש [יפלה אותם], וינהלם [ידירכם] בנחת וברחמים גדולים וכבוד, "כי ה' יריב ריבם"⁷²;

יא) בין המוכיח ובין החוטא. יב) על מנת לא לבייש את החוטא בפני אחרים. יג) שהוא בעל השפעה ודבריו נשמעים. יד) משום שהיה ביכולתו למנוע את חטאם.

ח. המוכיח את חברו, [בתחלה] - לא ידבר לו קשות עד שיכלימונו^{טו}, שנאמר: "ולא תשא עליו חטא"⁶⁶. כף אמרו חכמים: וכול את מוכיחו, ופניו משתנות [מסמיקות ומחווירות]? תלמוד לומר: "ולא תשא עליו חטא"⁶⁷; מפאן שאסור לאדם להקלים את ישראל^{טז}, וכל שפן ברבים.

טו) אין להוכיח אדם תוכחה שתבייש אותו. טז) אף כשאין אחרים רואים זאת.

אף על פי שהמקלים את חברו אינו לוקה^{טז}, עון גדול הוא. כף אמרו חכמים: 'המלבין פני חברו [=מבייש את חברו] ברבים, אין לו חלק לעולם הבא'⁶⁸. לפיכך, צריך אדם להזהר בדבר זה, שלא יבייש חברו ברבים, בין קטן בין גדול; ולא יקרא לו בשם [בכינוי] שהוא בש [מתבייש] ממנו, ולא יספר לפניו דבר [שעשה בעבר] שהוא בש ממנו^{טז}.

יז) משום שזו עבירה שאין בה מעשה. יח) לדוגמה, אין להזכיר לבעל תשובה את מעשיו לפני חזרתו בתשובה.

במה דברים אמורים? בדברים שגין אדם לחברו; אבל בדברי שמים - אם לא חזר בו [החוטא] בסתר - מקלימין אותו ברבים, ומפרסמין חטאו ומחרפין אותו בפניו ומבזין ומקללין אותו, עד שיחזר למיטב; פמו שעשו כל הנביאים לישראל [שהוכיחו]

אותם על חטאיהם].

ט. מי שחטא עליו חברו ולא רצה להוכיחו ולא לדבר לו פלום, מפני שהיה החוטא הדיוט [איש נחות] ביותר^{טז} או שהיתה דעתו משבשת^{טז}, ומחל לו [לחוטא] בלבד, ולא שטמו ולא הוכיחו - הרי זו

66. שם. 67. ערכין, טז, ב. 68. אבות ג, יא. 69. שמות-משפטים, כב, כא. 70. שם, כג. 71. שמות-משפטים, כב, כב. 72. משלי, כג, יא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דברי פלוני ופלוני, בדומה לרוכל המוכר את סחורתו בעיירות וקונה סחורה מאדם אחד ומוכר אותה לאדם אחר. (ז) ואף אין גנות בדבריו כלפי האדם השומע את הדברים. (ח) משום שדיבורים אלו עלולים לפגוע בשומע ולגרום לאסון, כפי שהיה אצל דואג האדומי.

אָחַד [ה-] **יְתוּם מֵאֵב, וְאָחַד יְתוּם מֵאֵם. וְעַד אֵימְתִי נִקְרְאִים יְתוּמִים לְעֵנֶן זֶה? עַד שְׁלֹא יִהְיוּ צְרִיכִין לְאָדָם גְּדוֹל לְהִסְמֶךָ לוֹ** [להיעזר בו] **לְאֲמֹנָן** [=לגדל אותם] **וְלְהִטְפֵּל בְּהֵן, אֲלֵא יִהְיֶה עוֹשֶׂה** [היתום] **כָּל צְרִיכֵי עֲצָמוֹ לְעֲצָמוֹ כְּשֶׁאֵר כָּל הַגְּדוֹלִים.**

פָּרָק ז

דיני רכילות, לשון הרע, נקימה ונטירה.

א. המְרַגֵּל בְּחֵבְרוֹ⁷³ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר:
"לֹא תִלְךָ רֵכִיל בְּעַמֶּיךָ"⁷³. **וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין לֹקֵיץ עַל לְאוֹ זֶה, עֶזְרָא גְדוֹל הוּא, וְגוֹרֵם לְהִרְגַּ נְפֹשׁוֹת רַבּוֹת מִיִּשְׂרָאֵל; לִכְפֹּף נִסְמָךְ לוֹ** [לאיסור לשון הרע, הפסוק]: **"לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ"**⁷⁴. **צֵא וּלְמַד, מֶה אֲרַע לְדוֹאֵג הָאֲדוּמִי⁷⁵**

(א) העוקב אחרי מעשי חבירו, כדי לספר לאחרים אודותיו דברים לא טובים. (ב) האותיות ג' וכ' מתחלפות זו בזו משום ששתייהן מגיעות ממוצא הגרון (מקור האותיות גיכ"ק), לכן, משמעות המילה 'רכיל' – לרכל, תהיה שווה למשמעות המילה 'רגיל' – לרגל. משמעות הפסוק לפי זה תהיה כפולה: אין לעקוב אחרי הזולת, וכן אין לספר על מעשיו לאחרים. (ג) שתי סיבות לכך: א. משום שזוהי עבירה שאין בה מעשה. ב. משום שעבירה זו כוללת מספר סוגים של לשון הרע כפי שמבואר בהמשך הפרק, והדין הוא שאין מקבלים מלקות על עבירה שכוללת מספר איסורים. (ד) שפירושו הוא שמצווה על האדם להציל את חברו מסכנת חיים, כדי ללמדנו שהרכילות מביאה לידי שפיכות דמים. (ה) שכתוצאה מרכילותו, נחרבה העיר נוב ונהרגו שמונים וחמישה כוהנים כמסופר בספר שמואל. בהלכה זו מדובר על איסור רכילות ולשון הרע באופן כללי. בהלכות הבאות, יתבאר ארבעה סוגים שלשון הרע: רכיל, מספר לשון הרע, מוציא שם רע ובעל לשון הרע, וכולם נכללים באיסור "לא תלך רכיל בעמך".

ב. איִזָּה הוּא רֵכִיל? זֶה שֶׁהוּא טוֹעֵן דְּבָרִים, וְהוֹלֵךְ מִזֶּה לְזֶה וְאוֹמֵר: 'כֶּף וְכָף אֶמַר פְּלוֹנִי' [עלֶיךָ], 'כֶּף וְכָף שְׂמַעְתִּי עַל פְּלוֹנִי' [שאמר עלֶיךָ]; אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר אֲמַתִּי, הֲרֵי זֶה מְחַרֵּב אֶת הָעוֹלָם⁷⁶.

(ו) אדם זה הנקרא 'רכיל' הולך מאדם לאדם ומספר להם על

יֵשׁ עֶזְרָא גְדוֹל מְזֶה עַד מְאֹד וְהוּא בְּכֻלָּל לְאוֹ זֶה [לא⁷⁷ חלך רכיל], **וְהוּא [נקרא] לְשׁוֹן הָרַע; וְהוּא הַמְּסַפֵּר בְּגִנּוֹת חֵבְרוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאֵמֵר אֲמַתִּי. אֲבָל הָאוֹמֵר שְׂקָר הַשֵּׁנִי הַרְאֵב⁷⁸ אֲבָל עַל חֵבְרוֹ נִקְרָא. אֲבָל בְּעַל לְשׁוֹן הָרַע - זֶה שִׁיּוֹשֵׁב וְאוֹמֵר: 'כֶּף וְכָף עֲשֵׂה פְלוֹנִי, וְכָף וְכָף הִיוּ אֲבוֹתָיו, וְכָף וְכָף שְׂמַעְתִּי עֲלָיו', וְאוֹמֵר דְּבָרִים שֶׁל גְּנָאִי⁷⁹ - עַל זֶה הַכְּתוּב אוֹמֵר: "יִכְרַת ה' כָּל שִׁפְתֵי חֲלָקוֹת, לְשׁוֹן מְדַבֵּרַת גְּדוֹלוֹת⁷⁵ יב"**

(ט) אך לא בקביעות אלא עשה זאת במקרה. (י) ועוונתו חמור יותר מעוון הרכיל ומספר לשון הרע. (יא) ועושה זאת בקביעות. (יב) ועוונתו חמור יותר מכולם.

ג. אֶמְרוּ חֲכָמִים: 'עַל שְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת נִפְרָעִין מִן הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאִין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא - עֲבוּרָה זָרָה, וְגִלּוּי עֲרִיזוֹת, וְשִׁפְכוֹת דְּמַיִם [רצח]; **וְלְשׁוֹן הָרַע, [שקול] כְּנֶגֶד כָּלֵם⁷⁶.**
וְעוֹד אֶמְרוּ חֲכָמִים: 'כָּל הַמְּסַפֵּר בְּלְשׁוֹן הָרַע - כְּאֵלוֹ כּוֹפֵר בְּעֶקְרָי⁷⁷, שְׁנֵאמַר: "אֲשֶׁר אֶמְרוּ: לְשִׁנּוּ נִגְבִּיר, שְׂפָתֵינוּ אֲתָנוּ, מִי אֲדוֹן לְנוֹי"⁷⁸ וְעוֹד אֶמְרוּ חֲכָמִים: 'שְׁלֹשָׁה [אנשים] לְשׁוֹן הָרַע הוֹרְגָת - הָאוֹמֵר, וְהַמְּקַבֵּל⁷⁹, וְזֶה שְׂאוֹמְרִין עֲלָיו⁸⁰; וְהַמְּקַבֵּל, [עונשו חמור] יוֹתֵר מִן הָאוֹמֵרוֹ⁷⁹.

(ג) בקדוש ברוך הוא, שהוא עיקר העולם. (יד) אין אדון למדברי לשון הרע משום שהם כופרים בה. (טו) השומע ומספר את הדברים לאדם שדיברו עליו. (טז) למשל, אם ראובן אמר לשמעון לשון הרע על לוי, ושמעון אמר את הדברים ללוי. כתוצאה מכך, לוי יכעס על ראובן ויהרוג אותו. לאחר מכן, הקרובים של ראובן יהרגו את לוי, ולאחר

73. קדושים, יט, טו. 74. שם. 75. תהלים, יב, ד. 76. תוספתא, פאה, א, ב. 77. תהלים, יב, ה. 78. ערכין, טו, ב. 79. ירושלמי, פאה, א, א.

הפניות לשיחות קודש **☞** המרגל . . האדומי: בענין חטא לשון הרע – לקו"ש חכ"ב ע' 66. יש . . גדולות: פרטים באיסור על פי דיוק הלשונית – לקו"ש חכ"ז ע' 162 ובהע'.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בפני החבר אודותיו וסובים הדברים. (כה) על ידי הבעלים עצמם ולא אסר עליהם לספר את הדברים לאנשים אחרים. (כו) משום שכאשר הבעלים סיפר זאת בפני שלושה אנשים, מסתבר שאין הוא חושש שיתפרסמו הדברים. (כז) אך אם המספר מתכוון לפרסם את הדבר יותר מאשר בעלי הדברים, יש בכך איסור. דין זה נאמר רק בדברים שאין בהם גנות, אך אם יש בכך גנות, אסור לספר את הדברים לאנשים אחרים, אף אם הדברים נאמרו על ידי הבעלים בפני אנשים רבים.

ו. **כָּל אֱלוֹכֵיכֶם - הֵם בְּעֲלֵי לְשׁוֹן הָרַע, שְׁאִסּוּר לְדוֹר בְּשִׁכּוּנְתֶם, וְכָל שִׁפְךָ [שאסור] לִישָׁב עִמָּהֶם וּלְשַׁמְעַ דְּבָרֵיהֶם. וְלֹא נִחַתְם גְּזֵר דִּין עַל אֲבוֹתֵינוּ בְּמִדְרָבְרֵיכֶם, אֲלֵא עַל לְשׁוֹן הָרַע בְּלִבְדִּי.**

(כח) המוזכרים בהלכות הקודמות. (כט) שלא יכנסו לארץ ישראל. (ל) משום שהמרגלים דיברו לשון הרע על הארץ, ובני ישראל האמינו לדבריהם.

ז. **הַנוֹקֵם אֶת חֲבֵרוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִקֵּם" 82. וְאִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ לֹקְהָלָא, דְּעָה [מִידֵה] רַעָה הִיא עַד מָאֵד; אֲלֵא רֵאוּי לְאָדָם לְהִיּוֹת מַעֲבִיר [לנוטר] עַל כָּל דְּבָרֵי הָעוֹלָם לֵב - שֶׁהַפְּלִיג אֲצֵל הַמְּבִינִים לֵד דְּבָרֵי הַכֵּל וְהַבְּאִי [דברי שטות], וְאִינֵן כְּדָאֵי [דאיים] לְקָם עֲלֵיהֶם.**

(לא) משום שזוהי עבירה שאין בה מעשה. (לב) ולא להחזיר לחברו על מעשיו. (לג) כל עניני העולם. (לד) החכמים היודעים את שפלות העניינים הגשמיים של העולם.

פִּיעַד הִיא הַנְּקִימָה? אָמַר לוֹ חֲבֵרוֹ: 'הִשְׂאִילֵנִי קְרִדְמָךְ' [הגיון שלך], אָמַר לוֹ: 'אִינִי מִשְׂאִילָךְ; לְמַחַר צָרָךְ [חברו] לְשֵׂאל מִמֶּנּוּ, אָמַר לוֹ: 'הִשְׂאִילֵנִי קְרִדְמָךְ', אָמַר לוֹ: 'אִינִי מִשְׂאִילָךְ, כְּדָרְךָ שְׂלֵא הִשְׂאִילֵנִי כְּשִׂשְׂאֵלְתִי מִמֶּךָ - הָרִי זֶה נוֹקֵם. אֲלֵא כְּשִׂיבּוֹא [חברו] לְשֵׂאל [ממני], יִתֵּן כָּלֵב שְׁלֹם, וְלֹא יִגְמַל כְּאֲשֶׁר גָּמַל לוֹ; וְכֵן כָּל פִּיעוּצָא בְּאֵלוֹ. וְכֵן אָמַר דּוֹד בְּדַעוֹתָיו הַטּוֹבוֹת: "אִם גְּמַלְתִּי שׁוֹלְמִי רַע לֵה" 83.

(לה) מעולם לא גמלתי רע לאנשים המציקים לי.

ח. **וְכֵן כָּל הַנוֹטֵר לְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ" 84. פִּיעַד? רֵאוּבֵן שְׁאִמַר לְשִׁמְעוֹן: 'שִׁכְר [השכר] לִי בֵּית**

מכן, הקרובים של ראובן ושל לוי יהרגו את שמעון כי הוא גרם שלוי יכעס על ראובן ותפרוץ ביניהם מריבה.

ד. **וַיֵּשׁ שֵׁם [במציאות] דְּבָרִים שֶׁהֵן אֲבָק [מעין] לְשׁוֹן הָרַע" 85. פִּיעַד? - [אדם האומר] 'מִי יֹאמַר לְפָלוּנִי, שְׂיִהְיֶה כְּמוֹת שֶׁהוּא עֲתָה' י"ח; או שְׂיֹאמַר: 'שֶׁתִּקּוּ מִפְּלוּנִי, אִינִי רוֹצֵה לְהוֹדִיעַ מָה אֶרְעֶה וְמָה הִיְהִי'; וְכִיּוּצָא בְּדְבָרִים הָאֵלוּי"ט. וְכֵן הַמְּסַפֵּר בְּטוֹבַת חֲבֵרוֹ בְּפָנֵי שׁוֹנְאָיו - הָרִי זֶה אֲבָק לְשׁוֹן הָרַע, שְׂזֶה גוֹרֵם לְהֵן [לשונאי] שְׂיִסְפְּרוּ בְּגִנוּתוֹ"ז; וְעַל עֲנִיָן זֶה אָמַר שְׂלֵמָה: "מְכַרְךָ רַעְהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל בְּכַקְר הַשִּׁכְּם - קָלְלָה תַחֲשָׁב לוֹ" 86 - שְׁמִתוּף טוֹבְתוֹ, כָּא לִידֵי רַעְתּוֹ.**

(יז) כמו אבק שהוא מעין עפר ולא עפר ממש. (יח) מי חשב שפלוני יגיע למצבו כיום. (יט) דיבורים אלו אינם דיבורים מפורשים לשבח ולגנאי, אך הם עלולים לגרום שידברו בגנותו של האדם. לכן, דיבורים אלו הם מעין לשון הרע, בשונה מלשון הרע ממש שבו כוונת הדברים מפורשת וברורה. (כ) אך בפני אוהביו של האדם, מותר הדבר.

וְכֵן הַמְּסַפֵּר בְּלְשׁוֹן הָרַע דְּרַף שְׁחֹק וְדָרַף קְלוֹת רֵאשׁ, כְּלוֹמַר שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר בְּשִׁנְאָה"א; הוּא שְׂשֵׁלְמָה אוֹמַר: "כְּמַתְּלֵהֲלֵה [משתובב] הִלְיָה זִיקִים - חֲצִים וְמוֹת .. וְאָמַר: הִלֵּא מְשַׁחֵק אֲנִי" 81. וְכֵן הַמְּסַפֵּר בְּלְשׁוֹן הָרַע דְּרַף רְמִיּוֹת [בערמה], וְהוּא שְׂיִסְפֵּר לְתַמּוֹ כְּאֵלוֹ אִינוֹ יוֹדֵעַ שְׂדָבָר זֶה לְשׁוֹן הָרַע הוּא"ב, אֲלֵא כְּשִׁמְמַחִין בּוֹכִי, אוֹמַר: 'אִינִי יוֹדֵעַ שְׂאֵלוֹ מַעֲשִׂיו שֶׁל פְּלוּנִי אוֹ שְׂזֶה לְשׁוֹן הָרַע"א.

(כא) אף דבר זה הוא אבק לשון הרע. (כב) כאדם המספר דבר בתמימות ולא מתכוון להזיק לאדם אחר. (כג) רק כאשר מוכיחים אותו על דבריו.

ה. **אֶחָד הַמְּסַפֵּר בְּלְשׁוֹן הָרַע בְּפָנֵי חֲבֵרוֹכ"ד, או שְׂלֵא בְּפָנֵיו [אין הבדל ביניהם]; וְהַמְּסַפֵּר דְּבָרִים שְׂגוֹרְמִין אִם נִשְׁמָעוּ אִישׁ מִפִּי אִישׁ [ויגיעו לחברו], לְהַזִּיק חֲבֵרוֹ בְּגוֹפּוֹ אוֹ בְּמִמוֹנּוֹ, אֲפִלוּ [רק] לְהַצֵּר לוֹ אוֹ לְהַפְחִידוֹ - הָרִי זֶה לְשׁוֹן הָרַע. וְאִם נֹאֲמְרוּ דְּבָרִים אֵלוֹ בְּפָנֵי שְׂלֵשָׁהכ"ה, כְּכָר נִשְׁמָע הַדְּבָר וְנֹדַע, וְאִם סִפֵּר הַדְּבָר אֶחָד מִן הַשְּׁלֵשָׁה פַּעַם אַחֲרָת, אִין בּוֹ מִשּׁוּם לְשׁוֹן הָרַעכ"ו; וְהוּא [ובלבד], שְׂלֵא יִתְפַּוֵּן לְהַעֲבִיר הַקּוֹל וּלְגַלּוֹתוֹ יוֹתְרִכ"ז.**

(כד) שנוסף על איסור לשון הרע, מעז את פניו לספר זאת

80. משלי, כו, יד. 81. שם, כו, יח-ט. 82. ויקרא-קדושים, יט, יח. 83. תהלים, ז, ה. 84. ויקרא-קדושים, יט, יח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

קרויני בנים, שנאמר: "ויצאו בני הנביאים"⁴.
(ב) "שמועה" היא הלכה מסורה בקבלה ממושה רבינו, ויש לה אסמכתא במקרא.

אם כן, למה נצטוו על בנו, ועל בן בנו? להקדים בנו לבן בנו, וכן בנו לבן חברו.

(ג) מדוע ישנו ציווי מיוחד על האדם ללמד את בניו (כמבואר בהלכה א), הרי הם נכללים כבר בציווי ללמד כל תלמיד.

ג. וחיב לשכר מלמד לבנו ולמדו, ואינו חיב ללמד בן חברו אלא בחנם⁵.

(ד) כלומר: בשני דברים נבדל בן-חברו מבנו ובן-בנו: (1) בדין קדימה, (2) בתשלום שכר הלימוד.

זה, או השאילני שור זה, ולא רצה שמעון; לומים צרף שמעון לראובן לשאל ממנו או לשכר, ואמר לו ראובן: 'הא [קח] לך, הריני משאילך, ואיני פמותך, ולא אשלים לך פמעשיך' - העושה כזה, עובר ב"לא תטר".

אלא ימחה הדבר מלבו ולא יטרנו [=ישמור טינה]; שכל זמן שהוא נוטר את הדבר וזוכרו, שמא יבוא לנקם [בחברו על כך] - לפיכך הקפידה תורה על הנטיחה, עד שימחה העון מלבו ולא יזכרונו; וזו היא הדעה הנכונה שאפשר שיתקיים בה ישוב הארץ [חיי חברה תקינים], ומשאן ומתגן [מסחרם] של בני אדם זה עם זה. בריף רחמנא דסייען

הלכות תלמוד תורה

יש בכללן שתי מצוות עשה - (א) ראשונה, ללמד תורה; (ב) שנייה, לכבד מלמדיה ויודעיה. ובאור שתי מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

החייבים ללמוד וללמד; הוראה בשכר; חלוקת זמן הלימוד.

א. נשים ועבדים - פטורים מתלמוד תורה; אבל קטן - אביו חיב ללמדו תורה, שנאמר: "ולמדתם אתם את בניכם, לדבר בם"¹. ואין האשה חיבת ללמד את בנה, שכל החיב ללמד חיב ללמד^א.

(א) ומכיוון שאישה פטורה מלימוד תורה, היא פטורה גם מללמד.

ב. קשם שאדם חיב ללמד את בנו - כך הוא חיב ללמד את בן בנו, שנאמר: "והודעתם לבניך, ולבני בניך"². ולא בנו וכן בנו בלבד, אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים, אף על פי שאינן בניו, שנאמר: "ושננתם לבניך"³ - מפי השמועה ללמדו, 'בניך' - אלו תלמידיך, שהתלמידים

ד. הנה הוא ללמד תורה ויש לו בן ללמד תורה, הוא קודם לבנו. ואם היה בנו נבון ומשפיל מה שילמד יותר ממנו, בנו קודם; ואף על פי שבנו קודם, לא יבטל הוא - שפשם שמצוה עליו ללמד את בנו, כך הוא מצוה ללמד את עצמו.

(ז) ואחד מהם צריך לדאוג למוזנות ולפרנסת שניהם. (ח) וחיב הוא לקבוע עתים לתורה בשעת הפנאי.

ה. לעולם ילמד אדם תורה, ואחר כך ישא אשה - שאם נשא אשה תחלה, אין דעתו פנויה ללמד. ואם היה יצרו מתגבר עליו, עד שנמצא שאין לבו פנוי - ישא אשה, ואחר כך ילמד תורה. (ט) ואף מי שהוא בן למעלה משמונה-עשרה שנה.

1. דברים-עקב, יא, יט. 2. דברים-ואתחנן, ד, ט. 3. שם, ו, ז. 4. מלכים-ב, ב, ג. 5. דברים-ואתחנן, ה, א.

הפניות לשיחות קודש

לכבד מלמדיה ויודעיה: הישג המצוה - לקו"ש חכ"ז ע' 376. פטורים מתלמוד תורה: מדוע פותח רבינו את הל' ת"ת בפטורים? - לקו"ש ח"ד ע' 236. קטן: מדוע תיכף בתחילת הל' ת"ת מופיע חיובו של הקטן ללמוד? - לקו"ש ח"ט ע' 38. אביו... תורה: בגדר מצות חינוך - לקו"ש ח"ה ע' 61. ואין... בנה: חלקה של האישה במצוה - סה"ש תשנ"ח ע' 455. בן בנו: אם חיב ללמד את בן בנו - לקו"ש ח"כ ע' 247. חכם וחכם: ביאור כפל הלשון - לקו"ש ח"ט ע' 136. הע' 47. שנאמר: מדוע לא הביא רבינו את סיום הפסוק "ודברת בם"? - לקו"ש חכ"ז ע' 158. חייב: חיוב דאורייתא - לקו"ש ח"ז ע' 233. כשיכיר: גם אם הוא קטן. הכיצד? - הגש"פ ע' שסח, לקו"ש חכ"ז ע' 381. שהתלמוד... תלמוד: ביאור כוננת רבינו - לקו"ש ח"ז ע' 18.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. מאימתי מתחיל אביו ללמדו תורה? משיתחיל לדבר, מלמדו: "תורה צוה לנו משה", ופסוק ראשון מפרשת "שמע"; ואחר כך מלמדו מעט מעט פסוקים פסוקים, עד שיהיה בן שש או בן שבע לפי בריו, מוליכו אצל מלמד התינוקות.

(ב) בהתאם לבריאות גופו והתפתחות שכלו.

ז. היה מנהגא המדינה לקח מלמד התינוקות שָׁכָר, נותן לו שָׁכָרו; וחיב ללמדו בְּשָׁכָר, עד שיקרא תורה שבכתב כלה¹².

(א) מן הדין, מותר למלמד-תינוקות לגבות מהורי הילדים שכר עבור לימוד תורה שבכתב לבניהם, אך היו מקומות בהם המלמדים החמירו על עצמם שלא לקחת שכר גם עבור לימוד זה, לכן מדגיש כאן רבינו: "היה מנהג המדינה", מכיוון שהדבר תלוי במנהג המקום. (ב) כולל נביאים וכתובים.

מקום שנהגו ללמד תורה שבכתב בְּשָׁכָר, מתר ללמד בְּשָׁכָר¹³. אבל תורה שבעל פה, אסור ללמד בְּשָׁכָר¹⁴, שְׁנֵאמַר: "רָאָה לְמַדְתִּי אֶתְכֶם"⁸ - מָה אָנִי לְמַדְתֶּם מִמֶּנִּי; וְכֵן פִּשְׁתְּלַמְדוֹ לְדוֹרוֹת - בְּחֵנָם, כְּמוֹ שְׁלַמְדְתֶם מִמֶּנִּי¹⁵.

(ג) הטעם להבדל בין לימוד תורה שבכתב לתורה שבעל פה הוא, ששכר זה שמקבלים עבור לימוד תורה שבכתב, אינו שכר על הלימוד עצמו, אלא שכר שמירת הילדים - שהרי ילדים שבגיל לימוד המקרא זקוקים עדיין לשמירה. שונים מהם ילדים שבגיל לימוד המשנה - תורה שבעל פה, שכבר גדלו ואינם זקוקים עוד לשמירת הרב המלמד אותם. (ד) השכר שבפועל נוהגים כיום לקבל גם עבור לימוד תורה שבעל פה, אינו שכר עבור הלימוד עצמו אלא "שכר בטלה" - על התבטלותו של הרב המלמד משאר המלאכות שהיה יכול להתפרנס מהן, ובמקום זאת התמסר למלאכת ההוראה. (ט) שיאמר: כשם שלמדתי בשכר, כך אלמד בשכר.

לא מצא מי שילמדו בחנם - ילמד בְּשָׁכָר, שְׁנֵאמַר: "אָמַת קָנָה"⁹. יכול ללמד לאחרים בְּשָׁכָר? תלמוד לומר: "וְאֵל תִּמְכֹּר"¹⁰ - הָא לְמַדְתָּ, שְׁאָסוּר לוֹ לְלַמֵּד בְּשָׁכָר, אָף עַל פִּי שְׁלַמְדוֹ רַבּוֹ בְּשָׁכָר.

ח. כל איש מישראל חיב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין¹⁶, בין בחור בין שְׁהֵיָה זָקֵן גדול שְׁתַּשֵּׁשׁ פָּחוּ, אָפְלוּ עֲנִי הַמְחִזֵּר עַל הַפְּתָחִים [קבצו], וְאָפְלוּ בַעַל אִשָּׁה וְכִנְיִם¹⁷ - חֵיב לְקַבֵּעַ לוֹ זְמַן לְלַמֵּד תּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, שְׁנֵאמַר: "וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה"¹¹.

(טז) אדם הסובל מפגעי הזמן, או שידוע כאדם חולני. (יז) שעול פרנסתם מוטל עליו.

ט. גדולי חכמי ישראל - היו מהן חוטבי עצים, ומהן שואבי מים, ומהן סומין [=עיוורים], ואף על פי כן היו עוסקים בתורה ביום ובלילה; והן מפלל מעתיקי השמועה¹⁸, איש מפי איש מפי משה רבנו. (יח) מנחילי המסורת שקיבלו את התורה שבעל פה, ומסרוה לדורות הבאים.

י. עד אימתי חיב אדם ללמד תורה? עד יום מותו, שְׁנֵאמַר: "וּפָן יְסוּרוּ מִלְּבַבְךָ כָּל יָמֶיךָ"¹²; וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא יַעֲסֵק בְּלַמּוּד, הוּא שׁוֹכֵחַ. יא. וחיב לשלש [לחלק לשלוש] את זמן למידתו¹⁹: שְׁלִישׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב; וּשְׁלִישׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבַעַל פֶּה; וּשְׁלִישׁ יָבִין וַיִּשְׁפִּיל אַחֲרֵית דְּבַר מְרֵאשִׁיתוֹ, וַיּוֹצִיא דְּבַר מְדַבֵּר, וַיִּדְמָה דְּבַר לְדָבָר, וַיִּדִּין בַּמִּדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בְּהֵן²⁰, עַד שֶׁיַּדַּע הֵיאָף הוּא עָקָר הַמִּדּוֹת וְהֵיאָף יוֹצִיא הָאָסוּר וְהַמְתָּר וְכַיּוֹצֵא בְּהֵן מְדַבְּרִים שְׁלַמֵּד מִפִּי הַשְּׂמוּעָה - וְעַנֵּן זֶה, הוּא הַנִּקְרָא תְּלַמּוּד²¹.

(יט) לחלק לשלושה את זמן לימודו בכל יום. (כ) כללי ההיגיון התלמודי: "ג מידות דרבי ישמעאל, ול"ב מידות דרבי יוסי הגלילי.

יב. פיצד? היה בעל אַמְנוּת - יהיה עוסק במלאכה שלש שעות ביום, ובתורה תשע. אותן התשע - קורא בשלש מהן בתורה שבכתב; ובשלש שעות בתורה שבעל פה, ובשלש - מתבונן בדעתו להבין דבר מדבר²². ודברי קבלה [נביאים וכתובים], בכלל תורה שבכתב הן; ופרושן, בכלל תורה

6. דברים-ברכה, לג, ד. 7. דברים-ואתחנן, ו, ד. 8. שם, ד, ה. 9. משלי, כג, כג. 10. שם. 11. יהושע, א, ח. 12. דברים-ואתחנן, ט, ט.

משייתחיל לדבר: מכאן שיסוד לימוד התורה הוא הביטול הנפשי - לקו"ש ח"ט ע' 42. כל... תורה: אך לא כולם בצורה שווה - לקו"ש ח"א ע' 112, ח"א ע' 116 ובהע.

~ יום שלישי י"א אדר ~

פָּרָק ב

הושבת מלמדי ילדים בכל עיר; זמני לימוד הילדים; מספר התלמידים אצל מלמד אחד.

א. מוֹשִׁיבֵין מְלַמְדֵי תִינוּקוֹת [ילדים] בְּכָל מְדִינָה [עיר] וּמְדִינָה [אזור], וּבְכָל פֶּלֶךְ וּפְלֶךְ. וְכָל עִיר שְׂאִין בָּהּ תִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּנָא - מְחַרְמִין אֶת אֲנָשֵׁי הָעִיר, עַד שְׁמוֹשִׁיבֵין מְלַמְדֵי תִינוּקוֹת; וְאִם לֹא הוֹשִׁיבוּ - מְחַרְמִין אֶת הָעִיר; שְׂאִין הָעוֹלָם מִתְקַיָּם, אֲלֵא בְּהַבֵּל פִּיהֶם שֶׁל תִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּנָא.

(א) שאין מלמד לילדים המתגוררים בה. (ב) לא נכנסים לתוכה, ולא עורכים הסכמים ועסקים עם תושביה. (ג) בזכות האד היוצא מפיהם בזמן שהם לומדים תורה.

ב. מְכַנְיִסִין אֶת הַתִּינוּקוֹת לְהַתְלַמֵּד בְּבֵן שֵׁשׁ בָּבֶן שָׁבַע, לְפִי כַח הַבֵּן וּבְנֵן גּוֹפוֹ; וּפְחוֹת מִבֵּן שֵׁשׁ, אֵין מְכַנְיִסִין אוֹתוֹ. וּמִכָּה אוֹתָן הַמְלַמֵּד, לְהַטִּיל עֲלֵיהֶן אֵימָה. וְאֵינוּ מְכָה אוֹתָן מִכַּת אוֹיֵב, מוֹסֵר אֲכֹזְרִי; לְפִיכֹף, לֹא יִכֶּה אוֹתָן בְּשׂוֹטִים וְלֹא בְּמַקְלוֹת; אֲלֵא בְּרִצּוּעָה קְטַנָּה.^ט

(ד) בהתאם לבריאות גופו והתפתחות שכלו. (ה) כדי שישמעו בקולו ויטו אוזן קשבת ללימודים. (ו) מכה כואבת ומייסרת. (ז) מכיוון שקבלת מכה באמצעותם היא אכזרית ומסוכנת. (ח) שמקבלים באמצעותה מכה קלה שאינה מזיקה.

וְיֹשֵׁב וּמְלַמְדָּן כָּל הַיּוֹם כָּלוּ, וּמִקְצַת מִן הַלַּיְלָה - בְּדֵי לְחַנְכָּן לְלַמֵּד בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה. וְלֹא יִבְטְלוּ הַתִּינוּקוֹת^ט כָּלֵל, חוּץ מְעַרְבֵי שְׁפָתוֹת וְעַרְבֵי יָמִים טוֹבִים בְּסוֹף הַיּוֹם, וּבְיָמִים טוֹבִים^י; אֲבָל בְּשִׁפְתָּה, אֵין קוֹרִין לְכַתְחֵלָה^{יב}, אֲבָל שׁוֹנֵין לְרֵאשׁוֹן^{יג}. וְאֵין מְבַטְלִין הַתִּינוּקוֹת, וְאִפְלוּ לְבָנֵן בֵּית הַמְקַדָּשׁ.^{יד}

(ט) לא יפסיקו מלימודם. (י) לאחר חצות היום. (יא) בחגים, כדי שיתענגו וישמחו שמחת יום-טוב. (יב) אין ללמד אותם דברי לימוד חדשים, מכיוון שלימוד כזה קשה

שְׁבַעֲלָ פֶה; וְהַעֲנִינֹת הַנִּקְרָאִין 'פְּרָדֵס'^{יב}, בְּכָלֵל הַתְלַמּוֹד.

(כא) זהו עיקר לימוד הגמרא. (כב) חכמה אלוקית ותורת הטבע (מעשה בראשית ומרכבה).

בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים^{יג}? בְּתַחֲלַת תְּלַמּוּדוֹ שֶׁל אָדָם; אֲבָל כְּשִׁנְגִידֵיל בְּחֻכְמָה וְלֹא יְהֵא צְרִיף לְלַמֵּד תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב, וְלֹא לְעַסֵּק תָּמִיד בְּתוֹרָה שְׁבַעֲלָ פֶה - יִקְרָא בְּעֵתִים מְזַמְנִים^{יד} תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב וְדַבְּרֵי הַשְּׂמוּעָה [עיקרי תורה שבעל פה], כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁפַח דְּבַר מִדְּבָרֵי תּוֹרָה, וְיִפְנֶה כָּל יָמָיו לְתַלְמוּד בְּלִבְדָּה^{טו}, לְפִי רַחֵב לְבוֹ וְיִשׁוּב דַּעְתּוֹ.

(כג) שצריכים לחלק לשלושה את זמן הלימוד. (כד) מזמן לזמן. (כה) מפני שהוא מכיל את כל הלימודים וכוללם יחד.

ג. אִשָּׁה שֶׁלְמַדָּה תּוֹרָה, יֵשׁ לָהּ שֹׁכֵר; אֲבָל אֵינוּ כְּשׁוֹכֵר הָאִישׁ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִצְטוּוּי^{טז}, וְכָל הָעוֹשֶׂה דְּבַר שְׂאֵינוּ מְצוּהָ עָלָיו, אֵין שֹׁכֵר כְּשֹׁכֵר הַמְצוּהָ שְׁעָשָׂה אֲלֵא פְחוֹת מִמֶּנּוּ^{יז}. אִף עַל פִּי שֵׁיִשׁ לָהּ שֹׁכֵר, צוּוּ חֻכְמִים שֶׁלֹּא יִלְמַד אָדָם אֶת בֵּתוֹ תּוֹרָה; מִפְּנֵי שֶׁרַב הַנְּשִׁים אֵין דַּעְתָּן מְכֻנָּת לְהַתְלַמֵּד^{יח}, וְהֵן מוֹצִיאִין דְּבָרֵי תּוֹרָה לְדַבְּרֵי הַבָּאִי [הבל] לְפִי עֲנִיּוֹת דַּעְתָּן.

(כו) לא צוותה ללמוד תורה. (כז) מכיוון שהמצווה דואג ומצטער שמא לא יקיים את חובתו כהלכה, בשונה ממי שאינו מצווה, והשכר, הוא כגודל הצער (לפום צערא - אגרא). (כח) אין דעתן מסוגלת לרדת לסוף כוונתם של ענייני תורה ולהבינם לאמיתתם, והן מבארות אותם לפי רוחן.

אָמְרוּ חֻכְמִים: 'כָּל הַמְלַמֵּד אֶת בֵּתוֹ תּוֹרָה, כְּאֵלוּ לְמַדָּה תְּפִלוֹת'^{יט} [דברים חסרי טעם]. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּתוֹרָה שְׁבַעֲלָ פֶה. אֲבָל תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב, לֹא יִלְמַד אוֹתָהּ לְכַתְחֵלָה; וְאִם לְמַדָּה, אֵינוּ כְּמְלַמְדָּה תְּפִלוֹת.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

להם ומצער אותם. יג) אבל חוזרים איתם על דברי לימוד שהם למדו לפני השבת, אפילו אם למדו אותם רק פעם אחת.

וְלֹא הִיָּה הַנֶּהָר מִפְּסִיק בִּיגִינְיָהּ; אֲבָל מַעִיר לְעִיר, אוּ מַצַּד נֶהָר לְצִדּוֹ אֶפְלוּ בְּאוֹתָהּ הָעִיר - אֵין מוֹלִיכִין אֶת הַקֶּטֶן, אֲלֵא אִם בֵּן הִיָּה בִּנְיָן בְּרִיא [ג-גשר חזק] עַל גְּבֵי הַנֶּהָר, בִּנְיָן שְׂאִינוּ רְאוּי [עלול] לְפַל בְּמִהְרָה.

(כב) מעבירים. (כג) שהוא מוכשר בהוראה יותר מהראשון.

ג. מְלַמֵּד תִּינוּקוֹת שֶׁהוּא מְנִיחַ אֶת הַתִּינוּקוֹת יְדִי וְיוֹצֵא, אוּ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מְלֶאכֶה אַחֲרַת עֲמָהָן טו, אוּ שֶׁהוּא מְתַרְשֵׁל בְּתַלְמוּדָן טו - הָרִי הוּא בְּכָלֵל "אָרוּר עֹשֶׂה מְלֶאכֶת ה' רְמִיָּה" 14. לְפִיכָּה, אֵין רְאוּי לְהוֹשִׁיב מְלַמֵּד, אֲלֵא בְּעַל יְרָאָה [ירא שמים], מְהִיר [מיומן] לְקִרוֹת יְדִי וְלְדַקְדָּק י"ח.

יד) בזמן לימודם. טו) בזמן שהוא מלמד אותם, הוא עוסק גם במלאכה אחרת ולא מרוכז לחלוטין בתלמידיו בלבד. ויש מפרשים, שמדובר אפילו במי שלאחר סיום לימודו עם תלמידיו, הוא עוסק במלאכה נוספת בביתו, מכיוון שהמלאכה מחלישה אז כוחותיו ואינו יכול אחר כך למלא חובתו כלפי התלמידים. טז) אינו משתדל להסביר להם עד שיבינו כל דבר לאשורו ולא יטעו. יז) מרבה בקריאה עם תלמידיו. יח) מדייק ומקפיד שתלמידיו יבינו כל דבר על בוריו.

ד. וְמִי שְׂאִין לוֹ אִשָּׁה - לֹא יִלְמַד תִּינוּקוֹת ט, מְפָנִי אֲמוּתֵיהֶן שֶׁהֵן בָּאֵין אֶצֶל בְּנֵיהֶן; וְכֵן אִשָּׁה - לֹא תִלְמַד תִּינוּקוֹת ט, מְפָנִי אֲבוֹתֵיהֶן שֶׁהֵן בָּאֵין אֶצֶל הַבָּנִים.

יט) בביתו הפרטי. כ) בביתה הפרטי.

ה. עֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה תִּינוּקוֹת, לְמַדִּים אֶצֶל מְלַמֵּד אֶחָד. הֵיוּ יָתֵר עַל חֲמִשָּׁה וְעֲשָׂרִים - עַד אַרְבָּעִים, מוֹשִׁיבִין עִמּוֹ אַחֵר כְּדִי לְסִיעוּבָא בְּלַמּוּדָן; הֵיוּ יָתֵר עַל אַרְבָּעִים, מְעַמִּידִין לָהֶם שְׁנֵי מְלַמְדֵי תִּינוּקוֹת.

כא) לעזור למלמד בעבודתו ולשנן עם התלמידים את דברי הלימוד.

ו. מוֹלִיכִין כ"ב אֶת הַקֶּטֶן מִמְלַמֵּד לְמְלַמֵּד אַחֵר שֶׁהוּא מְהִיר מִמְנו כ"ג, בֵּין בְּמִקְרָא בֵּין בְּדַקְדוּק. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? בְּשֶׁהֵיוּ שְׁנֵיהֶן בְּעִיר אַחַת,

ז. אֶחָד מְפָנִי מְבוּיָד שֶׁבִקֵּשׁ לְהַעֲשׂוֹת מְלַמֵּד, אֶפְלוּ אֶחָד מְפָנִי הַחֲצָר [המשותפת] - אֵין יְכוּלִין שְׁכַנּוּ לְמַחֹת בְּיָדוֹ כ"ד. וְכֵן מְלַמֵּד תִּינוּקוֹת שֶׁבֵּא חֲבָרוּ וּפְתַח בֵּית לְלַמֵּד תִּינוּקוֹת בְּצִדּוֹ כְּדִי שְׁיִבּוּאוּ תִּינוּקוֹת אַחֲרֵים לוֹ, אוּ כְּדִי שְׁיִבּוּאוּ מִתִּינוּקוֹת שֶׁל זֶה אֶצֶל זֶה - אֵינוּ יְכוּל לְמַחֹת בְּיָדוֹ כ"ה, שְׁנֹאמַר: "ה' חֲפִץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיִאֲדִיר כ"ו" 15.

כד) אחד מדיירי רחוב צדדי. כה) למנוע ממנו לעשות זאת, בטענה שקול הילדים מפריע למנוחתם. כו) בטענה של הסגת גבול. כז) בלימוד תורה אין דיני הסגת גבול, מכיוון שעל ידי ההתחרות ביניהם התלמידים ילמדו יותר.

פֶּרֶק ג

כיצד יתנהג מי שרוצה ללמוד תורה ולזכות בכיתה.

א. בְּשִׁלְשָׁה כְּתָרִים נִכְתָּרוּ יִשְׂרָאֵל - כְּתָר תּוֹרָה, כְּתָר כְּהֵנָה, וְכְתָר מְלָכוֹת. כְּתָר כְּהֵנָה - זָכָה בּוֹ אֶהְרֵן, שְׁנֹאמַר: "וְהִיָּתָה לוֹ וּלְזָרְעוֹ אַחֲרָיו, בְּרִית כְּהֵנָת עוֹלָם" 16. כְּתָר מְלָכוֹת - זָכָה בּוֹ דָּוִד, שְׁנֹאמַר: "זָרְעוֹ לְעוֹלָם יִהְיֶה, וְכִסְאוֹ בְּשָׁמַשׁ נִגְדִי" 17. כְּתָר תּוֹרָה - הָרִי הוּא מִנְּחָ וְעוֹמֵד וּמוֹכֵן לְפַל, שְׁנֹאמַר: "מוֹרְשָׁה קְהֵלָת יִצְחָק" 18 - כָּל מִי שִׁרְצָה, יָבוֹא וְיִטַּל.

שְׂמָא תֹאמַר, שְׂאוּתָן הַכְּתָרִים גְּדוּלִים מִכְתָּר תּוֹרָה? הָרִי הוּא אוֹמֵר: "בִּי [התורה] מְלָכִים מְלָכוֹת" בִּי

14. ירמיה, מח, י. 15. ישעיה, מב, כא. 16. במדבר-פנחס, כה, יג. 17. תהלים, פט, לו. 18. דברים-ברכה, לג, ד.

שנאמר. . ויאדיר: החידוש ההלכתי המתווסף על פי פסוק זה - לקו"ש ח"ו ע' 299 הע' ד"ה כדרשת וכו', סה"ש תש"נ ח"ב ע' 628, תנש"א ח"א ע' 57, ח"ב ע' 593. הלכה א: ביאור נרחב בדברי רבינו - לקו"ש חכ"ח ע' 104, חל"ג ע' 42. כתר תורה: שלוש דרגות בתורה - לקו"ש ח"ג ע' 116. . שנאמר. . נגדי: הביאור המתווסף על פי פסוק זה - לקו"ש ח"ו ע' 299 הע' ד"ה כדרשת וכו'. מונח. . לכל: ביאור נרחב בזה - לקו"ש חל"ד ע' 41. מורשה: שייכותו של יהודי לתורה היא כירושה - סה"ש ח"ב ע' 536.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְדַבְּרִים אַחֲרֵים, וְלֹא יֵשִׁים עַל לְבָבוֹ שֶׁיִּקְנֶה תוֹרָה עִם הָעֵשֶׂר וְהַכְּבוֹד בְּאֶחָד. כִּן הוּא דְרָפָה שֶׁל תוֹרָה: פֶּת בַּמֶּלַח תֹּאכַל, וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן, וְחַיֵּי צַעַר תַּחֲזִיק, וּבַתּוֹרָה אַתָּה עֹמֵל.¹⁹ וְלֹא עֲלִיף כָּל הַמְּלֶאכָה לְגֹמֵר, וְלֹא אַתָּה בֶן חוֹרִין לְבַטְלֵי; אָבֵל אִם הִרְבִּיתַ תּוֹרָה, הִרְבִּיתַ שְׂכָר, וְהִשְׁכָּר - לְפִי הַצַּעַר.

(י) מי שרוצה. (יא) של לימוד התורה. (יב) מלימוד התורה ומההתעסקות בה. (יג) רק מי שמסתפק במועט ואינו רודף אחרי מותרות וחיי רווחה - זוכה לכתר תורה. (יד) לא מוטל על האדם ללמוד את התורה כולה, אלא העיקר הוא שלא להתבטל מלימודה.

ז. שָׁמָּא תֹאמַר: 'עַד שֶׁאֶקְבֵץ קְמוֹן, וְאֶחָזֵר וְאֶקְרָא'²⁰, 'עַד שֶׁאֶקְנֶה מָה שֶׁאֵינִי צָרִיךְ וְאֶפְנֶה מֵעֵסֶקִי, וְאֶחָזֵר וְאֶקְרָא' - אִם תַּעֲלֶה מִחֲשָׁבָה זֹאת עַל לִבְךָ, אֵין אַתָּה זֹכֵה לְכַתְּרָה שֶׁל תּוֹרָה לְעוֹלָם²¹; אֶלָּא עֲשֵׂה תוֹרָתְךָ קְבִיעִי, וּמְלֹאכְתְּךָ עֲרָאִי, וְאֵל תֹּאמַר: 'לִכְשֶׁאֶפְנֶה אֶשְׁנֶה'²², שָׁמָּא לֹא תִפְנֶה.

(טו) אתבטל מלימוד התורה וארבה בעשיית מסחר ומלאכה, כדי שאוכל כעבור תקופה ללמוד מתוך עשירות. (טז) מכיוון שלאחר הפסקה מלימוד התורה לא חוזרים ללימודה בקלות, כי להתעשרות ורכישת קניינים אין גבולות. (יז) בכל הזמנים ובכל המצבים. (יח) אלמד כשיהיה לי פנאי.

ח. כְּתוּב בַּתּוֹרָה: "לֹא בַשְּׂמִים הִיא... וְלֹא מֵעֵבֶר לֵים הִיא"²³: "לֹא בַשְּׂמִים הִיא", לֹא בְּגִסֵי הָרוּחַ [גאווה] הִיא מְצוּיָה; "וְלֹא מֵעֵבֶר לֵים הִיא", לֹא בְּמַהְלְכֵי מֵעֵבֶר לֵים [סותרים הנודדים במקומות מרוחקים] הִיא. לְפִיכֵן אָמְרוּ חֲכָמִים: 'לֹא כָּל הַמְרַבֶּה סְחוּרָה מִחֻפִּים'²⁴; וְצוּוּ וְאָמְרוּ: 'הָיוּ מֵעַט עֵסֶק, וְעֵסֶק בַּתּוֹרָה'²⁵.

ט. דְּבָרֵי תּוֹרָה נִמְשָׁלוּ בְּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "הָיוּ כָּל צְמָא לְכוּ לְמִים"²⁶ - לֹאמַר לָךְ: מָה הַמִּים אֵין מִתְפַּנְסִין בְּמָקוֹם מְדֻרָן [שיפוע], אֶלָּא נִזְחָלִין מֵעֲלִיו וּמִתְקַבְּצִין בְּמָקוֹם אֲשֶׁרְבָן [שקע] - כִּן דְּבָרֵי תּוֹרָה, אֵין נִמְצָאִין בְּגִסֵי הָרוּחַ וְלֹא בַלֵּב כָּל גְּבַה לֵב; אֶלָּא

שָׂרִים יִשְׂרוּ"¹⁹. הָא לְמַדְתָּ, שֶׁפֶתֶר הַתּוֹרָה גְּדוֹל מִפֶּתֶר פְּהֵגָה וְכֶתֶר מִלְכוּת.

(א) על ידי התורה המלכים מולכים, והממליך נעלה יותר מהמלך.

ב. אָמְרוּ חֲכָמִים: 'מִמְזַר תְּלִמִיד חֲכָמִים, קוֹדֵם בִּי (חֲשׁוֹב) לְכַהֵן גְּדוֹל עִם הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "יִקְרָה הִיא מְפִנְיָם"²⁰ - יִקְרָה הִיא מִכַּהֵן גְּדוֹל הַנְּכֻנָּס לְפָנָיו וְלְפָנֵים'²¹.

(ב) לנתינת מחייתו, לפדותו משביה וכיו"ב. (ג) לקודש הקדשים ביום הכיפורים.

ג. אֵין לָךְ מְצוּהָ בְּכָל הַמְּצוּת פֶּלֶן, שֶׁהִיא שְׁקוּלָהּ כִּנְגַד תְּלִמּוּד תּוֹרָה, אֶלָּא תְּלִמּוּד תּוֹרָה כִּנְגַד כָּל הַמְּצוּת פֶּלֶן - שֶׁהַתְּלִמּוּד מִבִּיא לִיְדֵי מַעֲשֵׂה. לְפִיכֵן, הַתְּלִמּוּד קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה בְּכָל מְקוֹם.²²

(ד) שתוכל להשתוות. (ה) יש להעדיף את לימוד התורה.

ד. הִנֵּה לְפָנָיו עֲשִׂית מְצוּהָ וְתְלִמּוּד תּוֹרָה - אִם אֶפְשֶׁר לְמַעֲשֵׂה לְהַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי אַחֲרִים, לֹא יִפְסִיק תְּלִמּוּדוֹ; וְאִם לְאִוִי, יַעֲשֵׂה הַמְּצוּהָ וְיִחָזֵר לְתוֹרָתוֹ.

(ו) אם אין אדם אחר שיכול להתעסק במצווה הזו, כגון קבורת מת מצווה - יתעסק במצווה ואחר כך ימשיך בלימוד.

ה. תַּחֲלַת דִּינּוֹ שֶׁל אָדָם, אֵינוֹ נִדּוֹן אֶלָּא עַל הַתְּלִמּוּד, וְאֶחָד כִּן עַל שְׂאָר מַעֲשָׂיו; לְפִיכֵן אָמְרוּ חֲכָמִים: 'לְעוֹלָם יַעֲסֵק אָדָם בַּתּוֹרָה, אֶפְלוּ שֶׁלֹּא לְשִׁמְחָה' - שֶׁמִּתוֹךְ שֶׁלֹּא לְשִׁמְחָה, בָּא לְשִׁמְחָה²³.

(ז) לאחר עליית נשמתו לעולם הבא. (ח) ילמד תורה אפילו בתור אמצעי להשגת מטרה אחרת, כגון כדי שיקראו לו בתארי כבוד. (ט) בעקבות עיסוק בלימוד התורה לשם מטרה אחרת, בסופו של דבר ילמד גם לשם התורה עצמה, בתור מטרה בפני עצמה.

ו. מִי שֶׁנִּשְׁאָו לְפָנָיו לְקִים מְצוּהָ זוֹיָא כְּרָאוּי לָהּ, וְלִהְיוֹת מִכְתָּר בְּכַתְּרָה שֶׁל תּוֹרָה - לֹא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ²⁴

19. משלי, ח, טז. 20. שם, ג, טו. 21. הוריות, יג, א. 22. הוריות, י, ב. 23. דברים-נצבים, ל, יב-יג. 24. אבות, ב, ה. 25. שם, ד, י. 26. ישעיה, נה, א.

קודם: מדוע לא מפרט לענין מה קודם הוא לכהן גדול? - לקו"ש ח"ח ע' 107. הצעת גירסא אחרת - לקו"ש ח"ח ע' 107 הע' 36. הלכה ג: ביאור כוונת רבינו בהלכות אלו - לקו"ש ח"ח ע' 114. שמתוך... לשמה: שני אופנים בזה - לקו"ש ח"ח ע' 47. הלכה ו: ביאור נרחב בהלכה זו - לקו"ש ח"ח ע' 242. בכרתה של תורה: הסבר ענין "כתר תורה" - לקו"ש ח"ח ע' 109.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּדָבָא [=ענין] וישפיל רוח שמתאבק בעפר ורגלי החכמים, ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו, ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חזיון, אם לא היה לו מה יאכל, ושאף יומו ולילו, עוסק בתורה. (ט) עוסק במלאכה רק כפי הנצרך לו להתקיים.

י. פל המשים על לבו [=החשוב] שיעסק בתורה ולא יעשה מלאכה, ויתפרנס מן הצדקה - הרי זה חלל את השם, ובזה את התורה, וכבה מאור הדת, וגרם רעה לעצמו, ונטל חזיו מן העולם הבא; לפי שאסור להנות בדברי תורה בעולם הזה.

(כ) כלומר: אין לו חלק לעולם הבא, כי כבר אכלו בעולם הזה.

אמרו חכמים: **פל הנהנה מדברי תורה**, נטל חזיו מן העולם²⁷. ועוד צוה ואמרו: **לא תעשם עטרה להתגדל בהן** [=אמצעי להשגת כבוד ומעמד], ולא קרדם לחפור בהן²⁸ [=כלי להשגת פרנסה]. ועוד צוה ואמרו: **אֵהב את המלאכה, ושנא את הרבנות**²⁹. וכל תורה שאין עמה מלאכה, סופה בטלה³⁰; וסוף אדם זה, שיהא מלסטם את הבריות [=שורר אנשים].

יא. מעלה גדולה היא למי שהוא מתפרנס ממעשה ידיו, ומדת חסידים הראשונים היא; ובזה זוכה לכל כבוד וטובה שבעולם הזה, ולעולם הבא, שנאמר: "יגיע פפידו כי תאכל, אשרידו טוב לך"³¹ - "אשרידו" בעולם הזה, "וטוב לך" לעולם הבא שפלו טוב.

יב. אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו [=מתרשל] עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עדין ומתוך אכילה ושתיה - אלא במי שממית עצמו עליהן³², ומצער גופו תמיד, ולא יתן שנת לעיניו, לעפעפיו תנומה.

(כא) מתמסר ללימוד התורה.

אמרו חכמים דרך רמז: **"זאת התורה, אדם פי ימות**

(כב) אם תתרשל בלימוד התורה, לא יהיה בך כח להתמודד עם יום צרה.

אמרו חכמים³⁶: **ברית פרותה, שפל היגע בתלמודו בבית הפנסת³⁷, לא במהרה הוא משפח; וכל היגע בתלמודו בצנעה³⁸ מחפים, שנאמר: "ואת צנועים חקמה"**³⁷. וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו, תלמודו מתקנים בידו³⁹; אבל הקורא בלחש, במהרה הוא שוכח.

(כג) וכל-שכן בבית-המדרש המיוחד ללימוד תורה, בעוד שבית-הכנסת מיועד בעיקר לתפילה. (כד) לא בשוק, ולא בקולי קולות. (כה) הוא זוכר היטב את מה שלמד.

יג. אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם למד רב חכמתו אלא בלילה⁴⁰; לפיכך, מי שרצה לזכות בכתר התורה, יזהר בכל לילותיו, ולא יאבד אפלו אחד מהן בשנה ואכילה ושתיה ושיחה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה. אמרו חכמים³⁸: אין גרנה³⁹ של תורה אלא בלילה, שנאמר: "קומי רני בלילה"³⁹. וכל העוסק בתורה בלילה, חוט של חסד [=נשיאת חן] נמשך עליו ביום⁴⁰, שנאמר: **"יומם יצנה ה' חסדו, ובלילה שירה עמי"**⁴⁰. וכל בית שאין דברי תורה נשמעין בו בלילה, אש אוכלתו.

(כו) כי במנוחת הלילה יכולים להתרכז ולהתמסר ללימוד ללא הפרעה. (כז) איסוף התורה וקיומה (בדומה לאיסוף התבואה לגורן). (כח) הוא מוצא חן בעיני אלוקים ואדם.

"פי דבר ה' בזה"⁴¹ - זה שלא השגיח על דברי תורה פל עקר⁴². וכן פל שאפשר לו לעסק בתורה ואינו עוסק, או שקרא ושנה ופרש להבלי עולם

27. אבות, ד, ה. 28. שם. 29. שם, א, י. 30. שם, ב, ב. 31. תהלים, קכח, ב. 32. חוקת, יט, יד. 33. שבת, פג, ב. 34. משלי, כד, י. 35. קהלת, ב, ט. 36. ירושלמי, ברכות, ה, א. 37. משלי, יא, ב. 38. שיר השירים, רבה, ה, יא. 39. איכה, ב, יט. 40. תהלים, מב, ט. 41. שלח, טו, לא.

ועושה . . חזיו: ההתאמה עם סוף הל' שמיטה ויובל - לקו"ש ח"ח ע' 346 הע' ד"ה תומיך. הלכה י: השיטות בנושא - לקו"ש ח"ט ע' 534. שאסור . . תורה: אך כשרבים זקוקים לתורתו מותר - לקו"ש ח"כ ע' 52.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מתלמידין ממנו, עד שיחזרו למוטב, שנאמר: "פי שפתי כהן ישמרו דעת, ותורה יבקשו מפייהו, פי מלאך ה' צבאות הוא"⁴⁸. אמרו חכמים: 'אם דומה הרב למלאך ה' צבאות, תורה יבקשו מפייהו; אם לאו, אל יבקשו תורה מפייהו'⁴⁹.

(ד) נדרשים לביאוריו.

ב. כיצד מלמדין? הרב יושב בראש, והתלמידים לפניו מקפין עטרה - [יושבים סביב], פדי שיהיו פלן רואין את הרב ושומעין דבריו. ולא ישב הרב על הפסא והתלמידים על הקרקע, אלא או הכל על הארץ, או הכל על הפסאות. ובראשונה^ה, היה הרב יושב והתלמידים עומדין; ומקדם [=לפני] חרבן בית שני, נהגו הכל ללמד לתלמידים, והן יושבין.

(ה) בתקופה הראשונה לאחר מתן תורה.

ג. אם היה הרב מלמד מפיו לתלמידים, מלמד. ואם היה מלמד על ידי מתרגם - המתרגם עומד בינו ובין התלמידים, והרב אומר למתרגם, והמתרגם משמיע לכל התלמידים; וכשהן שואלין למתרגם, הוא שואל לרב, והרב משיב למתרגם, והמתרגם משיב לשואל. ולא יגביה הרב קולו יותר מקול המתרגם; ולא יגביה המתרגם קולו בפעם ששואל את הרב, יותר מקול הרב.

(ו) אדם המתרגם לשפה המדוברת את דברי החכם לקהל, כפי שהיה נהוג בזמנם.

אין • התרגמן [מתרגם]

השנת הראב"ד

אין... רבו א"א דבר זה מקרה חדש היה והוא רב שעמד תורגמן לר' שילא במסכת יומא ושנה והוסיף שהיה גדול ממנו.

אָלָא אַם כֵּן הָיָה הַתְּרַגְּמָן אָבִיו שֶׁל חֲכָמִים, או רבו. אָמַר הָרַב לַתְּרַגְּמָן: 'כִּף אָמַר לִי רַבִּי, או 'כִּף אָמַר לִי אָבִי מְרִי' [=אדוני] - כִּשְׂאוֹמֵר הַתְּרַגְּמָן הַדְּבָרִים לְעַם, אוֹמְרָן בְּשֵׁם הַחֲכָמִים, וּמְזַכֵּיר שְׁמוֹ שֶׁל אָבִי הָרַב אוֹ שֶׁל רַבּוֹ, וְאוֹמֵר: 'כִּף אָמַר רַבָּנָא [=רב] פְּלוֹנִי, אֵף עַל פִּי שְׁלֵא הַזְּכִיר הַחֲכָמִים שְׁמוֹ; שְׂאָסוּר לוֹ לְקִרוֹת לְרַבּוֹ אוֹ לְאָבִיו בְּשֵׁמוֹ.

והניח תלמודו וזנחול - הרי זה בכלל בוזה דבר ה'.

(ט) שאינו מתחשב בהם ואינו שם לב אליהם כלל. (ל) קרא מקרא ושנה תורה שבעל פה ולבסוף נתרחק וזנח את לימוד התורה.

אָמְרוּ חֲכָמִים: 'כֹּל הַמְּבַטֵּל אֶת הַתּוֹרָה מְעַשֵּׂר, סוֹפוֹ לְבַטְּלָהּ מֵעֵינָיו^א; וְכָל הַמְּקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה מְעַנֵּי, סוֹפוֹ לְקַיְּמָהּ מְעַשְׂרֵי^ב'.⁴² וְעַנְיָן זֶה מִפְּרֵשׁ הוּא בַּתּוֹרָה; הָרִי הוּא אוֹמֵר: "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב - מֵרַב פֶּל, וְעֲבַדְתָּ אֶת אֱיָבֹד"⁴³; וְאוֹמֵר: "לְמַעַן עֲנֹתְךָ, וּלְמַעַן נִסְתָּךְ - לְהִיטִיבְךָ פְּאַחֲרֵיִתְךָ"⁴⁴.

(לא) מי שאינו לומד תורה בעקבות עושרו ומפני טרדתו בענייני עסקיו, בסופו של דבר ירד מנכסיו ולא יוכל ללמוד תורה מפני טרדתו מעניותו. (לב) מי שמתענה ולומד תורה למרות שהוא במצב של עוני, בסופו של דבר יזכה ללמוד תורה מתוך עשירות.

פָּרָק ד

פרק זה עוסק באופן וסדר הלימוד הראוי, התנהגות התלמידים כלפי הרב וקדושת בית המדרש.

א. אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון [=שר] נָאָה בְּמַעֲשָׂיו, או לְתָם^א. אָכֵל אִם הָיָה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ לֹא טוֹבָה, מְחַזְרִין אוֹתוֹ לְמוֹטֵב, וּמְנַהֲיִין אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, וּבּוֹדְקִין אוֹתוֹ^ב; וְאַחַר כֵּן מְכַנְּסִין אוֹתוֹ לְבֵית הַמְּדֻרָשׁ, וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ. אָמְרוּ חֲכָמִים⁴⁵: 'כֹּל הַשּׁוֹנֶה לְתַלְמִיד שְׂאִינוֹ הַגּוֹן, כְּאִלוֹ זֶרֶק אָבֹן לְמַרְקוּלִים [=אליל שעבודתו בוויקת אבנים לפניו], שְׂנֵאָמַר: "כִּפְרוֹר אָבֹן בְּמַרְגָּמָה, כֵּן נוֹתֵן לְכִסִּיל כְּבוֹד"⁴⁶, וְאֵין "כְּבוֹד" אֵלָּא תּוֹרָה, שְׂנֵאָמַר: "כְּבוֹד, חֲכָמִים יִנְחִלוּ"⁴⁷.

(א) שלא ידוע אם הוא הגון או לא. (ב) לדעת אם שינה את דרכו. (ג) כלומר, הנותן כבוד, שהיא התורה (כפי שמוסבר בהמשך) - לכסיל שהוא תלמיד שאינו הגון, נחשב כזורק צרור אבן למרקוליס.

וכן הרב שאינו הולך בדרכי טובה - אף על פי שחכם גדול הוא, וכל העם צריכין לוי - אין

42. אבות, ד, ט. 43. כי, תבוא כח, מד-מח. 44. עקב, ח, טז. 45. משלי, כו, ח. 46. חולין, קלג, א. 47. שם, ג, לה. 48. מלאכי, ב, ז. 49. חגיגה, טו, ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ז) את דבריו של הרב. ח) של הרב המלמד.

הן מה שלמדן או אינן זוכרין. ואין צריך לומר, שיש לו רשות לשאל אותן בענין אחר שאינן עוסקין בו, כדי לזרזן [=לעורר את התעניינותם].

(ג) שינוח מעט מהדרך ויוכל לחשוב באופן מסודר. יד) לא ישאלו שני תלמידים בבת אחת. טו) שהרי יש סבירות רבה שלא ידע את התשובה לשאלה שאינו עוסק בעניינה.

ז. אין שואלין מעמד [=בעמידה], ואין משיבין מעמד; ולא מגבוה ולא מרחוק, ולא מאחורי הזקנים [=היושבים בסמוך לרב]. ואין שואלין את הרב אלא בענין טו, ואין שואלין אלא מראה; ולא ישאל בענין יותר משלש הלכות.

(טז) הנלמד באותו זמן.

ח. שנים ששאלו - שאל אחד בענין [=שלומדים בו] ושאל אחד שלא בענין, נזקקין [=משיבים קודם] לענין; מעשה [=הלכה למעשה] ושאינו מעשה, נזקקין למעשה; הלכה [פסוקה] ומדרש [=דין תלמוד], נזקקין להלכה; מדרש והגדה [=אגדות חז"ל], נזקקין למדרש; הגדה וקל וחמר [=הסקת דינים בהיגיון] נזקקין לקל וחמר, וגזרה שורה [=הסקת דינים מתוך השוואה], נזקקין לקל וחמר. היו השואלין אחד חכם ואחד תלמיד, נזקקין לחכם; תלמיד ועם הארץ, נזקקין לתלמיד. שניהן חכמים, שניהן תלמידים, שניהן עמי הארץ, שאלו שניהן בשתי הלכות, או בשתי שאלות [=ללא עדיפות לאחת מהן], שתי תשובות [=הערות על דברי הרב], שני מעשים - הרשות ביד המתרגם מעתה י"ב.

(יז) רב המלמד אחרים. יח) להחליט על מה לענות קודם.

ט. אין ישנים בבית המדרש. וכל המתנגנם בבית המדרש, חכמתו נעשית קרעים קרעים ט; וכן אמר שלמה בחכמתו: "והקרעים, תלביש נמכה" 52. ואין משיחין בבית המדרש, אלא בדברי תורה בלבד. אפלו מי שנתעטש, אין אומרים לו 'רפואה' בבית המדרש; ואין צריך לומר, שאר הדברים כ"א. וקדשת בית המדרש, חמורה מקדשת בתי כנסיות.

(יט) ידיעותיו לקויות ולא מושלמות. כ) הנומה - הנמנום, גורם לקרעים בחכמתו. כא) שאין בהם לא תורה ולא דרך ארץ.

ד. הרב שלמד ולא הבינו התלמידים, לא יכעס עליהן וירגז, אלא חוזר ושונה הדבר אפלו כמה פעמים, עד שבינו עמק ההלכה. וכן לא יאמר התלמיד 'הבינותי', והוא לא הבין; אלא חוזר ושואל, אפלו כמה פעמים. ואם כעס עליו רבו, ורגז - יאמר לו: 'רבי, תורה היא, וללמד אני צריך, ודעתי קצרה' ט.

(ט) אני מתקשה להבין.

ה. לא יהיה התלמיד בוש מחברו שלמד מפעם ראשונה או שניה, והוא לא למד אלא אחר כמה פעמים; שאם נתביש מדבר זה - נמצא נכנס ויוצא לבית המדרש, והוא אינו למד פלוג. לפיכך אמרו חכמים הראשונים: 'אין הבישן למד, ולא הקפדן מלמד' 50.

במה דברים אמורים? בזמן שלא הבינו התלמידים את הדבר מפני עמקו, או מפני דעתן שהיא קצרה; אבל אם נפר לרב שהם מתרשלין בדברי תורה ומתרפין עליהן, ולפיכך לא הבינו - חייב לרגז עליהן ולהקלימן בדברים א, כדי לחזקן [=להמריץ אותם]; ובענין זה אמרו חכמים: 'זרק מרה' [=הטל מורא] בתלמידים 51.

(י) לומדים ברפיון. יא) לנוזף בהם כדיבור.

לפיכך, אין ראוי לרב לנהג קלות ראש בפני התלמידים, ולא לשחק בפניהן, ולא לאכל ולשתות עמהן - כדי שתהא אימתו עליהן, וילמדו ממנו במהרה.

(יב) לזלזל בעצמו.

ו. אין שואלין את הרב כשיכנס לבית המדרש, עד שתתישב דעתו עליו ט; ואין התלמיד שואל כשיכנס, עד שישב וינות. ואין שואלין שנים כאחד י. ואין שואלין את הרב מענין אחר, אלא מאותו הענין שהן עוסקין בו, כדי שלא יתביש ט. ויש לרב להטעות התלמידים בשאלותיהן, ובמעשים שעושה בפניהן, כדי לחזקן, וכדי שידע אם זוכרין

לְאָדָם לְהוֹרוֹת בְּפָנָי רַבּוֹ לְעוֹלָם; וְכָל הַמוֹרָה הַלְכָה
בְּפָנָי רַבּוֹ, חַיֵּב מִיָּתֵהּ.

(ו) מייסד מקום או חבורת לימוד. (ז) אף אם קיבל ממנו רשות להורות.

ג. הִיָּה בֵּינוֹ וּבֵין רַבּוֹ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מֵילִי, וְשָׂאֵל לוֹ
אָדָם דְּבַר הַלְכָה - מִתֵּר לְהִשְׁיֵב. וּלְהַפְרִישׁ מִן
הָאֶסוּר - אֶפְלוּ בְּפָנָי רַבּוֹ, מִתֵּר לְהוֹרוֹת. פִּיצֵד?
כְּגוֹן שְׂרָאָה אָדָם עוֹשֶׂה דְּבַר הָאֶסוּר מִפְּנֵי שְׂלֵא יַדַּע
בְּאֶסוּרוֹ, אוֹ מִפְּנֵי רִשְׁעוֹ - יֵשׁ לוֹ לְהַפְרִישׁוֹ, וְלוֹמַר
לוֹ: 'דְּבַר זֶה אֶסוּר', וְאֶפְלוּ בְּפָנָי רַבּוֹ, וְאָף עַל פִּי
שְׂלֵא נָתַן לוֹ רַבּוֹ רְשׁוּת; שְׂכַל מְקוֹם שֵׁישׁ חֲלוּל
הַשָּׁם, אֵין חוֹלְקִין כְּבוֹד לְרַבּוֹ.

(ח) מיל = אלפיים אמה (960 מטר).

בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּדְבַר שְׁנִקְרָה נִקְרָה^ט; אֲכַל
לְקַבֵּעַ עֲצָמוֹ לְהוֹרָאָה, וְלִישֵׁב וּלְהוֹרוֹת לְכָל שׂוֹאֵל
- אֶפְלוּ הוּא בְּסוּף הָעוֹלָם, וְרַבּוֹ בְּסוּף הָעוֹלָם -
אֶסוּר לוֹ לְהוֹרוֹת עַד שְׂמִימוֹת רַבּוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן נָטַל
רְשׁוּת מִרַבּוֹ.

(ט) במקרה שהזדמן לפניו.

וְלֹא כָּל מִי שְׂמַת רַבּוֹ, מִתֵּר לוֹ לִישֵׁב וּלְהוֹרוֹת
בְּתוֹרָה, אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה תַלְמִיד שְׁהִגִּיעַ [והוסיף]
לְהוֹרָאָה. ד. וְכָל תַלְמִיד שְׂלֵא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה,
וּמוֹרָה - הָרִי זֶה שׁוֹטֵה, רִשְׁעַ וְגַם רוּחַ; וְעֲלִיו
נֶאֱמַר: "כִּי רַבִּים הִלְלִים הַפִּילֵהוּ"⁶⁰. וְכֵן חֲכָם
שְׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה, וְאֵינוֹ מוֹרָה - הָרִי זֶה מוֹנֵעַ תּוֹרָה,
וְנוֹתֵן מְכַשׁוּלוֹת לְפָנָי הָעוֹרִים^א; וְעֲלִיו נֶאֱמַר:
"וְעֲצָמִים כָּל הָרִגְהָיָה"⁶¹.

(י) שעל ידי הוראותיו המוטעות הוא מכשיל אנשים רבים.
(יא) לפני האנשים שאינם בקיאים בהלכה. (יב) שעל ידי
הימנעותו מלהורות הוא גורם לבני דורו להיכשל באיסורים
מחוסר ידיעה.

אֵלוֹ הַתַּלְמִידִים הַקְּטָנִים שְׂלֵא הִרְבּוּ תוֹרָה כְּרֵאוּי,
וְהֵם מְבַקְּשִׁין לְהִתְגַּדֵּל בְּפָנָי עַמִּי הָאֶרֶץ וּבֵין אַנְשֵׁי
עִירָם, וְקוֹפְצִין וְיוֹשְׁבִין בְּרֵאשׁ לְדוֹן וּלְהוֹרוֹת
בִּישְׂרָאֵל - הֵן הַמְּרַבִּין אֶת הַמְּחַלְקֵת, וְהֵם

~ יום רביעי י"ב אדר ~

פָּרָק ה

פרק זה עוסק בכבוד הרב, מוראו ואהבת הרב
לתלמידיו.

א. כָּשֶׁם שְׂאָדָם מַצִּיחַ בְּכַבּוֹד אָבִיו וּבִירְאָתוֹ - כֵּן
הוּא חַיֵּב בְּכַבּוֹד רַבּוֹ וּבִירְאָתוֹ. וְרַבּוֹ, יֵתֵר מְאֹבִיו;
שְׂאָבִיו הִבִּיאוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה, וְרַבּוֹ שְׂלַמְדוֹ
חֲקָמָה, הִבִּיאוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

רָאָה אֲבֹדַת אָבִיו וְאֲבֹדַת רַבּוֹ, שֶׁל רַבּוֹ קוֹדֶמֶת
לְשֶׁל אָבִיו. אָבִיו וְרַבּוֹ נִשְׂוִאִים בְּמִשְׁאָ, מְנִיחַ אֶת
שֶׁל רַבּוֹ - וְאַחֵר כֵּן אֶת שֶׁל אָבִיו. אָבִיו וְרַבּוֹ
שְׁבוּיִים בְּשִׁבְיָה, פּוֹדֶה אֶת רַבּוֹ וְאַחֵר כֵּן פּוֹדֶה אֶת
אָבִיו; אִם הָיָה אָבִיו תַּלְמִיד חֲכָמִים, פּוֹדֶה אֶת
אָבִיו תְּחִלָּה. וְכֵן אִם הָיָה אָבִיו חֲכָם, אָף עַל פִּי
שְׂאֵינוֹ שְׂקוּל כְּנֶגֶד רַבּוֹ - מְשִׁיב אֲבֹדָתוֹ, וְאַחֵר כֵּן
מְשִׁיב אֲבֹדַת רַבּוֹ. וְאֵין לָךְ כְּבוֹד גְּדוֹל מְכַבּוֹד הָרַב,
וְלֹא מוֹרָא יֵתֵר מְמוֹרָא הָרַב. אֲמַרו חֲכָמִים: 'מוֹרָא
רַבָּךְ כְּמוֹרָא שְׂמִים'⁵³.

(א) ויש לו אפשרות באותו זמן להחזיר רק אחת מהן.
(ב) מסייע לרבו בפריקת המשא.

לְפִיכָף אֲמַרו חֲכָמִים: 'כָּל הַחוֹלֵק עַל רַבּוֹ - כְּחוֹלֵק
עַל הַשְּׂכִינָה, שְׁנֶאֱמַר^א: "בְּהִצַּתְתִּי עַל ה'"⁵⁴. וְכָל
הָעוֹשֶׂה מְרִיבָה עִם רַבּוֹ - כְּעוֹשֶׂה עִם הַשְּׂכִינָה⁵⁵,
שְׁנֶאֱמַר^ב: "אֲשֶׁר רַבּוֹ כִּנִּי יִשְׂרָאֵל אֶת ה'"⁵⁶. וְכָל
הַמְּתַרְעֵם עַל רַבּוֹ - כְּמְתַרְעֵם עַל הַשְּׂכִינָה, שְׁנֶאֱמַר:
"לֹא עָלִינוּ תְּלַנְתִּיכֶם, פִּי עַל ה'"⁵⁷. וְכָל הַמְּהַרְהֵר
[מִמְּפָקִין] אַחֵר רַבּוֹ - כְּמְהַרְהֵר אַחֵר הַשְּׂכִינָה⁵⁸,
שְׁנֶאֱמַר: "וַיְדַבֵּר הָעָם בְּאַלְהֵים וּבְמִשְׁה"⁵⁹.

(ג) על קרח ועדתו שחלקו על משה. (ד) מלשון מחלוקת.
(ה) על מי המריבה, כאשר בני ישראל התלוננו על משה
שאין להם מים לשותת.

ב. אֵי זֶה הוּא חוֹלֵק עַל רַבּוֹ? זֶה שְׂקוֹבֵעַ לוֹ
מְדַרְשֵׁי, וְיוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ וּמְלַמֵּד שְׂלֵא בְּרִשׁוֹת רַבּוֹ,
וְרַבּוֹ קָיָם; וְאָף עַל פִּי שְׂרַבּוֹ בְּמִדְיָה אַחֲרָת. וְאֶסוּר

53. אבות, ד, יב. 54. במדבר-פנחס, כו, ט. 55. סנהדרין, קי, א
קי, א. 59. במדבר-חוקת, כא, ה. 60. משלי, ז, כו. 61. שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בן הנה דרף רבו לחלק לו כבוד. וכל מלאכות שהעבד עושה לרבו [אדרנן], תלמיד עושה לרבו; ואם הנה [התלמיד] במקום שאין מפירין אותו, ולא היה לו תפלין^י, וחס [חושש] שמא יאמרו: 'עבד הוא' - אינו נועל לו מנעלו, ואינו חולצו. וכל המונע תלמידו מלשמשו - מונע ממנו חסד, ופורק ממנו יראת שמים; וכל תלמיד שמזלזל בדבר מקל כבוד רבו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל.

(יז) אינו מעוטר בתפלין.

המחריבין את העולם, והמכבין גרה של תורה, והמחבילים כרם ה' צבאות. ועליהן אמר שלמה בדקמתו: "אחזו לנו שועלים - שעלים קטנים, מחבילים פרמים"⁶².

ה. ואסור לו לתלמיד לקרות לרבו בשמו, ואפלו שלא בפניו. ולא יזכיר שמו בפניו, ואפלו לקרות לאחרים ששמם בשם רבו, כדרך שעושה בשם אביו; אלא ישנה שמן, אפלו לאחר מותם [של אביו ורבו] - והוא שיהיה השם פלאי [גדיר], שכל השומע ידע שהוא פלוני. ולא יתן שלום לרבו או יחזיר לו שלום, כדרך שנותנין הרעים ומחזירין זה לזה; אלא שוחה [מתכופף] לפניו, ואומר לו ביראה וכבוד: 'שלום עליך, רבי'. אם נתן לו רבו שלום, יחזיר לו: 'שלום עליך, רבי ומרי'.

ו. וכן לא יחליץ תפלין [התפלין שלן] בפני רבו, ולא יסב [על צידו], אלא יושב פיושב לפני המלך. ולא יתפלל לפני רבו, ולא לאחר רבו, ולא בצד רבו; ואין צריך לומר, שאסור לו להלך בצדו, אלא יתרחק לאחר רבו, ולא יהיה מבין פנגד אחריו; ואחר כך יתפלל. ולא יכנס עם רבו למרחץ.

לא ישב במקום רבו. ולא יכריע דבריו בפניו, ולא יסתור את דבריו. ולא ישב לפניו, עד שיאמר לו: 'שב'; ולא יעמד מלפניו, עד שיאמר לו: 'עמד', או עד שיטל רשות לעמד. וכשיפטר^{יז} מרבו, לא יחזיר לו אחריו, אלא נרתע לאחוריו^{יח}, ופניו פנגד פניו.

(יג) לפסוק כשיטת חכם אחר החולק על רבו. (יד) יצא מהחדר בו נמצא רבו. (טו) ילך אחרנית.

ז. ותיב לעמד מפני רבו, משיראנו מרחוק מלא עיניו^{יט}, עד שיתכסה ממנו ולא יראה קומתו; ואחר כך ישב. ותיב אדם להקביל את פני [לפגוש את] רבו ברגל [=בחג].

(טז) מהמרחק שהעין רואה.

ח. אין חולקין כבוד לתלמיד בפני הרב, אלא אם

ט. ראה את רבו עובר על דברי תורה, אומר לו: 'למדנתו רבנו כף וכף'^י. וכל זמן שמזכיר שמועה [דבר הלכה] בפניו, אומר לו: 'כף למדנתו רבנו'. ואל יאמר דבר שלא שמע מרבו, עד שיזכיר שם אומריו. וכשימות רבו - קורע כל בגדיו, עד שהוא מגלה את לבו; ואינו מאחה^{יט} לעולם.

(יח) ולא יאמר לו: עברת על דברי תורה. (יט) תופר את אותו הבגד בשלמות. (כ) כשם שקורע על אביו ואימו.

במה דברים אמורים? ברבו מבהק שלמד ממנו רב חכמתו. אבל אם לא למד ממנו רב חכמתו - הרי זה תלמיד חבר [כמותו], ואינו חייב בכבודו בכל הדברים האלו; אבל עומד מלפניו^{כא}, וקורע עליו [מעט] כשם שהוא קורע על כל המתים שהוא מתאבל עליהם^{כב}.

(כא) נעמד לכבודו, אך ממרחק ארבע אמות (כ-2 מטר) בלבד. (כב) שאינם אביו ואימו.

אפלו לא למד ממנו אלא דבר אחד, בין קטן בין גדול - עומד מלפניו, וקורע עליו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואל יאמר דבר שלא שמע מרבו, עד שיזכיר שם אומריו". אמירת דבר בשם אומריו היא לא רק סגולה לגאולה, כמאמר חז"ל "כל האומר דבר בשם אומריו מביא גאולה לעולם", אלא גם חיוב שהובא להלכה "כל שאינו אומר דבר בשם אומריו, עובר בלאו (נדרים פ"ק).

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יב. פֶּשֶׁם שֶׁהַתְּלַמִּידִים חֲיָבִין בְּכַבּוּד הָרַב, כִּן הָרַב צָרִיף לְכַבֵּד אֶת תְּלַמִּידוֹ וּלְקַרְבָּן; כִּן אָמְרוּ חֲכָמִים: 'יְהִי כְבוֹד תְּלַמִּידָךְ חָבִיב עֲלֶיךָ כְּשֵׁל חֲבִירְךָ'⁶³. וְצָרִיף אָדָם לְהַזְהֵר בְּתַלְמִידוֹ, וּלְאַהֲבֵן, שֶׁהֵן הַבְּנִים הַמְהַנִּינִי⁶⁴ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלְעוֹלָם הַבָּא.

(כג) הגורמים הנאה וקורת רוח.

יג. הַתְּלַמִּידִים מוֹסִיפִין חֲכָמַת הָרַב, וּמְחַיְבִין לְבוֹי⁶⁵. אָמְרוּ חֲכָמִים: 'הַרְבֵּה חֲכָמָה לְמַדְתִּי מִחֲבֵרֵי יֵתֵר מִרְבוּתִי, וּמִתְלַמִּידֵי יֵתֵר מִכֶּלֶם'⁶⁴; וּכְשֶׁם שֶׁעֵץ קָטָן מְדַלֵּק אֶת עֵץ גָּדוֹל, כִּן תְּלַמִּיד קָטָן מְחַדֵּד אֶת הָרַב, עַד שִׁוְיָצִיא מִמֶּנּוּ בְּשִׂאלוֹתָיו חֲכָמָה מִפְּאֲרָה.

(כד) להבין בעומק יותר את תלמודו.

פֶּרֶק ו

פרק זה עוסק במספר דרגות בכבוד תלמידי חכמים, ביזוי תלמידי חכמים וכל החיובים בנידוי.

א. כָּל תְּלַמִּיד חֲכָמִים - מַצְוָה לְהִדְרוֹ, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינּוֹ רַבּוֹ, שְׂנֹאֲמַר: "מִפְּנֵי שִׂיבָה תִּקּוּם, וְהִדְרַתְּ פְּנֵי יָקָן"⁶⁵, זֶה שֶׁקָּנָה חֲכָמָה. וּמֵאִמְתִּי חֲיָבִין לְעַמֵּד מִפְּנֵי הַחֲכָם? מִשְׁיָקָרֵב מִמֶּנּוּ בְּאַרְבַּע אַמּוֹת [אמה - מידת אורך], עַד שִׁיעֵבֵר מִכְּנֶגֶד פְּנָיו.

ב. אֵין עוֹמְדִין מִפְּנֵיו לֹא בְּבֵית הַמְּרֻחֵץ וְלֹא בְּבֵית הַכֶּסֶף - שְׂנֹאֲמַר: "תִּקּוּם, וְהִדְרַתְּ", קִימָה שֵׁישׁ בֵּה הַדּוֹר [כבוד]. וְאֵין בְּעֲלֵי אַמְנִיּוֹת חֲיָבִין לְעַמֵּד מִפְּנֵי תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים בְּשַׁעָה שְׁעוֹסְקִין בְּמִלְאכַתָּן, שְׂנֹאֲמַר: "תִּקּוּם, וְהִדְרַתְּ" - מֵהַדּוֹר שְׂאֵין בּוֹ חֶסְרוֹן פִּיס [הפסד כסף], אֵף קִימָה שְׂאֵין בֵּה חֶסְרוֹן פִּיס.

וּמִנֵּין שְׂלֹא יַעֲלִים עֵינָיו מִן הַחֲכָם, כְּדִי שְׂלֹא יִרְאֶהוּ עַד שְׂלֹא יַעֲמֵד מִפְּנָיו? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "וַיִּרְאֵתָ מֵאַלְהֵיךָ"⁶⁶ - הָא כָּל דְּכָר שֶׁהוּא מְסוּר לְלֵבֵי, נֹאֲמַר בּוֹ: "וַיִּרְאֵתָ מֵאַלְהֵיךָ".

(א) ולא יצטרך להיעמד לכבודו. (ב) ואין אחרים מבחינים

וצריך להבין היאך מצינו כמה וכמה מאמרי רז"ל שלא נאמרו בשם אומרם, כמודגש במיוחד אצל רבי אליעזר הגדול ש"לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם" ואעפ"כ מצינו מאמרים רבים שלא הזכיר בהם שם רבו, ומדוע לא חש לזה ש"כל שאינו אומר דבר בשם אומר עובר בלאו".

ויש לומר הביאור בזה: אף שרבי יוחנן בן זכאי אמר על תלמידו רבי אליעזר שהוא "בור סוד שאינו מאבד טיפה" מובן שר"א לא הסתפק בדיעת תורת רבו אלא בוודאי התייגע והתעמק בהבנת הדברים עד שהתעצמו בשכלו באופן שהשתכנע והבין את הדברים עד שנעשו שכלו שלו וא"כ מה שאמר אח"כ אינו חזרה על דברי רבו אלא ענין המוכרח מצד שכלו.

ענין זה מצינו גם להלכה כדאיתא בגמ' "הרב שמחל על כבודו כבודו מחול שנאמר וה' הולך לפניו יומם ו' . הכי השתא התם הקב"ה עלמא דילי' הוא ותורה דילי' היא מחיל לי', הכא תורה דילי' היא? הדר אמר רבא אין, תורה דילי' היא דכתיב "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יגהה יומם ולילה" ופרש"י: ". בתחלה היא נקראת תורת ה' ומשלמדה וגרסה נקראת תורתו" ועל-פי-זה מובנת הנהגת רבי אליעזר הגדול שאין בזה ענין של "אל תגזול דל" כי הוא נעשה הבעלים על התורה שלמד.

ויש להוסיף שזה ש"האומר דבר בשם אומר מביא גאולה לעולם" הוא משום שמגלה ומחזק ידי המסורה בתורה מדור לדור עד מרע"ה, ומגלה שהכל כבר נאמר למשה מסיני ונמצא בתורה בעולם, והאומר דבר בשם אומר "גואל" את דברי התורה מההעלם ומביאם אל הגילוי.

לקוטי שיחות, חלק לו, עמוד 180
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

י. וְכָל תְּלַמִּיד חֲכָמִים שִׁדְעוֹתָיו מְכֻנָּוֹת [ישרות] - אֵינוֹ מְדַבֵּר בְּפְנֵי מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֲכָמָה, אֵף עַל פִּי שְׂלֹא לְמַד מִמֶּנּוּ כְּלוּם.
יא. הָרַב הַמְּבַהֵק שְׂרָצָה לְמַחַל עַל כְּבוֹדוֹ בְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ, אוּ בְּאַחַד מֵהֶן, לְכָל תְּלַמִּידוֹ, אוּ לְאַחַד מֵהֶן - הַרְשוֹת בִּידוֹ. וְאֵף עַל פִּי שֶׁמִּחַל, חֲיָב הַתְּלַמִּיד לְהִדְרוֹ [לכבוד], וְאֵפְלוּ בְּשַׁעָה שֶׁמִּחַל.

63. אבות, ד, יב. 64. מכות, י, א. 65. ויקרא-קדושים, יט, לב. 66. ויקרא-קדושים, יט, לב.

הפניות לשיחות קודש
הרשות בידו: משום שהתעצם עם התורה עד שנקראת כשלו. אך עדיין אין זו שלימות לימוד התורה - לקו"ש חכ"ז ע' 243.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

צְרִיכִין לְהֵן^א, מְקַפְצִין עַל רְאשֵׁי הָעַם יִבְנִי וְנִכְנְסִין לְמִקְוָא. וְאֵין שִׁבְחָה לְתַלְמִיד חֲכָמִים שֶׁיִּפְגַּס בְּאַחֲרֹנָה^ב; יִצְאֵי לְצַרְף, חוֹזֵר לְמִקְוָמוֹ^{טו}.

(י) היושבים בסמיכות לחכמים. (יא) שהם מסייעים לרבים בהבנת הלימוד. (יב) אין נעמדים לכבודם ומפנים להם מקום מעבר, אלא עליהם לדלג ולפלוס את דרכם עד למקומם. (יג) כאשר כולם כבר יושבים במקומם ויצטרך לפלוס לעצמו מעבר. (יד) באמצע הלימוד. (טו) ואין לו לחשוש מפלוס לעצמו מעבר.

בְּנֵי חֲכָמִים - בְּזִמְן שֵׁישׁ בְּהֵן דַּעַת לְשִׁמְעָי^{טו}, הוֹפְכִין פְּנֵיהֶן כְּלָפֵי אַבְיָהֶן^ז; אֵין בְּהֵן דַּעַת לְשִׁמְעָי, הוֹפְכִין פְּנֵיהֶן כְּלָפֵי הָעַם.

(טז) להבין את הנלמד. (יז) יושבים כאשר פניהם מול אביהם.

ח. תְּלָמִיד שֶׁהוּא יוֹשֵׁב לְפָנָי רַבּוֹ תְּמִיד, אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְעַמֵּד מִפְּנֵיו אֶלָּא שַׁחְרִית וְעֶרְבִית^י בְּלִבָּד, שְׁלֵא יִהְיֶה כְּבוֹדוֹ מְרַבָּה מְכַבֵּד שְׁמִים^{יז}.

(יח) פעם אחת בבוקר ופעם אחת בערב. (יט) וקבלת עול מלכות שמים היא פעמיים ביום, בקריאת שמע בשחרית וערבית.

ט. מִי שֶׁהוּא זָקֵן מְפֹלֵג בְּזַקְנָה - אֵף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ חָכֵם, עוֹמְדִין לְפָנָיו. וְאֶפְלוּ הַחֲכָם שֶׁהוּא יִלְד [צ"ע], עוֹמֵד בְּפָנָי הַזָּקֵן הַמְּפֹלֵג בְּזַקְנָה; וְאֵינוֹ חַיֵּב לְעַמֵּד מִלֵּא קוֹמָתוֹ, אֶלָּא [מעט] כְּדֵי לְהַדְרִי. וְאֶפְלוּ זָקֵן גּוֹי, מְהַדְרִין אוֹתוֹ בְּדַבְרִים וְנוֹתְנִין לוֹ יָד לְסִמְכוֹ - שְׁנֵאמַר: "מִפְּנֵי שִׁיבָה תְּקוּם"⁶⁷, כָּל שִׁיבָה בְּמִשְׁמַע. י. תְּלָמִידֵי חֲכָמִים - אֵינָן יוֹצֵאִין לַעֲשׂוֹת בְּעֶצְמָן עִם כָּל הַקְּהָל בְּבִנְיָן וְחִפְיָה שֶׁל מְדִינָה וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, כְּדֵי שְׁלֵא יִתְבַּזּוּ בְּפָנָי עַמֵּי הָאָרֶץ. וְאֵין גּוֹבִין מְהֵרָא לְבִנְיָן הַחֹמוֹת וְתַקּוּן הַשְּׁעָרִים וְשׂוֹכֵר הַשּׁוּמְרִין וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, וְלֵא לַתְּשׁוּרָה [מתנת] הַמְּלָךְ. וְאֵין מְחַיְבִין אוֹתָן לְתַן הַמַּס, בֵּין מַס שֶׁהוּא קָצוּב עַל בְּנֵי הָעִיר^{כא} בֵּין מַס שֶׁהוּא קָצוּב עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ^{כב}, שְׁנֵאמַר: "גַּם כִּי יִתְנוּ בַּגּוֹיִם, עֵתָה אֶקְבָּצֵם; וְיַחֲלוּ מֵעַט, מִמַּשָּׂא מֶלֶךְ שָׂרִים כג"68.

בכך. ג) שצריך לעשות זאת מפני שה' בוחן את כל מעשיו אם הוא מתנהג כראוי.

ג. אֵין רְאֵי לְחֲכָם שִׁטְרִיחַ עַל הָעַם, וְיִבְנוּ עֲצָמוֹ לְהֵן [לעבור לפניהם] כְּדֵי שֶׁעַמְדוּ מִפְּנָיו; אֶלָּא יִלְף בְּדַרְךְ קְצָרָה, וּמִתְפַּנֵּן שְׁלֵא יִרְאֶה אוֹתוֹ אַחַד, כְּדֵי שְׁלֵא יִטְרִיחוּ לְעַמֵּד. וְהַחֲכָמִים הֵיוּ מְקִיפִין וְהוֹלְכִין בְּדַרְךְ הַחִיצוֹנָה שְׂאֵין מִפְּרִיחֶן מְצוּיִין שָׁם, כְּדֵי שְׁלֵא יִטְרִיחוּ.

ד. רוֹכֵב, הָרִי הוּא כְּמַהֲלָךְ, וְכָשֵׁם שְׁעוֹמְדִין מִפְּנֵי הַמַּהֲלָךְ, כֵּף עוֹמְדִין מִפְּנֵי הָרוֹכֵב. ה. שְׁלֵשָׁה שְׁהֵיוּ מְהַלְכִין בְּדַרְךְ - הָרַב פְּאָמְצַע, גְּדוּל מִימִינוֹ, וְקָטָן מִשְׂמָאלוֹ.

(ד) התלמיד החשוב יותר.

ו. הָרוֹאֶה חֲכָם^י - אֵינוֹ עוֹמֵד מִלְּפָנָיו, עַד שֶׁיִּגְיַע לוֹ לְאַרְבַּע אַמּוֹת; וְכִיּוֹן שֶׁעָבַר, יוֹשֵׁב. רְאֶה אֵב בֵּית דִּין [המשנה לנשיא הסנהדרין] - עוֹמֵד מִלְּפָנָיו מְשִׁירָאָנוּ מִרְחוֹק מֵלֵא עֵינָיו, וְאֵינוֹ יוֹשֵׁב עַד שֶׁיַּעֲבֹר מֵאַחֲרָיו אַרְבַּע אַמּוֹת. רְאֶה אֵת הַנְּשִׂיא [נשיא הסנהדרין] - עוֹמֵד מִלְּפָנָיו מְשִׁירָאָנוּ מִרְחוֹק מֵלֵא עֵינָיו, וְאֵינוֹ יוֹשֵׁב עַד שֶׁיַּשִּׁיב בְּמִקְוָמוֹ, אוֹ עַד שֶׁיִּתְפַּסֵּה מְעִינָיו. וְהַנְּשִׂיא שֶׁמַּחֲל עַל כְּבוֹדוֹ, כְּבוֹדוֹ מַחּוּל^{יז}.

(ה) בעת הליכתו ברחוב. (ו) שביקש שלא יעמד לכבודו. (ז) ואכן אין מחויבים לעמוד לכבודו.

כְּשֶׁהַנְּשִׂיא נִכְנָס, כָּל הָעַם עוֹמְדִין; וְאֵינָן יוֹשְׁבִין, עַד שֶׁיֵּאמַר לְהֵן: 'שָׁבוּ'. כְּשֶׁאֵב בֵּית דִּין נִכְנָס, עוֹשִׁין לוֹ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת עוֹמְדִין מִכָּאן וּמִכָּאן [משי צדדין], עַד שֶׁנִּכְנָס וְיוֹשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ, וְשָׂאָר הָעַם יוֹשְׁבִין בְּמִקְוָמוֹ. ז. חֲכָם שֶׁנִּכְנָס, כָּל [מי] שֶׁיִּגְיַע לוֹ [החכם] בְּאַרְבַּע אַמּוֹת^{יח} עוֹמֵד מִלְּפָנָיו, [כך ש] אַחַד עוֹמֵד וְאַחַד יוֹשֵׁב^{יט}, עַד שֶׁנִּכְנָס וְיוֹשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ.

(ח) כל מי שהחכם מתקרב לארבע אמותיו. (ט) כאשר אחד מהקהל נעמד לקראת החכם, האדם מאחוריו מתישב - היות והחכם המשיך בדרכו הלאה.

בְּנֵי חֲכָמִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים^י - בְּזִמְן שֶׁהֲרַבִּים

67. ויקרא-קדושים, יט, לב. 68. הושע, ח, י.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נדוי במגדה; אבל תלמיד שגדה לכבוד עצמו, אין הרב חיב לנהג בו נדוי, אבל כל העם חיבין לנהג בו נדוי. וכן מגדה לנשיא, מגדה לכל ישראל; מגדה לכל ישראל, אינו מגדה לנשיא. מגדה לעירו, מגדה לעיר אחרת; מגדה לעיר אחרת, אינו מגדה לעירו.

יד. במה דברים אמורים? במי שגדוהו מפני שבזה תלמידי חכמים. אבל מי שגדוהו על שאר דברים שחיבין עליהן נדוי - אפלו גדהו קטן שבאשראל, חיב הנשיא וכל ישראל לנהג בו נדוי, עד שיהזור בתשובה מדבר שגדוהו בשבילו [בגלגל], ויתירו לו.

על ארבעה ועשרים דברים מגדין את האדם, בין איש בין אשה; ואלו הן: (א) המבזה את החכם, ואפלו לאחר מותו; (ב) המבזה שלוח בית דין; (ג) הקורא לחברו 'עבד' [כ]; (ד) המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים, ואין צריף לומר בדברי תורה; (ה) מי ששלחו לו בית דין וקבעו לו זמן^ל, ולא בא; (ו) מי שלא קבל עליו את הדין, מגדין אותו עד שיתן [מה שחיב בדין]; (ז) מי שיש ברשותו דבר המזיק, כגון פלב רע או סלם רעוע, מגדין אותו עד שייסיר הדקו; (ח) המוכר קרקע שלו לגוי, מגדין אותו עד שיקבל עליו [לשלם] כל אגס [גזק] שיקבא מן הגוי לישראל חברו בעל המצר [השכן]; (ט) המעיד על ישראל בערכאות [משפטיות] של גוים והוציא ממנו בעדותו ממון שלא כדין ישראל, מגדין אותו עד שישלם; (י) טבח [שוחט, קצב] פהן שאינו מפריש המתנות^{לכ} ונותן לכהן אחר, מגדין אותו עד שיתן; (יא) המחלל יום טוב שני של גלויות [שנחגג בתפוצות], אף על פי שהוא [קן] מנהג; (יב) העושה מלאכה בערב הפסח אחר חצות; (יג) המזכיר שם שמים לבטלה, או לשבועה בדברי הבאי [דברים מיותרים]; (יד) המביא את הרבים לידי חלול השם; (טו) המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ^ל; (טז) המחשב [עביר] שנים וקובע [ראשין] חדשים

(כ) דמי השתתפות. כא) המוטל על כולם בשווה. כב) לכל אחד לפי נכסיו. כג) פסוק זה מדבר על תלמידי חכמים, ובסופו נאמר: "ויחלו" - מחללים ומבטלים אותם, "ממשא מלך ושרים".

וכן אם היתה סחורה לתלמיד חכמים, מניחין אותו [ונותנים לו] למכור תחלה; ואין מניחין אחד מבני השוק למכור, עד שימכור הוא. וכן אם היה לו דין, והוא עומד בכלל בעלי דינין הרבה^{כד} - מקדימין אותו^{כה}, ומושיבין אותו^{כז}.

(כד) שישנם רבים הממתינים לעריכת דינם. כה) לעריכת דינו. כו) מקדימים לפסוק את דינו.

יא. עון גדול הוא לבזות את החכמים או לשנא אותן; לא תרבה ירושלים, עד שבזו בה תלמידי חכמים - שנאמר: "וייהיו מלעבים במלאכי האלהים, ובוזים דבריו, ומתעתעים בנבאיו"⁶⁹; כלומר, מבזין מלמדי דבריו. וכן זה שאמרה תורה: "ואם בחקתי תמאסו"⁷⁰ - ואם בחקתי תמאסו. וכל המבזה את החכמים - אין לו חלק לעולם הבא, והרי הוא בכלל: "כי דבר ה' בזה"⁷¹.

יב. אף על פי שהמבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא - אם באו עדים שבזהו, אפלו [רק] בדברים [דיבורים] - חיב נדוי, ומגדין אותו בית דין ברבים, וקונסין אותו לישראל^{כז} זה בכל מקום^{כח}, ונותנין אותה לחכם. והמבזה את החכם בדברים, אפלו לאחר מותו - מגדין אותו בית דין, והן מתירין אותו שיהזור בתשובה; אבל אם היה החכם חי - אין מתירין לו אותו, עד שירצה [יפייס] זה שגדוהו בשבילו.

(כז) מידת משקל (כ" 172 סמ"ק). כח) אף בחוץ לארץ.

וכן החכם עצמו, מגדה לכבודו לעם הארץ שהפקיר [התחצף חלול] בו, ואין צריף לא עדים ולא התראה; ואין מתירין לו, עד שירצה את החכם. ואם מת החכם, באין שלשה ומתירין לו. ואם רצה החכם למחל לו ולא נדהו, הרשות בידו.

יג. הרב שגדה לכבודו, חיבין כל תלמידיו לנהג

69. דברי הימים ב' לו, טז. 70. ויקרא בבחוקותי, כו, טו. 71. במדבר שלח טו, לא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פי שְׁנַמְנִין לְהִלְקוֹתוֹ אִם נִתְחַיֵּב מִלְּקוֹת; וְאַפְלוּ מִפֶּת מְרֻדוֹת [מלקות מדרבנן], נִמְנִין עָלָיו לְהַפּוֹתוֹ.

(ה) שיבחו את עצמם. (ו) לא ישבו מעולם בהרכב דיינים.

ב. וְכִיצַד הוּא הַנְּדוּי? אֹמְרִין: 'פְּלוּנִי בְּשִׁמְתָא' [נידוי]; **וְאִם נִדְּהוּ בְּפָנָיו, אֹמְרִין: 'פְּלוּנִי זֶה'. וְהַחֲרָם, אֹמְרִין: 'פְּלוּנִי מִחֲרָם'. וְאַרְוֵר'** [יש] - **בּוּ אֵלָה** [קללה] **בּוּ שְׁבוּעָה, בּוּ נְדוּיָהּ.**

(ז) כאשר מחרימים אדם. (ח) המילה 'ארור' מבטאת קללה, שבועה או נידוי, ובאמירת 'ארור פלוני' ניתן לנדות אדם.

ג. פִּיצַד מִתִּירִין הַנְּדוּי או הַחֲרָם? אֹמְרִין לוֹ: 'שְׂרֵי' [מותר] לָךְ וּמְחֻל לָךְ; וְאִם הִתִּירוּהוּ שְׂלֵא בְּפָנָיו, אֹמְרִין: 'פְּלוּנִי, שְׂרֵי לוֹ וּמְחֻל לוֹ'.

ד. מָה הוּא הַמְּנַהֵג הַמְּנַהֵג שִׁינְהַג הַמְּנַהֵג בְּעִצְמוֹ, וְשִׁנְהִיגִין עִמּוֹ? מְנַהֵג אֶסוּר לְסַפֵּר [להסתפר] **וְלַכֶּסֶס** [את בגדיו] **כְּאֵבֶל כָּל יָמֵי נְדוּיוֹ, וְאִין מְזַמְנִין עָלָיו וְלֵא כּוֹלְלִין אוֹתוֹ בְּעִשְׂרָה לְכָל דְּבַר שְׂצָרִיף עֲשָׂרָה; וְלֵא יוֹשְׁבֵין עִמּוֹ בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. אֲבָל שׁוֹנָה** [=מלמד] **הוּא לְאַחֲרֵים, וְשׁוֹנִין לוֹ; וְנִשְׁפָּרִי, וְשׁוֹכְרֵי. וְאִם מֵת בְּנְדוּיוֹ - בֵּית דִּין שׁוֹלְחִין וּמְנַיְחִין אָנּוּן עַל אֲרוֹנוֹ, כְּלוּמַר שֶׁהֵן רוֹגְמִין אוֹתוֹ, לְפִי שֶׁהוּא מְבַדֵּל מִן הַצְּבוּר; וְאִין צְרִיף לוֹמַר, שְׂאִין מְסַפִּידִין אוֹתוֹ, וְאִין מְלוּיִן אֵת מִשְׁתּוֹ.**

(ט) אין מצרפים אותו לזימון בברכת המזון. (י) כמו חזרת הש"ץ, קדיש וקריאת התורה. (יא) משכיר את עצמו לעבודה אצל אחרים. (יב) אחרים לעבודה אצלו. (יג) של המנודה.

ה. יִתֵּר עָלָיו הַמְּחַרְסֵי - שְׂאִינוּ שׁוֹנָה לְאַחֲרֵים, וְאִין שׁוֹנִין לוֹ; אֲבָל שׁוֹנָה הוּא לְעִצְמוֹ, כְּדִי שְׂלֵא יִשְׁפַח תְּלִמּוּדוֹ. וְאִינוּ נִשְׁפָּר, וְאִין נִשְׁפָּרִין לוֹ; וְאִין נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין עִמּוֹ, וְאִין מְתַעֲסָקִין עִמּוֹ, אֵלָא מְעַט עֵסֶק, כְּדִי פְּרַנְסָתוֹ."

(יד) מי שהחרימו אותו בית דין. (טו) לא מוכרים או קונים ממנו דבר. (טז) לא משתתפים איתו בעסקיו. (יז) עבור מחייתו.

ו. מִי שִׁשֵּׁב בְּנְדוּיוֹיָהּ שְׁלֵשִׁים יוֹם, וְלֵא בִקֵּשׁ לְהַתִּירוֹ - מְנַדִּין אוֹתוֹ [פעם] **שְׁנֵי; וְשֵׁב שְׁלֵשִׁים יוֹם אַחֲרֵים, וְלֵא בִקֵּשׁ לְהַתִּירוֹ - מְחַרְמִין אוֹתוֹ.**

השנת הראב"ד
המכשיל את העור א"א כגון המכה
את בנו הגדול.

בְּחוּצָה לְאַרְץ; (יז) הַמְּכַשֵּׁל • אֵת

הַעוֹר [גורם לזולת רעה

ועבירה]; **(יח) הַמְּעַכֵּב**

הַרְבִּים מַלְעֲשׂוֹת מְצָרָה;

(יט) טַבַּח שְׂיֻצָאֵת

טְרַפָּה מִתַּחַת יָדוֹ; (כ) טַבַּח שְׂלֵא בְּדַק סְפִינוּ

לְפָנָי חֲכָם; (כא) הַמְּקַשֶּׁה עִצְמוֹ לְדַעַת

[=במודע]; **(כב) מִי שִׁגְרַשׁ**

אֵת אִשְׁתּוֹ, וְעוֹשֶׂה בֵּינוֹ

וּבֵינָהּ שְׁתַּפּוֹת אוֹ מִשָּׂא

וּמִתָּן, הַמְּבִיאִין לְהֵן

המנהג... נדוי א"א דבר זה הוציא ממעשה דריש לקיש הנהגה מנטר פרדיסא וכי אמר ליה הווא אדרכה ואמרו ליה שלו נדוי, ובחיי ראשי אין כאן פלפול כי הדברים שהווא מונה בית דין צריכין לנדוהו ובכי האי גונא לא היו בית דין נוקקין לנדוהו לר' שמעון בן לקיש אבל אותו שנידה והקפיד על כבודו נדוי נדוי.

לְהַזְדַּק זֶה לְזֶה, כְּשִׁיבּוֹאוֹ שְׁנִיחֵן לְבֵית דִּין מְנַדִּין אוֹתָן; (כג) • חֲכָם שִׁשְׁמוּעְתּוֹ רָעָה [יש שמועות שאינו נוהג כשורה]; **(כד) הַמְּנַהֵג • מִי שְׂאִינוּ חֵיב נְדוּי.**

(כט) עבד כנעני. (ל) תקנות החכמים. (לא) שיבוא לדין תורה. (לב) מתנות הכהונה - זרוע, לחיים וקיבה. (לג) מחוץ למקום בו חייבים לאכול אותם.

פֶּרֶק ז'

פרק זה עוסק בדיני נידוי וחרם ובהתרתם.

א. חֲכָם זָקֵן [מופלג] **בְּחֻקָּהּ, וְכֵן נִשְׂאֵא אוֹ אֵב בֵּית דִּין, שְׁפָרַח** [שחטא] - **אִין מְנַדִּין אוֹתוֹ בְּפִרְהֶסְיָא** [בעיבור] **לְעוֹלָם, אֵלָא אִם כֵּן עֲשֶׂה פְּרִירְעָם כֵּן נִבְט וְחִבְרֵיו. אֲבָל כְּשִׁחְטָא שְׂאֵר חֲטָאוֹת, מְלַקֵּין אוֹתוֹ בְּצוּנְעָה, שְׁנֶאמַר: "וְכִשְׁלַת הַיּוֹם, וְכִשְׁל גַּם נְבִיא עֲמָד לְלָהּ" 72 - אִף עַל פִּי שְׂכָשֵׁל, בַּסְּהוּ כְּלִלָּה. וְאֹמְרִים לוֹ: 'הַכְּבִדֵי וְשֵׁב בְּבֵיתְךָ'.**

(א) נשיא הסנהדרין. (ב) המשנה לנשיא. (ג) שחטאו והחטיאו את הרבים בעבודה זרה. (ד) שמור על כבודך.

וְכֵן כָּל תְּלָמִיד חֲכָמִים שְׁנִתְחַיֵּב נְדוּי - אֶסוּר לְבֵית דִּין לְקַפֵּץ וּלְנַדוֹתוֹ בְּמַהֲרָה, אֵלָא בּוֹרְחִין מְדַבֵּר זֶה וְנִשְׁמָטִין מִמֶּנּוּ. וְחֲסִידֵי הַחֲכָמִים הָיוּ מְשִׁתְּבָחִין, שְׂלֵא נִמְנוּ מְעוֹלָם לְנַדוֹת תְּלָמִיד חֲכָמִים, אִף עַל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ל) מחפש בסביבתו עשרה אנשים הבקיאים בהלכות. לא) עד מרחק ארבעה מיל (כ-4 ק"מ). לב) עשרה בקיאים גם במרחק פרסה. לג) עשרה ששונים משנה. לד) עשרה שיודעים לקרוא בתורה.

יג. מי שגדוהו בַּפְּנֵי, אֵין מְתִירִין לוֹ אֶלָּא בַּפְּנֵי; נְדוּהוּ שְׁלֵא בַּפְּנֵי, מְתִירִין לוֹ בֵּין בַּפְּנֵי בֵּין שְׁלֵא בַּפְּנֵי. וְאֵין בֵּין נְדוּי לְהַפְרָה פְּלוּם^ל, אֶלָּא מְנַדִּין וּמְתִירִין בְּרַגַע אֶחָד, כְּשִׁיחֹזֵר הַמְּנַדָּה לְמוֹטָב. וְאִם רָאוּ בֵּית דִּין לְהַנִּיחַ זֶה^י בְּנְדוּי פְּמָה שְׁנַיִם, מְנַיִחִין כְּפִי רִשְׁעוֹ.

לה) אין צורך להמתין בין הנדוי להפרה. לו) את המנודה. וכן אם ראו בית דין להחרים לזה לכתחלה^ל, ולהחרים מי שאוכל עמו ושותה עמו או מי שיעמד עמו בארבע אמות - מְתִירִימִין כְּדִי לִסְרוּ^ל, וכדי לעשות סגג לתורה^ט, עד שלא יפרצוה החטאים^כ.

לז) להחרים אדם ללא הקדמת נדוי לפני החרם. לח) לייסר את המותר. לט) למנוע פרצות בקיום תורה ומצוות. מ) כדי שלא יפרצו אותה הרשעים.

אף על פי שיש רשות להכם לנדות לכבודו, אינו שׁבַח לְתַלְמִיד חֻכְמִים לְהִנְהִיג עִצְמוֹ בְּדָבָר זֶה, אֶלָּא מְעַלִּים אֲזַנְיוֹ^{יא} מְדַבְּרֵי עִמִּי הָאֶרֶץ, וְלֹא יֵשִׁית לְבוֹ לְהֵן^{יב} - כְּעֵנֶן שְׂאֵמֵר שְׁלֵמָה בְּחֻכְמָתוֹ: "גַּם לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יְדַבְּרוּ, אֵל תִּתֵּן לְבָבְךָ"^{יג}.

מא) עושה עצמו כאילו אינו שומע. מב) לא יתייחס לדבריהם.

וכן הנה דרך חסידים הראשונים^{יג} - שומעין חרפתן^{יד}, ואינן משיבין^{טו}; ולא עוד, אלא שמוחלין למחרף וסולחין לו. וחכמים גדולים היו משתבחים במעשיהן הנאים, ואומרים שמעולם לא נדו אדם ולא החרימוהו לכבודן. וזו היא דרך של תלמידי חכמים, שראוי לילך בה.

יג) חסידים בדורות הקדומים. מד) שומעים אנשים המביישים אותם. מה) ולא עונים להם דבר.

במה דברים אמורים^{יז}? בשפזוהו או חרפוהו

השנת הראב"ד
ככמה . . לבדו א"א זה אינו כן אלא כחשבון המנדין כך צורך המתירין וכחשיבותן, ואפשר כל זה כשירצו להתירו תוך זמן הנדר אבל כשישלים הזמן כל שלשה או יחיד מומחה מתירים לו, א"נ כשנדרהו יחיד ואפילו אינו מומחה על דבר עבירה וכשילם לו הזמן מתירים לו כל שלשה או יחיד מומחה אבל נידוהו רבים צריכין רבים כמוחם להתירו.

יח) עברו עליו מיום הנדוי.
ז. • בַּכְּמָה [דיינים] מְתִירִין הַנְּדוּי או הַחֵרֶם? בְּשִׁלְשָׁה, אֶפְלוּ הַדְּיוֹטוֹת [שאינם חכמים בקיאים]; וְיָחִיד מְמַחֵה, מְתִיר הַנְּדוּי לְבִדּוֹ. וְיֵשׁ לְתַלְמִידֵי הַתֵּיבֵי הַנְּדוּי או הַחֵרֶם, וְאֶפְלוּ בְּמָקוֹם הַרְבֵּי.

יט) יש רשות לתלמיד חכם. כ) גם כאשר התלמיד נמצא ליד רבו.

ט. שְׁלֵשָׁה שָׁנָיו וְהִלְכוּ לְהֵיכָל, וְחֹזֵר זֶה^{יב} מְדַבֵּר שְׁנֵדוּהוּ בְּגִלְלוֹ - בְּאֵין שְׁלֵשָׁה אַחֵרִים, וּמְתִירִין לוֹ^{יג}. י. מִי שְׁלֵא יָדַע מִי נְדוּהוּ, יִלְךְ אַצֵּל הַנְּשִׂיא וְיִתִּיר לוֹ נְדוּי.

כא) שלושה דיינים שישבו יחד ונידו אדם ולאחר מכן חזר כל אחד למקומו. כב) האדם המנודה התחרט וחזר בתשובה. כג) את הנדוי.

יא. נְדוּי עַל תְּנַאֲיָה, אֶפְלוּ מִפִּי עִצְמוֹ^{יב} - צְרִיף הַפְּרָה^{יג}. תְּלִמִיד • חֻכְמִים שְׁנַדָּה [את] עִצְמוֹ, וְאֶפְלוּ נְדָה עִצְמוֹ עַל דַּעַת [בהסכמת] פְּלוּנִי, וְאֶפְלוּ עַל דָּבָר שְׁחִיב עָלָיו נְדוּיָה - הָרִי זֶה מִפֶּר לְעִצְמוֹ.

כד) אם נידו אדם והתנו שהנדוי יתקיים רק בתנאי מסוים. כה) אם האדם נידה והתנה את הנדוי על עצמו. כו) צריך להפר את הנדוי אף אם לא התקיים התנאי. כז) ולא נידה את עצמו בגלל שרצה להחמיר על עצמו.

יב. מִי שְׁנֵדוּהוּ בְּחֵלֶם, אֶפְלוּ יָדַע מִי נְדוּהוּ - צְרִיף עֲשֶׂרָה בְּנֵי אָדָם שְׁשׁוּנִין הַלְּכוֹת^{יב}, לְהַתִּירוֹ מְנַדוּי; וְאִם לֹא מְצָא^{יג}, טוֹרַח אַחֲרֵיהֶן עַד פְּרִסָּה^{יד}. לֹא מְצָא^{יב}, מְתִירִין לוֹ עֲשֶׂרָה שְׁשׁוּנִין מְשֻׁנָּה; לֹא מְצָא^{יג}, מְתִירִין לוֹ מִי שְׁיֹדְעִין לְקִרְוֹת בַּתּוֹרָה; לֹא מְצָא^{יד}, מְתִירִין לוֹ אֶפְלוּ עֲשֶׂרָה שְׂאֵינִן יוֹדְעִין לְקִרְוֹת. לֹא מְצָא בְּמָקוֹמוֹ עֲשֶׂרָה, מְתִירִין לוֹ אֶפְלוּ שְׁלֵשָׁה.

כח) בקיאים בהלכות. כט) במקומו עשרה בקיאים בהלכות.

73. קהלת, ז, כא.

אפילו שלשה: מדוע? - לק"ש ח"ז ע' 203.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כו) שְׁלֵא לְהַעֲבִיר לַמֶּלֶךְ; (כז) שְׁלֵא לְהַקִּים מִצֵּבָה; (כח) שְׁלֵא לְהַשְׁתַּחֲוֹת עַל אֶבֶן מְשֻׁפֵּית; (כט) שְׁלֵא לְטַע אֲשֶׁרָה; (ל) לֹאבֵד עֲבוּדָה זָרָה וְכָל הַנֶּעֱשֶׂה בַשְּׁבִילָה; (לא) שְׁלֵא לְהַנּוֹת בַּעֲבוּדָה זָרָה וּבְכָל מְשֻׁמְשֵׁיָהּ; (לב) שְׁלֵא לְהַנּוֹת בַּצִּפּוּי נֶעֱבֵד; (לג) שְׁלֵא לְכַרֵּת בְּרִית לְעוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה; (לד) שְׁלֵא לְחַן עֲלֵיהֶן; (לה) שְׁלֵא יִשְׁבוּ בְּאַרְצָנָהּ; (לו) שְׁלֵא לְהַדְמוֹת בְּמִנְהַגוֹתֶיהָ וּבְמַלְבוּשֶׁיהָ; (לז) שְׁלֵא לְנַחֵשׁ; (לח) שְׁלֵא לְקַסֵּם; (לט) שְׁלֵא לְעוֹנֵן; (מ) שְׁלֵא לְחַבֵּר חֶבֶר; (מא) שְׁלֵא לְדַרְשׁ אֶל הַמֵּתִים; (מב) שְׁלֵא לְשַׁאֵל בְּאוֹב; (מג) שְׁלֵא לְשַׁאֵל בְּיַדְעוֹנֵי; (מד) שְׁלֵא לְכַשֵּׁף; (מה) שְׁלֵא לְהַקִּיף פֶּאת רֹאשׁ; (מו) שְׁלֵא לְהַשְׁחִית פֶּאת זָקֵן; (מז) שְׁלֵא יַעֲדָה אִישׁ עַדֵי אִשָּׁה; (מח) שְׁלֵא תַעֲדָה אִשָּׁה עַדֵי אִישׁ; (מט) שְׁלֵא לְכַתֵּב קְצָקָע; (נ) שְׁלֵא לְהַתְגַּדֵּד; (נא) שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת קְרָחָה עַל מַת. וּבְאִוָּר כָּל הַמְצוּוֹת הָאֵלֹהִים - בַּפְּרָקִים אֵלֶּיךָ.

פֶּרֶק א

השתלשלות העבודה זרה מבריאת העולם עד ימי האבות.

א. בִּימֵי אֲנוּשׁ [בן שת בן אדם הראשון] טָעוּ בְּנֵי הָאָדָם טְעוֹת גְּדוֹלָה, וְנִבְעָרָה עֲצַת [נעשתה מטופשת דעתם של] חַקְמֵי אוֹתוֹ הַדּוֹר; וְאֲנוּשׁ עֲצָמוֹ, [והיה] מִן הַטּוֹעִים. וְזוֹ הָיְתָה טְעוּתָם: אָמְרוּ, הוֹאִיל וְהָאֵל בְּרָא פּוֹכְכִים אֵלֹהִים וְגַלְגָּלִים [גרמי שמים] אֵלֹהִים לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם, וַיִּתְּנֵם בְּמָרוֹם, חֵלֶק לָהֶם כְּבוֹד, וְהֵן שִׁמְשִׁין הַמְשֻׁמְשִׁין לְפָנָיו - רְאוּיֵין הֵם לְשַׁבְּחָם וּלְפַאֲרָם, וְלַחֲלֹק לָהֶם כְּבוֹד. וְזֶהוּ רְצוֹן הָאֵל בְּרוּךְ הוּא, לְגַדֵּל וּלְכַבֵּד [את] מִי שֶׁגִּדְלוֹ וּכְבֹדוֹ, כְּמוֹ שֶׁהִמְלִיךְ רוּחָהּ לְכַבֵּד עֲבָדָיו וְהַעוֹמְדִים לְפָנָיו, וְזֶה הוּא כְּבוֹדוֹ שֶׁל מֶלֶךְ.

(א) כמבואר בהרחבה בהלכות יסודי התורה. (ב) על ידי בני האדם.

בַּסֵּתֶר. אֲבָל תְּלַמֵּיד חַקְמִים שִׁבְּזוּהוּ אוֹ חֲרַפּוּ אָדָם בַּפְּרָהֶסְיָא, אֲסוּר לוֹ לְמַחֵל עַל כְּבוֹדוֹ. וְאִם מְחַל - נֶעֱנַשׁ, שָׁזָה בְּזִיוֹן תּוֹרָה^מ; אֲלֵא נוֹקֵם וְנוֹטֵר הִרְבֵּה^{מח} כְּנִחְשׁ^{מט}, עַד שִׁיבְקֵשׁ מִמֶּנּוּ מַחִילָה, וְיִסְלַח לוֹ.

(מו) שתלמיד חכם לא יגדה לכבודו. (מז) וכבוד התורה אינו מחול לעולם. (מח) זוכר תמיד את מעשי המחרף ומעניש אותו על כך. (מט) כשם שהנחש שומר טינה תמידית לאדם מאז חטא עץ הדעת.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

~ יום חמישי י"ג אדר ~

הַלְכוֹת עֲבוּדָה זָרָה וְחֻקוֹת הַגּוֹיִם

דיני עבודה זרה והעניינים הדומים לה.

יֵשׁ בְּכָלֶיךָ אַחַת וְחֻמְשִׁים מְצוּוֹת - שְׁתֵּי מְצוּוֹת עֲשֵׂה, וְתִשַׁע וְאַרְבָּעִים מְצוּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) שְׁלֵא לְפַנּוֹת אַחַר עֲבוּדָה זָרָה; (ב) שְׁלֵא לְתוֹר אַחַר הִרְהוּר הַלֵּב וְרֵאִית הָעֵינַיִם; (ג) שְׁלֵא לְגַדֵּף; (ד) שְׁלֵא יַעֲבֹד אוֹתָהּ כְּדָרֶךְ עֲבוּדָתָהּ; (ה) שְׁלֵא יִשְׁתַּחֲוֶה לָּהּ; (ו) שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל לְעַצְמוֹ; (ז) שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל אֶפְלוֹ לְאַחֵרִים; (ח) שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת צוּרוֹת אֶפְלוֹ לְנוֹאֵי; (ט) שְׁלֵא לְהַדִּיחַ אַחֵרִים אַחֲרֵיהֶּ; (י) לְשַׁרֵּף עִיר הַנִּדְחָת; (יא) שְׁלֵא לְבַנּוֹתָהּ; (יב) שְׁלֵא לְהַנּוֹת מִפֶּל מְמוֹנָהּ; (יג) שְׁלֵא לְהַסִּית יַחִיד לְעַבְדָּהּ; (יד) שְׁלֵא לְאַהֵב הַמַּסִּית; (טו) שְׁלֵא לַעֲזֹב שְׁנֵאָתוֹ; (טז) שְׁלֵא לְהַצִּילוֹ; (יז) שְׁלֵא לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת; (יח) שְׁלֵא יִמְנַע מִלְלַמֵּד עָלָיו חוֹבָהּ; (יט) שְׁלֵא לְהַתְנַבֵּא בְּשִׁמָּהּ; (כ) שְׁלֵא לְשַׁמַּע מִן הַמַּתְנַבֵּא בְּשִׁמָּהּ; (כא) שְׁלֵא לְהַתְנַבֵּא בְּשִׁקְרָה וְאֶפְלוֹ בְּשֵׁם ה'; (כב) שְׁלֵא לְגוֹר מִהַרְיַגַּת נְבִיא שִׁקְרָה; (כג) שְׁלֵא לְשַׁבַּע בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה; (כד) שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת אוֹב; (כה) שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת יַדְעוֹנֵי;

הַפְּנוּת לַשִּׁחוּת קוֹדֵשׁ

הלכות: . . הגויים: שמן המדויק של הלכות אלו - לקו"ש ח"כ ע' 14 ה'ע' 28. פרק א: סדר השתלשלות המאורעות המסופר בפרק זה מלמדנו בגדר איסור ע"ז - לקו"ש ח"י"ח ע' 184, ח"כ ע' 15, סה"ש תנש"א ח"א ע' 294. וזו הייתה טעותם: ביאור הטעות ושורשה - לקו"ש ח"א ע' 183, ח"י"א ע' 75, 145, חל"ח ע' 58.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ג אדר - הלכות עבודה זרה וחקות הגוים קמו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז) אלו הם מספר מקומות שיחדו אותם לעבודת אלילים.
והתחילו פוזבים [נביאי שקר] אחרים לעמד ולומר שהפוכב עצמו או הגלגל עצמו או המלאך דבר עמהם ואמר להם: 'עבדוני ככה וכך', והודיע להם דרך עבודתו, 'ועשו כה, ואל תעשו כה'.¹¹ ופשט דבר זה בכל העולם, לעבד את הצורות בעבודות משנות זו מזו, ולהקריב להן, ולהשתחות להן.

ח) ולא אמרו זאת בשם הקב"ה, כפי שאמרו נביאי השקר הראשונים.

וכיון שארכו הימים, נשתפח השם הנכבד והנורא מפני כל היקום ומדעתם, ולא הפירוהו; ונמצאו כל עם הארץ והנשים והקטנים, אינם יודעים אלא הצורה של עץ ואבן וההיכל של בנן, שנתחנכו מקטנותן להשתחות להן ולעבדן, ולהשבע בשמן. והחכמים שהיו בהם, כגון הפומרים וכיוצא בהן, מדמין שאין שם [בעולם] אלוה אלא הפוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגלגלם [לכבודם] ולדמותן [כצורתם]. אבל צור העולמים [הקדוש ברוך הוא], לא היה שם מכירו ולא יודעו, אלא יחידים בעולם, כגון חנוף ומתושלח ונח ושם ועבר. ועל דרך זו, היה העולם מתגלגל [מתפתח] והולך, עד שנוולד עמודו של עולם, שהוא אברהם אבינו עליו השלום.

ט) על חמישה אלו מובא בדברי חז"ל שהיו צדיקים. י) שהעולם הרוחני עומד עליו.

ג. כיון שנגמל [מחלב אמון] איתן זה"כ, התחיל לשוטט בדעתו [לחקור ולהתבונן] והוא קטן¹², ולחשב ביום ובלילה; והיה תמה: 'היאך אפשר, שהיה הגלגל הזה [של העולם] נוהג תמיד, ולא יהיה לו מנהיג? ומי יסבב אותו? לפי שאי אפשר שיסבב את עצמו! ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר, אלא [יהיה] משקע פאור פשדים בין עובדי עבודה זרה הטפשים.

כיון שעלה דבר זה על לבם, התחילו לבנות לפוכבים היכלות, ולהקריב להן קרבנות, ולשבתם ולפאורם בדברים, ולהשתחות למולם - כדי להשיג רצון הבורא [במצעות הכוכבים], בדעתם הרעה¹³. וזה היה עקר עבודה זרה [באותו דור].

ג) לפי דעתם המשובשת.

וכך היו אומרים עובדיה היודעים עקרה, לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא פוכב זה. הוא שיקמה אומר: "מי לא יראך מלך הגוים, פי לך אמת, פי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין פמוך, ובאחת יקערו ויכסלו, מוסר הכלים עין הוא!" - כלומר, הכל יודעים שאמתה הוא האל לבדך; אבל טעותם וכסילותם, שמדמים שזה ההכל רצונך הוא.

ד) אלא האמינו במציאותו של ה'. ה) אשר יש לחלוק כבוד לכוכבים ולהשתחות אליהם.

ב. ואחר שארכו הימים, עמדו בבני אדם נביאי שקר, ואמרו שהאל צוה להם ואמר להם: 'עבדו פוכב פלוני', או 'כל הפוכבים, והקריבו לו ונסכו לו כה וכך, ובנו לו היכל, ועשו צורתו כדי להשתחות לו כל העם, הנשים והקטנים ושאר עם הארץ'. ומודיע להם צורה שפדה מלבד [המציא], ואומר: 'זו היא צורת הפוכב הפלוני שהודיעוהו בנבואתו'.

ו) כל אחד מאותם הנביאים.

והתחילו על דרך זו לעשות צורות [כוכבים] בהיכלות ותחת האילנות ובראשי ההרים ועל הגבעות, ומתקבצים [כולם] ומשתחוים להם; ואומרים לכל העם, שזו הצורה מטיבה [למכבדים אותה] ומרעה [למכבדים אותה], וראוי לעבדה וליראה ממנה. והפומרים אומרים להם: 'שבעבודה זו תרבו ותצליחו', 'ועשו כה וכך, ואל תעשו כה וכך'.

1. ירמיה, י, ד"ח.

כיון שנגמל: מיד בלידתו - לקו"ש חל"ה ע' 69, סה"ש תנש"א ח"א ע' 131. איתן: ותיקף נגד כל העולם באמונתו - סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 76. בדעתו: ההתאמה עם ה' חמץ ומצה פ"ז ה"ד - לקו"ש ח"י ע' 83, הע' 41, 43, חכ"ה ע' 48, הע' 26, הגש"פ ע' פז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִהֲלֶךְ וְקֹרָא וּמְקַבֵּץ הָעַם מַעִיר לְעִיר וּמִמְמַלְכָה
לְמִמְמַלְכָה, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְאַרְצָן פְּנֵעוֹ, וְהוּא קֹרָא טו,
שְׁנֵאמַר: "וַיִּקְרָא שָׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם"².

(טו) נמרוד מלך בבל. (טז) לכולם לעבוד את ה'.

וְכִינּוֹן שֶׁהָיוּ הָעַם מִתְקַבְּצִין אֵלָיו וְשׂוֹאֲלִין לוֹ עַל
דְּבָרָיו, הָיָה מוֹדִיעַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי דַעְתּוֹ עַד
שֶׁיִּחְזַרְהוּ לְדֶרֶךְ הָאֱמֶת, עַד שֶׁנִּתְקַבְּצוּ אֵלָיו אֲלָפִים
וּרְכָבוֹת, וְהֵם אֲנָשֵׁי בֵּית אֲבָרָהָם. וְשָׁתַל בְּלִבָּם הָעֶקֶר
הַגָּדוֹל הַזֶּה טו, וְחָבַר בּוֹ סְפָרִים. וְהוֹדִיעוֹ לְיִצְחָק בְּנוֹ,
וַיֵּשֶׁב יִצְחָק מְלַמֵּד וּמְחַזֵּר [אנשים לדרך האמת]; וַיִּצְחָק
הוֹדִיעוֹ לְיַעֲקֹב וּמְנַהֵג לְלַמֵּד, וַיֵּשֶׁב [יעקב] מְלַמֵּד
וּמְחַזֵּר כָּל [האנשים] הַגְּלוּיִם אֲלֵיוֹ יח.

(יז) האמונה בה' ושלילת העבודה זרה. (יח) שהתחברו לדברים שלימד אותם.

וַיַּעֲקֹב אֶבְיָנוּ לְמַד בָּנוּי פְּלִם, וְהַבְּדִיל [מכולם את] לְוִי
וּמְנַהֵג רֹאשׁ, וְהוֹשִׁיבוֹ בִּישִׁיבָה לְלַמֵּד דֶּרֶךְ ה', וְלִשְׁמֹר
מִצְוֹת אֲבָרָהָם ט; וַיְצַו אֶת בָּנוּי שְׁלֹא יִפְסְקוּ מִבְּנֵי לְוִי
מְנַהֵג [להנחלת התורה], כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁתַּכַּח הַלְּמֹד.

(יט) שלא לעבוד עבודה זרה.

וְהָיָה הַדְּבָר הוֹלֵךְ וּמִתְגַּבֵּר בְּבָנֵי יַעֲקֹב וּבְנֵי לְוִי
עֲלֵיהֶם, וְנַעֲשֶׂת בְּעוֹלָם אִמָּה שֶׁהִיא יוֹדַעַת אֶת ה',
עַד שֶׁאַרְכּוּ הַיָּמִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, וְחָזְרוּ לְלַמֵּד
מִעֲשֵׂיהֶן וְלַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה כְּמוֹתֶן - חוּץ מִשְׁבֵּט
לְוִי, שֶׁעֲמַד בְּמִצְוֹת אָבוֹת; וּמַעוֹלָם לֹא עָבַד שְׁבֵט
לְוִי עֲבוּדָה זָרָה.

וְכַמְעַט קָט הָיָה כו, וְהָעֶקֶר שֶׁשָׁתַל אֲבָרָהָם נִעְקָר כח,
וְחֹזְרִין בְּנֵי יַעֲקֹב לְטַעוֹת הָעַמִּים וְהַעֲוִוֹתָן [אבדן]
[דרכם]. וּמֵאַהֲבַת ה' אוֹתָנּוּ, וּמִשְׁמֵרוֹ אֶת הַשְּׁבוּעָה ט
לְאֲבָרָהָם אֶבְיָנוּ ככ, עֲשֵׂה מִשֵּׁה ככ רַבְּנוּ וְרַבֵּן שֶׁל כָּל
הַנְּבִיאִים, וְשִׁלְחוּ כד.

(יא) אברהם אבינו. וכונה בדברי חז"ל בשם 'איתן', על שם אישיותו החזקה והתמדתו בחיבורו לדרך ה'. (יב) היה זה בהיותו בן 3 שנים.

וְאָבִיו וְאִמּוֹ וְכָל הָעַם עוֹבְדִים עֲבוּדָה זָרָה, וְהוּא
הָיָה עוֹבֵד עִמָּהֶם. וְלָבוּ מְשׁוּטֵט וּמְבִין [ומתבונן], עַד
שֶׁהִשְׁגִּיחַ דֶּרֶךְ הָאֱמֶת, וְהִבִּין קוֹ הַצִּדְקָה מִדַּעְתּוֹ
הַנְּכֹנָה; וַיִּדַע שֵׁישׁ שָׁם [במצאית] אֱלֹהֵי אֶחָד, וְהוּא
מְנַהֵג הַגְּלוּל, וְהוּא בְּרָא הַפֶּל, וְאִין בְּכָל הַנְּמַצָּא
[הבריאה] אֱלֹהֵי חוּץ מִמֶּנּוּ.

וַיִּדַע שֶׁפֶל הָעַם טוֹעִים, וְדָבַר שְׁגָרָם לָהֶם לְטַעוֹת,
זֶה שֶׁעוֹבְדִים אֶת הַכּוֹכָבִים וְאֶת הַצּוּרוֹת, עַד שֶׁאַבְד
הָאֱמֶת מִדַּעְתָּם י; וַיִּבֶן •
אֲרַבְעִים שָׁנָה הִפְרִי
אֲבָרָהָם אֶת בּוֹרְאוֹ.

בְּיוֹן שֶׁהִפְרִי וַיִּדַע, הַתְּחִיל לְהַשִּׁיב תְּשׁוּבוֹת [להקשות
קשות] עַל בְּנֵי אוּר כְּשֶׁדִים י, וְלַעֲרֹף דִּין [להתווכח]
עִמָּהֶם, וְלֹאמַר שִׁאִין זוֹ דֶּרֶךְ הָאֱמֶת, שֶׁאַתֶּם הוֹלְכִים
בָּהּ. וְשֹׁבֵר אֶת הַצִּלְמִים, וְהַתְּחִיל לְהוֹדִיעַ לָעַם,
שִׁאִין רְאוּי לַעֲבֹד אֱלֹהֵי הָעוֹלָם, וְלוֹ רְאוּי
לְהַשְׁתַּחֲוֹת וּלְהִקְרִיב וּלְנַסֵּף - כְּדִי שֶׁיִּפְרֹוּהוּ כָּל
הַבְּרוּאִים [בדורות] הַבָּאִים; וְרְאוּי לְאָבֵד וּלְשַׁבֵּר כָּל
הַצּוּרוֹת, כְּדִי שְׁלֹא יִטְעוּ בְּהֵן כָּל הָעַם, כְּמוֹ אֵלֹ
שֶׁהֶם מְדַמִּים שִׁאִין שָׁם אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי אֵלֹ.

(יג) אברהם הבין את הסיבות שגרמו לבני האדם לעבוד עבודה זרה. (יד) מקום מגוריו של אברהם.

בְּיוֹן שֶׁגָּבַר עֲלֵיהֶם [אברהם] בְּרִאיוֹתָיו, בִּקֵּשׁ הַמֶּלֶךְ טו
לְהַרְגוֹ; נַעֲשֶׂה לוֹ גַס [ניצל], וַיִּצָּא לְחָרֵן. וְהַתְּחִיל
לְעַמֵּד וּלְקָרוֹת בְּקוֹל
גָּדוֹל לְכָל הָעַם,
וְלְהוֹדִיעֵם שֵׁישׁ אֱלֹהֵי
אֶחָד לְכָל הָעוֹלָם, וְלוֹ
רְאוּי לַעֲבֹד. וְהָיָה •

השנת הראב"ד
והיה . . עולם א"א ותמה אני שהרי
היו שם שם ועבר איך לא היו
מוחזין, ואפשר כי מוחזים היו ולא
אירע להם שישברו את צלמיהם
לפי שהיו מתחבאים מהם עד שבא
אברהם ושבר צלמי אביו.

2. בראשית-וירא, כא, לג.

ובן ארבעים שנה: מדוע בחר רבינו בגירסא זו? – לקו"ש ח"כ ע' 13, 19. ביקש המלך להורגו: ביאור בענין מסירות נפש – לקו"ש ח"כ ע' 75. וכיון . . אליו: דיוק סדר הדברים על פי פנימיות הענינים – לקו"ש ח"כ ע' 59 והע' 53. שנתקבצו . . ורבות: אופן השפעת אברהם אבינו עליהם – לקו"ש ח"יח ע' 89 והע' 14. וחבר בו ספרים: לימוד מתוך הכתב לפני מ"ת – לקו"ש ח"כ ע' 183. ונעשית בעולם אומה: תהליך היות עם ישראל לעם החל בזמן האבות. הביאור – לקו"ש ח"ל ע' 58, ח"ל"א ע' 10, ח"ל"ו ע' 57. ומשמרו . . אבינו: בגלל מסירות נפש – לקו"ש ח"לב ע' 172.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כְּמִנְהַגּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְתֹאמַר שְׂרָאוּי לְהַשְׁתַּחֲוֹת לַהֵן וְלַעֲבָדָן. וּבְעֲנִין זֶה צְוָה וְאָמַר: "הַשְּׁמְרוּ לְכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם"⁴ - כְּלוּמַר, שְׁלֹא תִטְעוּ בְּהַרְהוּר הַלֵּב לַעֲבַד אֱלֹהִים, לְהִיוֹתֶן סָרְסוּר [מתוּךְ] בְּיַיְכֶם וּבִין הַבּוֹרָאִים.

כ) אם היו בני ישראל ממשיכים עוד זמן קצר עם טעות זו. כא) האמונה בה' הייתה נכחדת מן העולם. כב) לאחר עקידת יצחק נשבע ה' לאברהם שירבה את זרעו ושכל גויי הארץ יתברכו בו. כג) חנן ה' את משה בתכונות סגוליות והכשיר אותו לתפקידו הרם. כד) להדריך את בני ישראל בדרך האמת.

בִּיּוֹן שְׁנַתְנַבֵּא מֹשֶׁה רַבְּנוּ, וּבַחֲרָה ה' בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָהּ [לעולם], הַכְּתִירִין בְּמִצְוֹתָי⁵ וְהוֹדִיעֵן דְּרָף עֲבוֹדָתוֹ, וּמָה יִהְיֶה מִשְׁפָּט [דנין] עֲבוֹדָה זָרָה [פולחן לאל אחר] וְכָל הַטּוֹעִין אַחֲרֶיהָ.

כה) הקב"ה עיטר את עם ישראל ונתן להם את מצוות התורה.

ה) ובלעדיהם אין העולם יכול להתקיים. ו) על ידי הגלגלים והיסודות, חיים כל הנבראים בעולם. ז) במשך חיי הנבראים, הם מתהווים ומתפרקים חזרה ליסודות מהם הגיעו, כמבואר בהרחבה בהלכות יסודי התורה. ח) על כך מזהירה התורה ואומרת שאסור לעבוד לאף נברא ולחשוב שהוא מתווך בין שאר הנבראים לבורא.

ב. סְפָרִים רַבִּים חִבְרוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה⁶ בְּעֲבוֹדָתָהּ, הֵיאָף עֶקֶר עֲבוֹדָתָהּ וּמָה מִשְׁפָּטָיָהּ וּמַעֲשֵׂיהָ. צְוִנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁלֹא לִקְרוֹת בְּאוֹתֵן הַסְּפָרִים כָּלָל, וְלֹא נְהַרְהֵר בָּהּ, וְלֹא בְדַבֵּר מִדְּבָרֶיהָ. וְאִפְלוּ לְהַסְתַּפֵּל בְּדַמּוֹת הַצּוֹרֵה⁷ - אֲסוּר, שְׁנֹאמַר: "אֵל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים"⁵. וּבְעֲנִין זֶה נֹאמַר: "וּפֶן תִּדְרֹשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם לֵאמֹר, אֵיכָּה יַעֲבֹדוּ"⁶ - שְׁלֹא תִשְׁאֵל עַל דְּרָף עֲבוֹדָתָהּ הֵיאָף הִיא, וְאָף עַל פִּי שְׂאוֹן אִמָּה עוֹבֵד [אותה]; שְׂדַבֵּר זֶה גּוֹרֵם לָךְ לְהַפְנוֹת אַחֲרֶיהָ וּלְעֲשׂוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵן עוֹשִׂין, שְׁנֹאמַר: "וְאִעֲשֶׂה כֵן גַּם אֲנִי"⁷.

פָּרָק ב

עיקר איסור עבודה זרה, איסור קריאה בספריה ואיסור המדגף.

א. עֶקֶר הַצְּוִי בְּעֲבוֹדָה זָרָה, שְׁלֹא לַעֲבַד אֶחָד מִכָּל הַבּוֹרָאִים - לֹא מִלֵּאָף, וְלֹא גִלְגַּל, וְלֹא פּוֹכֵב, וְלֹא אֶחָד מֵאַרְבַּע הַיִּסּוּדוֹת⁸, וְלֹא אֶחָד מִכָּל הַנְּבִרָאִים מֵהֶם. וְאָף עַל פִּי שֶׁהַעֹבֵד יוֹדֵעַ שֶׁהוּא הוּא הָאֱלֹהִים, וְהוּא עוֹבֵד הַנְּבִרָא הַזֶּה עַל דְּרָף שֶׁעֲבַד אָנוּשׁ וְאֲנָשִׁי דוֹרוֹ תַחֲלֵהוּ - הֲרִי זֶה עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה.

א) ההבדל בין המלאכים, הגלגלים והכוכבים התבאר בהרחבה בהלכות יסודי התורה. מלאך הוא צורה רוחנית ללא גוף, הגלגלים הם תשעה גלגלים הנמצאים מעל הארץ, והכוכבים הם העצמים הזוהרים הנראים ברקיע. ב) אש, רוח, מים ועפר. ג) מארבעת היסודות שמחיבורם התהוו כל הנבראים בעולם, כמבואר בהרחבה בהלכות יסודי התורה. ד) וחושב שהעבודה הזרה היא רק ממוצע בינו לבין ה', כמבואר בתחילת הפרק הקודם.

וְעֲנִין זֶה, הוּא שֶׁהַזְהִירָה תוֹרָה עָלָיו וְאָמְרָה: "וּפֶן תִּשְׂא עֵינֶיךָ הַשְּׁמִימָה, וְרֵאִיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְגוֹ' אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ אִתָּם לְכָל הָעַמִּים"³; כְּלוּמַר, שְׁמָא תְּשׁוּט בְּעֵין לְבָבךָ [תהרהר], וְתִרְאֶה שְׂאֵלוֹ הֵן הַמְּנַהִיגִים אֶת הָעוֹלָם⁴, וְהֵם שֶׁחָלַק ה' אוֹתָם לְכָל הָעוֹלָם לְהִיוֹתֶן חַיִּים וְהוּיִם וְנַפְסָדִים [מתכלים]

ט) שנעשתה לשם עבודה זרה.

ג. וְכָל הַלְּאוּיִן הָאֱלוּיִם בְּעֲנִין אֶחָד הֵן, וְהוּא שְׁלֹא יִפְתָּה⁸ אַחֲרַ עֲבוֹדָה זָרָה; וְכָל הַנִּפְנָה אַחֲרֶיהָ בְּדִרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה, הֲרִי זֶה לֹקְהָ⁹.

י) שהזכרו בהלכות הקודמות, כמו "פן תשא עיניך השמימה", "השמרו לכם פן יפתה לבבכם" ועוד. יא) לא לחקור כיצד מייצרים אותה ולא ללמוד את דרך עבודתה. יב) לדוגמה, אם העבודה הזרה הייתה מכוסה והאדם הרים את הכיסוי כדי לראות את העבודה זרה, הוא עבר על איסור עבודה זרה על ידי עשיית מעשה, וחייב על כך מלקות.

וְלֹא עֲבוֹדָה זָרָה כְּלָבֵד הוּא שְׂאֲסוּר לְהַפְנוֹת אַחֲרֶיהָ בְּמַחֲשֶׁבָה, אֲלֵא כֵּן מַחֲשֶׁבָה שְׂגוֹרְמַת לוֹ לְאָדָם לַעֲקֹר עֶקֶר מַעֲקָרֵי הַתּוֹרָה¹⁰ - מְזַהְרִים אָנוּ שְׁלֹא

3. דברים ו' וזאתה, ד, יט. 4. דברים ע"ב, יא, טז. 5. ויקרא קדושים, יט, ד. 6. דברים י"א, יב, ל. 7. שם.

עיקר... זרה: גדר הציווי - לקו"ש ח"כ ע' 17. שלא לעבוד: גם אם בכונת הלב לא פונה אחריהם - לקו"ש ח"כ ע' 96. ספרים... בעבודתה: אם קרא רבינו בספרים אלו - לקו"ש ח"כ ע' 146. ולא... מדבריה: אם מותר להשתתף בויוכחים בנושאי אמונה - לקו"ש ח"כ ע' 293.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

להעלותה על לבנו, ולא נסיח דעתנו לַקְּדֵי וְנַחֲשֵׁב וְנִמְשָׁף אַחַר הַהִרְהוּרִי הַלְבִּיטִי; מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קָצְרָה [מגבלת], וְלֹא כֵל הַדַּעוֹת יְכוּלוֹת לְהַשִּׁיג הָאֲמַת עַל בְּרִיּוֹ [לתכליתה]; וְאִם יִמְשָׁף כֵּל אָדָם אַחַר מַחֲשָׁבוֹת לְבוֹ, נִמְצָא מַחְרִיב אֶת הָעוֹלָם לְפִי קֶצֶר דַּעְתּוֹ.⁸

(ג) לערער את יסודות האמונה. (יד) לא נרכז את מחשבתנו בהרהורי כפירה. (טו) הספיקות המנקרים בלב. (טז) על ידי מחשבותיו הכוזבות, עלול הוא להחריב את כל חיי החברה האנושית.

פִּיצְדֵי? פְּעָמִים יָתוּר [יחשוב] אַחַר עֲבוּדָה זָרָה יִי; וּפְעָמִים יַחֲשֵׁב בִּיחוד הַבוֹרָא, שְׁמָא [אחד] הוּא שְׁמָא אֵינּוּיט, מַה לְמַעְלָה מַה לְמַטָּה כֵּא, מַה לְפָנַי [לפני בריאת העולם] מַה לְאַחֵר [— באחרית הימים]; וּפְעָמִים [יחשוב] בְּנִבּוּאָה, שְׁמָא הִיא אֲמַת כֵּב שְׁמָא אֵינָה כֵּב; וּפְעָמִים [יחשוב] בַּתּוֹרָה, שְׁמָא הִיא מִן הַשָּׁמַיִם שְׁמָא אֵינָה. וְאֵינּוּ יוֹדַע הַמַּדּוֹת שֶׁיְדוֹן בְּהֵן עַד שֶׁיַּדַּע הָאֲמַת עַל בְּרִיּוֹ כֵּב; וְנִמְצָא יוֹצֵא [מגיע] לְיַדֵי מִינּוֹת [כפירה].

(ז) מהן המחשבות הגורמות לאדם ערער באמונה. (יח) ויחשוב שיש בה ממש. (יט) אלא ישנם אלוקים רבים. (כ) מה נמצא מעל הרקיע. (כא) מה נמצא מתחת לארץ. (כב) ומן השמים מוריעים לנביא הכל. (כג) והנביא בודה את הדברים מליבו. (כד) אינו יודע להתבונן כראוי בדברים אלו ולהגיע אל האמת.

עַל עֲנָן זֶה הַזְּהִירָה תּוֹרָה, וְנֹאמַר בָּהּ: "וְלֹא תַתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם, אֲשֶׁר אֲתֶם זִנִּים" 8 - כְּלוּמַר, לֹא יִמְשָׁף כֵּל אֶחָד מִכֶּם אַחַר דַּעְתּוֹ הַקָּצְרָה, וַיִּדְמָה שֶׁמַּחֲשָׁבְתוֹ מַשְׁגֵּת הָאֲמַת. כֵּן אָמְרוּ חֲכָמִים: "אַחֲרַי לְבַבְכֶם", זֶה מִינּוֹת; "וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם", זֶה זְנוּת. וְלֹא זֶה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא גוֹרֵם לְאָדָם לְטַרְדּוֹ מִן הָעוֹלָם הַבָּא, אֵין כּוֹ מַלְקוֹת כֵּב.

(כה) לא נענשים על עשייתו במלקות, משום שהוא לאו שאין בו מעשה.

ד. מִצּוֹת עֲבוּדָה זָרָה, כִּנְגֵד כֵּל הַמִּצְוֹת בְּלֵן הִיא, שֶׁנֹּאמַר: "וְכִי תִשְׁגוּ, וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כֵּל הַמִּצְוֹת וְגו'¹⁰" - וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מסורת ממש רבינו] לְמַדּוֹ, שֶׁבְּעֲבוּדָה זָרָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר כֵּב. הֵא לְמַדְתָּ, שְׁכַל

הַמּוֹדָה בְּעֲבוּדָה זָרָה - כּוֹפֵר בְּכֵל הַתּוֹרָה כְּלָה, וּבְכֵל הַנְּבִיאִים, וּבְכֵל מַה שֶׁנִּצְטוּוּ הַנְּבִיאִים, מֵאָדָם כֵּב וְעַד סוֹף הָעוֹלָם, שֶׁנֹּאמַר כֵּב: "מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהִלָּאָה לְדֹרֹתֵיכֶם"¹¹. וְכֵל הַכּוֹפֵר בְּעֲבוּדָה זָרָה, מוֹדָה בְּכֵל הַתּוֹרָה כְּלָה; וְהִיא עֶקֶר כֵּל הַמִּצְוֹת בְּלֵן.

(כו) ומכנה אותה 'כל המצוות'. (כז) מאדם הראשון, שאף הוא נצטווה במצוות על ידי ה' כלשון הפסוק "ויצו ה' אלוקים על האדם". (כח) בהמשך לפסוק "וכי תשגו" שבתחילת ההלכה.

ה. יִשְׂרָאֵל • שְׁעֵבֵד הַשְּׁנַת הָרֵאב"ד יִשְׂרָאֵל . . . דְּבַר א"א אֵעִפ"כ אֲסוּר לְאָבֵד מִמוֹנֵי בִידֵי מִיַּדֵי דֵהוּה אֲמָסוּר אֲבָל אִם נִשְׂא עוֹבֵדַת כּוֹכָבִים וְאֵין לוֹ זֹרַע כֶּשֶׁר וְדֹאֵי מוֹתֵר לְאָבֵדוֹ בִידֵים אוֹ לִישְׁלוֹ מִעֲצוּמוֹ. הַשְּׁנַת הָרֵאב"ד עֲבוּדָה זָרָה כֵּט - הָרִי הוּא כְּגוֹי לְכֵל דְּבָרֵי, וְאֵינּוּ כִּי־יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹבֵר עֲבָרָה שֵׁשׁ בָּהּ סְקִילָה לֹא; וּמְשַׁמֵּד [מומר] לְעֲבוּדָה זָרָה, הָרִי הוּא מְשַׁמֵּד לְכֵל הַתּוֹרָה כְּלָה לֵב.

(כט) אף אם עבד אותה רק פעם אחת. (ל) ולכן שחיתו פסולה, יינו נחשב יין נסך, והוא לא נחשב כאחד ממניין לדברי קדושה שנאמרים דווקא בעשרה אנשים. (לא) כמו מי שחילל שבת בכוונה, שנחשב עדיין יהודי לכל דבר. (לב) אדם העובד עבודה זרה רק פעם אחת, נחשב מומר בדיוק כמו אדם העובד עבודה זרה בקביעות.

וְכֵן הַמִּינִים כֵּב מִיִּשְׂרָאֵל, אֵינָן [נחשבים] כִּי־יִשְׂרָאֵל לְדָבָר מִן הַדְּבָרִים. וְאֵין מְקַבְּלִים אוֹתָם בַּתְּשׁוּבָה לְעוֹלָם לֵב - שֶׁנֹּאמַר: "כֵּל בְּאֵינָה [המינים והכופרים] לֹא יִשׁוּבוּן, וְלֹא יִשְׁיִגוּ אַרְחוֹת חַיִּים"¹². וְהַמִּינִים, הֵם הַתָּרִים אַחַר מַחֲשָׁבוֹת לְפָם בְּסִכְלוֹת, בְּדָבָרִים שֶׁאֲמַרְנוּ לֵב, עַד שֶׁנִּמְצָאוּ עוֹבְרִים עַל גּוֹפֵי תּוֹרָה [מצוות עיקריות] לְהַכְעִיס לֵב, בְּשֵׂאֵט בְּנַפְשׁ [כבוז ובזלזול] בְּיַד רְמָה [כעוות מצח], וְאוֹמְרִים שֶׁאֵין בָּזָה עוֹן. וְאֲסוּר לְסַפֵּר עֲמָהֵן לֵב, וְלְהִשָּׁבַע עֲלֵיהֶן תְּשׁוּבָה [ולתתוכח איתם] כְּלָל לֵב, שֶׁנֹּאמַר: "וְאֵל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתֵהּ"¹³. וּמַחֲשָׁבַת מִיָּן, לְעֲבוּדָה זָרָה לֵט.

(לג) בספר הערוך פירש, שמינים הם בני כת ידועה שנטו מדרך האמת וקראו לעצמם "מאמינים", וחז"ל קטעו את

8. במדבר-שלה, טו, לט. 9. ספרי, שלה, טו, לט. 10. במדבר-שלה, טו, כב. 11. שם, פסוק כג. 12. משלי, ב, יט. 13. שם, ה, ח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׂאֵר הַכְּנֻיִים, בְּאֶזְהָרָה נֵא. וַיֵּשׁ מִי שֶׁמְּפָרֵשׁ, שְׂאֵינוּ חֵיב אֶלָּא עַל שֵׁם יוֹד הִי וְאוֹ הֵיב; וְאֵינִי אוֹמֵר, שְׂעַל שְׂנֵינֵיהֶם הוּא נִסְקָל.

מה) יבטא בשפתיו. (מו) וכל שכן אם אומר את שם הויה. (מז) האסורים במחיקה, כפי שנמנו בפרק ו בהלכות יסודי התורה. (מח) כגון, שאומר 'כה שם פלוני את שם פלוני'. אך אם מברך את ה' מבלי שאמר את שם ה' בעצמו, אפילו אם בירך כתגובה לשם ה' שהוזכר על ידי אחרים, אינו חייב סקילה. (מט) אם בירך את השם באחד משבעה השמות הקדושים. (נ) אם בירך את השם בשאר הכינויים המתורים במחיקה. (נא) אינו נסקל, אך עובר על 'לא תעשה'. (נב) אך אם בירך את שם אדנות, אינו חייב סקילה. (נג) הן שם הויה והן שם אדנות.

ח. אֶזְהָרָה שֶׁל מְגַדֵּף מִנֵּין? שְׂנֵאָמֵר: "אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל"16. בְּכֹל יוֹם וְיוֹם דְּנִין [חוקרים] אֶת הַעֲדִים [ששמעו את המגדף] בְּכַנּוּי יְכֵה יוֹסִי אֶת יוֹסִינִי. נִגְמַר הַדִּין - מוֹצִיאִין [הדיינים] אֶת פֶּל הָאָדָם לַחוּץ, וְשׂוֹאֲלִים אֶת הַגְּדוּל שְׂבַעֲדִים וְאוֹמְרִים לוֹ: 'אָמַר מִה שְׂשִׁמַּעְתָּ בְּפִרוּשׁ' [בדיוק]! וְהוּא אוֹמְרִי, וְהַדִּינִים עוֹמְדִים עַל רִגְלֵיהֶם, וְקוֹרְעִין [בגדיהם] וְלֹא מֵאֲחִין [את הקרע לעולם]. וְהַעֵד הַשְּׂנֵי אוֹמֵר: 'אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ שְׂמַעְתִּי'17. וְאִם הָיוּ עֲדִים רַבִּים, צָרִיךְ פֶּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן לוֹמֵר: 'כְּזֶה [כ-] שְׂמַעְתִּי'18.

(נד) למרות שפסוק זה מדבר על קללת דיינים, לומדים מכך אזהרה גם על שמותיו הקדושים של ה'. (נה) לא מבקשים מהעדים שיאמרו במפורש מה שמעו, אלא משתמשים בכינוי לשם ה'. המילה 'יוסי' היא כינוי לשם ה', משום שיש בה ארבע אותיות כמו בשם הויה, ובנוסף הגימטריה שלה היא 86 כמו הגימטריה של שם אלוקים. הטעם שלא מזכירים את הגידוף במפורש הוא, על מנת לא להזכיר כל פעם שם שמים בקללה. טעם נוסף לכך הוא משום שמה ייצא המגדף זכאי בדיון, ואזי נמצא שהעדים הזכירו שם שמים לבטלה. (נו) הגיעה שעת פסיקת הדיון, ולצורך כך הדיינים צריכים לשמוע את תיאור הגידוף במדויק. (נז) כדי שלא ישמעו את הגידוף ברבים. (נח) העד אומר בדיוק את מה שמע מהמגדף. (נט) ואינו צריך להזכיר במפורש את דברי המגדף. (ס) על מנת לחייב אדם סקילה בבית דין נדרשת עדות של שני עדים, אולם כאשר עדים רבים מעידים על עווננו, אף אם אחד מהם נמצא פסול – כל

המילה וכינו אותם "מינים", מפני שיש בהם כמה סוגים ומינים. לדעת החכם לוי, מקור המילה 'מינים' הוא בערבית, ופירושה כזב. לפי דבריו, חז"ל כינו את הכופרים בשם "מינים", מפני שהם כוזבים ובעלי דעות כוזבות. (לד) אם הם חוזרים בתשובה, תשובתם מתקבלת ומועילה, אך לעולם הם לא ייחשבו כאנשים כשרים וצדיקים אף לאחר חזרתם בתשובה, משום שיתכן והם ישובו חזרה לכפירתם. (לה) בהלכה ג. (לו) את ה', ולא עבור תועלת או הנאה כלשהי. (לז) לשוחח איתם באריכות, כדי לא להימשך אחריהם. (לח) ואף על פי שחז"ל אמרו (אבות פ"ב, ד): "ודע מה שתשיב לאפיקורוס" – כוונתם היא לכופר גוי, אבל עם כופר יהודי אין להתווכח מפני שעל ידי הוויכוח הוא מתרחק מהתורה עוד יותר. (לט) כל מחשבתו היא רק בעבודה זרה, ולכן אם הוא שחט בהמה היא אסורה בהנאה כתקריבת עבודה זרה, ואם הוא כתב ספר תורה יש לשרוף את הספר.

ו. פֶּל הַמּוֹדֵה בְּעִבּוּדָה זָרָה שֶׁהִיא אֲמַת - אֵף עַל פִּי שְׂלֵא עֲבָדָה, הָרִי זֶה מְחַרֵּף וּמְגַדֵּף אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא; וְאֶחָד [ה-] הַעוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה, וְאֶחָד [ו-ה] הַמְגַדֵּף אֶת הַשֵּׁם - שְׂנֵאָמֵר: "וְהַנְּפֹשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיַד רָמָה [ל-עבוד עבודה זרה], מִן הָאֶזְרָח וּמִן הַגֵּר - אֶת ה' הוּא מְגַדֵּף מֵא14. לְפִיכֵף תוֹלִין [על עין] עוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה כִּי, כְּמוֹ שְׂתוֹלִין אֶת הַמְגַדֵּף כִּי, וְשְׂנֵינֵיהֶם נִסְקָלִין [לפני התליה].

וּמִפְּנֵי זֶה פְּלִלְתִּי דִּין הַמְגַדֵּף בְּהִלְכוֹת עִבּוּדָה זָרָה כִּי, [משום] שְׂשְׂנֵינֵיהֶן כּוֹפְרִין בְּעֵקֶר הֵן.

(מ) שווים בחומרת העבירה והעונש המגיע להם. (מא) הפסוק משווה את עובד עבודה זרה למגדף. (מב) לאחר שסוקלים אותו, תולים אותו על עץ עד שקיעת החמה ורק לאחר השקיעה הוא נקבר, בשונה משאר הנסקלים שנקברים מיד לאחר הסקילה. (מג) שעליו נאמר בתורה במפורש שלאחר הסקילה תולים אותו על עץ עד השקיעה. (מד) למרות שהמגדף אינו עובד עבודה זרה.

ז. וְאֵלוּ הֵן דִּינֵי הַמְגַדֵּף: אֵין הַמְגַדֵּף חֵיב סְקִילָה, עַד שְׂיַפְרֵשׁ19 אֶת הַשֵּׁם הַמִּיחָד שֶׁל אַרְבַּע אוֹתוֹת שֶׁהוּא אֶלֶף דָּלֶת נוּן יוֹד מוֹ, וְיִכְרַף [י-קלל - בלשון נקיה] אוֹתוֹ בְּשֵׁם מִן הַשְּׂמוֹת [הקדושים של הקדוש ברוך הוא] שְׂאֵינָם נִמְחָקִין מוֹ - שְׂנֵאָמֵר: "וְנִקֵּב שֵׁם ה' - מוֹת יוֹמָת כִּחֵ"15, עַל הַשֵּׁם הַמִּיחָד חֵיב סְקִילָה מֵט; וְעַל

14. במדבר-שלח, טו, ל. 15. ויקרא-אמור, כד, טז. 16. שמות-משפטים, כב, כז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(א) ולא היה אנוס. (ב) ולא היה שוגג. (ג) לא זוכה לחיי העולם הבא. (ד) העדים התרו בעובר העבירה, לפני שעשה אותה, על חומרת העבירה והעונש שיקבל על מעשהו. (ה) לא ידע שאסור לעבוד עבודה זרה, או שלא ידע שהעונש על עבודה זרה הוא כרת. (ו) שעירת עיזים הבאה בקביעות על חטא עבודה זרה בשוגג ואין הדבר תלוי במצבו הכלכלי של החוטא, בשונה מחטאים אחרים.

העדות מתבטלת, ולכן כל אחד מהם צריך להעיד על דברי המגדף.

ט. מְגַדֵּף שֶׁחָזַר בּוֹ בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּר [פרק זמן של אמירת "שלום עליך רבי"], **אֵינוֹ כְּלוּם¹⁸, אֶלָּא פִּיּוֹן שֶׁגִּדֵּף בְּעֵדִים** [בפני שני עדים], **נִסְקָל. מִי שֶׁגִּדֵּף אֶת הַשֵּׁם בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה, קִנְאִין¹⁹ פּוֹגְעִין בּוֹ וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ. וְאִם לֹא הִרְגוּהוּ קִנְאִים, וּבֵא [מגדף זה] לְבֵית דִּין - אֵינוֹ נִסְקָל; עַד שֶׁיִּבְרַךְ בְּשֵׁם מִן הַשְּׁמֹת הַמִּתְחַדִּים²⁰.**

ב. עֲבוּדוֹת הַרְּפָה קָבְעוּ עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, לְכָל צִלְמוֹ וְצִלְמוֹ וְלְכָל צוּרָה וְצוּרָה, וְעֲבוּדַת זֶה אֵינָה פְּעוּדַת זֶה - כַּגֹּן פְּעוּרִי, שֶׁעֲבוּדָתוֹ שִׁפְעָר אָדָם עֲצָמוֹ לוֹ [יעשה את צרכיו לפניו]; **וּמַרְקוּלִים, שֶׁעֲבוּדָתוֹ שִׁפְזָרָק לוֹ אֲבָנִים, אוֹ יִסְקָל [מיסלק] מִלְּפָנָיו אֲבָנִים²¹. הַרְּפָה עֲבוּדוֹת כַּגֹּן אֵלוֹ תִּקְנֵנוּ לְשֹׂאֵר צִלְמִים.**

(סא) בדרך כלל אדם יכול לחזור בו בתוך כדי דיבור, אך מגדף לא יכול לחזור בו, משום שעוון חמור כל כך ודאי נעשה במחשבה ובכוונה. (סב) צדיקים נלהבים המקנאים את קנאת ה' בשעה שהם רואים את מעשה העבירה, כמו פנחס שהרג את זמרי. (סג) כמבואר בהלכה ז.

(ז) פסל העשוי מעץ, אבן או מתכת. (ח) דמות המצוירת או העשויה מכל חומר אחר. (ט) בעל פעור המוזכר בתורה. (י) אליל עשוי מאבן שהיו מקימים בצומת דרכים שידו הייתה מורה את כיוון הדרך, והעוברים והשבים שם היו משליכים אבנים לכבוד האליל. (יא) ובכך הוא מפנה מקום לאנשים אחרים שיוכלו לזרוק שם אבנים לכבוד האליל.

י. כָּל [אדם] הַשּׁוֹמֵעַ בְּרִפְתַּת הַשֵּׁם, חֵיב לְקַרְעַ [את בגדיו]; וְאֶפְלוּ עַל בְּרִפְתַּת הַכְּנֹוֹיִס²² חֵיב לְקַרְעַ; וְהוּא, שִׁישְׁמַעְנָה מִיִּשְׂרָאֵל [מיהודים]. **וְאֶחָד הַשּׁוֹמֵעַ, אוֹ הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַשּׁוֹמֵעַ** [חייב לקרוע]. **אֲבָל הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַגּוֹי, אֵינוֹ חֵיב לְקַרְעַ; וְלֹא קָרַע אֲלֵלִיקִים וְשִׁבְנָא** [כשמעו את דברי הנאצה של רבשקה, שר צבא אשור] **אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁרַבְשָׁקָה מְשַׁמֵּד הִיָּה.** [יהודים]

לְפִיכָה, הַפּוֹעֵר עֲצָמוֹ לְמַרְקוּלִים, אוֹ שִׁזְרַק אֶבֶן לְפַעוּר - פְּטוּר; עַד שֶׁיַּעֲבֹד אוֹתוֹ דֶּרֶךְ עֲבוּדָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת אֱלֹהֵיהֶם, וְאֶעֱשֶׂה בָּן גַּם אֲנִי²³". **וּמִפְּנֵי זֶה הֶעֱנָן, צְרִיכִין בֵּית דִּין לִידַע דְּרִכֵּי הָעֲבוּדוֹת²⁴; שֶׁאִין סוֹקְלִין עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, עַד שֶׁיַּדְעוּ שֶׁזֶּוּ הִיא דֶּרֶךְ עֲבוּדָתָהּ.**

(סד) אם שמע אדם מברך את אחד הכינויים של ה', כמו 'רחום' או 'חנון'.

(יב) התורה אסרה לעבוד את העבודה הזרה רק כדרך עבודתה. (יג) של כל האלילים למיניהם.

כָּל הָעֵדִים וְהַדְּנָיִים סוֹמְכִים אֶת יְדֵיהֶם אֶחָד אֶחָד עַל רֹאשׁ הַמְּגַדֵּף, וְאוֹמְרֵ לוֹ: 'דְּמָךְ בְּרֹאשְׁךָ, שֶׁאַתָּה גְּרַמְתָּ לָךְ'. וְאִין בְּכָל הַרוֹגֵי בֵּית דִּין, מִי שֶׁסּוֹמְכִים עָלָיו, אֶלָּא מְגַדֵּף בְּלִבָּד, שֶׁנֶּאֱמַר [בנו]: "וְסִמְכוּ כָּל הַשְּׁמַעִים אֶת יְדֵיהֶם²⁵".

ג. וְאִזְהָרָה שֶׁל עֲבוּדוֹת אֵלוֹ וְכִיּוּצָא בְּהֵן²⁶, הוּא שֶׁפְּתוּב: "וְלֹא תַעֲבֹדֵם²⁷".

(יד) הכלל הוא שאין עונשים אלא אם כן מזהירים, ולכן, אין להעניש אדם על עבירה, אף אם נאמר עונש בתורה על עבירה זו, אם התורה לא הזהירה על כך. העונש על עבודה זרה מפורש בפסוק "וסקלתם באבנים ומתו", וכאן מבאר רבינו איפה מופיעה בתורה האזהרה על איסור עבודה זרה. (טו) את כל מיני עבודה זרה.

פֶּרֶק ג'

העונש על עבודה זרה ודיני עשיית אליל וצורות לנוי.

א. כָּל הָעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה בְּרִצּוֹנוֹ²⁸ בְּזוּזֵי, חֵיב כְּרֵת²⁹; וְאִם הָיָה שֵׁם [בשעת מעשה העבירה] **עֵדִים וְהִתְרָאָהוּ, נִסְקָל. וְאִם עָבַד בְּשִׁגְגָה³⁰, מְבִיא [קרבן] חֲטָאת קְבוּעָה.**

בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים³¹? בְּשֹׂאֵר עֲבוּדוֹת, חוּץ מִמִּשְׁתַּחְוֶה וְזוֹבְחַ [שוחט ומקריב] וּמְקַטֵּר [קטורת]

17. ויקרא-אמור, כד, יד. 18. דברים-ראה, יב, ל. 19. שמות-יתרו, כ, ד. 20. שמות-משפטים, כב, יט.

הפניות לשיחות קודש ❖ הפניות המיוחדים: בענין קדושת השמות - לק"ש ח"ו ע' 56. צריכין . . . העבודות: הביאור בזה - סה"ש תנשא ח"א ע' 368. בנושא לימוד חכמות חיצוניות וחכמות ע"ז - לק"ש ח"ב ע' 196.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וּמְנַסְף^י; אֶבֶל הַעֹבֵד בְּאֶחַת מֵאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת אֵלוֹ לְאֶחָד מִפֶּל מֵיַיִן עֲבוֹדָה זָרָה - חֵיב, וְאִף עַל פִּי שְׂאִין דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתוֹ בְּכָף. פִּיֶּצֵד? הֲרֵי שְׂנַסְף לַפְעוֹר אוֹ שְׂזַבַּח לְמַרְקוּלִיס - חֵיב, שְׂנַאָמְרָ: "זִבַּח לְאֱלֹהִים יִחָרֵם" [יומת]²⁰.

טז) שאין העובד עבודה זרה חייב אלא אם כן עבד אותה דרך עבודתה. יז) שהן העבודות המיוחדות שהיו בבית המקדש. יח) לשון הפסוק היא לא "עובד לאלקים בזביחה" אלא "זבח לאלקים", ומכך מובן שכוונת הפסוק היא אף לעבודה זרה שאין דרך עבודתה בזביחה.

זְבִיחָה בְּכֹלל [שאר] עֲבוֹדוֹת הַיְהוָה, וְלִמָּה יֵצֵאת [ופורטה במיחת] ? לומר לך: מה זְבִיחָה מִיְחַדָּת שְׁעוֹבְדֵין בָּהּ לְשֵׁם [בבית המקדש], וְחֵיב הַזֹּבַח לְאֵל אַחֵר סְקִילָה עֲלֶיהָ, בֵּין הַיְהוָה דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ בְּזִבְיָהּ, אוֹ אֵינָה בְּזִבְיָהּ; אִף כֹּל עֲבוֹדָה שֶׁהִיא מִיְחַדָּת לְשֵׁם יי - אִם עֵבֵד בָּהּ לְאֵל אַחֵר, בֵּין שֶׁהַיְהוָה דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ בְּכָף יי בֵּין שֶׁאֵינָה בְּכָף - חֵיב עֲלֶיהָ יי. לָכֵן נֶאֱמַר יי: "לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר"²¹, לְחֵיב עַל הַהִשְׁתַּחֲוּיָה, אֲפֹלוֹ אֵין דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתוֹ בְּכָף. וְהוּא הַדִּין לְמַקְשָׁר, וּמְנַסְף יי; וְזִרְק [דם] וּמְנַסְף - אֶחָד הוּא יי.

יט) כמו מקטיר ומנסף. כ) לימוד זה הוא בדרך אחת משלש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן: כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד (כמו 'זביחה' בהלכה זו), לא ללמד (רק) על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא (אף על הקטרה וניסוך הדומים לזביחה בכך שהן עבודות מיוחדות שהיו בבית המקדש). כא) הלימוד הקודם היה על עבודות זביחה, הקטרה וניסוך, אשר הן עבודות מיוחדות שהיו בבית המקדש. אולם, בתחילת ההלכה התבאר אשר גם המשתחויה לעבודה זרה חייב אף אם אין דרך עבודתה בכך למרות שהשתחויה היא לא מהעבודות המיוחדות שהיו בבית המקדש, ולכן דרוש לימוד נוסף לחייב על השתחויה. כב) כבר נאמר במקום אחר, שאין להשתחוות לעבודה זרה ('ויעבדו אלקים אחרים וישתחו להם'), וייתור הפסוק מלמדנו, אשר על השתחויה לעבודה זרה חייבים אף אם אין דרך עבודתה בכך. כג) אותם לומדים מהפסוק 'זבח לאלקים יחרם' כמבואר לעיל. כד) איסור ניסוך לעבודה זרה כולל הן איסור זריקת דם והן איסור ניסוך יין, ששתי עבודות אלו היו בבית המקדש.

ד. סֵפֶת לָהּ [נתן בפיה] צוֹאָה, אוֹ שְׂנַסְף לָהּ עֵבִיט שֶׁל מִיַּיִן רַגְלִים [כּוֹלֵי לְצִרְכִּים] - חֵיב יי.

השנת הראב"ד

שחט . . . בכך א"א אין הדעת מקבלת כל זה, וכי שחיתת חגב או שחיתת בהמה מחוסרת אבר פחותים הם מספיקת צואה ומניסוך מי רגלים, אלא מראין הדברים שהחכמים שפוטרון בשחיתת חגב אין להם תולדות בעבודת כוכבים ומי שפטר במחוסרת אבר ג"כ ס"ל כחכמים, אבל רב יהודה ורב נחמן אליבא דרב סבירא להו כו' יהודה וכתנא דספת וכן הלכתא דכל כעין זביחה וזריקה של פנים המשתברים חייב אפילו שלא כדרכה, וכשאמר רב יהודה עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל לא שיהא עבודתה לא בשבירה ולא בזריקה אלא בענין אחר ורבותא קאמר דאע"ג דעבודתה במקל זרק מקל לפניה פטור הואיל ואין עבודתה בזריקה ואינה משתברת.

שְׁחַט • לָהּ חֵגֵב - פֶּטוּרִי, אֲלֵא אִם פֶּן הֵיטָה עֲבוֹדָתָהּ בְּכָף; וְכֵן אִם שְׁחַט לָהּ בְּהֵמָה מִחֲסֵרֵת אֲבְרָכִי - פֶּטוּרִי, אֲלֵא אִם פֶּן הֵיטָה דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ בְּכָף.

כה) מעשים אלו נחשבים כעבודת הזריקה, ועוברים בכך על איסור אף אם אין דרך העבודה של העבודה זרה בכך. כו) בחגבים אין שחיטה, לכן לא נכלל הדבר באיסור זביחה. כז) הפסולה

להקרבה בבית המקדש. כח) משום שהיא פסולה להקרבה אף אצל אומות העולם. אולם, אם שחט לעבודה זרה בהמה בעלת מום שאינה מחוסרת אבר, אף שהיא פסולה להקרבה בבית המקדש בכל זאת עוברים על איסור עבודה זרה בשחיטה זו משום שהיא ראויה להקרבה אצל אומות העולם.

עֲבוֹדָה זָרָה שְׁעוֹבְדֵין אוֹתָהּ [מכים לפני] בְּמַקֵּל - שְׁבַר מַקֵּל בְּפִנְיָה - חֵיב יי, וְנֶאֱסַרְתִּי. זֶרֶק מַקֵּל לְפִנְיָה - חֵיב יי, וְאֵינָה נֶאֱסַרְתִּי [בהנאה]; [משום] שְׂאִין זְרִיקַת הַמַּקֵּל בְּעֵין זְרִיקַת הַדָּם יי, שֶׁהֲרֵי הַמַּקֵּל [נשאר] כְּמוֹת שְׁהוּא, וְהַדָּם מִתְפָּזֵר.

כט) משום שהשבירה דומה לשחיטה וזביחה. ל) העבודה זרה נאסרת בהנאה, כמבואר להלן בפרק ז. לא) אם דרך עבודתה בכך. לב) וההלכה היא שרק בעשיית העבודות המיוחדות שהיו בבית המקדש שהן זביחה, ניסוך והקטרה, העבודה הזרה נאסרת בהנאה.

הַמַּקֵּבֵל עָלָיו אֶחָד מִפֶּל מֵיַיִן עֲבוֹדָה זָרָה יי בְּאֵלוֹהֵי, חֵיב סְקִילָה יי; אֲפֹלוֹ הַגְּבִיחַ לְבִנְהָ יי וְאָמַר לָהּ: 'אֵלֵי אַתָּ', וְכֹל פִּיּוּצָא בְּדַבּוּר זֶה - חֵיב יי; וְאֲפֹלוֹ חָזַר בּוֹ בְּתוֹךְ כְּדֵי דַבּוּר, וְאָמַר: 'אֵין זֶה אֵלֵי' - אֵין חֲזַרְתּוֹ כְּלוּם יי, אֲלֵא נִסְקָל.

לג) הקיימות בעולם. לד) כעובד עבודה זרה. לה) שאינה שייכת לעבודה זרה. לו) משום שבדיבורו והגבהתו, הפך את האבן לעבודה זרה. לז) כפי שהתבאר בפרק ב לענין מגדף.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לֹא יִשׁוּחַ [=יִתְכַּוֵּן] וְיִטְלֹנוּ, מִפְּנֵי שְׁנֵרָאָה כְּמִשְׁתַּחְוֶה לָהּ²¹; נִתְפָּזְרוּ לוֹ מְעוֹת בְּפָנֶיהָ - לֹא יִשׁוּחַ וְיִטְלֹם, מִפְּנֵי שְׁנֵרָאָה כְּמִשְׁתַּחְוֶה לָהּ; אֵלָּא יֵשֵׁב [על הקרקע], וְאַחֲרָיָהּ כְּיִטְלֵהָ [את המעות].

(מו) אך אם אינו נראה כמשתחוה לה, כגון שמפנה את גבו לעבודה זרה, מותר הדבר.

ח. פְּרֻצוּפוֹת [פסלי פנים] הַמְקַלְחוֹת מַיִם [מפיהם] בְּפָנֶיהָ עֲבוּדָה זָרָה²² - לֹא יִנִּיחַ פִּיּוֹ עַל פִּיהֶן וְיִשְׁתָּהּ, מִפְּנֵי שְׁנֵרָאָה כְּמִנְשֵׁק לְעֲבוּדָה זָרָה.

(מז) והם עצמם אינם עבודה זרה.

ט. • הַעוֹשֶׂה עֲבוּדָה

זָרָה לְעַצְמוֹ - אֵף עַל פִּי שְׂלֵא עֲשָׂאָה בְּיָדוֹ [אלא בהזמנה מבעל מלאכה], וְאֵף עַל פִּי שְׂלֵא עֲבָדָה - לִזְקָה, שְׁנֵאָמַר: "לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה"²³. וְכֵן הַעוֹשֶׂה עֲבוּדָה זָרָה בְּיָדוֹ לְאַחֲרֵים - אֶפְלוּ עֲשֶׂה אוֹתָהּ לְגוֹי - לִזְקָה, שְׁנֵאָמַר: "וְאֵלֵהי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לְכֶם מִח"²⁴. לְפִיכָף, הַעוֹשֶׂה עֲבוּדָה

השנת הראב"ד

העושה . . לוקח א"א קשיא לי אמאי לוקח והלא לאו שבכללות הוא מי לא אמרינן במגפף ומנשק אינו לוקח עליה משום דהוה ליה לאו שבכללות שכלל עבודות הרבה בלא תעבדם והכא נמי כל התמונות בלאו אחד, ותו קשיא לי מאי דאמרינן במגפף ומנשק וכי דלא לקי עליהו ובתוספתא דמכות דקא חשיב הלוקים קא חשיב הסך והמקנת המגפף והמגרד אלמא לקי, והקושיא הראשונה אפשר לתרצה דשאני עבודות אלו כיון דאינם עבודת פנים דאפליגו מזביחה דכתיב זוכח לאלהים יתום וכלהו שאר עבודות כללינהו הכא לאסור בלא תעבדם הוי לאו שבכללות אבל ענין עשיית פסל וכל תמונה בעבודת כוכבים אחת היא.

זָרָה בְּיָדוֹ לְעַצְמוֹ, לִזְקָה שְׁתִּימֵט²⁵.

(מח) אין כוונת הפסוק לעושה עבודה זרה לעצמו שהרי כבר נאמר "לא תעשה לך פסל כל תמונה", אלא אף לעושה עבודה זרה לאחרים. (מט) משום עושה עבודה זרה, ומשום עושה עבודה זרה לעצמו.

י. אָסוּר לַעֲשׂוֹת צוּרוֹת לְנוֹאֵי, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינָה עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֵאָמַר: "לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי, אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לְכֶם"²⁵ - פְּלוּמַר, צוּרוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב שֶׁהֵן לְנוֹאֵי, בְּדֵי שְׂלֵא יִטְעוּ בְּהֵן הַטּוֹעִים וְיִדְמוּ שֶׁהֵם לְעֲבוּדָה [זרה]. וְאִין אָסוּר לְצוּר לְנוֹאֵי, אֵלָּא צוּרַת הָאָדָם בְּלְבָדֵי.

(נ) האיסור הוא לצור צורת אדם שלימה, אך צורת ראש ללא גוף או גוף ללא ראש, מותרת.

ה. הַעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה כְּדִרְכָּהּ, וְאֶפְלוּ עֲשֶׂה דִרְךָ בְּזִיּוֹן [התכוון לבוותה] - חֵיב. כִּיצַד? הַפּוֹעֵר עַצְמוֹ לַפְעוּר כְּדֵי לְבִזּוֹתוֹ, אוֹ זֶרֶק אֶבֶן לְמַרְקוּלִים כְּדֵי לְבִזּוֹתוֹ²⁶ - הוֹאִיל וְעֲבוּדָתוֹ בְּכָף - חֵיב, וּמִבִּיא קְרִיבָן עַל שְׁגָתוֹ לֵט.

(לח) אף עובדי עבודות זרות אלו מאמינים שרצונן במעשים הללו, אך הוא מתכוון לבוותן ולא לעשות את רצונן. (לט) אך לא חייב מיתה או כרת אם עשה זאת במזיד, משום שהוא חשב שהדבר מותר. ויש מפרשים, שהוא חייב מיתה או כרת אם עשה זאת במזיד, והחידוש בהלכה זו הוא שאף אם עשה זאת בשוגג הוא חייב בקרבן.

ו. הַעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה מֵאַהֲבָה, כְּגוֹן שֶׁחֲשַׁק בְּצוּרָה זוֹ מִפְּנֵי מְלֶאכְתָּהּ שֶׁהֵיחָה נֶאֱחָה בְּיִתְרוֹ, אוֹ שֶׁעֲבָדָה מִיִּרְאָתוֹ לָהּ, שְׁמָא תַרְעֵ לוֹ כְּמוֹ שֶׁהֵן מְדַמִּים עוֹבְדֵיהָ שֶׁהִיא מְטִיבָה [לעובדים אותה] וּמְרַעָה [לכופרים בה] - אִם קִבְּלָה עָלֶיהָ בְּאֵלֶיהָ²⁷, חֵיב סְקִילָה;

וְאִם • עֲבָדָה כְּדִרְךָ הַשְּׁנַת הַרְאֵב"ד עֲבוּדָתָה אוֹ בְּאֵחַת מְאַרְבַּע עֲבוּדוֹת²⁸ מֵאַהֲבָה (או מִיִּרְאָה²⁹), פְּטוּר.

(מ) ועבד אותה מתוך קבלה שהיא האלוקים שלו. (מא) שהן השתחויה, זביחה, הקטרה וניסוך, כמבואר בהלכה ג. (מב) אך לא מתוך קבלה שהיא האלוקים שלו.

הַמְגַפֵּף [מחבק] עֲבוּדָה זָרָה, וְהַמְנַשֵּׁק לָהּ, וְהַמְכַבֵּד [מטאטא] וְהַמְרַבֵּץ [מולף מים] לְפָנֶיהָ, וְהַמְרַחֵץ לָהּ, וְהַסֵּף [שמן ובשמים] וְהַמְלַבֵּשׁ וְהַמְנַעֵיל [אותה], וְכָל פִּיּוּצָא בְּדַבְרֵי כְבוֹד הָאֱלוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה³⁰, שְׁנֵאָמַר: "וְלֹא תַעֲבֹדֵם"²²; וּדְבָרִים אֵלוּ, בְּכָלֵל עֲבוּדָה הֵן³¹. וְאֵף עַל פִּי כֵן אֵינּוּ לִזְקָה עַל אַחַת מֵהֵן, לְפִי שְׂאִינָן בְּפִרוּשׁ³²; וְאִם הֵיחָה דִרְךָ עֲבוּדָתָהּ בְּאֶחָד מִכָּל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ, וְעֲשָׂהוּ לְעֲבָדָה - חֵיב.

(ג) אף אם אין דרך עבודתה בכך. (מד) מכיוון שעושים אותם לשם כבוד, וכהשתחויה האסורה בכל עבודה זרה. (מה) אלא נכללות באיסור "לא תעבדם", והכלל הוא שאין לוקים על איסור הכולל דברים רבים.

ז. יֵשֵׁב [נתחב] לוֹ קוּץ בְּרִגְלוֹ בְּפָנֶיהָ עֲבוּדָה זָרָה -

22. שמות יתרו, כ, ד. 23. שמות יתרו, כ, ג. 24. ויקרא קדושים, יט, ד. 25. שמות יתרו, כ, יט.

~ יום שישי י"ד אדר ~

פָּרָק ד

דיני עיר הנידחת.

א. מדיחיו [תושבין] עיר מישראל [לעבודה זרה] - הרי אלו נסקלין, אף על פי שלא עבדו עבודה זרה, אלא הדיחו את יושבי עירם עד שעבדו אותה. ואנשי העיר המדחין, נהרגין פסוף [חרב]; והוא שעבדו עבודה זרה, או שקבלו עליהם באלוהי. ואזרה למדיח מניין? תלמוד לומר: [ושם אלקים אחרים] "לא ישמע על פיך"²⁷.

(א) המדיחים עצמם, ואזי היו חייבים סקילה בגלל שעבדו עבודה זרה אף אם הם לא היו מדיחים את תושבי העיר. (ב) אף אם הם לא עבדו אותה בפועל. (ג) היכן התורה הזהירה שלא להדיח, בהתאם לכלל שאין עונשים אדם אלא אם כן הזהירה התורה על מעשה זה.

ב. אין העיר נעשית עיר הנדחת, עד שיהיו מדיחיה שנים או יתר על שנים, שנאמר: "יצאו אנשים בני בלעל"²⁸; ויהיו מדיחיה מאותו שבט ומאותה העיר, שנאמר: "מקרבך", וידיחו את יושבי עירם"²⁹; ועד שיהיו [את] רבבה, ויהיו המדחין ממאה [אנשים] ועד רבו של שבט. אבל אם הדח רבו של שבט, דנין אותם פיהידים³⁰, שנאמר: "יושבי העיר"³⁰ - לא כפר קטן, ולא כרף גדול; וכל פחות ממאה [הם] כפר קטן, ורבו של שבט [הוא] כרף גדול.

(ד) ומיעוט 'אנשים' הוא שניים. (ה) מתוך שבטך. (ו) ולא יושבי עיר אחרת. (ז) זוהי משמעות המילים "יושבי עירם" - האנשים המיישבים את העיר שהם רוב התושבים. (ח) שעבדו עבודה זרה, ומיתתם בסקילה החמורה ממתת חרב, אך הנשים והטף לא מתים וממונם לא נשרף.

וכן אם הדיחוה נשים או קטנים, או שהדיחה יחיד, או שהדח מעוטה [של העיר], או שהדחו מאליהן, או שהיו מדיחיה מחוצה לה - אין דנין בה דין עיר הנדחת, אלא הרי הן פיהידים שעבדו

לפיכך אין צרין [מפסלים], לא פּעין ולא פּסיד ולא באבן, צורת האדם; והוא שתהיה הצורה בולטת, כגון הציור והפיור [פסול בחקיקה] שבטרקלין [אולם] וכיוצא בהן; ואם צר, לוקה נא. אבל אם היתה הצורה משקעת, או צורה של סמנין [זבעים], כגון הצורות שעל גבי הלוחות והטבליות [של עץ ושל שיש], או צורות שרוקמין באריג - הרי אלו מתרות. (נא) משום שעבר על איסור "לא תעשון אתי".

יא. טבעת שיש עליה חותם שהוא צורת אדם - אם היתה הצורה בולטת - אסור להניחה, ומתרה לחתם בה; ואם היתה הצורה שוקעת - מתרה להניחה, ואסור לחתם בה, מפני שהנחתם תעשה בו הצורה בולטת [על ידי החתימה].

(נב) לענוד אותה או להשאירה ברשותו, כדי שלא יחדשו בו שהוא עובד עבודה זרה. (נג) משום שעל ידי החתימה, הצורה תהיה משוקעת.

וכן • אסור לצור דמות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ומלאכים, שנאמר: "לא תעשון אתי"²⁶ - לא תעשון דמות שמשין המשמשים לפני כמרום, ואפלו על הלוחי. צורות הבהמות ושאר נפש חיה [כעלי חיים] חוץ מן האדם, וצורות אילנות ודשאים וכיוצא בהן - מתרה לצור אותם, ואפלו היתה הצורה בולטת. (נד) אף ללא בליטה אסור לצור אותם. הסיבה לכך היא משום שדברים אלו לא נראים לנו במציאות כבולטים, ולכן אסור לעשותם בכל צורה שהיא.

השנת הראב"ד
וכן . . . הלוח א"א דומה שהוא מחלק בין צורת אדם לצורת המשמשין כמרום, צורת משמשין אפילו הם שוים לא בולטים ולא שוקעים אסורים וצורת אדם אם אינו בולט מותר ולא ידעתי למה ומאין לו, וא"ת משום דקתני חותמה בולט אסור להניחה הא שוה בשוה מותר אימא סיפא חותמה שוקע מותר להניחה הא שוה בשוה אסור וסוף דבר לעשותה ישראל בכל ענין אסור ואם עובדי כוכבים עשו לו בולט אסור להניחה בידו ומותר שיחתום לו עובד כוכבים עשו לו עובד להניחה ואסור לחתום לו עובד כוכבים ואחד צורת אדם וצורת משמשין שבמרום דינם שוה וכן עיקר.

26. שמות-יתרו, כ, יט. 27. שמות-משפטים כג, יג. 28. דברים-ראה, יג, יד. 29. שם. 30. שם, פסוק טז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כד) ואינם נידונים כאנשי עיר הנדחת אלא כיחידים שעברו עבודה זרה, ובכך מתורצת השגת הראב"ד.

כשתבקע העיר, מיד מרבין להם בתי דינין ודנים אותן³⁴. כל מי שפאו עליו שני עדים שעבד עבודה זרה אחר שהתרו בו, מפרישין [ועוררים] אותו: אם נמצאו כל העובדים מעוטה - סוקלין אותן³⁵, ושאר העיר נצול; נמצאו רבה - מעלין אותן לבית דין הגדול וגומרין שם דינם, והורגין [את] כל אלו שעבדו [עבודה זרה] בסוף. ומפין את כל נפש אדם אשר בה לפי חרב, טף ונשים, אם הדחה פלה; ואם נמצאו העובדים רבה, מפים [רק] את כל הנשים והטף של עובדים לפי חרב.

כה) על מנת להספיק לדון את כל אנשי העיר באותו יום ולהימנע מעינוי הדין. כו) כיחידים שעברו עבודה זרה.

ובין שהדחה פלה בין שהדחו רבה, סוקלין את מדיניה³⁶. ומקבצין כל שללה [רכושה] אל תוף רחובה³⁷ [כסכר העיר]. אין לה רחוב, עושין לה רחוב; הנה רחובה חוצה לה, בונין חומה חוץ ממנו עד שיפנס לתוכה, שנאמר: "אל תוף רחבה". והורגין כל נפש חיה [בעלי חיים] אשר בה. ושורפין את כל שללה עם המדינה [העיר] באש; ושרפתה מצות עשה, שנאמר: "ושרפת באש את העיר ואת כל שללה"³⁸.

כז) אך אם לא הודחה רובה, אין המדיחים נסקלים, משום שמחשבתם להדיח את רוב אנשי העיר לא התקיימה.

ז. נכסי הצדיקים שבתוכה, והם שאר יושבי העיר שלא הדחו עם רבה - נשרפין בכלל שללה; הואיל וישבו שם³⁹, ממונן אבד. וכל הנהנה ממנה [מעיר הנדחת] בכל שהוא כט - לוקה אחת, שנאמר: "ולא ידבק בידך מאומה לא מן החרם"⁴⁰.

כח) וממונם הוא שגרם להם לשבת שם. כט) אף מדבר קטן ביותר. ל) נענש בעונש אחד של מלקות, בשונה מהנהנה מעבודה זרה שמתחייב בשני עונשים של מלקות כמבואר לקמן בפרק ז. לא) אפילו כל שהוא.

ח. ועיר הנדחת שהיוזמו [הופרכה עדותם של] עדיה, כל המחזיק בנכסיה זכה לב; ומתה להנות בו, שהרי היוזמו⁴¹. ולמה זכה בה? שכל אחד ואחד כבר הפקיר ממונו משעה שנגמר דינה⁴².

לב) כזוכה בנכסי הפקר. לג) והחרם כבר הותר ונתבטל. לד) למרות שכל אחד מאנשי העיר ידע שהוא לא חטא בעצמו, בכל זאת כולם התייאשו מהממון שלהם משום שחשבו שרוב אנשי העיר האחרים אכן חטאו והעיר נעשתה עיר הנדחת.

ואינה נכנית [עיר הנדחת] לעולם; וכל הבונה אותה - לוקה, שנאמר: "לא תבנה עוד"⁴³. ומתה לעשותה גנות ופרדסים - שנאמר: "לא תבנה עוד", לא תבנה מדינה [עיר] כמות שהיתה⁴⁴.

לה) אך מותר לעשות ממנה גנות ופרדסים.

ט. שירה [של עובדי הרכים] העוברת ממקום למקום, אם עברה בעיר הנדחת והדחה עמה - אם שהת שם שלשים יום - נהרגין בסוף, וממונם אבד⁴⁵; ואם לאו - הן בסוקליה⁴⁶, וממונם ליורשיה⁴⁷.

לו) משום שהם נחשבים חלק מהעיר ונענשים כאנשי עיר הנדחת. לז) כיחידים שעברו עבודה זרה. לשון הפסוק בעיר הנדחת היא "הכה תכה את יושבי העיר", וכיוון שאנשי השיירה שהו בעיר פחות משלושים יום הם אינם נקראים 'יושבי העיר' ואינם נענשים יחד איתם. לח) כדין הממון של כל יחיד שעבד עבודה זרה.

י. נכסי אנשי מדינה אחרת שהיו מפקדין בתוכה לט - אף על פי שקבלו עליהן [תושבי העיר] אחריות [לשלם במקרה של גנבה או אבדה] - אין נשרפין, אלא יחזרו לבעליהן, שנאמר: "שללה"⁴⁸, ולא שלל חברתה⁴⁹. נכסי הרשעים שהדחו שהיו מפקדין במדינה אחרת - אם נקבצו עמה⁵⁰, נשרפין בכללה; ואם לאו, אין מאבדין אותן, אלא ינתנו ליורשיהן.

לט) יחד עם ממון העיר. מ) ובמקרה שתושבי העיר לא קיבלו אחריות על הפיקדונות, כל שכן שהפיקדונות חוזרים

33. דברים-ראה, יג, יז. 34. שם. 35. דברים-ראה, יג, יח. 36. דברים-ראה, יג, יז. 37. דברים-ראה, יג, יז

בכל שהוא: הסיבה לאיסור בכלשהו - הגש"פ ע' תתקי. הלכה ת: ביאור דין זה - לקו"ש ח"ט ע' 115.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לבעליהם. מא) אם הספיקו להחזיר את הנכסים הללו לעיר הנידחת בטרם שריפת שללה.

יא. בְּהִמָּה מִב, חֲצִיָּה שֶׁל [אדם שהודח ב] עיר הנדחת וְחֲצִיָּה שֶׁל [אדם הגר ב] עיר אחרת, שְׁהִיְתָה בְּתוֹכָהּ [בעיר הנדחת] - הָרִי זֶה אֲסוּרָה מִי. וְעִסָּה שֶׁהִיא בֶּן מִד - מִתְּרַת, לְפִי שֶׁאֶפְשָׁר לְחַלֵּק הָעִסָּה מִי.

(מב) השייכת לשני שותפים. (מג) כי בחייה, לא ניתן לחלק את הבהמה שניים ואף אם ישחטו אותה לא יועיל הדבר להתיירה, משום שחלק הבהמה השייך לעיר הנדחת אסור בשחיטה וממילא נחשב הדבר כביכול הבהמה נשחטה רק חצי שחיטה ולכן לא ניתן להתיר אותה. (מד) שייכת לשני שותפים, כמו הבהמה. (מה) ולכן החלק המותר לא מעורב עם החלק האסור.

יב. בְּהִמָּה שֶׁל עִיר הַנְּדַחַת שֶׁנִּשְׁחָטָה מִי - אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה, פְּשׁוּר הַנִּסְקָל שֶׁנִּשְׁחָטָה מִי.

(מו) לאחר שנפסק בבית דין שהעיר היא עיר הנדחת. (מז) שור שנפסק בבית דין שהוא חייב סקילה על כך שהרג אדם, ולאחר מכן הבעלים שחטו אותו - אסור בהנאה.

שְׁעַר הָרֵאשִׁימָה, בֵּין שֶׁל אֲנָשִׁים בֵּין שֶׁל נָשִׁים שֶׁבָּה [בעיר הנדחת] - מִתֵּר בְּהִנָּאָה מִט; אֲכָל שֶׁל פֶּאֶה נִכְרִיתִי - הָרִי הוּא מִקְלָל שֶׁלְּלָהּ³⁹, וְאֲסוּר [בהנאה].

(מח) המחובר לראש כאשר העיר נעשתה עיר הנדחת. (מט) כי כדי לשרוף את השיער נדרש לתלוש אותו מהראש, ובתורה נאמר "תקבוץ .. ושרפת" - יש לשרוף רק דבר שעל מנת לשרוף אותו דרוש לקבצו בלבד ללא פעולות נוספות כמו תלישה. (נ) שער של אנשים אחרים שעשו ממנו פיאה. (נא) משום שאינו מחובר לגוף, ולכן יש לשרופו.

יג. פְּרוֹת הַמְּחַבְּרִים [לאילנות] שֶׁבְּתוֹכָהּ - מִתְּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "תִּקְבְּצוּן .. וְשִׂרְפֶתָּ"⁴⁰, מִי שֶׁאֵינוֹ מְחַסֵּר אֶלָּא קְבוּץ וְשִׂרְפָה; יִצְאוּ פְּרוֹת הַמְּחַבְּרִין, שֶׁהֵן מְחַסְרִין תְּלִישָׁה וְקְבוּץ וְשִׂרְפָה. וְהוּא הַדִּין, לְשַׁעַר הָרֵאשִׁי. וְאֵין צְרִיךְ לִזְמַר הָאֵילָנוֹת עֲצָמָן שֶׁהֵן מִתְּרוֹת, וְהָרִי הֵן שֶׁל יוֹרְשֵׁיהֶן⁴¹.

(נב) זהו גם הטעם לדין הנאמר בשער הראש, כמבואר בהלכה הקודמת. (נג) המתגוררים בעיר אחרת, ואף אם הם מתגוררים בעיר הנדחת במידה והם צדיקים שלא הודחו.

• **הַהֲקָדְשׁוֹת** [דברים]

שְׁבִתוֹכָהּ - שהוקדשו למקדש

קְדָשֵׁי מִזְבֵּחַ [בעלי חיים]

לקרבן [ומותו³⁹], שֶׁנֶּאֱמַר: "זָבַח רְשָׁעִים, תוֹעֵבָה נִה" ³⁹;

קְדָשֵׁי בְדֵק הַבַּיִת [שאר צרכי המקדש], יָפְדוּ וְאַחַר כֵּן שׁוֹרְפִין אוֹתָהֶן - שֶׁנֶּאֱמַר: "שֶׁלְּלָהּ"⁴⁰, וְלֹא שֶׁלְּ שָׂמִים⁴¹.

(נד) קדושת קדשי המזבח היא קדושת הגוף, שהרי לא ניתן להקדיש בהמה בעלת מום למזבח, ולכן לא ניתן לפדותם כל עוד לא נפל בהם מום. (נה) ולכן לא ניתן להקריבם על גבי המזבח. (נו) ממון שהוקדש לבדק הבית אינו קדוש בקדושת הגוף, כפי שמובן מכך שניתן להקדיש אף בהמות טמאות לבדק הבית, ולכן ניתן לפדותו וכסף הפדיון נמסר לגזבר האחראי על ההקדש. (נז) ולכן לא שורפים את קדשי המזבח, ואף לא שורפים את קדשי בדק הבית לפני פדיונם.

• **יֵד. הַפְּכוּר** [בכור בהמה]

וְהַמְעַשֵּׂר [מעשר בהמה]

שְׁבִתוֹכָהּ - תְּמִימִין [שלמים]

ממזם], הָרִי הֵם קְדָשֵׁי

מִזְבֵּחַ וְיָמוֹתֶיהָ; וּבְעֵלֵי

מוֹמִיָּן, הָרִי הֵן בְּכָלֵל

"בְּהִמָּתָה"⁴¹, וְנִהְיֶינָהּ נֹט.

(נח) כמבואר בהלכה הקודמת. (נט) יחד עם כל בעלי החיים שבעיר הנדחת משום שאינם ראויים למזבח אף ללא פדיון.

הַתְּרוּמוֹת שְׁבִתוֹכָהּ - אִם הִגִּיעוּ לְיַד פֶּהָן [תושב העיר] - יִקְבְּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִכְסֵי⁴⁰; וְאִם עֲדִין הֵן בְּיַד יִשְׂרָאֵל - יִנְתְּנוּ לָכֵהֶן שֶׁל מְדִינָה אַחֶרֶת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִכְסֵי שָׂמִים, וְקִדְשָׁתָן קְדֻשַׁת הַגּוֹף⁴¹.

(ס) אך בכל זאת אין לשרוף אותן יחד עם נכסי העיר, כדי שלא לבזות את קדושתן. (סא) ולא ניתן לפדותן, ולכן איסור עיר הנידחת אינו חל עליהן.

טו. מְעַשֵּׂר שְׁנִיִּים, וְכֶסֶף [פדיון] מְעַשֵּׂר שְׁנִיִּים, וְכִתְבֵי הַקְּדָשׁ שְׁבִתוֹכָהּ - הָרִי אֵלָיו יִגְנְזוּ⁴¹.

(סב) העשירית השנייה אותה יש להפריש מגידולי הקרקע, ולאוכלה בירושלים. (סג) כסף שפדו בו פירות מעשר שני - כפי שנוהגים במקרה בו הדרך לירושלים ארוכה והבאת

38. דברים-ראה, יג, יז 39. משלי, כא, כז. 40. דברים-ראה, יג, יז 41. דברים-ראה, יג, טז.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ד אדר - הלכות עבודה זרה וחקות הגוים קנט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כַּאֲנֹשִׁי עִיר הַנְּדָחַת, עַד שִׁיְהִי הַמְּדִיחִים שְׁנִימִי.
וְאָחֵד הָאוֹמֵר: 'אָמְרָה לִי עֲבוּדָה זָרָה: עֲבוּדָה',
אוּ שְׁאָמַר: 'אָמַר לִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: עֲבֹדוּ
עֲבוּדָה זָרָה' - הֲרֵי זֶה נִבְיָא שְׁהֵדִיחִי; וְאִם הִדְחֹ
אֲחֵרֵי רַב הָעִיר, נִסְקָל.

פירות המעשר עצמם לירושלים כרוכה בקשיים - ומן הדין יש להעלות כסף זה לירושלים, לקנות בו מיני מאכל ומשקה ולאכלם שם. (סד) מעיקר הדין היה צריך לשרוף את המעשר ופדיונו מכיוון שמעשר שני שייך לבעלים וממילא הוא חלק מנכסי העיר, ואף כתבי הקודש שייכים לבעליהם והם חלק מנכסי העיר, אך מפני קדושתם לא שורפים אותם אלא גונזים אותם.

טז. כַּל הָעוֹשֶׂה דִין בְּעִיר הַנְּדָחַת [ומסייע להחריב אותה]
- הֲרֵי זֶה כְּמַקְרִיב עוֹלָה כְּלִילִיט, שְׁנֹאֲמַר: 'כְּלִיל לַה' אֱלֹהֶיךָ⁴²; וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שְׁמַסְלֵק חֲרוֹן אַף [כעס] מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֲמַר: "לְמַעַן יָשׁוּב ה' מִחֲרוֹן אָפוּ"⁴³, וּמְבִיא עֲלֵיהֶם בְּרָכָה וְרַחֲמִים, שְׁנֹאֲמַר: "וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים, וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבָּךְ"⁴⁴.

(סה) קרבן עולה המוקרב כולו על גבי המזבח.

פָּרֵק ה'

דיני מסית ונביא שקר; איסור הזכרת עבודה זרה.

הַמְּסִית שְׁהֵסִית, בֵּין בְּלִשׁוֹן רַבִּים בֵּין בְּלִשׁוֹן יַחֲדִיד - הֲרֵי זֶה נִסְקָל^ט. פִּיֵּצֵד? הָאוֹמֵר לְחֵבְרוֹ: 'אֲעַבֵּד עֲבוּדָה זָרָה'^ט, 'אֲלֹף וְאֲעַבֵּד', 'גִּלְף וְנַעֲבֹד בְּעֲבוּדָה פְּלוֹנִית', שְׁדָרְף אוֹתָהּ עֲבוּדָה זָרָה לְהַעֲבֹד בָּהּ; [או האומר] 'אֲזַבַּח', 'אֲלֹף וְאֲזַבַּח', 'גִּלְף וְנִזְבַּח'; 'אֲקַטֵּר', 'אֲלֹף וְאֲקַטֵּר', 'גִּלְף וְנִקַּטֵּר'; 'אֲנַסֵּף', 'אֲלֹף וְאֲנַסֵּף', 'גִּלְף וְנִנַּסֵּף'; 'אֲשַׁתְּחִוָּה', 'אֲלֹף וְאֲשַׁתְּחִוָּה', 'גִּלְף וְנִשְׁתַּחֲוָּה' - הֲרֵי זֶה מְסִית^י.

א. הַמְּסִית [=מפתח] אָחֵד מִיִּשְׂרָאֵל [לעבודה זרה], בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - הֲרֵי זֶה [המסית] נִסְקָל, אַף עַל פִּי שְׁלֹא עֲבַד הַמוֹסֵת וְלֹא הַמְּסִית עֲבוּדָה זָרָה^א; אֲלֹא מִפְּנֵי שְׁהוֹרָהוּ לְעַבֵּד. בֵּין שְׁהִיָּה הַמְּסִית הַדְּיוּט [=איש פשוט], בֵּין שְׁהִיָּה נְבִיא^ב, בֵּין שְׁהִיָּה הַמוֹסֵת יַחֲדִיד אִישׁ אוּ אִשָּׁה, אוּ יַחֲדִידִים^ג - מִיתַתוּ בְּסִקְלָה.

ח) בשונה מעיר הנידחת בה נדרש שידחו המדיחים את תושבי העיר בלשון רבים, כמבואר בפרק הקודם. ט) אעבוד אותה בעצמי ולאחר מכן תעבוד אותה גם אתה, וזוהי נקראת הסתה. י) בעצמי ולאחר מכן תלך ותעבוד אותה גם אתה. יא) על ארבע עבודות אלו חייבים אף אין דרך עבודתה של העבודה הזרה בכך, כמבואר בפרקים הקודמים.

א) בשונה ממדיחים החייבים רק אם שמעו בקולם, כמבואר בפרק הקודם. ב) שהתנבא בשם ה' שיש לעבוד עבודה זרה. ג) שאינם רוב אנשי העיר.

ב. הַמְּסִית אֶת רַב אֲנֹשִׁי הָעִיר - הֲרֵי זֶה מְדִיחִי, וְאִינוּ נִקְרָא 'מְסִית'^י.

הַסִּית לְשָׁנִים^{יב}, הֲרֵי הֵן עֲדִיו^{יג}; וְהֵן מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, וּמְעִידִין עָלָיו שְׁפָף אָמַר לְהֵן, וְסוֹקְלִין אוֹתוֹ.

ד) ישנם שלושה הבדלים בין מסית למדיח: מסית נידון למיתה אף אם לא התרו בו, בשונה ממדיח שנידון רק אם התרו בו. מסית נידון למיתה אף אם המוסתים לא עבדו בפועל עבודה זרה, בשונה ממדיח שנידון רק אם המודחים עבדו. למסית מחביאים עדים שיתפסו אותו בשעת עשיית האיסור, בשונה ממדיח שהעדים צריכים להיות במקום גלוי.

יב) והם לא שמעו בקולו. יג) הם עצמם יכולים להעיד לחובתו בבית דין.

ג. וְאִין הַמְּסִית צָרִיף הַתְּרָאָה^{יד}. אָמַר לְאָחֵד^{טו} - הוּא אוֹמֵר^{טו}: 'יֵשׁ לִי חֵבְרִים רוֹצִים בְּכָף', וּמְעָרִים עָלָיו

הִיָּה זֶה שְׁהֵדִיחִי רַב הָעִיר נְבִיא, מִיתַתוּ בְּסִקְלָה^ה. וְהַנְּדָחִים, הֲרֵי הֵן פִּיחִידִים^ו, וְאִנָּם

42. דברים־ראה, יג, יז. 43. שם, פסוק יח. 44. שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

למוֹסֶת לְלַמֵּד עֲלָיו זְכוֹת, שְׁנֵאֲמַר: "וְלֹא תַחְמַל"⁵¹; וְאִם יָדַע לוֹ חוֹבָה - אֵינּוּ רִשְׁאֵי לְשִׁתְּק מִמֶּנָּה, שְׁנֵאֲמַר: "וְלֹא תִכְסֶה עָלָיו"⁵². וְאִזְהָרָה לְהִדְיוֹט הַמְּסִית מִנִּינָא? שְׁנֵאֲמַר: "וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ, וְלֹא יוֹסְפוּ לַעֲשׂוֹת"⁵³.

כ) לא תאהב אותו. (כא) שהרי אין מענישים אדם אלא אם כן התורה הזהירה שלא לעשות זאת.

ה. הַמְּסִית אַחֲרֵים לְעַבְדוֹ, וְאָמַר לָהֶם: 'עֲבֹדוּנִי' - אִם עֲבָדוּ אוֹתוֹ, נִסְקָל; וְאִם לֹא עֲבָדוּהוּ - אָף עַל פִּי שֶׁקָּבְלוּ מִמֶּנּוּ וְאָמְרוּ לוֹ 'הֵן', אֵינּוּ נִסְקָלִים. אֲבָל אִם הִסִּית לַעֲבֹדֵת אִישׁ אַחֵר, אוֹ לְשִׁאֵר מִיְּנֵי עֲבֹדָה זָרָה - אִם קָבַל מִמֶּנּוּ, וְאָמַר: 'הֵן, גִּלְף וְנַעֲבֹד' - אָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא עָבַד, שְׁנֵיֵהֶם נִסְקָלִין, הַמְּסִית וְהַמּוֹסֵת, שְׁנֵאֲמַר: "לֹא תֹאכְה לּוֹ, וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו"⁵⁴ - הָא [אבל אם] שְׁמַע וְאָבְהָכִי, חֵבֵב.

כב) משום שהם מהתלים בו ולא מתכוונים באמת לעבוד אותו, שהרי הוא אדם כמותם ואין סיבה שיעבדו אותו כעבודה זרה. כג) הסכים לדבריו, אף על פי שלא עבד עבודה זרה בפועל.

ו. נִבְיֵא הַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבֹדָה זָרָה, פִּיצֵד? זֶה הָאוֹמֵר: 'אֶמְרָה לִי עֲבֹדָה זָרָה פְּלוֹנִית' אוֹ 'כּוֹכֵב פְּלוֹנִי, שְׁמַצְנֶה לַעֲשׂוֹת כֶּף וְכָף', אוֹ 'שְׂלֵא לַעֲשׂוֹת כֶּף וְכָף'. אֶפְלוּ כִּי אֵת הַהֲלָכָה לְטַמֵּא אֵת הַטַּמֵּא וְלְטַהֵר אֵת הַטַּהוֹר - אִם הִתְרוּ בּוֹ בְּפָנָי שְׁנֵיֵם, הִרִי זֶה נִחְנָק, שְׁנֵאֲמַר: "וְאֲשֶׁר יִדְבַר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵים - וּמַת הַנְּבִיא הֵהוּא כִּד"⁵⁵. וְאִזְהָרָה שְׂלוֹ, מְכַלל שְׁנֵאֲמַר: "וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵים לֹא תִזְכְּרוּ"⁵⁶.

כד) וסתם מיתה האמורה בתורה היא מיתת חנק.

ז. וְאָסוּר לְעַרְף דִּין וְתִשׁוּבָה [ויכוח] עִם מִתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבֹדָה זָרָה, וְאֵין שׁוֹאֲלִין [מבקשים] מִמֶּנּוּ אוֹת וּמוֹפְתִים⁵⁷; וְאִם עֲשָׂה מַעֲצָמוֹ - אֵין מְשַׁגְּחִין עָלָיו [מתייחסים אליו], וְאֵין מְהַרְהִינּוּ בּוֹ⁵⁸. וְכָל הַמִּחְשָׁב בְּאוֹתוֹת שְׂלוֹ שְׁמָא אָמַת הֵן - עֶבֶר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר: "לֹא תִשְׁמַע אֶל דְּבַרֵי הַנְּבִיא הֵהוּא כִּד"⁵⁷.

עַד שְׁיָסִית בְּפָנָי שְׁנֵיֵם [שהיו עדים להסתת], כְּדִי לְהַרְגוֹ. אִם לֹא רָצָה הַמְּסִית לְהִסִּית לְשְׁנֵיֵם⁵⁹, מַצְנֶה לְהַכְמִין [להחביא] לוֹ [עדים במארב]; כָּל חֵיבֵי מִיתוֹת שְׁבִתוֹרָה, אֵין מְכַמְּנִין עָלֶיהֶן - חוּץ מִזֶּה.

יד) העדים שרואים את מעשיו, אינם צריכים להתרות בו שמעשים אלו אסורים, והוא נידון למיתה על פי עדותם, אף ללא התראה. טו) ניסה להסית אדם אחד, שאינו יכול להעיד עליו לבדו משום שעדות מתקבלת רק כאשר ישנם שני עדים. טז) המוסת אומר למסית. יז) כי הוא חושש שהם יעידו עליו בבית דין.

פִּיצֵד מְכַמְּנִין לוֹ? הַמוֹסֵת מְבִיא שְׁנֵיֵם, וּמַעֲמִידֵן בְּמִקוֹם אֶפְל כְּדִי שְׁיִרְאוּ הַמְּסִית וְיִשְׁמְעוּ דְּבָרָיו, וְלֹא יִרְאֶה אוֹתָם⁶⁰. וְהוּא אוֹמֵר לְמְסִית: 'אָמַר מַה שְׁאֲמַרְתָּ לִי בְּיַחַד'⁶¹; וְהוּא אוֹמֵר לוֹ, וְהַמוֹסֵת מְשִׁיבוֹ: 'הֵיאָךְ נִנְיַח אֵת אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים, וְגִלְף וְנַעֲבֹד אֵת הַעֲצִים וְאֵת הָאֲבָנִים? אִם חֲזַר בּוֹ, אוֹ שְׁשִׁתְּק [המסית] - פְּטוּר; וְאִם אָמַר לוֹ: 'כֶּף הִיא חוֹבְתָנוּ, וְכֶף יִפֶּה לָנוּ' - [העדים] הַעוֹמְדִים שָׁם בְּרַחוּק מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, וְסוֹקְלִין אוֹתוֹ.

יח) לכאורה, ניתן להחביא גם אדם אחד שיראה וישמע מרחוק את דברי המסית, ולאחר מכן הוא יעיד יחד עם המוסת על המסית וכך יהיו שני עדים על מעשה ההסתת, אך, ההלכה בדיני נפשות היא, ששני עדים שאינם רואים אחד את השני אינם יכולים להעיד יחד בבית דין אף אם הם ראו את אותו מעשה, ומכיוון שמדובר שהעד מתחבא במקום מסתור, המוסת לא רואה אותו והוא לא יכול להעיד איתו יחד, ולכן יש להחביא שני עדים שיראו את המסית. יט) כאשר היינו לבדנו, וגם עתה אף אחד לא ישמע את דברך.

ד. מַצְנֶה בְּיַד הַמוֹסֵת לְהַרְגוֹ, שְׁנֵאֲמַר: "יִדְף תְּהִיָּה בּוֹ כְּרֵאשׁוֹנָה לְהִמִּיתוֹ וְגוֹ"⁴⁵. וְאָסוּר לְמוֹסֵת לְאַהֵב אֵת הַמְּסִית, שְׁנֵאֲמַר: "לֹא תֹאכְה לוֹ"⁴⁶. וְלִפִּי שְׁנֵאֲמַר בְּשׁוֹנָא: "עֹבֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ"⁴⁷, זְכוֹל אִתָּה עֹזֵב [עוזה] לָזֶה? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו"⁴⁸. וְלִפִּי שְׁנֵאֲמַר: "לֹא תַעֲמַד עַל דָּם רַעַף"⁴⁹, זְכוֹל אֵין אִתָּה עוֹמֵד עַל דָּמוֹ [נמנע מלהציל את חיו] שֶׁל זֶה? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "לֹא תַחוּס עֵינְךָ עָלָיו"⁵⁰. וְאָסוּר

45. דברים-ראה, יג, י. 46. שם, פסוק ט. 47. שמות-משפטים, כג, ה. 48. דברים-ראה, יג, ט. 49. ויקרא-קדושים, יט, טז. 50. דברים-ראה, יג, ט. 51. שם. 52. שם. 53. שם, פסוק יב. 54. דברים-ראה, יג, ט. 55. דברים-שופטים, יח, כ. 56. שמות-משפטים, כג, יג. 57. דברים-ראה, יג, ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַפְּתוּכָה בְּכַתְבֵי הַקְּדוֹשׁ - מִתֵּר לְהִזְכִּיר שְׁמָהּ, כְּגוֹן: פְּעוּר, וּבֵל, וְנָבו, וְגַד, וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן^ל. וְאֶסוּר לְגַרֵם לְאַחֲרֵים שִׁידְרוּ וְשִׁיקְיָמוּ
בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה לִי; וְאִינוּ • לֹקָה אֶלָּא הַנּוֹדֵר בְּשִׁמָּה וְהַמְקַיֵּם בְּשִׁמָּה, וְהוּא הַנִּשְׁבַּע בְּשִׁמָּה לֵה.

השנת הראב"ד
ואינו . . בשמה א"א זה לא אמרו כגמרא אלא אליבא דר"י דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ולית הלכתא כותיה אלא כר' יוחנן משום דר"י הגלילי דאמר כל ל"ת שבתורה וכר' חזק מנשבע ומימר.

כה) בשונה מהמתנבא בשם ה' שמבקשים ממנו שיעשה אותות ומופתים כדי לבדוק את אמינותו, כמבואר בהלכות יסודי התורה. כו) שמה הוא נביא אמת, וברור הדבר שהאותות והמופתים שעשה נעשו באמצעות כישוף ואחיות עיניים. כז) פסוק זה מדבר בנביא המדיח לעבוד עבודה זרה ולא על נביא המתנבא בשמה, אך מסתבר לומר שדין המתנבא בשם עבודה זרה דומה ואף המאמין לדבריו עובר על איסור.

וְכֵן נְבִיא הַשִּׁקְרָה^{כח} - מִיתתו בְּהִנָּק, אִף עַל פִּי שְׁנִתְנַבֵּא בְּשֵׁם ה' וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא גָרַע [במצוות התורה], שְׁנִנְאָמַר: "אִף הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזִּיד לְדַבֵּר דְּבַר בְּשָׁמִי, אֵת אֲשֶׁר לֹא צוִיתִיו לְדַבֵּר, וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵים - וּמַת הַנְּבִיא הֵהוּא כֹּס"⁵⁸.

כח) כמבואר בהלכה ח. כט) וסתם מיתה האמורה בתורה היא מיתת חנק.

ח. אֶחָד [בין] הַמִּתְנַבֵּא מֵה שְׁלֹא שָׁמַע בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה, אוּ מִי שִׁשְׁמַע דְּבָרֵי נְבִיא חֲבֵרוֹ וְאָמַר שִׁדְבַר זֶה לוֹ נֶאֱמַר וְהוּא נִתְנַבֵּא בּוֹ - הָרִי זֶה נְבִיא שִׁקְרָה, וּמִיתתו בְּהִנָּק.

ט. כָּל הַמוֹנֵעַ עֲצָמוֹ מִהִרְיַגַת נְבִיא שִׁקְרָה מִפְּנֵי מַעְלָתוֹ, שֶׁהָרִי הוּא [נביא השקר] הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַנְּבוּאָה - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנִנְאָמַר: "בְּזִדוֹן דְּבָרוֹ הַנְּבִיא, לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ"⁵⁹ [לא תפחד להורגו]. וְכֵן הַמוֹנֵעַ עֲצָמוֹ מִלְּמַד עָלָיו חוּבָה, אוּ הַפּוֹחֵד וְיִרָא מִדְּבָרָיו - הָרִי הוּא בְּכָלל "לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ". וְאִין דָּנִין נְבִיא שִׁקְרָה, אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל שְׁבָעִים וְאַחַד.

י. הַנּוֹדֵר בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה, וְהִנְשַׁבַּע בָּהּ - לֹקָה, שְׁנִנְאָמַר: "וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵים לֹא תִזְכִּירוּ"⁶⁰; אֶחָד הַנִּשְׁבַּע בָּהּ לְעַצְמוֹ, וְאַחַד הַנִּשְׁבַּע בָּהּ לְגוּלֵל. וְאֶסוּר לְהִשְׁבִּיעַ לְגוּי בִּירְאָתוֹ^{לא} [באליל שלן]. וְאֶפְלוּ לְהִזְכִּיר שֵׁם עֲבוּדָה זָרָה שְׁלֹא דִרְף שְׁבוּעָה - אֶסוּר, שְׁנִנְאָמַר: "לֹא תִזְכִּירוּ".

לב) בפני גוי כדי שיאמין לו. לא) כמו במקרה שיש ליהודי שותף גוי, וברצונו להשביע את הגוי בשם האליל שלו שאינו משקר במסחר.

יא. לֹא יֹאמַר אָדָם לְחֲבֵרוֹ: 'שָׁמַר [המתן] לִי בְּצַד עֲבוּדָה זָרָה פְּלוֹנִית', וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן^{לב}. וְכָל עֲבוּדָה זָרָה

לב) כי הוא מזכיר שם עבודה זרה. לג) כי לא נחשב הדבר כהזכרת עבודה זרה אלא כקריאה בתורה. לד) למשל, אם עושה שותפות עם גוי, כמבואר לעיל. לה) אך שאר האיסורים שנמנו בשתי ההלכות האחרונות, אין לוקים עליהם. לכאורה, דין זה אשר הנודר והנשבע בשם עבודה זרה לוקה, סותר לכלל שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה, אולם ההלכה היא שהנשבע בשם ה' לשווא לוקה למרות שאין בשבועתו מעשה, ומכך ניתן ללמוד אף לנודר ונשבע בשם עבודה זרה שלוקה למרות שאין בכך מעשה, ובכך מתורצת השגת הראב"ד.

פֶּרֶק ו

דיני אוב וידעוני, עבודת המולך, בניית מצבה ואבן משכית, ואיסור נטיעת עץ במקדש.

א. הַעוֹשֶׂה אוֹב [תקשור עם המתים] אוּ יְדַעוֹנִי [הגדת תעודות] בְּרִצּוֹנוֹ^א בְּזִדוֹן^ב, חֵיב כְּרַת [לא זוכה לעולם הבא]; וְאִם הָיוּ שְׁם עֲדִים וְהִתְרַאָּה, נִסְקָל. הִיָּה שׁוֹגֵג, מְבִיא [קרבן] חֲטָאת קְבוּעָה [שאינה תלויה במצבו הכלכלי של החוטא].

א) ולא מתוך אונס. ב) ולא בשוגג.

• פִּיצַד מַעֲשֵׂה הָאוֹב? הַשְּׁנַת הַרַאב"ד
כיצד . . ומקטיר א"א בבית הקברות עושה כן ובעור של אדם מת ומדבר משחיו של מת.
שְׂרֵבִיט [ענף] שֶׁל הָדָם בִּידוֹ וּמְנִיפוֹ, וְהוּא מְדַבֵּר בְּלֹאט [לחש] בְּדְבָרִים יְדוּעִים אֶצְלָם, עַד שִׁישְׁמַע הַשׁוֹאֵל שֶׁאֵלּוּ אֶחָד מְדַבֵּר עִמּוֹ וּמְשִׁיבוֹ עַל מֵה שֶׁהוּא שׁוֹאֵל בְּדְבָרִים מִתַּחַת הָאָרֶץ בְּקוֹל נְמוֹף עַד מֵאֵד, וּכְאֵלוּ אִינוּ נִכָּר לְאִזָּן אֶלָּא בְּמַחְשָׁבָה מְרֻגְשָׁה בּוֹ^א.

58. דברים־שופטים, יח, כ. 59. דברים־שופטים, יח, כב. 60. שמות־משפטים, כג, יג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אחר שִׁנְמָסָר בְּיָדָן לְהַעֲבִירוּ פֶּאֶשׁ בְּרִשְׁוֹתָן, וְאָבִי
הַבֵּן הוּא שִׁמְעֵבִיר בְּנֵו עַל הָאֵשׁ בְּרִשְׁוֹת הַפּוֹמְרִין,
וּמַעֲבִירוּ [כשהוא הולך] בְּרִגְלוֹ מִצַּד לְצַד אַחֲרֵי בְּתוּף
הַשְּׁלֵהֶבֶת⁶¹; לֹא שֶׁהוּא שׁוֹרְפוֹ לְמַלְךְ פְּדִרְךָ
שִׁשׁוֹרְפִין בְּנִיחָן וּבְנִוְתִיחָן לְעִבּוּדָה זָרָה אַחֲרֵת, אֶלָּא
בְּהַעֲבִירָה בְּלִבְד הִיתָה עִבּוּדָת [אליל] זֶה שִׁשְׁמוֹ 'מֶלֶךְ'.
לְפִיכָךְ⁶², הָעוֹשֶׂה עִבּוּדָה זֹו לְעִבּוּדָה זָרָה אַחֲרֵת הוֹיָן
מִמֶּלֶךְ, פְּטוּר⁶³.

(יב) האב הולך ברגליו תוך כדי שהוא מחזיק את בנו בידי
או על כתפיו ורגליו הבן הן כלפי מטה. אך אם האב מחזיק
ביד בנו והם הולכים יחד, או שמחזיק האב את בנו אך
רגליו של הבן אינן כלפי מטה, אין הוא נקרא מעביר למולך
משום שזו לא דרך העברת דברים ממקום למקום. (ג) האב
עושה זאת בקפיצה, על מנת שלא ישרף. (ד) מכיוון שהאב
אינו שורף בפועל את בנו אלא מעבירו באש בלבד.
(ט) משום שעבודה זו מיוחדת רק לעבודת המולך, ואין
חייבים על עבודה זרה אלא אם כן עבד אותה דרך עבודתה.
אך אם עבודת המולך הייתה שריפת בפועל על ידי אביו,
היו חייבים על עבודה זו אף בעבודה זרה אחרת, משום
ששריפה היא כהקטרה שהיא אחת מארבע העבודות
שחייבים עליה אף אם אין דרך העבודה זרה בכך, כמבואר
בפרקים הקודמים.

ד. אִינֵו חֵיב פְּרֵת⁶⁴ או סְקִילָה⁶⁵, עַד שִׁמְסָר [את בנו]
לְמַלְךְ וְיַעֲבִירוּ בְּרִגְלוֹ פֶּאֶשׁ דְּרִיף הַעֲבִירָה⁶⁶; [אך אם]
מִסְרִי⁶⁷ וְלֹא הַעֲבִיר⁶⁸, הַעֲבִיר וְלֹא מָסָר, או שִׁמְסָר
וְהַעֲבִיר [באופן אחר] שְׁלֹא [כ]דְּרִיף הַעֲבִירָה⁶⁹ - פְּטוּר.
וְאִינֵו חֵיב, עַד שִׁמְסָר מִקְצַת זָרְעוֹ וְנִיחָה מִקְצַתוֹ,
שִׁנְאָמֵר: "כִּי מִזְרְעוֹ נִתֵן לְמַלְךְ"⁷⁰ - מִקְצַת זָרְעוֹ,
לֹא פְלוּ⁷¹.

(טז) אם עבר על האיסור במזיד, אך מבלי שהתרו בו. (יז) אם
עבר על האיסור בפני עדים ולאחר שהתרו בו. (יח) שהאב
הולך ברגליו והוא מחזיק את בנו בידי, כמבואר לעיל.
(יט) את בנו לכמרים. (כ) בעצמו את בנו מעל האש.
(כא) כמבואר בהערה יא. (כב) אך אם העביר את כל זרעו
למולך - פטור, משום שהמיתה בבית דין מכפרת לאדם על
החטא, ואדם שהעביר את כל זרעו למולך, עוונו גדול ביותר
ואין לו כפרה על חטאו.

וְכֵן הַלּוֹקֵחַ גְּלָגְלַת שֶׁל מַת וּמִקְטִיר לָהּ וּמִנְחַשׁ בָּהּ⁷²,
עַד שִׁישְׁמַע פְּאֵלוֹ קוֹל יוֹצֵא מִתַּחַת שְׁחִיוֹ שֶׁפֶל עַד
מָאֵד, וּמַשִּׁיבֵו. כָּל אֵלוֹ, מַעֲשֶׂה אוֹב הֵן⁷³; וְהָעוֹשֶׂה
אַחַד מֵהֵן, נִסְקָל.

(ג) האדם שבא לשאול באוב. (ד) אין השואל שומע קול
אמיתי, אלא בדמיונו הוא שומע כל מיני קולות. (ה) עושה
איתה קסמים ומעשי כישוף. (ו) בית השחי. (ז) ראוי לציין את
המובא בספרי רבותינו האחרונים, שבדורותינו הקרובים
לבוא הגאולה גובר האור בעולם ומתברר השק שבכוחות
טומאה אלו, ובעקבות זאת כיום מעשי כישוף אלו לא
קיימים כלל.

ב. כִּיצַד מַעֲשֶׂה הַיְדְעוֹנִי? מַנִּיחַ עֵצִים עוֹף שִׁשְׁמוֹ
'יְדוּעָ' בְּפִיו, וּמִקְטִיר קְטֵרֵת וְעוֹשֶׂה מַעֲשִׂוֹת
אַחֲרֵת⁷⁴, עַד שִׁפֵּל פְּנִכְפָּה⁷⁵ וַיְדַבֵּר בְּפִיו דְּבָרִים
שְׁעִתִּידִים לְהִיט [בעולם]. וְכָל אֵלוֹ, מִינֵי עִבּוּדָה זָרָה
הֵן. וְאַזְהָרָה שְׁלֵהֵן מַנִּין? שִׁנְאָמֵר: "אֵל תִּפְנֵו אֶל
הָאֵבֶת וְאֶל הַיְדְעוֹנִים"⁷⁶.

(ח) מעשים משונים המוציאים את האדם מדעתו. (ט) כאדם
החולה במחלת הנפילה. (י) של איסור בעלי אוב וידעוני.

ג. הַנּוֹתֵן מִזְרְעוֹ לְמַלְךְ [אליל עמוני] בְּרִצּוֹנוֹ בְּזוֹן,
חֵיב פְּרֵת; בְּשׁוֹגֵג, מְבִיא חֲטָאת קְבוּעָה. וְאִם עָשָׂה
בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה - נִסְקָל, שִׁנְאָמֵר: "אֲשֶׁר יִתֵן מִזְרְעוֹ
לְמַלְךְ, מוֹת יוֹמָת; עִם הָאֶרֶץ יִרְגְּמָהוּ בְּאֶבֶן"⁷⁷.
וְאַזְהָרָה שְׁלוֹ מַנִּין? שִׁנְאָמֵר: "וּמִזְרְעֶךָ לֹא תִתֵן
לְהַעֲבִיר לְמַלְךְ"⁷⁸, וְהִלְלֵן הוּא אוֹמֵר: "לֹא יִמְצֵא כָךְ
מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בְּאֵשׁ"⁷⁹.

(יא) שני פסוקים נצרכים עבור האזהרה על עבירה זו, משום
שבכל פסוק מפורש פרט שאינו מוזכר בפסוק השני. בפסוק
הראשון נאמר שאסור להעביר למולך אך לא מוזכרת אש,
ובפסוק השני נאמר שאסור להעביר באש אך לא מוזכר
מולך. שני הפסוקים יחד מלמדים אותנו אשר האיסור הוא
להעביר למולך באש, כמבואר בהמשך ההלכה.

כִּיצַד הִיוֹ עוֹשִׂין? [אדם] מְדַלֵּק אֵשׁ גְּדוּלָה, וְלוֹקֵחַ
מִקְצַת זָרְעוֹ [=חלק מצאצאיו] וּמוֹסְרוֹ לְכוֹמְרִין עוֹבְדֵי
הָאֵשׁ, וְאוֹתֵן הַכוֹמְרִין נוֹתֵנִין [מחזירים] הֵבֵן לְאָבִיו

61. ויקרא-קדושים, יט, לא. 62. ויקרא-קדושים, כ, ב. 63. ויקרא-אחרי, יח, כא. 64. דברים-שופטים, יח, י. 65. ויקרא-קדושים, כ, ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הָאֲבָנִים כִּט. וְאִם לֹא מִצָּא דְבַר מִבְּדִיל בְּיָנוּ וּבִין הָאֲבָן - הוֹלֵךְ לְמָקוֹם אַחֲרָי וּמִשְׁתַּחֲוֶה, או שוֹחֶה עַל צִדּוֹ וּמִטָּה לֵא, כְּדִי שְׁלֵא יִדְבִיק [יגעו] פָּנָיו בְּאֲבָן.

(כז) מפני האיסור להשתחוות על האבן. (כח) שטיחים העשויים מקש או קנים. (כט) כפי שנוהגים כיום בעת הכריעות בתפילות ראש השנה ויום הכיפורים. (ל) שאינו מרוצף באבנים. (לא) מטה את פניו לצדדים ולא על גבי הקרקע.

ח. המִשְׁתַּחֲוֶה לַה' עַל הָאֲבָנִים הַמִּפְצָלוֹת בְּלֹא פְּשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלָיִם - אֵינוֹ לוֹקֵה לֵב, אֲלָא מִפִּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת לֵב. אֲבָל לְעִבּוּדָה זָרָה - אֶחָד הַמִּשְׁתַּחֲוֶה בְּפְּשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלָיִם, אוֹ הַשְׁתַּחֲוֶה בְּלֹא פְּשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלָיִם - מִשְׁעָה שְׂיִכְבֹּשׁ פָּנָיו בְּקִרְקַע לְהֵלֵי, נִסְקָל לֵה.

(לב) משום שאין זו השתחויה האמורה בתורה. (לג) מלקות מדרבנן. אך מותר להתפלל על רצפת אבנים ולכרוע את הכריעות שתיקנו חכמים בתפילת העמידה, משום שאין פניו נוגעות ברצפה. (לד) שיכופף את ראשו לקרקע לכיוון העבודה זרה. (לה) משום שכפיפת הראש נחשבת לעבודה זרה.

ט. הַנוֹטֵעַ אֵילָן אֲצֵל [ליד] הַמִּזְבֵּחַ אוֹ בְּכָל הַעֲזָרָה לֵי, בין אֵילָן סָרְקָי בין אֵילָן מֵאֲכָל - אֵף עַל פִּי שְׁעָשָׂאוֹ לְנוֹאֵי לְמִקְדָּשׁ, וְיָפִי לוֹ - הֲרִי זֶה לִּוְקָה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִשַׁע לָךְ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ אֲצֵל מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ לַח" 69; מִפְּנֵי שֶׁזֶה הִיָּה דֶרֶךְ עֲבוּדָה זָרָה - נוֹטְעִין אֵילָנוֹת בְּצַד מִזְבֵּחַ שְׁלֵה, כְּדִי שְׂיִתְקַבְּצוּ שָׁם הָעַם.

(לו) חצר בית המקדש הפנימית הכוללת את ההיכל והמזבח. (לז) שאינו עושה פירות. (לח) ואף בכל העזרה אסור לנטוע עצים.

י. וְאִסוּר לַעֲשׂוֹת אֲכַסְדֵּרִיּוֹת [=רחבות מקורות ופתוחות מצד אחד] שֶׁל עֵץ בְּמִקְדָּשׁ כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׁין בְּחֲצֵרוֹת [אף על פי השנת הראב"ד שהוא בנין]; וְאֵינוֹ עֵץ נוֹטֵעַ אֵלָא . . . עֵץ א"א לִשְׁכַת הָעֵץ בֵּית הַיְהוָה, בִּימֵה שֶׁל עֵץ שְׁעוֹשִׁין לְמֶלֶךְ בִּשְׁעַת הַקְּהָל לְשַׁעֲתָה הַיְהוָה, וְכֵן גּוֹזוּטָא שֶׁהִקִּיפוּ בְּעוֹרַת נֶשִׁים בְּשַׁמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאבָה לְשַׁעֲתָה הַיְהוָה. אֲלָא • [ולכן] כָּל

ה. אֶחָד [ה] זָרַע פֶּשֶׁר, וְאֶחָד זָרַע פְּסוּלֵכִי, אֶחָד בְּנֵיו וּבְנוֹתָיו, וְאֶחָד בְּנֵיהֶם וּבְנֵי בְּנֵיהֶם - עַל כָּל יוֹצְאֵי יָרְכוּ [-אצאין] הוּא חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא זָרַעוֹ. אֲבָל אִם הָעֵבִיר אֲחִיו אוֹ אֲחִיוֹתָיו אוֹ אֲבוֹתָיו, אוֹ שֶׁהָעֵבִיר עֲצָמוֹ - פְּטוּר. הָעֵבִיר אֶחָד מִזָּרַעוֹ, וְהוּא יִשָּׁן אוֹ שֶׁהָיָה סוּמָא [-עיוור] - פְּטוּר.

(כג) אם יש לאדם בן מאשה האסורה עליו.

ו. מִצָּבָה שְׁאִסְרָה תוֹרָה [להקים] - הִיא בְּנִין שֶׁיְהִיוּ הַכָּל מִתְקַבְּצִין אֲצֵלָה [-לידה], וְאִפְלוּ לְעִבְדָה אֶת ה', שֶׁפֶן הָיָה דֶרֶךְ עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה כִי, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תִקִּים לָךְ מִצָּבָה, אֲשֶׁר שָׂנָא ה' אֱלֹהֶיךָ" 66. וְכָל הַמְקִיִּים מִצָּבָה, לוֹקֵה.

(כד) ואסור לנו לנהוג בדרכם.

ז. וְכֵן אֲבָן מִשְׁפִּית כִּי הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִשְׁתַּחֲוֶה עָלֶיהָ לְשָׁם, לוֹקֵה, שְׁנֵאמַר: "וְאֲבָן מִשְׁפִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאֲרָצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ" 67. מִפְּנֵי שֶׁכָּף הִיָּה דֶרֶךְ עֲבוּדָה זָרָה, לְהַנִּיחַ אֲבָן לְפָנֶיהָ כִּי לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ, לְפִיכָף אֵין עוֹשִׁין כֵּן לַה'. וְאֵינוֹ לוֹקֵה, עַד שְׂיִפְשֹׁט יָדָיו וְרַגְלָיו עַל הָאֲבָן, וְנִמְצָא כְּלוֹ מִטֵּל עָלֶיהָ - שָׁזוּ הִיא [צורת] הַשְׁתַּחֲוֶה הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה.

(כה) אבן שחקוקות עליה צורות המושכות את העין להסתכל בהן. שורה המילה משכית - שכה, שפירושו: הבט והסתכל. (כו) לפני עבודה זרה.

ז. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשָׂאָר הָאֲרָצוֹת; אֲבָל בְּמִקְדָּשׁ, מִתֵּר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַה' עַל הָאֲבָנִים, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִתְּנוּ בְּאֲרָצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ" 68 - "בְּאֲרָצְכֶם" אֵין אַתֶּם מִשְׁתַּחֲוִים עַל הָאֲבָנִים, אֲבָל אַתֶּם מִשְׁתַּחֲוִים עַל הָאֲבָנִים הַמִּפְצָלוֹת [-מסותות] שֶׁבְּמִקְדָּשׁ.

וּמִפְּנֵי זֶה כִּי נִהְגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְהַצִּיעַ [-לפרוש] מִחֲצָלוֹת כִּי בְּתֵי הַנְּסִיּוֹת הָרְצוּפוֹת [-המרוצפים] בְּאֲבָנִים, אוֹ מִיָּגִי קֶשׁ וְתָבֵן, לְהַבְדִּיל בֵּין פְּנֵיהֶם וּבֵין

66. דברים-שופטים, טז, כב. 67. ויקרא-בהר, כו, א. 68. ויקרא-בהר, כו, א. 69. דברים-שופטים, טז, כא. 70. דברים-שופטים,

שכן . . . זרה: טעם האיסור - לקו"ש ח"ו ע' 16 והע' 31, הגש"פ ע' רלח. הלכה ט: ההוראה מהלכה זו - יין מלכות סי"ג. ואסור . . . במקדש: והלא "המלך היה קורא על בימה של עץ . . . בעזרה"?! - לקו"ש ח"ט ע' 326. וכיצד בנו בעזרה סוכה בחג הסוכות? - לקו"ש חכ"ט ע' 497.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַאֲכַסְדִּיּוֹת וְהַסִּכְכוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִן הַפְתָּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ - שֶׁל אֶבֶן הָיָה, לֹא שֶׁל עֵץ.

אֶפְלוּ פִּרְשָׁה [=הצואה שלה], וְעֲצֻמוֹתֶיהָ, וְקַרְנֶיהָ, וְטִלְפִיָּהּ [=הפרסות שלה], וְעוֹרָה - הַפֶּל אֲסוּר בַּהֲנָאָה. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה בְּעוֹר סִימֵן שִׂיּוּדָע בּוֹ שָׁזָה הָעוֹר תִּקְרָבַת עֲבוּדָה זָרָה הוּא, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין שְׁקוֹרְעִין קָרַע עֵגֶל כְּנָגֵד הַלֵּב וּמוֹצִיאִין הַלֵּב - הָרִי כֹל אוֹתָן הָעוֹרוֹת שֶׁהֵן כָּךְ, אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה; וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(ג) אך אם הקרע אינו עגול, העור מותר בהנאה.

ד. מֵה בֵּין עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל גּוֹי, לְעֲבוּדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל? עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל גּוֹי, אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה מִיָּד, שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בְּאֵשׁ"⁷⁶, מִשְׁפָּסְלוּ נַעֲשֶׂה לוֹ אֱלוֹהִים; וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֵינָהּ אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה עַד שֶׁתַּעֲבֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיִשָּׁם בְּפִתְרָה"⁷⁷, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לָהּ דְּבָרִים שֶׁבִּפְתָר, שֶׁהֵן עֲבוּדָתָהּ. וּמִשְׁמָשִׂי עֲבוּדָה זָרָה, בֵּין שֶׁל גּוֹי בֵּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל - אֵינָן אֲסוּרִין עַד שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן לְעֲבוּדָה זָרָה.

(ד) כשמיים הגוי לבנותה, אף אם עדיין לא עבד אותה. (ה) שהרי יהודי עובד עבודה זרה בסתר, כדי שלא יתחייב מיתה. (ו) כי עליהם נאמר בפסוק "אשר עבדו" - שאסורים רק אם השתמשו בהם בפועל לעבודה זרה.

ה. הָעוֹשֶׂה • עֲבוּדָה הַשְּׁנֵת הַרְאֵב"ד הָעוֹשֶׂה . . פְּרוּטָה א"א לַמִּד' ע"ז (ט:) יִשְׁנָה לִשְׁכִּירוֹת מִתְחִלָּה וְעַד סוּף. פִּי שֶׁהוּא לֹזְקָה, שְׂכָרוֹ מִתָּר, וְאֶפְלוּ עֲשָׂאָה לְגוֹי, שֶׁהִיא אֲסוּרָה מִיָּד [בגמר עשייתה]; כִּמְפָנֵי שְׂאִינָה נֶאֱסָרַת עַד שֶׁתִּגְמַר, וּמִכּוֹש הָאֲחֵרוֹן [-המכה האחרונה] שְׁגוּמְרָה - אֵין בּוֹ שָׁזָה פְּרוּטָה"ח.

(ז) כפי שהתבאר בפרק ג הלכה ט. ח) ההלכה היא אשר 'ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף'. כלומר, השכר ניתן על עשיית מלאכה לא ניתן על כל המלאכה כולה אלא ניתן על כל חלק מהעשייה בנפרד, ולכן, השכר על עשיית העבודה זרה עד סיומה מותר בהנאה כי היא אינה נחשבת עבודה זרה לפני סיום המלאכה, ואף השכר על החלק האחרון של עשייתה מותר בהנאה כי הוא לא שווה פרוטה, ואיסורי הנאה חלים רק מפרוטה ומעלה.

~ שבת קודש ט"ו אדר ~

פֶּרֶק ז

איסור הנאה מעבודה זרה ומשמישה, ההבדל בין אליל של יהודי לאליל של גוי, הדין בספק עבודה זרה.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה הֵי אֲלֵבֵד [-להשמיד] עֲבוּדָה זָרָה, וּמִשְׁמָשִׂיָּה [-כלים שמשמשים לעבודתה], וְכֹל [דבר] הַנַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְלָהּ א - שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲבֵד תִּאֲבֹדוּן אֶת כָּל הַמִּקְמוֹת"⁷¹, וְנֶאֱמַר: "כִּי אִם כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם - מִזְבְּחֵיהֶם תִּתְצוּ"⁷².

(א) כמו נרות שמדליקים לפניה, או בגדים שפורשים לכבודה.

וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִצְוָה לְרַדֵּף אַחֲרֶיהָ עַד שֶׁנֶּאֱבֵד אוֹתָהּ מִכָּל אֶרְצָנוּ [-אף ממקומות שלא כבשנום]; אֲבָל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, אֵין אֲנִי מִצְוִין לְרַדֵּף אַחֲרֶיהָ, אֲלֵא כָּל מְקוֹם שֶׁנִּכְבַּשׁ אוֹתוֹ, נֶאֱבֵד כָּל עֲבוּדָה זָרָה שָׁבוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֲבַדְתֶּם אֶת שְׁמֵם מִן הַמְּקוֹם הַהוּא"⁷³ - בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַתָּה מִצְוָה לְרַדֵּף אַחֲרֶיהָ, וְאֵין אַתָּה מִצְוָה לְרַדֵּף אַחֲרֶיהָ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ.

ב. עֲבוּדָה זָרָה עֲצֻמָּה, וּמִשְׁמָשִׂיָּה, וְתִקְרָבַת שֶׁלָּהּ [-מה שמקריבים לפניה], וְכֹל הַנַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְלָהּ א - אֲסוּר בַּהֲנָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִבְיֵא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ". וְכֹל הַנְּהַנֶּה בְּאֶחָד מִכָּל אֱלוֹ, לֹזְקָה שְׁתִּים - אַחַת מִשׁוּם "וְלֹא תִבְיֵא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ"⁷⁴, וְאַחַת מִשׁוּם "וְלֹא יִדְבַק בְּיַדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֲרָם"⁷⁵.

(ב) פסוק זה נאמר בעיר הנידחת, אך לומדים ממנו גם איסור הנאה מעבודה זרה משום שהיא נקראת חרם, ככתוב: "ותעב תתעבנו כי חרם הוא" (דברים ז, כ).

ג. בְּהֵמָה שֶׁהִקְרִיבוּהָ לְעֲבוּדָה זָרָה, כִּלְהָ אֲסוּרָה;

טז, כא. 71. דברים-ראה, יב, ב. 72. דברים-ואתחנן, ז, ה. 73. דברים-ראה, יב, ג. 74. דברים-עקב, ז, כו. 75. דברים-ראה, יג, יח. 76. דברים-עקב, ז, כה. 77. דברים-כי, תבוא, כז, טו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ה'. שְׁבַרֵי צְלָמִים יִט. אֲבָל הַמוֹצָא יַד עֲבוּדָה זָרָה אוֹ רִגְלָה אוֹ אֶבֶר מֵאֲבָרֶיהָ מִשְׁלָה, הֲרִי זֶה אֲסוּר בַּהֲנָאָה י - הוֹאִיל וַיִּדַע בְּדַאי שֶׁזֶה הָאֶבֶר מִן הַצִּוְרָה; הַנֶּעֱבְדָת כ"א, [ולכן] הֲרִי הִיא בְּאֲסוּרָה, עַד שִׁוְדַע לוֹ שֶׁבְטָלוּהָ הַגּוֹיִם.

(ח) כי ייתכן שמדובר בצלמים העשויים לנוי ולא לעבודה זרה, ואף אם מדובר בצלמים העשויים לעבודה זרה ייתכן שהעובדים לצלם ביטלו אותו מעבודה זרה ואזי הוא מותר בהנאה. ספק זה, המתיר ליהנות מהצלם, נקרא 'ספק ספיקא', כלומר, מצב הרחוק מלהיות ודאי כיוון שישנם שני ספיקות בדבר. כך גם בהלכה זו, יש ספק אם הצלם נאסר מלכתחילה, ואף אם הצלם נאסר יש ספק שמא איסורו התבטל, בדומה לדין המבואר בהלכה י. (ט) כי שבירתם מוכיחה אשר אף אם הם היו עשויים לעבודה זרה, ביטלו אותם מעבודה זרה. (כ) מדובר באבר שמלכתחילה נעשה לעבודה זרה בצורה זו, אך אבר שנשבר מעבודה זרה שלימה דינו כשברי צלמים. (כא) ישנו רק ספק אחד האם ביטלו את העבודה זרה או לא, ולא ספק ספיקא.

ח. הַמוֹצָא פְּלִים וְעֲלִיָּהֶן צִוְרַת חֲמָה וְלִבְנָה כ"ב וְדִרְקוֹן כ"ג - אִם הָיוּ פְּלִי פֶסֶף וְזָהָב אוֹ בְּגָדֵי שָׁנִי - [בגדי משי צבועים באדום], או שֶׁהָיוּ חֲקוּקִים עַל הַנְּזָמִים [=עגילים] וְעַל הַטְּבָעוֹת - הֲרִי אֵלוֹ אֲסוּרִין כ"ד; וְעַל שְׂאֵר הַפְּלִים כ"ה - מִתְרִין, מִפְּנֵי שֶׁחֲזַקְתָּן לְנוֹאֵי י. וְכֵן שְׂאֵר הַצִּוְרוֹת הַנִּמְצָאוֹת עַל הַפְּלִים כ"ו, חֲזַקְתָּן לְנוֹאֵי וּמִתְרִין.

(כב) אין הכוונה לצורת החמה או הלבנה עצמה, אלא לעיטור מסויים המייחסים אותו לחמה או ללבנה. (כג) אחד מסוגי הנחשים המייחסים את צורתו לחלק מגלגל הלבנה. (כד) כי דרך עובדי עבודה זרה היא לעבוד לצורות אלו, וייתכן שהן משמשות לעבודה זרה. (כה) שאינם יקרים וחשובים. (כו) ולא לעבודה זרה. (כז) אף אם הם כלים יקרים.

ט. עֲבוּדָה זָרָה, וּמִשְׁמִשְׁיָהּ, וְכָל הַתְּקָרְבַת שְׁלָה כ"ח - אוֹסְרִים בְּכָל שְׁהֵן - [אף בכמות קטנה ביותר]. פִּיצַד? עֲבוּדָה זָרָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּצוּרוֹת שֶׁל נוֹאֵי, אִפְלוּ אַחַת בְּכַמָּה אֲלָפִים - יוֹלִיף הַכֹּל לָיִם הַמְּלַח; וְכֵן אִם נִתְעַרְבַּ פּוֹס שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה בְּכַמָּה פּוֹסוֹת, אוֹ חֲתִיקָה מִן הַבָּשָׂר שֶׁנִּכְנָס לְבֵיתָה כ"ט בְּכַמָּה חֲתִיכוֹת - יוֹלִיף הַכֹּל לָיִם הַמְּלַח; וְכֵן עוֹר לְבוּבֵל שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּכַמָּה עוֹרוֹת, הַכֹּל אֲסוּר בַּהֲנָאָה.

(כח) האסורה משום משמשי עבודה זרה. (כט) והקריבוהו

הַלֹּקְחַת גְּרוּטָאוֹת [שְׁבַרֵי מַתְכוּת] מִן הַגּוֹיִם, וּמִצָּא פְּהֵן עֲבוּדָה זָרָה ט - אִם נִתְּן מְעוֹת [למוכר] וְלֹא מִשְׁף [את הגרוטאות], וְחִזְרִים לְגוֹי; וְכֵן אִם מִשְׁף וְלֹא נִתְּן מְעוֹת, אָף עַל פִּי שְׁמִשְׁיָהּ בְּגוֹי קוֹנֶה כ"א, כְּמִקְח טְעוֹת הוּא כ"ב; [אך אם] מִשְׁף וְנִתְּן מְעוֹת, יוֹלִיכֵם [שְׁלִיכֵם] לָיִם הַמְּלַח י. וְכֵן גוֹי וְגַר שִׁוְרֵשׁוּ אֶת אֲבִיהֶן גוֹי - יְכוּל הֲגַר לִזְמַר לְגוֹי: 'טַל אֲתָה עֲבוּדָה זָרָה, וְאֲנִי מְעוֹת', 'אֲתָה יִזֵּן נֶסֶךְ, וְאֲנִי פְרוֹת' י; וְאִם מִשְׁבָּאוֹ לְרִשּׁוֹת הֲגַר, אֲסוּר ט.

(ט) שהיא אסורה על היהודי בהנאה. (י) יכול להחזיר את החפצים לגוי, כי כל עוד היהודי לא משך את החפץ מהגוי, הוא לא קנה את החפץ, משום שלגבי גוי משיכה נחשבת קנין אך נתינת מעות לא נחשבת קנין. (יא) והיהודי כבר קנה את החפץ, בכל זאת יכול הוא להחזיר את החפץ לגוי. (יב) אם היהודי היה יודע שיש בחפצים אלו עבודה זרה, לא היה קונה אותם, ולכן, מעשה הקנייה היה בטעות והיהודי יכול לחזור בו. (יג) מי ים המלח עמוקים, וכך לא ימצא היהודי את החפצים לעולם ולא ייכשל באיסור הנאה מעבודה זרה. (יד) ואין הגר עובר על איסור הנאה מעבודה זרה בכך שקיבל דבר תמורתה, מכיוון שהוא אינו יורש את נכסיו של אביו הגוי כירושה רגילה מן התורה אלא רק מתקנת חכמים, וממילא העבודה זרה לא שייכת בעצם לגר וזכיותו בנכסי אביו היא כמו אדם הזוכה בנכסי הפקר. (טו) ברגע שהנכסים הגיעו לידי הגר הם שייכים אליו, וממילא אסור לו ליהנות מהעבודה זרה אף אם מחליף אותה בדבר אחר.

ו. צוּרוֹת שֶׁעָשׂוּ אוֹתָן גּוֹיִם לְנוֹאֵי, מִתְרִין בַּהֲנָאָה; וְצוּרוֹת שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן לְעֲבוּדָה זָרָה, אֲסוּרִין. פִּיצַד? כָּל הַצִּוְרוֹת הַנִּמְצָאוֹת בְּפָפְרִים - אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה, מִפְּנֵי שֶׁחֲזַקְתָּן שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין לְעֲבוּדָה זָרָה ט. וְהַנְּמָצָאוֹת בְּמִדְיָה [עיר] - אִם הָיוּ עוֹמְדִין עַל פְּתַח הַמְּדִינָה, וְהָיָה בְּיַד הַצִּוְרָה צוּרַת מִקָּל אוֹ צְפוּר אוֹ כְּדוּר אוֹ סִיף אוֹ עֵטָרָה וְטַבָּעַת - חֲזַקְתָּ שֶׁהוּא לְעֲבוּדָה זָרָה, וְאֲסוּר בַּהֲנָאָה י; וְאִם לֹאוּ - הֲרִי זֶה בְּחִזְקַת לְנוֹאֵי, וּמִתְרַ.

(טז) כי אין דרך בני הכפרים לעשות צורות לנוי. (יז) כי צורות אלו חשובות אצל עובדי עבודה זרה ומסמלות מלכות ושלטה על העולם. (יש) אומרים, שהאיסור במקרה זה הוא רק כאשר מדובר בצורת מלך המחזיקה את צורות אלו, אך לא בצורות אנשים רגילים.

ז. צְלָמִים הַנִּמְצָאִים מִשְׁלָכִים בְּשׁוּקִים אוֹ בְּתוֹף הַגְּרוּטָאוֹת, הֲרִי אֵלוֹ מִתְרִין י; וְאִין צְרִיף לִזְמַר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לעבודה זרה. (ל) הקרוע במקום הלב ועשוי לעבודה זרה, כמבואר בהלכה ג.

עבר ומכר עבודה זרה, או אחד ממשמשיה, או תקרבת שלה - הרי הנמים אסורין בהנאה; ואסורין בכל שהן בעבודה זרה, שנאמר: "והיית חרם כמהו" 78 - כל שאתה מביא מעבודה זרה ומכל משמשיה ותקרבתה, הרי הוא פמוה.

ל. עבודה זרה או אשרה [=אילן] הנטוע לעבודה זרה שנשרפה, אפרה לא אסור בהנאה. ונחלת [-גחלים] של עבודה זרה, אסורה; והשלהבת מתרת, מפני שאין בה ממש.

(לא) בעבר היו משתמשים באפר לכביסה. (לב) להדליק נר מאש של עבודה זרה.

ספק עבודה זרה, אסור; וספק ספקה, מתר. כיצד? כוס של עבודה זרה שנפל באוצר [-מחסן] מלא כוסות - פלן אסורים, מפני שעבודה זרה וכל משמשיה אסורים בכל שהן; פירש כוס אחד מן התערבת, ונפל לכוסות שנים 79 - הרי אלו מתרין 79.

(ג) וכעת שלוש כוסות מעורבות זו בזו. (ד) וניתן להוציא כוס מהתערובת השנייה ולהשתמש בה מכיוון שהסבירות לאסור אותה מוטלת בשני ספקות (ספק-ספיקא): כי יש ספק האם הכוס שנפלה מהתערובת הראשונה לשנייה היא כוס של עבודה זרה, ואף אם היא הייתה כוס של עבודה זרה, יש ספק האם הכוס שהוציא כעת מהתערובת השנייה היא הכוס האסורה. לפי זה, עדיין יהיה אסור להשתמש בכל התערובת השנייה בבת אחת, מכיוון שאז יישאר רק הספק הראשון, אך אם נפלה כוס מהתערובת השנייה לתערובת שלישית, יהיה מותר אף להשתמש בכל התערובת בבת אחת, מכיוון ששני הספקות עדיין קיימים.

טבעת • של עבודה זרה 78
זרה 78 שנתערבה במאה טבעות, ונפלו שמים מהן לים הגדול - התרו הפלו; שאני אומר, אותה הטבעת היתה בכלל השמים שנפלו. נתערבה במאה ונחלקו, ארבעים למקום אחד וששים למקום אחר, ונפלו הארבעים פלן לטבעות אחרות

השנת הראב"ד טבעת . . טבעות א"א לפי הסוגיא השנויה בזבחים בעיני שנתערב עוד מאותן שלשה לשנים אחרים ואותן האחרונים מותרין שהם נקראים ספק ספיקא.

- פלן [-כל הארבעים]

מטרות; שאני • אומר, אותה הטבעת האסורה - פרכ היא לי; נפלו השמים לטבעות

אחרות, פלן אסורות 78.

(לה) שקישטו בה עבודה זרה. (לו) וניתן להוציא טבעת אחת מהתערובת ולהשתמש בה. אף במקרה זה טעם ההיתר הוא משום ספק ספיקא: ייתכן שאחת הטבעות שנפלה לים הייתה הטבעת של העבודה זרה, ואף אם טבעת זו לא נפלה לים, ייתכן שהטבעת שכעת הוא משתמש בה איננה הטבעת האסורה. אמנם, מעיקר הדין היה ניתן להתיר במקרה זה אף אם טבעת אחת נפלה לים, אך בגלל שהטבעת קטנה מאוד נפילת טבעת אחת היא דבר לא ניכר ויש לחשוש שיבואו להתיר להשתמש בטבעות אף ללא נפילת טבעת כלל, ולכן ההיתר בהלכה זו הוא רק כאשר נפלו שתי טבעות לים. אך בדברים אחרים יהיה מותר הדבר אף בנפילת דבר אחד לים, ואכן כך הוא הדין בחבית תרומה שהתערבה בחביות אחרות. (לז) בין שישים הטבעות האחרות. אך אם ארבעים הטבעות לא נפלו לטבעות אחרות הן אינן מותרות למרות שהטבעת האסורה נמצאת לכאורה בין השישים הטבעות האחרות, כי ניתן לבטל עבודה זרה רק כאשר היא אינה קיימת בעולם כמו במקרה הקודם שהטבעת נפלה לים, אך כאשר הטבעת האסורה קיימת בעולם נחשבות כל הטבעות כספק אחד, ורק כאשר ארבעים הטבעות מתערבות בטבעות אחרות, נעשה הדבר ספק ספיקא והן מותרות. (לח) כי לא ניתן לשער היכן הטבעת האסורה נפלה, אך אם חלק משישים הטבעות נפל לטבעות אחרות, הן מותרות, בדומה למקרה בו ארבעים הטבעות נפלו לטבעות אחרות.

יא. האשרה 78 - בין שהיתה נעבדת 78, בין שהיתה עבודה זרה מנחת תחתייה 78א - אסור לישב בצל קומתה 78ב, ומתר לישב בצל השריגים [-ענפים] והעלים שלה 78ג. ואם יש לו דרך אחרת 78ד, אסור לו לעבר תחתייה; ואם אין שם דרך אחרת, עובר תחתייה פשהוא רץ.

(לט) אילן הנטוע לעבודה זרה, שעובדי הירח היו עובדים אותו. (מ) שעברו לאילן עצמו. (מא) ומלכתחילה נטעו את האילן על מנת להעמיד תחתיו עבודה זרה. (מב) כי האילן אסור בהנאה כעבודה זרה. (מג) ההיתר הוא רק בצל המוטל מחוץ לאילן עצמו, אך תחת הענפים עצמם אסור לשבת. (מד) לעבור בה, והיא אינה ארוכה יותר מדרך זו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יב. אָסוּר וְדָבָר מִתֵּר גּוֹרְמִין לוֹ, הֲרִי זֶה מִתֵּר בְּכָל מְקוֹם.

(ג) בימי חורף, בהם העץ מזיק לירקות בהסתרתו את אור השמש לו הם זקוקים.

לְפִיכָף, שְׂדֵה שְׂזֵבֵלָה [ד-דישן אותה] **בְּזָבֵל עֲבוּדָה זָרָה, מִתֵּר לְזָרַע אוֹתָהּ;**^א **וּפְרָה שְׂפִטְמָה בְּכַרְשִׁינֵי** [מ-יין קטנית למספוא] **עֲבוּדָה זָרָה, תֵּאֱכֹלֶיהָ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה.**

(גא) כי קרקע השדה מותרת, ואף היא גרמה לגדילת היבול בשדה. (גב) כי הפרה התפטמה גם בכרשנים שאינם של עבודה זרה.

טו. בְּשֵׁר אוּ יֵיִן אוּ פְרוֹת שֶׁהֲכִינוּם לְהִקְרִיבֵן לְעֲבוּדָה זָרָה - לֹא נֶאֱסְרוּ בְּהִנָּאָה^ב אֶף עַל פִּי שֶׁהֲכִינוּם אוֹתָן לְבֵית עֲבוּדָה זָרָה^ג, עַד שֶׁיִּקְרִיבוּם לְפָנֶיהָ; הִקְרִיבוּם לְפָנֶיהָ, נֶעֱשׂוּ תִקְרָבָת, וְאֶף עַל פִּי שֶׁחֲזְרוּ וְהוֹצִיאוּם, הֲרִי אֵלוּ אֲסוּרִין לְעוֹלָם. וְכָל הַנִּמְצָא בְּבֵית עֲבוּדָה זָרָה, אֶפְלוּ מֵיָם וּמִלַּח - אֲסוּר בְּהִנָּאָה מִן הַתּוֹרָה^ד; וְהֶאֱוֹכַל מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא^ה, לֹאֲקָה^ו.

(ג) לאחר שהקריבו אותם לעבודה זרה. (גד) במקום המיוחד לעבודתה. (גה) מים ומלח אינם דברי נוי ואין מקריבים אותם לבדם על גבי המזבח, ואף ניסוך המים שהיה בבית המקדש היה יחד עם ניסוך היין. למרות זאת, אם הם נמצאים בבית עבודה זרה הם אסורים משום שבוודאי הם נמצאים שם לצורך העבודה הזרה. (גו) אף כמות קטנה ביותר. (גז) חייב בשני עונשי מלקות, כמבואר בהלכה ב.

טז. הַמוּצָא פְסוּת [=בגד] וְכֵלִים וּמַעוֹת [=מטבעות] בְּרֵאשׁ עֲבוּדָה זָרָה - אִם מִצָּאָן דְּרָף בְּזִיזוֹן, הֲרִי אֵלוּ מִתְרִין; וְאִם מִצָּאָן דְּרָף כְּבוֹד, הֲרִי אֵלוּ אֲסוּרִין^ז. פִּיצַד? מִצָּא פִּיס מַעוֹת תְּלוּי בְּצוּאָרָה, פְּסוּת מִקְפֶּלֶת וּמִנַּחַת עַל רֵאשָׁה, כְּלֵי כְּפוּי [=המין] עַל רֵאשָׁה - הֲרִי זֶה מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דְּרָף בְּזִיזוֹן^ח; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה. מִצָּא בְּרֵאשָׁה דְּבָר שֶׁפְּיוּצָא בּוֹ קָרַב לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ^ט, הֲרִי זֶה אֲסוּר^י.

(גח) משום נוי עבודה זרה. (גט) אך מטבעות המונחות ללא ארנק, או בגד התלוי על ראשה ללא קיפול, נחשבים דרך כבוד. (ס) בבית המקדש, כמו סולת, ייין ושמן המונחים עליה בתוך כלי. (סא) משום שבוודאי עשו מהם תקרובת לעבודה זרה, ואלו השאריות שלה.

יב. אֲפֻרוּחִים [גדולים] **שֶׁקָּנְנוּ בָּהֶן, וְאֵינָן צְרִיכִין לְאֵמֶן - מִתְרִין;**

השנת הראב"ד והביצים. . . להן א"א היה לו לומר מפני שהן כגידולי האשרה.

וְהֶאֱפֻרוּחִים שֶׁצְרִיכִין לְאֵמֶן - אֲסוּרִין, שֶׁהֲרִי הָאֲשֵׁרָה והקן. . . אחר א"א דוקא שהביא ממקום אחר.

כְּמוֹ בְּסִיס לְהֵן^י. וְהֵקֵן • עֲצָמוּ שֶׁבְּרֵאשָׁה - מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹף מְבִיא עֲצָיו מִמְּקוֹם אַחֵר^{יא}.

(מה) ישנם שני טעמים לאיסור זה: על מנת שלא יבואו ליהנות מהאשרה עצמה, ועל מנת שלא יעלו על האשירה למנוע את נפילת הביצים והאפרוחים. (מו) ואין לחשוש שהעוף בנה את הקן מעצי האשרה. אך עדיין אסור לטפס על העץ כדי לקחת משם את הביצים או הגוזלים, אלא יוריד אותם עם מקל או כלי ארוך אחר.

יג. נָטַל מִמֶּנָּה עֲצִים, אֲסוּרִים בְּהִנָּאָה. הִסִּיק בְּהֵן אֶת הַתַּנּוּר - יֵצֵן^{יב}, וְאַחַר כֵּן יִסִּיק בְּעֲצִים שֶׁל הַתֵּר וְיֹאפֶה בּוֹ. אָפֶה בּוֹ אֶת הַפֶּת, וְלֹא צָנְנוּ - הַפֶּת אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה. נִתְעַרְבָה בְּאַחֲרוֹת - יוֹלִיף דְּמִי [א-השווי של] אוֹתָהּ הַפֶּת לְיָם הַמֶּלַח^{יג} כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהֶן, וּשְׂאֵר הַכְּפֻרוֹת מִתְרוֹת.

(מז) יש להמתין שהתנור יתקרר. (מח) באופן כללי כשהרמב"ם כותב בספריו 'ים המלח', אין כוונתו דווקא לים המלח אלא לים הגדול שמכונה בערבית "אל-מלח" מכיוון שמיימיו מלוחים. אך בהלכה זו העוסקת בדיני עבודה זרה, כוונת הרמב"ם היא ל'ים המלח' דווקא. וכפי שכתבו ה'יתוספות' שאפשר לאבד דמים אלו על ידי פירורם ופיוזורם, ואם רוצים להשליכם בשלימותם ניתן לעשות זאת רק בים המלח שספינות לא עוברות בו ולא ייכשלו במציאת המעות הללו.

יד. נָטַל מִמֶּנָּה כְּכֹד [מחט העשויה מעץ] וְאָרַג בּוֹ אֶת הַבְּגָד, אֲסוּר בְּהִנָּאָה; נִתְעַרַב בְּבָגְדִים אַחֲרִים, יוֹלִיף דְּמִי אוֹתוֹ הַבְּגָד לְיָם הַמֶּלַח, וּשְׂאֵר הַבְּגָדִים מִתְרִין^{יד}.

(מט) אולם אסור למכור את כל הבגדים בבת אחת, אלא מוכר כל בגד בפני עצמו מטעם המבואר לעיל בהערה על הלכה י.

וּמִתֵּר לְטַע תְּחִתִּיָּה יְרֻקוֹת - בֵּין בֵּימוֹת הַחֲמָה [=קִיץ] שֶׁהֵן צְרִיכִין לְצַל, בֵּין בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים^{טו}; מִפְּנֵי שֶׁצֶל הָאֲשֵׁרָה שֶׁהוּא אֲסוּר עִם הַקְּרָקַע שֶׁאֵינָה נֶאֱסְרֶת, גּוֹרְמִין לְיְרֻקוֹת אֵלוּ לְצַמַּח, וְכָל שֶׁדָּבָר

הפניות לשיחות קודש כ"ה ח"ט ע' 154, 363, ח"ל"ב ע' 51, הגש"פ ע' תתקי. כל שהוא: מרוע? - לקו"ש ח"ט ע' 154, 363, ח"ל"ב ע' 51, הגש"פ ע' תתקי.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ע) שמשתמשים בה לצרכי עבודה זרה. עא) מותר לאכול את הבשר שנשחט, אך לכתחילה אסור לשחוט בסכין זו. עב) לפני השחיטה הבהמה הייתה ראויה לגדל וולדות, לחרישה ולשחיטה, ולאחר השחיטה היא ראויה רק לאכילה, ולכן השחיטה מקלקלת את הבהמה ומפחיתה את השווי שלה. עג) כי אם לא היה שוחט אותה, הבהמה הייתה מתה ונעשית נבילה, והייתה אסורה באכילה. עד) ואף הם אסורים בהנאה, כמבואר בהלכה ב. עה) את הבשר ומכשירו לאכילה. ואם חתך את הבשר אסור ליהנות ממנו, אך ניתן להוליך את דמי הנאתו לים המלח וליהנות מהבשר עצמו. עו) שחתך חתיכות בשר יפות המיועדות לאנשים חשובים ועשה מהן חתיכות קטנות שאינן חשובות יותר. בהלכה זו מדובר בסכין שליבנו והכשירו אותה לאחר השימוש בה לעבודה זרה, אולם אם לא ליבנו את הסכין היא אסורה גם בגלל שהשתמשו בה לחתיכת בהמות נבלות ואיסור הנבילה נבלע בסכין, ולכן, כל בשר שיחתכו בה, בכל צורה שהיא, יהיה אסור בגלל איסור נבילה.

פָּרֶק ח

דברים שאינם נאסרים משום עבודה זרה, ודיני ביטול עבודה זרה.

א. פֶּל שְׂאִין בּוֹ תְּפוּסָה [תפוסת] יָד אָדָם, וְלֹא עֲשֹׂה־בִּי - אִם נֶעְבֵּד [לעבודה זרה], הֲרִי זֶה מִתֵּר בְּהִנָּאָה. לְפִיכָךְ, הַגּוֹיִם הַעוֹבְדִים אֶת הַהָרִים, וְאֵת הַגְּבָעוֹת, וְאֵת הָאֵילָנוֹת הַנְּטוּעִין מִתְחַלְתֵּן לְפָרוֹת, וְאֵת הַמְעֵינֹת הַנוֹבְעִים לְרִבִּים, וְאֵת הַבְּהֵמָה - הֲרִי אֵלוֹ מִתְרִין בְּהִנָּאָה; וּמִתֵּר לְאָכַל אוֹתָן הַפָּרוֹת שֶׁנֶּעְבְּדוּ בְּמָקוֹם גְּדִילְתָּן, וְאוֹתָהּ הַבְּהֵמָה. וְאִין צְרִיף לֹאמַר, בְּהֵמָה שֶׁהִקְצַת [ייחודה] לְעִבּוּדָה זָרָה, שֶׁהִיא מִתְרָת בְּאִכְלָה; בֵּין שֶׁהִקְצוּהָ לְעִבְדָהּ, בֵּין שֶׁהִקְצוּהָ לְהַקְרִיבָהּ - הֲרִי זֶה מִתְרָת.

א) כמו הרים וגבעות שלא ניתן לתפוס אותם. ב) כמו בעלי חיים, שלמרות שניתן לתפוס אותם הם לא נעשו בידי אדם. ג) העצים לא נחשבים מעשי ידי אדם למרות שבני אדם נטעו אותם, משום שגדילתם היא על ידי הקרקע והמים. אולם, אם מלכתחילה נטעו את העצים לעבודה זרה הם נקראים 'עצי אשרה' ונאסרים כמבואר בהלכה ג. ד) כי אין לחשוש שחפרו את המעינות לעבודה זרה, אך מעיין של אדם יחיד הנעבד לעבודה זרה אסור בהנאה, משום שיתכן שהוא חפר את המעיין לעבודה זרה ואסר אותו בהנאה, כפי שמבואר בסוף ההלכה. ה) כאשר הם עדיין על העץ, משום שהם נחשבים כדבר מחובר שאין בו תפיסת יד אדם ואינו נאסר. החידוש בכך הוא אשר הפירות אינם נחשבים

בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים^{כב}? בְּזִמְן שֶׁמְצַאָן חוּץ לְמָקוֹם עִבּוּדָתוֹ^{כג}; אֲבָל אִם מְצַאֵם בְּפָנִים - בֵּין דְּרָף פְּבוּד בֵּין דְּרָף בְּזִיּוֹן, בֵּין דְּבַר הָרְאוּי לְמִזְבֵּחַ בֵּין דְּבַר שְׂאִינוֹ רְאוּי לְמִזְבֵּחַ - פֶּל הַנְּמַצָּא בְּפָנִים אֲסוּר, אֲפִלוּ מִים וּמְלַח. וּפְעוּר וּמְרַקוּלִיס^{כד} - פֶּל הַנְּמַצָּא עִמָּהֶן בֵּין בְּפָנִים בֵּין בַּחוּץ, אֲסוּר בְּהִנָּאָה^{כה}. וְכֵן אֲבָנֵי מְרַקוּלִיס - פֶּל אֲבָן הַנְּרָאִית שֶׁהִיא עִמּוּ^{כו}, אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה^{כז}.

כב) שיש אופנים בהם מותר ליהנות מהדברים הנמצאים ליד העבודה הזרה. כג) מעבר למחיצה המייחדת את מקום העבודה הזרה. כד) מיני עבודה זרה שעבודתם היא בדרך ביזיון, כמבואר בפרק ג. כה) מכיוון שהן עבודות בזויות, גם דברים הנמצאים מחוץ למקום עבודתן נחשבים כדברים הנמצאים בתוך מקום עבודתן. כו) הנמצאת במרחק אמה (כ"ד ס"מ) מהמרקוליס. כז) מכיוון שהאבן קרובה למרקוליס, ייתכן שהיא נפלה ממנו.

יז. עִבּוּדָה זָרָה שֶׁהִיא לָהּ מְרַחֵץ אוֹ גִּנָּה [בחצרה] - נִהְיִין בְּהֵם שְׁלֹא בְּטוּבָה [כ"בלי להחזיר טובה], וְאִין נִהְיִין בְּהֵם בְּטוּבָה. הָיָה [המרחץ משותף] לָהּ וְלְאַחֵרִים - נִהְיִין בְּהֵן וְאֲפִלוּ בְּטוּבַת הַכּוֹמְרִין, וּבְלִבְדָּ שְׁלֹא יִתֵּן שְׂכָר^{כח}.

סח) כי אסור לגרום הנאה לעבודה זרה, אך המרחץ עצמו לא נחשב כעבודה זרה ולכן מותר להתרחץ בו.

יח. מְרַחֵץ שֵׁישׁ בֵּה עִבּוּדָה זָרָה^{כט} - מִתֵּר לְרַחֵץ בֵּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נֶעֱשֶׂת שֵׁם לְנוּאֵי לֹא לְעִבּוּדָה, שְׁנֹאמַר: "אֱלֹהֵיהֶם"^ל - בְּזִמְן שֶׁנּוֹהֲגִין בֵּה מְנַהֵג אֱלֹהוֹת, וְלֹא בְּזִמְן שֶׁמְבִיזִין אוֹתָן, כְּגוֹן זֶה שֶׁהִיא עוֹמְדַת עַל הַיָּבֵיב [תעלת שופכין], וְהַפֶּל מִשְׁתַּיִנִּין בְּפָנֶיהָ. וְאִם הִיְתָה דְּרָף עִבּוּדָתָהּ בְּכָף, אֲסוּר לְכַנֵּס בּוֹ.

טט) שאליל עומד בתוכו.

יט. סִפִּין שֶׁל עִבּוּדָה זָרָה שֶׁשָּׂחַט בֵּה - הֲרִי זֶה מִתֵּר^{לא}, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל^{לב}; וְאִם הִיְתָה בְּהֵמָה מְסֻכָּת [חולה ונוטה למות] - הֲרִי זֶה אֲסוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְקַן^{לד}, וְהֲרִי זֶה הַתְּקוּן מִהִנָּחַת מִשְׁמָשִׁי עִבּוּדָה זָרָה^{לה}. וְכֵן אֲסוּר לְחַתֵּךְ בֵּה בְּשַׁר [שכבר נשחט], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְקַן^{לו}; וְאִם חָתַךְ דְּרָף הַפֶּסֶד וְהִשְׁחִתָּה^{לז}, מִתֵּר.

79. דברים עקב, ז, כה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כדבר מחובר לקרקע שאינו נאסר. טז) לפני נטילתו המים היו שייכים לרבים וכאשר הוא לוקח אותם הם נעשים ברשותו, והדין הוא שמים של יחיד נאסרים בהנאה, ובכך מתורצת תחילת השגת הרמב"ם. יז) אך אדם לא הרים אותם.

כתלושים למרות שעתידים לקטוף אותם מהעץ. ו) אך לא נעבדה בפועל. ז) ועל ידי זה אסרו אותה משום תקרובת עבודה זרה.

במה דברים אמורים, שאין הבהמה נאסרת? בשלא עשה בה מעשה לשם עבודה זרה; אבל אם עשה בה מעשה כל שהוא, אסרה. ביצד? בגזן ששחט בה סימן [קנה או וטש] **לעבודה זרה. עשה אותה חליפין לעבודה זרה" - אסרה, וכן חליפין חליפין" ; מפני שנעשת פדמי עבודה זרה.**

ג. ישראל שזקף [העמיד] **לבנה להשתתות לה, ולא השתתוה, ובא גוי והשתתוה לה - אסרה בהנאה" , שזקפתה מעשה" ; וכן אם זקף ביצה" , ובא גוי והשתתוה לה - אסרה. חתף דלעת וכיוצא בה, והשתתוה לה -**

השגת הרמב"ם
השתתוה . . הנעבד א"א לא אמרו זה היד אלא לענין טומאת עבודת כוכבים בלבד אבל לענין איסור לא אמרו שאין אסור משום יד.

ח) החליף עבודה זרה בבהמה. ט) אם החליף את הבהמה המוחלפת בחפץ אחר, נקרא חפץ זה 'חליפי חליפין'. י) האסורים בהנאה.

האחר כב מערה [מחובר] **בו - הרי זה אסור מספק, שפא זה החצי כמו יד לחצי הנעבד" .** [ידיית] **לחצי הנעבד" .**

במה • דברים אמורים" ?
בהמת עצמו ; אבל אם שחט בהמת חברו לעבודה זרה או החליפה - לא נאסרה, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו" . [יהודין] **שלו" .**

יח) למרות שאף אדם, ואפילו גוי, לא יכול לאסור דבר שאינו שלו ללא עשיית מעשה, והשתתויה אינה נחשבת מעשה. יט) ובכך היהודי מראה שהוא מעוניין שיעבדו באבן עבודה זרה, ולכן הגוי שהשתתוה ללבנה נחשב שליחו של היהודי והלבנה נאסרת. כ) למרות שזקיפת הביצה לא ניכרת כל כך כזקיפת הלבנה. כא) אף על פי שאינה שלימה. כב) חצי הדלעת שלא נעבד. כג) וההלכה היא שידית של דבר מסוים נחשבת כדבר עצמו.

המשתתוה לקרקע עולם [=קרקע טבעית], **לא אסרה" ; חפר בה בורות שיחין** [=שוחות] **ומערות לשם עבודה זרה, אסרה" .**

אילן שנטעו מתחלה שיהא נעבד - אסור בהנאה" ; וזו היא "אשרה" האמורה בתורה" .⁸⁰ היה אילן נטוע, וגדעו [קיצע את ענפיו] **ופסלו" ; לשם עבודה זרה" , אפלו הכריה" ; והרפיב** [ענף מעץ אחר] **בגופו של אילן, והוציא שריגים** [ענפים] **- כורת את השריגים** [שגדלו], **והם אסורים בהנאה ; ושאר האילן, מתריב" .**

יא) שהבהמה נאסרת על ידי מעשהו. יב) משום שכל רצונו הוא לצער את חברו אך אינו מתכוון לאסור את הבהמה. אולם, גוי או יהודי מומר מעשה לעבודה זרה בבהמה של אדם אחר, אוסרים את הבהמה. יג) אך אם הביא עפר תלוש ממקום אחר והשתתוה לו, העפר נאסר כמו כל דבר תלוש. יד) משום שעשה מעשה בקרקע.

וכן המשתתוה לאילן - אף על פי שלא נאסר גופוכס - כל השריגים והעלים והלולבין [פרחים וענפים רכים] **והפרות שיוצא** [האילן] **כל זמן שהוא נעבד, הרי אלו אסורין בהנאה.**

ב. מים • שעקרן [הרים אותם] **הגל והשתתוה להן, לא אסרן" ; נטלן בידו והשתתוה להן, אסרן" .** **אבני הר**

כד) כי בזמן הנטיעה הייתה בגרעינים או בשתילים תפיסת יד אדם לשם עבודה זרה, בשונה מאילן רגיל שעבדו אותו לאחר הנטיעה אשר אין בו תפיסת יד אדם בזמן העבודה. כה) הסיר את הפסולת ממנו. ויש מפרשים, שכרת את כל

שנדלדלו [ונעקרו ממקומן], **ועבדן במקומן" - מתרות, שהרי אין בהן תפוסת יד אדם.**
טו) כי המים לא נתלשו על ידי אדם, ולכן הם נחשבים

80. דברים-ראה, יב, ג.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש
שוקפתה מעשה: בענין גילוי דעת בע"ז - לקו"ש ח"א ע' 147.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לה) ולא בגוף האבן. לו) אם יהודי רוצה להשתמש באבן. לוז) כי האבן עצמה לא נעבדה.

ה. אָבֵן שֶׁהֶעֱמִיד עָלֶיהָ עֲבוּדָה זָרָה לֵחַ, הָרִי זֶה אֲסוּרָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא עָלֶיהָ; סֵלַק עֲבוּדָה זָרָה, הָאָבֵן מִתְּרֵיט.

לח) באופן זמני. לט) אך אם מלכתחילה ייחד את האבן שתהיה בסיס קבוע לעבודה זרה, האבן נאסרה לעולם אלא אם כן יבטל אותה הגוי כמבואר בהלכה ט.

מי שְׁהִיָּה בֵּיתוֹ סְמוּךְ לְבֵית עֲבוּדָה זָרָה, וְנִפְלַ [הקיר המשותף ביניהם] - אֲסוּר לְבָנוֹתָּ^מ. פִּיֶּצֵד הוּא עוֹשֶׂה? כּוֹנֵס [פנימה] לְתוֹךְ [השטח] שְׁלוֹ, וּבּוֹנֶה^מ; וְאוֹתוֹ הָרוּחַ - מְמַלְאֵהוּ קוֹצִים אוֹ צוֹאָה, פְּדֵי שְׁלֵא יִרְחִיב [ויסוף שטח] בְּבֵית עֲבוּדָה זָרָה. הִנֵּה הַפְּתָל שְׁלוֹ וְשֵׁל עֲבוּדָה זָרָה^מ, יְדוּן מְחַצֵּה לְמְחַצֵּה: מְחַצֵּה שְׁלוֹ^מ, מִתָּר בְּהִנָּא^מ; וְשֵׁל עֲבוּדָה זָרָה, אֲסוּר - אֲבָנָיו וְעֲצָיו וְעַפְרוֹ, הַכֹּל אֲסוּר בְּהִנָּא.

מ) כי אסור לבנות בית לעבודה זרה. אמנם הבית עצמו נבנה לפני בית העבודה זרה, כי אחרת היה אסור לבנות בית שאחד מקירותיו הוא קיר של בית עבודה זרה. מא) ומשאר רווח בין ביתו לבית העבודה זרה. מב) חצי מעובי הכותל שייך ליהודי, והחצי השני שייך לעבודה זרה. מג) האבנים השייכות ליהודי. מד) אך היהודי צריך לדעת בוודאות שאבנים אלו שייכות לו. ואם אינו יודע איזה אבנים שייכות לו, אסור לו להשתמש באבנים אך יכול למכור לגוי את חלקו בכותל וכך יוכל ליהנות מהשווי של האבנים השייכות לו.

ו. פִּיֶּצֵד מֵאֲבֵד עֲבוּדָה זָרָה וְשָׂאָר דְּבָרִים שֶׁהֵן אֲסוּרִים בְּגִלְגָּלָה, כְּגוֹן מִשְׁמִשְׁיָה וְתִקְרָבֵת שְׁלֵה^מ? שׁוֹחֵק [טוחן לפירורים] זֹרָה [מפוח] לְרוּחַ^מ, אוֹ שׁוֹרֵף וּמִטִּיל לַיִם הַמֶּלַח^מ.

מה) שמצווה עליו לאבד אותם, כמבואר בפרק הקודם. מו) למרות שייטכן שהפירורים ייעשו זבל ויועילו לדישון קרקע כלשהי אין בכך איסור, מכיוון שהקרקע היא מותרת "וכל שדבר אסור ודבר מותר גורמים לו" מותר בהנאה כמבואר בפרק הקודם. מז) שאין ספינות עוברות שם, וכך אין חשש שאנשים ימצאו וייהנו מהעבודה זרה. אך לים רגיל אסור לזרוק עבודה זרה בשלמותה אלא רק לאחר שריפתה. ויש מפרשים את דברי רבינו, אשר בעבודה זרה העשויה מעץ, שריפה לבדה מועילה ואין צורך להטיל את האפר לים המלח לאחר השריפה, ודין ההטלה לים המלח נאמר רק על עבודה זרה העשויה ממתכת שלא ניתן לשרוף אותה, ואותה ניתן להטיל בשלמותה לים המלח או לשחוק אותה ולזרות את הפירורים ברוח. על פי פירוש זה, המילים "או שורף" מתייחסות לעבודה זרה מעץ, והמילים "ומטיל

ענפיו כדי שיתעבה. כו) על מנת לעבוד את הגידולים שיוציא העץ לאחר כריתת הענפים. כז) כופף ענף, טמן אותו בקרקע והוציא את ראשו מצד אחר על מנת שיגדל שם, ונראה הדבר כאילן חדש. כח) ולא נחשב העץ כעץ שנטעו מלכתחילה לעבודה זרה. כט) של העץ, משום שאין בו תפיסת יד אדם בשעת ההשתחויה.

אֵילָן שֶׁהָיוּ הַגּוֹיִם מְשַׁמְרִין אֶת פְּרוֹתָיו, וְאוֹמְרִים שֶׁהֵם מוֹכְנִים [מיועדים] לַעֲשׂוֹת מִהֵן שֶׁכָּר לְבֵית עֲבוּדָה זָרָה פְּלוֹנִיָּת, וְעוֹשִׂין מִהֵן שֶׁכָּר, וְשׁוֹתִין אוֹתוֹ בַּיּוֹם אֵידָם [חגם] - הָרִי זֶה הָאֵילָן אֲסוּר בְּהִנָּא; מִפְּנֵי שֶׁסִּתְמוּ שֶׁהוּא אֲשֶׁרָה, וּלְפִיכָף עוֹשִׂין בְּפְרוֹתָיו פֶּךָ, שֶׁזֶה הִיא חֻקָּה שֶׁל אֲשֶׁרָה.

ד. אֵילָן שֶׁמְעַמְדִין תַּחְתּוֹ עֲבוּדָה זָרָה - כָּל זְמַן שֶׁהִיא תַּחְתּוֹ, אֲסוּר בְּהִנָּא^ל; נִטְלָה מִתַּחְתּוֹ עֲבוּדָה זָרָה - הָרִי זֶה מִתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הָאֵילָן עֲצָמוֹ הוּא הַנְּעֵבֵד.

ל) מדובר שהאילן היה נטוע מלכתחילה עבור העבודה זרה ולכן הוא נאסר. ויש מפרשים, שמדובר אף באילן רגיל אך חכמים אסרו אותו מפני שיש תחתיו עבודה זרה, כי נראה הדבר שמלכתחילה נטעו את האילן לעבודה זרה.

בֵּית שְׁבָנָה אוֹתוֹ הַגּוֹי מִתַּחְלָה שֶׁהִיא הַבֵּית עֲצָמוֹ נֶעְבֵּד, וְכֵן הַמְשַׁתְּחוּה לְבֵית בְּנוֹי - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּהִנָּא^ל. הִנֵּה בְּנוֹי, וְסִידוֹ וְכִירוֹ [חקק בו צורות] לְשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה עַד שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ - נוֹטֵל מֶה שֶׁחֲדָשׁ, וְהַחֲדוּשׁ אֲסוּר בְּהִנָּא, מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה לְעֵבֵדוֹ; וְשָׂאָר הַבֵּית, מִתָּר^ל. הַכֵּנִיס עֲבוּדָה זָרָה לְתוֹךְ הַבֵּית^ל - כָּל זְמַן שֶׁהִיא שֵׁם, הַבֵּית אֲסוּר בְּהִנָּא^ל; הוֹצִיאָהּ, הִתַּר הַבֵּית.

לא) בשונה מהמשתחויה לאילן רגיל שאינו אוסר את האילן בהנאה, משום שאילן מחובר בשורשיו לקרקע ואין בו תפיסת יד אדם, אך בית עשוי מעצים ואבנים שהיו תלושים מהקרקע לפני הבנייה, ודבר שהיה תלוש מהקרקע ולאחר מכן התחבר לקרקע נחשב כדבר תלוש. לב) כי לא עבד את הבית עצמו, אך אם עבד את הבית עצמו לאחר החידוש הבית נאסר בהנאה, כמו באדם המשתחויה לבית בנוי. לג) באופן זמני. לד) כי עבודה זרה של גוי נאסרת בהנאה אף אם עדיין לא עבדו אותה בפועל.

וְכֵן אָבֵן שֶׁחֻצְבָה [הגוי] מִתַּחְלָה לְעֵבֵדָה, אֲסוּרָה בְּהִנָּא. הִיָּתָה חֻצְבָּה, וְצִירָה וְכִירוֹה שֶׁתַּעֲבֵד - אֶפְלוֹ צִיר וְכִיר בְּגוֹף הָאָבֵן, וְאֵין צִירָה לֹמַר אִם סִיד עָלֶיהָ לֵחַ - נוֹטֵל לֵי מֶה שֶׁחֲדָשׁ, וְהוּא אֲסוּר בְּהִנָּא, הוֹאִיל וְנֶעְשָׂה שִׁיעֵבֵד; וְשָׂאָר הָאָבֵן, מִתָּר^ל.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּעַל פְּרָחוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁאֲנָסוּ יִשְׂרָאֵל עַל כֶּף - הָרִי
זו בְּטֵלָה; וּבִלְבָד שִׁיחָא הַגּוֹי הַמְּבַטֵּל עוֹבֵד עֲבוּדָה
זָרָה; אָבֵל מִי שְׁאִינוּ עוֹבֵד [עבודה זרה], אֵין בְּטוּלוֹ
בְּטוּל.

נח) כי קטן או שוטה לא מבין את משמעות העבודה הזרה.
הַמְּבַטֵּל עֲבוּדָה זָרָה, בְּטֵל מִשְׁמָשִׁיחָ; בְּטֵל
מִשְׁמָשִׁיחָ, מִשְׁמָשִׁיחָ מִתְרִין, וְהִיא אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה
כְּמוֹ שֶׁהִיתָה, עַד שְׁיִבְטֵלָה. וְתִקְרַבְתָּ עֲבוּדָה זָרָה,
אֵינָה בְּטֵלָה לְעוֹלָם.

י. בַּיַּצֵּד מְבַטֵּלָה? קָטַע רֹאשׁ אֲזָנָה, רֹאשׁ חֲטָמָה
[אפה], רֹאשׁ אֲצַבְעָה, פְּחָסָה [=מעך אותה] בְּפִנְיָה אֵף עַל
פִּי שְׁלֹא חֲסָרָה, או שְׁמַכְרָה לְצוּרָף יִשְׂרָאֵל - הָרִי
זו בְּטֵלָה^ט. אָבֵל אִם מִשְׁפָּנָה, או מְכָרָה לְגוֹיִם או
לְיִשְׂרָאֵל שְׁאִינוּ צוּרָף, או שֶׁנִּפְלָה עָלֶיהָ מִפְּלֵת [אבנים]
וְלֹא פְּנָה [-את האבנים מהעבודה הזרה], גְּנֻבָה לְסֻטִּים וְלֹא
תְּבַעָה [-דרש וחיפש אותה] רָקַק [=ירק] בְּפִנְיָה, הַשְׂתִּין
בְּפִנְיָה, גְּרָרָה^{סא}, זָרַק בָּהּ אֶת הַצּוּאָה - הָרִי זוֹ אֵינָה
בְּטֵלָה^{סב}.

נט) אף אם מכר אותה בשלמותה לצורף, כי הוא יודע
שהצורף יתין את העבודה זרה ויעשה ממנה כלים שונים.
אך אם מכר אותה לצורף גוי אינה בטלה, כי ייתכן שהגוי
ימשיך לעבוד אותה כעבודה זרה ולא ישבור אותה. (ס) אף
אם הוא צורף, כמבואר בהערה הקודמת. (סא) על גבי טייט
בצורה בזויה. (סב) דברים אלו אינם מוכיחים שבכוונתו
לבטל לחלוטין את העבודה הזרה, כי ייתכן שעושה אותם
משום שהוא כועס על העבודה הזרה באופן זמני, ולכן
העבודה הזרה לא מתבטלת על ידם.

יא. עֲבוּדָה זָרָה שֶׁהִנִּיחוּ עוֹבְדֵיהָ^{סג} בְּשַׁעַת
שְׁלוֹם^{סד} - מִתְרַת בְּהִנָּאָה, שֶׁהָרִי בְּטֵלוּהָ^{סה}; [אך]
בְּשַׁעַת מִלְחָמָה - אֲסוּרָה, מִפְּנֵי שְׁלֹא הִנִּיחוּ אֵלָא
מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה^{סו}.

סג) במקומה, והלכו למקום אחר. (סד) שאין דעתם לחזור
למקום העבודה הזרה. (סה) ולכן לא לקחו אותה איתם.
(סו) ובדעתם לחזור לקחת אותה לאחר המלחמה.

עֲבוּדָה זָרָה שֶׁנִּשְׁפָּרָה מֵאֵלֶיהָ - שְׁכַרְיָה אֲסוּרָה

לים המלח" מתייחסות לעבודה זרה ממתכת, כך שישנן
שלוש אפשרויות לביטול עבודה זרה: שחיקה וזרייה לרוח,
שריפת עבודה זרה מעץ והטלת עבודה זרה בשלמותה לים
המלח.

ז. דָּבָר שְׁאִין בּוֹ תְּפוּסַת יַד אָדָם, שֶׁנֶּעֱבַד, כְּגוֹן
הָרִים וּבִהְמָה וְאֵילָן - אֵף עַל פִּי שֶׁהִנֶּעֱבַד עֲצָמוֹ
מִתַּר בְּהִנָּאָה, צְפוּיָיו אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה^{מח}; וְהִנְהִיגָה
בְּכָל שֶׁהוּא מִהֵן^{מט} - לֹקְהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַחַמַּד
כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם"⁸¹. וְכָל צְפוּיֵי עֲבוּדָה זָרָה^{נא}, הָרִי
הֵן בְּכָלֵל מִשְׁמָשִׁיחָ^{נב}.

מח) אם ציפה את ההר, למשל, בדברי נוי. מט) מציפוי של
דבר מחובר שנעבד לעבודה זרה. נ) חייב עונש מלקות אחד.
נא) של עבודה זרה שאינה מחוברת לקרקע. נב) ולוקה
עליהם שתי מלקויות, כמבואר בפרק הקודם.

ח. עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל גּוֹיִם, שֶׁבְּטֵלוּהָ גּוֹיִם קָדָם
שֶׁתְּבוּא לְיַד יִשְׂרָאֵל - הָרִי זוֹ מִתְרַת בְּהִנָּאָה^{נא},
שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ"⁸²,
כְּשֶׁבָאוּ לְיַדֵּינוּ וְהֵן נוֹהֲגִין בָּהֶם אֱלֹהוֹת; אָבֵל אִם
בְּטֵלוֹם, הָרִי אֵלוֹ מִתְרִין.

נג) אך לאחר שהעבודה זרה באה לידי יהודי לא ניתן
לבטלה, כמבואר בהלכה הבאה.

ט. עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֵינָה בְּטֵלָה לְעוֹלָם;
אִפְלוּ הָיָה לְגוֹי בָּהּ שֶׁתְּפוּטָהּ^{נא}, אֵין בְּטוּלוֹ [של הגוי]
מוֹעִיל כְּלוּם^{נב}, אֵלָא אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה לְעוֹלָם, וּשְׁעוּנָה
גְּנִיזָה^{נא}. וְכֵן עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל גּוֹי שֶׁבָּאת לְיַד יִשְׂרָאֵל,
וְאַחַר כֶּף בְּטֵלָה הַגּוֹי - אֵין בְּטוּלוֹ מוֹעִיל כְּלוּם,
אֵלָא אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה לְעוֹלָם. וְאֵין יִשְׂרָאֵל מְבַטֵּל
עֲבוּדָה זָרָה, וְאִפְלוּ בְּרִשׁוֹת הַגּוֹיִם^{נב}.

נד) והגוי ביטל את העבודה זרה שבחלקו. נה) כי היהודי
עובד את העבודה הזרה על דעת עצמו ולא על דעת הגוי.
נו) בקרקע, בשונה מעבודה זרה של גוי הטעונה שחיקה
וזרייה לרוח או שריפה, כמבואר בהלכה ו. נז) אף אם הגוי
הרשה ליהודי לבטל את העבודה הזרה.

גוי קָטָן או שוטה, אֵינוּ מְבַטֵּל עֲבוּדָה זָרָה^{נא}. וְגוֹי
שֶׁבַטֵל עֲבוּדָה זָרָה - בֵּין שְׁלוֹ, בֵּין שֶׁל גּוֹיִם אַחֲרֵיהֶם,

81. דברים-עקב, ז, כה. 82. דברים-עקב, ז, כה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פֶּרֶק ט

איסור משא ומתן עם עובדי עבודה זרה בימי חגם.

א. שְׁלֹשָׁה יָמִים לִפְנֵי אֵידֵיהֶם [=חגיהם] שֶׁל גּוֹיִם, אָסוּר לָקַח [-לקנות] מֵהֶם* וְלִמְכֹר לָהֶם דָּבָר הַמְתַּקֵּים, וְלָלוּת מֵהֶן; וְלִהְיוֹתָם, וּלְפָרְעַן [=שלם להם] וּלְפָרַע [-לגבות] מֵהֶן מְלֹה [הלוואה] שֶׁבִשְׂטֵרָה אוֹ שְׁעַל הַמִּשְׁכּוֹן. אָבֵל מְלֹה עַל פֶּה נִפְרָעִין מֵהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פִּמְצִיל מֵיָדָם; וּמִתֵּר לְמִכֹּר לָהֶן דָּבָר שְׂאִינוֹ מְתַקֵּים, כַּגּוֹן יִרְקוֹת וְתַבְשִׁיל, עַד יוֹם אֵידָם*. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אָבֵל בְּשָׂרָה אֲרָצוֹת*, אִינוֹ אָסוּר אֲלֵא יוֹם אֵידָם בְּלַבְדֵי*.

א) אף דבר, כי הגוי ישמח בכסף שירוויח מהמכירה ויודה לעבודה הזרה על כך. ב) דבר המשתמר לאורך זמן, כי הגוי יכול להשתמש ולשמוח בדבר זה ביום חגם ולהודות לעבודה הזרה על כך שיש לו את כל צרכיו. ג) כי הגוי עלול להודות לעבודה הזרה על כך שהיהודי נזקק ללוות ממנו. ד) כי כך יהיה לגוי את כל צרכיו עבור יום חגם, והוא יודה על כך לעבודה הזרה. ה) כי הגוי ישמח שהוא שילם את כל חובו ליהודי, ויודה לעבודה הזרה על כך. ו) כאשר ההלוואה היא בשטר או תמורת משכון, אין חשש שהגוי לא יחזיר כלל את החוב ליהודי, ולכן היהודי יכול להמתין עם גביית החוב עד לאחר חגם. ז) כי אם יתעכב בגביית החוב, הגוי יכחיש את טענתו ויאמר שאינו חייב לו דבר. ח) כי הגוי לא יוכל לשמוח בדבר זה ביום חגם. ט) שדברים אלו אסורים שלושה ימים לפני יום חגם. י) שבה הפרנסה לא תלויה בגויים וניתן להתפרנס בלעדיהם. יא) שכל הפרנסה תלויה בגויים, ואם ייאסר על היהודים למכור לגויים בימים אלו, ייגרם הפסד רב ליהודים. יב) אולם, להלכה למעשה נפסק בשולחן ערוך, שהדינים הללו היו תקפים בדורות הקודמים, אבל בזמננו שהגויים אינם מבינים את המשמעות של עבודת האלילים שלהם, מותר לשאת ולתת עמהם ביום חגם, ללוות ולהלוות וכדומה. והרמ"א מוסיף עוד, שאפילו לתת כסף לכמרים הגויים אין איסור, כי הם לא עושים מהם תקרובת או נוי לעבודה הזרה אלא משתמשים בהם לאוכל ולשתיה.

עֵבֶר וְנִשְׂא וְנָתַן עִמָּהֶן בְּאוֹתָן הַשְּׁלֹשָׁה יָמִים [בארץ ישראל], הָרִי זֶה מִתֵּר בִּהְנֵאָה; וְהַנּוֹשֵׂא וְנָתַן עִמָּהֶם בְּיוֹם אֵידָם, הָרִי זֶה אָסוּר בִּהְנֵאָה. ב. וְאָסוּר לְשַׁלַּח דְּרוֹזן [-מתנת] לְגוֹי בְּיוֹם אֵידוֹ [-חגו], אֲלֵא אִם כֵּן נִדְרַע לוֹ שְׂאִינוֹ מוֹדָה בְּעִבּוּדָה זָרָה, וְאִינוֹ עוֹבְדָה. וְכֵן גּוֹי שֶׁשָּׁלַח דְּרוֹזן לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם אֵידָם, לֹא יִקְבְּלֵנוּ מִמֶּנּוּ; וְאִם חָשַׁשׁ לְאִיבָהּ, נוֹטְלוֹ בְּפָנָיו, וְאִינוֹ נִהְנֶה בּוֹ - עַד שִׁיִּדְעַע לוֹ שֶׁזֶה הַגּוֹי אִינוֹ עוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה וְאִינוֹ מוֹדָה בָּהּ.

בִּהְנֵאָה, עַד שִׁבְטְלוּהָ^{טז}; לְפִיכָּהּ, הַמוֹצֵא שְׂבָרֵי עִבּוּדָה זָרָה - הָרִי אֵלָיו אָסוּרִין בִּהְנֵאָה^{ט"ז}, [כ] שְׂמָא לֹא בְּטְלוּהָ הַגּוֹיִם^{ט"ח}.

השגת הרמב"ד
 ואם... השבירים א"א לא מחוורא הא מילתא שאם צריכה ביטול כולן צריכין ביטול אלא בעבודת כוכבים של חוליות והחוליות הם שבירי שבירים כמו חצאי איברים שאם לא היה הדיוט יכול להחזירה אינה צריכה ביטול וכשהדיוט יכול להחזירה אינה כשבורה וצריך לבטל כל קיסם וקיסם.
 ואם... השבירים א"א לא מחוורא הא מילתא שאם צריכה ביטול כולן צריכין ביטול אלא בעבודת כוכבים של חוליות והחוליות הם שבירי שבירים כמו חצאי איברים שאם לא היה הדיוט יכול להחזירה אינה צריכה ביטול וכשהדיוט יכול להחזירה אינה כשבורה וצריך לבטל כל קיסם וקיסם.
 ואם... השבירים א"א לא מחוורא הא מילתא שאם צריכה ביטול כולן צריכין ביטול אלא בעבודת כוכבים של חוליות והחוליות הם שבירי שבירים כמו חצאי איברים שאם לא היה הדיוט יכול להחזירה אינה צריכה ביטול וכשהדיוט יכול להחזירה אינה כשבורה וצריך לבטל כל קיסם וקיסם.
 ואם... השבירים א"א לא מחוורא הא מילתא שאם צריכה ביטול כולן צריכין ביטול אלא בעבודת כוכבים של חוליות והחוליות הם שבירי שבירים כמו חצאי איברים שאם לא היה הדיוט יכול להחזירה אינה צריכה ביטול וכשהדיוט יכול להחזירה אינה כשבורה וצריך לבטל כל קיסם וקיסם.

ז) כי הגויים עובדים עבודה זרה אף לשבירים. סח) למרות שייתכן שהגויים ביטלו אותה. ט) ולכן, היא ודאי עבודה זרה ויש ספק האם ביטלו אותה, והכלל הוא שספק לא יכול לשנות דין של דבר ודאי. ע) וביטול של חלק אחד לא מבטל את החלק האחר. עא) מכיוון שאדם רגיל לא יכול להחזירה היא נחשבת ככלי שבור, ולכן, אף ביטול של אבר אחד מבטל את כולה.

יב. מִזְבַּח עִבּוּדָה זָרָה שֶׁנִּפְגַּם [מקצתו] - עֵדִין הוּא אָסוּר בִּהְנֵאָה, עַד שִׁיִּנְתֵּן רַבּוֹ בְּיַד הַגּוֹיִם^{ע"ב}; וּבִימוֹס [-אבן המשמשת בסיס לעבודה זרה] שֶׁנִּפְגַּם, מִתְרֵי^{ע"ג}. אִי זֶה הוּא בִימוֹס וְאִי זֶה הוּא מִזְבַּח? בִּימוֹס, אֲבָן אַחַת; מִזְבַּח, אֲבָנִים הֶרְבֵּה. וְכִיצַד מְבַטְלִין אֲבָנֵי מַרְקוּלִיס? בִּינֵן שְׂבִנָּה בְּהֵן בְּנִין, או חִפָּה [-ריצף] בְּהֵן אֶת הַדְּרָכִים, וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלּוֹ - הָרִי הֵן מִתְרִין בִּהְנֵאָה.

עב) כי כל עוד לא ניתץ רוב המזבח, הגויים עתידים לתקן אותו ולהמשיך לעבוד בו עבודה זרה. עג) כי לא מתקנים אותו אלא זורקים אותו מיד כשנשבר.

כִּיצַד מְבַטְלִין אֶת הָאֲשֵׁרָה? קָרְסָם [תלש] מִמְּנָה עָלָה, זָרַד [-קצץ] מִמְּנָה יוֹנֵק [=גבעול], נִטְל מִמְּנָה מְקַל או שְׂרָבִיט [-ענף], או שְׂשֻׁפְיָה [=שייף אותה] שְׁלֹא לְצַרְפָּה עַד - הָרִי זֶה בְּטְלוּהָ עַד. שְׂפִיָּה לְצַרְפָּה עוֹ - הִיא אָסוּרָה, וּשְׂפִיָּיָה [=השבבים והנסורת שלה] מִתְרִין^{ע"ד}. וְאִם הֵייתָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל - בִּין לְצַרְפָּה בִּין לְצַרְכוֹ, בִּין הִיא וּבִין שְׂפִיָּיָה אָסוּרִין לְעוֹלָם; שְׁעִבּוּדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אִין לָהּ בְּטוּל לְעוֹלָם.

עד) לא על מנת להוסיף ביופי האשרה, אלא עבור צרכיו האישיים. עה) משום שבמעשים אלו, שמשתמש באשרה לצורכו, הוא מראה שהאשרה בזויה עליו והוא אינו עובד אותה יותר. עו) על מנת להוסיף ביופי האשרה. עז) כי הם אינם חשובים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

[רק מפאת] מְנַהֲגִיט, או מְפַנֵּי כְבוֹד הַמְּלָךְ, אֲבָל הֵם אֵין מוֹדִין בוֹ - הַרִי אֵלוֹ מְתַרִין לְשֵׁאת וְלִתֵת עֲמָהֶן.

(ט) ועושים כך רק מכיוון שכך מנהג אנשי המדינה בהם גרים, והם מעוניינים לחיות לצידם בשלום.

ו. דְּבָרִים שֶׁהֵן מִיַּחְדִּין לְמִין מְפַנֵּי עֲבוּדָה זָרָה, אֲסוּר לְמַכֵּר לְעוֹבְדֵי אוֹתָהּ עֲבוּדָה זָרָה שְׂפָאוֹתוֹ הַמְּקוֹם כֵּאֲלֵלָם כֵּב. וְדְבָרִים שְׂאִינֵן מִיַּחְדִּין לָהּ מִתָּר לְמַכֵּר אוֹתָם סְתָם כֵּב; וְאִם פִּרַשׁ הַגּוֹי שֶׁהוּא קוֹנֶה אוֹתָם לְעֲבוּדָה זָרָה, אֲסוּר לְמַכֵּר לוֹ, אֲלָא אִם פֶּן [פגם בו] פִּסְלוּ מִלְּהַקְרִיבוֹ לְעֲבוּדָה זָרָה כֵּב, לְפִי שְׂאִין [הם] מְקַרְבִּין [דבר] חֶסֶר לְעֲבוּדָה זָרָה.

כ) כמו תאנים לבנות ולבונה זכה, שבזמנם היו משתמשים הם רק לעבודה זרה. כא) כי הם ישתמשו בהם לעבודה זרה, והיהודי הוא זה שהכשיל אותם בכך. כב) אף לא ביום חגם. כג) אם הגוי לא פירש שהוא קונה אותם לעבודה זרה. כד) אף דברים שאינם מיוחדים לעבודה זרה. כה) כגון שבאו לקנות מהיהודי תרנגול לבן, אותו עובדי העבודה הזרה היו רגילים להקריב לה, ובטרם המכירה קטע היהודי את אחד מאצבעות התרנגול כך שאינו ראוי להקריבה להם.

ז. הֵיוּ מְעַרְבִים דְּבָרִים הַמִּיַּחְדִּין עִם דְּבָרִים שְׂאִין מִיַּחְדִּין, כְּגוֹן לְבוֹנָה זָפָה כֵּב פְּכָלֵל לְבוֹנָה שְׁחָרָה כֵּב - מוֹכֵר הַפֶּל סְתָם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא יִלְקֵט [הגוי את הלבונה] הַזָּפָה לְבָדָה לְעֲבוּדָה זָרָה כֵּב; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה כֵּב.

כו) המיוחדת לעבודה זרה. כז) שאינה מיוחדת לעבודה זרה. כח) ולמרות שהקונה יכול למכור את הדברים המיוחדים לעבודה זרה, לגוי אחר שישתמש בהם לעבודה זרה, אין איסור בכך. כט) כגון שגוי רצה לקנות מהיהודי מספר תרנגולים וביניהם היה תרנגול לבן שנהגו הגויים להקריב לעבודה זרה, מותר ליהודי למכור לו מכיוון שמכך שהגוי קונה ממנו כעת גם תרנגולים אחרים מובן שהוא קונה אותם לסחורה ולא לעבודה זרה

ח. פֶּשֶׁם שְׂאִין מוֹכְרִין לְגוֹיִם דְּבָרִים שְׂמְחִזְקִין בְּהֵן יְדִיָּהֶן [מסייעים להם] לְעֲבוּדָה זָרָה - כֶּךָ אֵין מוֹכְרִין לָהֶם דְּבָר שֵׁישׁ בוֹ נִזְק לְרַפִּים, כְּגוֹן דְּבִים וְאַרְיֹת, וְכָלֵי זֵין [נשק] וְכַבָּלִים וְשִׁלְשָׁלוֹת לֵא. וְאֵין מְשַׁחֲזִין לָהֶם אֵת הַזֵּין [חרב]. וְכָל שְׂאֲסוּר לְמַכְרוֹ לְגוֹי, אֲסוּר לְמַכְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל הַחֲשׂוֹד לְמַכְרוֹ לְגוֹי; וְכֵן אֲסוּר לְמַכְרוֹ כְּלֵי נִזְק לְלִסְטִים [שודד] יִשְׂרָאֵלִיב.

ל) כדי שלא יזיקו ליהודים בדבר זה. לא) שקושרים בהם ידיים ורגליים ומענים באמצעות בני אדם. לב) אף אם הוא

(ג) שהסירוב שלו לקבל את המתנה יגרום לשנאה ביניהם.

ג. הֵיָה אֵידָם שֶׁל אוֹתָם הַגּוֹיִם יָמִים רַבִּים, שְׁלִשָּׁה אוֹ אַרְבָּעָה אוֹ עֶשְׂרֵה - כָּל אוֹתָן הַיָּמִים פְּיוֹם אֲחָד הֵן, וְכָלֵן אֲסוּרִין [בארץ ישראל] עִם שְׁלִשָּׁה יָמִים שְׁלִפְנֵיהֶן.

ד. הַנּוֹצְרִים - עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה הֵם, וַיּוֹם רֵאשׁוֹן יוֹם אֵידָם הוּא. לְפִיכָךְ, אֲסוּר לְשֵׁאת וְלִתֵת עֲמָהֶם בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, יוֹם חֲמִישִׁי וַיּוֹם שְׁשִׁי שְׂבָכָל שֶׁבֶת [שבוע] וְשֶׁבֶת; וְאֵין צְרִיף לומר יוֹם רֵאשׁוֹן עֲצָמוֹ, שֶׁהוּא אֲסוּר בְּכָל מְקוֹם. וְכֵן נוֹהֲגִים עֲמָהֶם בְּכָל אֵידיָהֶם.

ה. יוֹם שְׂמִתְפַּנְסִין בוֹ הַגּוֹיִם לְהַעֲמִיד לְהֵן מְלָךְ, וּמְקַרְבִּין וּמְקַלְסִין [=משבחים] לְאֵלֵיהֶן - יוֹם אֵידָם הוּא, וְהַרִי הוּא כְּשֵׁאֲר

השנת הראב"ד
אבל... בו א"א לפי סוגיא דגמרא יום הלידה של מלך הרי הוא כשאר יום חגם ויש להם פנים אבל יום תגלחת זקנו ובלוריתו וכן כולן עד סוף בין של מלך בין של הדיוט אינו אסור אלא אותו היום בלבד אבל משועבדיו אינן אסורין אלא אם כן עובדין אותן אפי' בקלנדא וסנטריא וכי קתני אותה האישי למעוטי משועבדיו ואכולהו קאי.

בְּלוֹרִיתוֹ, פְּיוֹם שְׁעָלָה בוֹ מִן הַיָּם [מהפלגה] אוֹ שְׂנִיצָא בוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, פְּיוֹם שְׁעָשָׂה בוֹ מְשִׁתָּה [חתונה] לְבָנוֹ, וּכְפִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ - אֵין אֲסוּר אֲלָא אוֹתוֹ הַיּוֹם וְאוֹתוֹ הָאִישׁ בְּבִלְדוֹ.

יד) והדברים האסורים בו, אסורים בארץ ישראל אף בשלושת הימים שלפניו. טו) בזמנם, הגויים עובדי האלילים היו מספרים את כל שיער ראשם, חוץ מהשיער שצומח באמצע הראש אותו היו מגלחים רק פעם בשנה. את השיער הזה שהיו משאירים באמצע הראש, היו מכנים 'בלורית'. טז) אך עם משרתיו אין איסור לקיים מסחר באותו יום, ואין לחשוש שהם יודו לעבודה הזרה של מעבידם.

וְכֵן יוֹם שְׂמִמּוֹת לְהֵן בוֹ מֵת וַיַּעֲשֵׂה אוֹתוֹ אֵיד, אוֹתָם הַעוֹשִׂים אֲסוּרִין אוֹתוֹ הַיּוֹם; וְכָל מֵיָתָה שְׂשׁוֹרְפִין בָּהּ פְּלִים וּמְקַטְרִין קְטֶרֶת, בְּיָדוּעַ שֵׁישׁ בַּהּ עֲבוּדָה זָרָה י"ח.

יז) שהשתמש בהם המת על מנת להראות שהם כלים חשובים ואינם ראויים לשימוש אדם אחר. יח) ומפני חשיבות המת, קבעו את יום מותו לחג שלה.

אֵין יוֹם הָאֵיד אֲסוּר, אֲלָא לְעוֹבְדִין בוֹ בְּבִלְדוֹ; אֲבָל הַגּוֹיִם שְׂשִׁמְחִים בוֹ וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וּמְשַׁמְרִין אוֹתוֹ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שבתוכן נחשבים כדברים המיוחדים לעבודה זרה. טעם נוסף לאיסור: משום שהחנניות האלו נותנות מיסים לעבודה זרה, וכאשר הוא קונה מהן הוא גורם הנאה לעבודה זרה.

לא רוצה, משום שהוא עלול להילחם עם הכלים המזיקים באנשים הרודפים אחריו לאחר שהוא שדד אותם.

חנניות של [בבעלות] **עבודה זרה - אסור לשכרן, מפני**

ט. היו ישראל שוכנים ביני הגוים, וכרתו להם ברית - מתר להם למכור פלי זין לעבדי המלך וגו' וסו'תיו [עבא המלך]; **מפני שעושים בהם מלחמה עם צרי** [איוב] **המדינה להצילה, ונמצאו מגנים עלינו - שהרי אנו שרויין בתוכם.**

השגת הראב"ד **שמהנה עבודה זרה.** המוכר... המלח א"א ואם הקדימו לו דמיו קודם שיעבדה מותרין.

עיר • שיש בה עבודה זרה - מתר להלך חוצה לה, ואסור להכנס לתוכה. הנה חוצה לה

אסורים בהנאה, ויוליף אותן לים המלח^מ; **אבל גוים שאנסו ישראל וגזלו ביתו והעמידו בו עבודה זרה, דמיו מתירין**^מ; **וכותב** [שטר מכירה על הבית] **ומעלה בערפאות שלהם**^מ.

עבודה זרה, מתר להלך בתוכה.

(ג) ואין לחשוש שמא ייכנס לתוך העיר.

(מב) איסור זה הוא קנס על המכירה. (מג) או ישחוק אותם ויזרה ברוח כמבואר בפרק הקודם. (מד) כי הוא היה אנוס. (מה) מביא את השטר לבתי המשפט שלהם ומחתים את השופטים עליו על מנת לתת תוקף לשטר, וכך הוא יוכל להוציא את הכסף מהגזלנים. למרות שמעשה זה אסור בדרך כלל משום שהיהודי נותן חשיבות לבתי המשפט שלהם, במקרה זה הדבר מותר כי באמצעותו הוא מציל את כספו מהגויים שגזלו אותו.

י. המהלך ממקום למקום, אסור לו לעבור בעיר שיש בה עבודה זרה^ל.

במה דברים אמורים? בזמן שהדרך מיוחדת [רק] לאותו מקום^ל; **אבל**

אם יש שם דרך אחרת ונקרה [מקרה] **והלך בזה, מתר**^ל.

יד. וחלילין של עבודה זרה, אסור לספד בהן. הולכין ליריד של גוים^מ, ולוקחין [קנינים] מהם בהמה ועבדים ושפחות בגיותן^מ, ובתים שדות ורכימים; **וכותב ומעלה בערפאות שלהן**^מ, **מפני שהוא כמציל מידם**^מ. **במה דברים אמורים?** בלוקח מפעל הבית שאינו נותן מכס. **אבל הלוקח שם מן התגר** [סוחר] - **אסור; מפני שהוא נותן מכס, והמכס לעבודה זרה, ונמצא זה מהנה עבודה זרה.** **עבר ולקח מן התגר - אם בהמה לקח, נושר** [=עוקר ומשיר] **פרסותיה מן הארפכה** [=ברך] **ולמטה**^ה; **ואם פסות וכלים לקח, ירקבו; לקח מעות וכלי מתכות**^נ, **יוליכם לים המלח; לקח עבדים, לא מעלין** [אותם אם נפלו לבור] **ולא מורידין**^נ.

(לד) אף אם הוא רק עובר דרכה לעיר אחרת, כי אסור ליהנות מדרך של עיר שיש בה עבודה זרה. (לה) והנהגה שלו מהדרך ניכרת. (לו) כי אין הנאתו מהדרך ניכרת.

יא. ואסור לבנות עם הגוים [מבנה שתקרנו] **כפה שמעמידים בה עבודה זרה**^ל; **ואם עבר ובנה, שברה מתר**^ל. **אבל בונה הוא לכתחלה, הטרקלין** [=אולם] **או החצר שיש בה אותה הכפה**^ל.

(לז) כי מבנה זה נחשב משמשי עבודה זרה. (לח) משום שעדיין לא עבדו שם בפועל את העבודה הזרה, ומשמשי עבודה זרה נאסרים רק לאחר העבודה בפועל. אמנם, לכתחילה אסור לבנות משמשי עבודה זרה אף אם לא יעבדו אותה. (לט) אולם, אף בדברים אלו מותר לו רק לסייע בבנייה, אך אסור לו לבנות אותם לבדו.

יב. עיר שיש בה עבודה זרה, והיו בה חנניות מעטרות [מקושטות] **ושאינן מעטרות - המעטרות, אסור להנות בהן בכל מה שבתוכן**^מ, **מפני שחזקתן, שפגלל עבודה זרה נתעטרו**^מ; **ושאינן מעטרות, מתרות בהנאה.**

(מ) אף בדברים שאינם חלק מהקישוט. (מא) וכל הדברים

(מו) בימים רגילים שאינם ימי חגיהם. (מז) גויים, וכל שכן שמותר לקנות עבדים גויים שהיו פעם ברשות יהודים והתחייבו במצוות כדן עבד כנעני ולאחר מכן נמכרו לגויים המציעים אותם למכירה ביריד. (מח) למרות שהדבר גורם להם כבוד, והם עלולים להודות לעבודה זרה על כך. (מט) כי על ידי זה יהיו לו עדים על הקניה ולא יוכלו אנשים אחרים לערער עליה. (נ) כדי שלא תהיה ראויה לעבודה או לאכילה וכך הוא לא ייהנה מהבהמה. אך, אסור לחתוך את הבהמה למעלה מהברך משום שהבהמה יתחשב טריפה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**שְׁמָא דְעֵתָן לְחִזּוּר. וְיִשְׂרָאֵל הַהוּלָף לְתַרְפוּת -
בְּהִלְיָה מְתֵר לְשֵׁאת וְלִתְת עֲמוּ, שְׁמָא יְחִזּוּר בּוֹיָא;
וּבְחִזְיָה, אָסוּרָא. יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמַּד [=מומר] - בֵּין
בְּהִלְיָה בֵּין בְּחִזְיָה, אָסוּרָא.**

כתוצאה מהחיתוך, ואסור ליהודי להטריף בהמה בידיו. (נא שאינם נרקבים. נב) אותם לבור, אך עבד כנעני שהתחייב במצוות ונפל לבור - מצווה להעלותו.

**טו. גוֹי שֶׁעָשָׂה מִשְׁתָּה [חֲתוּנָה] לְבָנוּ אוּ לְבֵיתוֹ,
אָסוּר לְהַנּוֹת מִסְּעוּדָתוֹ; וְאֶפְלוּ לְאָכַל הַיִּשְׂרָאֵלִי
וְלִשְׁתּוֹת מִשְׁלוֹ שָׁם - אָסוּר, הוּאִיל וּבְמִסְפַּת הַגּוֹיִם
אָכְלוּ. וּמֵאִמְתֵּי אָסוּר לְאָכַל אֲצִלוּ? מִשְׁתִּיחִיל
לְעֶסֶק וּלְהַכִּין צְרִכֵי הַסְּעוּדָה, וְכָל יְמֵי הַמִּשְׁתָּה,
וְלֹאֲחֵר הַמִּשְׁתָּה שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְאִם עָשָׂה סְעוּדָה
אַחֲרֵת מִחֲמַת הַנְּשׂוּאִין⁸³, אֶפְלוּ לֹאֲחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם
- אָסוּר, עַד שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ.**

(נג) ואמר לו הגוי במפורש שסעודה זו היא מחמת הנישואין.

**וְכָל הַהֲרַחֵק הַזֶּה - מִפְּנֵי עֲבוּדָה זָרָה הוּאִי,
שְׁנֵאמַר: "וְקָרָא לָךְ, וְאֶכְלֶת מִזִּבְחֹךָ - וְלִקְחֶתָּ
מִבְּנֵיךָ לְבָנֶיךָ, וְזָנוּ בְּנֵמֵי אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן, וְהִזְנוּ אֶת
בְּנֵיךָ"⁸³.**

(נד) שלא ייגרר היהודי לעבוד עבודה זרה.

**טז. בַּת יִשְׂרָאֵל לֹא תִנִּיק אֶת בְּנֵהּ שֶׁל נְכָרִית⁸⁴,
מִפְּנֵי שְׁמִגְדֻלַּת בֶּן לְעֲבוּדָה זָרָה⁸⁵; וְלֹא תִילַד אֶת
הַנְּכָרִית. אָבַל מִזִּלְזָת הִיא בְּשִׁכָּר, מִשּׁוּם אֵיבָה⁸⁶.
וְהַנְּכָרִית מִזִּלְזָת אֶת בַּת יִשְׂרָאֵל, וּמִנִּיקָה אֶת בְּנֵהּ
[ק] - בְּרִשׁוּתָהּ [בנוכחותה], כְּדֵי שֶׁלֹּא תִהְרַגְנָהּ.**

(נה) אף תמורת תשלום. (נו) ואין לחשוש שתפתח איבה ביניהן בעקבות הסירוב, כי האישה יכולה לטעון שהיא לא מניקה את בן הגויה משום שאינה רוצה להתגנות על בעלה. אמנם, אם האישה סובלת מכך שהיא לא מניקה, מותר לה להניק את בן הגויה כי יש בכך רפואה בשבילה. (נד) על מנת שלא תהיה שנאה ומריבה ביניהן. אך ללא תשלום אין חשש איבה, משום שהאישה יכולה לטעון שהיא לא יכולה להפסיד את פרנסתה כתוצאה מכך. בהלכות שבת מבואר אשר בשבת אסור לילד את הגויה אף תמורת תשלום, כי האישה יכולה לטעון שהיא לא מוכנה לחלל שבת על לידת גויים ואין חשש איבה.

**יז. [הגויים] הַהוּלְכִין לְתַרְפוּת⁸⁷, אָסוּר לְשֵׁאת וְלִתְת
עֲמֵהוֹן⁸⁸. וְהַפְּאִין [משם], מְתַרְיִין⁸⁹; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיוּ
קְשׁוּרִין זֶה בְּזֶה [ההולכים בצוותא] - שְׁאִם הָיוּ קְשׁוּרִין,**

(נח) כינוי גנאי לבית עבודה זרה. (נט) כי הם עלולים ללכת ולהודות לעבודה הזרה על כך, ואף לקנות דברים ולהשתמש בהם לעבודה זרה. (ס) ואין לחשוש שיחזרו לשם כי מדובר במקום רחוק. (סא) יתחרט ולא ילך כלל לבית העבודה זרה. (סב) כי ייתכן שהוא החליט להאמין בעבודה זרה והוא יחזור אליה להודות לה על עסקיו. (סג) בהליכתו לשם הוא עלול להודות לעבודה זרה, ובחזרתו הוא עלול לחזור אליה ולהודות לה משום שהוא אדוק באמונתו בעבודה זרה יותר מגוי רגיל.

**יח. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלָּף לִירִיד שֶׁל גּוֹיִם, בְּחִזְיָה
אָסוּר לְשֵׁאת וְלִתְת עֲמוּ, שְׁמָא עֲבוּדָה זָרָה מְכַר
לְהֵן שָׁם⁹⁰, וְדַמֵּי עֲבוּדָה זָרָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל אָסוּרִים
בְּהִנָּא; וּבְיַד גּוֹי, מְתַרְיִין⁹¹. וּמִפְּנֵי זֶה⁹², נוֹשְׂאִין
וְנוֹתְנִין עִם הַגּוֹי הַבָּא מִן הַתַּרְפוּת⁹³, וְאִין נוֹשְׂאִין
וְנוֹתְנִין עִם יִשְׂרָאֵל הַבָּא מִן הַתַּרְפוּת⁹⁴, וְלֹא עִם
הַמְשֻׁמַּד, לֹא בְּהִלְכָתוֹ⁹⁵ וְלֹא בְּחִזְיָתוֹ⁹⁶.**

(סד) ולכן הלך היהודי ליריד, כי יהודים לא היו קונים ממנו את העבודה הזרה. (סה) כי הפסוק ממנו לומדים שדמי עבודה זרה אסורים בהנאה נאמר על יהודים ולא על גויים. (סו) מכיוון שדמי עבודה זרה ביד גוי מותרים. (סז) העבודה זרה הנמצאת ביריד. בהליכתו לשם אסור לשאת ולתת עם הגוי כי עלול הוא להודות לעבודה זרה, אך בחזרתו משם מותר לשאת ולתת איתו כי דמי עבודה זרה שבידו מותרים. (סח) כי דמי עבודה זרה שבידו אסורים בהנאה, כאמור. (סט) כי הוא יודה לעבודה זרה. (ע) כי דמי עבודה זרה שבידו אסורים בהנאה. ההבדל בין ההלכה הקודמת להלכה זו הוא שבהלכה הקודמת מדובר על מקום קבוע שיש בו עבודה זרה תמיד ולכן יש חשש שהיהודי יחזור לעבודה זרה להודות לה כמבואר בהערה 60, אך בהלכה זו מדובר על יריד שיש בו עבודה זרה ובסיום היריד העבודה זרה חוזרת למקומה ולא ניתן לחזור אליה ולהודות לה, ולכן החשש בהלכה זו הוא רק משום דמי עבודה זרה האסורים כאשר הם ביד יהודי, ואין חשש של חזרה לעבודה זרה להודות לה.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון ט' אדר ~

הלכות פלים

פרק שני

1) יבאר העושה כלי קיבול אפילו כל שהוא מדבר של קיימא. ודין בית קיבול העשוי למלאותו. שפופרת הקש והקנה וכיוצא בהן אם דינן ככלי קבלה.

א. העושה² פלי קיבול מפל מקום³ - הרי זה מקבל טמאה בכל שהוא מן התורה. ואין לכלי קיבול שעור. והוא שיעשה דבר של קיימא, שאפשר שיעמד. כיצד? העושה פלי מן העור המצה⁴ שלא נתעבד קלל, או מן הנגר, אף על פי שאין הנגר מקבל טמאה, או מקלפת הרמון והאגוז והאלון⁵, אפלו חקקום התינוקות למד בהן את העפר או שהתקינום לכף מאזנים - הרי אלו מקבלין טמאה; שתינוק הרשע⁶ שוטף וקטן יש להן מצשה⁷, אף על פי שאין להן מחשבה⁸. אבל העושה פלים מן הקלפת והאתרוג והדלעת היבשים, שחקקן למד בהן, וכל כיוצא בהן - הרי הן טהורין, לפי שאי אפשר שיעמדו אלא זמן מועט.

2) כלים פי"ז מט"ו. 3) לרבות עור המצה והנייר ומשחקי תינוקות האמורים למטה (רבינו בפירושו למשנתינו, וכן פירשו הרא"ש ו'תוספות יום טוב'. והברטנורא מפרש "מכל מקום" היינו אפילו בית קיבול זעיר), אבל עצמות הדג ועורו אינם מיטמאים אפילו כשיש להם בית קיבול, שהתורה מיעטה אותם מטומאה. 4) עור שאינו מעובד כלל, כמו מצה שאין בה כל תיקון או תערובת כדי לשפרה. ב'תורת כהנים' פרשת שמני, פרשת ו' ה"א, שנינו: "יכול אף המצה ועור החיפה שלא נעשה בהם מלאכה? תלמוד-לומר (ויקרא יא, לב): אשר יעשה מלאכה בהם". ומדרשה זו נתמעט עור שלא נגמרה מלאכתו. וסובר רבינו, שאם עשה לעור זה בית קיבול, כגון תרמיל או כיס - נגמרה מלאכתו ומקבל טומאה, ונתמעטו פשוטי כלי עור בלבד (ראה משנה-למך). 5) פרי עץ האלון שקליפתו וגם תוכו קשים. 6) אינו שומע ואינו מדבר, אבל אילם השומע - דינו כגדול. 7) מעשיהם מועילים כמו מעשה בן דעת. 8) בכל הדברים שמחשבתו של אדם מכריעה לכאן או לכאן - אין למחשבתם כל ערך. 9) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ז ה"ג.

ב. קנה מאזנים¹⁰ והמחקי¹¹ שיש בהן בית קיבול מתכת, והאסל¹² שיש בו בית קיבול מעות, וקנה של עץ שיש בו בית קיבול מים¹³, ומקל שיש בו בית

קיבול מזוזה¹⁴ או מקום מרגלית¹⁵, ומשחזת של עץ¹⁶ שיש בו בית קיבול שמן¹⁷, ולוח פנקס¹⁸ שיש בו בית קיבול שעוה¹⁹ - כל אלו וכיוצא בהן, אף על פי שהן פשוטי כלי עץ, הואיל ויש בהן בית קיבול כל שהוא, מקבלין טמאה דין תורה. ואין טמא מן התורה²⁰ אלא בית קיבול לכוף שיש בהן והמשמש את בית הקיבול משאר הפלי שבית הקיבול צריך לו²¹; אבל היתר על הצרף משאר הפלי הפשוט - טהור מן התורה וטמא מדבריהן, כמו שבארנו²².

10) החלק האמצעי שכפות המאזניים תלויים בו (משנה, שם פי"ז, מ"ט). 11) חתיכת עץ מהוקצעת, שמוחקים בה את המידות. כיצד? מעבירים את המחק כבד, הוא נדחק קצת לתוך הכלי ומפיל יותר. הקנה של מאזניים והמחק הם מעץ, והרמאים עושים להם בית קיבול ומכניסים בהם מתכת בצד אחד, וכשהם קונים מניחים את המשקלות בצד שהמתכת בו, וכשמוכרים מניחים שם את הדבר הנמכר. באופן דומה הם משתמשים גם במחק, בקניה מוחקים בצד הקל ובמכירה בצד הכבד. 12) מוט שתולים בו הסחורה הנמכרת, וחנווני רמאי עושה בו בית קיבול וטומן בו מקצת הכסף שקיבל, ואומר לקונה שטעה במנין ונתן פחות ממה שהיה עליו לשלם. 13) עני רמאי מעמיד פנים כאילו הוא יושב בתענית כדי שיחמלו עליו, ושותה מים מן הקנה מבלי שירגישו בזה העוברים ושבים. 14) כדי לקבעו בפתח הבית (ע"פ פירוש רבינו למשנתינו. ראה השלמות). 15) כדי להסתירה שם ולהבריח המכס (המשנה מסיימת: "ועל כולן אמר רבן יוחנן בן זכאי: אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר"). פירוש, אם אומר - אפשר שילמדו אנשים רעים את התחבולות הללו לרמות, ואם לא אומר - יחשבו הרמאים, שאין אנו בקיאים בתחבולותיהם וגם התלמידים לא יהיו בקיאים בדינים אלה. בבבא-בתרא סט, ב - אמרו, שרבן יוחנן בן זכאי גילה את כל התחבולות בהסתמכו על הכתוב (הושע יד, ו): כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם). 16) שם מי"ז. במשנה כתוב סתם "משחזת", ורבינו הוסיף "של עץ", שאם היא של מתכת הרי היא מיטמאה אף-על-פי שאין בה בית קיבול, ואם היא של אבן אפילו כשיש בה בית קיבול אינה מקבלת טומאה כמו שנתבאר בפ"א ה"ו (רבינו בפירושו). 17) כדי להחליק יפה את חוד הסכין מטפטים קצת שמן על המשחזת, ולפיקך עושים בה חקיקה קטנה לקבלת השמן. 18) לוח עץ שמניחים עליו שעווה, והחנוונים חורטים עליו בחרט של מתכת או של עץ קשה, את חשבונותיהם. [ולא השתמשו בקלף או בנייר מפני מחירם הגבוה]. וכשלא היו צריכים יותר לאותם החשבונות - החליקו את השעווה כדי להשתמש בה שנית. 19) יש עושים בלוחות בית קיבול לשעווה. 20) תוספתא, כלים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קְבֻלָּה - טְהוֹרָה⁴⁴. נִתְּן הַשְּׂפּוֹפֶרֶת בַּכֶּתֶל⁴⁵ וְאַחַר כֵּן נִתְּן בָּהּ הַמְזוּזָה⁴⁶: אִם הָיְתָה פְּדֻרָה קְבֻלָּה - הָרִי זֶה מִקְבֻלַּת טְמֵאָה⁴⁷; שְׁלֵא פְּדֻרָה קְבֻלָּה⁴⁸ - טְהוֹרָה⁴⁹. קִבְעָה בַּכֶּתֶל, אֶפְלוּ פְּדֻרָה קְבֻלָּה - טְהוֹרָה⁵⁰.

(37) תוספתא, שם ה"ג. (38) ובזה גילה דעתו שעשאה לקבלה וראויה לקבל טומאה. (39) חיבור עראי, שקל לנתקו. (40) חיבר את צידה הפתוח למזוזת הפתח, ובמצב זה אינה ראויה לקבל. (41) מכיוון שלפני נתינתה בכותל ירדה עליה תורת קבלת טומאה, אין הטומאה מסתלקת אלא על-ידי שינוי מעשה, וחיבור עראי אינו נקרא שינוי מעשה. (42) חיבור של קבע במסמרים. (43) לפי שעודה ראויה לקבלה. (44) לפי שעל-ידי קביעתה אינה ראויה לקבל, הרי קביעתה שינוי מעשה גמור והועילה לעשותה כמחומר לקרקע, שאינו מקבל טומאה, מה-שאינ-כן כשקבעה דרך קבלתה ונשארה ראויה למלאכתה הקודמת להכניס לתוכה מזוזה. (45) חיבור ארעי. (46) וגילה אז דעתו שלקבלה הוא מתכוון, אבל לפני הכנסת המזוזה לא גילה כוונה כזו. (47) כוונתו שלאחר הנתינה בכותל מועילה לעשות כלי, מפני שאינה קבועה בכותל. (48) והכניס בה המזוזה על ידי לחיצה בכוח. (49) כשחיבר את השפופרת לכותל לא היתה כלי, שהרי לא הוכיח שלקבלה התכוון, ולכן בטלה לגבי הכותל אפילו בחיבור בלתי מהודק, והכוונה שבאה לאחר מכאן אינה מועילה. (50) בחיבור של קבע אין מחשבתו מועילה (פירושו זה מיוסד על פירוש בעל סדרי טהרות לתוספתא, כלים שם).

ו. כְּלֵי⁵¹ שְׂאוֹרְגִין אוֹתוֹ מִן הַנְּסָרִים⁵² אוֹ מִן הַשְּׁעִם⁵³ כְּדֵי שְׂיִשְׁטְחוּ עָלָיו הַפְּגָדִים וְהַמְגַמְרִים⁵⁴ מִלְמַטָּה פְּדֵי שְׂיִתְבַּסְמוּ: אִם הָיָה עֲשׂוֹי כְּכוֹרֶת שְׂאִין לוֹ כְּרַקְעָה⁵⁵ - טְהוֹר, וְאִם הָיָה בּוֹ בֵּית קְבֻלָּת פְּסוּי⁵⁶ - הָרִי זֶה מִקְבֻלַּת טְמֵאָה.

(51) כלים פכ"ב מ"י. (52) פירוש, שבבי עץ דקים מאוד. (53) מין גמי (בזמנו ניתן שם "שעם" לעץ רך וקל שעושים ממנו פקקים, אולם רבינו התכוון לגמיו). (54) כלי שבו מקטירים בושם על גחלים לוחשות. (55) שוליים, אלא דפנות בלבד ושוטחים את הבגדים מלמעלה. (56) שטח ארוג למעלה מן המוגמר העומד על הקרקע ועל הכיסוי מניחים את הבגד שרוצים לבסמו.

ז. סִנְדָּל⁵⁷ שֶׁל בְּהֵמָה: שֶׁל מִתְּכַת - טְמֵאָה⁵⁸, וְשֶׁל שְׁעִם - טְהוֹר, שְׂאִין זֶה חֲשׂוֹב מִכְּלֵי הַקְּבֻלָּה⁵⁹.

(57) שם פי"ד מ"ה. רגילים היו להנעיל על רגלי הבהמות סנדלי מתכת להגן על הרגלים מפני הקוצים. (58) כל משמשי בהמה (הכלים העשויים לצרכי הבהמה עצמה) אפילו של מתכת אינם מקבלים טומאה, אבל סנדל מקבל טומאה. במס' שבת נט, א – מנמק רב, מפני שבמלחמה שותים החיילים בו מים, כשאין להם כלי אחר, ולכן דינו כמשמשי בהמה ואדם. (59) בסנדל של גמי אי-אפשר לשתות מים, ואם כן הוא משמש רק את הבהמה (מלשונו

בבא-מציעא פ"ז ה"ד. (21) שבלי חלק זה לא יהיה הכלי ראוי להשתמש בו. לשון התוספתא: אינו מטמא אלא המשמש את הצורך. (22) פ"א ה"א, שפשוטי כלי עץ מקבלים טומאה מגזירת חכמים.

ג. בֵּית קְבוּלוֹ²³ הַעֲשׂוֹי לְמֵלֵאתוֹ - אֵינוֹ בֵּית קְבוּלוֹ פִּיּוּצָה? בְּקִבְעָה²⁴ שֶׁל עֵץ שְׂחֻקְקִין בָּהּ בֵּית קְבוּלוֹ וְתוֹקְעִין בּוֹ הַסֶּדֶן שֶׁל בְּרִזְלוֹ²⁵: אִם שֶׁל נִפְחִים הִיא - אֵינָה מִקְבֻלַּת טְמֵאָה; שְׂאָף עַל פִּי שְׂיִישׁ בָּהּ בֵּית קְבוּלוֹ, לֹא נַעֲשֶׂה אֶלָּא לְמֵלֵאתוֹ²⁶. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָה בְּבָהּ. וְאִם הָיְתָה שֶׁל צוּרְפִין²⁷ - הָרִי זֶה מִקְבֻלַּת טְמֵאָה; מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְגִבְיֵהֵן אֶת הַבְּרִזָּל בְּכָל עַת שְׂרִיצָה וּמְקַבְּצִין אֶת שְׁפּוֹת²⁸ הַזֶּהָב וְהַכֶּסֶף הַמְתַּקְבָּצֵת שֵׁם תַּחַת הַסֶּדֶן²⁹, וְהָרִי נַעֲשֶׂה לְקְבֻלָּה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָה בּוֹ.

(23) משנה, שם. (24) חתיכת עץ פשוטה. (25) ועליו מניחים את המתכת, כשמעבדים אותו. (26) מלשונו משמע שאפילו לפני שתקעו את הסדן בבית הקיבול אין העץ מקבל טומאה מפני שהחור נעשה בכוונה תחילה למלאות אותו מילוי קבוע. (27) צורפי מתכות יקרות, כגון זהב וכסף. (28) נסורת דקה שנושרת מן המתכת כשמחליקים אותה בפצירה ששיניה זעירות (מלשון המשנה, כלים פ"ל, מ"א: "שפן בשופין"). (29) אבל נסורת הברזל אין לה כל ערך ואין מאספים אותה (תוספתא, שם).

ד. הַפֶּן³⁰ הַחֻקֵּק שֶׁפָּתַח רִגְלֵי הַמְטוֹת³¹ וְהַמְגַדְלוֹת וְכִיּוּצָה בְּהֵן, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְקַבֵּל - טְהוֹר, וְאִין בּוֹ מִשׁוֹם כְּלֵי קְבוּלוֹ, לְפִי שְׂאִינוֹ עֲשׂוֹי לְקְבוּלוֹ אֶלָּא לְסִמּוֹ בּוֹ בְּלִבְדוֹ. שְׂפּוֹפֶרֶת³² הַקֶּשׂ³³ - מִקְבֻלַּת טְמֵאָה כְּכָל כְּלֵי הָעֵץ שֶׁמְקַבְּלִין טְמֵאָה, אֶפְלוּ אֵינָה יְכוּלָה לְקַבֵּל אֶלָּא טֶפֶה אַחַת³⁴. וְשְׂפּוֹפֶרֶת הַקֶּנֶה³⁵ שֶׁחֲתָכָה לְקְבֻלָּה - אֵינָה מִקְבֻלַּת טְמֵאָה עַד שְׂיִוִּיצֵא אֶת כָּל הַלְבָן שֶׁבְּתוֹכָהּ. וְאִם לֹא נִחְתָּכָה לְקְבֻלָּה - הָרִי הִיא כְּפִשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ. אֶבֶל שְׂפּוֹפֶרֶת שֶׁל פְּקוּעוֹת³⁶ וְכִיּוּצָה בְּהֵן - אֵינֶן כְּלִים, אֶלָּא כְּאֶכְלִין הֵן חֲשׂוּבִין.

(30) תוספתא, שם פ"ח ה"א. (31) כדי לכוון עמידת רגלי המיטות, והמגדלות הניחו תחתיהן חתיכות קרש עבות, שחקקו בהן בתי קיבול מתאימים לרגלים. (32) משנה, שם פי"ז מ"י. (33) של תבואה והיא חלולה. (34) שבית קיבול מיטמא בכל שהוא. (35) קנה סוף חלול, וחללו מלא חומר ספוגי לבן, ונקרא במשנה "בכיי". (36) מין צמח-שדה רך שטעמו מר, ואחר שכובשים אותו זמן רב הוא מתמתק ונעשה ראוי למאכל אדם (במלכים-ב, ד, לט: "וילקט ממנו פקעות שדה"), ויש לו קנים שנאכלים כפריו.

ה. שְׂפּוֹפֶרֶת³⁷ שֶׁחֲתָכָה וְנָתַן בָּהּ אֶת הַמְזוּזָה³⁸ וְאַחַר כֵּן נָתַנָּה בַּכֶּתֶל³⁹, אֶפְלוּ נָתַנָּה שְׂלֵא פְּדֻרָה קְבֻלָּה⁴⁰ - מִקְבֻלַּת טְמֵאָה⁴¹. קִבְעָה בַּכֶּתֶל⁴²: אִם קִבְעָה פְּדֻרָה קְבֻלָּה - הָרִי זֶה מִקְבֻלַּת טְמֵאָה⁴³: שְׂלֵא פְּדֻרָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משופעים. (7) הנחה מתקבלת מאוד על הדעת. (8) בתורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ו הלכה ה שנינו: מה שק מיוחד שהוא מיטלטל במילואו, אף אני ארבה ... שהם מיטלטלים במילואם.

ב. הפלים שחזקתן שהן עשויות לנחת, כגון שדה⁹ תבה ומגדל¹⁰ וכנת הקש¹¹ וכנת הקנים¹² ובור ספינה¹³ גדולה¹⁴ וכיוצא באלו, אם הן מחזיקין ארבעים סאה - אין מקבלין טמאה¹⁵. ואלו הן הפלים של עץ שהן עשויות¹⁶ להתטלטל במלאוין: דרדר¹⁷ שמניחין אותו על העגלה, וקוסטות המלכים¹⁸, וערכת העבד¹⁹, ובור ספינה קטנה שאינה יכולה להלך באמצע הים הגדול²⁰, והארון. כל אחד מחמשת כלי עץ אלו, אף על פי שהן מקבלין יותר מארבעים סאה - הרי אלו מקבלין טמאה, שלא נעשו מתחלתן אלא להתטלטל מלאין²¹. ושאר כל כלי עץ²², אם היו מקבלין ארבעים סאה ויש להם שוליים - חזקתן שאינן עשויות להתטלטל במלאוין, ולפיכך אין מקבלין טמאה. וכן כלי עצים²³ וכלי העור המקבלין ארבעים סאה בלח - אין מקבלין טמאה, אלא אם כן נעשו מתחלתן להתטלטל פשהן²⁴ מלאין.

(9) מרכבה שמסיעים בה נשים והיא נישאת בידי אדם. (10) ארון גדול עשוי בתבנית מגדל ומניחים בו כלים ומזון. (11) כוורת קלועה מקש. (12) עשויה מקני סוף. (13) הספינות המפליגות בים מוליכות כלי גדול מאוד של עץ מלא מים לשתייה וקוראים לו "בור ספינה". (14) המפליגה בים הגדול. במשנה: "ספינה אלכסנדריה" ופירש שם רבינו, הספינות המפליגות לאלכסנדריה של מצרים ונכנסות לים הגדול. ויש מפרשים שהכוונה לספינות של תגרי אלכסנדריה שעומדים בקשרי מסחר עם ארצות רחוקות, פרט לספינות קטנות שאינן מתרחקות מן החוף ומשמשות את התחבורה בין המקומות שעל חוף הים. בורות אלו עשויות לנחת מבלי להורידן מן הספינות, מפני שממלאים אותן מים שיספיקו לזמן רב, ואם אינן מחזיקות ארבעים סאה מוכרחים להורידן בכל פעם ולמלאותן כשאפסו מי השתייה. (15) משמע שאם אינם מחזיקים ארבעים סאה - מקבלים טמאה. (16) נעשו לכתחילה לשם זה. (17) חבית עץ גדולה מוטלת על עגלה ומובילים בה מים. חבית כזו נעשתה כדי להובילה בעגלה ולפיכך נידונית כדבר המיטלטל מלא וריקן. (18) תיבה גדולה עשויה תאים תאים להניח בהם מזון ומשקין והמלכים היוצאים לדרך מובילים בה צידה מספיקה לכמה ימים. (19) עריבה גדולה, שהאומנים שורים בה את העורות העומדים לעיבוד. (20) אין דרכם של המלחים למלאות בהן הרבה מים, אלא כדי שיספיקו עד למקום התחנות הקרובות, שבהן יורידו אותן וימלאוין מים טריים, ואם כן הן מיטלטלות מלאות. (21) דבריו אלה באים לנמק למה כלים אלה, שהם גדולים יותר מן השיעור הקבוע (40 סאה)

של רבינו אפשר להבין שאינו נידון כבית קיבול, אולם נגמרא שבת הנ"ל משתמעת הכוונה שאמרנו).

ח. הצורך⁶⁰ מרגלית בעור והוציאה ונשאר מקומה עמק⁶¹ - הרי זה מקבל טמאה עד שיפשוט⁶²; שכל כלי קבול מקבלין בכל שהן, והרי מקומן כמו פיס קטן. אבל צורך המעות אינו מקבל טמאה, שאין עליו צורת כלי⁶³.

(60) שם פכ"ו מ"ב. (61) מפני שאין דרכו של אדם לפתוח תכופות את הצורך, נשאה חבנית הכיס, ומפני כך חשוב בית קיבול. (62) שיתפשטו הקמטים ויחזור העור לצורתו הטבעית. (63) אדם רגיל לפתוח ולסגור צורך מעותיו, ומתוך כך הוא מתפשט מהר ואין עליו צורת בית קיבול אפילו לפני שנפשט (ב'הגהות מים טהורים' במשנתנו מפרש כך את נימוקו של רבינו בפירושו שם).

~ יום שני י' אדר ~

פרק שלישי

(1) יבאר כלי עץ העשוי לנחת או להיטלטל מלא וריקן או סתם. ומה הם הכלים העשויים לטלטל במילואו. וכיצד מודדים הכלי לידע אם מחזיק מ סאה ומה נמדד עמו. כלי עץ שאינו מחזיק ארבעים סאה כדרכו אלא אם כן הטחו על צדו.

א. כל כלי עץ העשוי לנחת², אפלו אינו מקבל אלא דבר מועט³ - אינו מקבל טמאה⁴ לא מן התורה ולא מדברי סופרים. וכל כלי עץ העשוי להתטלטל מלא וריקן פשק, אפלו הנה מחזיק מאה סאה, ואף על פי שיש לו שוליים, הואיל ואינו עשוי לנחת - הרי זה מקבל טמאה דין תורה כשאר כלי קבול. וכל כלי עץ שהוא סתם⁵, אם היו לו שוליים לישוב עליהם על הקרקע⁶ כדי שלא יהא נוח להתגלגל, והנה מחזיק ארבעים סאה בלח שהן פורים בקבש - אינו מקבל טמאה כלל, לא מן התורה ולא מדברי סופרים, מפני שחזקתו⁷ שעשוי לנחת. ודברים אלו דברי קבלה הן. מפי השמועה למדו⁸: מה שק - שהוא מתטלטל מלא וריקן, אף כלי עץ לא יטמא אלא אם כן היה מיטלטל מלא וריקן; להוציא כלי עץ העשוי לנחת.

(2) עשוי להיות מונח במקום אחד ולא לטלטל ממקום למקום. (3) ואפשר לטלטלו כשהוא מלא. (4) בחגיגה כו, ב אמרו גבי שולחן שבבית המקדש, שאילמלא היו מוציאים אותו להראותו לעולי רגלים לא היה מקבל טמאה מפני שהוא עשוי לנחת במקום אחד. וטעמו של דבר: כלי עץ הוקשו (השווה) לשק, ששניהם נכתבו בפסוק אחד (ויקרא יא, לב) ודרשו: כלי עץ מטמא רק כשהוא דומה לשק שהוא מיטלטל, וזה אינו מיטלטל כלל (רבינו בסוף הלכה זו). (5) לא נקבע אופן שימוש. (6) להוציא שוליים עגולים או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַדְּפָנוֹת מִמַּעַט³¹. אֲבָל עֲבֵי הַרְגָלִים³² וְעֲבֵי הַזֵּרִי³³,
אִם הָיָה לוֹ זֶר - אֵין נִמְדָדִין עִמּוֹ³⁴.

27) בחשבון תישבורת של תכולתו. (28) אמה באורך ואמה ברוחב. (29) גובה שלוש אמות. כלי שזוה מחזיק שלוש מידות מעוקבות של אמה על אמה. רבינו דייק ואמר "שיבורו", שלא תטעה לומר ששיעורי האורך, הרוחב והגובה מעכבים ואם אחד מהם פחות מאמה אין היתרון של הממד השני משלים (מצאנו שיעורים מעכבים כאלה בטומאת צרעת). (30) מקום עובי דפנות הכלי. (31) כלומר, להלכה אינו ממעט, מפני שקובע הכובד, והרי הדפנות מוסיפים כובד. מחלוקת בית שמאי ובית הלל שם ופסק כבית הלל, שהלכה כמותם בכל מקום. (32) המדובר אפילו בתיבה שרגליה מחוברות לדפנות או עשויות מעץ אחד עם הדפנות, אבל הן עבות מהדפנות וחלק מהן בולט מחוץ לריבוע של הארון, תוספת זו אינה נמדדת. (33) הזר נמצא למעלה משפת הכלי ומחובר מבחוץ. (34) במשנה אמרו, שבזה גם בית הלל מודים שאינם נמדדים.

ה. הָיָה בְּתוֹךְ הַפְּלִי תֵבָה קִטְנָה³⁵, כְּגוֹן מוֹכְנֵי שְׂפָתוֹךְ הַשְּׂדֵה: בְּזִמְן שֶׁהָיָא נִשְׁמַטָּה³⁶ - אֵינָה נִמְדָדֶת עִמָּה³⁷, וְאֵינָה חֲבוּרָה לָהּ³⁸, וְאֵינָה מְצַלֶת עִמָּה בְּאֵהָל הַמֵּת³⁹; וְאִם אֵינָה נִשְׁמַטָּה - נִמְדָדֶת עִמָּה⁴⁰, וְהָרִי הֵן פְּכָלֵי אֶחָד⁴¹.

(35) במשנה כתוב "מוכני שלה" ורבינו שם מפרש "אופן", כנראה התכוון לאופן כעין אופני העגלה, שהשידה מונחת עליה. וכן פירש הר"ש שם. אולם כאן חזר בו ופירש תיבה קטנה שבתוך השידה. (36) אינה קבועה בשידה ואפשר לשומטה ולהוציאה. (37) אם השידה עצמה אינה מחזיקה ארבעים סאה, והמשקין הנכנסים לתיבה בחלקה הבולט משפת השידה משלימים לשיעור זה - אינם נמדדים, ודין השידה ככלי רגיל המקבל טומאה. (38) אם נטמאה השידה לא נטמאה התיבה וכן להיפך. (39) לשון המשנה. ורבינו מפרשה כרש"י שבת מד, ב, שהמדובר כשנכנסה לבית הקברות. השידה שיש בה ארבעים סאה ואינה מקבלת טומאה - חוצצת בפני הטומאה (רבינו בהלכות טומאת מת פרק י"ג הלכה ג), ולפיכך היא מצילה על הכלים שבתוכה ולא נטמאו, אבל הכלים הנמצאים בתיבה שאין בה עצמה ארבעים סאה ודפנותיה גבוהים מדפנות השידה - נטמאו, מפני שהיא כלי בפני עצמו; אין השידה מצילה על הכלים שבתוכה. (40) מידת החלק של התיבה העודף על שפת השידה משליחה לארבעים סאה, כמבואר למעלה. (41) לכל הדינים האמורים למעלה בנשמטת.

ו. הָיָה לְפָלֵי⁴² פְּסוּי קָמוּר⁴³: בְּזִמְן שֶׁהוּא קָבוּעַ - נִמְדָד עִמּוֹ⁴⁴; אֵינוֹ קָבוּעַ - אֵינוֹ נִמְדָד עִמּוֹ. הָיָו בּוֹ מְגוּרוֹת⁴⁵ מִבְּפָנִים - נִמְדָדוֹת עִמּוֹ; וְאִם הָיָו מִבְּחוּץ⁴⁶ - אֵינֶן נִמְדָדוֹת עִמּוֹ⁴⁷.

(42) הכוונה לשידה האמורה בהלכה הקודמת. (43) כעין כיפה. (44) דינו כחלק מן השידה. (45) מגירות.

וקשה לטלטלם מפני כובדם נידונים כמטלטלים, ומבאר רבינו, שאין להגדירם כבלתי מיטלטלים מלאים, מפני שנעשו לכתחילה לשם טלטול כשהם מלאים על ידי עגלה או על ידי כמה בני אדם. (22) לשון המשנה. הכוונה לסתם כלים שנאמר דינם בהלכה הקודמת. וכפל דינם, מפני שכך הוא סיוע דברי רבי יהודה במשנתנו שרבינו פסק כמותו. (23) דינו ככלי עץ לכל דבר. סיכום עיקרי שיטתו של רבינו בדיני כלי עץ יסבירו היטב את שתי ההלכות האלו: א. הגורם הקובע בטומאת כלי עץ הוא מידת טילטולם. המיטלטלים מקבלים טומאה. ושאינם מיטלטלים, אלא דרכם להיות מונחים במקום אחד, מוגדרים ככלי עץ העשוי לנחת ואינם מיטמאים. ב. טלטול שאמרו פירושו טלטול כשהכלי מלא [בתורת כהנים שם דרשו: מה שק שהו מיטלטל במילואו, אף אני ארבה ... שהם מיטלטלים במילואם]. ג. הטלטול כשהכלי ריק אינו גורע מהכשירו לקבל טומאה [בניגוד לדעת הראב"ד בהשגותיו כאן, שכלי שדרכו להיטלטל גם מלא וגם ריקן ויש בו ארבעים סאה אינו מטמא]. ד. שיערו חכמים, שאין דרכם של בני אדם לטלטל משאוי כבד יותר מארבעים סאה ולפיכך קבעו שיעור זה כמכריע בסתם כלים לענין טלטול. ומארבעת עיקרים אלה מסתעפים כמעט מאליהם כל הדינים שהשיעור רבינו כאן. נחזור על דינים אלה בקצרה: 1. כלי עץ "העשוי לנחת" אפילו מחזיק פחות מהשיעור אינו מקבל טומאה, מפני שאינו מיטלטל ואינו דומה לשק, ומשקל המשאוי אינו משנה כאן כלום. 2. כלי העשוי להתלטל בין מלא ובין ריקן - מטמא אפילו מחזיק מאה סאה, שהרי הוא עשוי להיטלטל למרות כובדו והטלטול הוא הגורם המכריע. 3. כלי עץ שלא הייתה כוונה קבועה בעשייתו, אם תשמישו להיטלטל או לנחת - מכריעה בו מידתו, אם היא למעלה מארבעים סאה מתקבל על הדעת (חזקתו) שלנחת עשוי, שהרי אין דרכם של בני אדם לטלטל משאוי כבד שזוה, ואם היא פחות משיעור זה חזקתו שנעשה לטלטול ומקבל טומאה. (24) צריך להיות מתחילתם להיטלטל כשהם (דפוס רומא ר"מ).

ג. הַשְּׂדֵה וְהַתֵּבָה וְהַמְגָדֵל שֶׁל זְכוּכֵית הַבָּאִים בַּמָּדָה²⁵ - טְהוּרִין; וְשָׂאֵר פְּלֵי זְכוּכֵית, אִף עַל פִּי שְׂמִקְבָּלִין אַרְבָּעִים סָאָה - הָרִי הֵן מְקַבְּלִין טִמְאָה²⁶. וְזֶה חֲמוֹר פְּכָלֵי זְכוּכֵית מִבְּכָלֵי עֵץ.

(25) שיש בהם המידה שקבעו חכמים; ארבעים סאה בלח, שהם כוריים ביבש. (26) הראב"ד מנמק דין זה, מפני שכלים אלו נעשים מזכוכית עבה ולפיכך הם כבדים מאוד ואינם עשויים להיטלטל, והכלים האחרים אינם עבים כל כך.

ד. כָּל פְּלֵי שֵׁישׁ בְּשִׁבוּר²⁷ אִמָּה עַל אִמָּה²⁸ בְּרוּם שְׁלֹשׁ²⁹ - הָרִי הוּא מְחִזֵק אַרְבָּעִים סָאָה בְּלַח. וְכִשְׂמוֹדֵדִין אֶת הַפְּלֵי - מוֹדֵדִין אוֹתוֹ מִבְּחוּץ; אִם הָיָה בּוֹ אִמָּה עַל אִמָּה בְּרוּם שְׁלֹשׁ, אִף עַל פִּי שְׂאִין תּוֹכוֹ אֵלָא פְּחוֹת מִזֶּה³⁰ - הָרִי הוּא טְהוּר, שְׂאִין עֲבֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהַמְּתִינִין²⁶ שְׁלֵחַ, וְהַקְּלָב²⁷ שְׁבוּנִין עֲלֵיו תֵּיק הַסֶּפֶר,
וּבֵית הַנְּגָר²⁸ וְהַמְּנַעוּל²⁹ וְהַמְּזוּזָה³⁰, וְתֵיק נְבָלִים
וְהַפְּנֹרוֹת, וְהַקְּלָב שֶׁל גְּזֵלִי מִצְנַפֶּת, וְדְפוּס שֶׁל
תְּפִלִּין, וְסוּס שֶׁל עֵץ שֶׁל זְמָר³¹ שְׁמֻשְׁחָקִין בוֹ,
וְרִבְעִיעִית הַמְּקוֹנְנֶת³², וְגִנּוֹת הָעֵנִי³³, וְסֻמוּכוֹת
הַמְּטָה³⁴, וְנִקְלִיטֵי הַמְּטָה³⁵, וְחֻמּוֹר שֶׁתַּחַת הַמְּטָה³⁶
- כָּל אֵלוֹ וְכִיּוּצָא בְּהֵן טְהוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְשֻׁמְשֵׁי
הַפְּלִים בְּשַׁעַת מְלֹאכָה בְּלַבָּד³⁷.

(2) תוספתא כלים, בבא מציעא פרק ו הלכה ג. (3) שאין להם בית קיבול, למעלה בפ"א ה"ג אמרנו, שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה מדין תורה, ומקבלים טומאה מדברי סופרים. ומלמדנו רבינו כאן, שישנם סוגים שונים של פשוטי כלי עץ, ואין דיניהם שווים. (4) 'בתורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ו ה"ד, דרשו: "מה שק מיוחד שהוא משמש את האדם ואת משמשי האדם (דברים שהאדם משתמש בהם), אף אני מרבה השולחן... שהם משמשים את האדם ואת משמשי האדם, ומוציא את הסולם... ואינו משמש משמשי האדם". דרשה זו משמשת יסוד לכל הדינים שבשלוש ההלכות הראשונות בפרק זה, ופירושה יבואר מתוך הערותינו הבאות. [מלשונו של רבינו "ולא ריבוהו חכמים" משמע שכל הטומאות שנלמדו בפשוטי כלי עץ מדרשה זו, הן טומאות דרבנן, והדרשה היא "אסמכתא". וכן פירש המב"ט בקרית ספר, וכן דעת ה'תוספות' בבבא בתרא סו, א ד"ה שאנין.] (5) שמשמשים בו בין לצורך כלים ובין לצורך האדם עצמו. (6) מעמידים עליו כלים, והאדם משתמש בו גם שלא באמצעות הכלים לאכול עליו ולהשעין גופו. (7) שולחן קטן. (8) כלים הם משמשי אדם, ולפיכך משמשי כלים נקראים משמשי משמשי של האדם. (9) בלבד, אבל לא את האדם עצמו שלא באמצעות הכלים. (10) כשהוא דולק, אבל אחר שכבה - אין הנר צריך לה. (11) כגון דפוס שמשמשים בו עושי בתים לתפילין, וכן דפוס המשמש מידה לשזורי מצנפות המתחיים עליו את המצנפת בשעת שזירה (משנה כלים פט"ז, ז. כל שמות הכלים המפורטים בפרק שלפנינו, מבוארים על-פי רבינו בפירושו המשניות שלו למסכת כלים). (12) כיסוי של קופסה. (13) התיבה "תיק" נמשכת לכל הדברים המפורטים לקמן, עד (ועד בכלל) "ובית הכוחל". (14) כף קטנה, שבה מכניסים את הכוחל לתוך העין. (15) חרט של מתכת שחורטים בו על לוחות של שעוה (רבינו בפירושו לכלים פרק יג משנה ב). (16) הכלי שבו מונח הכוחל. (17) "כלי מעור, שאוכלין עליו" (רבינו שם פט"ז מ"ד). (18) תרמיל מיוחד להשים בו חצים, ויש כורכים את התרמיל בעור, ועור זה נקרא בית החצים. [התרמיל עצמו יש לו בית קיבול, ואינו שייך לסוג כלים הנידונים כאן. ויש מפרשים, עור שכורכים בו את החיצים עצמם.] (19) חיצים רחבים. במשנתנו הגירסא: "הפגושות". ורבינו מפרש שם כמו שכתבנו, ומסתמך על הכתוב (יחזקאל כו, ט) "ומחי קבלו", ותרגמו: "ומחת פגשוהי". (20) כלי זמר ידוע. כל הכלים המנויים למעלה אין להם בית קיבול, אבל כשיש להם בית

(46) המגירות נפתחות מבחוץ ודופן החיצון בולט קצתו, כרגיל במגירות שלנו. (47) כשמודדים את הכלי מבחוץ, אין העורך הזה נמדד (מנחת ביכורים לתוספתא).

ז. פלי עץ שאינו מקבל ארבעים סאה פדרפוי⁴⁸ אלא אם כן הטהו על צדו או סמכו בדבר אחר, הואיל ומקבל ארבעים סאה מכל מקום - טהור.

(48) אם הוא עומד על שוליו או על רגליו.

ח. השדה והתבה שנטלה אחת מרגליהן, אף על פי שלא נקבו⁴⁹ אלא הרי הן מקבלין⁵⁰ - הרי אלו טהורין, ועדין⁵¹ יש להם שוליים, וחזקתן שהן לנחת כשהיו.

(49) השדה והתיבה והמגדל לא ניקבו במקום השבר. (50) את הדברים שנותנין לתוכן. (51) פירוש, מפני שעדיין.

~ יום שלישי י"א אדר ~

פרק רביעי

(1) יבאר כלי העשוי לתשמיש אדם או לתשמיש כלים ואדם או לתשמיש כלים לבד. ודין המשמש כלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה. ודין חיפוי הכלים, והעושה כלי מקצתו מן העץ ומקצתו ממתכת.

א. שלש מדות² בכלי עץ שאינן עשוין לקבלה³:
כל פלי עץ העשוי לתשמיש אדם בלבד, כגון הסלם - טהור, ואינו מקבל טמאה קלל, ולא רבוהו חכמים⁴ לטמאה. וכל פלי עץ העשוי לתשמיש הפלים והאדם⁵, כגון השלחן⁶ והטבלא⁷ והמטה וכיוצא בהן - מקבלין טמאה. ומנין שהן לתשמיש אדם ותשמיש משמשיו⁸? שהרי מניח הקערות על השלחן, והפוסות על הטבלא, והמצעות על המטה. וכל פלי עץ העשוי לתשמיש הפלים בלבד, שהרי הוא משמש משמשי אדם⁹: אם לא היה משמש את הפלים אלא בשעת מלאכה בלבד - הרי זה טהור מכלום. כגון מנורה של עץ שמשמשת הגר בשעת הדלקה¹⁰, וכן, והוא פלי שמניחין תחת הפלים בשעת מלאכה, והדפוסין פלין¹¹. ואם היה משמש את הפלים בשעת מלאכה ושללא בשעת מלאכה - הרי זה מקבל טמאה. כגון פסוי הקפצה¹² וכיוצא בו, ותיק הסיף¹³ והספין והרמח והמספרים והתער והמכחול¹⁴ והמכתב¹⁵, ובית הפחל¹⁶, ותיק טבלא וסקורטניא¹⁷, ובית החצים¹⁸ ובית הפגוזות¹⁹, ותיק חלילים²⁰. כל אלו וכיוצא בהן, אף על פי שאינן אלא משמשי פלים - מקבלין טמאה, שהרי הפלי צריך להן בשעת מלאכה²¹ ושללא בשעת מלאכה. אבל פסוי קמטרא²² וכסוי תבה²³ וכסוי טני²⁴, והמכבש של חרש²⁵, והפסא שתחת התבה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להרימה מעל הקרקע. ורגילים היו לחבר את הרגלים ללשונות. ויש מניחים את המלבן על גבי שתי לשונות וקושרים אותו בחבלים למיטה, ונשאר רווח בינו לבין הארוכה בהתאם לחלק הלשונות הנמצא למעלה מן הארוכה. (40) כעין טבעות, שתפקידן לחזק את המלבן (מנחת ביכורים לתוספתא שם). (41) למלבן. (42) הרגלים מורכבות במיטה, ונמצא המלבן מחובר במיטה (כסף-משנה). (43) אם נגעה טומאה באיזה חלק שהוא של המיטה, נטמא גם המלבן. (44) בחזית המיטה. (45) משנה כלים פ"ח, ד. כר' יוסי ור' שמעון. (46) ראה למעלה הערה לח. תיאור חלקי המיטה. (47) למעלה מדפנות המיטה. ראה שם. (48) מורכבות במיטה. (49) אינו מקבל טומאה כלל, אפילו אם נגעה טומאה בו בעצמו. (50) מלבן זה משמש לתלות עליו את הבגדים בלבד, וכשהאדם מלובש אינו צריך לו יותר. למעלה בהלכה א נתבאר, שפשוטי כלי עץ משמשי כלים בשעת מלאכה בלבד - אינם מקבלים טומאה. (51) הלויים המנגנים בבית המקדש, היו תולים את כלי השיר שלהם על מוט מונח על שני ניצבים (מוטות עבים). [פירוש על הלכה זו, מיוסד על דברי רבינו בפירושו לכלים פ"ח מ"ג וד'].

ג. מְכַבְשׁוֹת⁵² שֶׁל שֶׁפֶךְ⁵³ שְׁמוֹתָהּ עָלָיו אֵת הָעוֹר - טְהוֹר, מִפְּנֵי שְׁמִינִית עָלָיו אֵת הָאֶבֶן בְּמָקוֹם הַחֻקִּיק קָשִׁישׁ בּוֹ וּמְשַׁמֵּשׁ עָלָיו, וְנִמְצָא עֲשׂוּי לְשִׁמְשׁ אֵת הַפְּלִים בְּשַׁעַת מְלָאכָה⁵⁴. וְאִינוּ מִתְטַמָּא מִשׁוֹם קְבוּל⁵⁵, שֶׁהָרִי הַחֻקִּיק שָׁבוּ עֲשׂוּי לְהִתְמַלְאוֹת בְּאֶבֶן⁵⁶.

(52) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"א ה"ב. (53) עושה אושכפים, והוא משתמש במכבש שיש בו חקיקה, כדי לקבל את האבן שעליה הוא מותח את העור. (54) בלבד. אבל שלא בשעת מלאכה, אינו צריך כלל למכבש. (55) שהרי החקיקה היא בית קיבול העשוי למלאותו, אינו נידון (בפרק ב הלכה ג) שבית קיבול העשוי למלאותו, אינו נידון כבית קיבול. [מדברי רבינו כאן יוצא ברור, שכלי עץ שיש לו בית קיבול, מקבל טומאה אפילו הוא משמש רק בשעת מלאכה בלבד, בניגוד לדעת כמה מפרשים].

ד. חֲפוּיֵי הַמְטָה⁵⁷ - טְהוֹרִין⁵⁸. וְכֵן כֹּל הַחֲפוּיִין, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל עֵץ אוֹ שֶׁל עֶצֶם אוֹ שֶׁל עוֹר אוֹ שֶׁל מִתְּכַת - טְהוֹרִין; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם - פָּרֵט לְחֲפוּיֵי הַפְּלִים⁵⁹. וְכֵן כָּלֵי עֵץ אוֹ עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בֵּית קְבוּל שֶׁצֶפֶם בְּמִתְכַת - טְהוֹרִים⁶⁰ וְאִין מְקַבְּלִין טְמָאָה; מֵאַחַר שֶׁצֶפֶם בְּטָלוּ⁶¹, וְהַצִּפוּי עֲצָמוּ טְהוֹר כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה⁶².

(57) אם ציפה את חלקי העץ של המיטה בטסים של חומר אחר. (58) משנה שם פט"ז ז. (59) דרשה זו נאמרה ב'תורת כהנים' פרשת שמני פ"ח ה"ז, ורבינו מפרש שהכוונה לציפויים. [בקרובן אהרן על התוספתא, מפרש חיפוי כלים - כסויי כלים, וכן מפרש גם בעל 'חפץ חיים' (בפירושו ל'תורת כהנים'), אולם דעת רבינו כמו שכתבנו. ודיני כסוי, מבוארים למעלה בה"א, ונמעטו מן ההיקף

קיבול מקבלים טומאה, אפילו עשויים לתשמיש אדם בלבד, וכן המשמשים בשעת מלאכה בלבד. (21) איני יודע לפרש כיצד תיק של סכין וסייף וכדומה משמשים בשעת מלאכה. ולא מצאתי ביאור מתקבל על הדעת. (22) תיבה גדולה שמצניעים בה בגדים. (23) תיבה קטנה מקמטרא. (24) סל, מלשון "טנא". (25) נגר. (26) במשנתנו כתוב "והקמריין", ופירש רבינו כיסוי העשוי כעין כיפה שגבה קמור. (27) רבינו מפרש, שקולב הוא דפוס שמותחים עליו עור לעשות תיק לספר תורה. (28) יתד של עץ גדול שסוגרים בו את הדלת, ו"בית הנגר" פירושו תיק של הנגר. (29) תיק המנעול. (30) תיק לכרוך בו את המזוזה. [אין זה דומה לשפופרת שחתכה למזוזה שבפרק ב הלכה ה, מפני ששפופרת יש לה בית קיבול. ראה כסף-משנה שם]. (31) הזמרים משחקים בו כדי לבדח את המסתכלים. (32) במשנה: "ורביעית של סולייית", ומפרש רבינו: "שני עצים אורך כל אחד יותר מאמה, יהיו שני העצים ביד המצחק, ומכה אחד מהם באחד לפי הניגון (לפי קצב הניגון). ותרגום ובנעניעם "וברביעין", וייחס אותו למקוננת (אילת = מקוננת, ראה כלים פרק טו משנה ו) לפי שיקוננו בו המתים אצלם". (33) בעל מלאכה עני העושה מלאכתו בחוץ, ועושה לו סוכך להגן על עצמו בפני השמש, ונקרא "גנונת" מפני שנועד להגנה. (34) קורות קטנות שסומכים בהן את המיטה. (35) שני מוטות ניצבים על יד המיטה, אחד למראשותיה והשני למרגלותיה, ועליהם משעניים מקל ארוך ותולים עליו וילון להגן על השוכב במיטה מפני הזבובים. (36) עץ המונח תחת המיטה, והיא נשענת עליו. (37) נימוק זה מתאים לרוב הדברים שנימנו למעלה ולא לכולם. ראה ראב"ד. [מלשונו של הכסף-משנה משמע, שכל הנמנים כאן הם משמשי כלים בשעת מלאכה בלבד].

ב. מְלַבֵּן³⁸ הַמְטָה³⁹, אִם הָיָה מְלַבֵּשׁ בְּפָקוֹת⁴⁰ וְיֵשׁ לוֹ⁴¹ רִגְלִים שֶׁמְחַבְּרִין עִם הַמְטָה⁴² - הָרִי זֶה מִתְטַמָּא עִם הַמְטָה⁴³, שֶׁהָרִי נוֹתֵנִין אוֹתוֹ בְּפָנֵי הַמְטָה⁴⁴ וְהָרִי הוּא כְּאֶחָד מְאַבְרֵיהָ. וְהָנוּ⁴⁵ עַל שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת⁴⁶ וְהָרִי הוּא גְבוּהָ עַל הַמְטָה⁴⁷, אָף עַל פִּי שֶׁמְסַרְגַּ בְּחֻבְלִים, הוֹאֵיל וְאִין לוֹ רִגְלִים⁴⁸ - טְהוֹר⁴⁹, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ הַפְּלִים בְּשַׁעַת מְלָאכָה בְּלִבְד⁵⁰. כְּמִלְבְּנֵי בְּנֵי לִוִּי⁵¹, שֶׁתּוֹלִין בָּהֶם פְּנוֹרוֹתֵיהֶן וְכָלֵי הַשִּׁיר, שֶׁהֵן טְהוֹרִין.

(38) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ח ה"ב. (39) שלד המיטה מורכב משני קרשים ארוכים (ארוכות המיטה), ומשנים קצרים (קצרות המיטה). בארבע זוויותיה בפנים עומדים ארבעה מוטות של עץ מרובעים, שגובהם עולה על גובה דפנות המיטה, והן הלשונות של המיטה. בכל לשון ישנם שני חריצים שבהם מכניסים ראש ארוכה וראש קצרה הסמוכות זו לזו, ומתוך כך מתחברות הארוכות והקצרות למסגרת מרובעת, שהיא שלד המיטה. מוספים עוד קרש אחד (=מלבן) מורכב על ארוכה אחת בין שתי הלשונות. דופן ארוך זה עם המלבן שעל גביו נקרא "פני המיטה", פירוש, חזית המיטה. ועושים למיטה רגלים (כרעים)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והשתמשו בו לחתום איגרות. [הר"ש, וכן הרא"ש מפרשים שאלמוג הוא מין ארז]. האלמוג אינו מקבל טומאה מפני שהוא כפשוטי כלי עץ. [ואין לנמק מפני שהוא גדל בים, ואמרנו למעלה (פ"א ה"ג) שכל הגדל בים טהור, שהרי למדנו שם: "חיבר מן הגדל בים עם הגדל בארץ וכו' הכל מקבל טומאה". ובסדרי טהרות מנמק למה האלמוג מטמא: מפני שהכתוב קראו עץ, שנאמר (מלכים-א, י, יא): "עצי אלמוגים", וגם אינו גדל מן המים אלא בקרקע הים הוא גדל]. (68) מפני שהטבעת היא כלי בפני עצמו (ראה ההערה בראש הלכה ה). (69) ואף-על-פי שיש בטבעת בית קיבול לשבץ את המתכת. והטעם, מפני שעתיד להתמלאות. [תוספות' שבת נב, ב ד"ה טבעת. בהגהות ר' עקיבא איגר הקשה מגמרא סוכה יב, ב שביט קיבול העשוי להתמלאות דינו כבית קיבול. ראה מה שכתבנו בהשלמות למעלה פ"ב ה"ג, בישוב הסתירה שבין שתי הלכות של רבינו, ובזה מסולקת גם קושייתו של רע"א].

ז. הַשָּׁן ⁷⁰ שֶׁל מִתְּכַת ⁷¹ או הַחֹתֶמֶת ⁷² מִקְּבֵל טִמְאָה בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, אִם לֹא הָיָה מִחֶבֶר לְעֵץ. וְכֵן ⁷³ הַמְּעַבֵּד ⁷⁴ וְהַמְזַרֵּה וְהַמְּגוֹבֵב ⁷⁵ וְהַמְּסַרֵּק שֶׁל רֹאשׁ ⁷⁶ שֶׁנִּטְּלָה אֶחָת מִשְׁנֵיהֶן וְעִשְׂאָה שֶׁל מִתְּכַת - הֲרִי אֵלָיו מִקְּבֵלֵין טִמְאָה ⁷⁷.

(70) משנה שם. (71) שן של מפתח שאינה קבועה בעץ. (72) של מתכת. (73) שם. (74) במשנה: "המעבר". (75) שלושת כלים אלה משמשים לניקוי גרידי התבואה שבגורן. בתחילה מנקים במעבר שיש לו שלש שיניים, והוא מעכב את התבן הגס ומוציא את החיטים ואת הפסולת שאינה גסה כל-כך, אחר בירור זה מנקים במזרה ששיניו מרובות וצפופות, והן מעכבות פסולת בגודל בינוני, ולבסוף מנקים במגוב בעל שיניים רבות והרווח שביניהם קטן, ומתוך כך נופלים רק הגרעינים וקצת פסולת דקה מן הדקה (רבינו בפירושו למשנה). (76) ארבעת הכלים הללו עשויים מעץ. (77) כל הכלי מקבל טומאה. המשנה מסיימת: "ועל כולן אומר ר' יהושע דבר חידוש חידשו סופרים, ואין לי מה להשיב". פירוש, דין זה נראה לי תמוה מאד, אבל הסופרים אמרו ואיני יכול לדחותו (רבינו בפירושו). התמיהה היא: כיצד תגרום שן אחת טומאה לכל הכלי ששיניו מרובות.

ח. מִקְּבֵל ⁷⁸ שֶׁעֲשָׂה בְּרֹאשׁוֹ מִסְמָר ⁷⁹ פָּמִין רְמוֹן ⁸⁰ פְּדֵי שְׁהִיָּה אוֹחֵז בּוֹ ⁸¹ - אֵינוֹ מִקְּבֵל טִמְאָה ⁸². עֲשְׂאָהוּ שֶׁלֹּא תִהְיֶה הָאָרֶץ אוֹכֵלֶת ⁸³ אֶת הָעֵץ - מִקְּבֵל טִמְאָה ⁸⁴.

(78) תוספתא בבא מציעא פ"ד ה"ב. (79) של מתכת. (80) מסמר של מתכת שראשו מעוגל כתבנית רימון. (81) בידו, ויישען עליו כשהוא הולך על קרקע קשה. (82) מכיוון שהמתכת היא לצורך הכלי, לחזק את פעולת המקל, הרי היא משמשת את העץ (ראה הלכה ה). (83) מרקיבה או מפצלת את העץ על ידי הלחץ התמידי. בבבא זו המדובר במסמר הקבוע בראשו התחתון של המקל.

[לשק]. (60) סובר רבינו, שהציפוי הוא גורם טהרה לכלי שמקבל טומאה בלי ציפוי, וגם הציפוי עצמו אינו מקבל טומאה. (61) ביטל את כלי העץ, מפני שהציפוי הוא יותר חשוב מהעץ. (62) שחכמים דרשו זאת מהכתוב. ונימוק זה כתב רבינו גם בפירושו למשנה (כלים יא, ד) גבי קליסטרא. ומסתמך שם על המשנה חגיגה כו, ב כחכמים שאמרו אין המזבחות מקבלים טומאה מפני שהם מצופים. [הראב"ד משיג ואומר, שמגמרא שם (כו, א) מוכח שהציפוי הוא גורם לטומאה. אמנם לפי פירוש רש"י יפה השיג, אבל רבינו קיבל התירוח השני שם בגמרא. והוא מפרשו, שהחכמים באמרו מפני שהם מצופים, התכוונו לומר לר' אליעזר אין אתה צריך לנמק טהרת המזבח מפני שהוא כקרקע והתורה קראה לו מזבח אדמה, כי גם לולא נימוק זה אינם מקבלים טומאה מפני שכל הציפויים אינם מקבלים טומאה (לשון הגמרא: "מיבטל בטל ציפויין לגבייהו"). התירוח הזה דוחה אפוא סברת המקשה שציפוי גורם טומאה (על-פי הכסף-משנה). ראה למעלה פ"א ה"ב].

ה. הָעוֹשֶׂה ⁶³ פְּלִי מִקְּצָתוֹ מִן הָעֵץ וּמִקְּצָתוֹ מִן הַמִּתְּכָת: אִם הָיָה הָעֵץ מְשֻׁמֵּשׂ הַמִּתְּכָת - מִקְּבֵל טִמְאָה ⁶⁴, וְאִם הָיְתָה הַמִּתְּכָת מְשֻׁמֵּשֶׁת אֶת הָעֵץ - הַכֹּל טָהוֹר ⁶⁵. בְּיַצֵּד? מִפְּתַח שֶׁל עֵץ וְשֵׁנָיו מִמִּתְּכָת, אֶפְלוּ שֵׁן אֶחָת - הֲרִי זֶה מִקְּבֵל טִמְאָה; הָיְתָה הִיא מִמִּתְּכָת וְשֵׁנִים שָׁלוֹ מִעֵץ - הַכֹּל טָהוֹר.

(63) כלים פרק יג משנה ו: "עץ המשמש את המתכת - טמא, והמתכת המשמש את העץ - טהור". [המדובר, כשהמשמש אינו כלי בפני עצמו, וגם אינו מעמיד ומקיים את המתכת, אלא מסייע לכלי העושה את המלאכה, אבל כשהוא כלי בפני עצמו ואינו צריך למתכת והמתכת צריכה לו שישמשה - המשמש עיקר (סדרי טהרות למשנתנו). ולפיכך בטבעת אין החותם קובע אע"פ שהוא עושה המלאכה]. (64) אפילו אם נגעה טומאה בעץ, נטמא כל המפתח. (65) אפילו נגעה טומאה במתכת. החלק העיקרי של המפתח הן השיניים שהן פותחות וסוגרות, וחלקו השני משמש רק בית יד להן. [נראה שרבינו מפרש "פותחת" שבמשנתנו היינו מפתח, וכן פירש הברטנורא, אולם בסיפא משמע שפותחת אינה מפתח, שהרי אמרה: "שבפותחת ושבמפתח". אולם, כנראה, הברטנורא וגם תוספות יום טוב' אינם גורסים "ושבמפתח", שהרי כתבו, שהשן אינה מיטמאה בפני עצמה (כשאינה נתונה בעץ המפתח), והרי כאן שנינו שמיטמא בפני עצמה, וכן פסק רבינו בהלכה ז. ובשבת פא, א משמע שפותחת קבועה בדת (לפי פירוש רש"י וצע"ג)].

ו. טַבְּעַת ⁶⁶ שֶׁל מִתְּכַת וְחֹתֶמֶת שֶׁל אֶלְמָגָה - טִמְאָה ⁶⁸. הָיְתָה שֶׁל אֶלְמָגָה וְחֹתֶמֶת שֶׁל מִתְּכַת - הֲרִי זֶה אֵינָה מִקְּבֵלֶת טִמְאָה ⁶⁹.

(66) שם. (67) קורל בלע"ז, והוא גדל בימים וקשה כאבן (רבינו בפירושו, וכן פירש הרשב"ם בבבא בתרא פא, א). רגילים היו לשבץ אלמוג בטבעות וחרתו בו אותיות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְבַגְד שְׂנֵאָרָג מִקְצָתָו²⁸. הַמְחַצֵּלֶת - מְשִׁיכֶרֶת הַהוֹצֵינָן, וְזֶהוּ גִמְרָה מְלֹאכְתָהּ. וְכָל פְּלִי הַנְּסָרִים²⁹ אֵינָן מִקְבְּלִין טַמְאָה עַד שְׂתִיחְסָמוּ שְׂפָתוֹתֶיהֶן. גְּלָמֵי פְּלִי עֵץ³⁰ מִקְבְּלִין טַמְאָה מְשֻׁנְעָשָׂה הַפְּלִי בְּצוּרְתָו. אֵף עַל פִּי שְׂעִתִּיד לְתֹארוֹ בְּשֵׂרָד³¹ אוֹ לְהַשׁוֹתוֹ בְּמַחוּגָה אוֹ לְיַפּוֹתוֹ בְּמַעְצָד וְכִיּוֹצֵא בְּמַעֲשִׂים אֱלוֹ וְעַדִּין הוּא גֶלֶם, הוֹאִיל וְאֵינוֹ מְחַסֵּר חֻקִּיקָה וְהַרִי הַשְּׁלִים חֲפִירְתוֹ - הַרִי זֶה מִקְבָּל טַמְאָה³². וְכָל גְּלָמֵי פְּלִי עֵץ מִקְבְּלִין טַמְאָה, חוּץ מִשָּׁל אֲשֶׁרֻעֵץ³³, שְׂאִין הַפְּלִי מִמֶּנּוּ חָשׁוּב פְּלִי עַד שְׂתִינְפָה. וְקָרוֹב בְּעֵינַי, שְׁפָלֵי עֵצִים כְּפָלֵי אֲשֶׁרֻעֵץ³⁴, וְאֵין גְּלָמֵיהֶן מִקְבְּלִין טַמְאָה. פְּלִי עֵץ שְׂאִין עָלָיו צוּרֵת פְּלִי³⁵, אֵף עַל פִּי שְׂמֻשְׁתְּמֻשִׁין בּוֹ - אֵינוֹ מִקְבָּל טַמְאָה. אַרְבּוֹת³⁶ שֶׁל נַחְתוּמִין³⁷ שְׂסוּדָרִים עֲלֵיהֶן הַחֲלוֹת כְּשֶׁהֵן בְּצֶק - מִתְטַמְּאוֹת, שְׁהַרִי צוּרֵת הַפְּלִי עֲלֵיהֶן³⁸; וְשָׁל בְּעֵלֵי בָתִּים - אֵינָן מִקְבְּלִין טַמְאָה³⁹. וְאֵם צָבָעַן בְּסַקְרָא אוֹ בְּכַרְפּוֹם וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - מִתְטַמְּאוֹת, שְׁהַרִי נַעֲשִׂית לָהֶן צוּרֵת פְּלִי. סְרוּד⁴⁰ שֶׁל נַחְתוּמִין שְׁנוֹתָנִין בּוֹ הַמַּיִם שְׂמֻקְטָפִין בּוֹ⁴¹ - טַמָּא; וְשָׁל בְּעֵלֵי בָתִּים - טְהוּר⁴². וְאֵם גַּפְפוֹ⁴³ מְאַרְבַּע רוּחֹתָיו - מִתְטַמָּא⁴⁴; נִפְרָץ מְרוּחַ אַחַת - טְהוּר⁴⁵. וְהַלּוּחַ שְׂעוֹרְכִין עָלָיו⁴⁶ - מִתְטַמָּא. פְּלִי עֵץ שֶׁהִסְלֵתִים⁴⁷ מְרַקְדִין⁴⁸ עָלָיו אֶת הַסֵּלֶת - מִתְטַמָּא; וְשָׁל בְּעֵלֵי בָתִּים⁴⁹ - טְהוּר⁵⁰. רַחַת⁵¹ הַגְּרוֹסוֹת⁵² - מִתְטַמְּאָה, שָׁל אוֹצְרוֹת⁵³ - טְהוּרָה; שָׁל גַּתוֹ⁵⁴ - מִתְטַמְּאָה⁵⁵, וְשָׁל גְּרִנוֹת⁵⁶ - טְהוּרָה. זֶה הַפְּלִי: הַעֲשׂוֹי לְקַבְּלָהּ - מִקְבָּל טַמְאָה, וְהַעֲשׂוֹי לְכַנֵּס בּוֹ - טְהוּר.

(2) כלים פט"ו מ"א. (3) רגילים היו לשפשף את המיטות והעריסות בעור של דג, כדי להחליקן ולחצצחן. (4) בדעתו. (5) שהרי נגמרה מלאכתו. (6) סלים קלועים מענפים דקים, מעשבים מיובשים או מעלי דקלים וכדומה - נקראים כלי עץ. (7) יקשור את השפה, כדי שלא תתפרק הקליעה, מלשון המקרא (דברים כה, ד): "לא תחסום שור בדישו". (8) ראשי העלים. (9) משאירים אותם כמו שהם. (10) סל שמחובר לו בית יד של גמי, ובית היד נקרא "תלויה", מפני שתולים בו את הסל. (11) כל זמן שלא גמר את התלויות, לא נגמרה מלאכתה של הכלכלה. (12) סל גדול מיועד להניח בו כוסות. (13) פירוש, בית הלגינין. (14) כדים קטנים שממלאים בהם יין ושמן מן החביות. (15) סלים עשויים מענפי ערבה דקים תבנית קערה. (16) סלים זעירים, שהנשים נותנות בהן את החוטים והמחטים. (17) קופות גדולות. (18) קופות גדולות מאוד, שנותנים לתוכם קמח או מלאכת אריגה. רבינו בפירושו למשנה, מבאר: "ומלאכת אריגת אלו הכלים הגדולים, יקחו תחילה את הגמי או הערבה או הדבר אשר יארגו ממנה ויחברו אותן בידיהן חבל ארוך עד שיהיה ארכו ק' אמות או יותר, אז יחזרו אותן זה אל זה ויתפרו מזה

(84) אף-על-פי שתפקידו לשמור על העץ. וטעמו של דבר מבאר הר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן), שבלי המסמר סופו של המקל להתקלקל כולו - הרי היא כדבר המקיים ומעמיד, שנידון כעיקר הכלי.

ט. וכן מקבל⁸⁵ שקבע בו מסמרים כדי להכות בו - מקבל טמאה, שנמצא העץ משמש את המתכת⁸⁶. עשאן לנוי⁸⁷ - אינו מקבל טמאה, שהרי המתכת משמשת את העץ.

(85) משנה שם פ"ד, ב. (86) המקל משמש לחזק את כוח הכאת המסמרים, והם אינם משמשים כלל את המקל. (87) קבע במקל מסמרים דקים מצוירים, כדי לייפותו (רבינו במשנה).

י. וכן מנקיות⁸⁸ של מתכת שקבען במקל⁸⁹ או בדת לנוי - טהורות⁹⁰. וכן כל פיוצא כזה משאר הפללים.

(88) שפורת חתוכה לארכה, מלשון המקרא (שמות כה, כט): "ומנקיותיו". (89) אנשים אמידים נוהגים היו לקשט את מקלותיהם בשפופרות של כסף וזהב. (90) מפני שהן משמשות את העץ.

~ יום רביעי י"ב אדר ~

פְּרָק חֲמִישִׁי

1) יבאר שכל הכלים אין מקבלין טמאה עד שתיגמר מלאכתם. מאימתי כלי עץ מקבלים טמאה. העשוי לקבלה או ליכנס בה או לסייע בשעת מלאכה. נבלי המשוררים או בני לוי המזמרים במקדש. כלי שניטל ורגליו ניטלות עמו או בהיפך.

א. פל הפללים² אין מקבלין טמאה עד שתגמר מלאכתן. וכלי עץ מאימתי מקבלין טמאה? המטה והעריסה - משוישופם בעור הדג³. גמרא שלא לשוף - מקבלין טמאה⁴. הפללים של עץ⁵ - משויחם שפתותיהן ויכרת עקצי השריגים והעצים הקטנים היוצאים על גבי הסל. היו הפללים של תמרה, אף על פי שלא פרת ההוצין⁶ מבפנים - מקבלין טמאה, שקף מקימין אותן⁷. הפלפלה⁸ - משויחם פיה ויכרת ההוצים ויגמר את התלויות⁹. בית הפוסות¹⁰ והלגינין¹¹, אף על פי שלא פרת מבפנים - מקבלין טמאה, שקף מקימין אותם¹². הקנונים¹³ והקלתות¹⁴ - משויחם שפתותיהן ויכרת ההוצין היוצאים. הקנונים הגדולים¹⁵ והסיוגים¹⁶ הגדולים - משויעשה שני דורים¹⁷ לרחב שלהן¹⁸. הנפה¹⁹ והפכרה וכן מאזנים - משויעשה דור אחד לרחב שלהן²⁰. הקפה²¹ - משויעשה שתי צפירות²² לרחב שלהן; והערק²³ - משויעשה בו צפירה אחת. אף על פי שלא גמר גביהן²⁴ - מקבלין טמאה, שהרי נראו²⁵ למה שנעשו וצורת הפלי עליהן. הא למה זה דומה?

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תשמישו (ראה למעלה בהלכה זו, בדין ארובות של נחתומים). (47) עושי סולת למכירה. (48) מנפים. הכלי לנפות סולת, עשוי היה בצורה מיוחדת ואינו דומה לנפה וכברה שמשמשים בהם לניפוי קמח רגיל. נראה שהכוונה ללוח עץ מנוקב ככברה והנחתומים מרקדים בו, והקמח הדק יצא דרך הנקבים והסולת נשאת, מפני שגריריה יותר עבים, ומקבל טומאה מפני שהוא עשוי בתבנית מיוחדת מתאימה למלאכתו. [בתוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ה ה"ג, אמרו: "מפני מה של סלתין טמא? מפני שהוא מחזירו לכלי, ושל בעלי בתים טהור עד שיחזירו לכלי". ופירש ב'סדרי טהרות' (כלים דף קמה, ב) שמדובר כשיש ללוח מסגרת בלתי קבועה בו, וכשרוצים לרקד את הסולת נותנים הלוח לתוך המסגרת, ומפני שהסלתיים מרקדים תדיר, לא בטל הלוח מתורת כלי אפילו כשהוציא, שהרי עתיד להחזירו אחר שעה קלה, מה-שאין-כן בכלי של בעלי בתים]. (49) בעלי בתים אינם מרקדים תדיר אלא בהפסקות ארוכות, וגם אין לו תבנית מיוחדת למלאכתו. (50) כפשוטי כלי עץ. (51) שם מ"ה. כעין כף של עץ רחבה עם בית יד ארוך, וזורים בה את התבואה. (52) שברי גרעיני תבואה וקטניות. רחת זו משמשת לקבל את הגרוסות ויש לה בית קיבול. (53) שמכנסים בה למקום אחד את הגרגירים הפזורים. (54) מוציאם בה את הפסולת להשליכה מחוץ לגת. (55) מפני שתשישה לקבץ בה את הפסולת. (56) שתשישה לקבץ את התבואה או את התבן והמוץ.

ב. כָּלִי הַתְּלוּיִים⁵⁸ טְהוּרִים⁵⁹, חוץ מְתְלוּיֵי נֶפֶחַ שֶׁל סֵלְתִין, וְתְלוּיֵי כִפְרָה שֶׁל גְּרִנוֹת⁶⁰, וְתְלוּיֵי מִגַּל יָד, וְתְלוּיֵי מִקַּל הַפְּלִשְׁיָן⁶¹, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְסִיעִין בְּשַׁעַת מְלֶאכֶה⁶². זֶה הַפְּלִל: הָעֲשׂוּי לְסִיעוֹ בְּשַׁעַת מְלֶאכֶה - מִתְּטָמֵא⁶³; לְתֵלוֹת בּוֹ הַפְּלִי בְּלֶבֶד - טְהוּר.

(57) שם מ"ד. (58) בתי יד של הכלים נקראים תלויים או תלויות, מפני שתולים בהם את הכלים. (59) מפני שמשמשים בהם רק כדי לתלות את הכלים בלבד. ואפילו אם נטמא הכלי לא נטמא בית היד. ומדובר בבתי יד שאינם מחוברים חיבור של קבע לכלי, אבל המחוברים חיבור של קבע - דינם כחלק מן הכלי. (60) כברה גדולה, שמשמשים בה בגרנות, כדי לנקות את התבואה מהתבן המעורב בו. (61) בלשי המכס תוחבים מקל מחודד בראשו לתוך הכרי, כדי לבדוק אם לא נטמנו שם חפצים או סוגי פירות יקרים כדי להבריח המכס. (62) האנשים מכניסים יד לתלויה בשעת הניפוי או הבילוש, כדי להקל עליהם את העבודה שאינה קלה כל-כך. (63) שהרי הוא משמש בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה (לתלות בו את הכלי). ולמדנו למעלה (פ"ד ה"א) שפשוטי כלי עץ כאלה מקבלים טומאה. [נראה, שמקל של בלשים יש לו בית קיבול קטן למטה, ובו מוציא הבלש דברים הנמצאים בעומק הערימה הנבדקת].

ג. נְבִילֵי הַמְשׁוֹרְרִים⁶⁴ - מִתְּטָמְאִין⁶⁵; נְבִילֵי בְּנֵי לְוִי

החבל או החוט איזו תמונה שירצו". ואחר-כך הוא מוסיף ומפרש, שמתחילה עושים את השוליים באופן האמור, וכשהגיע לרוחב שהוא רוצה בו הוא עולה ומקיף את החבל לרוחב השוליים שורות אחדות ועושה הרפנות. (19) שני היקפים. (20) מפני שאז הם ראויים למלאכתם. (21) שם במשנה ג: "ים נפה". ופירש רב האי גאון, מובא ברש"י שם, אריגה של שיער שמנפים בה קמח, ומפני המסגרת של עץ שסביבותיה - נקראת ים, כמו ים שהיבשה סובבת אותו. ורבינו פירש שם באופן אחר, וכאן קיבל, כנראה, פירושו של הגאון, ולפיכך כתב "נפה" סתם כפי שנקראה בזמנו. (22) זר נמוך מספיק לצורך מלאכתו. (23) קופה וערק הם מיני סלים, שונים זה מזה בצורתם ובאופן תשמישם. (24) שני עיגולים. ההבדל בין דורות לצפירות הוא, שהדורות נעשו על-ידי אותו החבל שממנו נעשו השוליים, ומתוך כך אין העיגולים שלמים, וצפירות הן עיגולים שלמים ומונחים זה על גבי זה. (25) קופה ארוכה וצרה. (26) ובדעתו להוסיף עליהם. (27) נעשו ראויים. (28) יתבאר לקמן בפכ"ב ה"א, שמקבל טומאה בכל שהוא. (29) שם פ"כ מ"ב. במשנה שם כתוב "נצרים", פירוש קנים דקים. ונראה שגם כאן יש לגרוס כך. (30) פירוש, כלים שנוקק כבר בית קיבול שלהם, אבל זקוקים עוד לתיקונים קלים, כגון לשוף אותם, להחליקם ולהטיב את התבנית הרצויה (ראה לקמן פ"ח דין כלי מתכת). (31) מלשון המקרא (ישעיה מד, יג): "יתארהו בשרד". שרד, מחוגה ומעצד - הם כלים שהגג משתמש בהם. (32) מפני שאין מפקידים עליהם לייפותם ולשכללם. בחולין כה, ב - מנמק רבי יוחנן מפני שהשימוש בהם אינו דרך כבוד, ורב נחמן אומר מפני שמחירם נמוך. (33) כלים פ"ב מ"ח. אשכרוע - מין ארו שקליפתו עבה. בתוספתא שם בבא-מציעא פ"ב ה"ו כתוב: חוץ משל פירשע, מפני שמחוסרים שליקה. (34) בחולין שם כה, ב - אמרו, שלפי נימוקו של רבי יוחנן כלי עצם דינם ככלי עץ, ולרב נחמן נידונים ככלי מתכת, שגולמם אינו מקבל טומאה. ורבינו קיבל דעתו של רב נחמן (ראה השלמות). (35) שאין לו בית קיבול. (36) שם פט"ו מ"ב. (37) של אופים מקצועיים, והארובות שלהם עשויות בתבנית מיוחדת. (38) וגזרו עליהן חכמים טומאה אף-על-פי שאין להם בית קיבול, כמו שגזרו על פשוטים שהם משמשי אדם וכלים. (39) בעלי בתים עורכים חלותיהם על דף פשוט, שלא טרחו לתת לו צורת כלי. (40) שם. (41) טחים פני הלחם באותם מים. (42) נראה שנחתומים שצריכים לקטף הרבה חלות השתמשו בכלי שיש לו בית קיבול, ובעלי בתים השתמשו בדף חלק ששפכו עליו קצת מים והרטיבו בהם את הידים וקטפו את פני החלות (ראה כסף-משנה). (43) עשה לדף זה מסגרת. (44) שהרי יש לו בית קיבול. (45) אף-על-פי שיכול לקבל קצת מים כשיעמידוהו בשיפוע. (46) במשנה "מעריך". ופירש רבינו שם, דף שעורכים עליו הלחם האפוי בשתי מערכות (שתי שורות), והוא עשוי בתבנית מיוחדת. ורב האי גאון מפרש שהכוונה לעץ שמרדדים בו את העיסה לעשות ריקים (ר"ש שם). ואף-על-פי שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה, הוא מתטמא, מפני שצורת כלי עליו והותאמה במיוחד לצורך

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ב אדר - ספר טהרה - הלכות כלים קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בני אדם להשתמש בקרן מפני מאיסותה. (91) להשתמש בה בקביעות.

ח. השופר - אינו מקבל טמאה. חתכו להיות קרן תשמיש - מקבל טמאה.

ט. קערה⁹² וקערה⁹³ שקבעה בשדה תבה ומגדל⁹⁴: אם היא כדרך קבלתה⁹⁵ - מקבלת טמאה; ואם קבעה בדפן, שהרי אינה מקבלת עד שמיים שדה על צדה - הרי זו מקבלת השדה⁹⁶ וטהורה⁹⁷.

(92) שם. (93) משנה, שם פ"כ, ה. (94) ראה למעלה פ"ג ה"ב. (95) כגון שקבעה בקרקעות השידה, ואפשר לתת לתוכה אוכלין. (96) חלק מן השידה, ואינה כלי בפני עצמו. (97) מדובר בשידה תיבה ומגדל המחזיקים ארבעים סאה בלח ואינם מקבלים טמאה. [נראה שאם קבע הקערה בדפן, ופיה למעלה - מקבלת טמאה, שהרי אפשר להשתמש בה מבלי להטות את השידה על צידה].

י. האקון⁹⁸ והרטוב⁹⁹ והפלוב של עץ - טהורין.

(98) סל שצדים בו דגים (שם פכ"ג מ"ה). (99) מלכודת לעופות עשויה מעץ.

יא. המדף¹⁰⁰ והפלצור¹⁰¹ ומצודת ספרים¹⁰² - מתטמאין, שהרי צורת פלי עליהם.

(100) דף של עץ ודבר כבד מונח עליו, וחוט אחוז בידי הצייד מחובר אליו, וכשיושב עוף על הדף, הצייד משמיט מידו את החוט והאבן נופלת על העוף. (101) מין רשת לצוד עופות. (102) כעין סכר בים או בנהר, המפסיק את זרימת המים לשטח מסויים ושואבים את המים שבאותו שטח ונוטלים את הדגים שניצודו שם מאליהם.

יב. הספסלין¹⁰³ שבפונדקאות¹⁰⁴ ושל מלמדי תינוקות, אף על פי שהן נקובין ומכניסין בהן את הרגלים - טהורים¹⁰⁵. קבעו בהן רגלים במסמר - מקבלין טמאה. זה הפלל: כל שנטל ואין רגליו נטלות עמו - טהור; וכל שנטל ורגליו נטלות עמו - טמא. ואם היו פלן¹⁰⁶ של עץ או עצם¹⁰⁷ - מקבל טמאה; היתה אחת מרגליו של אבן - אינו מקבל טמאה¹⁰⁸.

(103) תוספתא, שם בבא בתרא פ"א ה"ג. (104) בעלי הפונדקאות לא היו רגילים להעמיד ספסלים קבועים, אלא הכינו קרשים ובהם חורים לתחוב בהם רגליים, וכשבאו אורחים תחבו את הרגליים באותם החורים, וכשיצאו - פירקו את הספסלים. וכן היתה גם דרכם של מלמדי תינוקות. אלה ואלה כוונתם, שלא ימעטו הספסלים את שטח החדר שלא לצורך. (105) שאין זה חיבור של קבע, והדף בפני עצמו וכן הרגליים בפני עצמן אינם כלי. (106) כל רגלי הספסל. (107) פירוש, במה דברים אמורים שאם רגליו ניטלות עמו טמא? כשכולן של עץ או עצם.

שְׁמֹזְמִין בְּהֵן בְּמִקְדָּשׁ - טְהוּרִין⁶⁷. הַבְּטָנוּן⁶⁷ וְהַנְּקֻטָּמוֹן⁶⁸ וְהָאִירוֹס⁶⁹ - מִתְטַמְּאִין.

(64) כלי שיר דומה לכינור (שם מ"ו). (65) מפני חשיבותם גזרו עליהם שיקבלו טומאה אף-על-פי שאין להם בית קיבול עשוי לקבלה. (66) בבית-המקדש לא גזרו טומאה (ר"ש ורא"ש במשנתנו). (67) כלי ניגון גדול, שהמנגן משעינו על בטנו. (68) כלי ניגון עשוי בתבנית קב של אדם קטוע רגל. (69) כעין תוף קטן שהמקוננת מכה עליו בידה, אגב השמעת דברי קינה (רבינו בפירושו).

ד. מְצוּדָת⁷⁰ הַחֲלָדָה⁷¹ - מִתְטַמְּאָה; וְשָׁל עֲכָבְרִים⁷² - טְהוּרָה, לְפִי שְׂאִין לָהּ בֵּית קַבּוּל וְאִין עָלֶיהָ צוּרַת פְּלִי.

(70) שם. (71) המצודות המיועדות לצידת חולדות עשויות בתבנית מיוחדת, שמטביעה עליהן צורת כלי, ולפיכך מקבלות טומאה. (72) העשויה בתבנית אחרת.

ה. קוֹצִין⁷³ וְשׂוֹרְגִין בְּהֵן כְּמוֹ כְּפִיפָה⁷⁴ שְׁמֹנִיחִין בְּהֵן הַתְּאֲנִים וְכִיּוֹצָא בְּהֵן - מִתְטַמְּאִין; וְשׂוֹרְגִין בְּהֵן כְּתַבְנִית מְגוּרָה גְדוּלָה⁷⁵ וְשׂוֹרְגִין בְּהֵן הַחֲטִין - טְהוּרָה, שְׂאִין תּוֹרַת פְּלִי עָלֶיהָ⁷⁶.

(73) שם פט"ז מ"ה. (74) קופה גדולה קלועה מערבה (קוצים - ענפים דקים). במשנה כתוב "פטיליא", ומפרש רבינו - קופה קלועה מערבה ופיה צר, ונותנים בה תאנים מיובשות על-מנת להחזיקן שם זמן רב. (75) במשנה: "חסינה", והיא משמשת לאחסן בה חטים. (76) שהיא דומה לבית, ואינה עשויה להיטלטל ממקום למקום כשהיא מליאה.

ו. עֲלִין⁷⁷ שְׁמֹסְרִגִין⁷⁸ אוֹתָן כְּמִין סִג סָבִיב לְפָרוֹת - טְהוּרִין⁷⁹. וְאִם עָשׂוּ סִג שֶׁל נְסָרִין⁸⁰ - מִתְטַמְּאִין.

(77) שם. (78) שקולעים אותם מעשה סריגה. (79) מפני שסריגה זו אינה בת קיימא, ותתפרק במשך זמן קצר. (80) במשנה: "נצרים", פירוש, שבטים או הוצים דקים.

ז. חוֹתְלִין⁸¹ שֶׁל הוֹצִין⁸² שְׁמֹנִיחִין בּוֹ הַרְטֻב⁸³ וְכִיּוֹצָא בּוֹ: אִם הוּא נוֹתֵן לְתוֹכוֹ וְנוֹטֵל מִתּוֹכוֹ⁸⁴ - מִתְטַמְּאִין; וְאִם אֵינוֹ זְכוּל לְטֵל מֵה שְׁבִתוֹכוֹ עַד שְׂיִקְרָעֵנּוּ אוֹ יִתְיַנְּנוּ, אוֹ שִׁחְשָׁב⁸⁵ לְאָכַל מֵה שְׁבִתוֹכוֹ וְלִזְרְקוֹ - טְהוּרִין⁸⁶. וְכֵן הַקֶּרֶן⁸⁷ שֶׁהוּא מִשְׁמֵשׁ בְּהַחֲבִיבָה⁸⁸ וּמִשְׁלִיכָהּ⁸⁹ - אֵינָה מְקַבֶּלֶת טְמֵאָה⁹⁰; וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ⁹¹ - מְקַבֶּלֶת טְמֵאָה.

(81) שם. (82) כלי קטן קלוע מסיבי דקלים. (83) פירות רטובים. (84) אם הקליעה חזקה ואפשר לתת לתוך הכלי פירות ולהוציאם מבלי לקרעו או להתיר הקליעה. (85) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ו ה"א. (86) שהרי אינו כלי קבע. (87) שם. (88) כגון שהוצא זכרותה. (89) משתמש בה באקראי פעם אחת. (90) אין דרכם של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15) כעין שבכה עשויה מחבלים שמניחים על גבי גמלים.
16) אריגה של קנים לדלות עליה את הגפנים.

ד. אַפִּיפִּירוֹת¹⁷ שְׁעֵשָׂה לָהֶן קָנִים¹⁸ לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה
לְחִזְקָה - טְהוֹרוֹת¹⁹. עֲשֵׂה לָהֶן גְּפִימִים²⁰ כָּל שָׁהֵן, אָף
עַל פִּי שְׂפָלָה נְקוּבָה כְּמוֹצִיא רִמּוֹן - מְקַבֵּלַת טְמָאָה.

17) שם פרק י"ז משנה ג. רבינו שם מפרש: כלי ארוג מקנים שמדלים עליו את השריגים שהאריכו. וכן פירש בכלאיים פרק ו משנה ג וכן הביין דבריו גם הכסף משנה כאן. 18) חיבר להם קנים. 19) המדובר כשנפתחו ברובם ולא היו ראויים לקבל טומאה לפני חיבור הקנים, שאם לא נפתחו – הרי הם טמאים אפילו לא חיזקם בקנים. 20) כעין מסגרת.

ה. כָּל הַפְּלִים שְׁאִינָן יְכוּלִין לְקַבֵּל רִמּוֹנִים²¹, כְּגוֹן הַרְבַּע²² וְחֲצִי רִבְעֵי וְהַקְּנוֹנִים²³ הַקְּטָנִים - שְׁעוֹרָן כְּמוֹצִיא זֵית. נִגְמָמוּ²⁴ שִׁפְתוֹתֶיהֶן, אִם נִשְׂאָר בָּהֶן כְּדִי לְקַבֵּל כָּל שְׁהוּא²⁵ - טְמָאִין.

21) כלים קטנים שרימון אינו נכנס לתוכם. 22) רובע הקב. הקב = ארבעה לוגים. 23) מין סל. 24) נקרעו, ניטלו. 25) אם נשאר חלק קטן מהשפה.

ו. הַסְּלִין שֶׁל פֶּת - שְׁעוֹרָן כְּכַפְרוֹת שֶׁל פֶּת²⁶.

26) אם אין כיכר נופל דרך הנקב – הסל מקבל טומאה. שיעור זה גדול ממוציא רימון, ומפני שהסל עשוי במיוחד לכיכרות לא בטל מתורת כלי כל זמן שהוא ראוי למלאכתו. ז.

ז. קֶפֶת הַגְּנָנִים²⁷ - מִשְׁתוֹצִיא אֲגָדוֹת שֶׁל יִרְקָה²⁸ טְהוֹרָה; וְשֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים²⁹ - כְּמוֹצִיא תְּבִינִים³⁰; שֶׁל בְּלִינִין - בְּגִבְבָּא³¹.

27) שהגננים מכניסים בהם ירקות העומדים למכירה. 28) שיעור זה גדול ממוציא רימון. 29) החסים על כליהם. 30) שיעור גדול ממוציא אגודת ירק. כשנפתחו שולי הסל המוציא ירק מניח בעל הבית תבן בתוך הקופה ועליו את הירקות. 31) תבן דק מעורב בזבל ומסיקים בו את המרחצאות.

ח. בֵּית קְעָרוֹת³² שְׁאִינּוּ מְקַבֵּל קְעָרוֹת³³, הוֹאִיל וּמְקַבֵּל הַתְּמַחֲוִיין³⁴ - הֲרִי זֶה מְקַבֵּל טְמָאָה³⁵. וְכֵן בֵּית הָרְעִיעִי³⁶ שְׁאִינּוּ מְקַבֵּל מִשְׁקִין, הוֹאִיל וּמְקַבֵּל אֶת הָרְעִיעִי - הֲרִי זֶה מְקַבֵּל טְמָאָה.

32) כלי גדול המיועד להעמיד עליו קערות. 33) ניקב כמוציא קערה. 34) קערות גדולות. 35) מפני שהוא ראוי למלאכתו. 36) כלי שילדים עושים בו צרכיהם.

ט. כָּל כְּלֵי עֵץ שֶׁנִּחְלַק לְשָׁנִים - טְהוֹר, וְאָף עַל פִּי שְׂמֻקְבָּלִין עַל דְּפִנּוֹתֵיהֶן בְּאֶלְפָסִין³⁷, חוּץ מִכְּלֵים שֶׁל עֵץ שְׁחֲצִין אוֹ מְקַצֵּתוֹ כְּלֵי בְּפָנֵי עֲצָמוֹ מִתְחַלֵּת עֲשִׂיתָן. כְּגוֹן הַשְּׂלַחַן הַכְּפוּל, שְׂמֻתְחָלָה נַעֲשָׂה שְׁנֵי

108) כלים פכ"ב מ"י בדין ספסלים שבמרחץ. נתבאר כמה פעמים, שכלי אבן אינו מקבל טומאה, ומכיוון שספסל זה אינו יכול לעמוד בלי הרגל של אבן – דינו ככלי אבן. ראה לקמן פכ"ה ה"ה.

~ יום חמישי י"ג אדר ~

פְּרָק שִׁישִׁי

1) יבאר כלי שנטמא ונשבר אחר שנטמא. כמה שיעור השבר בכלי עץ או עצם ויהיה טהור. ניקב הכלי במוציא זית וסתמו וחזר וניקב עד שהשלימו למוציא רימון. ודין כלים שעשאים מתחלה נקובים כמוציא רימון. כל כלי שנחלק לשנים וכו'.

א. כָּל כְּלֵי² שְׁנֻטְמָא וְנֻשְׁבַּר אַחַר שְׁנֻטְמָא וְנִפְסְדָה צוֹרְתוֹ וְתִשְׁמִישׁוֹ³ - טְהוֹר בְּשִׁבְרֵתוֹ. וְכֵן כְּלֵים שֶׁנֻּשְׁבְּרוּ כְּשֶׁהָיוּ טְהוֹרִין - שְׁבִרְיָהֶן אֵינָן מְקַבְּלִין טְמָאָה.

2) כלים פרק ב משנה א. 3) אינו ראוי לשימוש ש לפני שבירתו, ואף על פי שעודנו ראוי לתשיש אחר.

ב. כְּמָה שְׁעוֹר הַשְּׁבֵר שֶׁיֻּשְׁבַּר בְּכָלֵי עֵץ אוֹ כְּלֵי עֲצָמִים וְיִהְיֶה טְהוֹר? כָּל כְּלֵי בְּעָלֵי בָתִּים - שְׁעוֹרָן בְּרִמּוֹנִים. כִּיצַד? מִשִּׁנְקַב הַכְּלֵי כְּמוֹצִיא רִמּוֹן⁴ - טְהוֹר⁵. וְהִרְמוֹן שְׂאֵמְרוֹ - בִּינּוּנִי, לֹא גָדוֹל וְלֹא קָטָן, לְפִי דַעַת הַרְּאֹאֶה⁶, וְיִהְיֶה בְּכָלֵי שְׁלֵשָׁה רִמּוֹנִים אֲחוּזִים זֶה בְּזֶה⁸. נִקֵּב הַכְּלֵי⁹ כְּמוֹצִיא זֵית¹⁰ וְסִתְמוֹ, וְחִזַּר וְנִקֵּב¹¹ כְּמוֹצִיא זֵית וְסִתְמוֹ, [עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ¹² לְמוֹצִיא רִמּוֹן, אָף עַל פִּי שְׁהוּא סְתוּם¹³ - טְהוֹר, שֶׁהֲרִי נַעֲשׂוּ לֹא בְּפָנִים חֲדָשׁוֹת¹⁴.

4) במשנתנו כתוב: "כל כלי בעלי בתים שיעורן כרימונים". ופירש רבינו, שהמדובר בכלי עץ ועצם. ודיני כלי מתכת שנשברו יבוארו לקמן בפרק י"א ושל כלי חרס בפרק י"ט. 5) הנקב גדול כל כך שרימון יפול דרכו מתוך הכלי. 6) במשנתנו כתוב: "שיעורן כרימונים", ופירשו במסכת שבת קיב ב, שהכוונה לכלי טמא שניקב כמוציא רימון. 7) לפי אומד דעת החכם הנשאל. רבי יוסי בכלים שם משנה ז אומר כך גבי שיעור ביצה בינונית, וסובר רבינו שגם ברימון דעתו כך, ופסק כמותו. 8) לשון המשנה. פירוש, שלושה רימונים יוצאים מבר אחד וכובדם של שניים מהם לוחץ על השלישי שיצא דרך הנקב ולולא לחץ זה לא היה יוצא ואף על פי כן נטהר הכלי. 9) בעיא בשבת שם ונפשטה לקולא. 10) שהוא קטן מרימון. 11) על יד הסתימה. 12) השלים את הנקב – הסתום והפתוח יחד. 13) ואפילו כולו סתום. 14) הכלי הראשון נפסד מפני הנקב הגדול – ונטהר, ועכשיו, שהנקב סתום, יש לפנינו כלי חדש שלא נטמא.

ג. כְּלֵים שֶׁעֲשָׂאָן מִתְחַלָּה נְקוּבִין כְּמוֹצִיא רִמּוֹן, כְּגוֹן הַסֵּל וְהַפְּחֲלִין¹⁵ שֶׁל גְּמָלִים וְהַאִפִּיפִירוֹת¹⁶ - מְקַבְּלִין טְמָאָה עַד שִׁיִּקְרַע רִבָּן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק ה הלכה א) שאינם מקבלים טומאה עד שיחוסם כל השפה ויכרות ההוצים, אבל כלי שנגמרה מלאכתו וניטלה השפה - מקבל טומאה אם נשאר ממנה כל שהוא. המשנה מעירה על זה ואומרת: "זה חומר בשיירי כלי עץ מבחילתן".

יב. טבֵּלָא שְׁמֵלָאָה עֲצִים⁵⁷ וּתְקֻעָה⁵⁸ - טְהוּרָה⁵⁹. חֶפֶה בְּנִסְרִים⁶⁰ - מְקַבֵּל טֻמְאָה⁶¹.

(57) הניח עצים על פני כולה. (58) נראה לפרש, שנעץ בה יתידות וחיברה לגזרי העצים, מלשון הכתוב (שופטים ד, כב) "ותתקע היתד ברכתו". וכן יש לפרש את הכתוב (בראשית לא, כה): "ויעקב תקע את אהלו בהר" - תקע יתדות האוהל בהר. (59) לפי שביטלה ואינה ראוייה למלאכתה. (60) קרשים מהוקצעים. (61) שהרי היא ראוייה למלאכתה לאכול עליה.

יג. סַפְסָל שְׁנַתְפָּרֵק⁶² - טְהוּר. סָרְגָּל⁶³ בְּמִשְׁיחוֹת אוֹ בְּחִבְלִים - מְקַבֵּל טֻמְאָה.

(62) הספסל הוא קרש ארוך ושני קרשים קטנים מחוברים לשתי קצותיו במסמרים. ואם נתפרק הספסל, פירוש, נשטמו הקרשים הקטנים מן הקרש הארוך - טהור, כמו ששנינו (כלים פרק כ"ב משנה ג) "ספסל שניטל אחת מראשיו טהור". (63) קשרו.

יד. הַסְּלִים שֶׁל גְּמָלִים⁶⁴, הַתִּירָן - טְהוּרִין, חֵזֶר וְקִשְׁרָן - מְקַבְּלִין טֻמְאָה. נִמְצָאוּ מִתְטַמְּאִין וּמִתְטַהְרִין אֶפְלוּ עֶשֶׂר פְּעָמִים בַּיּוֹם.

(64) מוליכי גמלים משתמשים בסלים שאין להם שוליים וכשרוצים להשתמש בהם קושרים אותם מלמטה וכשרוצים להוציא את המונח בתוכם - מתירים את הקשר והכל נופל מאליו.

טו. הַשְּׁלֶחָן⁶⁵ אוֹ הַדְּלִפְקִי שֶׁחָפֵן בְּשֵׁישׁ וְשִׁיר בָּהֶם מְקוּם הַנְּחֹת הַפּוֹסוֹת - מְקַבְּלִין טֻמְאָה; וְאִם חֶפֶה הַפֶּל - טְהוּר⁶⁶. בֵּין בְּצַפּוּי עוֹמֵד⁶⁷ בֵּין בְּצַפּוּי שְׂאִינוֹ עוֹמֵד, בֵּין שֶׁחֶפֶה אֶת לְבוֹבָיו⁶⁸ בֵּין שֶׁלֹּא חָפֵן, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל עֲצִים חֲשׂוּבִים, כְּגוֹן אֲשַׁפְּרוּעַ וְכִיּוּצָא בּוֹ, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל שְׂאָר עֲצִים, הוֹאִיל וְחָפֵן כְּלָן - טְהוּרִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(65) משנה שם פרק כב, א. (66) רבינו בפירושו למשנה מבאר, מפני שכלים מצופים נתמעטו מטומאה מן הכתוב: "אשר יעשה מלאכה בהם". והר"ם מפרש, מפני שכלי אבנים אינם מקבלים טומאה. (67) מחובר במסמרים. (68) המסגרות.

~ יום שישי י"ד אדר ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר כלי עור מאימתי מקבלים טומאה. וכמה שיעור הנקב שיינקב כלי העור וייטהר. ודין תפילה של ראש

חֲלָקִים וְהָרִי הוּא נִכְפָּל וְנִפְשָׁט³⁸, וְכַגּוֹן הַתְּמַחְוִי הַמְזוּנָן³⁹, שֶׁהוּא קְעָרוֹת קְעָרוֹת וְהָרִי בְּכָל חֲלָק מִחֲלָקָיו קְעָרוֹת שְׁלֵמוֹת, וְכַגּוֹן הַכֶּסֶא הַכְּפוּל, וְכָל פִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ. וְכֵן בֵּית לְגִינִין⁴⁰ וּבֵית הַפּוֹסוֹת⁴¹ שֶׁל עֵץ שֶׁנִּפְתַּח אֶחָד מֵהֶן⁴² - זֶה שֶׁנִּפְתַּח טְהוּר וְאִינוֹ חַבּוּר לְשְׂאָר הַבָּתִּים⁴³. נִפְתַּח הַשְּׂנִי - טְהוּר וְאִינוֹ חַבּוּר לּוֹ⁴⁴. נִפְתַּח שְׁלִשְׁתָּן - כְּלָן טְהוּרִין. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּכָלֵם בְּאֵלוֹ.

(37) אילפס = כלי גדול שטוח כמחבת בלי בית יד. (38) אפשר לכפלו כשאינו צריך לשולחן גדול, ולפשוט ולחבר את שני חלקיו בצירים. (39) קערה גדולה עשויה תאים תאים ונותנים בכל תא מין תבשיל אחר (אונקלוס מתרגם: "למינהר" - "לזנוהי" וכו' "מזנון" כלי קיבול למינים הרבה. רבינו בפירושו למשנה). (40) כלי שמעמידים עליו כדים קטנים ויש בו בית קיבול לכל כד וכד. (41) שיש בו בית קיבול לכל כוס וכוס. (42) אחד מבתי הקיבול. (43) אין אנו אומרים שהנפתח הוא חלק משאר בתי הקיבול שלא נפתחו ואם נטמאו אלה נטמא גם הוא. (44) לכלי.

י. מִשְׁפֵּלֹת⁴⁵ שְׂאֵמְצֵיעֵתָה גְבוּהָ⁴⁶ וְזוּיּוּתֶיהָ יוֹרְדוֹת⁴⁷ וְנִפְתַּחְתָּה מִצַּד אֶחָד - טֻמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְקַבֵּלֶת מִצַּד הַשְּׂנִי⁴⁸. נִפְתַּחְתָּה מִצַּד הַשְּׂנִי - טְהוּרָה. הַשְּׁלֶחָן וְהַדְּלִפְקִי⁴⁹ שֶׁנִּפְתַּחוּ - מְקַבְּלִין טֻמְאָה עַד שֶׁיַּחֲלִקוּ וְיִבְדֵּל כָּל חֶלֶק מִחֻבְרוֹ. נִטְלָה⁵⁰ אַחַת מִרְגְּלֵיהֶן - טְהוּרָה⁵¹. וְכֵן אִם נִטְלָה הַשְּׂנִיָּה, נִטְלָה הַשְּׁלִישִׁית⁵²: אִם חֲשַׁב⁵³ עֲלֵיהֶם שֶׁיֵּאֱכַל עַל שְׁלֶחָן זֶה אוֹ עַל דְּלִפְקִי זֶה כְּמוֹ אוֹכֵל בְּטַבָּלָא - מְקַבְּלִין טֻמְאָה, וְאִם לָאו - טְהוּרִין.

(45) שם. קופה גדולה, שמובילים בה זבל לשדות ובהמה מושכת אותה. (46) באמצע הקופה יש מקום ישיבה לנהג, ומקום זה הוא גבוה מהדפנות, כדי שהנהג לא יתלכך. והמדובר, כשמקום זה תופס כל רוחב הקופה ומחלקה לשני חלקים. (47) דופנותיה נמוכות. (48) שיש לו ארבע דפנות שלא נפתחו. (49) שולחן קטן להעמיד עליו הכוסות. (50) שם משנה ב. המדובר בשולחן ודולפקי בעלי שלוש רגליים. (51) צריך להיות טהור. פירוש, השולחן או הדולפקי טהור מפני שאינו יכול לעמוד ואי אפשר להשתמש בו. (52) ונשארה טבלא ויש אנשים שאוכלים על גבי טבלא. (53) מחשבתו עושה אותה כלי. פסק כתנא קמא.

יא. כְּלֵי נִסְרִים⁵⁴ שֶׁנִּפְלְאוּ שִׁפְתוֹתֵיהֶן - טְהוּרִין⁵⁵. וְאִם נִשְׂאָר מִחֲסוּם שִׁפְתוֹתֵיהֶן כָּל שֶׁהוּא - מְקַבְּלִין טֻמְאָה⁵⁶.

(54) צריך להיות "נצרים" (כך כתוב במשנה ובפירוש רבינו שם). פירוש, כלים קלועים מקנים דקים. (55) מפני שהקליעה תתפרק מאליה. (56) בכלי חדש אמרנו (למעלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְשַׁל קִיּוּצִין²⁴, מְפַנֵּי שְׁהִיא מְקַבְּלַת אֶת הָאוֹג²⁵ -
טְמֵאָה. נְקָרְעָה, אִם אֵינָה מְקַבְּלַת אֶת רֹב הָאוֹג -
טְהוּרָה.

(22) שם פכ"ו מ"ג. (23) כסיות להכניס בהן את האצבעות.
(24) קוטפי פירות. (25) מין פרי אדום קטן, והקוטפים
מניחים לפעמים את הפרי בתוך בית האצבעות.

ד. הַאֲבֵנִט²⁶ שֶׁל עוֹרוֹת וְעוֹרוֹת שְׁתּוֹפְרִין הַקְּטָעִים²⁷
עַל אֲרֻכְבוֹתֵיהֶן פְּדֵי שִׁתְּנִלְגָלוּ²⁸ בְּהֵן עַל הַקְּרָקַע -
מְקַבְּלִין טְמֵאָה, שֶׁהֵרִי צוֹרֵת כְּלֵי עֲלִיָּהֶן. וְכֵן הָעוֹרוֹת
הַעֲשׂוּיֹת פְּעִין טְבָעוֹת שֶׁמְכַנִּיסִין אוֹתָן הָאֲמִין
בְּזוֹרְעוֹתֵיהֶן פְּדֵי לְהַגְבִּיחַ בְּגִדֵיהֶן מֵעֲלֵיהֶם בְּשַׁעַת
מְלָאכָה²⁹ - מִתְּטָמְאִין³⁰ בְּשֶׁאֵר כְּלֵי עוֹר הַפְּשׁוּטִים³¹.

(26) שם. (27) אנשים שנקטעו רגליהם עד הברכיים,
ונותנים מטליות של עור והולכים על ברכיהם או זוחלים
על ארבע, ותופרים עור של בגדיהם לשמור על הברכיים.
(28) הליכה בלתי טבעית זו עושה רושם של גלגול על
הקרקע. במשנה: "הבורכיים". (29) שלא יפלו על הידיים
ויפריעו. במשנה: השרוולין. (30) כל אלה שנימנו למעלה
— יש עליהם תורת מלבוש. (31) שמקבלים טומאה מדברי
סופרים, כמבואר למעלה פ"א ה"י. ולא על כל כלי עור
הפשוטים גזרו טומאה, כמבואר למעלה בפ"ד (ראה סיום
פירוש רבינו למשנתנו).

ה. עוֹר³² שְׁתּוֹפְרִין מְמַנּוּ פְּסוּי לֵיד וְלִזְרֹעַ: שֶׁל
זוֹרְעֵי גְנוֹת³³ וְשֶׁל הוֹלְכֵי דְרָכִים וְשֶׁל עוֹשֵׂי פְּשָׁתָן³⁴
- מְקַבְּלִין טְמֵאָה; וְאִם הִיָּה שֶׁל צַפְעִים וְשֶׁל
נְפָחִים³⁵ - אֵינּוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה. זֶה הַכֶּלֶל: כֹּל הַעֲשׂוּי
לְקַבְּלָה פְּדֵי שְׁלֵא יִבְהוּ קוּץ וְכִדֵי שְׁיֵאֲחִזוּ יָפֵה יָפֵה³⁶
- מְקַבְּלִין טְמֵאָה; וְהַעֲשׂוּי מְפַנֵּי הַזְּעָה פְּדֵי שְׁלֵא יִפְסֵד
הַדָּבָר שֶׁמִּתְעַסֵּק בּוֹ בְּזַעַת יָדוֹ - אֵינּוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה.

(32) שם פט"ז מ"ו. (33) במשנה: "זורי גרנות". וגם רבינו
גורס שם כך, פירוש, אנשים המנקים את התבואה בגרנות,
ודרכם לכסות בעור את היד האוחזת ברחת. רבינו בפירושו
אומר, שהמדובר בעור תפור שמכניסים בו את היד, ונראה
שפירש כך, כדי להסביר מה בין זה ללוקטי קוצים שבהלכה
ג]. (34) חובטין את הפשתן במקל, ולובשים כסיה של עור
על היד שלא תינזק מן החבטות, ולא ייכנסו בה פירווי עץ
מן המקלות. (35) שלובשים, כדי שזיעת היד לא תקלקל
את הצבע ושלא יתחלק מידו הכלי שהוא אוחז בו.
(36) כגון מקל של עוברי דרכים.

ו. פְּמָה³⁷ שְׁעוֹר הַנֶּקֶב שֶׁיִּנְקֵב כְּלֵי הָעוֹר וְיִטְהַר?
הַחֲמָת³⁸ - מְשִׁתְּנָקֵב כְּמוֹצִיא פְּקָעִיּוֹת³⁹ שֶׁל שְׁתִּי⁴⁰.
וְאִם אֵינָה יְכוֹלָה לְקַבֵּל שֶׁל שְׁתִּי⁴¹, הוֹאִיל וּמְקַבְּלַת
שֶׁל עֲרֵב⁴² - מְקַבְּלַת טְמֵאָה עַד שֶׁתִּנְקֵב רִבָּה⁴³.

(37) שם פרק יז משנה ב. (38) נוד. (39) כדור.
(40) חוטי האורך של האריג, והם דקים מחוטי הרחב.

שנטמאה במת והתיר קציצה ראשונה ותיקנה וכו'. תפילה
שנטמאה מאימתי טהרתה.

א. כְּלֵי עוֹר² מְאִימְתֵי מְקַבְּלִין טְמֵאָה? הַתּוֹרְמָל³
וְכִיּוּצָא בּוֹ - מְשִׁיחֶסֶם שְׁפֹתוֹתָיו⁴ וְיִכְרַת הַקּוֹפִין⁵
הַקְּטָנִים הַיּוֹצֵאִין עַל גְּבֵי הָעוֹר וְיַעֲשֶׂה קִיחוֹתָיו⁶.
סְקוּרְטָה⁷ - מְשִׁיחֶסֶם וְיִכְרַת וְיַעֲשֶׂה צִיּוּתָה⁸.
קְטָבוּלָיָה⁹ - מְשִׁיחֶסֶם וְיִכְרַת. הַפֶּר וְהַפְּסֵת שֶׁל עוֹר
- מְשִׁיחֶסֶם שְׁפֹתוֹתָיָהּ וְיִכְרַת הַקּוֹפִין הַיּוֹצֵאִין. וְכֵן
כֹּל כִּיּוּצָא בְּהֵן. הַתְּפִלִּין - מְשִׁיגְמֹר הַקְּצִיצָה¹⁰, אִף
עַל פִּי שֶׁהוּא עֲתִיד לָתֵת בָּהּ אֶת הַרְצוּעָה, מְקַבְּלַת
טְמֵאָה¹¹. עוֹר הָעֲרִיסָה¹² שֶׁהוּא עֲתִיד לַעֲשׂוֹת לוֹ
טְבוּרָה¹³ - עַד שֶׁיַּעֲשֶׂנוּ לוֹ. הַסְּנָדֵל - מְשִׁיחֶמֶעֶי¹⁴.
הַמְּנַעַל - מְשִׁיגוּב [עַל] הָאֲמוּם¹⁵. וְאִם עֲתִיד
לְכַרְכֵּם¹⁶ וְלְשַׁרְטוּט¹⁷ - עַד שֶׁיִּכְרְכֵם וְיִשְׁרְטוּט¹⁸.

(2) כלים פט"ז מ"ד. (3) ילקוט שהרועים נותנים בו את
המזון, ותולים אותו בצוארם. (4) שיכפול את השפה
ויתפור. (5) חתיכות זעירות הבולטות מן השפה.
(6) רצועות עור לסגור בהן את פי הילקוט. (7) טבלא של
עור שאוכלים עליה. (8) טס של מתכת שתופרים באמצעה
לנוי. (9) עור שמכסים בו את המיטה. (10) הבית של עור
שמכניסים בו את הפרשיות. (11) מפני שנגמרה מלאכת
הכלי, והרצועה הוא דבר בפני עצמו לצורך קיום המצוה.
(12) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ו ה"א. (13) רגילים
לחבר לעור העריסה חתיכת עור קטנה להעמיד עליה את
רגל העריסה (מנחת ביכורים). (14) שם. הגר"א גורס
בתוספתא "משיקמט", פירוש, משיעשה בעור את הקמטים.
(15) משעה שנתנו על האימום (אימום = דפוס של עץ
שנותנים עליו את הנעל) לייבוש ונתייבש (מנחת בכורים).
(16) לצבוע בכרכום. (17) לעשות ציורים לנוי על-ידי
שריטות. (18) לא נגמרה מלאכתו עד שיכרכם וישרטט.

ב. עוֹר שְׁאִין עֲלָיו צוֹרֵת כְּלֵי - אֵינּוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה.
לְפִיכָף, כִּי שֶׁל עוֹר¹⁹ שֶׁקּוֹשְׁרִין לּוֹקְטֵי קוּצִים עַל
כְּפוֹתֵיהֶן פְּדֵי שְׁלֵא יִכֵּם קוּץ - אֵינּוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה,
מְפַנֵּי שֶׁהוּא עוֹר פְּשׁוּט וְאִין עֲלָיו צוֹרֵת כְּלֵי. וְכֵן
הָעוֹר שֶׁמְלַקְטִין בּוֹ גְּלָלֵי הַבְּקָר²⁰, וְעוֹר שֶׁחוֹסְמִין בּוֹ
פִּי הַבְּהֵמָה, וְעוֹר שֶׁמוֹשִׁיכִין²¹ בּוֹ הַדְּבָרִים בְּשַׁעַת
שְׁלוֹקְחֵין הַדְּבֶשׁ, וְעוֹר שֶׁמְגַנְפִין בּוֹ אֶת הָרוּחַ מְפַנֵּי
הַחֶם - טְהוּרִין וְאִין מְקַבְּלִין טְמֵאָה.

(19) כלים פכ"ו מ"ג. המדובר כשאנו תפור כלל, והאדם
כורכו על כף ידו או מניחו וקושרו. ואין זה דומה לקסייה
האמורה במשנה כלים טז ו, ויבואר לקמן בהלכה ה.
(20) שם משנה ז. (21) צ"ל שמישכים (כן הוא בדפוס רומא
ובכתי" תימן), פירוש מגרשים. וביאר רבינו במשנתנו,
שנותנים עליו אש וגללי בקר, והדבורים בורחות מפני
העשן.

ג. כֹּל בֵּית²² הָאֲצָבָעוֹת²³ שֶׁל עוֹר - טְהוּרוֹת; חוּץ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טמאה, אף על פי שהוא פשוט, שהרי יש עליו צורת כלי.

יא. עור שפרך בו את הקמיע⁵⁹ - מקבל טמאה⁶⁰; פשוט - טהור⁶¹; חזר ופרך בו - מקבל טמאה. מתטמא ומתטהר אפלו עשר פעמים ביום. ועור שפכת עליו את הקמיע - טהור. ואם פרת ממנו⁶² ועשה חליא⁶³ לתכשיט - מקבל טמאה⁶⁴.

(59) קלף שכותבים עליו פסוקים או שמות קדושים, וכרוכים עליו עור, ותולים בצואר לסגולה נגד מחלות ופגעים. (60) מפני שהוא עשוי לקבלה (ראה למעלה פ"ד ה"א). (61) שבמצב זה אינו ראוי לקבלה. (62) מן הקמיע. (63) חלק משרשרת (תוספתא כלים, בבא מציעא פ"א ה"ד). (64) בשבת סג, ב למד ר' יוחנן מציץ הזהב של כהן גדול, שתכשיט מקבל טמאה בכל שהוא.

יב. התפלה⁶⁵ של ראש⁶⁶ ארבעה כלים היא⁶⁷. הרי שנטמאת במת⁶⁸ והתיר קציצה⁶⁹ הראשונה ותקנה⁷⁰ - הרי היא⁷¹ אב טמאה פשהיתה⁷². וכן אם התיר השניה ותקנה. ואם התיר אף השלישית ותקנה, והתיר אף הרביעית ותקנה - נעשית כלה ראשון לטמאה⁷³; שהרי התיר כל אחת ואחת וחזר ותקנם כלם, וכאלו זו תפלין אחרונות שנגעו בראשונות. חזר והתיר את הראשונה פעם שניה ותקנה - הרי היא ראשון פשהיתה⁷⁴. וכן אם התיר את השניה ואף השלישית. חזר והתיר אף הרביעית ותקנה - הרי כלה טהורה; שאין הראשון מטמא כלים⁷⁵, מפני שהוא זך, כמו שבארנו⁷⁶. וכן סנדל⁷⁷ שהוא טמא מדרס⁷⁸ ונפסקה אחת מאזניו ותקנה - טמא מדרס⁷⁹. נפסקה שניה ותקנה - הרי הוא טהור מן המדרס⁸⁰, שהרי נעשו לו אזנים חדשות⁸¹, אבל טמא מגע מדרס⁸². לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנפסקה השניה⁸³ או שנפסק עקבו או נטל חטמו או נחלק לשנים - טהור.

(65) שם פי"ח מ"ח. (66) המחוברת מארבעה בתיים, ובכל בית פרשה אחת מארבעת הפרשיות של תפלין. (67) אף-על-פי שארבעתן מחוברות למטה. (68) ונעשית אב הטומאה. בתפארת ישראל מפרש, כגון שנגעה בכלי שנטמא במת, שאם נגעה במת ממש הרי נעשית אבי אבות הטומאה, ראה הלכות טומאת מת פ"ה ה"ג. (69) רבינו קורא לכל בית "קציצה". (70) את התפילה, כלומר חיבר לה קציצה אחרת. (71) כל התפילה. (72) גם הקציצה החדשה היא אב הטומאה, מפני שנעשית חלק מכל התפילה. (73) מפני שלא נשאר כלום מהטומאה הראשונה, פקעה טומאה זו לגמרי. אולם כולם ראשון לטומאה, שהרי שלש הראשונות נגעו ברביעית שהיא אב הטומאה והרביעית טמאה, מפני

(41) שהם נופלים דרך הנקב. (42) כדורי חוטי הרוחב. (43) בבא זו סותרת את הקודמת, ומתקבל על הדעת פירושו של בעל 'סדרי טהרות' לבבא שניה, והוא: אם החמת נעשתה נקובה מתחילה ואינה מקבלת של שתי, הואיל ומקבלת של ערב - מקבלת טומאה, והחמירו בה עוד יותר, שאינה נטהרת בכמוציא ערב אלא בנקיבת רובה.

ז. התורמיל⁴⁴ שגפחת הפיס שבתוכו - עדין התורמיל מקבל טמאה⁴⁵, ואינו חבור לו⁴⁶.

(44) שם פי"ט מ"ט. ילקוט רועים, ובתוכו כיסים קטנים להניח בהם חפצים קטנים. (45) שהרי ראוי הוא עדיין למלאכתו להניח בו החפצים הגדולים. (46) ואין דין התורמיל כמחובר לכיס הקטן, ואם נגעה בו טומאה לא נטמא התורמיל.

ח. החמת⁴⁷ שהביצים שלה⁴⁸ מקבלות עמה⁴⁹ ונפחתו - טהורות⁵⁰, שאינן מקבלות פדרפן⁵¹.

(47) שם. (48) החמת היא עור כבש או עז שלא נפתח לארכו, אלא נחתך בעיגול באחורי הבהמה והופשט עד הצואר כשהוא שלם, ומתוך כך נשאר כיסי הביצים של הזכר שלימים בתוך הנוד. (49) כשממלאים את הנוד, מתמלאים גם הכיסים. (50) הכיסים. (51) אף-על-פי שהם מקבלים כששופכים דרך מקום הפיחות, הואיל ואינם מקבלים דרך פיהם כמו לפני הפיחות - דינם כבלתי ראויים למלאכתם. והנוד עצמו מקבל טומאה. [במלאכת שלמה מפרש, שכל הנוד נטהר. ולשון רבינו בפירושו מסייעת לו, אולם כאן כתב "טהורות" בלשון רבים, משמע שתי הביצים].

ט. כלי עור⁵² שיש לו לולאות⁵³ ושנצות, כגון סנדל עמקי⁵⁴ וכיס של שנצות, אף על פי שפשהן מתריץ⁵⁵ אין עליהן צורת כלי - הרי אלו מקבלין טמאה פשהן מתריץ, הואיל וההדיוט⁵⁶ יכול במהרה להכניס השנצות בלולאות ויחזר כלי קבול פשהיה. וכן⁵⁷ אם נטמאו והסיר השנצות מהן ונפסדה צורתן - הרי הן טהורין⁵⁸, אף על פי שאפשר להחזירן שלא באמן.

(52) שם פכ"ו מ"א. (53) תפרו לולאות בשפת הכלי להכניס בהן רצועות או משיחות, וכשמושכין את הרצועות נסגר הכלי. רצועות אלו נקראות "שנצות". (54) נועלים אותו ההולכים בקרקע עמוקה ולחה. (55) אינם קשורים, ואפילו הוציא לגמרי את השנצות מתוך הלולאות. והמדובר כשהשנצות תפורות לעור הכיסים. (56) מי שאינו אומן. (57) לא נתבאר פירוש מלה זו. (58) עכשיו אינו כלי, ואם יחזור ההדיוט ויכניס את השנצות ויעשה בית קיבול, הרי זה כלי חדש. ראה השלמות.

י. פיס של שנצות שנטלו שניציו - עדין הוא מקבל טמאה, שהרי הוא מקבל. נפשט וחזר עור פשוט - טהור. טלה עליו את המטלת מזמטה - מקבלת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

90) משנה כלים כג, א. 91) דפוס שנתונים עליו את המנעול, והוא עשוי ככיס עור ממולא סובים או שאריות זעירות של בד, וכן עושים גם את הכדור לשחק בו. 92) נתבאר בהלכה יא. 93) אם נגע אדם במה שבתוך הכלים הטמאים האלה - לא נטמא, מפני שאינם מעצם הכלי, וגם אינם מחוברים לו (רבינו בפירושו למשנה, ראה ר"ש שם). 94) אוכף שרוכבים עליו. 95) האוכפים נתפרים מעבר לעבר, ומתחבר העור החיצון עם כל מה שבתוכם.

שהיא חלק מהתפילה הטמאה. [לפי הגירסא שלפנינו בדפוסים החדשים, לא נתברר מה הוא הדין כשהתיר את השלישית ולא את הרביעית. ובדפוס רומא (ר"מ) וקושטא, הגירסא לקויה בחסר. ונראה לתקן את הגירסא ולהתאימה לגירסא שבמשנתנו: "וכן אם התיר אף השלישית ותיקנה, ואם התיר אף את הרביעית וכו'". ופירושה: אם התיר השלישית והביא אחרת במקומה, ונשארה כל התפילה אב הטומאה כמו בהתיר ראשונה ושניה, מפני שכולן מחוברות לרביעית שנטמאה במתן]. 74) הקציצה החדשה שבאה במקום הראשונה לא נטמאה כלל במגע, מפני שכלי אינו מקבל טומאה מראשון, וטומאתה היא כחלק מהתפילה שכולה ראשון, כמו שנתבאר בדין הקודם. 75) ומאלו שנגעו באב הטומאה לא נשאר כלום. 76) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ז. 77) שם פכ"ו מ"ד. 78) כגון שדרך עליו הזב, ונעשה אב הטומאה. 79) מפני שאפשר להשתמש בו כמו שהוא, לא פקעה טומאתו. ונראה שאפילו לא תיקנה עדיין - הסנדל בטומאתו. 80) כשנפסקו שתי אזניו אינו ראוי למלאכתו, ואף-על-פי שתיקן בינתיים את האוזן הראשונה. 81) והרי הוא ככלי חדש שלא דרס עליו הזב. 82) כשהחליף את האוזן הראשונה, נגעה החדשה בסנדל טמא מדרס, וירדה עליה טומאת מגע מדרס, ולפיכך כל הסנדל המחובר לה - כמותה. ואע"פ שפקעה טומאת מדרס - טומאת מגע מדרס לא פקעה. [ר"ש] בשבת קיב, ב, מפרש מפני שהסנדל נגע בעצמו. ראה תוספות שם, ומשנה-למלך כאן]. 83) בטלה מתורת כלי לגמרי. סנדל עשוי מעור קשה, ויש לו סוליים וקצת עור זקוף על יד העקב, וכן קצת עור המכסה את האצבעות, וכל הרגל שבאמצע מגולה, ותופרים לו שתי אזנים משני צידי הרגל להכניס בהן רצועות או משיחות לקושרן כדי שלא יפול הסנדל מעל הרגל.

יג. מנעל⁸⁴ שנפחת, אם אינו מקבל רב הרגל - טהור⁸⁵.

84) עשוי מעור רך, ומכסה את כל הרגל. 85) מפני שאינו ראוי לשימוש (שם).

יד. תפלה⁸⁶ שנטמאת מאימתי טהרתה? של יד - משיתיר אותה⁸⁷ משלש רוחות; ושל ראש⁸⁸ - משיתיר משלש רוחות⁸⁹ ויבין קציצה לתברתה.

86) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"ד ה"א. 87) יחתוך אותה במקום קביעתה בדרך של עור (תיתורא), שעליו היא עומדת (מנחת ביכורים). 88) שיש לה ארבע קציצות. 89) משיחתוך שלוש הזוויות, מלמעלה ומשני הצדדים של דופן הקציצה (חזון איש).

טו. הפדור⁹⁰ והאמום⁹¹ והקמיצה⁹² והתפלין שנקרעו אחר שנטמאו, הנוגע בהן - טמא, ובמה שבתוכן - טהור⁹³. האפוף⁹⁴ שנקרע, הנוגע במה שבתוכו - טמא, מפני שהתפר מחברו⁹⁵ ונעשה פלו כגוף אחד.

~ שבת קודש ט"ו אדר ~

פרק שמיני

1) יבאר שכלי מתכות אין מקבלים טומאה עד שתיגמר כל מלאכתם. ומה הן גולמי כלי מתכות וכלי המלחמה ותכשיטי האדם אם מקבלין טומאה. תכשיטי הבהמה והכלים חותמות וטבעות. אם הכלים יורדים לטומאה במחשבה או עולים במחשבה. אומן שעושה ומניח זוגין לבהמה ולדלתות, וזוגים הנמצאים.

א. כל כלי מתכות² אינן מקבלין טמאה עד שתגמר מלאכתן פלה ולא יהיה הפלי מחסר מעשה פלל. אבל גלמי כלי מתכות אינן מקבלין טמאה.

2) ברייתא, חולין כה, א.

ב. ואילו הן³ גלמי כלי מתכות? כל שעתידי לשוה⁴ אותו או לשפץ⁵ או לגרר⁶ או לכרפב⁷ או להקיש בקורנס⁸, או שהיה מחסר און או אגן⁹ - הרי זה אינו מקבל טמאה עד שיתקננו ויניפהו ולא תשארו בו מלאכה פלל. ביצד? הפוף¹⁰ אינו מקבל טמאה עד שישופנו¹¹, והספין - עד שישחזנה. וכן כל פיוצא במעשים אלו. לפיכך, העושה פלים¹² מן העשת של ברזל¹³ או מן החררה¹⁴ של מתכת, ומן הסובב של גלגל¹⁵, ומן הטסין ומן הצפונין¹⁶, ומפני¹⁷ הכלים ומאגני פלים¹⁸ ומאגני פלים, ומן השחולה¹⁹ ומן הנדודת²⁰ - הרי אלו טהורים²¹, מפני שכל אלו שנעשו גלמי כלי מתכות הן²². אבל העושה כלי משברי כלי מתכות ומן הכלים²³ שגשחקו מרב הזמן ומן המסמרות שידוע שנעשו מן הכלים - הרי אלו מקבלין טמאה, לפי שאינם גלמים²⁴. אבל מסמרות שאין ידוע אם נעשו מן הכלים או מן העשת - הרי הן טהורין. אפלו התקין אותם לכל²⁵ - אינם מקבלין טמאה.

3) שם. 4) לשפשף בשופין כדי להחליקו. 5) להסיר "הקליפה אשר יתרוצע (מלשון רעוע) אצל השיפה" (לשון רבינו בפירושו למשנה, כלים פ"א מ"ג). 6) בברייתא: "לגרד". פירוש, אחרי השיפה נשארות בליטות ושקיעות זעירות ומגרדים אותן בכלי מיוחד לכך. 7) ללוטש כדי שיבריק. 8) לדפוק עליו בפטיש כדי ליישר את הקמטין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקטנים. (9 שפה. 10 כלים פי"ד מ"ה. 11) ימרח אותה בשמן אחר הליטוש (רבינו בפירושו למשנה. ראה למעלה בפירוש המילה לשון). (12 כלים פי"א מ"ג. 13) גוש ברזל שהוצא מן המחצבה לפני היתוכו, ומעורבים בו גושי עפר. (14) אחרי ההיתוך והפרדת העפר, עושים גושים גושים בצורת עוגה גדולה (חררה) וממנה עושים כלים. (15) הגלגל הוא של עץ, ונותנים סביבו חיטוי של מתכת לחזקו. (16) הסיר מתכת מכלי עץ שהוא מצופה במתכת ועשה ממנה כלים [לפני שהסירה גם כן אינה מקבלת טומאה מפני שהיא בטלה לגבי הכלין]. (17) בסיסים שמעמידים עליהם את הכלים. (18) שפה שאינה מגוף הכלי, ומשימים אותה על פי הכלי. (19) אחר עשיית הכלים, נשארים עוקצים בולטים מן השפה ומורידים אותם, ופירושים אלה נקראים "שחולה". (20) צ"ל הגרודת (וכן הוא בדפוס רומא (ר"מ) וכן הגירסא במשנתנינו). פירוש, הפירושים הנופלים כשגורדים את הכלי. (21) כדי לבאר שיטת רבינו בהלכה זו שלכאורה היא תמוהה מאוד (ראה ראב"ד וכסף-משנה) עלינו להקדים ולהביא את המשניות, שהן הן המקור לשיטתו, ולפרשן. במשנה א שנינו: "כלי מתכת, פשוטיהם ומקבליהם טמאין. נשברו - טהרו. חזרו ועשה מהם כלים - חזרו לטומאתם הישנה" (בשבת טז, ב אמרו: שמעון בן שטח גזר על טומאה ישנה). ובמשנה ג שם: "העושה כלים מן העשת וכו' טהורין. משברי כלים מן הגרוטים ומן המסמרות שידוע שנעשו מכלים - טמאין". ופירושו הראב"ד והר"ש שמשנה ג עוסקת בענין טומאה ישנה כהמשך למשנה א. ובכך, בבא ראשונה אומרת, שאם עשה כלים מהדברים שנמנו שם - הכלים טהורים, מפני שאלה אינם מקבלים טומאה כלל, וממילא אין על הכלים חשש טומאה ישנה. ובבא שניה מלמדת, שאם עשה כלים משברי כלים שהיו ראויים לקבל טומאה לפני שבירתם - הרי אלו טמאים, שמא היו הכלים הראשונים טמאים, וחזרו החדשים לטומאתם הישנה. אולם רבינו הוכרח להתנגד לפירוש זה לפי שיטתו במס' טהרות פ"ג מ"ה, שאם נמצאה מחט שבורה או חלודה באופן שבמצבה בשעת מציאתה אינה ראויה לקבל טומאה, ולפני שנשברה או נחלדה היתה טמאה מספק - הרי היא טהורה לגמרי ואינה חוזרת לטומאתה כשיעשה ממנה כלי חדש, מפני שכל הטומאות כשעת מציאותן, וזו שנמצאה בטהרה - חזקתה טהורה. [מלשונו של רבינו בהל' אבות הטומאה פט"ו ה"ו בדין מחט שנמצאה שבורה, אמנם משמע, שהוא מפרש את המשנה טהרות פ"ג שלא כפירושו הנ"ל, אבל אין להסיק מזה שחזר בו גם מהסברא עצמה שהיא הגיונית]. לפי שיטה זו, אין לטמא כלים שנעשו משברי כלים מחשש טומאה ישנה, ולפיכך הוא מפרש שמדובר בקבלת טומאה מכאן ולהבא. [אמנם אפשר לפרש בדוחק, שמדובר בכלים שלימים שנמצאו שהם טמאים מגזירת כלים הנמצאים (ראה הל' אבות הטומאות פי"ג ה"ג) ונשברו אחר שנמצאו, אבל לא נוח היה לרבינו לקבל פירוש דחוק זה, כי המשנה כותבת סתם "משברי כלים". ועוד קשה היה לו מה משמיעה הבבא הראשונה? הלא זה מובן מאליו שאם עשה כלים מדברים שאינם מקבלים טומאה הם

טהורים?] ושיטתו היא, שהמשנה מחלקת בין גולמי כלים שנעשו מדבר הראוי לקבל טומאה, לבין נעשו מדבר שאינו ראוי לכך. האחרונים אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא נגמרה כל מלאכתם, כאמור בראש הלכה זו, אבל אלה שנעשו מדבר המקבל טומאה ונשברו ופקעה מהם תורת קבלת טומאה - הרי הם חוזרים לתורת כלי ממש לענין קבלת טומאה כאשר אך נגמרה צורת הכלי, אף-על-פי שהוא מחוסר עדיין השיפורים שמתרתם לייפותו ולהחליקו. ואפשר להתאים גם את דברי רבינו בפירושו למשנתנינו לפירושו זה. [והדעת נוטה שגם לענין טומאה ישנה מספיק גמר מלאכת הכלי עצמה בלי השיפורים], ומשנתנינו תתפרש בדין קבלת טומאה של גולמי כלי מתכת, ומה שכתבה "טהורין" הכוונה שאינם מקבלים טומאה (כמו שמצאנו עשרות פעמים במשנה), וכן תתפרש גם מילת "טהורים" שבדברי רבינו בהלכה שבה אנו עומדים. (22) שהרי לא נגמרה מלאכתם, והם נעשו מדברים שאינם מקבלים טומאה. (23) ולפיכך דינם כחלק מגוף הכלי, ומקבלים טומאה, אבל מסמרות שלא היו חלק מכלי - אינם מקבלים טומאה. (24) מכיוון שנעשו מכלים שנגמרה כל מלאכתם, חזרה להם תורת כלים עם גמר צורת הכלי, כמבואר למעלה. [אפשר גם לפרש, שהדברים שמהם נעשו הכלים החדשים אינם גולמיים]. (25) עשה מהם מרצע או שפוד, אבל חסרים עוד התיקונים האחרונים. ובזה מסולקות כל התמיהות על רבינו. [ראה כסף-משנה, וקשה מאד לקבל פירושו. כיצד אפשר לחבר שחולה וגרודת ולעשות מהן כלי ללא התכה].

ג. פְּלֵי מִתְכוֹת שְׂאִינוּ מְחָסֵר אֶלָּא פְּסוּי - מְקַבְּל טֻמְאָה, שְׂאִין הַפְּסוּי חָשׁוּב מְגוּף הַכְּלִי.

ד. מַחְט²⁶ שְׂלֹא נִקְבְּה אֶלָּא שְׂפִיחָה²⁷ וְתִקְנָה לְכַף²⁸ מִתְחַלְתָּה - מְקַבְּלֵת טֻמְאָה, מְפִנֵי שְׂמוּצִיּאִין בְּה אֵת הַקּוֹץ²⁹. אֲבָל אִם עֲתִיד לְנִקְבָּה - הָרִי הִיא כְּשֶׂאֶר גְּלָמֵי פְּלֵי מִתְכוֹת וְאִינָה מְקַבְּלֵת טֻמְאָה³⁰.

(26) שבת כג, א - אביי אליבא דרבא. ראה לקמן פי"א ה"ד. (27) החליקה. (28) להשאירה כמות שהיא בלי חור. (29) שנתחב בכשר האדם. (30) שהרי אינה ראויה עדיין למלאכה שהתכוון לה.

ה. מְאָחַר שְׂפִיחָנוּ, שְׂגָלְמֵי פְּלֵי מִתְכוֹת טְהוּרִים וְגָלְמֵי פְּלֵי עֵץ טֻמְאִים³¹, וּפְשׁוּטֵי פְּלֵי מִתְכוֹת טֻמְאִים³² וּפְשׁוּטֵי פְּלֵי עֵץ טְהוּרִים³³ דִּין תּוֹרָה, נִמְצְא³⁴: הַטֻּמְאָה³⁵ בְּכִלֵי עֵץ - טְהוּר בְּכִלֵי מִתְכוֹת, טֻמְאָה בְּכִלֵי מִתְכוֹת - טְהוּר בְּכִלֵי עֵץ.

(31) נתבאר למעלה פ"ה ה"א. (32) נתבאר למעלה פ"א ה"ט. (33) שם ה"י. (34) יוצא מזה. (35) חולין כה, א.

ו. כָּל פְּלֵי הַמְלַחְמָה³⁶, כְּגוֹן הַסִּיף וְהַרְמָח וְהַכּוֹבֵעַ³⁷ וְהַשְּׂרִיזִין וְהַמְגַפִּים וְכִיּוּצָא בְהֵן - מְקַבְּלִין טֻמְאָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לבשמים" (כריתות ו, ב). (55) שיצלצלו בשעת נענועה. (56) כששומעים הילדים הצלצול, הם נכנסים לבית הספר (רש"י שבת נח, ב). (57) פירוש, למטפחות של התינוקות (רש"י שם). (58) שלא נגמרה עדיין מלאכתם לפי שאין להם עינבל. (59) אחר שתלאום בתוך הזוג. (60) מכיון שירדה עליהם תורת כלי לענין קבלת טומאה, אינם יוצאים מזה כל זמן שהם ראויים קצת למלאכתם, וכך מסיים רבינו: "שהרי הוא ראוי להקישו (לדפוק) על החרס", פירוש, וישמיע צלצול, ואם כן לא נפסל עדיין לגמרי משימוש המיועד לו. (61) כדי להשמיע קול, ואם כן הוא ראוי למלאכתו הראשונה.

ח. זוג⁶² העשוי לאדם: אם נעשה לקטן - אינו מקבל טמאה אלא בעינבל שלו, שהרי לקול נעשה⁶³; נעשה לגדול⁶⁴ - הרי זה תכשיט ומקבל טמאה אף על פי שאין לו עינבל.

(62) שבת, שם. (63) ולא נגמרה מלאכתו. (64) ישנם אנשים שתולים בצואריהם זוג בלי עינבל עשוי מכסף או זהב.

ט. כל⁶⁵ הפרצופות⁶⁶ מקבלות⁶⁷ טמאה, וכל החותמות שהורין, חוץ מחותם של מתכת שבו אצבע; אבל טבעת שחוגר בו את מתניו, שקושרה בין כתפיו - טהורה. טבעת השירי⁶⁹ של בהמה, הואיל והאדם מושך בה את הבהמה - מקבלת טמאה⁷⁰. וכן מקל⁷¹ של בהמה של מתכת, הואיל ואדם רודה אותה בו - מקבלת טמאה.

(65) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"א ה"ד. (66) מסכות שנותנים על הפנים. (67) בתוספתא כתוב: "טמאין", ומפרש רבינו שמקבלות טומאה. (68) המילה "בלבד" נמשכת למילה "מתכת", פירוש רק חותם של מתכת מקבל טומאה, אבל לא חותמות עשויים מחמרים אחרים. (69) במשנה, שבת פא, א - מפרש רבינו: שיר הוא מתג וטבעת קבועה בו, וקושרים רצועה בטבעת ומושכים בה את הבהמה. (70) שבת נב, ב. (71) שם.

י. כל הפלים⁷² יורדים לטמאה⁷³ במחשבה⁷⁴, ואין עולין מידי טמאה⁷⁵ אלא בשנוי מעשה. והמעשה מבטל מיד המעשה⁷⁶ ומיד המחשבה⁷⁷, והמחשבה אינה מבטלת לא מיד המעשה ולא מיד המחשבה. פיצד? טבעת בהמה או כלים שחשב עליה להחזירה טבעת אדם - הרי זו מקבלת טמאה במחשבה זו, וכאלו נעשית לאדם מתחלת עשייתה⁷⁸. חזר וחשב עליה להניחה טבעת בהמה פשהיתה, אף על פי שלא נתקשט בה האדם⁷⁹ - הרי זו מקבלת טמאה; שאין המחשבה מבטלת מיד המחשבה עד שיעשה מעשה, כגון שישוף אותה או יתקעה⁸⁰ במעשה של בהמה. היתה הטבעת לאדם

וְכָל תְּכֵשִׁיטֵי הָאָדָם, כְּגוֹן הַקֶּטֶלָה³⁸ וְהַנְּזָמִים³⁹ וְהַטְּבָעוֹת⁴⁰, בֵּין שֵׁשׁ עֲלֵיהֶן חוֹתֵם⁴¹ בֵּין שְׂאִין עֲלֵיהֶם חוֹתֵם, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - מְקַבְּלִין טַמְאָה. אֶפְלוּ דִּינָר⁴² שֶׁנִּפְסַל⁴³ וְהִתְקִינוּ לְתוֹתוֹ בְּצוּאָר קְטָנָה - מְקַבֵּל טַמְאָה⁴⁴. וְכֵן קָמִיעַ שֶׁל מִתְּכָת⁴⁵ - מִתְּטַמֵּא כָּכָל תְּכֵשִׁיטֵי אָדָם⁴⁶.

(36) כלים פ"א מ"ח. (37) של מתכת. וכן המגפיים, שהם עשויים להגן מפני החיצים ומכת חרב. (38) רביד של זהב שתולים על הצואר. (39) כולל נזמי האוזן (עגולים) ונזמי האף ששימשו תכשיטים בעמים העתיקים. (40) שמשמים על האצבע, אבל טבעות גדולות שחוגרים סביב המתניים אינן מקבלות טומאה (תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ב ה"א). והטעם, מפני שחוגרים אותן על הבגדים, ולכן נידונים כתכשיטי כלים (ראה לקמן ה"ז). (41) רגילים היו לחרות אותיות או צורה על הטבעות, וחותמים בהן מכתבים ומסמכים. (42) מטבע רומית עתיקה. (43) השלטון ביטל את ערכו כמטבע עובר לסוחר, או שניטל חלק ממנו. (44) שם פ"ב מ"ז. (45) תוספתא פ"א ה"ד. (46) ב"ספרי זוטא' (מובא בר"ש למשנתנו) מרבה תכשיטי אדם לקבלת טומאה, מן הכתוב (במדבר לא כד): "וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים".

ז. כל תכשיטי הבהמה והפלים⁴⁷, כגון הטבעות שעושין לצואר הבהמה ולאזני הפלים - טהורין ואינן מקבלין טמאה⁴⁸ בפני עצמן⁴⁹; חוץ מזוג⁵⁰ של בהמה וכלים המשמיע קול לאדם⁵¹. פיצד? העושה⁵² זוגין⁵³ למכתשת⁵⁴ ולעריסה⁵⁵, למטפחות ספרים⁵⁶ ותינוקות⁵⁷ - טהורים⁵⁸. עשה להן עינבולין - מקבלים טמאה; הואיל ונעשו להשמיע קול לאדם, הרי הן תכשיטי אדם. ואפלו נטלו עינבוליהן⁵⁹ - מקבלין טמאה⁶⁰, שהרי הוא ראוי להקישו על החרס⁶¹.

(47) כלים פ"ב מ"א. (48) לא ריבו חכמים לטומאה אלא תכשיטי אדם בלבד ולא תכשיטי בהמה וכלים (ר"ש במשנתנו). (49) אבל מתמאים לפעמים כחלק מכלי אחר. (50) פעמון קטן. (51) לצורך האדם. הצלצול של הפעמון מודיע לרועה את מקומה של הבהמה. במס' שבת נח, ב - אמרו בשם רבי יונתן: "מנין למשמיע קול בכלי מתכת שהוא טמא? (פירוש שמקבל טומאה), שנאמר (במדבר לא, כד) "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר", אפילו דיבור (כלי ועשוי להשמעת קול בלבד) "יבא באש". [הכתוב הזה אמנם לא נאמר לענין טומאה, אלא לענין הגעלה משום בליעת דברים אסורים, אבל כבר הסבירו ב'תוספות' שם ד"ה כל דבר, שנלמד מ"אם אינו ענין לאיסורין, תנהו ענין לטומאה"] מידה מקובלת בדרשות חז"ל. (52) תוספתא, כלים שם. (53) ולא תלה בהם את העינבל ואינם מקשקשים כשמנועעים אותם. (54) שכותשים בה בשמים, ותולים בה פעמון שישמיע קול בשעת הכתישה. מקובל הוא אצל חכמינו ז"ל "שהקול יפה

יג. אָמַן⁸⁷ שְׁעוֹשֶׂה וּמְנִיחַ⁸⁸ זוגין לְבַהֲמָה וּלְדִלְתוֹת⁸⁹: אִם רַב הָעֲשׂוּי לְדָבָר שֶׁמִּקְבֵּל טַמְאָה⁹⁰ - הָרִי הַכֹּל מִקְבֵּל טַמְאָה, עַד שִׁפְרִישׁ מִקְצָתָן לְדָבָר שְׂאִינוּ מִקְבֵּל טַמְאָה⁹¹; וְאִם רַב הָעֲשׂוּי לְדָבָר שְׂאִין מִקְבֵּל טַמְאָה - הָרִי הַכֹּל טָהוֹר, עַד שִׁפְרִישׁ מִקְצָתָן לְדָבָר הַמִּקְבֵּל טַמְאָה.

(87 תוספתא, כלים בבא מציעא פ"א ה"ד. 88) מכין מלאי של זוגים על-מנת למכרם. (89) הזוגים מתאימים גם לבהמה וגם לדלתות. (90) הוא מתכוון למכור רוב הזוגים לצרכי בהמה. (91) ואלה שהפריש לא יקבלו טומאה.

יד. זוגין⁹² הנמצאין בכל מקום - מִקְבָּלִין טַמְאָה⁹³; חוץ מִהַנְּמַצְאִים בְּפָרְכִים, מִפְּנֵי שֶׁרָבַן לְדִלְתוֹת⁹⁴.

(92) שם. (93) רוב הזוגים עשויים בשביל בהמות. (94) תושבי כרכים נוהגין לקבוע זוגים בדלתותיהם. ועוד, שאין דרכם לגדל בהמות.

טו. אָמַר לְאֶמֶן⁹⁵: עֲשֵׂה לִי שְׁנֵי זוגִים, אֶחָד לְדִלְתֵי וְאֶחָד לְבַהֲמָה; עֲשֵׂה לִי שְׁתֵּי מַחְצָלָאוֹת, אֶחָת לְשִׁכְיָה⁹⁶ וְאֶחָת לְאֹהֲלִים⁹⁷; עֲשֵׂה לִי שְׁנֵי סְדִינִים, אֶחָד לְצוּרוֹת⁹⁸ וְאֶחָד לְאֹהֲלִים⁹⁹ - שְׁנֵיהֶן מִקְבָּלִין טַמְאָה, עַד שִׁפְרִישׁ וְיֹאמַר: זֶה לְכַף וְזֶה לְכַף¹⁰⁰.

(95) שם. (96) שהיא מקבלת טומאה. (97) שאינה מקבלת טומאה. (98) מצויירות בהם צורות שונות המשמשות דוגמאות לרוקם המסתכל בהן ועושה כמותן. סדינים אלה אין עליהם תורת בגד, שהרי משמשים רק לדוגמא בלבד, ולכן אינם מקבלים טומאה (רבינו בפירושו למשנה, כלים פכ"ד מ"ג). (99) במשנה, אמרו: לילון - טמא טומאת מת. (100) ואז הראוי לקבל טומאה - יקבל, ושאינו ראוי - לא יקבל.

והשב עליה לבהמה - עֲדִין היא מִקְבֵּלַת טַמְאָה כְּשֶׁהִיָּתָה; שְׂאִין הַכֹּלִים עוֹלִין מִיָּדֵי טַמְאָתָן בְּמַחְשָׁבָה. עֲשֵׂה בָּהּ מַעֲשֵׂה וְשִׁנָּה לְבַהֲמָה - אֵינָה מִקְבֵּלַת טַמְאָה; שֶׁהַמַּעֲשֵׂה מְבַטֵּל מִיָּד הַמַּעֲשֵׂה.

(72) משנה, כלים פכ"ה מ"ט. (73) נעשים ראויים לקבל טומאה. (74) מחשבתו של האדם גורמת לכך. לקמן מביא רבינו דוגמאות. (75) כלי שהוא ראוי לקבל טומאה, אין מחשבה מועילה לבטל הכשרו לכך. (76) אפילו אם עשה בכלי מעשה שהביא לו הכשירו לקבל טומאה. (77) וגם חישוב להשתמש בו שימוש כלי המקבל טומאה, אף-על-פי-כן יפה כוחו של שינוי מעשה לבטל את הכשירו. (78) דוגמא ל"יורדים לטומאה במחשבה". (79) ואם כן לא השתמשו בה מעולם לצרכי האדם עצמו. (80) נראה שצ"ל יתקנה.

יא. חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן - יֵשׁ לָהֶן מַעֲשֵׂה⁸¹ וְאֵין לָהֶן מַחְשָׁבָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ לְמַעְלָה בְּעֵנִין הַכֶּשֶׁר אֶקְלִין⁸².

(81) מעשיהם מועילים כמו מעשהו של גדול ובריא. (82) פי"ד ה"ב. ושם נתבאר שהמעשה מועיל רק כשמחשבתו ניכרת מתוך מעשהו. ראה שם.

יב. זוג⁸³ שֶׁל דִּלְתֵי⁸⁴ שֶׁחָשַׁב עָלָיו לְבַהֲמָה - מִקְבֵּל טַמְאָה⁸⁵; וְשֶׁל בַּהֲמָה שֶׁעֲשָׂאוּהוּ לְדִלְתֵי, אֶפְלוּ חֲבָרוֹ בְּקִרְקַע וְאֶפְלוּ קָבָעוּ בְּמִסְמָר - מִקְבֵּל טַמְאָה כְּשֶׁהִיָּה, עַד שִׁישְׁנָה בּוֹ מַעֲשֵׂה בְּגוֹפּוֹ⁸⁶.

(83) שבת נח, ב. (84) שאינו מקבל טומאה מפני שהוא בטל לגבי הבית ואינו כלי כלל. (85) נתבאר למעלה ה"ז שזוג של בהמה מקבל טומאה. (86) בזוג.

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

על אונאתו (לצער), שְׂאָמַר: "וְלֹא תוֹנֵנִי אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ" (ויקרא כה, ז). וְאָמַר אַחֲרֵי-כֵן: "וְיָגַר לֹא-תוֹנֶה" (שמות כב, כ). וְנִתְבָּאָר בְּנִמְקָא (בבא מציעא נט): שְׁחִיבִים עַל אֻנְאָת הַגֵּר מִשּׁוֹם "וְלֹא תוֹנֵנִי אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ" וּמִשּׁוֹם "וְיָגַר לֹא תוֹנֶה". כֵּן גַּם-כֵּן נִתְחַיְבָנוּ לְאַהֲבוֹ מִשּׁוֹם "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" וּמִשּׁוֹם "וְאַהֲבַתְּם אֶת-הַגֵּר". וְזֶה פְּשׁוּט וְאֵין בּוֹ נִסְתָּר (דברים נסתר), וְאֵינִי יוֹדֵעַ אֶחָד מִמֵּי שִׁמְנָה אֶת-הַמְצוֹת שֶׁזֶה נֶעְלַם מִמֶּנּוּ. וּבְרוּב הַמְדַרְשׁוֹת בְּאֵרוֹ שֶׁ"צִנּוּן עַל הַגֵּר כְּמוֹ שֶׁצִּנּוּן עַל עַצְמוֹ יתְעַלָּה, וְהוּא אָמַר "וְאַהֲבַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים ו, ה), וְאָמַר "וְאַהֲבַתְּם אֶת-הַגֵּר".

~ יום ראשון ט' אדר ~

מצות עשה רז. מצות לא תעשה שב.

מצות עשה רה. מצות לא תעשה שג.

הַמְצוּנָה הָר"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְאַהֲבֵ אֶת-הַגֵּרִים, וְהוּא אָמַר: יתְעַלָּה: "וְאַהֲבַתְּם אֶת-הַגֵּר" (דברים י, ט). וְאֵף-עַל-פִּי שֶׁהוּא נִכְלָל בְּעֵנִין זֶה בְּמַה-שֶׁכּוֹלֵל כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּאֵמְרוֹ "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ", לִפִּי שֶׁהַגֵּר הַזֶּה הוּא גַר צָדֵק (שהוּא כִּי־שִׂרְאֵל לְכָל דָּבָר) — אֲבָל מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנַס לְדַת הוֹסִיף לוֹ ה' אֱהַבָה, וְיִחַד לוֹ מְצוּנָה נוסֶפֶת, כְּמוֹ שֶׁעֲשֵׂה בְּאֻזְהָרָה

מתוך מהדורת חזק

"כִּלְאֲלִמְנָה וַיְתוּם לֹא תַעֲנוּן" (שמות כב, כא). לאו זה כולל שלא יכבד עליהם לא בדבור ולא במעשה, אלא ידבר עמָהֶם דְּכָרִים רַבִּים וְנוֹחִים בְּיוֹתֵר, וַיְתַעֲסַק עִמָּהֶם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבָה בְּיוֹתֵר, וַיְתִיחֵס אֲלֵיהֶם בַּיַּחַס טוֹב בְּיוֹתֵר וַיִּתְפַּן לְהַפְלִיג (להרבות) בְּכֹל־זֶה. וּמִי שֶׁלֹּא נִזְהָר בְּאַחַד מִכֻּלֵּי־אֵלוּ — הָרִי עֹבֵר עַל לֹא־זֶה. וַיִּכְבֶּר בְּאֵר יִתְעַלָּה עַנְשׁ הָעוֹבֵר עַל לֹא־זֶה וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "חֻרְהָ אַפִּי וְהִרְגָּתִי אֲתָסֵם וְגו'" (שם, כג).

הַמְצָוָה הַשְּׂא — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ עַל הֶרְכִּילוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא־תִלְךָ רַכִּיל בְּעַמֶּיךָ" (ויקרא יט, טו). אָמְרוּ (ספרא קדושים ד, ה): לֹא תִהְיֶה רֶךְ דְּכָרִים לְזֶה וְקָשָׁה לְזֶה. דְּכָר אַחֵר: לֹא תִהְיֶה כְּרוֹכֵל מְטַעֵין דְּכָרִים וְהוֹלֵךְ. וּבְכֻלָּל לֹא־זֶה הַאֲזַהְרָה עַל הוֹצָאת שָׁם רַע (כתובות מו).

הַמְצָוָה הַדִּש — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלִּנְקוּם זֶה מְזֵה, וְהוּא: כְּגוֹן שֶׁעָשָׂה הוּא מִקְדֵּם אֵיזָה מַעֲשֵׂה, וְאֵז לֹא נִחְדַּל מִלְּבַקְשׁוֹ עַד שֶׁנִּמְלָחָהוּ כִּפְעָלוֹ הֶרַע, אוֹ נִצְעַרְנוּ כְּמוֹ שֶׁצִּעַר אוֹתְנוּ. הִזְהִיר ה' מִכָּף וְאָמַר: "לֹא־תִקֵּם" (שם, יח). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (שם, י): "עַד הֵיכֵן כִּתְּחָה שֶׁל נְקִימָה? אָמַר לוֹ: הַשְּׂאִלְנִי מִגְּלָךְ, וְלֹא הַשְּׂאִילוּ. לְמַחֵר אָמַר לוֹ: הַשְּׂאִלְנִי קַרְדְּמָךְ, אָמַר לוֹ: אֵינִי מִשְׂאִילְךָ בְּדֶרֶךְ שֶׁלֹּא הַשְּׂאִלְתַּנִּי מִגְּלָךְ — לְכָךְ נֵאָמַר: "לֹא־תִקֵּם". וְעַל הַמְּשָׁל הֵנָּה הַקֵּשׁ בְּכָל־הַעֲנִינִים.

הַמְצָוָה הַשְּׂה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּנִטּוֹר וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִנְקוּם, וְהוּא: שֶׁנִּשְׁמָר אֶת הַחֻטָּא שֶׁחֻטָּא לָנוּ הַחוּטָא וְנִנְקַרְנוּ לוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא־תִקֵּם וְלֹא־תִטַּר". וּלְשׁוֹן סִפְרָא (שם, יא): "עַד הֵיכֵן כִּתְּחָה שֶׁל נְטִיבָה? אָמַר לוֹ הַשְּׂאִלְנִי מִגְּלָךְ, וְלֹא הַשְּׂאִילוּ. לְמַחֵר אָמַר לוֹ: הַשְּׂאִלְנִי קַרְדְּמָךְ, אָמַר לוֹ: הֵילֵךְ (הנהגה לך), אֵינִי כְּמוֹתְךָ שֶׁלֹּא הַשְּׂאִלְתַּנִּי מִגְּלָךְ — לְכָךְ נֵאָמַר: "לֹא־תִטַּר".

~ יום שלישי י"א אדר ~

מצות עשה יא.

הַמְצָוָה הַי"א — הִיא הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְלַמַּד (לאחרים — לבניו (הקטנים)) חֻכְמַת הַתּוֹרָה וּלְלַמַּדָּה (בעצמו) — וְזֶהוּ הַנִּקְרָא: תְּלַמוּד תּוֹרָה, וְהוּא אָמְרוּ "וַיִּשְׁנַתֶּם לְבַנְיָךְ" (דברים ו, ז). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (על הפסוק שם): "וַיִּשְׁנַתֶּם לְבַנְיָךְ — אֵלוּ תְּלַמִּידֶיךָ. וְכֵן אִתָּה מוֹצֵא בְּכָל־מְקוֹם שֶׁהַתְּלַמִּידִים קְרוּיִם בְּנִים, שֶׁנֵּאָמַר: וַיַּצְאֻוּ בְּנֵי־הַנְּבִיאִים" (מלכים ב, ג). וְשָׁם (בספרי) אָמְרוּ: "וַיִּשְׁנַתֶּם — שִׁיחֵי מִחֻדָּדִים (מסודרים) בְּתוֹךְ פֶּיךָ, כְּשֶׁאֵדָם שׂוֹאֵלְךָ דְּבַר, לֹא תִהְיֶה מִגְּמָגֵם לוֹ, אֲלֵא תִהְיֶה

הַמְצָוָה הַש"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּשׁוֹנוֹ זֶה־אֶת־זֶה, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא־תִשָּׂא אֶת־אֲחִיךָ בַּלְבָבְךָ" (ויקרא יט, יז). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (ד, ח): "לֹא אֲמַרְתִּי אֲלֵא שְׂנֵאָה שֶׁהִיא בִּלְבָב. אֲבָל אִם גִּלָּה לוֹ אֶת הַשְּׂנֵאָה, וַיִּדַע זֶה שֶׁהוּא שׂוֹנְאוֹ — אֵינּוּ עוֹבֵר עַל לֹא־זֶה; אֲבָל עוֹבֵר הוּא עַל 'לֹא־תִטַּר' וְלֹא־תִטַּר" (שם, יח). וְעוֹבֵר גַּם עַל עֲשֵׂה וְהוּא אָמְרוּ: "וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ" (שם). אֲבָל שְׂנֵאָת הַלָּב — עוֹן חָמוֹר מִן־הַכֹּל.

הַמְצָוָה הַר"ה — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְמַחֹת בְּעוֹשֵׂה עֲבָרָה אוֹ בְּמִי שֶׁרוֹצֵה לַעֲשׂוֹתָהּ, וְלְהַזְהִירוֹ עַל כֵּף בְּדְכָרִים וְלְהוֹכִיחוֹ. וְאֵל יֵאמֶר אֲדָם: "אֵינִי לֹא אֲחַטָּא: וְאִם יִחַטָּא וּזְלָתִי — זֶה עֲנִינוּ עִם ה'", — זֶה נִגְדַּר הַתּוֹרָה, אֲלֵא אֵנּוּ מַצְוִים שֶׁלֹּא לַעֲבוֹר וְלֹא נִיחִי לְזוּלְתָנוּ מֵאֲמַתָּנוּ לַעֲבוֹר. וּמִי שֶׁרוֹצֵה לַעֲבוֹר — חוֹבָה עַל כֹּל־אֲדָם לְהוֹכִיחוֹ וּלְמַנְעוֹ, וְאָף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נִתְקַנְמָה עֲלָיו עֲדוֹת הַמַּחֲבֵבֵת לְקִנְיָם עֲנָשׁ. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת־עַמִּיתְךָ" (ויקרא יט, יז). גַּם נִכְלַל בְּמַצְוָה זוֹ שְׁנֵאָתְרַעַם זֶה עַל זֶה, אִם הֶרַעַנּוּ זֶה לְזֶה, וְאֵל נִטּוֹר לוֹ אוֹ נִשְׁמָר לוֹ חֻטָּא, אֲלֵא נִצְטַוְנוּ לְהַתְרַעַם עֲלָיו בְּדְכָרִים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׂאָר בִּלְבָב כְּלוּם, וּלְשׁוֹן סִפְרָא (שם): "מִנֵּין אִם הוֹכַחְתָּ אֶפְלוֹ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים, חֲזוֹר וְהוֹכַח? תְּלַמוּד לּוֹמַר: הוֹכַח תּוֹכִיחַ. יְכוּל אֶף אִתָּה מוֹכִיחוֹ וּפְנִי מִשְׁתַּנּוּת? (כלומר, שמוּת לך להוכיח אותו אפילו באופן שהוא מתבייש, כגון בפני רבים וכדו') תְּלַמוּד לּוֹמַר: וְלֹא־תִשָּׂא עֲלָיו חֻטָּא." (שאם תעשה כן תשא אתה חטא בסבתו). וַיִּכְבֶּר בְּאָרוֹ חֻכְמִים, שֶׁמַּצְוָה זוֹ חוֹבָה עַל כֹּל־אֲדָם אֶפְלוֹ מִן־הַקָּטָן לְגִדּוֹל הָרִי הוּא חַיֵּב לְהוֹכִיחַ, וְאֶפְלוֹ קָלִל וְזָלִזַל אֵל יָרְפוּ גִדּוֹ וְאֵל יִסְתַּלַּק מִלְּהוֹכִיחַ עַד אֲשֶׁר יָבֵה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹ מַעֲתִיקֵי הַשְּׂמוּעָה (מוסרי התורה שבעל פה) וְאָמְרוּ (ערכין טו): עַד הַכָּהָה. וַיֵּשׁ לְמַצְוָה זוֹ תְּנָאִים וְהַלְכוֹת, וְנִתְבַּאָר בְּמִקּוּמוֹת מְפָרְזִים בְּתַלְמוּד.

הַמְצָוָה הַש"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ שֶׁלֹּא לְבִישׁ זֶה־אֶת־זֶה, וְעוֹן זֶה הוּא שֶׁקוֹרְאִים אוֹתוֹ: מִלְּבִין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים, וְהַאֲזַהְרָה שֶׁבָּאָה בְּזֶה הוּא אָמְרוּ: "הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת־עַמִּיתְךָ וְלֹא־תִשָּׂא עֲלָיו חֻטָּא" (שם, יז). וּבְסִפְרָא (שם) אָמְרוּ: "מִנֵּין אִם הוֹכַחְתָּ אֶפְלוֹ אַרְבַּע וַחֲמִשׁ פְּעָמִים, חֲזוֹר וְהוֹכַח? תְּלַמוּד לּוֹמַר: וְלֹא־תִשָּׂא עֲלָיו חֻטָּא." אֲבָל פֶּשֶׁט הַפְּתוּב הָרִי הוּא מִזְהִיר, שֶׁלֹּא תִחְשׁוֹב לוֹ עוֹן בַּלְבָּד, וְשֶׁלֹּא תִזְכְּרֶהוּ.

~ יום שני י' אדר ~

מצות לא תעשה רנו. שא. דש. שה.

הַמְצָוָה הַרנ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהַכְבִּיד (להתאכזר) עַל הַיְתוּמִים וְהָאֲלֵמְנוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה:

מלשה ועליו שהוא רבן של פל'ישראל, ועשה הפתוב
 כל־דבר מהם כלפי ה'. (בהצותם על ה'') ובפרוש אמרו
 (אבות פרק ד משנה יב): "מורא רבך כמוא שמאים".
 וכל־זה (גם כבוד חכמים וגם מורא חכמים) נלמד ממה
 שמצאנו שהכתוב צוה לכבד את־החכמים וההורים, כמו
 שנתבאר בלשונות התלמוד, לא שהיא (מורא חכמים)
 מצוה בפני עצמה. והבן זאת.

~ יום חמישי י"ג אדר ~

מצות לא תעשה י. מזו. ס. ו. ה. ב. ג. ד. טו.

מצות עשה קפו. מצות לא תעשה כג. כד.

המצוה העשירית — האזהרה שהזהרנו מלפנות אל
 עבודה זרה ולהתעסק בענגניה, כלומר: לעין וללמוד אותן
 ההזיות וההבלים שאומרים מיסדיה, שרוחנית פלוגית
 (כוח עליון מסויים) מורידים אותה באפן כף וכף, והיא
 עושה כף וכף; והכוכב הפלוגי מקטרים לו ועומדים לפניו
 כף וכף, והוא עושה מעשה פלוגי, וכיוצא בדברים אלו.
 שהמחשבה בדברים אלו וקעין באותם הדמיונות הוא
 ממה שמעורר את־הפתי לדרש בהם ולעבדם. והפסוק
 שבו הזהרנו על ענגן זה הוא אמרו: "אל־תפנו אל־
 האילים" (ויקרא יט, ד). ולשון ספרא (תחילת קדושים, י):
 "אם פונה אתה אחריהן אתה עושה אותן אלהות". ושם
 אמרו: "רבי יהודה אומר: אל־תפנה לראותן", כלומר:
 אפלו להתפלל בצורת הפסל החיצונית ולהתבונן בעשייתו
 אסור, כדי שלא יעסיק חלק מן־הזמן במשהו מהם.
 ובפרק "שואל אדם מתברו" (שבת קמט,): "כתב המהלך
 (הכתוב) תחת הצורה (צורת אדם) ותחת הדיוקנאות (של
 שאר עצמים) אסור לקרותו בשבת; ודיוקני (של עבודה זרה)
 עצמה אף בחל אסור להתפלל בה, משהו שנגמר:
 'אל־תפנו אל־האילים'. מאי תלמודא? (איך נלמד פסוק
 זה) אמר רבי יוחנן: 'אל־תפנו אל' — מדעתכם" (הבליים
 אשר אתם בודים) וכבר נכפל הלאו בענגן זה עצמו, כלומר
 באסור המחשבה על עבודה זרה והוא אמרו: "השמרו
 לכם פני־יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם" (דברים יא, טז),
 כלומר: אם תועה לבך לחשב בה, זה יגרם לך לסור מן
 הדרך הישרה ולהתעסק בעבודתה. ואמר עוד בענגן זה
 עצמו: "ופן־תשא עיניך השמימה וראית את־השמש
 ואת־הירח וגו'" (שם ד, יט), פי לא תזהיר לבל גרים אדם
 את־ראשו לראותם בעיניו, אלא תזהיר מלהסתפל בעין
 הלב במה־שמתחיים להם ועובדיהם. וכן אמרו: "ופן־
 תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את
 אלהיהם ואעשה־פן גס־אני" (שם יב, ל) — שהזהיר
 מלשאל על איכות עבודתה אף־על־פי שלא יעבדנה, לפי
 שכל־זה גורם לטעות אחריה. ודע שהעובר על ענגן זה

אומר לו מיד. וכבר נכפל צווי זה פמה פעמים:
 "ולמדתם ועשייתם (עפ"י לשון הפסוק בדברים ה, א) ולמען
 ילמדו" (שם לא, יב). וכבר הרבו להדגיש מצוה זו ולזרז
 עליה בהרבה מקומות בתלמוד. ואין הנשים חייבות בה,
 שהרי נאמר "ולמדתם אתם את־בניכם", אמרו: "בניכם
 — ולא בנותיכם", כמו שנתבאר בגמרא קדושין (לו,).

~ יום רביעי י"ב אדר ~

מצות עשה רט.

המצוה הר"ט — הצווי שנגצטינו לכבד את־
 החכמים ולעמד מפניהם כדי להדרם, והוא אמרו
 יתעלה: "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן" (ויקרא יט,
 לב — וזון הוא זה שקנה הרבה חכמה). ולשון ספרא:
 "תקום והדרת — קימה שיש בה הדור" (אבל במקום
 שאין בו הדור כגון בבית המרחץ אין עומדין מפניו). וכבר
 נתבאר דיני מצוה זו בפרק א' מקדושין (לב,). ודע
 שאף־על־פי שמצוה זו חובה על כל־אדם באפן כללי
 — כלומר: לכבד את־החכמים ואפלו לחכם השוה לו,
 כמו שבארנו באמרם (בבא מציעא לג,): "תלמידי חכמים
 שבבבל עומדין זה מפני זה" — יש בה עוד יחוד
 ותוספת על התלמיד, והוא: שכבוד התלמיד לרבו יש בו
 תוספת גדולה על הכבוד שהוא חובה לכל־חכם, ועם
 הכבוד חייב כמוא, לפי שכבר בארו שחובתו כלפי רבו
 גדולה מחובתו כלפי אביו, אשר חייבו הכתוב בכבודו
 ובמוראו. ובפרוש אמרו (בבא מציעא שם): אביו ורבו
 — רבו קודם (כגון אביו ורבו שבויים שבביה פודה את רבו,
 ואחר כך פודה את אביו). וכבר בארו (סנהדרין ה') שאסור
 לתלמיד לחלוק על רבו — פונתי במחלקת: שציא נגד
 פסק דינו ויפרד בסברתו וילמד או יורה בלי שיירשהו.
 ואסור לו לריב עמו ולהתרעם עליו ולא לדון אותו לכף
 חובה, כלומר: שישביר איזו פעלה מפעלותיו או איזה
 דבור פסוגי ההסברות (שמפרש דבריו שלא כפשוטם)
 — לפי שאפשר שלא נתפון לך. ובפרק חלק (סנהדרין
 קי,). אמרו: "כל־החולק על רבו כחולק על השכינה,
 שנגמר: 'בהצתם על־ה'" (ראה בהמשך) (במדבר כו, ט),
 כל־העושה מריבה עם רבו פעושה עם השכינה, שנגמר:
 'המה מי מריבה אשר־רבו בני־ישראל את־ה' וגו' (אף
 על פי שרבו שם על משה ואהרן, נאמר "את ה'") (שם כ, יג),
 וכל־המתרעם על רבו פמתרעם על השכינה, שנגמר:
 'לא־עלינו תלנתיכם (תלונות עם ישראל על משה ואהרן) —
 פי על־ה' (שמות טו, ח). וכל־המהרהר אחר רבו במהרהר
 אחר השכינה, שנגמר: 'וידבר העם באלהים ובמשה" (במדבר כא, ה). וכל־זה ברור, לפי שמחלקת קרח וריב
 ישאל ותרעמתם ומחשבתם הרעה לא היתה אלא עם

מתוך מהדורת חזק

בהקדמות שְעָשִׂינוּ לְמַאֲמָר זֶה (בהקדמת הספר שאחר י"ד הכללים (השורשים)). וְכִינֵן שֶׁהַכֶּלֶל הוּא: לֹא עָשָׂה אֱלֹהִים אִם בֶּן הַזְּהִיר — חוֹקֵרִים אָנוּ עַל הַאֲזָהָרָה בְּהִכָּרְתָּ. וְיֵשׁ שְׁהִיא נִלְמָדָת בְּאַחַת הַמְדוּת, וְיֵשׁ שְׁהִיא בְּכֻלָּל עֵינֵן אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִקְדָּמוֹת. וְלֹא יְהִי לָאוּ שֶׁבְּכָלִּלוֹת אֱלֹהִים אִם לֹא קָדְמָה לָנוּ יְדִיעָה כָּלֵל, שֶׁעֵינֵן מְאוּתָם הַעֲנִינִים מִזִּהְרִים עָלֵינוּ (רק כאשר אין מקור נוסף לאיסור), אֲלֵא מִחֻמַּת אוֹתוֹ הִלְאוּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּכָלֵל הַתְּשִׁיעִי; אֲכַל אִם קָדְמָה יְדִיעָה שְׁאוֹתוֹ הַדְּבָר מִזִּהְרִים עָלֵינוּ — וְהוּא בְּאַמְרוֹ שֶׁהַעוֹשֶׂה כָּךְ וְכָךְ יַעֲשֶׂה בּוֹ כָּךְ — אֵין לְחַשׁ (להבדיל) אִם הַאֲזָהָרָה הִיא בְּפֹרוֹשׁ אוֹ מִן הַדִּין, בְּפֹרְט אוֹ בְּכֻלָּל. וְדַע זֹאת, וְיָבוֹאוּ לָךְ מַעֲנֵן זֶה עוֹד מִצְוֹת רַבּוֹת.

הַמְצָנָה הַשִּׁשִּׁית — הַאֲזָהָרָה שֶׁהַזְּהִירָנוּ מִלְּעַבֹּד עַבֹּדָה זָרָה אֲפֹלוּ בְּזוֹלָת אַרְבַּע הַעַבְדוּת הַנִּזְכָּרוֹת (במצוות לא תעשה ה) — אָף בְּתַנְאֵי שִׁיְהִי זֶה כְּדַרְכָּה, כְּלוֹמֵר: שִׁיעֲבַדְנָה בְּמָה שֶׁדָּרָךְ אוֹתוֹ הַנְּעַבֵּד לְהַעֲבֵד, כְּגוֹן שִׁיעֲפֹעַר (יגלה) עֲצָמוֹ לְפִעוֹר אוֹ יִרְזַק אֶבֶן לְמִרְקוּלִים (שם אליל). וְהוּא אָמְרוּ יַתְעַלֶּה בְּאַזְהָרָה עַל כֶּךָ: "וְלֹא תַעֲבֹדֵם" (שמות כ, א). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (שם): "לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבָדֵם" — לְחֵיב עַל הַעַבְדוּת בְּפִנֵי עֲצָמָה וְעַל הַשְׁתַּחֲוִיָּה בְּפִנֵי עֲצָמָה. לְפִיכֶךָ מִי שֶׁזוֹרֵק אֶבֶן לְפִעוֹר אוֹ פוֹעַר עֲצָמוֹ לְמִרְקוּלִים — אֵינוֹ חֵיב לְפִי שְׂאִין זֶה עַבְדוּתוֹ, שֶׁהִי אָמְרוּ יַתְעַלֶּה: "אֵיכָה (באוֹתוֹ אוֹפֵן שֶׁיַּעֲבָדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וְאַעֲשֶׂה־בֵּן גַּם־אֲנִי" (דברים יב, ל). הַעוֹבֵר עַל לָאוּ זֶה כְּמוֹזֵד — חֵיב סְקִילָה וְכָרַת, וַיִּשְׁוֹגַג קֶרְפֶּן. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זֹאת בְּפִרְק ז' מִסְנֵה־דִּרְיִין. וְשָׁם (סד): אָמְרוּ: "שֶׁלֶּשׁ כְּרִתוֹת בְּעַבְדוּת זָרָה לְמָה? אַחַת לְכִדְרָכָה, וְאַחַת לְשֵׁלָא כְּדַרְכָּה, וְאַחַת לְמַלְךְךָ". כְּלוֹמֵר: שֶׁהַעוֹבֵד לְאֵיזָה דְּבָר שֶׁהוּא מִמֵּינֵי עַבְדוּת זָרָה בְּאֵיזָה מִין שִׁיְהִיָּה מִמֵּינֵי הַעַבְדוּת — הִרִי זֶה חֵיב כְּרִת, בְּתַנְאֵי שִׁיעֲבַד כְּדַרְכָּה, כְּלוֹמֵר: כְּדָבָר שֶׁדָּרָכָה לְהַעֲבֵד בּוֹ, כְּגוֹן פוֹעַר לְפִעוֹר וְזוֹרֵק אֶבֶן לְמִרְקוּלִים, וּמַעֲבִיר שְׁעָרוֹ לְכַמוֹשׁ. וְכֵן מִי שֶׁעֲבַד בְּאַחַת מֵאַרְבַּע עַבְדוּת לְאֵיזָה נְעַבֵּד שִׁיְהִיָּה — הִרִי זֶה חֵיב כְּרִת, אֲף־עַל־פִּי שְׂאִין דָּרָךְ עַבְדוּתוֹ כְּכָךְ, כְּגוֹן אִם הִקְרִיב לְפִעוֹר אוֹ הִשְׁתַּחֲוֶה לְמִרְקוּלִים — וְזֶהוּ 'שֵׁלָא כְּדַרְכָּה'. וְהַכְּרִת הַשְּׁלִישִׁי הוּא בְּמַעֲבִיר בְּאֵשׁ לְמַלְךְךָ כְּמוֹ שֶׁאַבְרָם (במצוות לא־תעשה ז — סוף שיעור יד).

הַמְצָנָה הַחֲמִישִׁית — הַאֲזָהָרָה שֶׁהַזְּהִירָנוּ מִלְּהַשְׁתַּחֲוֹת לְעַבְדוּת זָרָה. וּכְרוּר, שֶׁמָּה־שְׂאֵנוּ אוֹמְרִים, עַבְדוּת זָרָה, — הַכְּנִיָּה בּוֹ: כְּלִימָה שֶׁנְּעַבֵּד זוֹלָת ה', וְהוּא אָמְרוּ יַתְעַלֶּה: "לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבָדֵם" (שם, ה). וְאֵין הַכְּנִיָּה אִסוּר הַשְׁתַּחֲוִיָּה לְכַדָּה — לְהוֹצִיא (ולמעט) זוֹלָתָה — אֲלֵא הַזְּכִיר (כדוגמה) דָּרָךְ מְדַרְכֵי הַעַבְדוּת, כְּלוֹמֵר הַשְׁתַּחֲוִיָּה, וְכֵן מִזִּהְרִים מִלְּהַקְרִיב לָהּ וּמִלְּקַטֵּר; וְהַעוֹבֵר עַל אַחַת מֵאוֹלוֹ וְהִשְׁתַּחֲוֶה אוֹ הִקְרִיב אוֹ נִסַּף אוֹ הִקְטִיר —

— חֵיב מִלְּקוּת. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָר זֶה בְּסוּף פֶּרֶק א' מֵעֲרוּבֵין (יז), כְּשֶׁאַמְרוּ: "לֹוקֵין עַל עֲרוּבֵי תַחֲוּמֵין דְּבַר תוֹרָה" וְהִבִּיאוּ רֵצִיָּה מֵאַמְרוּ: "אַל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ" (שמות טז, כט); וְהִקְשׂוּ וְאַמְרוּ: הֵיאָף יִלְקַח עַל לָאוּ שְׂבָא בְּלִשׁוֹן "אַל" וְלֹא בָּא בְּלִשׁוֹן לֹא? וְהִשְׁבִּיבּוּ דְּרָךְ קִשְׂיָא וְאַמְרוּ: אִם כְּלִימָה שְׂבָא בְּלִשׁוֹן 'אַל' אֵין לֹוקֵין עָלֵינוּ, אֲלֵא מַעֲתָה "אַל תְּפַנּוּ אֶל־הָאֵלִים" הִכִּי נִמְי (האמנם כך) דֵּלָא לְאַקִּי! הִרִי מִשְׁמַע מִכָּאן שֶׁעֵינֵן זֶה לֹוקֵין עָלֵינוּ.

הַמְצָנָה הַמ"ז — הַאֲזָהָרָה שֶׁהַזְּהִירָנוּ מִלְּהִיּוֹת חַפְשִׁים בְּמַחֲשְׁבוֹתֵינוּ, עַד שֶׁנֶּאֱמַר דְּעוֹת הַמְּנַגְדוֹת לְדְעוֹת שֶׁהִבְיָאָה הַתוֹרָה, אֲלֵא נִגְבִּיל אֶת־מַחֲשַׁבְתָּנוּ וְנַעֲשֶׂה לָהּ סִיג שֶׁתַּעֲמוֹד אֲצֵלוֹ — וְהֵן מִצְוֹת הַתוֹרָה וְאַזְהָרוּתֶיהָ. וְהוּא אָמְרוּ יַתְעַלֶּה: "וְלֹא־תְתוֹרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם" (במדבר טז, לו). וְלִשׁוֹן סְפָרִי: "וְלֹא תְתוֹרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם" — זֶה מִינּוֹת כְּעֵינֵן שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמַוָּצָא אֲנִי מִרַ מְמֹנָת" וְגו' (קהלת ז, כו); "וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם" — זֶה זְנוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמֶר שְׁמִשׁוֹן אֶל־אֲבִיו" וְגו' (שופטים יד, א). הַכְּנִיָּה בְּאַמְרָם זֶה זְנוּת — רְדִיפַת הַתַּעֲנוּגוֹת וְהַתַּאֲוָת הַגּוֹפְנִיּוֹת וְהַעֲסָקַת הַמַּחֲשָׁבָה בְּהֵן תְּמִיד.

הַמְצָנָה הַמְּשַׁלְּמָה שְׁשִׁים — הַאֲזָהָרָה שֶׁהַזְּהִירָנוּ מִלְּקוּב (לקלל) אֶת־הַשֵּׁם הַגְּדוֹל — יַתְעַלֶּה עַל מָה שְׂאוּמְרִים הַכּוֹפְרִים לְעֵלִילָא וְעֵלִילָא — וְזֶהוּ הַעֲנֵן שֶׁמְכַנִּים אוֹתוֹ (בלשון סגי־נוהר) "בְּרַפְתַּת הַשֵּׁם". וְעַנְשׁ הַעוֹבֵר עַל לָאוּ זֶה הוּא מְפָרֵשׁ בְּלִשׁוֹן הַתוֹרָה שֶׁהוּא נִסְקָל, הוּא אָמְרוּ יַתְעַלֶּה: "וְנִקְבַּ שְׁמֵי־ה' מוֹת יוֹמַת רַגּוּם יְרַגְמוּ־בּוֹ כֹּל־הַעֲרָה" (ויקרא כד, טז). אֲכַל הַאֲזָהָרָה, לֹא בָּאָה בְּכָתוּב אֲזָהָרָה מִיַּחְדָּת עַל חֲטָא זֶה לְבִדּוֹ, אֲלֵא בָּאָה אֲזָהָרָה הַכּוֹלְלָת עֵינֵן זֶה וְזוֹלָתוֹ, וְהוּא אָמְרוּ: "אֱלֹהִים לֹא תִקְלַל" (שמות כב, כז). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר: 'וְנִקְבַּ שְׁמֵי־ה' מוֹת יוֹמַת' עֵנְשׁ שֶׁמַּעֲנּוּ, אֲזָהָרָה לֹא שֶׁמַּעֲנּוּ — תַלְמוּד לוֹמֵר: 'אֱלֹהִים לֹא תִקְלַל'". וְכִסְפָּרָא (פרשת אמור שם): "עַל הַשֵּׁם הַמְּיַחֵד (שם המפורש בן ד' אותיות: אלה־דלת־נון־יוד, יוד־הא־וֹא־רא־הא) (הלכות עכו"ם פ"ק ב הלכות ז) — בְּמִיתָה; וְעַל שְׂאֵר הַכְּנִיּוּיִן (שאר שמות שאֵינן נִמְחָקִים: אל, אלוה, אלהים, אהיה, שדי, צבאות) — בְּאַזְהָרָה (לאו בלבד)). וְעוֹד בְּמִכְלָתָא (דברי שמעון בן יוחאי): "אֱלֹהִים לֹא תִקְלַל" לְתַן לֹא־תַעֲשֶׂה עַל בְּרַפְתַּת הַשֵּׁם". וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זֹאת בְּפִרְק ז' מִסְנֵה־דִּרְיִין.

וְדַע (שאף שהאזהרה "אלוקים לא תקלל" היא אזהרה על כמה איסורים שונים, הרי) שְׂסוּג זֶה מִן־הַאֲזָהָרוֹת הַכּוֹלְלִים שְׁנֵים־שְׁלִישָׁה עֲנִינִים — אֵינוֹ מְסוּג לָאוּ שֶׁבְּכָלִּלוֹת (לאו אחד הכולל כמה איסורים — שאין לוקין עליו, וראה לעיל הכלל (השורש) הַתְּשִׁיעִי —) לְפִי שֶׁבְּאַר הַכְּתוּב אֶת־הַעֲנֵשׁ כְּכָל־עֵינֵן וְעֵינֵן מִהֶם וְהוֹדִיעֵנוּ בְּהִכָּרְתָּ, שֶׁכָּל־עֵינֵן וְעֵינֵן מִזִּהְרִים עָלֵינוּ וְשֶׁהוּא מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ

מתוך מהדורת חזק

תעשו — אפלו לאֲחֵרִים. וְשֵׁם אֲמָרוּ: הַעוֹשֶׂה עֲבוּדָה נְרָה לַעֲצָמוֹ עוֹבֵר מִשׁוֹם שְׂפִי אֲזַהְרוֹת, כְּלוֹמַר: שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל עֲשִׂיתָהּ בְּיָדוֹ — וְאִפְלוּ הִיא לְאַחֲרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּמִּצְוָה שְׁלִישִׁית זוֹ — וְגַם עוֹבֵר עַל שֶׁרַכַּשׁ עֲבוּדָה נְרָה וְהָרִי הִיא בְּרִשׁוֹתוֹ, אַף אִם זֶה שֶׁעָשָׂה לּוֹ הוּא אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁקִּדְּשׁ בַּמִּצְוָה ב — לְפִיכָף לֹקֵה שְׂפִי מַלְקִיּוֹת. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר דִּין הַמִּצְוָה הַזֹּאת עִם מַה-שֶׁלְּפָנֶיהָ בַּמִּסְכָּת עֲבוּדָה נְרָה (מג).

הַמִּצְוָה הַרְבִּיעִית — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת צִוְרַת הָאֲדָם מִן-הַמַּתְכַּתוֹת, הָאֲבָנִים, הַעֲצִים וְדוֹמֵיהֶם, אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ כְּדִי לַעֲבֹדָם, וְזֹאת כְּדִי לְהִרְחִיק מִלַּעֲשׂוֹת הַצִּוְרוֹת בְּכֻלָּל, כְּדִי שֶׁלֹּא יִחְשְׁבוּ עֲלֵיהֶם מַה-שֶׁחוֹשְׁבִים הֵמּוֹנִים, כְּלוֹמַר עוֹבְדֵי עֲבוּדָה נְרָה, שֶׁחוֹשְׁבִים שֶׁיֵּשׁ לַצִּוְרוֹת הַשְּׁפֵעָה. וְהוּא אֲמָרוּ יַתְעַלֶּה: "לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי (אוּתִי, דְּוּמָה לִי, צוּרַת אָדָם עֲלֵיו נִאֲמַר "בַּעֲלָמִנוּ כְּדַמּוּתָנוּ") אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם" (שְׁמוֹת ב, כג). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (סוֹף פֶּרֶשׁת יִתְרוֹ) בְּעִנְיַן לֹא זֶה עַל דְּרָף הַפְּרוּשׁ: "אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם" — שֶׁלֹּא תִאֲמַר: הֲרִינִי עוֹשֶׂה לְנוֹי כְּדְרָף שֶׁאֲחָרִים עוֹשִׂים בַּמִּדְיָנוֹת, תִּלְמִד לֹמַר: לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם; וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — חֵיב מַלְקוֹת. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ וְאִיזוֹ צִוְרָה מִתְּרַפֵּת וְאִיזוֹ אֲסוּר וְאִיךָ? הֵא אֲפֹן הַפְּתוּחַ, וְזוּלַת זֶה, בַּפֶּרֶק ג' מֵעֲבוּדָה נְרָה. וְנִתְבָּאֵר בַּסִּנְהֶדְרִין (ז) שֶׁלֹּא זֶה, כְּלוֹמַר, זֶה שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף" כּוֹלֵל גַּם עֲנָנִים אֲחָרִים חוּץ מֵעִנְיַן מִצְוֹת אֵלֶּי; אֲבָל פְּשׁוּטֵיהָ דְקָרָא מְדַבֵּר בְּמַה-שֶׁהִזְהַרְנוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּמְּכַלְתָּא.

הַמִּצְוָה הַט"ו — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְקָרֹא לַעֲבוּדָה נְרָה, כְּלוֹמַר: לְקָרֹא בְּנֵי אָדָם לַעֲבוּדָתָהּ וְלִזְרוֹם לְכָף, כְּלוֹמַר, אַף-עַל-פִּי שֶׁהַקָּרֹא הִנֵּה אֵינוֹ עוֹבֵד, וְלֹא עָשָׂה שׁוֹם מֵעָשָׂה מִן-הַמַּעֲשִׂים וְזוֹלַת הַקְּרִיאָה אֵלֶיהָ. וְזֶה אִם קָרָא רַבִּים (רוב הֵעִיר), נְקָרָא: מַדִּיחַ, וְהוּא אֲמָרוּ יַתְעַלֶּה: "וְצָאוּ אַנְשִׁים בְּגַיְיִת לַעֲלֵל מִקַּרְבָּךְ וַיִּדְּיָחוּ אִתִּי-יֹשְׁבֵי עִירִים לֹאמַר" (דְּבָרִים יג, יד); וְאִם קָרָא לְאֶחָד (לִיחִידִים) מִבְּנֵי אָדָם — הֲרִי זֶה נְקָרָא: מְסִית, וְהוּא אֲמָרוּ יַתְעַלֶּה: "כִּי יִסִּיתְךָ אַחִיד כֶּן-אֲמָרְךָ וְגו'" (שְׁמוֹת ז, ז), וְכִבֵּרנוּ בַּמִּצְוָה זוֹ הוּא בַּמַּדִּיחַ בְּלִבָּר, וְהָאֲזַהְרָה שֶׁבָּאָה עַל זֶה הִיא אֲמָרוּ יַתְעַלֶּה: "לֹא יִשְׁמַע עַל-פִּיךָ" (שְׁמוֹת כג, יג). וְכִבֵּרנוּ סִנְהֶדְרִין (סג) אֲמָרוּ: "וְלֹא יִשְׁמַע עַל-פִּיךָ" — אֲזַהְרָה לְמְסִית, מְסִית בְּהִדְיָא כְּתִיב בָּהּ (כְּתוּב בו, בַּמְסִית, בַּמְפּוֹרֶשׁ): "וְכָל-יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּן וְלֹא-יִסּוּפוּ לַעֲשׂוֹת" (דְּבָרִים יג, יב)!! אֲלֹא אֲזַהְרָה לְמַדִּיחַ". וְכִבֵּר אֲמָרוּ בַּמְּכַלְתָּא דְרַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא: "לֹא יִשְׁמַע עַל-פִּיךָ" — אֲזַהְרָה לְמַדִּיחַ". הַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — חֵיב סְקִילָה. וְלִשׁוֹן סִנְהֶדְרִין (סז): מַדִּיחַ עִיר הַנִּדְחָת — בְּסִקְלָה. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּפֶּרֶק י' מִסִּנְהֶדְרִין (קיא).

חֵיב סְקִילָה. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (שְׁמוֹת כב, יט): "זוֹבַח לְאֱלֹהִים יָחָרֵם (שם) — עָנַשׁ שֶׁמְעָנוּ, אֲזַהְרָה לֹא שֶׁמְעָנוּ, תִּלְמִד לֹמַר: "לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם". זִבְיַחָהּ בְּכָלֵל הִתְרַחֵץ וַיְצָאת לְלַמֵּד: מַה זִבְיַחָהּ מִיְחִדָּת שֶׁפִּיּוֹצֵא בָּהּ עוֹבְדִין לְשָׂמִים וְחֵיבִין עָלֶיהָ בֵּין שֶׁהוּא עוֹבֵדוֹ (בֵּין שֶׁהוּא דֶרֶךְ עֲבוּדָתָהּ) בֵּין שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵדוֹ (בֵּין שֶׁאֵינָה דֶרֶךְ עֲבוּדָתָהּ), אַף כָּל-שֶׁפִּיּוֹצֵא בּוֹ עוֹבְדִין לְשָׂם — חֵיב עָלָיו, בֵּין שֶׁהוּא עוֹבֵדוֹ בֵּין שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵדוֹ". וְעִנְיַן הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, שֶׁאֲרַבַּעַת מֵינֵי עֲבוּדָה אֵלֶּי, וְהֵם: הַהִשְׁתַּחֲוּיָה, וְהַזְבִּיחָה, וְהַקְּטוּרִי, וְהַנְּסוּף שֶׁבָּהֶם נִתְחַיְבוּ לַעֲבוֹד אֵת ה' יַתְעַלֶּה — כְּלָמִי שֶׁעָבַד עֲבוּדָה נְרָה בְּאֶחָד מֵהֶם — חֵיב סְקִילָה, אֲפִלּוּ אוֹתוֹ הַנְּעָבַד אֵין דְּרָכּוֹ לַעֲבֹד בְּאֶחָת מֵאֵלֶּי. וְזוּהִי שְׁקוּרָאִים לָהּ: "שֶׁלֹּא כְּדְרַפָּה", כְּלוֹמַר: אַף-עַל-פִּי שֶׁעָבַד אוֹתָהּ שֶׁלֹּא כְּדְרַף עֲבוּדָתָהּ, כִּינֵן שֶׁעָבַד בְּאֶחָת מֵאֵלֶי חֵיב סְקִילָה אִם הוּא מִזִּיד, וְהוּא בְּכַרְת אִם לֹא נוֹדַע (לְבֵית דִין) עָלָיו, אוֹ לֹא נַעֲנַשׁ (כְּשֶׁלֹּא נִתְקִימוּ תִנּוּאֵי הַעֲנִינָה כַּהֲתַרְאָה וְכְדוּמָה); אַךְ אִם הוּא שׁוֹגֵג, יִקְרִיב קֶרְבַּן שְׂטָאָת קְבוּעָה. וְכִן אִם קָבַל עָלָיו בְּאֵלֶּי (אֲמַר לוֹ "אֵלֵי אַתָּה") אִיזוֹ דְּבָר שֶׁקָּבִלוּ עָלָיו — הֲרִי זֶה חֵיב (סְקִילָה). וְכִבֵּר נִפְלַח הַלְאוּ בְּעִנְיַן זֶה, כְּלוֹמַר: בְּאִסּוּר עֲבוּדָתָהּ בְּאֶחָד מֵאֲרַבַּעַת מֵינִים אֵלֶּי אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא כְּדְרַפָּה, וְהוּא אֲמָרוּ יַתְעַלֶּה: "וְלֹא-יִזְבְּחוּ עוֹד אֵת זִבְחֵיהֶם לְשִׁעִירִים" (ויקרא יז, ז) וְלִשׁוֹן סְפָרָא (שם): "אֵין שְׁעִירִים אֵלֹא שְׂדִים". וְכִבֵּרנוּ זְבָחִים (קו) נִתְבָּאֵר, שֶׁלֹּא זֶה הוּא דְּוִקָא בְּשׁוֹחַט לַעֲבוּדָה נְרָה, אֲפִלּוּ אִם אֵין דְּרַפָּה בְּשִׁחִיטָה. אֲמָרוּ: מִנְיַן לְזוֹבַח בְּהֵמָה לְמַרְקוּלִים שֶׁהוּא חֵיב? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת-זְבְּחֵיהֶם לְשִׁעִירִים". אִם אֵינוֹ עִנְיַן (אֵין הַמְּקָרָא מִשְׁמַשׁ) לְכְדְרַפָּה, דְּכִתִּיב (כִּי כִּבֵּר יִשְׁנוּ עַל-כֵּךְ הַפְּסוּק) "אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִים הָאֵלֶּה אֶת-אֱלֹהֵיהֶם" (רֹאה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה הַבֵּאָה — דְּבָרִים יב, ל) — תְּנַהוּ עִנְיַן (הַשְׁתַּמְשׁ בו) לְשֶׁלֹּא כְּדְרַפָּה. אִם כֵּן, הַעוֹבֵר עַל זֶה אִם הוּא מִזִּיד — הֲרִיחֵהוּ בְּכַרְת וּבְסִקְלָה כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוּ; וּבְשׁוֹגֵג — יִקְרִיב קֶרְבַּן. וְלִשׁוֹן הַכְּתוּב: "זוֹבַח לְאֱלֹהִים יָחָרֵם". וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּפֶּרֶק ז' מִסִּנְהֶדְרִין (ס).

הַמִּצְוָה הַשְּׁנִיָּה — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת פְּסִילִים אֲשֶׁר יַעֲבְדוּ. וְאֵין הַקָּבֵל בֵּין שֶׁיַּעֲשֶׂם בְּיָדוֹ אוּ יִבְקַשׁ (לֹאחַר) לַעֲשׂוֹתָם לוֹ, וְהוּא אֲמָרוּ יַתְעַלֶּה: "לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל וְכָל-תְּמוּנָה" (שְׁמוֹת כג, ד). וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — חֵיב מַלְקוֹת, כְּלוֹמַר: עַל עֲשִׂית עֲבוּדָה נְרָה אוּ בְקָשָׁה (לֹאחַר) לַעֲשׂוֹת לוֹ (כְּדִי לַעֲבֹדָה) אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא עָבַדָּה.

הַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁית — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת עֲבוּדָה נְרָה — אֲפִלּוּ לְזוּלַתָּנוּ — לַעֲבֹדָה, וְאֲפִלּוּ הִנֵּה זֶה הַמְּבַקֵּשׁ אוֹתָנוּ לַעֲשׂוֹתָהּ הוּא גּוֹי, וְהוּא אֲמָרוּ יַתְעַלֶּה: "וְאֱלֹהֵי מַסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ — לָכֶם" (ויקרא יט, ד). וְלִשׁוֹן סְפָרָא (תַּחֲלַת פֶּרֶשׁת קְדוּשִׁים הַלְכָה יב): וְאֱלֹהֵי מַסְכָּה לֹא

מתוך מהדורת חזק

המצוה הי"ט — האזהרה שהזהר המוסת מלהציל את המסית, אם יראהו במצב של אבוד וכליה, והוא אמרו: "ולא תחס עינך עליו" (דברים יג, ט). ובא הפרוש (המשך הספרי שם): מפלל שנגאמר: "לא תעמד על דם רעך" (ויקרא יט, טז) יכול אי אתה עומד על דמו של זה (המסית)? תלמוד לומר: "ולא תחוס עינך".

המצוה העשרים — האזהרה שהזהר המוסת מללמד זכות על המסית: ואפלו יודע לו זכות — אסור לו להזכירו ולא ללמד עליו זכות, והוא אמרו יתעלה: "ולא תחמל" (דברים שם). ובא הפרוש (ספרי, שם): ולא תחמל, לא תלמד עליו זכות.

המצוה הכ"א — האזהרה שהזהר המוסת מלשתק מלומר חובה הידועה לו על המסית ממה שמביא (לפסק דין לחובתו עד) לידי קיום הענש עליו, והוא אמרו יתעלה: "ולא תחמול עליו" (שם). ובא הפרוש (ספרי, שם): ולא תחמול — לא תלמד עליו זכות.

המצוה הכ"ו — האזהרה שהזהר אדם מלהתנבא בשמה (של עבודה זרה), והוא, שיאמר ש'ה צוהו לעבדך או שהיא עצמה צוהה על עבודתה והבטיחה גמול וענש, כמו שמדמים נביאי הפעל ונביאי האשמה. ולא בא בכתוב לאו מפרש מיחד בענין זה, כלומר: אזהרת מתנבא בשמה; אכל נתבאר בכתוב הענש, שפן נדון המתנבא בשמה במיתה, והוא אמרו: "ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא" (שם יח, כ). ומיתה זו בחנק, כפי הפלל שאצלנו שמיטה האמורה בתורה סתם — חנק. וכבר ידוע לך היסוד שבאיתי לך בכלל י"ד מן הפללים שקדמו למאמר זה, והוא אמרם: לא ענש הכתוב אלא אס-פן הזהיר; והנה אזהרתו ממה שנגאמר: "ולא תחוס עינך עליו" (שם יח, כג). כי אינו מן הנמנע שלא אחר מזהיר על ענינים רבים ואין דינו דין לאו שבכללות, כיון שנתבאר הענש בכל-ענין וענין. ומזה בואו דגמאות במקומן. וכבר נתבאר דין מצוה זו בפרק י"א מסנהדרין.

המצוה הכ"ח — האזהרה שהזהר מלשמוע נבואת מתנבא בשם עבודה זרה, כלומר: שלא נדון עמו ולא נשאלהו ונאמר לו; מה האות שלך ומה ראיתך על דבר זה, בדרך שנעשה עם מתנבא בשם ה' (נביא אמת) — אלא כשנשמעהו מתנבא בשמה נתרה בו על כך, כמו שאנו חייבים בכל-חוטא; ואם נתמיד בטענתו — נענישהו כראוי לפי דיני התורה, ולא נחוש לאותותיו ולא לראיותיו. ועל זה הזהירנו באמרו יתעלה: "ולא תשמע אל-דברי הנביא ההוא" (דברים יג, ד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י"א מסנהדרין (שם).

המצוה הקפ"ו — הצווי שנצטוינו להרג אנשי עיר הנדחת כלם ולשרוף את-העיר על כל-מה שבתוכה, וזהו דין עיר הנדחת. והוא אמרו יתעלה: "ושרפת באש את-העיר ואת-כל-שלה" (שם יז). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת סנהדרין (קיא).

המצוה הכ"ג — האזהרה שהזהרנו מלבנות עיר הנדחת, והוא אמרו יתעלה: "והיתה תל עולם לא תבנה עוד" (שם) וכל-הבונה ממנה אינה דבר חייב מלקות, כלומר: שישב אותה עיר כמו שהיתה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י" מסנהדרין.

המצוה הכ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהשתמש ומלהנות באיזה דבר מנכסי עיר הנדחת, והוא אמרו יתעלה: "ולא ידבק בידך מאומה מן-החיים" (שם יח), והלוקח ממנה כל-שהוא — חייב מלקות. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י' מסנהדרין (קיא).

~ יום שישי י"ד אדר ~

מצות לא תעשה מז. יז. יח. יט. כ. כא.

כו. כז. כח. כט. יד. ח. ט. ז.

המצוה הט"ז — האזהרה שהזהרנו מלהסית, הינו שיאמר אחד מישראל לעבוד עבודה זרה, וזהו הנקרא מסית, כמו שבארנו לעיל (מצות לא תעשה טו). ולשון אזהרה על זה הוא אמרו יתעלה במסית: "ולא יוספו לעשות פדבר הרע הזה בקרבך" (דברים יג, יב); והעובר על זה, והוא המפתה אדם מישראל — חייב סקילה, כמו שאמר הכתוב: "כי הרג תהרגנו" (שם י). והאדם אשר המסית רצה שיוספת לו — הוא אשר ראוי שיהרגנו, כמו שבאר יתעלה ואמר: "ידך תהיה בו כראשונה להמיתו" (שם). ולשון ספרי (פרשת ראה שם): מצוה ביד המוסת להרגו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מסנהדרין (סז).

המצוה הי"ז — האזהרה שהזהר המוסת מלאהב את-המסית, ושלא יאבה לדבריו, והוא אמרו יתעלה: "לא תאבה לו" (שם ט). ולשון ספרי (פרשת ראה שם): "מפלל שנגאמר: "ולא תהיה לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח) יכול אתה אוהב לזה? תלמוד לומר: 'לא-תאבה לו'".

המצוה הי"ח — האזהרה שהזהר המוסת שלא יקל בנטייה (בשנאה) למסית, אלא חייב לנטור לו בהכרח; וכשאינו נוטר לו — עובר על מצות לא-תעשה, והוא אמרו: "ולא תשמע אליו" (דברים יג, ט), ובא הפרוש (המשך דברי הספרי שם): מפלל שנגאמר: "עזב תעזב עמו" (שמות כג, ה) יכול אתה עוזב (עוזר ומסייע) לזה? תלמוד לומר: "ולא תשמע אליו".

מתוך מהדורת חזק

מִשְׁחִיו". והעובר על לאו זה במזיד — נסקל; ואם לא נסקל הרי זה בכרת; ואם הוא שוגג — חייב חטאת קבועה, כלומר: (דוקא זה) העושה אותם המעשים בידו ומתעסק בהם בעצמו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין.

המצוה התשיעית — האזהרה שהזהרנו ממעשה הידעוני וגם הוא מין ממיני עבודה זרה, והוא: שיִקח עצם עוף ששמו ידוע וישים אותו בפיו ויקטר בקטרת ויאמר דברים ויעשה מעשים עד שיהיה במצב הדומה למצב המתעלה ותבואהו ותרדמה וידבר עתידות. אמרו (סנהדרין סה): "ידעוני — מניח עצם ידוע בפיו והוא מדבר מאליו". וכא הלאו על ענין זה בלשון זה: "אל תפנו אל-האבת ואל-הידענים" (ויקרא שם). ואל תחשוב שזה לאו שבכללות — לפי שפבר חלקם כשהזכיר את הענש ואמר: אוב או ידעוני, וחיוב בכל-אחד מהם סקילה וקרת למזיד, והוא אמרו יתעלה: "ואיש או-אשה כִּי־הִזָּה בהם אוב או ידעני מות יומתו" (שם כ, כז). ולשון ספרא (קדושים שם): "לפי שהוא אומר ויאיש או-אשה כִּי־הִזָּה בהם אוב או ידעוני", ענש שמענו אזהרה לא שמענו — תלמוד לומר אל-תפנו אל-האבת ואל הידעונים" (שם יט, לא); וגם העובר על לאו זה בשוגג — חייב חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין (סה).

המצוה השביעית — האזהרה שהזהרנו מלקטור מקצת בנינו לנעבד (עבודה זרה) שהיה מפרסם בזמן מתן תורה שהיה שמו מלך, והוא אמרו יתעלה: "ומזרעך לא תתן להעביר למלך" (שם יח, כא). עבודת עבודה זרה זו היתה, כמו שנתבאר בפרק ז' מסנהדרין (סד), שמעביר אש ומלכה אותה ולוקח מקצת בניו ומסורו בידי המתעסק בעבודת אותו הנעבד (כדי למוסרו לרשות עבודה זרה), ומעבירו (האב) על אותה האש (על גבה מצד לצד (ולא בתוכה ממש), וכבר נכפל הלאו על מעשה זה ואמר: "לא-ימצא בך מעביר בנו-יביתו באש" (דברים יח, י). והעובר על לאו זה במזיד — חייב סקילה, וקרת אם לא נסקל; ובשוגג — חייב חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין.

~ שבת קודש ט"ו אדר ~

מצות לא תעשה יא. יב. יג.

מצות עשה קפה.

מצות לא תעשה כה. כב. מה. נ.

נא. ל. לג. לא. לב.

המצוה הי"א — האזהרה שהזהרנו מלעשות מצבה (מבנה) שיתקבצו אליה ויכבדוה, אפלו נעשית לעבוד

המצוה הכ"ז — האזהרה שהזהרנו על נבואת שקר, והוא שיתנבא בשם ה' אלא שיאמר מה שלא אמרו ה', או מה שאמרו יתעלה לזולתו ומיחס זאת לעצמו ויאמר שה' אמר לו דברים אלו, והוא לא אמרם לו. ולשון האזהרה בענין זה הוא אמרו: "אף הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא-צויתיו לדבר" (שם יח, כ). (ומהעונש נלמד אזהרה, על פי הכלל הי"ד). וגם העובר על לאו זה חייב חנק; וכשמינו את-הנחנקים אמרו (סנהדרין פט): "ונביא השקר". ושם אמרו: שלשה מיתתם בידי אדם: "אשר יזיד לדבר דבר בשמי" — זה המתנבא מה שלא שמע; "את אשר לא-צויתיו לדבר, הא לחברו צויתיו" — זה המתנבא מה שלא נאמר לו; ו"אשר ידבר בשם אלהים אחרים" — זה המתנבא בשם עבודה זרה, ובכלן נאמר: "ומת הנביא ההוא" — וכל-מיתה האמונה בתורה סתם הרי היא חנק. וכבר נתבאר דיני נביא שקר זה בפרק י"א מסנהדרין (שם).

המצוה הכ"ט — האזהרה שהזהרנו שלא לירא מנביא השקר או להמנע מלהרגו כיון שהוא מתנבא בשם ה', אלא לא לירא מענש כלל כיון שנתברר לנו שקרו והוא אמרו יתעלה: "לא תגור מפניו" (שם יח, כב). ולשון ספרי (שם): "לא תגור מפניו — אל תמנע עצמך מללמד עליו חובה". וכבר בארנו דיני מצוה זו באר היטב בהקדמת חבורנו לפרוש המשנה.

המצוה הי"ד — האזהרה שהזהרנו מלהשבע בעבודה זרה, אפלו לעובדיה. וכן לא ישביעם בה, כמו שנתבאר לנו באמרם (מכילתא פרשת שופטים): לא תשביע לגוי ביראתו. והוא אמרו יתעלה: "ושם אלהים אחרים לא תזכירו" (שמות כג, יג), שלא תשביע לגוי ביראתו, ושם אמרו (במכילתא) עוד: "לא תזכירו" — שלא ידור בשם עבודה זרה. ובסנהדרין (סג): "לא תזכירו" — שלא יאמר אדם לחברו: שמור לי בצד עבודה זרה פלונית". והעובר על לאו זה, כלומר: הנשבע דרך רוממות בדרך מכל-הנבאים שמאמינים בו התועים שהוא אלהות — חייב מלקות. אמרו בגמרא סנהדרין, כשהזכירו מלחבק עבודה זרה ולנשקה ולכבד לפניה וכיוצא בזה ממעשה הכבוד והאהבה: על פלם אינו לוקה חוץ מן-הנודר בשמה והמקיס (הנשבע) בשמה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין.

המצוה השמינית — האזהרה שהזהרנו ממעשה האוב, והוא שמקטיר קטרת ידועה ועושה מעשים מסוימים, ונדמה לו שהוא שומע דבור מתחת שחיו (מתחת מקום החיבור של הזרוע אל הכתף) שעונה למה שישאל עליו — וזה מין ממיני עבודה זרה, והוא אמרו: "אל-תפנו אל-האבת" (ויקרא יט, לא). ולשון ספרא (פרשת קדושים): "אוב — זה פיתום (שם מכשף) המדבר

מתוך מהדורת חזק

ומבתיקה ומכל-המתניחס אליה, והוא אמרו יתעלה: "ולא תביא תועבה אל-ביתך" (שם ז, כו). והנהגה מאיזה דבר ממנה — לזקה. ויכסוף מכות (כד). בארו, שהמבשל בעצי אשרה — לזקה שמים: אחת משום "ולא-תביא תועבה אל-ביתך", ואחת משום "ולא ידבק בידך מאומה" (שם יג, יח) — (ראה מצות לא תעשה כד — שיעור ג); והנה זאת. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפסק ג' מעבודה נרה.

המצוה הכ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהנות בתכשיטים שקשטו בהם עבודה נרה, והוא אמרו יתעלה: "לא-תחמד כסף וזהב עליהם" (שם ז, כה). וכספרא (ויקרא פרשה ב הלכה יז) בארו, שצפוני נעבד אסורין, והסמיכו את-זה לאמרו יתעלה: "לא-תחמד כסף וזהב עליהם". העובר על לאו זה — חייב מלקות. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפסק ג' מעבודה נרה (מה).

המצוה המ"ח — האזהרה שהזהרנו מלקרות ברית עם הכופרים ולהניחם שקטים בכפירתם, כלומר שבעה עממין. והוא אמרו יתעלה: "לא-תכרות להם ברית" (שם ז, ב). וכבר בארנו במצות עשה, במצוה קפו, שמלחמת שבעה עממין וכל מה-שנאמר בהם, ראוי למנותו, ואין דינו במצות שאינן נוהגות לדורות.

המצוה המשלימה חמשים — האזהרה שהזהרנו מלחמול (לרחם) על עובדי עבודה נרה ומלשבח שום דבר מכל מה שמיוחד להם, והוא אמרו יתעלה: "ולא תחנם" (שם ז, א), וכן בקבלה (ויקבלו חז"ל בעבודה זרה כ:). "לא תתן להם חן". ואפלו אדם מעובדי עבודה נרה שצורתו נאה — אסור לנו לומר: זה נאה בצורתו או זה יפה פנים, כמו שנתבאר בגמרא דילן (שלנו). ובגמרא עבודה נרה ירושלמי (פרק א הלכה ט) אמרו: לא תתן להם חן — בלא-תעשה.

המצוה הנ"א — האזהרה שהזהרנו שלא ידורו עובדי עבודה נרה בארצנו כדי שלא נלמד כפירתם, והוא אמרו יתעלה: "לא ישובו בארץך פן-יחטיאו אתך לי" (שמות כג, א). ואפלו רצה הגוי לעבור במושבותינו אין זה מתר לנו, עד שיקבל עליו שלא לעבוד עבודה נרה, ואז זה מתר לו לדור, וזהו הנקרא: גר תושב. הפונה בזה שהוא "גר" לענין שמתר לו לדור בארץ בלבד. וכך אמרו (עבודה זרה סד): "איהו גר תושב? זה שקבל עליו שלא לעבוד עבודה נרה, דברי רבי יהודה"; * אכל עובד עבודה נרה אל ידור ואין מוכרין לו קרקעות ולא משפירין. ובמפרש בא לנו הבאור (שם כ:). לא תתן להם תננה בקרקע. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסנהדרין ובכעבודה נרה.

עליה את ה', כל-זה כדי שלא נתדמה בעבודתו יתעלה לעובדי עבודה נרה, לפי שפך היו עושים: בונים מצבות ושמים את הנעבדים עליהן, והוא אמרו יתעלה באזהרה על פך: "ולא-תקים לך מצבה אשר שגא ה' אלהיך" (דברים טו, כב); והעובר על לאו זה — חייב מלקות.

המצוה הי"ב — האזהרה שהזהרנו מלעשות אכנים מוכנות להשתתות עליהן, אפלו אותה ההשתתות היא לה יתעלה. וגם זאת כדי שלא להתדמות לעובדי פסילים, לפי שפך היו עושים אכנים מצירות מעשה אמן לפני הפסילים, ועליהן היו משתתות לאותו הפסל. אמר יתעלה: "ואכן משפית (מצויירת) לא תתנו בארצכם להשתתות עליה" (ויקרא כו, א), והעובר על לאו זה — חייב מלקות. ולשון ספרא (סוף פרשת בהר): "לא תתנו בארצכם — בארצכם אין אתם משתתות על האכנים, אבל משתתות אתם על האכנים בבית המקדש". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בגמרא מגלה (כב:).

המצוה הי"ג — האזהרה שהזהרנו מלנטוע אילנות במקדש או אצל המזבח לנוי לו וילופי, אפלו נתפון בכף לעבודת ה', כיון שפך היו מכבדים גם לעבודה נרה שהיו נוטעים לה עצים נאים, יפים למראה, בבתי עבודתם. אמר יתעלה: "לא-תשע לך אשרה כל-עץ אצל מזבח ה' אלהיך" (דברים טו, כא), העובר על לאו זה — חייב מלקות. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בגמרא תמיד (כה), ושם נתבאר שהנטיעה בכל-המקדש אסורה.

המצוה הקפ"ה — הצווי שנוצטוינו להשמיד כל-עבודה נרה ובתיקה בכל-מיני השמדה והשחתה: לשבר, לשרוף, להרוס ולכרות — כל-מין במה-שראוי לו, כלומר: במה שיהיה יותר גמור ומתיר בהשמדתו. לפי שהפונה היא שלא נשאיר לה זכר, והוא אמרו יתעלה: "אבד תאבדון את-כל-המקמות" (שם יב, ב). ועוד אמר: "כי אם-כה תעשו להם מבחתיקהם תתצו וגו'" (שם ז, ה), ואמר עוד: "ונתפתם את-מזבחתם" (שם יב, ג). ובדרך אגב שנוקרה בגמרא סנהדרין (ז). מצות עשה בעבודה נרה, אמרו בתמיהה: "בעבודה נרה מאי (איזו) מצות עשה אכא (ישנה)!! תרגמה (פירשה) רב חסדא: 'ונתפתם'". ולשון ספרי (פרשת ראה שם): "מנין אתה אומר שאם קצץ אשרה והחליפה אפלו עשר פעמים שחייב לקצצה? תלמוד לומר: 'אבד תאבדון'". ושם אמרו: "ואבדתם את-שמים מן-המקום ההוא (שם) בארץ-ישאל אתה מצוה לרדוף אתריהם, ואין אתה מצוה לרדוף אתריהם בחוצה לארץ".

המצוה הכ"ה — האזהרה שהזהרנו שלא להוסיף כלום משל עבודה נרה על מונגנו אלא נתרחק ממנה

מתוך מהדורת חזק

המצוה הל"א — האזהרה שהזהרנו מלקסום, כלומר: לעורר את-לכת ההשערה (לעתיד) באחד ממיני העוררות. לפי שכל-בעלי הכחות המגידים מה שיהיה קדם היותו — לא יתכן להם דבר זה אלא מפני שכת ההשערה שלהם חזק ונארע על-פירוב כפי האמת והנכון; לפיכך מרגישים מה-שיהיה, ויש להם יתרון זה על זה כמו שיש לכל-בני-אדם יתרון זה על זה בכל-לכת מכחות הנפש. והכרחי הוא לבעלי הכחות ההשערתיים האלו לעשות איזה מעשה כדי לעורר בו את-כחו ולעודד את-פעלתו (של כח ההשערה). יש מהם מי שמכה במטה על הארץ הפאות תכופות וצוץ צעקות משונות ומפנה מחשבתו ועושה כף זמן ממשך עד שיארע לו מעין מצב התעלפות ויגיד מה שיהיה — וכבר ראיתי זאת פעם במערב הפנימי. ויש מהם מי שזרק אבנים קטנות בריצת עור ומאריך להביט בהן ואחר-כך יגיד, וזה מפרסם בכל-מקום שעברתי בו. ומהם מי שזרק חגורת עור ארבה על הארץ ומסתפל בה ומגיד. הכונה בכל-אלו לעורר את-הכח שיש בו, לא שאותו דבר בעצמו פועל משהו או מורה על משהו. וזוהי טעות ההמון: כי כאשר מתאמתות מקצת אותן ההגדות, חושבים שפעלות אלו מורות על מה שיהיה. ונמשך (נשתרש מתוך הרגל) הדבר אצלם בטעות זו עד שחשבו שמקצת אותן הפעלות הן הגורם שיהיה מה שיהיה, כמו שמדמים בעלי משפטי הכוכבים. לפי שמשפטי הכוכבים אינם אלא מן-הסוג הזה, כלומר: שהם מין ממיני (חוש מחושי) עוררות-הכח (בנפש); לכן אין שני בני אדם שוים באמתת הגדת העתידות, אף-על-פי שהם שוים בדיעת המשפטים (חכמת הכוכבים). והעושה איזה מעשה שיהיה מהמעשים האלה וזולתם, מכל-מה שנוהג בדרך זו — נקרא: קוסם, אומר ה' יתעלה: "לא-ימצא כף [וגו'] קסם קסמים" (דברים יח, י). ולשון ספרי (שם): איזהו קוסם? זה האוחז במקלו ואומר: אם אלה, או לא אלה. ועל סוג זה של עוררות המפרסם באותו הזמן אמר הנביא: "עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו" (הושע ד, יב). והעובר במעשה זה — חייב מלקות, כלומר: הקוסם ומגיד עתידות על-ידי מעשה שהוא עושה, לא השואל את-הקוסם; אבל שאלת הקוסם (בלבד) מגנה מאד (אף שאין חייבים עליה מלקות). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה מקומות בגמרא סנהדרין (סה.) ובתוספתא שבת (פרק ז, ח) ובספרי.

המצוה הל"ב — האזהרה שהזהרנו מלכונ מעשינו בבחירת הזמנים על פי מערכות הכוכבים (איצטגנינות), והוא שנאמר: יום זה ראוי לפעלה פלונית ונתפון לעשותו, או יום זה לא ראוי לעשות בו פעלה פלונית ונמנע מלעשותה. וזה אמרו יתעלה: "לא-ימצא כף וגו'

המצוה המשלימה שלשים — האזהרה שהזהרנו מללכת אחרי הפופרים ומלהתנהג כמנהגם, ואפלו במלבושם וכנוסיהם באולמיהם, והוא אמרו: "ולא תלכו בחקת הגוי אשר-אני משלח מפניכם" (ויקרא כ, כג). וכבר נכפל לאו זה באמרו: "ובחקתיהם לא תלכו" (שם יח, ג). ובא פרוש (ספרא פרשת אחרי-מות): לא אמתית אלא בחקים החקוקים להם ולאבותיהם. ולשון ספרא (שם): "ובחקותיהם לא תלכו — שלא תהלכו בנמוסות שלהם, בדרךים החקוקים להם, כגון תרטיות (מקום משחק לאדם) וקרקסיות (מקום משחק לחיות) והאסתטריות (אולמות לשיחות והטפות בעניני דת) אלה הן מיני מסבות שהיו מתפנסים בהן לעבודת האלילים; רבי מאיר אומר: אלו דרכי האמורי שמנו חכמים; רבי יהודה כן בתיקרא אומר: שלא תנחור (יגלח שערתו כחררה — עוגה) ולא תגדל ציצית (בלורית בראשו) ושלל תספר קומי" (גילוח השער שכנגד פניו). והעושה דבר מכל-אלו — חייב מלקות. ונכפל הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא אמרו: "השמר לך פן-תגקש אתריהם" (דברים יב, ל). ולשון ספרי (שם): "השמר" — (בטוי של) בלא-תעשה; "פן" — (בטוי של) בלא-תעשה; "תגקש אתריהם" — שמא תדמה להם ותעשה כמעשיהם ויהיו לך למוקש, שלא תאמר: הואיל והם יוצאין בארגמן (צבע אדום) אני אצא בארגמן; הואיל והם יוצאין בתלוסין, אף אני אצא בתלוסין — וזה (תלוסין) מין ממיני תכשיטי הצבא. ונדוע לך לשון ספרי הנבואה: "והיה ביום ההוא ופקדתי (אעניש) על-השירים ועל-בני המלך... ועל כל-הלבשים מלבוש נכרי" (צפניה א, ח). כל-זה לשם הרחקה מהם ויגנוי לכל-מנהגיהם — אפלו במלבוש. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' משבת (סז.) וגם בתוספתא שבת (פרק ז, ח).

המצוה הל"ג — האזהרה שהזהרנו מלנחש (להמר), כגון זה שאומרים ההמון: פיון שחזרתי מן-הדרך לא אצליח במעשי; או: הדרך הראשון שראיתי היום הוא דבר פלוני, ודאי ארויח היום דבר. ואפן זה נפוץ מאד אצל המוני העמים הסכלים. וכל-העושה מעשה על פי הנחוש — לוקה, לפי שאמר יתעלה: "לא-ימצא כף וגו' מעונן ומנחש" (דברים יח, י). וכבר נכפל צווי זה ואמר: "לא תנחשו" (ויקרא יט, כו). ולשון ספרי (דברים יח): "מנחש — כגון האומר: נפלה פתי מפי, נפלה מקלי מזדי, עבר נחש מימיני ושוועל משמאלי". ובספרא (ויקרא יט, כו): "לא תנחשו — כגון אלו המנחשים בחלדה ובעופות ובכוכבים וכל פיוצא בהם". וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בפרק ז' משבת (סז.) ובתוספתא שבת (תוספתא שבת פרק ז, ח).

מתוך מהדורת חזק

התחבולות וְנוֹסֵף לְךָ קְלוֹת (זריזות) תְּנוּעַת הַיָּד, עַד שֶׁנִּדְמִים לְאָדָם דְּבָרִים בְּלִתי אֲמַתִּים. כְּמוֹ שֶׁאֵנוּ רוֹאִים שֶׁהֵם עוֹשִׂים תְּמִיד, שְׁמִיּשָׁהּ לֹקֵחַ חֶבֶל בְּיָדוֹ וְנוֹתֵנוּ בְּכַנֵּף בְּגָדוֹ לְעֵינֵי בְּנֵי אָדָם וְאֶחָר־כֵּף מוֹצִיאָו נְחָשׁ; אוֹ זֶרֶק טֹבַעַת לְאֹיֵר וּמוֹצִיאָהּ מִפִּי אָדָם שֶׁלִּפְנֵיו וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה מִמַּעֲשֵׂי אַחִיזַת הָעֵינַיִם הַמְּפַרְסְמִים אֶצֶל הַהֶמּוֹן — כֹּל־מַעֲשֵׂה מְאֵלוֹ אֶסוּר, וְהַעוֹשָׂה אוֹתוֹ נִקְרָא: אוֹחֵז אֶת־הָעֵינַיִם וְהוּא מִיֵּן מְמַיְגֵי הַכְּשָׁפִים וְלִפְיֵךְ לֹקֵה. וְעַם זֶה הוּא גוֹבֵב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת. וְהַפְסֵד הַנִּגְרָם עַל־יְדֵי כָּף עֲצוּם מְאֹד, לְפִי שֶׁהַדְּבָרִים הַנִּמְנָעִים לְחֻלוּטֵינָם נַעֲשִׂים אֶפְשָׁרִיִּים בְּעֵינֵי הַסְּכָלִים וְהַנְּשִׂים וְהַנְּעָרִים, וּמִחֲשַׁבְתָּם מִתְרַגְּלָת לְקַבֵּל אֶת־הַנִּמְנָעוֹת וְלַחֲשׁוֹב שֶׁהֵם אֶפְשָׁרִיִּים לְהִיּוֹת. וְהֵבֵן זֹאת.

מְעוֹנֵן (דברים שם). וְכִכָּר נִכְפַּל לְאוֹ זֶה וְאָמַר: "וְלֹא תְעוֹנְנוּ" (ויקרא יט, כו). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (שם פֶּרֶק ו' הַלְכָה ב): לֹא תְעוֹנְנוּ — אֵלּוּ נוֹתְנֵי הַעֲתִים. לְפִי שֶׁהוּא נִגְזֵר מִן "עוֹנָה", כְּלוּמַר: לֹא יִהְיֶה בְּכֶם קוֹבַעַ עֲתִים הָאוֹמֵר: עַת פְּלוּנִית טוֹבָה וְעַת פְּלוּנִית רָעָה. וְגַם הָעוֹבֵר עַל לְאוֹ זֶה — חֵיב מִלְּקוּת, כְּלוּמַר: הַמּוֹדִיעַ אֶת־הָעוֹנוֹת, לֹא זֶה הַשׁוֹאֵל עֲלֵיהֶן; אֲבָל גַּם הַשׁוֹאֵל עַל דְּבַר זֶה — אֶסוּרָה נוֹסֵף עַל הִיּוֹתָהּ דְּבַר בְּלִתי אֲמַתִּי. וְהַמְכּוֹן מַעֲשֵׂיו לְזִמּוֹן מְסִים מִתּוֹךְ חֹשֶׁב שְׂוִיאָשׁוּר אוֹ יִצְלִיחַ בְּאוֹתָהּ הַפְּעֻלָּה — הָרִי גַם (גם אם הוא שואל בלבד הרי) זֶה לֹקֵה, לְפִי שֶׁעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה. וְעוֹד בְּכָל־ל מַעֲשֵׂה הַזֶּה אֶסוּר מַעֲשֵׂה אַחִיזַת הָעֵינַיִם. וְלִשׁוֹן חֲכָמִים (סנהדרין סה:): "מְעוֹנֵן — זֶה הָאוֹחֵז אֶת־הָעֵינַיִם", וְהוּא סוּג גְּדוּל מְסוּגֵי

אגרות קודש

ב"ה, י"א אדר, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו בו כותב ע"ד טבעו ושאינו יודע איך לשנותו, כי כלשונו במכתבו, דבר זה מושרש בו כ"כ וכו',

הנה ידועה הוראת תוה"ק לעולם ילמד אדם תורה שלא לשמה שמתוך כו' בא לשמה [אף שכמובן אין זה כלל וכלל ענין של הידור ולא עוד אלא "שלא לשמה" כמה דרגות בזה, ואפשר לצאת ידי חובתו דמרו"ל הנ"ל וגם בדרגא דקה מן הדקה].

ומה שפשוט הוא שצריך להתמיד ולשקוד בלימודו וכן עד"ז בנוגע לקיום המצות וכלשון רז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות שלא לשמה כו', ומהמצות ומהעיקרים שבהן ה"ז עבודת התפלה, שמביאה רפואה לכל עניני האדם כשעובד עבודתו צעד אחר צעד, וכמ"ש מעט מעט אגרשנו וכמובן גם בתניא באיזהו מקומן.

המורם מהאמור, שעליו ללמוד בהתמדה ושקידה וכלשון הידוע לימוד בשופי הן בנגלה והן בחסידות ולהדר בקיום המצות ופשוט שכל זה אפשרי להעשות מבלי לנגוע בעניני בריאות הגוף (שגם זה מפיתויי היצה"ר לנגוע בבריאות, בכדי להחליש אח"כ העבודה), ויסחי דעתו לע"ע מהענין אודותו כותב, שלפעמים ההתבוננות בזה גם היא באה ממקור בלתי טהור, וק"ל.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

נביאים

יואל פרק א א"א

א דְבַר־יְהוָה אֲשֶׁר הָיָה אֶל־יוֹאֵל בֶּן־פְּתוּאֵל: ב שָׁמְעוּ־זאת הַזְקֵנִים וְהַאֲזִינוּ כֹּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַחַיְתָה וְאֵת בְּיַמֵּיכֶם וְאִם בְּיַמֵּי אֲבוֹתֵיכֶם: ג עָלֶיהָ לְבַנְיֹכֶם סָפְרוּ וּבְנֵיכֶם לְבַנְיֹהֶם וּבְנֵיהֶם לְדוֹר אַחֵר: ד יִתֵּר הַגֹּזֵם אֶכְלֵ הָאֲרֶבֶה וְיִתֵּר הָאֲרֶבֶה אֶכְלֵ הַיֶּלֶק וְיִתֵּר הַיֶּלֶק אֶכְלֵ הַחֲסִיל: ה הִקְיִצוּ שְׂפוּרִים וּבָכוּ וְהִלְלוּ כָּל־שְׁתֵי יוֹן עַל־עֵסִים כִּי נִכְרַת מַפִּיכֶם: ו כִּי־גוֹי עָלָה עַל־אֲרֻצֵי עַצּוֹם וְאִין מִסְפָּר שָׁנוּ שְׁנֵי אֲרֻהָ וּמִתְלַעוֹת לָבִיא לֹו: ז שָׁם גִּפְנֵי לְשֹׁמֵה וְתֵאֲנֹתִי לְקַצֶּפֶה חֲשֵׁף חֲשֵׁפָה וְהַשְׁלִיף הַלְבִינֹו שְׂרִיגֵיהָ: ח אֲלֵי כְּבַתּוּלָה חֲגֵרֶת־שֶׁק עַל־בַּעַל גְּעוּרֵיהָ: ט הַכְּרַת מִנְחָה וְנִסְדָּ מִבֵּית יְהוָה אֶכְלֹו הַכְּהֻנִים מִזְשָׁרְתֵי יְהוָה: י שְׂדֵד שְׂדָה אֶבְלָה אֲדַמָּה כִּי שְׂדֵד דָּגָן הוֹבִישׁ תִּירוּשׁ אֲמַלֵּל יִצְהָר: יא הִכִּישׁוּ אַכְרִים הִילִילוּ כְּרָמִים עַל־חַטָּה וְעַל־שְׂעָרָה כִּי אָבֵד קִצִּיר שְׂדָה:

רש"י

הגובאי הזה כינהו כצבא גוי: ומתלעות. הן השינים הגסין שלועס בהן: (ז) לקצפה. למפח נפש: חשף חשפה והשליך. קלוף קליפות העץ והשליכו עד הלבניו זמורות הגפן: (ח) אלי. קינה מתרגמין אליא: (ט) הכרת. כמו נכרת ה"א הנקודה בחטף קמץ עומדת במקום נו"ן כמו וחית השדה השלמ' לך (איור' ה): (יא) הובישו. הכלמו: אכרים. מנהיגי המחרישה: על חטה ועל שעורה. מוסב על אכרים, ועל הכורמי אמר:

(א) אל יואל בן פתואל. בן שמואל הנביא שפיתה לאל בתפלתו, יש אומרים שנבואה זו נאמרה באותן שבע שנים שאמר אלישע (מלכי' ב ח) כי קרא ה' לרעב וגו' ובימי יהורם בן אחאב היו ובהלכות גדולו' נמצא יואל ונחום ורחבוק היו בימי מנשה: (ב) ההיתה זאת. האמורה למטה: (ד) יתר הגזם וגו'. גזם ארבה ילק חסיל, מיני גובאי הם ונתנבא עליהם שיבואו, ובאו באותן הימים וכלו כל פרי העץ וירק השדה: (ה) עסים. יין הטוב: (ו) גוי עלה על ארצי.

מצודת ציון

(ב) והאזינו. הטו אוזן לשמוע: (ג) עליה. בעבורה: (ד) יתר. מל' נותר: הגזם. הארבה הילק החסיל. כולם שמות מיני חגבים: (ה) הקיצו. ענין הערה מן השינה: והילילו. מל' יללה: עסיס. כן נקרא היין והן וכעסיס דמם ישכרון (ישעיה מט): (ו) עצום. חזק בכח: ומתלעות. הם השינים הגסות כמו מתלעות עול (איוב כט): (ז) לקצפה. מל' קצף ור"ל למארה: חשף חשפה. קלף קליפת' והוא מל' מחשף הלבן (בראשית ל) שהוא ענין גילוי כי בהקלף קליפות העץ נעשה מגולה: הלבניו. מל' לבן: שריגיה. ענביה כמו ובגפן ג' שריגים (שם מ): (ח) אלי. ענין קינה כי שא קינה (יחזק' יט) ת"י אליא: (י) שדד. ענין עושק: אבלה. ענין השחתה כמו אבל תירוש (ישע' כד): הובישו. מל' יבשות: תירוש. יין: אמלל. ענין כריתה כמו כי אמלל אני (תהלים ו): יצהר. שמן: (יא) הובישו. מל' בושה: אכרים. כן יקראו עובדי אדמה כמו וקראו אכר אל אבל (עמוס ה):

מצודת דוד

(א) דבר ה'. ר"ל זהו דבר ה' וגו': פתואל. ארז"ל זה שמואל הנביא שפיתה לאל בתפלתו: (ב) שמעו זאת. מה שאני שואל ממכם: ההיתה. בה"א השאלה כאילו ישאלום האם היתה זאת וגו' והוא האמור בענין יתר הגזם וגו': (ג) עליה. בעבור הגזרה זאת לרוב התמהון שבה ספרו לבניכם: לדור אחר. לבני הדור שיעמדו אחריהם: (ד) יתר הגזם. וזהו הגזרה שהנה מה שהותיר הגזם ולא אכל בא הארבה ואכלו: (ה) הקיצו שכורים. אתם הרגילין ביין התעוררו מן השינה ובכו: על עסיס. בעבור העסיס אשר נכרת מפיכם כי הארבה אכל הגפנים ומעתה לא תמצאו היין: (ו) כי גוי. על הארבה יאמר בלשון שאלה וכן שפנים עם לא עצום (משלי ל): שניו שני אריה. אמר דרך גוזמא והפלגה והוא ענין מליצה: (ז) שם גפני. אכל הגפנים ועשאו שממה והתאנים שם למארה וקללה: חשף חשפה. קלף קליפתה ונעשו הענפים לבנים כדרך אילן הנקלף: (ח) אלי. עשי קינה כמו בתולה הנשאת לאיש ומת שחוגרת שק ומקוננת על הבעל הנשאת לו בנעוריה כי האהבה קשורה ביותר עם הבעל שנשאה בימי נעוריה כשהיתה עדיין בתולה: (ט) הכרת וגו'. כי לא מצאו סולת למנחות ויין לנסכים כי הארבה אכל הכל: אבלו הכהנים. על כי אין מביא מנחה ונסכים: (י) שדד שדה. נעשק השדה כי הארבה עשק תבואתה: הובישו. נתייבש היין ר"ל לא ימצא עוד יין: (יא) הובישו אכרים. על כי עבודתם בשדה היה לריק: כורמים. עושי עבודת הכרמים: על חטה וגו'. על העדר חטה ושעורה מוסב על הובישו אכרים: כי אבד. ר"ל אין מה לקצור:

כתובים

דברי הימים ב פרק-לב יח-כו

יח ויקראו בקול-גדול יהודית עלי-עם ירושלים אשר עלי-החומה ליראם ולבהלם למען ילכדו את-העיר: יט וידברו אל-אלהי ירושלים פעל אלהי עמי הארץ מעשה ידי האדם: (ס) כ ויתפלל יחזקיהו המלך וישעיהו בן-אמון הנביא על-זאת ויזעקו השמים: (ס) כא וישלח יהוה מלאך ויכהרד פל-גבור חיל ונגיד ושר במחנה מלך אשור וישב בבלשת פנים לארצו ויבא בית אלהיו (ומיצואו) ומיצואי מעיו שם הפילהו בחרב: כב וישע יהוה את-יחזקיהו ואת ישיבי ירושלים מיד סנחריב מלך-אשור ומיד-כל וינהלם מסביב: כג ורבים מביאים מנחה ליהוה לירושלים ומגדנות ליחזקיהו מלך יהודה וינשא לעיני כל-הגוים מאחררי-כן: (פ) כד בימים ההם חלה יחזקיהו עד-למות ויתפלל אל-יהוה ויאמר לו ומופת נתן לו: כה ולא-כגמל עליו השיב יחזקיהו כי גבה לבו ויהי עליו קצף ועל-יהודה וירושלים: כו ויפגע יחזקיהו בגבה לבו הוא וישיבי ירושלים ולא-בא עליהם קצף יהוה בימי יחזקיהו: כז ויהי ליחזקיהו עשר וכבוד הרבה מאד ואצרות עשה-לו לכסף ולזהב ולאבן יקרה ולבשמים ולמגנים ולכל פלי חמדה:

רש"י

אל ה'. כדמפורש במלכים: ויאמר לו. מה האות: ומופת נתן לו. וזה לך האות הכל מפורש שם: (כה) ולא כגמול עליו השיב. לא כמו שגמל הקב"ה על יחזקיהו שרפאוהו השיב לו יחזקיהו כי גבה לבו שהראה את כל בית נכותו וגו' עד ובכל ממשלתו: ויהי עליו קצף ועל יהודה וירושלים. על זאת והכותב הספר הזה קצרו כאן לפי שכתוב במלכים ובישעיה: (כו) ויכנע יחזקיהו בגובה לבו. כדכתיב שם ויאמר חזקיה אל ישעיה טוב וגו' וכשנכנע לא בא עליהם הקצף בימיו: (כז) ולכל כלי חמדה. עשה מיני אוצרות:

(יח) בקול גדול יהודית וגו'. ליראם ולבהלם. כאן סתם הענין ובמלכים מפורש היטב מה אמר להם וגם בישעיה: (יט) וידברו אל אלהי ירושלים. מי שכתב ספר זה הוא קובל על נבל זה סנחריב שחירף אלהים חיים: כעל אלהי עמי הארץ. שהם מעשה ידי אדם ודמו את אלהי יוצרנו יוצר הכל לאלהי העמים שהם מעשה ידיהם כמו שאמר לעיל מי בכל אלהי וגו' כי לא יוכל אלהיכם להציל אתכם מידי: (כ) ויתפלל יחזקיהו. במלכים ובישעיה מפורשת התפילה: (כא) ומיצואי מעיו. כדכתיב (שם) ובניו הכוהו בחרב: (כד) ויתפלל

מצודת ציון

(יח) ולבהלם. מל' בהלה: (כא) ויכהרד. ענין כריתה כמו ותכהרד מן הארץ (שמות ט): (כב) וינהלם. ענין הנהגה בנחת כמו על מי מנוחות ינהלני (תהלים כג): (כג) ומגדנות. המלה היא יורה על דבר המעולה בין בפירות בין בבגדים בין באבני יקר:

מצודת דוד

(יח) יהודית. בלשון יהודית למען יבינו כולם: למען ילכדו. בחושבם שימס לבכם ולא יעצרו כח להלחם: (יט) מעשה וגו'. אשר המה מעשה ידי אדם: (כא) ומיצואי מעיו. בניו המיתו אותו בבית אלהי כמ"ש במ"ב: (כב) וינהלם מסביב. את כולם מסביב נהגם בנחת ובחמלה: (כג) מאחרי כן. אחר שנעשה לו הנס הזה היה מנושא ומכבוד לעיני כל העמים:

(כד) בימים ההם. שלשה ימים לפני מפלתו של סנחריב: עד למות. עד שהיה קרוב למות: ויאמר לו. קצר וסמך על המבין שאמר לו שקיבל תפלתו ויחיה וגם נתן לו מופת ע"ז כמ"ש במ"ב: (כה) ולא כגמול. לא כמו שגמל עליו המקום ב"ה השיב לו: כי גבה לבו. במה שהראה לשלוחי מלך בבל את כל בית נכותו להתגאות בהם כמ"ש במ"ב: (כו) בגובה לבו. בעבור עון גובה לבו:

משניות מסכת שבועות

ח ואלו נשבעים שלא במענה: השתפין, והאריסין, והאפורפין, והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית, וכן הבית. אמר לו: מה אתה טועני? רצוני שתשבע לי – חיב. חלקו השתפין והאריסין – אין יכול להשביעו; נתגלגלה לו שבועה במקום אחר – מגלגלין עליו את הכל. והשביעית משמטת את השבועה.

פ ר ק ש מ י נ י

א ארבעה שומרים הן: שומר חנם, והשוואל, נושא שכר, והשוכר. שומר חנם נשבע על הכל; והשוואל משלם פירוש ברטנורא

ח שלא במענה. שלא במענה ברי אלא במענת שמו, שמוענו שמו עכבת משלי. ומשום דכל הני מורו היתר לעצמם לפי שמרחו בנכסים, משום הכי רמו רבנן שבועה עליהו: והאפורפין. שנתעסקו בממון אדם להכניס ולהוציא ולישא וליתן. אבל באפורפוס של יתומים, אם מינהו כ"ד ישבע, ואם אבי יתומים מינהו לא ישבע; והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית. שהושיבה בעלה חנונית או אפורפא על נכסיו: וכן הבית. אחד מן האוחין שנתעסק בנכסים משמת אביו; חלקו. ולא השביעוהו בשעת החלוקה: נתגלגלה לו שבועה. אצלם אחריו, כן מגלגלין גם את זו עליו. וכדרך שמגלגלין בשבועת התורה ובשבועה שהיא כעין של תורה, כך מגלגלין בשבועת היסת: והשביעית משמטת את השבועה. לאו אהך שבועות דשותפין קאי, דהא אין שביעית משמטת שותפות ולא שבועתה. אלא מלוה ושבועתה היא משמטת:

ח א ארבעה שומרים הם. (וריען שלשה): נושא שכר. שומר בשכר: נשבע על הכל. שלא פשע: משלם את הכל. כל הניך דתנינן בכתנותין, שבויה ושבורה ומתה וגניבה ואברה. אבל מתה מחמת מלאכה, אינו משלם, דלאו לאוקמה בכילתא שאלה. והמשנה הזאת מפורשת בהשוכר את הפועלים:

משניות מבוארות – קהת

זה לזה. נתגלגלה לו שבועה במקום אחר – אם לאחר שחלקו, נתחייב לו שבועה על טענה אחרת, מגלגלין עליו את הכל – יכול הוא להשביעו על ידי גלגול שבועה אף על טענות הספק בענין השותפות שהיתה להם, או האריסות או שאר הדברים שנימנו במשנה (בענין גלגול שבועה עיין משנה טוטה ב. ה). וכשם שמגלגלים בשבועת התורה ובשבועת המשנה, כך מגלגלים בשבועת היסת (ברטנורא). והשביעית משמטת את השבועה – פיסקה זו אינה מוסבה על השבועות שבמשנתנו, שהרי אין שביעית משמטת שותפות ולא שבועתה, אלא הכוונה היא לשבועת המודה במקצת, שאם נתחייב הלווה שבועה משום הודאה במקצת, ועברה שנת השמיטה, הריהו פטור משבועה, שכשם שהשביעית משמטת את החוב (עיין דברים טו, א-ב), כן משמטת היא את שבועתו. בגמרא למדים זה מהכתוב (שם): "זוה דבר השמיטה" – אפילו דיבור משמטת.

באור משנה א

פרק זה – האחרון במסכתנו – דן ביחוד בשבועת השומרים, והוא בא ללמדנו, אימתי יחייבים השומרים קרבן משום שבועתם, אם נשבעו שבועת הפיקדון לשקר, ואחר כך הודו. ברם, משנתנו, הפותחת את הפרק, עוסקת בדיני ארבעת השומרים ויחייב בתשלומיהם. משנה זו שנויה כבר במסכת בבא מציעא (פרק ז משנה ח), והיא נשנית כאן שנית כפתיחה למשניות שלאחריה, ללמדנו מתי חייב כל אחד מארבעת השומרים בתשלומים; שכן כלל הוא, שאין השומר חייב קרבן שבועת הפיקדון אלא אם כן פטר עצמו בשבועתו מתשלום ממון. אבל אם לא הועיל בשבועתו כלום, שאף אילו הודה היה פטור מתשלומים, או שאף לאחר שנשבע חייב בתשלומים, הרי הוא פטור מקרבן שבועה וחומש, כפי שיבואר.

ארבעה שומרים הן – ארבעה מיני שומרים הם האמורים בתורה: שומר חנם – שהפקיד חברו בידו פיקדון והוא שומרו ללא שכר שמירה, והשוואל – שלקח דבר מחברו להשתמש בו במשך זמן מסוים, מבלי לשלם שכר שימוש, נושא שכר – היינו שומר שכר ששומר על פיקדון חברו בשכר, והשוכר – שלקח דבר מחברו בשכר לשימוש זמני. שומר חנם נשבע על הכל – על כל מקרה של הפסד הפיקדון, על ידי גניבה או אבידה, או אונסים, הריהו נשבע שלא פשע בשמירתו, ופטור מלשלם, שנאמר בפרשת שומר חנם (שמות כב, וז): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור, וגונב מבית האיש... ונקרב בעל הבית אל האלהים", ומכאן שפטור בגניבה

~ יום ראשון ~

באור משנה ח

מן התורה אין הנתבע חייב שבועה, אלא אם כן התובע בא עליו בטענת ודאי, אבל אם הוא בא בטענת ספק, פטור הנתבע משבועה. ברם, חכמים תיקנו שבועה אף בטענת ספק, שאם אדם חושד בשותפו או באריסו וכיוצא בהם, ובא עליו בטענת ספק, שמה גזל מרכושו או שמה לא דקדק בחשבון שביניהם, יכול הוא להשביעו על כך. ולאחר שנימנו בפרקנו אלו שתיקנו להם חכמים שבועה, שיהיו נשבעים ונוטלים, מונה משנתנו – המסיימת את הפרק – אלו הנשבעים בטענת ספק מתקנת חכמים.

ואלו – המנויים להלן במשנתנו, נשבעים שלא בטענה – שלא בטענת ודאי, אלא בטענת ספק: השתפין – כמו שבארנו לעיל בהקדמה לבאור משנתנו, והאריסין – המקבלים שדות לעבדם, והם נותנים לבעליהם מחצה או שליש או רביע מן התבואה, כפי שהוסכם ביניהם, יכולים הבעלים להשביעם שלא נטלו משלהם כלום, והאפורפין – הממונים על נכסי אחרים, או הממונים על ידי בית הדין על נכסי יתומים, נשבעים שלא עיכבו בידיהם משל הנכסים שבאפורפוסותם, והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית – שהושיבה בעלה חנונית או שמינה אותה אפורפא, שתהא מפקחת על נכסיו, יכול בעלה להשביעה שהיא נושאת ונותנת באמונה ולא לקחה משלו כלום (עיין כתובות ט, ד). וכן הבית – אחד מן האחים הנושא ונותן בנכסים שנפלו להם בירושה לאחר שמת אביהם, יכולים האחים להשביעו, שלא עיכב בידו משל נכסי הירושה. – ולמה תקנו להם חכמים שבועה זו? מפני שמורים הם היתר לעצמם. שכל מה שמעכבים בידיהם, ראוי הוא להם, מאחר שטורחים בנכסים, לפיכך תיקנו להם חכמים, שיהיו חייבים שבועה בטענת ספק, כדי שיעשו מעשיהם בצדק ובאמונה (תמימים). כיצד מתחייבים הם בשבועה זו? אמר לו – אחד מאלו שנימנו לעיל לתובע: מה אתה טועני – מה אתה תובע ממני? והשיב לו התובע: רצוני שתשבע לי – שלא עיכבת בידך משלי כלום, כי חושש אני שמה עיכבת, תיב – להישבע. חלקו השתפין והאריסין – ולא השביעוהו בשעת החלוקה, והוא הדין לאפורפוסים, ולאשה ולבן הבית, אין יכול להשביעו – אחר כך על טענת ספק, שהואיל וחלקו ביניהם בלא שבועה, מחלו

את הכל; נושא שֶׁכֶּר וְהַשׁוֹכֵר נִשְׁפָּעִין עַל הַשְּׂבֻרָה וְעַל הַשְּׂבֻיָּה וְעַל הַמַּתָּה, וּמְשַׁלְּמִין אֶת הָאֶבֶדָה וְאֶת הַגְּנֵבָה. ב' אָמַר לְשׁוֹמֵר חָנָם: הֵיכָן שׁוֹרִי? אָמַר לוֹ: מַת, וְהוּא שֶׁנִּשְׁפָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אֶבֶד; נִשְׁפָּר, וְהוּא שְׁמַת אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אֶבֶד; נִשְׁבָּה, וְהוּא שְׁמַת אוֹ נִשְׁפָּר אוֹ נִגְנַב אוֹ אֶבֶד; נִגְנַב, וְהוּא שְׁמַת אוֹ נִשְׁפָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ אֶבֶד; וְהוּא שְׁמַת אוֹ נִשְׁפָּר אוֹ נִגְנַב אוֹ אֶבֶד; מְשַׁבִּיעַךְ אָנִי, וְאָמַר: אָמֵן – פְּטוּר. ג' הֵיכָן שׁוֹרִי? אָמַר לוֹ: אֵינִי יוֹדֵעַ מָה אַתָּה סָח, וְהוּא שְׁמַת אוֹ נִשְׁפָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אֶבֶד; מְשַׁבִּיעַךְ אָנִי, וְאָמַר: אָמֵן – פְּטוּר. הֵיכָן שׁוֹרִי? אָמַר לוֹ: אֶבֶד, מְשַׁבִּיעַךְ אָנִי, וְאָמַר: אָמֵן, וְהַעֲדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שְׁאֵכְלוּ – מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן, הוֹדָה מְעַצְמוֹ – מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֶמֶשׁ וְאִשָּׁם. הֵיכָן שׁוֹרִי? אָמַר לוֹ: נִגְנַב – מְשַׁבִּיעַךְ אָנִי, וְאָמַר: אָמֵן, וְהַעֲדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שְׁגָבּוּ – מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כֶּפֶל. הוֹדָה מְעַצְמוֹ – מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֶמֶשׁ וְאִשָּׁם.

פירוש ברטנורא

ב ואמר אמן פטור. שאלו הודה לא היה משלם כלום, נמצא שאין כאן כפירת ממון. ואע"פ שנשבע לשקר, לא חייבה תורה קרבן שבועה אלא היכא שכפרו ממון. וכן הדין אינו יכול להשביע אלא על דבר שאם הודה היה חייב לשלם ממון:
ג היכן שוריי א"ל אבד. אמר לשומר חנם היכן שורי אמר ליה אבד: מְשַׁבִּיעַךְ אָנִי ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם את הקרן. ולא כפל. ואם הודה לו מעצמו עד שלא באו עדים, משלם קרן וחומש ואשם, כדן שבועת הפקדון, דאינה באה עד שמורה ושב מרשעתו ובא להתכפר: אמר ליה נגנב מְשַׁבִּיעַךְ אָנִי וכו'. דשומר חנם הפותר עצמו במענת גנב ונשבע ובאו עדים, משלם כפל, דכתיב (שמות כ"ב) אם לא ימצא הונב, אם לא ימצא כמו שאמר, אלא שהוא עצמו גנבו, ישלם שנים. אבל אם בא לפטור עצמו במענת אבד, אינו משלם כפל: הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם. אבל כפל לא, דמודה בקנס פטור:

משניות מבוארות – קהתי

– והנכון הוא – שְׁמַת אוֹ נִשְׁפָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב; ואמר המפקיד לשומר: מְשַׁבִּיעַךְ אָנִי – שכן הוא כדברך, וְאָמַר – השומר: אָמֵן – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, פְּטוּר – השומר מקרבן שבועת הפיקדון, שלא חייבה התורה קרבן משום שבועת הפיקדון אלא בכפירת ממון, והרי אין כאן כפירת ממון, שאפילו הודה השומר על האמת היה פטור מלשלם, כמו שבארנו לעיל בהקדמה; נמצא שלא הועיל בשבועתו כלום, ולפיכך – אף על פי שנשבע לשקר – פטור מקרבן שבועת הפיקדון.

באור משנה ג

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמדנו, כיצד שומר חנים חייב קרבן שבועה.
 אמר המפקיד לשומר חנים: הֵיכָן שׁוֹרִי – שהפקדתי בידך? אָמַר לוֹ – השומר למפקיד: אֵינִי יוֹדֵעַ מָה אַתָּה סָח – שלא הפקדת בידי מעולם שור לשמירה. וְהוּא שְׁמַת – אבל באמת הפקיד בידו שור, ומת או נִשְׁפָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אֶבֶד; ואמר המפקיד לשומר: מְשַׁבִּיעַךְ אָנִי – שכן הוא כדברך, שלא קבלת ממני שור לשמירה, וְאָמַר – השומר: אָמֵן – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, פְּטוּר – השומר מקרבן שבועת הפיקדון, לפי שלא פטר עצמו בשבועתו מן התשלומים, שהרי אף אילו הודה על האמת היה פטור מלשלם; וכיון שאין כאן כפירת ממון אין חייב קרבן שבועה. אמר המפקיד לשומר חנים: הֵיכָן שׁוֹרִי – שנתתי לך לשמירה? אָמַר לוֹ – השומר: אֶבֶד – לי שורך; אמר לו המפקיד: מְשַׁבִּיעַךְ אָנִי – שאבד לך שורי שהפקדתי בידך, וְאָמַר – השומר: אָמֵן – והיתה זו שבועת שקר, וְהַעֲדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שְׁאֵכְלוּ – ואחר כך באו עדים והעידו, שהשומר עצמו אכל את השור שהפקיד חברו בידו, מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן – חייב השומר לשלם למפקיד את שוויי של השור. ברם, הואיל ולא הודה מעצמו שנשבע לשקר, אלא נודע הדבר על פי העדים, פטור הוא מקרבן שבועה. הוֹדָה מְעַצְמוֹ – קודם שבאו העדים, שנשבע לשקר כדי לפטור עצמו מתשלומים, ולא אבד השור אלא הוא אכלו, מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֶמֶשׁ – מלבד שוויי של השור חייב השומר לשלם למפקיד תוספת של "חומש", היינו רבע מהקרן (והוא "חומש מלבר" – מבחוץ. כלומר שיחד עם הקרן יש כאן חמישה רבעים. והרי זה "חומש" מהתשלום כולו). וְאִשָּׁם – וחייב הוא להביא קרבן אשם, משום שבועת הפיקדון, כמפורש בתורה (ויקרא ה, כא-כה).

ובאבידה, וכל שכן באונסים; וְהַשׁוֹאֵל מְשַׁלֵּם אֶת הַכֹּל – אפילו את האונסים, שנאמר (שם טו, יג): "וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת, בעליו אין עמו, שלם ישלם", וכל שכן שמשלם את הגניבה ואת האבידה. ברם, אם הבהמה ששאל מתה מחמת מלאכה, הריהו פטור. נוֹשֵׂא שֶׁכֶּר וְהַשׁוֹכֵר – ששוים בדנים, נִשְׁפָּעִין – שבועת השומרים – עַל הַשְּׂבֻרָה וְעַל הַשְּׂבֻיָּה וְעַל הַמַּתָּה – אם נמסרה לו בהמה לשמירה, או ששכר אותה, ונשברה או נשבתה או מתה, שכל אלה אונסים הם, ופטור מלשלם, שנאמר בפרשת שומר שכר (שם טו, ט-ז): "כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור, ומת או נשבר או נשבה, אין רואה. שבועת ה' תהיה בין שניהם" וגו', וּמְשַׁלְּמִין אֶת הָאֶבֶדָה וְאֶת הַגְּנֵבָה – שנאמר (שם טו, יא): "ואם גנב יגנב מעמו, ישלם לבעליו". אין לי אלא גניבה, אבידה מניין? תלמוד לומר: "ואם גנב יגנב" – מכל מקום. ועוד, שלמדים בקל וחומר: ומה גניבה שקרובה לאונס – חייב, אבידה שקרובה לפשיעה – לא כל שכן? (גמרא בבא מציעא צד, ב); ואף השוכר דינו כשומר שכר.

~ יום שני ~

באור משנה ב

מכאן ועד סוף פרקנו עוסקות המשניות בשבועת השומרים, היינו בדיני חיוב קרבן אשם ותוספת חומש משום שבועת הפיקדון, כמו שהזכרנו בהקדמה לבאור המשנה הקודמת. משניות אלו משלימות איפוא, את הפרק החמישי במסכתנו, העוסק בדיני שבועת הפיקדון (עיי' טו). משנתנו באה ללמד בשומר חנים, שלא פשע אמנם בשמירתו, אלא שנשבע לשקר בדבר המקרה של הפסד הפיקדון, כגון שנגנב הפיקדון והוא נשבע שאבד, וכיוצא בזה – שאף אילו היה נשבע על האמת היה פטור מתשלומים, שהרי "שומר חנים נשבע על הכל" (משנה א) – אם אחר כך הודה, אינו חייב קרבן משום שבועת הפיקדון, כפי שיבואר במשנה.
 אָמַר – המפקיד – לְשׁוֹמֵר חָנָם: הֵיכָן שׁוֹרִי – שהפקדתי בידך?
 אָמַר לוֹ – השומר למפקיד: מַת – שורך, וְהוּא שֶׁנִּשְׁפָּר – אבל באמת לא מת השור אלא נשבר, או נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אֶבֶד; או שאמר השומר: נִשְׁפָּר – השור, וְהוּא – לא נשבר, אלא הנכון הוא, שְׁמַת אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אֶבֶד; או שאמר: נִשְׁבָּה – השור, וְהוּא – אבל הנכון הוא – שְׁמַת אוֹ נִשְׁפָּר אוֹ נִגְנַב אוֹ אֶבֶד; או שאמר השומר: נִגְנַב – השור, וְהוּא – אבל הנכון הוא – שְׁמַת אוֹ נִשְׁפָּר אוֹ נִגְנַב אוֹ אֶבֶד; או שאמר: אֶבֶד – השור, וְהוּא –

ד אָמַר לְאַחַד בְּשׁוּק; הֵיכָן שׁוּרֵי שְׁגָנְבָתָּ? וְהוּא אָמַר: לֹא גָנַבְתִּי; וְהָעֵדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שְׁגָנְבוּ – מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל; טֹבַח וּמָכַר – מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה. רָאָה עֵדִים שְׂמֻמִּשְׁמִשִּׁין וּבָאִין; אָמַר: גָּנַבְתִּי, אָבָל לֹא טִבַּחְתִּי וְלֹא מָכַרְתִּי – אֵינּוּ מִשְׁלֵם אֶלָּא קָרָן.

ה אָמַר לְשׂוֹאֵל: הֵיכָן שׁוּרֵי? אָמַר לוֹ: מֵת, וְהוּא שְׁנִשְׁבֵּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבָד; נִשְׁבָּה, וְהוּא שְׂמַת אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבָד; נִשְׁבָּה, וְהוּא שְׂמַת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבָד; נִגְנַב, וְהוּא שְׂמַת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ אָבָד; אָבָד, וְהוּא שְׂמַת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב; מִשְׁבִּיעֵךְ אֲנִי, וְאָמַר: אָמֵן – פְּטוּר.

ו הֵיכָן שׁוּרֵי? אָמַר לוֹ: אֵינִי יוֹדֵעַ מַה אֶתָּה סָח, וְהוּא שְׂמַת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבָד; מִשְׁבִּיעֵךְ אֲנִי, וְאָמַר: אָמֵן – תֵּיב. אָמַר לְנוֹשֵׂא שֶׁכֶר וְהַשׁוֹכֵר: הֵיכָן שׁוּרֵי? אָמַר לוֹ: מֵת, וְהוּא שְׁנִשְׁבֵּר אוֹ נִשְׁבָּה; נִשְׁבָּר, וְהוּא שְׂמַת אוֹ נִשְׁבָּה; נִשְׁבָּה, וְהוּא שְׂמַת אוֹ נִשְׁבָּר; נִגְנַב, וְהוּא שְׂאָבָד; אָבָד, וְהוּא שְׁגָנַב; מִשְׁבִּיעֵךְ אֲנִי, וְאָמַר: אָמֵן פִּירוּשׁ בִּרְטוּרָא

ד אמר לאחד מן השוק וכו'. הכא לא גרסינן משביעך אני, דהא בלא שבועה מוחיב כפל. שזה נגב ממש הוא, וכנגב כתיב ישלם שנים, ואין צורך שבועה: עדים שממששמישין ובאין. רבותא אשמעינן, דאע"ג דמחמת ביערותא דעדים מודה, אפ"ה מהניא תודאה ונפטור מן הכפל. וכיון דאין כפל, פטור אף מן הטביחה שכפר בה ובאו עדים שנגב וטבח ומכר, דכל היכא דליכא כפל ליכא חיוב טביחה, דתשלומו ארבעה וחמשה אמר רחמנא, ולא תשלומו שלשה וארבעה, וכיון דכפל ליכא, בציר ליה חד:

ה אמר לשואל וכו' פטור. שהרי אף כשנשבע לשקר חייב את עצמו בתשלומין ואין בשבועה זו כפירת ממון: ו חייב. שהרי כבר ממון, שאילו הודה היה מתחייב: מת והוא נשבר וכו' פטור. שאם הודה לא היה משלם. וכן נגב והוא שאבד, או אבד והוא שנגב, פטור, שהרי שינה מחובה לחובה ולא כפר ממון בשבועה זו: אמר לו אבד או נגב והוא שמת או נשבה וכו' פטור. שהרי שינה מפטור לחובה והפסיד בשבועתו:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות בענין שומר חנם, ממיסכה משנה זו בענין השואל, והיא באה ללמד, כיצד השואל פטור מקרבן שבועת הפיקדון, אם נשבע לשקר ואחר כך הודה.

אָמַר – המשאל: לְשׂוֹאֵל: הֵיכָן שׁוּרֵי – שהשאלתיך? אָמַר לוֹ – השואל למשאל: מֵת – שורך, שלא מחמת מלאכה, וְהוּא שְׁנִשְׁבֵּר – אבל באמת לא מת אלא נשבר, או נִשְׁבָּה או נִגְנַב או אָבָד; או שאמר השואל: נִשְׁבָּר – שורך, וְהוּא – אבל הנכון הוא – שְׂמַת אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבָד; או שאמר השואל: נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבָד; או שאמר: מִמְנִי שׁוּרְךָ, וְהוּא – והנכון הוא – שְׂמַת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבָד; או שאמר: נִגְנַב – ממני שורך, וְהוּא – והנכון הוא – שְׂמַת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ אָבָד; או שאמר: אָבָד – לי שורך, וְהוּא – הנכון הוא – שְׂמַת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב; ואמר לו המשאל: מִשְׁבִּיעֵךְ אֲנִי – שכן הוא כדבריך; ואמנם אין זו שבועה שהשואל מחייב בה, אלא שהשביעו המשאל כדי לאמת דבריו בלבד ('תוספות יום טוב'), וְאָמַר – השואל: אָמֵן – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, פְּטוּר – השואל מקרבן שבועה, שהרי לא הועיל בשבועתו לפטור עצמו מחיוב ממון, שאף כשנשבע לשקר חייב את עצמו בתשלומין, כמו ששינונו (משנה א): 'השואל משלם את הכל'; והואיל ואין בשבועה זו כפירת ממון, אין השואל חייב קרבן משום שבועת הפיקדון.

~ יום רביעי ~

באור משנה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד, כיצד השואל חייב קרבן שבועת הפיקדון; וכן היא מוסיפה ללמדנו בשומר שכר ובשוכר, כיצד הם חייבים קרבן שבועה, וכיצד הם פטורים.

אמר המשאל לְשׂוֹאֵל: הֵיכָן שׁוּרֵי – שהשאלתיך? אָמַר לוֹ – השואל למשאל: אֵינִי יוֹדֵעַ מַה אֶתָּה סָח – שמעולם לא שאלתי ממך שור, וְהוּא שְׂמַת – אבל באמת שאל ממנו שור, והשור מת אצלו שלא מחמת מלאכה, או נִשְׁבָּר או נִשְׁבָּה או נִגְנַב או אָבָד – ואילו היה מודה לו על כך, היה חייב לשלם, שהרי השואל משלם את הכל (משנה א), ואמר לו המשאל: מִשְׁבִּיעֵךְ אֲנִי – שכן הוא כדבריך שלא שאל ממני שור, וְאָמַר – השואל: אָמֵן – ואחר כך

אמר המפקיד לשומר חנים: הֵיכָן שׁוּרֵי – שמסרתי לך לשמירה? אָמַר לוֹ – השומר: נִגְנַב – שורך ממני; אמר לו המפקיד: מִשְׁבִּיעֵךְ אֲנִי – שנכונים דבריך, שנגנב ממך שורי, וְאָמַר – השומר: אָמֵן – והיתה זו שבועת שקר, וְהָעֵדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שְׁגָנְבוּ – אחר כך באו עדים והעידו, שנגב השומר עצמו, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל – שכן שומר חנם הפטור עצמו בטענת גנב ונשבע, והעדים מעידים אותו שגנבו, חייב לשלם כפל, כדינו של גנב, שכתוב (סוֹתוֹת כב, ז-ח): "אם לא ימצא הגנב... אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו". ברם, הפטור עצמו בטענת אבד, אינו משלם כפל, כמו שלמדנו לעיל. הוֹדָה מְעַצְמוֹ – שנשבע לשקר, ולא נגנב השור, מִשְׁלֵם קָרָן וְחֻמְשׁ וְאֶשֶׁם – כמו שבארנו לעיל. אבל כפל אינו משלם, שכן המודה בקנס פטור מלשלם (עיי' לעיל ה, ז; ועיי' בבא קמא ט, ז-ח).

~ יום שלישי ~

באור משנה ד

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת דין שומר חנם הטוען טענת גנב, באה משנתנו ללמד דין גנב הטוען שלא גנב.

אָמַר – אדם – לְאַחַד בְּשׁוּק; הֵיכָן שׁוּרֵי שְׁגָנְבָתָּ? וְהוּא אָמַר: לֹא גָנַבְתִּי – את שורך, וְהָעֵדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שְׁגָנְבוּ – שהוא גנב את השור, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל – ואף בלא שבועה חייב לשלם כפל, שנגב ממש הוא, וכתוב (סוֹתוֹת כב, ז): "אם ימצא הגנב ישלם שנים". טֹבַח וּמָכַר – אם טבח את השור שנגב, או מכרו, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה – כמו שכתוב (סוֹתוֹת כא, ז): "כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו, חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה". רָאָה עֵדִים שְׂמֻמִּשְׁמִשִּׁין וּבָאִין – מתקרבים לבית הדין להעיד על גנבתו, אָמַר: גָּנַבְתִּי, אָבָל לֹא טִבַּחְתִּי וְלֹא מָכַרְתִּי – ובאו עדים שנגב וטבח ומכר, אֵינּוּ מִשְׁלֵם אֶלָּא קָרָן – שהואיל והודה על הגניבה, אף על פי שלא הודה אלא משום שראה את העדים ממששמים ובאים, פטור מן הכפל, שהמודה בקנס פטור, וכיון שפטור מכפל, פטור גם על הטביחה או המכירה, שכן ארבעה וחמישה אמרה תורה ולא שלושה וארבעה, ואם אין כפל, הרי אין כאן אלא שלושה וארבעה; לפיכך אינו משלם אלא קרן בלבד.

– פטור. מת או נשבר או נשפה, והוא שנגנב או אבד; משביעך אני, ואמר: אמן – חיב. אבד או נגנב, והוא שמת או נשבר או נשפה; משביעך אני, ואמר: אמן – פטור. זה הפלל: פל המשנה מחובה לחובה, ומפטור לפטור, ומפטור לחובה – פטור, מחובה לפטור – חיב. זה הפלל: פל הנשבע להקל על עצמו – חיב; להחמיר על עצמו – פטור.

סליק מסכת שבועות

משניות מבוארות – קהתי

כפי שבארנו לעיל, הריהו כמי שנשבע להחמיר על עצמו היינו שמשנה מפטור לחובה, והוא פטור – מקרבן שבועת הפיקדון (עין 'תוספות יום טוב'). בנוסח אחר חסר "זה הכלל כל הנשבע להקל" וכו'. ויש נוסחאות שאין גורסים "זה הכלל כל המשנה" וכו', אלא גורסים "זה הכלל, כל הנשבע להקל..."

מסכת עדויות פתיחה למסכת עדויות

מסכת "עדויות" אינה עוסקת בעניין אחד, אלא שנויות בה הלכות בעניינים שונים, שסודרו ונערכו על ידי החכמים ככרם ביבנה. בראשית תוספתא עדויות שנו: "כשנכנסו חכמים לכרם ביבנה אמרו: עתידה עשה שיהא אדם מבקש דבר מדברי תורה ואינו מוצא, מדברי סופרים ואינו מוצא, שנאמר (עמוס ח, יא-יב) "הנה ימים באים נאום ה'... ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו", ... שלא יהא דבר מדברי תורה דומה לחברו (כלומר שתורה המחלוקת ולא יבינו לדמות דבר לדבר. "ולא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד" – עיין גמרא שבת קלח, ב), אמרו: "נתחיל מהלל ושמיא"..." – מכאן, שחכמי יבנה עסקו בסידור ההלכות שבמסכת עדויות. הלכות אלו לא סודרו אמנם לפי ענייניהן ותוכנן, אלא ברובן לפי שמות החכמים שאמרו אותן או שהעידו עליהן בפני בית דין הגדול שביבנה. בחלקן הגדול שנויות ההלכות במסכתנו בלשון "העיד רבי פלוני", ומכאן, שם המסכת: "עדויות".

הרמב"ם בהקדמת המשנה כותב: "רוב עניין זאת המסכת הוא, לזכור בה כל ההלכות שהעידו עליהן אנשים ברורים נאמנים, ושעדותם ראויה לסמוך עליה". כן מובא בגמרא (ברכות כח, א): "עדויות בו ביום נשנית", כלומר באותו יום שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאותו והושיבו במקומו את רבי אלעזר בן עזריה, נשנתה מסכת זו. – אותו היום סלקוהו לשומר פתח בית המדרש וניתנה רשות לכל התלמידים ליכנס, וכל אחד העיד מה שמע מרבותיו, ולא היתה הלכה שהיתה תלויה (בספק) בבית המדרש שלא פרשוה (מתוך שרבו התלמידים רב החידוד והפליג – רש"י שם).

בגמרא (ברכות כז, א; קידושין נד, ב) נקראת מסכתנו גם "בחירתא", ומפרש רש"י: מסכת עדויות קרויה "בחירתא", שכל דבריהם העידו מפי הגדולים, והלכה כמותן. הערוך מבאר: "בחירתא" היא מסכת עדויות שהלכותיה מובחרות ומקובצות מכל המשנה. ואמנם רובן של המשניות במסכתנו, שנויות גם במסכתות אחרות, במקום הראוי להן לפי עניינן.

היוצא מכל הדברים שהבאנו, כי במסכת עדויות נכללו הלכות מובחרות והלכות ברורות שהעידו עליהן חכמים מפי רבותיהם הגדולים. כן נזכרו בה גם הלכות אחרות, שאינן עדויות, מאחר שעסקו בהן חכמים באותו יום שמינו את רבי אלעזר בן עזריה נשיא, כפי שהזכרנו לעיל (הרמב"ם בפירושו למסכתנו).

הודה שנשבע לשקר, חיב – השואל קרבן שבועה וחומש, שהרי בשבועתו פטר עצמו מחיוב תשלומים, ויש כאן כפירת ממון, כמבואר לעיל. אָמַר לְנוּשָׂא שְׂכָר וְהַשׁוֹכֵר – אמר בעל השור לשומר שכו או לשוכר: הִיָּקֵן שׁוֹרִי – שנתתי לך? אָמַר לוֹ – השומר או השוכר: מַת – שורך, וְהוּא שָׁנְשָׁבֵר – אבל באמת נשבר השור, או נשפה; או שאמר לו: נִשְׁבַּר – השור, וְהוּא – אבל הנכון הוא – שְׁמַת או נִשְׁבָּה; או שאמר לו: נִשְׁבָּה – השור, וְהוּא – והנכון הוא – שְׁמַת או נִשְׁבָּר; ובכל אלו, בין לפי דבריו בין לפי האמת, פטור הוא מלשלם, שהרי אונסים הם, ושומר שכו ושוכר פטורים מן האונסים; או שאמר השומר או השוכר: נִגְנַב – ממני שורך, וְהוּא שְׂאָבֵד – אבל באמת לא נגנב אלא אבד, או שאמר: אָבֵד – לי שורך, וְהוּא שָׁנְגַב – ובאמת נגנב השור ממנו; ובשני אלו, בין לפי דבריו בין לפי האמת, חיב הוא לשלם, שהרי שומר שכו ושוכר חייבים בגניבה ובאבידה; ואמר בעל השור לשומר או לשוכר: מִשְׁבִּיעֶךָ אָנִי – שכן הוא כדברייך, וְאָמַר – השומר או השוכר: אָמֵן – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, פְּטוּר – השומר או השוכר מקרבן שבועת הפיקדון, לפי שלא הועיל בשבועתו כלום, כמו שבארנו. אבל אם אמר השומר או השוכר: מַת או נִשְׁבַּר או נִשְׁבָּה – שורך, היינו שארעו אונס, וְהוּא – אבל הנכון הוא – שָׁנְגַב או אָבֵד – השור, ואמר בעל השור לשומר או לשוכר: מִשְׁבִּיעֶךָ אָנִי – שכדברייך כן הוא שנאנס השור, וְאָמַר – השומר או השוכר: אָמֵן – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, חיב – השומר או השוכר להביא קרבן שבועה, שהרי בשבועתו פטר עצמו מתשלומים, ויש כאן כפירת ממון. אם אמר השומר או השוכר: אָבֵד או נִגְנַב – השור, וְהוּא שְׁמַת – אבל באמת לא נגנב או אבד, אלא מת, או נִשְׁבַּר או נִשְׁבָּה – שאונסים הם; ואמר בעל השור לשומר או לשוכר: מִשְׁבִּיעֶךָ אָנִי – שאבד או נגנב השור, וְאָמַר – השומר או השוכר: אָמֵן – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, פְּטוּר – מקרבן שבועה, שבשבועתו חייב עצמו לשלם, ובאמת פטור הוא מלשלם, שהרי שומר שכו ושוכר פטורים באונסים (משנה א). זֶה הַפֶּלֶל – בענין קרבן שבועת הפיקדון: פֶּל הַמְּשֻׁנָּה מִחֻבָּה לְחֻבָּה – שלפי האמת חיב הוא לשלם, ואף בשבועתו חיב עצמו בתשלומים, ומִפְטוּר לְפְטוּר – שאמנם פטר עצמו בשבועתו מתשלומים, אבל אפילו הודה על האמת היה פטור, ומִפְטוּר לְחֻבָּה – שהוא פטור מלשלם, ובשבועתו חייב עצמו בתשלומים, פְּטוּר – מקרבן שבועת הפיקדון, שבכל אלה אין בשבועתו כפירת ממון. ברם, כל אחד מאלו חייב קרבן עולה ויורד משום שבועת ביטוי, שהרי נשבע לשקר (דמב"ם). מִחֻבָּה לְפְטוּר – אבל אם לפי האמת חיב הוא לשלם, ובשבועתו פטר עצמו מתשלומים, חיב – קרבן משום שבועת הפיקדון. זֶה הַפֶּלֶל: פֶּל הַנְּשָׁבֵעַ לְהַקֵּל עַל עַצְמוֹ – להיפטר מתשלומים, חיב – קרבן שבועה; אבל הנשבע לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ – כלומר, מי שאינו מקל על עצמו בשבועתו, אלא שמשנה מחובה לחובה או מפטור לפטור,

משניות מסכת עדויות

פרק ראשון

א שמאי אומר: כל הנשים דין שעתן. והלל אומר: מפקידה לפקידה, אפלו לזמנים הרבה. וחכמים אומרים: לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה, ומפקידה לפקידה, ומפקידה לפקידה על יד מעת לעת. כל אשה שיש לה וסת – דיה שעתה. המשמשות בעדים – הרי זו פפקידה, ממעטת על יד מעת לעת, ועל יד מפקידה לפקידה.

ב שמאי אומר: מקב לחלה; והלל אומר: מקפבים. וחכמים אומרים: לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא קב ומחצה

פירוש ברטנורא

מסכת עדויות

א **א** שמאי אומר כל הנשים דין שעתן, כל הנשים הרואות דם, דיון שעתן למאז טהרות שנגעו בהן משעת ראייתן ואילך. ולא אמרין מקמי הכי נמי הוה דם וכו' וכו' בית הרחם העמידוהו והיתה טמאה מקודם שכל הנשים ממאזות בבית החיצון ואע"פ שלא יצא הדם לחוץ. ומעמא דשמאי דלא חייש דלמא מקמי הכי הוה דם, שאם אתה אומר כן, לכו של אדם נוקפו תמיד בשעת ביאה ופורש מאשתו ונמצאת מבטל בנות ישראל מפריה ורביה: **מפקידה לפקידה**. בדיקה היום ומצאה טהורה ובדיקה לטוף שבוע ומצאה טמאה, חוששים למנועה מבדיקה ראשונה ואילך, שמא עם סלוק ידיו ראתה וכו' וכו' בית רחם העמידוהו. ולביטול פריה ורביה לא חיישין, דדוקא לטהרות הוא דמטמאנין להו מפקידה לפקידה, ולא לבעלה. ושמאי אומר, אי מטמאת לה לטהרות, לכו נוקפו ופורש נמי מתשמיש: **לא כדברי זה ולא כדברי זה**. לא כדברי שמאי דמוקל מפי ואינו עושה סייג לדבריו, ולא כדברי הלל שהפריז על מדותיו ומחמיר יותר מדאי, דרואי כולי האי ימים רבים לא מוקמי כותלי בית הרחם דם: **מעט לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה**. שני זמנים הוזכרו באשה למאז טהרות למפרע, והלך אחר הקל שבשניהן, אם מפקידה לפקידה יותר על מעת לעת, הלך אחר מעת לעת ולא הטמא אלא טהרות שנגעה מאתמול בשעה האת. ואם מעת לעת יותר על מפקידה לפקידה, כגון שבדיקה עצמה שחרית ומצאה טהורה וערבית מצאה טמאה, לא מטמאנין אלא הנך טהרות דמבדיקת שחרית ואילך. והלכה כחכמים: **על יד**. אחר. כמו ועל יד החוץ, בספר עזרא ב' [נחמיה] ג' ח', שהוא כמו ואחריו החוץ [שם מ"ז ב']: **וסת**. קבוע, שנקבע לה זמן האורח שלש פעמים, ובדיקה בשעת וסתה ומצאה טמאה, דיה שעתה, ולא חיישין דלמא מקמי הכי הוה, דרואי אורח בזמנו בא: **והמשמשת בעדים הרי זו כפקידה**. תרתי קתני, והכי קאמר, ומשמשת בעדים, כלומר מצוה על כל אשה לשמש בשני עדים שבדיקה בהן, אחד לפני תשמיש ואחד לאחר תשמיש: **הרי זו כפקידה**. העד שלאחר תשמיש הרי הוא כפקידה: **ממעטת על יד מעת לעת ועל יד מפקידה לפקידה**. דמחו דתיבא שמא תראה טתפ דם כחרדל ותחפנה שכבת זרע ולא יהוי כפקידה, קמ"ל מתניתין דעד שלאחר תשמיש הוה כפקידה. אבל העד שלפני תשמיש אינו כפקידה, שמתוך שהיא מחומה לביתה, כלומר בחולה לשמש, אינה מבטלת אותו ולמדקין:

ב **מקב לחלה**. עיסה שיש בה קב חייבת בחלה: **קב ומחצה חייבים בחלה**. שהן ז' לזוג וביצה וחומש ביצה, למידה מדברית. והוא עומר לגולגולת עשירית

משניות מבוארות – קהתי

כָּל אִשָּׁה שֵׁשִׁי לָהּ וָסֵת – שרואה דם נידה בזמנים קבועים, דִּינָהּ שְׁעֵתָהּ – שיהיה מטמאה אלא משעת ראייתה. בגמרא מבואר, שמדובר כאן כשראתה בשעת וסתה, אבל אם ראתה שלא בשעת וסתה, דינה ככל הנשים שמתמאה מעת לעת או מפקידה לפקידה כדברי חכמים. **הַמְשֻׁמְשֵׁת בְּעֵדִים** – שמקנחת עצמה במטפחות לפני התשמיש ואחריו לשם בדיקה, הֵרִי זוּ פְּקִידָה – שאם לא מצאה דם על המטפחת שקינחה בה לאחר התשמיש, הרי זו נחשבת כבדיקה, והיא מְמַעֵטֶת עַל יַד מַעַת לַעַת, וְעַל יַד מְפַקְדָה לַפְקִידָה – ובדיקה זו ממעטת את הזמן של מעת לעת ושל מפקידה לפקידה, שאם תוך מעת לעת ראתה דם, אין הטהרות שנגעה בהן קודם ראייתה טמאות אלא משעת תשמיש ואילך. בגמרא מבואר, שמצוה היא על כל אשה, ואף לאשה שיש לה וסת, לשמש בעדים.

~ יום חמישי ~

באור משנה ב

משנתנו ננה בשיעור העיסה החייבת בחלה.

שְׁמַאי אומר: מקב לחלה – העושה עיסה לפחות מקב אחד קמח (בערך 2 ליטר). חייב להפריש ממנה חלה. **והלל אומר: מקפבים** – אין עיסה חייבת בחלה אלא אם כן היא עשויה לפחות משני קבים קמח. טעמם של שמאי והלל, שכתוב (במדבר טו, כ): "ואשית עויסותיכם חלה תרימו תרומה", ותרומת "חלה" זו הניתנת לכהן, צריך שיהיה בה כדי נתינה, ואין נתינה פחות מכביצה; וסובר שמאי, הואיל ושיעור החלה לבעל הבית (מעיסה שעושה לעצמו) הוא אחד מעשרים וארבעה (חלה ב, ז), לכן עיסה מקב אחד חייבת בחלה, שכן קב הוא שיעור עשרים וארבע ביצים (קב = 4 לוגים, לוג = 6 ביצים), ונמצאת החלה שיעור ביצה. ברם, הלל אינו משער בבעל הבית אלא בנחתום, ששיעורו לחלה הוא אחד מארבעים ושמונה בעיסתו (שם).

באור משנה א

שלוש המשניות הראשונות בפרקנו עוסקות בשלוש הלכות שנחלקו בהן שמאי והלל, ואין הלכה כאחד מהם, אלא כדברי חכמים החולקים על שניהם. משנתנו שניה בתחילת מסכת נידה (פרק א משנה א). והיא דנה באשה שראתה דם נידה, מאימתי היא נחשבת כטמאה, לטמא את הטהרות שנגעה בהן. ודין הוא, שאשה שיצא לה דם מן המקור, אף על פי שלא יצא חוץ לגופה, אלא שעומד בתוך גופה, הרי היא טמאה, שנאמר (ויקרא טו, ט): "דם יהיה זובה בבשרה" – אף על פי שהוא בבשרה (משנה נידה ה, א).

שְׁמַאי אומר: כָּל הַנְּשִׁים – הרואות דם נידה, דִּין שְׁעֵתָהּ – די לזון כטמאות משעת ראייה ואילך, לטמא טהרות במגען; ואין חוששים שמא יצא כבר הדם מן המקור קודם לכן, ושימאו את הטהרות שנגעו בהן קודם ראייתן, שהרי משיצא הדם טמאות הן, כמו שבארנו לעיל, אלא אומרים, ששיצאת הדם וראייתה באו כאחד. **וְהֵלֵל אומר: מְפַקְדָה לַפְקִידָה** – מבדיקה לבדיקה, שאם בבדיקה הקודמת מצאו עצמן טהורות, ולאחר ימים אחדים בדקו עצמן ומצאו דם, הרי כל הטהרות שנגעו בהן משעת הבדיקה הקודמת, טמאות הן, אפילו לזמנים הרבה – אפילו עברו הרבה ימים בין בדיקה לבדיקה; שכן הלל מחמיר לגבי טהרות וסובר, שאנו חוששים שמא מיד לאחר הבדיקה יצא לה דם ולא הרגישה בו. **וְחַכְמִים אומרים: לֹא כְּדַבְרֵי זֶה וְלֹא כְּדַבְרֵי זֶה** – לא כדברי שמאי שמיקל יותר מדאי, ולא כדברי הלל שמחמיר יותר מדאי, אלא מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה – "מעט לעת" ממעטת את הזמן של "מפקידה לפקידה", כלומר אם הזמן שבין בדיקה לבדיקה יותר על "מעט לעת", שהוא עשרים וארבע שעות, טמאות הטהרות שנגעה בהן קודם ראייתה תוך מעת לעת בלבד, ומְפַקְדָה לַפְקִידָה מְמַעֵטֶת עַל יַד מַעַת לַעַת – שאם הזמן שבין בדיקה לבדיקה הוא פחות מ"מעט לעת", כגון שבדיקה עצמה בבוקר והיתה טהורה, ובערב מצאה עצמה טמאה, אינן טמאות אלא טהרות שנגעה בהן משעת הבדיקה הקודמת ואילך.

חִיבִים בַּחֲלָה; וּמִשְׁהַגְדִּילוּ הַמְדוֹת, אָמְרוּ: הַמְשֵׁת רִבְעִים חִיבִין. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: הַמְשָׁה – פְּטוּרִין, הַמְשָׁה וְעוֹד – חִיבִין.

ג הלל אומר: מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה; אלא שאדם חיב לומר בלשון רבו. ושמאי אומר: תשעה קבין. וחקמים אומרים: לא פדברי זה ולא פדברי זה, אלא עד שבאו שני גרדיים משער האשפות שבירושלים, והעירו משום שמעיה ואבטליון: שלשת לגין מים שאובין פוסלין את המקוה, וקימו חקמים את דברייהם.

פירוש ברטנורא

האיפה שחיב בחלה, כדרכיב (במדרב"ט) ראשית ערוסותיכם, כדי עיט מדבר. והוסיפו תרות בירושלמיות, ונמצאו שש מדבריות נכנסים בחמש ירושלמיות, ולוג הנשאר וביצה וחומש ביצה עולים ללוג ירושלמי. שהלוג מדברי ששה ביצים, תתנם בחמש ביצים גדולות, נמצא הלוג חסר ביצה גדולה, תן ביצה וחומש ביצה תחת הביצה גדולה, שהחומש ביצה שהוא תרות מלכר נוסף על הביצה, נמצאו שש ביצים גדולות שהן לוג גדול, הרי הן ששה לוגים גדולים שהן קב ומחצה: משנהגדילו המדות. זו היא מדה צפורית, שהוסיפו תרות על של ירושלמית, נמצאו הששה לוגין חמשה, שהן חמשת רבעי קב, שהקב ארבעה לוגין: המשנה ועוד חייבים. דקסבר ר' יוסי, מדה מדברית היו ביצים גדולות משלנו אחד מעשרים בביצה לכל ביצה. והלכה כחקמים, דקב ומחצה ירושלמי דהיינו ששה לוגין ירושלמיות שהן שבעה לוגין וביצה וחומש ביצה מדבריות, הן שעור חלה. והן מ"ג ביצים וחומש ביצה. ורמב"ם און וחקר ותקן וברק ומצא שמשקל חמש מאות ועשרים דרה"ם מקמה חטים הוא שעור הקמה החיב בחלה. ומשקל הדרה"ם ידוע במצרים היום ובכל ארץ ישראל, שהוא משקל ס"א גרגרי שעורות בקרוב:

ג חין. שנים עשר לוגין: פוסלין את המקוה. אם נפלו בתוכו קודם שנשלם שיעורו. אבל לאחר שנשלם, אפילו השלך לתוכו כל מים שאובים שבעולם שוב אינן פוסלים: שהיב אדם לומר בלשון רבו. כלומר, הין אינו לשון משנה אלא לשון תורה, אלא כך שמע מרבותיו שמעיה ואבטליון. ורמב"ם קבל מאביו ו"ל שמפני שהיו שמעיה ואבטליון גרי צדק לא היו יכולין להוציא מפייהן מלת חין, והיו אומרים אין במקום חין, כדרך בני אדם עד היום שאינם יכולים להתקן באותיות [אחה"ע], והיה הלל גם הוא אומר אין, כמו שהיו רבותיו שמעיה ואבטליון גרי צדק אומרים: גרדיים. אורגים: משער האשפות. הזכיר התנא שם אומנתו ושם שכונתו, לומר לך שלא ימנע אדם עצמו מכית המדרש. שאין לך אומנת פחותה מן הגרדי, שאין מעמידים הימנו לא מלך ולא כהן גדול, ואין שער בירושלים פחותה משער האשפות, והכריעו בעדותן לכל חכמי ישראל:

משניות מבוארות – קהת

ולא במידה קטנה ממנה הכתובה בתורה, לפי שמים שאובים אינם פוסלים המקוה אלא בדרבנן (הראב"ד). ולמה נקט בלשון "הין" שהוא לשון תורה, ולא אמר "שלושה קבים" או "שנים עשר לוג" כלשון המשנה? אלא שאדם חיב לומר בלשון רבו – ובלשון זה שמע הלל את ההלכה מרבותיו שמעיה ואבטליון. – בנוסח אחר אין גורסים "תיבת "אלא". לפי הרמב"ם כוונת המשנה היא, שהלל לא אמר "הין" אלא "אין", משום שכך שמע מרבותיו שמעיה ואבטליון, שהיו גרי צדק, ולא היו יכולים לבטא את האות ה"א. ויש מבארים, שאמנם הלל ביטא נכון את התיבה "הין", אלא השאלה היא, למה אמר "מלא הין"? הלא תיבת "מלא" מיותרת היא? ובאה המשנה לבאר, שהואיל ורבותיו שמעיה ואבטליון אמרו "מלא הין", לפי שלא היו יכולים לבטא ה"א, והוסיפו תיבת "מלא", כדי שלא יטעו התלמידים בדבריהם, ש"אין מים שאובים פוסלים" ("אין" כמובן "לא"). לפיכך אמר גם הלל בלשון רבותיו "מלא הין", אף שביטא נכון את ה"א" (באודי הגר"א). ושמאי אומר: תשעה קבין – מים שאובין פוסלים את המקוה החסר, שכן תשעה קבים (36 לוגים) ראיים לטבילת בעל קרי, ולפיכך חשובים הם לפסול את המקוה בשאובים, ששיעור טבילה פוסל טבילה; אבל פחות מכן, לא (הראב"ד). וחקמים אומרים: לא פדברי זה ולא פדברי זה, אלא – שלשת לוגים מים שאובים פוסלים את המקוה (תוספתא), ונחלקו עליהם שמאי והלל, עד שבאו שני גרדיים – אורגים – משער האשפות שבירושלים, והעירו משום – משום של – שמעיה ואבטליון: שלשת לגין מים שאובין פוסלין את המקוה – החסר, ושיעור זה הוא רבע ההין, שהוא שיעור הקטן ביותר שבנסכי ציבור; והואיל ושלשת לוגים חשובים לנסכים של קרבנות ציבור, חשובים הם גם לפסול את המקוה בשאובים (הראב"ד); וקימו חקמים את דברייהם – כלומר שכל חכמי ישראל, ואפילו הלל ושמאי, קבלו את עדותם לפסוק כן הלכה. בתוספתא עדיות מובא: "ולמה הוזכרו שם מקומם ושם אומנותם? והלא אין לך אומנות ירודה אלא גרדי, אין לך מקום ירוד משער האשפות! אלא מה אבות העולם (הלל ושמאי) לא עמדו על דבריהן במקום שמועה, על אחת כמה וכמה שלא יהא אדם עומד על דבריו

ונמצא מפריש מקבים ביצה (והדושי הרשב"א בסם רבנו תם; ועיין יתוספות יוס טוב" ויתפארתי ישראל, שמבואר סם טעם אחר). וחקמים אומרים: לא פדברי זה ולא פדברי זה – לא כדברי שמאי ולא כדברי הלל, אלא קב ומחצה חייבים בחלה – שדרשו: "ראשית ערוסותיכם" – כדי עיט מדבר, והוא עומר, שכתוב בו (שמות טז, לז): "והעומר עשירית האיפה הוא"; האיפה היא שמונה עשר קב, ונמצאת עיט מדבר החייבת בחלה שני קבים פחות חומש (1.8); כרם, כשבאו לירושלים הגדילו את המידות בששית, היינו שכל מידה מדברית נעשתה 5/6 של המידה הירושלמית, ומכאן – "עשירית האיפה" במידה הירושלמית היא קב ומחצה (שם נכפיל 1.8 פי 5/6 נקבל 1½); והוא שאמרו חכמים: קב ומחצה (ירושלמיים) חייבים בחלה, שזו היא עיסה של עומר, שחייבה התורה להפריש ממנה חלה. ומשהגדילו המדות – פעם שנייה בצפורי, שהגדילו שם המידה הירושלמית בששית, אָמְרו חכמים: הַמְשֵׁת רִבְעִים – קב ורבע צפוריים, שהם קב ומחצה ירושלמיים, חִיבִין – בחלה (קב ומחצה הם ששה לוגים, ונעשו בצפורי חמישה לוגים). רַבִּי יוֹסִי אָמַר: הַמְשָׁה, פְּטוּרִין – חמשת רבעים קב פטורים מחלה, הַמְשָׁה וְעוֹד, חִיבִין – כלומר אין עיסה חייבת בחלה אלא אם כן יש בה משהו יותר מחמשת רבעים קב (לפי המידה הצפורית). שלדעת רבי יוסי צריך להישאר בעיסה שיעור חמשת רבעים קב (חמישה לוגים) לאחר הפרשת החלה ממנה. והלכה כחקמים.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

שיעור מקוה לטבילה, ארבעים סאה מים שאובים (הסאה היא ששה קבים); ואם לאחר שנשלם שיעור זה, נפלו לתוכו מים שאובים, אינם פוסלים את המקוה. אבל אם נפלו לתוכו מים שאובים קודם שנשלם שיעורו, המקוה פסול. משנתנו דנה בשיעור המים השאובים, שפוסלים את המקוה החסר.

הלל אומר: מלא הין מים שאובין – הין הוא שנים עשר לוג, פוסלין את המקוה – אם נפלו לתוך מקוה חסר, כמו שבארנו לעיל. טעמו של הלל, שההין היא המידה הגדולה ביותר בלח הנוכרת בתורה, שנאמר (שמות ל, כד): "ושמן זית הין", לפיכך חשובה מידה זו של מים שאובים לפסול את המקוה. ומשער הלל במידה הגדולה,

ד וְלָמָּה מְזַכְּרִין אֶת דְּבָרֵי שְׁמַאי וְהֵלֵל לְבַטְלָהּ? לְלַמֵּד לְדוֹרוֹת הַבָּאִים, שְׁלֵא יִהְיֶה אָדָם עוֹמֵד עַל דְּבָרָיו, שֶׁהָיָה אֲבוֹת הָעוֹלָם לֹא עִמְדוּ עַל דְּבָרֵיהֶם.

ה וְלָמָּה מְזַכְּרִין דְּבָרֵי הַיְחִיד בֵּין הַמְרַבֵּין, הוֹאִיל וְאִין הִלְכָה אֶלָּא בְּדָבְרֵי הַמְרַבֵּין? שְׁאֵם יִרְאֶה בֵּית דִּין אֶת דְּבָרֵי הַיְחִיד וְיִסְמְךָ עָלָיו; שְׁאִין בֵּית דִּין יִכּוֹל לְבַטֵּל דְּבָרֵי בֵּית דִּין חֶבְרוֹ, עַד שִׁיְהִיֶּה גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻכְמָה וּבְמִנְיָן. הִיְהִי גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻכְמָה אֲבָל לֹא בְּמִנְיָן, בְּמִנְיָן אֲבָל לֹא בְּחֻכְמָה – אִינוּ יִכּוֹל לְבַטֵּל דְּבָרָיו, עַד שִׁיְהִיֶּה גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻכְמָה וּבְמִנְיָן.

ו אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אִם כֵּן לָמָּה מְזַכְּרִין דְּבָרֵי הַיְחִיד בֵּין הַמְרַבֵּין לְבַטְלָהּ? שְׁאֵם יֹאמֵר הָאָדָם: כִּף אֲנִי מְקַבֵּל – יֹאמַר לוֹ: כְּדָבְרֵי אִישׁ פְּלוֹנִי שְׁמַעְתָּ.

פירוש ברטנורא

ד שלא יהא אדם עומד על דבריו. שלא יהא סרבן לעמוד קיים בסברתו: אבות העולם. הלל ושמואי: **ה** ויסמוך עליו. כלומר שעשה כדברי היחיד והניח דעת הרבים: אין בית דין אחר שיעמוד אחריו ויכול לבטל דברי ב"ד הראשון שעשה כדברי היחיד, עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמנין. בחכמה, היינו שראש הישיבה של ב"ד האחרון יהיה גדול בחכמה מראש הישיבה של ראשון. ובמנין, שיהיו מנין **ו** למה מזכירין דברי היחיד בין המרובין. כדי לבטלן. יחיד שלא עשה שום ב"ד כדבריו והן דחויים ובטלן, למה מזכירין אותן כלל. ומשני, שאם יאמר אדם כך אני מקובל ויחמה כשרואה שאין עושין קבלתו, יאמרו לו כדברי איש פלוני שמעת ונדרתו דבריו:

משניות מבוארות – קהתי

(דברים ז, ט): "אל השופט אשר יהיה בימים ההם" – אינך חייב ללכת אלא אחר בית דין שבדורך... ושואל הרמב"ם: "והיאך יהיו האחרונים גדולים במנין מן הראשונים, הואיל וכל בית דין של שבעים ואחד הוא?" ומשיב: "זה מנין חכמי הדור שהסכימו וקיבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול ולא חלקו בו". ויש מפרשים: ובמנין – במנין שנים (הראב"ד). הִיְהִי גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻכְמָה אֲבָל לֹא בְּמִנְיָן, או שהיה גדול ממנו בְּמִנְיָן אֲבָל לֹא בְּחֻכְמָה, אִינוּ יִכּוֹל לְבַטֵּל דְּבָרָיו, עַד שִׁיְהִיֶּה גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻכְמָה וּבְמִנְיָן – משנתנו חוזרת על הדברים הללו, שלא נטעה לומר: גדול בחכמה או במנין, אלא הכוונה היא: גם בחכמה וגם במנין.

הראב"ד גורס במשנתנו: שאם יראה בית דין את דברי היחיד. יסמוך עליו. שכן הוא מפרש: שאם יהא נראה לבית דין אחרון שהלכה כדברי היחיד, יסמוך עליו. כלומר יקבע הלכה כמותו, כמו שמצאנו באמוראים האחרונים שהם קובעים הלכה כיהידים הראשונים בכמה מקומות, ואף על פי שהמרובים חולקים עליהם. ואילו לא מצאו דברי היחיד הראשון, לא היו אחרונים יכולים לדחות דברי הראשונים מדעת עצמם, לפי שאין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמנין (וכבר הבאנו לעיל שהראב"ד מפרש ובמנין במנין שנים), אלא מכיון שמצאו היחיד מן הראשונים שהיה חולק עמהם, היה להם כמה לתלות.

~ שבת קודש ~

באור משנה ו

משנתנו באה להשמיע תשובה אחרת על אותה השאלה שנשאלה במשנה הקודמת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אִם כֵּן – מאחר שיחיד ורבים הלכה כרבים, לָמָּה מְזַכְּרִין דְּבָרֵי הַיְחִיד בֵּין הַמְרַבֵּין לְבַטְלָהּ – ויש גורסים: לבטלן. כלומר שזוהי התשובה: לא כדי לסמוך על דברי היחיד אלא כדי לבטלם, שְׁאֵם יֹאמֵר הָאָדָם: כִּף אֲנִי מְקַבֵּל – מקובלני מרובתי שכן היא ההלכה, ולא כפי שפסק בית הדין, יֹאמַר לוֹ – אפשר יהא לומר לו: כְּדָבְרֵי אִישׁ פְּלוֹנִי שְׁמַעְתָּ – שהוא יחיד, אבל דבריו נדחו על ידי הרבים החולקים עליו, והלכה כמותם.

בארנו את המשנה לפי פירוש הראב"ד, שרבי יהודה שואל אותה השאלה שנשאלה במשנה הקודמת: למה מזכירין דברי היחיד בין המרובין? ותשובתו היא: כדי לבטלן. כפי שהבאנו בבאורנו לעיל. וכן מבואר בתוספות שאנן וב"מלאכת שלמה" בשם ר' יהוסף אשכנזי. ברם, יש מפרשים דברי רבי יהודה כפי הגירסה שלפנינו: אם כן למה מזכירין דברי היחיד בין המרובין לבטלה? – כלומר שרבי יהודה שואל על דברי המשנה

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שאף שמאי והלל קיבלו את דעותם של הגרדיים וחזרו בהם, – ויש לומדים מכאן, שגם בשתי ההלכות שבמשניות א רב ביטלו דעתם, – באה משנתנו לבאר, לשם מה מזכירים במשנה את דבריהם. **וְלָמָּה מְזַכְּרִין אֶת דְּבָרֵי שְׁמַאי וְהֵלֵל לְבַטְלָהּ** – מאחר שהחכמים דחו את דבריהם, והם עצמו חזרו בהם? **לְלַמֵּד לְדוֹרוֹת הַבָּאִים, שְׁלֵא יִהְיֶה אָדָם עוֹמֵד עַל דְּבָרָיו** – מתוך עקשנות ונצחנות שיקבלו את דעתו, שכן "חסרון גדול הוא בנפש האדם ומניעה גדולה מלבוא אל האמת" (תפארת ישראל), שְׁהָיָה אֲבוֹת הָעוֹלָם – שמאי והלל, **לֹא עִמְדוּ עַל דְּבָרֵיהֶם** – וביטלו דעתם בעדות הגרדיים (המאירי). ויש מפרשים, שלא עמדו החכמים על דברי שמאי והלל אלא ביטולם (הרמב"ם).

~ יום ששי ~

באור משנה ד

במקום שמועה. ברש"י (שבת טו, א) מובא: "לומר, שלא ימנע אדם עצמו מבית המדרש, שאין לך אומנות פחותה מגרדי, שאין מעמידים ממנו לא כהן גדול ולא מלך, ואין שער בירושלים פחות משער האשפות, והכריעו בעדותן כל חכמי ישראל".

באור משנה ה

אגב המשנה הקודמת, מוסיפה משנתנו לבאר בכלל, לשם מה מובאים במשנה דברי היחיד, בזמן שחולקים רבים עליו והלכה כמותם. **וְלָמָּה מְזַכְּרִין דְּבָרֵי הַיְחִיד בֵּין הַמְרַבֵּין** – החולקים עליו, הוֹאִיל וְאִין הִלְכָה אֶלָּא בְּדָבְרֵי הַמְרַבֵּין – מאחר שיחיד ורבים הלכה כרבים? **שְׁאֵם יִרְאֶה בֵּית דִּין אֶת דְּבָרֵי הַיְחִיד** – כלומר שאם יהיו נראים לבית דין דברי היחיד, וְיִסְמְךָ עָלָיו – כלומר שיעשה כדעת היחיד ויניח את דעת הרבים; **שְׁאִין** – ויש גורסים: ואין – **בֵּית דִּין** – אחר, שיעמוד אחריו, **יִכּוֹל לְבַטֵּל דְּבָרֵי בֵּית דִּין חֶבְרוֹ** – הקודם, שעשה כדברי היחיד, **עַד שִׁיְהִיֶּה גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻכְמָה** – שראש בית הדין האחרון יהיה גדול בחכמה מראש בית הדין הקודם, וּבְמִנְיָן – התלמידים, שיהיה מספר התלמידים של בית דין האחרון גדול משל בית דין הקודם. לפי הרמב"ם (הלכות מטרות ב, א-ב): אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו בתקנות וגזרות ומנהגות, אבל אם "דרשו באחת מן המידות כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך, ודנו דין, ועמד אחריהם בית דין אחר, ונראה לו טעם אחר לסתור את הדין, הרי זה סותר ודן לפי מה שנראה בעיניו, שנאמר

ז בית שמאי אומרים: רבע עצמות מן העצמים, בין משנים בין משלשה. ובית הלל אומרים: רבע עצמות מן הגויה, מרב הבנין או מרב המנין. שמאי אומר: אפלו מעצם אחד.

פירוש ברטנורא

ז רובע עצמות. רובע קב של עצמות המת מטמאים באוהל. ופחות (מרובע) אין מטמאין אלא במגע ובמשא אבל לא באהל. וסברי בית שמאי דרובע קב מטמאים ואפילו הן ממתים הרבה: ובית הלל אומרים רובע עצמות מן הגויה. כלומר, מגוף אחד של מת אחד, ולא ממתים הרבה. ואפילו של מת אחד אין מטמאין עד שיהיה כרובע הקב רוב בנין דהיינו רוב גודל הגוף, או רוב מנין עצמותיו של אדם, ויהיו קב"ה עצמות, שמנין עצמותיו של אדם רמ"ח: אפילו מעצם אחד. אם עצם אחד של מת ממלא רובע קב, מטמא באוהל. והלכה כבית הלל:

משניות מבוארות – קהתי

באהל נטמא. ברם, פחות מרובע הקב אינם מטמאים אלא במגע ובמשא. ובית הלל אומרים: רבע עצמות מן הגויה – אין רובע עצמות מטמאים, אלא אם כן הם מגוף אחד, אבל אם הם משני מתים אינם מטמאים, מרב הבנין או מרב המנין – רוב בנין הוא שתי שוקים וירך אחת, שכן כל הבנין הוא שתי השוקיים והירכיים והצלעות והשדרה; ורוב מנין הוא מאה ועשרים וחמישה עצמות, שכל מנין האברים שבגוף הוא מאתיים וארבעים ושמונה; וסוברים בית הלל, שרוב בנין הגוף או רוב מנין האברים, מטמאים טומאת אוהל, אף על פי שאין בהם רובע; ואילו רובע קב מטמא באהל, אף על פי שאין שם לא רוב בנין ולא רוב מנין, ובלבד שיהו בו עצמות יותר מאחד; וזהו שאמר: "מורב הבנין או מורב המנין", כלומר: מורב ולא כל רוב. ברם, עצם אחד, אף על פי שהוא גדול כל כך שיש בו רובע קב, אינו מטמא באוהל (המאירי). שמאי אומר: אפלו מעצם אחד – רובע הקב אפילו מעצם אחד מטמא באוהל. ויש גורסים: "בעצם אחד" או "עצם אחד", כלומר אפילו עצם אחד שיש בו רובע הקב מטמא טומאת אוהל (המאירי). והלכה כבית הלל.

הקודמת: אם כן – אם הטעם שמזכירים דברי היחיד בין המרובים הוא משום שאפשר שיפסוק בית דין כמותו יחיד, למה מזכירין דברי היחיד בין המרובים לבטלה – כלומר במקום שדברי היחיד דחויים ובטלים, דהיינו שלעולם לא יוכל בית דין לפסוק כדברי היחיד, כגון בדברים שפשוט איטורם בכל ישראל, שאפילו בית דין אחרון גדול בחכמה ובמנין מן הראשונים אינו יכול לעקרם ולהתירם (לשיטת הראב"ד; ולשיטת הרמב"ם – דווקא בדברים שגורו בית דין כדי לעשות טיג). למה איפוא באלו מזכירים דברי היחיד שהם לבטלה לגמרי? אלא הטעם הוא, שאם יאמר האדם: כך אני מקובל וכי' – כמו שבארנו במשנה (רמב"ם: "תפארת ישראל": עיין ברטנורא ו"תוספות יום טוב"; ועיין "מלאכת שלמה" בשם הרא"ש).

באור משנה ז

המשניות ז-יא עוסקות בהלכות שבהן שמאי חולק על בית שמאי, היינו על תלמידיו. משנתנו דנה ברובע הקב של עצמות מת, ששנינו (אהלות ב, א), שמטמאים באוהל. בית שמאי אומרים: רבע עצמות מן העצמים – מכל מיני עצמות של מתים, בין משנים בין משלשה – בין משני מתים ובין משלושה ויותר, מטמאים טומאת אוהל, שכל מה שנמצא אתם

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום ראשון עמ' ב

- 1 7 והבולל אותה בשמן, והפחתה – מפוררה, המולח אותה, המניף
- 2 8 אותה, המניש אותה למזבח, והמסדר את השולחן בלחם הפנים,
- 3 9 המטיב את הנרות – מנקה את הבזיכים של המנורה, והקומץ מן
- 4 10 המנחה, והמקבל המים בשחיתת הקרבנות, אם עשה אחד מאלו
- 5 11 בחוץ למקדש פטור מכתת משום שאינם גמר העבודה. ממשיכה
- 6 12 המשנה: ואין תיבין עליהן

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שישי עמ' א

- 1 9 בטהרה אלא טובלת בלילה ומותרת, אף עשירי לא בעי שימור –
- 2 10 כך גם הרואה ביום העשירי אינה שומרת את היום האחד עשר
- 3 11 בטהרה, אלא טובלת בלילה. ומחלוקת זו היא בדבר שיש בזדונו
- 4 12 כרת ובשגגתו חטאת, כיון שאם הלכה כרבי יוחנן שעל הרואה
- 5 13 בעשירי לשמור עוד יום, הבא עליה באותו לילה חייב כרת.
- 6 14 רב פפא ממשיך לבאר את הברייתא לשיטת רבי מאיר: משפטי, זה
- 7 15 הדין, דהיינו דין הנלמד מגזירה שוה וכמבואר לעיל,
- 1 ביום התשיעי, ורבי שמעון בן לקיש אמר שיום העשירי ביום האחד
- 2 עשר. ומבארת הגמרא את דבריהם, רבי יוחנן אמר עשירי פתשיעי,
- 3 מה תשיעי בעי שימור – כשם שהרואה דם ביום התשיעי עליה
- 4 לשמור את היום שלמחרת בטהרה ורק אחר כך מותרת לבעלה,
- 5 אף עשירי בעי שימור – כך גם הרואה ביום העשירי עליה לשמור
- 6 את יום האחד עשר בטהרה ורק אחר כך היא מותרת, וריש לקיש
- 7 אמר עשירי פאחד עשר, מה אחד עשר לא בעי שימור – כשם
- 8 שהרואה דם ביום האחד עשר אינה שומרת את יום השנים עשר

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

דף נה עמוד א. שמועה נוספת בענין מינוי פרנס על הציבור: **אָמַר רַבִּי יִצְחָק אֵין מַעְמִידִין פְּרָנָם עַל הַצְּבוּר אֱלָא אִם בֵּן נְמֻלְכִים תְּחִילָה בְּצַבּוּר**, האם הוא הגון [רצוי ומקובל] לפניהם, **שְׁנַיִמָּר** (שם לה ל) 'יאמר משה אל בני ישראל, **רְאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל**, וכוונת הפסוק היא, **שֶׁאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה, מִשָּׁה, הָאִם הָגוֹן עֲלֶיךָ בְּצַלְאֵל** שיתמנה למלאכת המשכן, **אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְקַדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, אִם לְפָנֶיךָ הוּא הָגוֹן, לְפָנַי לֹא כָּל שֶׁבֶן** שהוא הגון. **אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה, אַף עַל פִּי כֵן לָךְ אָמַר לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְשָׂאֵל אוֹתָם הָאִם בְּצַלְאֵל הָגוֹן גַּם עֲלֵיהֶם. תֵּלֵךְ מֹשֶׁה וְאָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, הָאִם הָגוֹן עֲלֵיכֶם בְּצַלְאֵל, אָמְרוּ לוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשָּׁה, אִם לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלְפָנֶיךָ הוּא הָגוֹן, לְפָנֵינוּ לֹא כָּל שֶׁבֶן** שהוא הגון.

שמועה נוספת אודות בצלאל: **אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, בְּצַלְאֵל עַל שֵׁם חֲכָמָתוֹ נִקְרָא בְּשֵׁם זֶה, שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה, לָךְ אָמַר לוֹ לְבְּצַלְאֵל עֲשֵׂה לִי מִשְׁכָּן אַרְוֹן וְכִלִּים**, כגון שלחן ומנורה, **תֵּלֵךְ מִשָּׁה וְהִפֵּךְ אֶת הַסֵּדֶר, וְאָמַר לוֹ לְבְּצַלְאֵל עֲשֵׂה אַרְוֹן וְכִלִּים וּמִשְׁכָּן. אָמַר לוֹ בְּצַלְאֵל, מִשָּׁה רַבִּינוּ, מִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם אָדָם בּוֹנֵה בֵּית תְּחִילָה, וְאַחַר כֵּן מְכַנְּסִים לְתוֹכּוֹ כִּלִּים, וְאֵילוֹ אֶתָּה אָמַר עֲשֵׂה לִי אַרְוֹן וְכִלִּים תְּחִילָה, וְאַחַר כֵּן מִשְׁכָּן, אִם כֵּךְ אַעֲשֶׂה, כִּלִּים שֶׁאֵינִי עוֹשֶׂה לְהִיכֵן אֲכַנְּסֶם, שְׁמָא כֵּךְ אָמַר לָךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עֲשֵׂה מִשְׁכָּן תְּחִילָה, וְאַחַר כֵּן אַרְוֹן וְכִלִּים. אָמַר לוֹ מִשָּׁה, אִכֵּן כֵּךְ אָמַר לִי, שְׁמָא בְּצַל אֵל תִּיִּתְּ וְיִדְעֶתָ שֶׁכֵּךְ אָמַר לִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְלִכֵּן נִקְרָא 'בְּצַלְאֵל', שְׁחַכְמָתוֹ הִיא כִּאֵילוֹ הִיא בְּצַל אֵל.**

שמועה נוספת אודות בצלאל: **אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב, יוֹדֵעַ הָיָה בְּצַלְאֵל לְצַרְפָּה אוֹתֵיזוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בְּהַן שָׁמַיִם וְאָרֶץ עַל יְדֵי צִירּוּפָם, שֶׁעַל בְּצַלְאֵל בְּתִיב הַכָּא (שם לה לא) 'וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֲכָמָה (ו) בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה, וְעַל בְּרִיאַת שָׁמַיִם וְאָרֶץ בְּתִיב הַתָּם (משלי ג יט), 'ה' בְּחֲכָמָה יִסַּד אָרֶץ בּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה, וּבְתִיב (שם ג כ) עוֹד עַל בְּרִיאַת הָעוֹלָם, 'בְּדַעַתוֹ תְּחִלּוֹת נִבְקָעוּ, הָרִי שְׁבִרִיאַת שָׁמַיִם וְאָרֶץ הִיִּתָּה בְּחֲכָמָה תַּבּוּנָה וְדַעַת, וְאֵלוֹ הֵן הַמַּעֲלוֹת שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן לְבְּצַלְאֵל, וּמִכֵּךְ יֵשׁ לְלִמּוּד שִׁידַע בְּצַלְאֵל לְצַרְפָּה אֵת הָאוֹתֵיזוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בְּהַן שָׁמַיִם וְאָרֶץ.**

שמועה בענין נתינת חכמה מאת הקדוש ברוך הוא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן חֲכָמָה אֱלָא לְמִי שֵׁישׁ בּוֹ כְּכַר חֲכָמָה, שְׁנַיִמָּר (דניאל ב כא) 'יְהִי חֲכָמָתָא לְחַכְמִין, וּמִנְדַּעָא לְיָדַעֵי בִּינָה' – הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן חֲכָמָה לְאוֹתָם שֶׁהֵם כְּכַר חַכְמִים, וְדַעָה לְאוֹתָם שֵׁישׁ לָהֶם כְּכַר בִּינָה.**

שָׁמַע רַב תַּחְלִיפָא בַּר מַעְרְבָא [בן ארץ ישראל] שמועה זו, **וְאָמְרָה קַמִּיה [לפני] דְּרַבִּי אַבְהוֹ. אָמַר לִיה רַבִּי אַבְהוֹ, אֵתוֹן מִתְּנִיתוֹ לָהּ – אַתָּם [בני ארץ ישראל], לומדים ענין זה מהפסוק 'יהי חכמתא לחכמין' וכאמור, אַבְל אֲנִן מִהָכָא מִתְּנִינֵן לָהּ – אֲנִן [בני בבל], לומדים ענין זה מִדְּבַתִּיב (שמות לא ו) במלאכת המשכן, 'וּבְלִבְּ כָּל חָכֵם לֵב נָתַתִּי חֲכָמָה', הָרִי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן חֲכָמָה רַק לְמִי שֶׁהִיָּה חָכֵם קוֹדֵם לָכֵן.**

55 ואינה דומה לאשת ישראל כלל, ואין לומר שמתוך שיבוא עליה
 56 יבוא אף על אשת איש ישראלית. ואידך - ורב דימי, הסובר שגורו
 57 משום אשת איש, טעמו דנשיהו ונדאי לא מיפקרי - שאין גוים
 58 נותנים לנשיהם לנהוג בהפקרות והרי הן מיוחדות לבעליהן
 59 ודומות לאשת איש שבישראל.
 60 הגמרא מביאה הלכות מדיני הקנאים הפוגעים בבעל ארמית:
 61 אַמְר רב הֲסָדָא, הַבָּא לִישְׁפָּךְ - לשאלו בבית דין, הנה פלוני בועל
 62 גויה, האלך ואהרגנו, אין מורין לו שיהרגנו, שלא נאמרה הלכה זו
 63 אלא למקנא מעצמו ואינו נמלך. איתמר נמי אַמְר רבא בר בר חנה
 64 אַמְר רבי יוחנן, הַבָּא לִישְׁפָּךְ אין מורין לו, ולא עוד אלא שאם פירש
 65 זמרי מהאשה והרגו פנחס, נהרג עליו כרוצח, משום שלא נאמרה
 66 הלכה זו אלא בשעת המעשה. ועוד, שאם נהפך זמרי והרגו לפנחס
 67 אף שלא פירש מהאשה, אין נהרג עליו כרוצח. שהרי פנחס וידף
 68 הוא, מפני שאין עליו חיוב להרוג את זמרי אלא רשות בלבד,
 69 ומותר לזמרי להציל את עצמו בהפשוט על הרודף.
 70 הגמרא מאריכה בתיאור המעשה של זמרי ופנחס: אחרי שחטאו
 71 ישראל בשיטים בבנות מואב ונצמדו לבעל פעור, נאמר למשה
 72 להרוג את החוטאים. כתוב בהמשך (שם כה ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל
 73 שׁוֹפְטֵי יִשְׂרָאֵל וגו' הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור. כיון
 74 ששמעו החוטאים שיעשו בהם כך, הלך שכמו של שמעון אצל זמרי
 75 בן קלוא, והוא שלומיאל בן צורישדי נשיא שבטם, אמרו לו, הן
 76 דנין אותנו בדיני נפשות, ואתה ישב ושותק. מה עשה, עמד ויקבץ
 77 עֲשָׂרִים וַאֲרֵבֶּעָה אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל מבני שבטו, והלך אצל כזבי בת צור
 78 מלך מדין, אמר לה, השמיעי לי לתשמיש, אמרה לו, בת מלך אני
 79 וכן צוה לי אבי, לא תשמעני אלא לנדול שבהם, כלומר למשה. אמר
 80 לה זמרי, אף הוא יזמרין נשיא שבט הוא, ולא עוד אלא שהוא גדול
 81 מןנו וממשהו, שהוא שני לכהן, שזמרי משבט שמעון והוא הבן
 82 השני של יעקב, והוא - משה שבא משבט לוי שלישי לכהן.
 83 הסכימה לו. תפשה בכלזריותה והביאה אצל משה, אמר לו למשה,
 84 בן עמרים, זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה, בת יתרו שבת
 85 היא מדינית מי התיירה לה. הכניסה לתוך אהל ובא עליה. ותעלמה
 86 מןנו - ממשה הלכה שנאמרה לו בסיני שהבעל ארמית קנאים
 87 פוגעים בו, ועו פולם בכביה לפי שנתרפו ידי משה וידי צדיקים
 88 שעמו באותה שעה, ותינו דבתיב (במדבר כה ה) והמה בוכים פתח
 89 אהל מועד.
 90 וכתוב (שם כה ה) וַיֵּרָא פִּנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיִּקָּם מֵתוֹךְ
 91 הַעֲדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ, מה ראה, אמר רב, ראה מעשה ונופר הלכה,
 92 אמר לו פנחס למשה, אחי אבי אבא, לא כף לימדתני בדרתך מחר
 93 סיני, הבעל ארמית קנאין פוגעין בו. אמר לו, קרינא דאינדיקא איהו
 94 ליהוי פרוניקא - המקריא את אגרתו של מלך, הוא יהיה השליח
 95 לקיים את הכתוב בה, כלומר כיון שאתה נזכרת מההלכה, לך
 96 ראוי לקיימה.
 97 פירושים נוספים ליצרא פנחס: ושמואל אמר, ראה (זכרון) מה
 98 שכתוב (משלי כא ל) 'אין חכמה ואין תבונה ואין עצה נד ה', כל
 99 מקום שיש חילול השם אין חולקין בביד לרב, לפיכך הלך פנחס
 100 והרג את זמרי, ואף שהיא כהוראת הלכה בפני משה רבו, לא
 101 המתין פנחס ליטול, כדי שלא יראו הרואים וילמדו להתיר גויה.
 102 רבי יצחק אמר בשם רבי אלעזר, ראה שבא מלך ארץ והשחית פעם,
 103 והזדרו להרוג את זמרי כדי שתיעצר המגפה.
 104 הגמרא ממשיכה לדרוש: ויצרא פניחס בן אלעזר בן אהרן הכהן
 105 ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו, הרי שעד עכשיו לא היה בידו,
 106 מיכן שאין נכנסין בכלל זיין לבית המדרש, ממשיכה הגמרא: שלף
 107 שנתה - הברול שבראש העץ של רומח והניחה באונקלו -
 108 בבלבושו, והיה

1 אם לא פגעו בו קנאין, מהו אינשייה רב לנמריה - שכח רב מה
 2 שלמד מרבו בדבר זה. אקריהו לרב פנחס בתלמייה - הקריאו לרב
 3 כהנא בחלום (מלאכי ב א) 'בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל
 4 ובירושלים כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר', אתא
 5 - בא לפני רב ואמר ליה, הכי אקריון - כך הקריאו לי. אדכריה רב
 6 לנמריה - נזכר רב את משנתו, 'בגדה יהודה', זו עבודת בוכבים, וכן
 7 הוא אומר (ירמיהו ג ב) 'אכן בגדה אשה מרעה [בן] נדרתם בי בית
 8 ישראל נאים ה', הרי שעבודת אכסה מכונה בשם 'בגידה'.
 9 'ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים' זה משכב זכור, וכן הוא אומר
 10 במקום אחר וקורא למשכב זכור 'תועבה', ואת זכר לא תשכב
 11 משכבי אשה תועבה היא' (ויקרא יח כג). 'כי חלל יהודה קדש ה' זו
 12 זונה, [וכן הוא אומר (ירמיהו כג) 'לא (יהיה קדש) ותהיה קדשה מפנות
 13 ישראל',] אשאה פנויה המופקרת לזנות נקראת 'קדשה' לפי
 14 שמחללת את קדושתה. 'ובעל בת אל נכר' זה הפא על הפותית
 15 [וגייה]. וכתוב בתריה - וכתוב אחרינו (מלאכי ב ב) מהו עונשו של בא
 16 על הגויה. 'בית ה' לאיש אשר יעשה ער ועונה (מלאכי) [מאהלי]
 17 יעקב ומגיש מנחה לח' צבאות, שאם תלמדו חכם הוא, לא יהיה לו
 18 ער בפקמים - בן הריף להבין ולהורות, ועונה בתלמידים - בן
 19 שמישים כהלכה לתלמידים, ואם פהן הוא, לא יהיה לו בן מגיש
 20 מנחה לח' צבאות. ועונשו זה, שלא יהיו לו בני טובים, בא בנוסף
 21 לכך שהוא עצמו בכרת.
 22 דורשת הגמרא: אמר רבי חיאי בר אבויה, כל הפא על הפותית
 23 כאילו מתחנן בעבודת בוכבים - כאילו נעשה חתנו של אל אחר,
 24 דבתיב (מלאכי ב א) 'ובעל בת אל נכר, ויש להבין ובי בת יש לו לאל
 25 נכר. אלא זה הפא על הפותית שנקראת 'בת אל נכר', והבא עליה
 26 נעשה חתן ליאביה.
 27 דרשה נוספת של רבי חיאי בן אבויה: אמר רבי חיאי בר אבויה,
 28 כתוב על גלגלתו של יהויקים, ואת ועוד אחרת, כלומר נקמה זאת
 29 נעשתה בו שמת ולא בא לקבורה, ועוד נקמה אחרת תיעשה בו.
 30 מספרת הגמרא: זקנו [יסבו] דרבי פרידא, והוא רבי חיאי בר
 31 אבויה, אשבה ההוא גולגלתא דתות פרידא - מצא אותה גולגולת
 32 שהיתה מושלכת בשערי ירושלים, והוה כתוב עליוה - והיה כתוב
 33 עליה, ואת ועוד אחרת. קברה, והדר כנוג - ובצבצה ויצאה
 34 מקבורתה, קברה שוב והדר נבוג. אמר, האי גולגלתא של יהויקים,
 35 דבתיב ביה (ירמיהו כ ט) 'קבורת המוד יקבר סהוב ותשלף מהלחא
 36 לשערי ירושלים'. אמר לעצמו, מלכא הוא ולא אורח ארעא לבוין
 37 - הרי מלך הוא, ואין זו דרך ארץ שאניח את עצמותיו בבזיון,
 38 שקלה כרבה כשיורי ואותריה בסיפא - טל את הגולגולת, כרכה
 39 בבגדי משי והניחה בארגו בביתו. לאחר זמן אתא דביתהו הותיה
 40 - באה אשתו ראתה גולגולת בארגו ותמהה. נפקת אמרה להו
 41 לשיבתהא - יצאה וסיפרה לשכנותיה, אמרי לה האי דאיתתא
 42 קמייתא היא דלא קא מנשי לה - אמרו לה, זו גולגלתה של אשתו
 43 הראשונה, שאינה נשכחת מלבן. שנתתא לתנוא וקלתה - הסיקה
 44 תנור ושרפה את הגולגולת. כי אתא - כשבא רבי חיאי בר אבויה
 45 וראה זאת, אמר, היינו דבתיב עליוה - זהו שהיה כתוב על
 46 הגולגולת ואת ועוד אחרת, שהנקמה האחרת שתידיה היתה
 47 לבוא עליה, היא שתישרף באש.
 48 איסורים נוספים שיש בבא על הגויה: כי אתא - כשבא רב דימי
 49 מארץ ישראל לבלל, אמר, פית דינו של השמונאי נורי, הפא על
 50 הפותית חייב עליה מלקות משום נשוא - נדה, שפחה, גויה, אשת
 51 איש, ולוקה מכות מדות ארבע פעמים. כי אתא רבין אמר, לא
 52 משום נשוא גזרו אלא משום נשוא, כלומר נדה, שפחה, זונה, זונה,
 53 שאם הוא כהן לוקח גם משום זונה מהרבין, אבל משום אישות לית
 54 להו ולא גזרו, שאשת גוי מופקרת היא ואינה מיוחדת לבעלה

1 לא פגעו בו קנאין מהו. מה עונש דבר: אנשייה רב לנשרפה. שכת מה שגמר
 2 מרבו דבר זה ולא ידע להשיבו: וכן הוא אומר ואת זכר וגו'. סיפיה דקרא תועבה
 3 היא: זונה. מופקרת ואפי' ישראלית: קדש. מפקיר קדושתו והולך לרדוף זונת
 4 קדשה מחללת קדושתה וכן קדש מחלל קדושתו: כתוב על גלגלתו של יהויקים.
 5 משום ר' חייא בר אבויה נקט לה: זאת ועוד

6 אחרת. נקמה נעשית בה כבר ועוד אחרת
 7 תעשה בה: וקינו דר' פרידא. הוא ר' חייא
 8 בר אבויה חכי אמר: בחלק: נבוג. בעבצה
 9 ויצאה מקבורתה: קבורת חמור. מושלך
 10 ברחובות: כסיפא. ארגו: לשיבתהא.
 11 לשכנותיה: דלא קא מנשי לה. אינה נשבתת
 12 מלב: שגרתה לתנורא. הסיקה את התנור:
 13 חייב עליה. כלומר נענש בה משום כל אלה:
 14 גדה. אפי' שדם גויה כדם בהמה מכל מקום
 15 מיאוס וחלול לקדושת השם הוא: שפתה.
 16 שהיא כשפחה אצל שכנסת ישראל גבירה
 17 נקראת: גויה. לא תתחנן בה כי יסיר וגו' כל
 18 שלא יתא דעל במשמע ומיהו לא דלא
 19 תתחנן ליכא דאורייתא דדרך חתנות משמע
 20 ובית דינו של חשמונאי גורו דלפרוש מינה
 21 משום כל הני: א"א. ולאו ממש דקדושתין
 22 להו ומיהו לא"א דמאי וחייב לפרוש הימנה
 23 שלא יתא דעל באשת איש: אבל אישות אין
 24 להם. שסתם גויה מופקרת ואינה מיוחדת
 25 לבעלה ולא דמאי לא"א: אמר רב חסדא.
 26 קנאי הבא לימלך בבית דין ובשעת מעשה
 27 אם יפגע בו אין מורים לו שלא נאמרה אלא
 28 למקנא מעצמו ואינו נמלק: ולא עוד אלא
 29 שאם פירש זמרי. מן האשה והרגו פחס
 30 אחר כן נהרג עליו שלא נאמרה הלכה דא
 31 אלא בשעת מעשה: זמרי. הוא שלומואל:
 32 נשיא שכפו. שמעון כדלקמן: שמעון. שני
 33 לבטן לוי שלישי לבטן: בת יתרו מי התירה
 34 לך. כשם קודם מתן תורה נשא וכנסתה
 35 תורה כולן בני נח היו ונכנסו לכלל מצות
 36 והיא עמהם וגרים רבים של ערב רב:
 37 ונתעלמה פמנו הלכה. שנאמר לו כסיני
 38 הבעול גויה וכו': אחי אבי אבא. היינו משה
 39 שהיה אחי אבי אבוי אהרן: פרונוקא. שיהי:
 40 שמואל אמר מאי וירא ראה שאין חכמה.
 41 כלומר נזכר פסוק אין חכמה ואין תבונה נגד
 42 ה' שכל מקום שיש חילול השם אין חולקין
 43 כבוד לרב לפיכך הורה פנחס הלכה בפני
 44 רבו ולא המתין לטול רשות ממשה שלא
 45 יראו הוראים ללמדו להתיר את גויה: ויקם
 46 ויקח. מכלל דעד השתא לאו בידו היה:
 47 העדה. סנהדרין שהיו יושבים ודינן כדכתיב
 48 קח את כל ראש ואמרי' בפ"ד (לעיל לה).
 49 חלק להם בתי דינן לדונם דיני נפשות על
 50 עון פעור: שלף שנגה. שלף הברזל שבראש
 51 העץ של רומה: אונקלי. מלבוש: נשען

לא פגעו בו קנאין, מהו. אפי' שיהיה רב לנשרפה, שכת מה שגמר
 מקרבו דבר זה ולא ידע להשיבו: וכן הוא אומר ואת זכר וגו'. סיפיה דקרא תועבה
 היא: זונה. מופקרת ואפי' ישראלית: קדש. מפקיר קדושתו והולך לרדוף זונת
 קדשה מחללת קדושתה וכן קדש מחלל קדושתו: כתוב על גלגלתו של יהויקים.
 משום ר' חייא בר אבויה נקט לה: זאת ועוד
 אחרת. נקמה נעשית בה כבר ועוד אחרת
 תעשה בה: וקינו דר' פרידא. הוא ר' חייא
 בר אבויה חכי אמר: בחלק: נבוג. בעבצה
 ויצאה מקבורתה: קבורת חמור. מושלך
 ברחובות: כסיפא. ארגו: לשיבתהא.
 לשכנותיה: דלא קא מנשי לה. אינה נשבתת
 מלב: שגרתה לתנורא. הסיקה את התנור:
 חייב עליה. כלומר נענש בה משום כל אלה:
 גדה. אפי' שדם גויה כדם בהמה מכל מקום
 מיאוס וחלול לקדושת השם הוא: שפתה.
 שהיא כשפחה אצל שכנסת ישראל גבירה
 נקראת: גויה. לא תתחנן בה כי יסיר וגו' כל
 שלא יתא דעל במשמע ומיהו לא דלא
 תתחנן ליכא דאורייתא דדרך חתנות משמע
 ובית דינו של חשמונאי גורו דלפרוש מינה
 משום כל הני: א"א. ולאו ממש דקדושתין
 להו ומיהו לא"א דמאי וחייב לפרוש הימנה
 שלא יתא דעל באשת איש: אבל אישות אין
 להם. שסתם גויה מופקרת ואינה מיוחדת
 לבעלה ולא דמאי לא"א: אמר רב חסדא.
 קנאי הבא לימלך בבית דין ובשעת מעשה
 אם יפגע בו אין מורים לו שלא נאמרה אלא
 למקנא מעצמו ואינו נמלק: ולא עוד אלא
 שאם פירש זמרי. מן האשה והרגו פחס
 אחר כן נהרג עליו שלא נאמרה הלכה דא
 אלא בשעת מעשה: זמרי. הוא שלומואל:
 נשיא שכפו. שמעון כדלקמן: שמעון. שני
 לבטן לוי שלישי לבטן: בת יתרו מי התירה
 לך. כשם קודם מתן תורה נשא וכנסתה
 תורה כולן בני נח היו ונכנסו לכלל מצות
 והיא עמהם וגרים רבים של ערב רב:
 ונתעלמה פמנו הלכה. שנאמר לו כסיני
 הבעול גויה וכו': אחי אבי אבא. היינו משה
 שהיה אחי אבי אבוי אהרן: פרונוקא. שיהי:
 שמואל אמר מאי וירא ראה שאין חכמה.
 כלומר נזכר פסוק אין חכמה ואין תבונה נגד
 ה' שכל מקום שיש חילול השם אין חולקין
 כבוד לרב לפיכך הורה פנחס הלכה בפני
 רבו ולא המתין לטול רשות ממשה שלא
 יראו הוראים ללמדו להתיר את גויה: ויקם
 ויקח. מכלל דעד השתא לאו בידו היה:
 העדה. סנהדרין שהיו יושבים ודינן כדכתיב
 קח את כל ראש ואמרי' בפ"ד (לעיל לה).
 חלק להם בתי דינן לדונם דיני נפשות על
 עון פעור: שלף שנגה. שלף הברזל שבראש
 העץ של רומה: אונקלי. מלבוש: נשען

זונה אם הוא כהן: ואידך
 ה"ר משה מפונטוריא מהא דאמר פרק הבא על יבמתו (יבמות סא. ושם) אף
 זונה אלא גזירת ומשחררת וכ"ש גויה ו"ל דכיון דכתיב זונה לא יקח לא מחייבי משום
 זונה אלא אם כן יש בה ליקוחין כגון גזירת דרפסי קדושי אבל גויה לא ועוד משמע
 קרא דאידי בההיא דשריא לישראל ואסירה
 לכהן לאפקי גויה אסורה לתרויהו ומיהו
 קשה דבפרק כל האסורין (תמורה כט. ושם)
 קאמר רבא בכהן הבא על גויה לוקה עליה
 משום זונה מדאורייתא ודווקא הוא לאוקמי
 שבעתא דהכא כאבי ועוד קשה דבפ' עשרה
 יוחסי (קדושין דף עח.) פליגי רב יודה ורבי
 יסי ור"ש בגזירת לכהן ואפי' רבי שמעון לא
 שרי אלא בנתגירה פחותה מבת שלש שזורעו
 בתוליה בישראל אבל גויה לא ונראה לפרש
 דהך שבעתא במשומרת שלא נבעלה ואפילו
 אינה משומרת לא לקי מדאורייתא מספיא
 אבל ודאי בעולה לוקה מדאורייתא כרבא
 בתמורה והתיא דקדושין אפי' דמדאורייתא
 אסורה לא משום זונה מיתסרה אלא גזירת
 הכתוב וכן משמע בירושלמי פרק בתרא
 דקדושין דא"ר יעקב בר ארי בשם רבי הושע
 כן לוי מעשה במשפחה בדרום שהיו קורין עליה
 ערערו ושלה רבי את ר' רומנסו בלוקה ומנא
 שנתגירה וקצתה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד
 והכשירה רבי לכהונה רב הושעיא אמר כרבי
 שמעון הכשירה א"ר ועירא דברי הכל הוא
 דא"ר ועירא בשם רב אדא בר אחוה ר' יוחנן מסו
 בה בשם רב ר' אבוי בשם ר' יוחנן ולד בוגרת
 כשר שהיא בלא תעשה ובא מבח עשה ותא
 אשה בבתוליה יקח ולא בוגרת כל לא תעשה
 הבא מבח עשה עשה הוא ודכותיה כי אם
 בתולה מעמיז ולא גזירת כל לא תעשה הבא
 מכלל עשה עשה משום מהתם בהדיא דליכא
 מלקות והזכירו כחמיו לגזור כדי לחייבו
 מלקות ומיהו סוגיא דידן משמע דעבדא
 דירושל' משום זונה דמייתי לה בפ' הבא על
 יבמתו ובעי למפשט מינה דהלכה כר"ש ודח
 שאני התם הואיל ואינסב אינסב דהא רב ורבי
 יוחנן דאמרי בוגרת ומוכת עץ לא ישא ואם
 נשא נשוי ומסיק בשלמא התם סופה להיות
 בעולה תחתיו הכא סופה להיות זונה תחתיו
 וצ"ל זונה לאו דווקא:
 הוצרך

1 **היוצק** והבולל. הא דלא חשיב מולק משום דפטור מולק נפקא לן בפרק השוחט
 2 והמעלה (דבחים דף קו. ושם) מדכתב אשר ישחט על השוחט הוא חייב ולא
 3 על המולק אבל כל הני דהכא נפקא לן ב' בתרא דובחים (דף קטו. ושם) מדכתב אשר
 4 יעלה בזה העלאת שהיא גמר עבודה וכו' והולכה לא חשיב משום דאפשר לבטלה

5 לשחוט בזה המזבח ולזרוק ומיהו קשיא ליתני
 6 נותן שמן ופתילה במנורה שיש אחריה הדלקה
 7 ופס"י בהו ז' דף ב' ב' דינמא ר' כד. ושם) מחאי
 8 טעמא דיש אחריה עבודה ומדולקה גופה לא
 9 קשה דלאו עבודה היא כדאמר התם: **המולח**
 10 והמניף והגויס. לא דק דתנפה והגשה קודמת
 11 למליחה כדתניא הניף והגיש קמץ ומלח
 12 והקטיר ועוד אמרין בהקמץ רבה וכו' ס"ד שר
 13 קרב אצל המזבח גבי לא מלח היינו משום
 14 שדיחה המליחה אחר התנופה והגשה:
 15 ולא

9 **המושקף**. ואחד, שבא מלאך והשחית בעם. בא והכמין לפני המקום, אמר לפניו, רבונו של
 10 עולם, על אלו ופלו עשירים וארבעה אלף מישאראל, שנאמר ויהיו המתים במנופה ארבעה
 11 ועשרים אלף. והיינו דכתיב ויעמד פנחס ויפלל, אמר רבי אלעזר, ויהיפול' לא נאמר, אלא
 12 ויפול', מלמד בכיכול שעשה פלילות עם קונו. בקשו מלאכי השרת לדחפו, אמר להן, הניחו
 13 לו, קנאי בן קנאי הוא. משיב חימה בן משיב חימה הוא. התחילו שבטים מבין אותו, ראייתם
 14 בן פוטי זה, שפיטם אבי אמו, עגלים לעבודת פוכבים, והרג נשיא שבט מישאראל. בא הכתוב
 15 ויחכו פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, הקדם לו שלום,
 16 שנאמר וכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום. וראויה פפרה זו, שתתא מפרת והולכת
 17 לעולם. אמר רב נחמן, אמר רב, מאי דכתיב וזויר מתניום או תיש ומלאך אלקום עמו. ארבע
 18 מאות ועשרים וארבע בעלות בעל אותו רשע אותו היום, והמתין לו פנחס עד שתשש כחו,
 19 והוא אינו יודע, שמלאך אלקום עמו. במתניתא תנא, ששים, עד שנעשה פביצה המוורת,
 20 והיא היתה פערונה מליאה מים. אמר רב פהנא, ומושבה בית סאה. תני רב יוסף, קבר שלה
 21 אמה. אמר רב ששת, לא קובי שמה, אלא שוילנאי בת צור שמה, ולמה נקרא שמה קובי,
 22 שפובה באביה. דבר אחר, קובי, שאמרה לאביה, כוס בי עם זה. והיינו דאמרי אינשי, בין
 23 קני לאורנבי, שוילנאי מאי בעיא. בהדי קלפי דקני, שוילנאי מאי בעיא, נפתה לאמה. אמר
 24 רבי יוחנן, המישה שמות יש לו. ומרי, וכן סלוא, ושאול, וכן הפנענית, ושלומיאל בן צורי
 25 שדי. ומרי, על שנעשה כביצה המוורת. בן סלוא, על שהסליא עונות של מושפחתו. שאול,
 26 על שהשאייל עצמו לדבר עבירה. בן הפנענית, על שעשה מעשה פנען. ומה שמו, שלומיאל
 27 בן צורי שדי שמו: כהן ששימש בטומאה: בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת, כהן
 28 ששימש בטומאה, חייב מיתה בידי שמים או אין חייב מיתה בידי שמים. אמר ליה, תניתיה,
 29 כהן ששימש בטומאה, אין אחיו הפננים מביאין אותו לבית דין, אלא פירחי בהונה מוציאין
 30 אותו חזן לעזרה, ופוצעין את מוחו בגזירין. ואי סלקא דעתך, מתייב בידי שמים, לישבקה
 31 דליקטול בידי שמים. אלא מאי, אינו חייב, מי אפיא מידי דרמקנא פפריה, ואנן ניקום
 32 וניקטול ליה. ולא, והתנן, מי שלקה ונשנה, בית דין מכניסין אותו לפיפה. רמקנא פפריה,
 33 ואנן קמלין ליה. האמר רבי ירמיה אמר ריש לקיש, במלקות של פריחות עסקינו, דגברא
 34 בר קטלא הוא. והא, וגוב את הקסות. האמר רב יהודה, בכלי שרת עסקינו, ורמיוא לא
 35 יבואו לראות כבלע את הקדש וכו'. והא, המקלל [בקוסם]. הא תני רב יוסף, יפה קוסם
 36 את קוסמו, דמיתו פמברך את השם. והא, פועל ארמית. הא אקרייה לרב פהנא בחלמיה,
 37 ואדבריה רב לגמריה. איתביה, היוצק והבולל והתופת, המולח, המניף, המניש, והמסדר
 38 את השולחן, המטיב את הנרות, והקומץ, והמקבל דמים בחוץ, פטור. ואין חייבין עליהן
 לא

משום זנות הלכה שם: נפתה לאמה. הנאיפה אמה כלומר הוציאה שם גפיתיה על אמה שכיון שזינתה קורין אותה בת זונה: הפליא. גרם שיוכר ויספרו לשון לא
 55 תסולה (איוב כח) המסולאים בפו (איכה ד) שדיו מעריכין עצמן בפו וזת וזת ואת משפחתו סלו בניאופים ליא גרם לחפש ולדקדק אחר עונם לשון מסולסל בשערו (נזיר
 57 דף ג.) מעשה כנען. זמה כדאמרין בערבי פסחים (דף קנ"ג) ה' דברים צוה כנען את בניו ואחזה את הזמה: הא אקרייה לרב כהנא בחלמיה. יכרת וגו' אלמא בר מיר
 58 הוא: היוצק. שמן על מנחה: והבולל. בשמן: והתופת. פתים לאחר אפיית כגון מנחת מנחת ומרחשת ומאפה תנור שזן באות אפויז: והמניפה והמנישה. בקרן מערבית
 59 דרומית כנגד חדרה של קרן כדאמר' בסוטה ב' ב' (ד' יב) והמסדר שלחן (ולחם) הפנים: בחוץ. אם עשה אחת מאלו בחוץ: פטור. דלא חייב כרת אלא שוחט דכתיב
 60 (ויקרא יז) אשר ישחט וגו' ומעלה דכתיב (שם) אשר יעלה עולה וזרק דארכי מרם שרף ב'ד' (דף לד): וכל הני דיש אחריה עבודה אמעיש ב' בתרא דובחים (דף קטו)
 61 מה העלאת מיוחדת שהוא גמר עבודה אף כל שהוא גמר עבודה:

56 הָתָּה מְלֵאָה שָׁכְבָת זָרַע בְּצִוְיָהּ מִלְּאִיָּה מַיִם. אָמַר רַב כְּהָנָא,
57 וּמִוִּשְׁבָּה - מְקוֹם מוֹשְׁבָה הִיא בְּגוּדֵל בֵּית סָאָה - חֲמִשִּׁים עַל
58 חֲמִשִּׁים אַמָּה. תֵּיגֵי רַב יוֹסֵף, כִּכְרָ שְׂלָחָה - פְּתִיחַת רַחֲמֵה בְּגוּדֵל
59 אִמָּה.
60 הַגְּמָרָא מְבַרֶרֶת עַל שֵׁם מַזָּה נִקְרָאָה 'כֹּזְבִי'; כְּתוּב (בְּמִדְבָר כַּה טו) וְשֵׁם
61 הָאִשָּׁה הַמְּכַבֵּה הַמְּדַרְגֵיט כֹּזְבִי בַת צוּר/, אָמַר רַב שְׁשֵׁת, לֹא כֹזְבִי שָׂמָה
62 אֶלְלָא שְׁוִילָנָא בַת צוּר שְׁמָהּ, וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ כֹּזְבִי, לִפִּי שְׂכַנְיָה
63 בְּאִיָּהּ, שְׂצִיבָה עֲלֶיהָ אַל שְׂוִינֵיהָ קוֹרָאִים אוֹתָהּ זֹנְהָ בַת זֹנְהָ.
64 נִשְׁמַעֵה לְזַמְרִי. דְּבָר אַחֵר, כֹּזְבִי, מְשוּם שְׂאִמְרָה לְאִיָּהּ, בּוֹס וְ-שְׁחוּטָן
65 כִּי עָם זֶה, כְּלוֹמַר הַכְּשִׁילִים עַל יָדֵי, וַיִּתְחַיִּיבוּ כְלִיָּהּ. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא:
66 וְהֵינֵנו דְאָמְרִי אִינְשֵׁי - וְזוּ הַאִימְרָה עַל אִשָּׁה הַחֲשׂוּדָה בְּנוֹתָה, בֵּין קָנִי
67 לְאַרְבֵּנֵי שְׁוִילָנָא מֵאֵי בְּעִיָּא - מֵהַ מְחַפֶּשֶׁת שְׁוִילָנָא בֵּין קָנִי הָעֶרְבָה
68 וְהוּא מְקוֹם יְחוּדָה, בְּתֵרֵי קִלְפֵי דְקָנֵי - בַּתוּרָן קְלִיפוֹת הַקָּנִים שְׁוִילָנָא
69 מֵאֵי בְּעִיָּא, הֵלָא נִפְתָּה לְאִמָּה - הַנְּאִיפָה אַת אַמָּה, כְּלוֹמַר הוֹצִיאָה
70 שֵׁם נִיפְאָה עַל אַמָּה, שְׂכִינָן שְׂוִינֵיהָ קוֹרָאִים אוֹתָהּ זֹנְהָ בַת זֹנְהָ.
71 הַגְּמָרָא מְבַרֶרֶת שְׁמוֹת נוֹסְפִים שְׁהִיו לְזַמְרִי: אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן, הַמֶּשֶׁה
72 שְׁמוֹת יֵשׁ לֹ, א. זְמָרִי, ב. וְכֵן כְּלוּא, ג. וְשְׂאוּל, ד. וְכֵן הַכְּנַעֲנִית הַ.
73 וְשְׂלוּמִיָּאל בֶּן צוּרִי שְׂרִי. וּמְדוּעָה נִקְרָא בְּשְׁמוֹת אֵלֹהִי זְמָרִי, עַל שֶׁנֶּעֱשֶׂה
74 בְּבִצְיָה הַמְּזוּדָת מְרׁוּב בַּעֲלִילוֹת. בֶּן כְּלוּא, עַל שֶׁהִסְתָּאִי - גָּרַם שִׁיבוּר
75 וַיִּסְפְּרוּ עֲזוּנוֹת שֶׁל מִשְׁפַּחְתּוֹ. שְׂאוּל, עַל שֶׁהִשְׂאִיל עֲצָמוֹ לְדָרֵךְ עֲבָרְיָה.
76 בֶּן הַכְּנַעֲנִית, עַל שֶׁנֶּעֱשֶׂה מְעִשָּׂה כְּנַעֲנִי שְׁהוּא זִימָה. וְזֶה שְׁמוֹ הָאֲמִיתִי,
77 שְׂלוּמִיָּאל בֶּן צוּרִי שְׂרִי שְׂמוֹ.
78 שְׁנַיִנוּ בְּמִשְׁנַתֵּינוּ (לְעֵיל אב): בְּהֵן שְׁשִׁימֵשׁ וְ-עַבַד בְּמִקְדָּשׁ בְּטוּמְאָה
79 וְכֹ, פּוֹרְצֵים אַת מוֹחוֹ בְּגוֹזֵרִין.
80 הַגְּמָרָא מְבַרֶרֶת אִם חָיִיב מִיתָה בְּיַדֵּי שְׂמִים: בְּעָא מִינָהּ - שֶׁאֵל מְמַנָּה
81 רַב אִתָּא כֶּר הוֹנָא מְרַב שְׂשֵׁת, בְּהֵן שְׂשִׁימֵשׁ בְּטוּמְאָה חָיִיב מִיתָה בְּיַדֵּי
82 שְׂמִים אוֹ אֵין חָיִיב מִיתָה בְּיַדֵּי שְׂמִים.
83 אָמַר לִיָּהּ, תְּנִיתוּהָ בְּמִשְׁנָה, בְּהֵן שְׂשִׁימֵשׁ בְּטוּמְאָה אֵין אִתְּהִי תְּכַהֲנִים
84 מְכַאֵין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין אֶלָּא פִּירְחֵי כְּהוֹנֵה מוֹצִיאֵין אוֹתוֹ חִינֵן לְעוֹרָה
85 וּפּוֹצְעֵין אַת מוֹחוֹ בְּגוֹזֵרִין, וְאִי סָלְקָא דְעַתָּה מְחִיבֵי בְּיַדֵּי שְׂמִים,
86 לִישְׁכָּרְיָה דְלִיקְמוּל - הֵלָא יֵשׁ לְהִנְחוּ אוֹ יוֹמַת בְּיַדֵּי שְׂמִים. אֶלָּא מוֹכַח
87 שֶׁאִינוּ חָיִיב מִיתָה בְּיַדֵּי שְׂמִים.
88 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֶלָּא מֵאֵי, אֵינּוּ חָיִיב, אִם כֵּן קִשָּׁה, מֵי אִיבָא מִיַּדֵּי
89 דְרַחֲמָנָא פְטָרִיהּ - וְכִי יֵשׁ דְּבָרִים שְׁהַתּוֹרָה פְטָרָה מִמִּיתָה וְאֵין נִיקוּם
90 וְנִיקְמוּל לִיָּהּ - וְאֵינוּ נְהַרְגוּ.
91 הַגְּמָרָא מְנַסָּה לְהוֹכִיחַ שֵׁשׁ עֲבִירוֹת שְׁהַתּוֹרָה פְטָרָה וְאֵנְחָנוּ
92 הוֹרְגִים: וְכִי לֹא מִצְאָנוּ דְבָרִים כַּאֲלֹהֵי, וְהָתָּה (לְעֵיל אב) מֵי שְׂלִקָּה וְשָׁנָה
93 בֵּית דִּין מְכַנְּסִין אוֹתוֹ לְבֵיתָה, הֵרִי לָךְ דְרַחֲמָנָא פְטָרִיהּ וְאֵין נִיקוּם
94 לִיָּהּ. דּוּחָה הַגְּמָרָא: הָאֵמַר רַבִּי יְרֵמְיָה אָמַר רִישׁ לְקוּשׁ, כִּאֵן מְכַלְקוֹת
95 שֶׁל בְּרִיתוֹת עַקְשֵׁינוּ, הַנְּבָרָא בְּרַ קְסָלָא הוּא - שְׁהַעוֹבֵר מְחִיב מִיתָה
96 בְּיַדֵּי שְׂמִים הוּא. וְעַדִּיין לֹא מִצְאָנוּ שְׁהַתּוֹרָה פְטָרָה מִמִּיתָה וְאֵנְחָנוּ
97 הוֹרְגִים.
98 הַגְּמָרָא מְנַסָּה לְהוֹכִיחַ שׁוּב: וְהָא גִּזְבֵּי אֵת הַתְּקֻנָּה, שְׁהַקְּנָאִים פּוֹגְעִים
99 בּו (שם). דּוּחָה הַגְּמָרָא: הָאֵמַר רַבִּי יְהוֹדָה, כִּאֵן כְּכִלִּי שְׂרַת עַקְשֵׁינוּ,
100 שְׂקִסְדָּה הוּא אַחַד מִהַכְּלִים שְׁהִיו בְּמִקְדָּשׁ. וְרִמְיָא חָיִיב מִיתָתוֹ, לֹא
101 יְבֹאוּ לְרִאֲוִית כְּכֵל עַתְּ אֵת הַקֶּדֶשׁ וְנִתְּ (בְּמִדְבָר ד ט), וְכִינן שְׂמִצְאָנוּ רַמּוֹ
102 מִיתָה בְּמִקְרָא, אֵין לְתַמּוּהָ עַל כֶּךָ שְׁהוֹרְגִים אוֹתוֹ.
103 הַגְּמָרָא מְנַסָּה לְהוֹכִיחַ שׁוּב: וְהָא הַמְּכַלֵּל (אַת הַקּוֹסֵם) [בְּקוֹסֵם],
104 שְׁהַקְּנָאִים פּוֹגְעִים בּו (שם). דּוּחָה הַגְּמָרָא: הָא תֵּיגֵי רַב יוֹסֵף מְדוּבָר
105 בְּאוֹמַר יְבָה קוֹסֵם - אֲדַם הַעוֹשֶׂה קְסָמִים אֵת קוֹסְמוֹ, וְקוֹסְמוֹ/
106 כּוֹנְנוֹ לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁלִפֵי דַעְתּוֹ הוּא הַנּוֹתֵן קְסָמִים בְּלָבוֹ שֶׁל
107 הַקּוֹסֵם. דְּמִיחֵין - שְׁנֵרָאָה זֶה בְּמְכַרְךָ אֵת הַשֶּׁם שְׁהוּא חָיִיב מִיתָה,
108 וְאֵין לְתַמּוּהָ שְׁהוֹרְגִים אוֹתוֹ.
109 הַגְּמָרָא מְנַסָּה לְהוֹכִיחַ שׁוּב: וְהָא בּוֹעַל אֲרַמִּית, שְׁהַקְּנָאִים פּוֹגְעִים
110 בּו (לְעֵיל אב). דּוּחָה הַגְּמָרָא: הָא אֲקָרְיָהּ - הֵלָא הַקְּרִיאָה לְרַב כְּהָנָא

1 נֶשְׁעוֹן וְהוֹלָךְ עַל מַקְלוֹ שֶׁל הַרוֹמָה, כְּלוֹמַר עַל הָעֵץ לְבָדוֹ לֹא
2 הִבְרִז, כְּדִי שְׂלֵא יִכִּירוּ בְנֵי שְׁבִטוֹ שֶׁל זְמִירִי שְׁלַהֲרוּגֵי בָא. וְכִינן
3 שְׁהִנְיָ אֶצֶל שְׂכָמָו שֶׁל שְׂמִיעוֹן, אָמַר, הִינְן מְצִינֵי שְׂשִׁבְמוֹ שֶׁל לֹי
4 גְדוּל מְשֶׁל שְׂמִיעוֹן, כְּלוֹמַר אַתֶּם מְפַקְרִים עֲצָמְכֶם אַחֵר בְּנוֹת מוֹאֵב,
5 וְאֵינוּ לְמָה לֹא אַעֲשֶׂה כְּמוֹתְכֶם, וְכִי שְׁבִטִי גְדוּל מְשִׁלְכֶם שְׁאֵהִיה
6 פְרוֹשׁ וְשׁוֹהַר יוֹתֵר מְכוּלָכֶם. אָמְרוּ, תֵּינִיחֵ לֹי לְהַכְנִס לְאַהֵל שְׂאֵף
7 הוּא רוֹצֵה מְמוֹנוֹ וְלַעֲשׂוֹת צְרָכֵינוּ - תִּשְׁמַשׁ נִבְנֵם. אֲמַרו הַעוֹמְדִים
8 שֵׁם, הַתִּירוּ פְרוּשֵׁין אֵת הַדָּבָר - וְדֹאֵי שׁוֹמְרֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן שְׁהִירֵי פִנְחָס
9 שְׁהוּא פְרוֹשׁ וְצָדִיק עֲשֶׂה כְּמוֹנוֹ.
10 אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן, שְׂשָׁה נְסִים נֶעֱשׂוּ לוֹ לְפָנֶיכֶם, אַחַד שְׁהִיָּה לוֹ לְזַמְרִי
11 לְפָרוֹשׁ מִן הָאִשָּׁה וְשׁוּב אֵין נִיתֵן לְהוֹרוֹגוֹ וְלֹא פִירֵשׁ. וְאַחַד שְׁהִיָּה לוֹ
12 לְדַבֵּר - לְזַעוֹק לְאַנְשֵׁי שְׁבִטוֹ שִׁסִּיעוּהוּ וְלֹא דַבֵּר. וְאַחַד שְׂכַוִּין
13 לְהַכְנִיס הַרוֹמָה בְּכִרְוִתוֹ שֶׁל אִישׁ וּבְנִקְבּוֹתָהּ שֶׁל אִשָּׁה, וְכַשְׁהוּצִיאִים
14 אֶתְּוֹת דְּבוּקִים זֶה בָּזֶה וַיִּדְעוּ שֶׁלֹּא לְחַנִּים הָרַגֵם. וְאַחַד שְׂלֵא
15 נֶשְׁכְּמוֹ וְנִפְלוּ מִן הַרְוֹמָה, וְעַל יָדֵי זֶה הִיוּ פּוֹרְשִׁים זֶה מִזֶּה וְלֹא הִיוּ
16 רוֹאִים שְׁהֵרַגוּ בְּיָדֵי. וְאַחַד שְׂכָא מִלְּאָהּ וְהִנְבִּיָּה אֵת הַמִּשְׁקוּף שֶׁל
17 הָאֵהֵל, וְלֹא הוֹצֵרְךָ לְהִשְׁפִּיל הַרוֹמָה בְּכַדֵּי הַהוּצִיאִים שְׂאֵו הִיוּ
18 נוֹפְלִים מִמֶּנּוּ. וְאַחַד שְׂכָא מִלְּאָהּ וְהִשְׁחִיתָ כְּעָם הַהוֹטְרָדוֹ בְּנֵי שְׁבִטוֹ
19 שֶׁל זְמִירִי וְלֹא הֵרְגוֹ אַת פִּנְחָס.
20 כְּשִׂרָאָה פִּנְחָס כִּי הִמְלֵאֲךָ מְבַקֵּשׁ לְכַלּוֹת רַבִּים בַּעַם, כָּא וְהִכְנֵן
21 לְפָנֵי הַמִּקְדָּשׁ - הִפִּילֵם בְּכַח עַל הַקֶּרַע לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
22 וְאָמַר לְפָנָיו, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, וְכִי עַל חֲטָאִם שֶׁל אֵלוֹי רָאוּ שְׁפִלוֹ
23 עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעָה אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל, שְׂנָאֲמַר (בְּמִדְבָר כַּה ט) וַיְהִי הַמִּתָּם
24 בְּנִפְתָּה אֲרַבְעָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף. וְהֵינֵנו דְבָרֵיכֶם - וְהֵינֵנו שְׂמִצְאָנוּ בְּסִפֵּר
25 תְּהִלִּים רַמּוֹ לְטַעֲנָה זֶו כְּבִיכּוֹל שְׁאֲמַר פִּנְחָס, שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים קו ט)
26 וַיַּעֲמֵד פִּנְחָס וַיַּפִּיל וַתַּעַזְרַת הַמַּגְּפָה, וְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, וַיִּתְפַּלֵּל לֹא
27 נָאֲמַר, אֶלָּא וַיַּפִּיל, מְלַמֵּד כְּבִיכּוֹל שְׂעֵשֶׂה פְלִילוֹת - רִיב עָם קוֹנוֹ
28 וְבֹא אֵלֶינוּ בְּדַבְרֵים הַנְּרָאִים כְּטוֹרוּנִיָּה עַל הַנְּהַגְתּוֹ. בְּקָשְׁנוּ מִלְּאִיָּהּ
29 הַשְׂרֵת לְרַחֲפוֹ - לַפְּגוּעֵי פִּנְחָס, לְפִי שְׁעִיב בְּלִשׁוֹן קִשָּׁה כְּלִפֵּי
30 מַעֲלָה. אָמַר לְהֵן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַנִּירוֹ לִי, קְנָאֵי בֶן קְנָאֵי הוּא
31 בֶּן לְשִׁבְטֵי לֹי הוּא. וְלֹי הִיָּה קְנָאֵי, שְׁקִינָא בְּמַעֲשֶׂה דֵינָה, כְּמוֹ
32 שְׁכָתוּב (בְּרַאשִׁית לו ט) 'הַכּוֹנֵנָה יַעֲשֶׂה אֵת אַחֲזוּנוֹ, מְשִׁיב חַיָּמָה בֶּן
33 מְשִׁיב חַיָּמָה הוּא - בֶּן בְּנוֹ שֶׁל אַחֲרָן הוּא, שְׁהִשִּׁיב חֲרוֹן אַף בְּמַעֲשֶׂה
34 שֶׁל קָרַח, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (בְּמִדְבָר יז יא-יב) 'כִּי יֵצֵא הַקָּעָף מִלְּפָנֵי ה' הַחֵל
35 הַנֶּגֶף, וַיִּשָּׁח אַחֲרָן וְגו' וַיִּתֵּן אֵת הַקָּעָרְתוֹ וַיִּכְפַּר עַל הָעָם'.
36 אַחֲרַי שְׁפַנְחָס הֵרַג אַת זְמִירִי הַתְּחִילוֹ שְׂכָמִים מְכַוֵּין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִים
37 רִאִיתֶם בֶּן פּוֹמֵי זֶה, שְׂשִׁימֵשׁ אֲבִי אֲמֹ, הוּא יָתֵר, עֲגָלִים לְעַבְדוֹת
38 מְכַבְּבִים, וְהָרַג נְשִׂאָה שְׂכָמָּה מִיִּשְׂרָאֵל. כִּינן שְׁהִיו מוֹלּוּלִים בּו כָּא
39 הַכְּתוּב וַיִּחַס' פָּנֶיכֶם בֶּן אֱלֵעָזָר בֶּן אַחֲרָן הַכֹּהֵן' (בְּמִדְבָר כַּה יא). אָמַר
40 לֹי הַקָּדוֹשׁ בְּרִדְךָ הוּא לְמִשְׁהָ, הַקָּדֵם לֹי שְׁלֹוֹם בְּשִׁמִּי, שְׂנָאֲמַר (שם כַּה
41 יב) 'לְכֵן אֲמוּד הַנִּנְיָ נוֹתֵן לֹי אֵת בְּרִיתִי שְׁלֹוֹם', וְכַאֲדָם הָאוֹמַר
42 לְחִבְרִיו חֵן חֵן לָךְ עַל הַטּוֹבָה שְׁעַשִּׂית לִי. וְרִאִיוּהָ כְּפָרָה זֹו שְׁעֵשֶׂה
43 פִּנְחָס שְׂתָהָא מְכַפְּרָת וְהוֹלָךְתָּ לְעוֹלָם כְּמוֹ שְׁכָתוּב (שם כַּה יג) בְּרִית
44 בְּהִנֵּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאַלְהֵינוּ וַיִּכְפַּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'.
45 אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַב, מֵאֵי דְבָרֵיכֶם (מְשִׁלֵּל אב) 'וְרוּרֵי מְתָנִים אוֹ תִישׁ
46 וְיִמְלָךְ אֶלְקוּם עִמּוֹ'. 'רוּרֵיר' בְּגִמְטְרִיא אַרְבַּע מְאוֹת עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע,
47 'מְתָנִים' יֵשׁ לְדְרוּשׁ כְּלִשׁוֹן הַמֵּתְנָה, וְתִישׁ' כְּלִשׁוֹן הַתְּשָׁה,
48 וְ'אַלְקוּם' הוּא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂאֵין מִי שִׁיכּוֹל לְקוֹם וְלַעֲמוּד
49 נְגוּדָה. לְפִי זֶה נִדְרַשׁ הַמִּקְרָא, שְׂאֲרַבַּע מְאוֹת וְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בְּעִילוֹת
50 עָבַל אוֹתוֹ רָשָׁע - זְמִירִי אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְהַמְתִּין לוֹ פִּנְחָס עַד שֶׁתִּשָּׁשׁ
51 בְּחֹ, וְהוּא אֵינוּ יוֹדַע, שְׂמַלְכָה אֶלְקוּם עִמּוֹ - שְׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
52 עוֹמֵד לְעוֹרְתּוֹ, וְלֹא הִיָּה צָרִיךְ לְהַתְּמִין שִׁתְּשֵׁשׁ כְּחֹ. בְּמִתְנִיתָא
53 תָּמָא - שְׁנַה הַרְגָא בְּבִרְיָתָא, שְׁבַעל עֲבִילוֹת עַד שְׂנַעֲשֵׂה
54 בְּבִצְיָה הַמְּזוּדָת - נַעֲשׂוּ בְרִיָּצוֹ כְּבִיצָה שִׁשְׁבָה עֲלֶיהָ תִּרְנַגּוֹלַת זְמַן
55 רַב וְנַעֲכַרְהָ, כֶּךָ נִתְּבַלְבַל שְׁכָבַת זָרַעוֹ מְרׁוּב בַּעֲלִילוֹת, וְהִיא - כּוֹבִי

1 תרומות, שעדיין לא הורמו אלא עתידים להיות מורמים, ובא
 2 להזהיר בזה על אכילת טבל. ויולף - ולומדים גזירה שוה 'חילול
 3 חילול' מטמא שאכל תרומה, שבטבל כתוב 'ולא יחללו', ובטמא
 4 שאכל תרומה כתוב (שם כב ט) 'ומתו בו כי יחללו', מה להלן בטמא
 5 שאכל תרומה עונשו כמיתה, אף כן באוכל טבל, עונשו כמיתה.
 6 שואלת הגמרא: ויולף - מדוע לא נלמד טבל בגזירה שוה 'חילול
 7 חילול' מנותר - מהאוכל בשר קדשים שעבר זמן אכילתו, שגם בו
 8 נאמרה לשון חילול 'ואכליו עונו ישא פי את קדש ה' חלל ונכרתה
 9 הנפש ההוא מעמיה' (ויקרא ט ח), ונלמד מה להלן באוכל נותר
 10 עונשו כמיתה, אף כן באוכל טבל עונשו כמיתה, ולא במיתה בידי
 11 שמים כמו שלמדנו לעיל.
 12 משיבה הגמרא: מפתקרא יותר שטמא שאכל תרומה הנה ליה
 13 למילף - יש ללמוד דין טבל ולא מנותר, שכן מצאנו כמה דמיונות
 14 בין הטמא שאכל תרומה לבין האוכל טבל, ואלו הם: א. תרומה -
 15 שני האיסורים תלויים בתרומה, זה אוכל תרומה בטומאה, וגם
 16 ענין טבל אינו אלא תערובת פירות חולין עם תרומה שעדיין לא
 17 הופרשה משם. ב. חוצה לארץ - גם תרומה וגם טבל אינם נוהגים
 18 אלא בארץ ישראל בלבד, אבל נותר נוהג בכל מקום. ג. הותרה -
 19 גם טמא באכילת תרומה וגם איסור טבל, יש להם היתר, שטמא
 20 על ידי שיטבול במקוה יהיה מותר בתרומה, וכן טבל יש היתר
 21 לאיסורו על ידי הפרשת תרומות ומעשרות, אבל נותר אין לו
 22 היתר לגיור. ד. פתקרא - המילה 'חילול', שממנה באים ללמוד
 23 את העולות שוה, כתובה בין בתרומה ובין בטבל בלשון רבים
 24 ובתרומה 'חלל' (ויקרא כ ט), ובטבל 'חללו' (ויקרא כב ט), אבל
 25 בנותר כתובה היא בלשון יחיד 'חלל' (ויקרא ט ח), ה. פירות -
 26 תרומה וטבל שניהם בפירות, אמנם נותר אינו אלא בבשר. ו. פטול
 27 - שחט על מנת לאכול לאחר הזמן הקצוב לקרבן, ופטל בכך את
 28 הקרבן. ובענין זה דומים תרומה וטבל שבשניהם אין נוהג דין זה,
 29 אלא בקדשים בלבד. ז. ונותר - קדשים שנפטלו על ידי שעבר זמן
 30 אכילתם, גם דין זה אינו נוהג בתרומה וטבל אלא בקדשים.
 31 מקשה הגמרא: אדרבה מנותר הנה ליה למילף, שכן מצאנו כמה
 32 דמיונות בין טבל לנותר, ואלו הם: א. שניהם ענינים פטול אוכל -
 33 פטול של המאכל, אך באיסור תרומה בטומאה אין האיסור אלא
 34 משום טומאת הגוף של הכהן. ב. אף אחד מהם אין לו היתר
 35 במקוה, כתרומה המותרת לכהן לאחר שטבל.
 36 משיבה הגמרא: הנה פתקרא - דמיונות לטמא שאכל תרומה יתרים
 37 על דמיונות לאוכל נותר, לכן יש ללמוד גזירה שוה מתרומה ולא
 38 מנותר. רבינא אמר, יש טעם אחר להעדיף את הגזירה שוה מטמא
 39 שאכל תרומה, שהחילול דברים מחילול דברים עדיף - שבתרומה
 40 ובטבל המילה 'חילול' כתובה בלשון רבים, והוא דמיון בעצם
 41 הגזירה שוה.
 42 הגמרא ממשיכה לברר את דברי הברייתא: וכהן מטמא שאכל
 43 תרומה מהורה מנולן שחייב מיתה בידי שמים. משיבה הגמרא:
 44 דאמר שמואל, מניין לכהן מטמא שאכל תרומה מהורה שהוא כמיתה
 45 בידי שמים, דכתב 'וישמו את משמרתו ולא ישאו עליו
 46 חטא וגו' ומתו בו כי יחללו', והוא פסוק בסיום הפרשה (ויקרא כב
 47 ט) המזהירה כהנים טמאים על אכילת תרומה.
 48 הגמרא מבארת דין כהן טמא בתרומה טמאה. אומרת הגמרא:
 49 מדברי שמואל 'מנין לכהן טמא שאכל תרומה טהורה שהוא
 50 במיתה' וכו' יש לדייק, מהורה אין - שדווקא על תרומה טהורה
 51 חייב כהן טמא, אבל על טמאה לא חייב אפילו אם אכלה בטומאת
 52 הגוף, וכדאמר שמואל אמר רבי אליעזר, מניין לכהן מטמא שאכל
 53 תרומה מטמאה שאינו כמיתה, שנאמר בענין עונש על אכילת
 54 תרומה בטומאת הגוף (ויקרא כ ט) 'ומתו בו כי יחללו', שהאוכל
 55 תרומה בטומאה מחלל את קדושתה,

1 לא משום פרות - זו 'שאינו כהן' שעשה אחת מהן במקדש, אינו
 2 חייב מיתה בידי שמים, משום שיש אחריהן עבודה אחרת, ולא
 3 משום טומאה - כהן שעשאן בהיותו טמא אינו חייב, שכל דבר
 4 שזר אינו חייב עליו אף כהן טמא אינו חייב, ולא משום מחוסר
 5 קדשים - כהן שעבד עבודות אלו בפחות מארבע בגדים הכתובים
 6 בו אינו חייב מיתה בידי שמים, ולא משום רחוק ידים ורגלים - כהן
 7 שלא קידש את ידיו ורגליו על ידי רחיצתם מכלי, ועבד את
 8 מעבודות אלו, אינו חייב מיתה בידי שמים.
 9 ומדייקת הגמרא: דווקא עבודות אלו, אם עשאן בטומאה אינו
 10 חייב, הן מקטיר - אבל המקטיר את קומץ המנחה על המזבח,
 11 שהוא גמר עבודת המנחה, חייב אם היה טמא. טאי לאו - וכי אין
 12 חיוב זה חיוב מיתה, ומוכח שכהן ששימש בטומאה חייב מיתה,
 13 ולא כדברי רב ששת.
 14 מתרצת הגמרא: לא, אם הקטיר בטומאה אינו חייב מיתה אלא
 15 מפני שהוא כהן, שנאמר (ויקרא כב א) 'ולא יחללו'. הגמרא מקשה
 16 על תירוץ זה: אלא לפי דבריך, שהמשנה עוסקת בחיוב 'לאו', אם
 17 כן הן, שגם הוא מוזכר שם, נמי לאוהרה בלבד ולא למיתה. והתני
 18 - והלא כתוב (במדבר יח ז) 'והיה הקרב יומת'. הגמרא דוחה קושיא
 19 זו: הן כהן יומת והן כהן יומת - כל דבר דובר גיורן לגופו, חיוב בור,
 20 אכן הוא חיוב מיתה, אבל חיוב של כהן טמא, אינו אלא 'לאו'
 21 בלבד.
 22 מקשה הגמרא: אם כהן טמא שהקטיר אין בו אלא לאו בלבד,
 23 מפני שהוא יוצא מתוך כך, דיוצק וכולל, שלגביהם אמרה המשנה
 24 שאינם חייבים (במקטיר), לאו נמי לא - אפילו לאו מן התורה אין
 25 בהם. וקשה, והתניא בברייתא, אהרה ליוצק וכולל בטומאת הגוף
 26 מניין, תלמוד לומר (ויקרא כא ו) 'קדשים היו לאלהיהם ולא יחללו שם
 27 אלהיהם' וגו'. מתרצת הגמרא: אזהרה זו אינה אלא מדרבנן, וקרא
 28 והפסוק שהובא אסמכתא בעלמא.
 29 הגמרא מוכיחה שכהן ששימש בטומאה חייב מיתה: מיתיבי -
 30 הקטור רב ששת, שנינו בברייתא, ואלו הן ששמיטה בידי שמים וכו'
 31 'טמא ששימש' - תיבתא - דברי רב ששת נסתרו.
 32 הגמרא מביאה את הברייתא שהזכרה לעיל: נופא - זהו עצם
 33 דברי הברייתא, ואלו ששמיטה בידי שמים: א. האוכל את הפטול -
 34 פירות שלא הופרשה מהם תרומה גדולה ותרומת מעשר ב. וכהן
 35 טמא שאכל תרומה מהורה. ג. ויהי שאכל את התרומה. ד. ויהי
 36 ששימש - עבד במקדש. ה. וכהן טמא ששימש. ו. וכהן טבול יום -
 37 טמא שטבל באותו יום אך לא נטהר לגמרי כל עוד שלא יצאו
 38 הכתובים ששימש. ז. וכהן מחוסר קנים - שחטר אחד הבגדים
 39 הכתובים בו ועבד במקדש. ח. וכהן מחוסר כפפה - שהיה זב או
 40 מצורע שלא נטהר לגמרי כל עוד שלא הביא הקרבנות האמורים
 41 בו ועבד במקדש. ט. וכהן שלא רחץ ידים ורגלים ועבד במקדש. י.
 42 וכהנים שתווי יין שעבדו במקדש. יא. וכהנים פיועי ראש - שלא
 43 גילחו את שערם יותר משלושים יום ועבדו במקדש.
 44 ממשכה הברייתא: אכל שאר הפסולים לעבודה כגון ערל, ואונו -
 45 מי שמת לו באותו היום קרוב משפחתו שחייב להתאבל עליו,
 46 ויושב - שעשה עבודתו בישיבה ולא בעמידה. כל אלו אף על פי
 47 שפסולים את עבודתם, אינן נענשים כמיתה אלא מאוהרה בלבד.
 48 וכהן בעל מום שעבד במקדש, רבי אומר כמיתה בידי שמים,
 49 והקמים אומרים מאוהרה בלבד. וכן מי שתויד בעמילה - נהנה
 50 במזיד מן ההקדש שיש בו מעילה, רבי אומר כמיתה והקמים
 51 אומרים מאוהרה.
 52 הגמרא מבררת את המקורות לדברי הברייתא: האוכל את הפטול,
 53 מנולן שחייב מיתה בידי שמים. משיבה הגמרא: דאמר שמואל משום
 54 רבי אליעזר, מניין לאוכל את הפטול שהוא כמיתה, דכתב (ויקרא כב
 55 ט) 'ולא יחללו את קדשי בני ישראל [את] אשר ירימו לה', כעתידי
 56 לתרום הפתול מדרב - פסוק זה מדבר בחילול קדשים, והיינו

1 לא משום זרות. זר שעשה אחת מהם בפנים אינו חייב מיתה דנפקא לן בסדר יומא
2 (דף כד.) מועבדתם עבודת מתנה ודרשי' עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה
3 עבודה וכל הני יש אחריה עבודה יוצק וכולל ושאר עבודות דמנחה יש אחריה
4 עבודה דייקטרת המזקן אחר כולן. מסדר השולחן עבודה אחרונה של לחם הפנים
5
6 הנינו טילוק בזיכין והקטרת המטיב את
7 ערבית. מקבל דמי' יש אחריה זריקה: ולא
8 משום סומא. כהן טמא ששימש דורות
9 ושמש בטומאה מחד קרא נפקי אודהה
10 ודידו בפ' כל הובחים תנינא בשחיטת
11 קדשים (ובחים דף טו) וינורו מקדשי בני
12 ישראל ולא יחללו דדיינו טומאה כדכתב
13 בתריה אמור אליהם לדורותיכם וגו' וזר נמי
14 מינה דרשינן מדאיצטריך קרא למכתב בני
15 ישראל למעוטי מאי אי למעוטי קדשי גוים
16 וקדשי נשים וכי בטומאה קרבי הוא אמרינן
17 התם דלא אלא הכי קאמר בני ישראל נמי
18 שהם זרים לא יעבדו שלא יחללו ובין
19 דורות וטומאה מחד קרא נפקי מאן דמחיב
20 אורות מחייב נמי אטומאה: ולא משום
21 מחוסר כנדים. דאינורו נמי מורות אתרבאי
22 בפ"ב דובחים (דף יז) דכתיב וחגרת אותם
23 אבננו וזים לא יעבדו שלא יחללו כהונתם
24 עליהם אין בגדיהם וכו' והוה להו זרים: ולא
25 משום שלא רחוק ידים והגלים. דחוקה חוקה
26 ממחוסר בגדים גמר לה התם לענין אדולף
27 עבודה והאי תנא נמי יליף מינה דאמר מה
28 מחוסר בגדים לא מחייב אלא אנגר עבודה
29 האי נמי לא מחייב אלא אעבודה שהוא
30 גמרי: הא מקטיר. דהוויא עבודה תמה שאין
31 אחריה עבודה חייב משום טומאה ומאי חייב
32 לאו מיתה: לא לאו. הוא דמחייב דכתיב ולא
33 יחללו: ופריכין אלא זה נמי. הא דייקנן את
34 מקטיר לענין זרות תמא נמי דלאו הוא
35 דמחייב הוא מיתה בודיאי כתיב והזר הקרב
36 וגו': הא כדאייתא וכו'. בורות דייקנן
37 מקטר חייב מיתה ולענין טומאה לא: מכלל
38 דיוצק וכולל. מדקאמר מקטר לאו בעלמא
39 הוא דאית ביה ומההוא חיובא ממעיב ליוצק
40 וכולל אלמא אפילו לאו לא מחייב משום
41 טומאה: אחרת ליוצק וכולל. לטומאת הגוף
42 מנין: קדושים יהיו ולא יחללו. אם אינו ענין
43 לעבודה תמה דהא כתיב וינורו ולא יחללו
44 נתנו ענין לעבודה יש אחריה עבודה: ואלו
45 שכמותה. ברייתא היא וחשיב נמי טומא ותני
46 נמי טמא שישלו: האוכל את הטבל וכו'.
47 כולה מתני' יליף לה מקראי לקמן: ופרועי
48 ראש. ששימשו פרועי ראש שעברו עליהם
49 יותר משלשים יום שלא גלחו ראשם: אבל
50 ערל. שמתו אחיו מחמת מילה וכן אונן ששימש וכן מי ששימש מיושב דכל הני כולו קים להו בהוא דמחלי עבודה בפ"ב דובחים (ר' טו) אפילו הכי לינתנה במיתה
51 אלא באזרה ולקמן מפרש לה: בעל מום. כהן בעל מום ששימש: רבי אומר מפרש פלוגתייהו: הויד במעילה. נהנה מן הקדש שיש בו מעילה במזיד: אשר
52 ירימו. שעתידין לתרום וקאמר דלא יחללו שאתור אכלם בטבלם: מתרומה. שאכלה בטומאה דכתיב ומתו בו כי יחללוהו: מנותר. כי את קדש ה' חלל: תרומה הוציא
53 לארץ וכו'. סימן הוא זה תרומה וזה תרומה מעורבת בו ואין נוהגין בחוצה לארץ אבל נותר נוהג במדבר ובשעת היתר הכמות בכל מקום ויש היתר לאיסורו זה יש
54 היתר לאיסורו בהפרשה וזה יש היתר לאיסורו דטבל ומותר בתרומה אבל נותר אין היתר לאיסורו זה נאמר בו הלול בלשון רבים ולא יחללו וזה בלשון רבים כי יחללו
55 אבל נותר לשון יחיד קדש ה' חלל: פגול ונותר. אין נוהג לא בטבל ולא בתרומה אלא בקדשים: שכן פסול אוכלין. ונותר וטבל שניהם פסול המאכל אבל תרומה פסול
56 הגוף הוא דכי יחללוהו בטומאת הגוף כתיב טבל ונותר אין להם טהרה במקוה אבל טמא בתרומה יש לו טהרה במקוה: שנאמר ושפרו את משמרתו וגו'. לכהנים
57 שטאים דבר הכתוב בפרשת אמרו איש איש מזרע אהרן: מטהרה אין. מילתא באפי נפש היא וקאי אדשמואל דאמר טמא שאכל תרומה טהרה קאמר טהרה דרוקא
58 אבל טמאה לאו במיתה אם אכלה בטומאת הגוף.

ולא משום סומא. וא"ת תיפוק ליה משום טמא שנסבס למקדש דכברת וי"ל כגון
שנטמא בפנים ולא שיה וכו' האי גונא פריך ומשני בפ"ב דשבוועת (ר' יו. ושם)
דפריך התם אלא דקיימא לן טמא ששימש במיתה היכי משכחת לה אי דשהה בר כרת
הוא ואי דלא שיה היכי עביד עבודה ומשני כגון שבא בקצרה והפך בצינורא ועבודות
דכבא נמי אפשר למיעבד בלא שהיה ואפילו
איכא מנייהו דלא אפשר בלא שהיה חשיב
כולו משום זרות ומחוסר בגדים ושלא רחוק
ידים ורגלים ומיהו קשה הא דקתני ולא משום
רחוק ידים ורגלים דאסידור שלחן והתבת נרות
דבהיכל תיפוק ליה דנפקא לן לקמן שלא רחוק
ידים ורגלים מדכתיב בבואם אל אהל מועד וגו'
אלמא אפי' אביאי ריקנית בלא עבודה מחייב
דאע"ג דכתיב בספיה דקרא או בגשתם אל
המזבח וגו' אלמא לשרת בעינן ה"מ בעודה
אבל בהיכל אפילו אביאי ריקנית מחייב וצ"ל
דלעולם לא מחייב אביאי ריקנית אפי' אהיכל
לשרת אבבואם נמי קאי וכן מוכח בפרק ב'
דובחים (ר' יט) דאמר אי כתב בבואם ולא כתב
בגשתם ה"א אפי' אביאי ריקנית ופריך לשרת
כתיב והא דתנן במס' כלים (פ"א מ"ט) ההיכל
מקדש ממנו שאין נכנס שלם רחוק ידים
ורגלים ורבי יוסי פליג ואמר דבין האולם
ולמזבח שוה לו התם בעלה בעלמא מיהו
בתוספתא משמע דאיכא מיתה דתניא
בתוספתא דכלים (פ"א) אמר שמעון הצנוע
לפני רבי אליעזר אני נכנסתי בין האולם למזבח
שלא רחוק ידים וכי אמר ליה העבודה אפילו
כהן גדול פורעים את מוחו בגזיזין אלא שלא
מזאך בעל הפול פ"י כמו אין פולק (שבת דף
יב.) איש הר הבית הממונה ובודק ואי ליכא
מיתה לא היו פרחי כהונה פורעים את מוחו
דבאמ' לעיל (דף פב) מי איכא מיד דרחמנא
ספריה ואנן קטלינן ליה ושמא היאה פליגא:
חילול דרבים מחילול דרבים עדיף. אע"ג
דלא יחלול דכתיב גבי טבל בנותר נמי איירי
כדמשמע בובחים שלחי בית שמאי (דף מה)
ושם (נו.) דתני לוי מניין שאף בפסול זמן הכתוב
מדבר תלמוד לומר ולא יחללו את שם קדשי
וגו' בשני חילולים הכתוב מדבר אחד פסול נותר
ואחד פסול טומאה מ"מ אי היה ליקף טבל מיתה
זה לא היתה גזירה שיה אלא היקש מיהו לקמן
קשה דלא בעי למילף טמא ששימש מנותר
משום דלא כתיב ביה חילול דרבים וצריך לומר
דאע"ג דמוקמינן ליה נמי בנותר מ"מ עיקרו לאו
לנותר אלא דמוקינן ליה נמי בנותר משום
דאשכחן בעלמא גבי נותר דכתיב ביה חילול כי
את קדש ה' חלל (וע"ע תוס' ובחים טו: ד"ה
אלא:

פרט פרט

ולא משום זרות, ולא משום מומא, ולא משום
מחוסר כנדים, ולא משום רחוק ידים ורגלים. הא
מקטיר, חייב, מאי לאו, מיתה. לא, באזהרה. אלא,
זר נמי לאזהרה, והכתיב, והזר הקרב ימות'. הא
בדאיתא, והא פדאיתא. אזהרה ליוצק וכולל, לאו
נמי לא. והתניא, אזהרה ליוצק וכולל, מניין תלמוד
לומר, קדשים יהיו ולא יחללו. מדרבנן, וקרא
אסמכתא בעלמא. מתיבי, ואלו הן שבמיתה, טמא
ששימש. תיובתא: גופא, ואלו שבמיתה, האוכל
את הטבל, וכהן טמא שאכל תרומה טהורה, וזר
שאכל את התרומה, וזר ששימש, וממא ששימש,
ומכלול יום ששימש, ומחוסר כנדים, ומחוסר כפרה,
ושלא רחוק ידים ורגלים, ושתווי יין ופרועי ראש.
אבל ערל, ואונן, ויושב, אינן במיתה אלא באזהרה.
בעל מום, רבי אומר, במיתה. והכמים אומרים,
באזהרה. הויד במעילה, רבי אומר, במיתה. והכמים
אומרים, באזהרה. האוכל את הטבל, מנלו. דאמר
שמואל משום רבי אליעזר, מניין לאוכל את הטבל
שהוא במיתה, דכתיב 'ולא יחללו את קדשי בני
ישראל [את] אשר ירימו לה'. בעתידים לתרום,
הכתוב מדבר. וילף 'חילול חילול' מתרומה, מה
לחלן במיתה, אף כאן במיתה. ונילף 'חילול חילול'
מנותר, מה לחלן בכרת, אף כאן בכרת. מסתברא,
מתרומה הוה ליה למילף, שכן תרומה הוציא לארץ
הותרה, ברבים, פירות, פגול ונותר. אדרבה, מנותר
הוה ליה למילף, שכן פסול אוכל, אין לו היתר
במקוה. הנה, נפישן. רבינא אומר, חילול דרבים,
מחילול דרבים עדיף. וכהן טמא שאכל תרומה
טהורה, מנלו. דאמר שמואל, מניין לכהן טמא שאכל
תרומה טהורה שהוא במיתה בידי שמים, דכתיב
'ושמרו את משמרתו ולא ישאו עליו חטא' וגו'.
טהורה אין, טמאה לא. דאמר שמואל אמר רבי
אליעזר, מניין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה,
שאינו במיתה, שנאמר 'ומתו בו כי יחללוהו',

פרט

פ'ט לזו שמחוללת ועומדת. תימה דב' השוחט והמעלה (ובחים ד' קו.) פליגי במתניתין ר' יוסי הגלילי ורבנן בטמא שאכל קדש טמא דר' יוסי הגלילי פוטר שלא אבל אלא דבר טמא אמרו לו אף טמא שאכל את הטהור כיון שנגע בו טימאהו והשתאו תיקשי לזו תרומה אלא על כרחיך בשתבח לו בחירו הכא נמי נימא הכי וי"ל

לימא מר במיתה. דכתיב בתריה ומתו בו כי יחללוהו וכל זר לא יאכל קדש וכל פרשתא בתרומה קאי דכתיב (ויקרא כב) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים שאין כפרתו מעכבתו ואילו קדשים לא אבל עד שיביא כפרה: **הפסיק**. בין ומתו בו ובין כל זר ומשמע דלא כתיב מיתה אלא לגבי כהנים ומשום טומאה: וינדרו. ויבדלו מלעבוד: גוף **טמא** מקוה

לו בחירו (י"ד) דמשבתח לה בתרומה שלא הוכשרה או נילשה בני פירות אי נמי כגון שנטמא הגוף ואיכ"ב נטמאת התרומה כדאמר התם בגמרא ובפרק גיד הנשה (חולין ד' קא. ושם) גבי קדש וקרא דפטר במחוללת (בשם) כדנפיקא לן מחוסר כפרים בסמוך מוכתיב וטהרה מכלל שהיא טמאה ותיריך דר' חיים דגבי טבול יום איכא למידרש וטהר טהר יומא כדדרשין ברכות (ד' ב.) אבל וטהרה לא שייך למדרש הכי ואע"ג דבפרק הערל (בבבית ד' עד: ושם) דרשין וטהרה לטבול יום הדיא מוסרת כפרה היא ועי' מכלל שהיא טמאה לא אתי מנייה טבול יום גרידא מיהו קשה דאיכא קרא אחרינא ובקדשים לא יאכל עד וגר דמוקמינן בפ' הערל (שם) בוב בעל שתי ראיות דלא בר קרבן הוא ולענין תרומה ונימא מכלל שהוא טמא וי"ל דרבי סימאי דרדיש הכא טבול יום מקרא אחרינא סבר לה כתנא דפליגי התם אתנא דבי רבי ישמעאל דמוקי ליה התם בוב בעל שלש ראיות ומיהו קשה דגבי נגיעה כתיב (ויקרא יא) וטמא עד הערב וטהר וצריך לומר דאי לאו קרא דרבי סימאי דרדיש טבול יום מולא יחללו לא היה דרשין מחוסר כפרה מוטהרה מכלל שהיא טמאה ולא טבול יום מוטהר מכלל שהוא טמא משום דקלישא טומאתיהו אבל מכיון דאשכחן קרא בהדיא לטבול יום אע"ג דקלישא טומאתיהו תו דרשין

פ'ט לזו שמוחוללת ועומדת: וזר שאכל את התרומה: אמר רב, זר שאכל את התרומה, לוקה. אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב, לימא מר, במיתה, דכתיב 'כל זר לא יאכל קדש'. 'אני ה' מקדשם, הפסיק הענין. מיתבי, ואלו הן שבמיתה, זר האוכל את התרומה. מתניתא, אדרב קא רמית. רב, תנא הוא ופליגי: זר ששימש, דכתיב 'הזר הקרב יומת': וממא ששימש, כדכעא מיניה רב תימא פר אבין מרב יוסף, מינין לממא ששימש, שהוא במיתה, דכתיב 'דבר אל אהרן

ואל בניו ויזוירו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי, וילוף 'חילול חילול' מתרומה, מה להלן במיתה, אף פאן במיתה. ויגילף 'חילול חילול' מנותר, מה להלן פרת, אף פאן פרת. מסתפרא, מתרומה תהו ליה למילף, שפן גוף, טמא, מקוה, ברבים. אדרבה, מנותר תהו ליה למילף, שפן קדש, פנים, פגול, ונותר. חילול דרבים, מחילול דרבים עדיף: **טבול יום ששימש: מן, דתניא, רבי סימאי אומר, רבנו לטבול יום שאם עבד, חילל, מינין, תלמוד לומר, 'קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו'. אם אינו ענין לטמא ששימש, דנפקא לן מ'וינדרו'. תניהו ענין, לטבול יום ששימש. וילוף 'חילול חילול' מתרומה, מה להלן במיתה, אף פאן במיתה: ומחוסר כפרים, מן, אמר רבי אבהו, אמר רבי יוחנן, ומטו בה משמיה דרבי אלעזר ברבי שמעון, 'חננת אותם אבנטי, בזמן שבגדיהם עליהם, פהונתם עליהם. אין בגדיהם עליהם, אין פהונתם עליהם. והווי להו זרים. ואמר מר, זר ששימש, במיתה: ומחוסר כפרה, מן, אמר רב הונא, דאמר קרא, 'אכפר עליה תהו וטהרה'. תהרה, מכלל שהיא טמאה. ואמר מר, טמא ששימש, במיתה: ושלא רחוי' דים ורגלים, מן, דכתיב 'בבאם אל אהל מועד ורחצו מים ולא ימותו': ושתווי יין, דכתיב 'יון ושכר אל תשתו'. ופרועי ראש, דכתיב 'ראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו', וכתיב בתריה 'ויין לא ישתו'. איתקש פרוע ראש לשתווי יין, מה שתווי יין במיתה, אף פרועי ראש במיתה: אבל ערל, אוגן, יושב, פאזורה. ערל, מן, אמר רב חסדא, דכר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, עד שבא יחזקאל בן בוזי ולמדנו. כל בן זכר ערל לב וערל**

ואל בניו ויזוירו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי, וילוף 'חילול חילול' מתרומה, מה להלן במיתה, אף פאן במיתה. ויגילף 'חילול חילול' מנותר, מה להלן פרת, אף פאן פרת. מסתפרא, מתרומה תהו ליה למילף, שפן גוף, טמא, מקוה, ברבים. אדרבה, מנותר תהו ליה למילף, שפן קדש, פנים, פגול, ונותר. חילול דרבים, מחילול דרבים עדיף: **טבול יום ששימש: מן, דתניא, רבי סימאי אומר, רבנו לטבול יום שאם עבד, חילל, מינין, תלמוד לומר, 'קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו'. אם אינו ענין לטמא ששימש, דנפקא לן מ'וינדרו'. תניהו ענין, לטבול יום ששימש. וילוף 'חילול חילול' מתרומה, מה להלן במיתה, אף פאן במיתה: ומחוסר כפרים, מן, אמר רבי אבהו, אמר רבי יוחנן, ומטו בה משמיה דרבי אלעזר ברבי שמעון, 'חננת אותם אבנטי, בזמן שבגדיהם עליהם, פהונתם עליהם. אין בגדיהם עליהם, אין פהונתם עליהם. והווי להו זרים. ואמר מר, זר ששימש, במיתה: ומחוסר כפרה, מן, אמר רב הונא, דאמר קרא, 'אכפר עליה תהו וטהרה'. תהרה, מכלל שהיא טמאה. ואמר מר, טמא ששימש, במיתה: ושלא רחוי' דים ורגלים, מן, דכתיב 'בבאם אל אהל מועד ורחצו מים ולא ימותו': ושתווי יין, דכתיב 'יון ושכר אל תשתו'. ופרועי ראש, דכתיב 'ראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו', וכתיב בתריה 'ויין לא ישתו'. איתקש פרוע ראש לשתווי יין, מה שתווי יין במיתה, אף פרועי ראש במיתה: אבל ערל, אוגן, יושב, פאזורה. ערל, מן, אמר רב חסדא, דכר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, עד שבא יחזקאל בן בוזי ולמדנו. כל בן זכר ערל לב וערל**

מנייה שפיר מחוסר כפרים וא"ת בפרק שלשה מינין (נויר ד' מה. ושם) ובפ"ב (דברכות) (ד' ט) דדרשין טמא יהיה לרבות טבול יום עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפרים גבי נכנס למקדש תיפוק ליה מוטהרה מכלל שהיא טמאה וי"ל בדפרישית משום דקלישא טומאתו לא היה מחשבנין ליה כטמא לענין מקדש מוך דרשה ואע"ג דהוי כטמא לענין אכילת קדש היינו משום דאשכחן טבול יום דהוי כטמא לענין עבודה ומיהו קשה תרי קראי למה לי טמא יהיה לרבות טבול יום ועוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפרים מאחר דדרשין טבול יום מקרא יתירא נפקא לן שפיר מחוסר כפרים מוטהרה מכלל שהיא טמאה והווי דחוק לומר משום דגבי נכנס למקדש לא כתיב טבול יום בהדיא אלא מרביא דקרא ולא דמי לעבודה דכתיב בהדיא ואין לתרץ נמי דאי לאו אלא חד רביאיא היה מוקמינן במחוסר כפרים משום דמחוסר מעשה ולא בטבול יום דשימש ממילא ערבא דא"כ היה ליה למימר איפכא טמא יהיה לרבות מחוסר כפרים עוד טומאתו בו לרבות טבול יום ונראה ל"ת דלענין ביאת מקדש לא היה דרשין מחוסר כפרים מוטהרה מכלל שהיא טמאה משום דבכרת דטומאת מקדש כתיב (במדבר יט) איש אשר יטמא ולא יתחטא וגו' דמיידי בהדיא בטומאת מן ולכך צריך נמי טפי קרא לרבות טבול יום דמשמע אבל נתחטא דלאו מחוסר מעשה כגון טבול יום לא היה בכרת ולמה דרשין דמטא וי"ל בדפרישית דמטא וי"ל דהווי מוכיבין מחוסר כפרים אי לאו דאשכחן טבול יום מקרא דר' סימאי קשה קצת הא דקאמר פ"ב דובחים (ד' יז. ושם) דאי כתב רחמנא במחוסר כפרים טבול יום לא אתי מיניה הא לא אתא לן מחוסר כפרים אי לאו דאשכחן קרא לטבול יום וי"ל דה"ק אי כתב רחמנא מחוסר כפרים בהדיא וכוה"ג פ"ב ד"במות (כ' כג. ושם) גבי שפחה וגויה ומיהו קשה דאי לאהי נחית ליכתוב רחמנא טבול יום ומחוסר כפרים בהדיא ולא לכתוב טמא ויש לומר דכיון דלא משכח ציבורתא לא חש לדקדק: **ר"מ** לטבול יום כו'. היה מצו למילף מביניא מיזשב וחד מהנך דברי' פ"ב דובחים (ד' יז).

מנייה שפיר מחוסר כפרים וא"ת בפרק שלשה מינין (נויר ד' מה. ושם) ובפ"ב (דברכות) (ד' ט) דדרשין טמא יהיה לרבות טבול יום עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפרים גבי נכנס למקדש תיפוק ליה מוטהרה מכלל שהיא טמאה וי"ל בדפרישית משום דקלישא טומאתו לא היה מחשבנין ליה כטמא לענין מקדש מוך דרשה ואע"ג דהוי כטמא לענין אכילת קדש היינו משום דאשכחן טבול יום דהוי כטמא לענין עבודה ומיהו קשה תרי קראי למה לי טמא יהיה לרבות טבול יום ועוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפרים מאחר דדרשין טבול יום מקרא יתירא נפקא לן שפיר מחוסר כפרים מוטהרה מכלל שהיא טמאה והווי דחוק לומר משום דגבי נכנס למקדש לא כתיב טבול יום בהדיא אלא מרביא דקרא ולא דמי לעבודה דכתיב בהדיא ואין לתרץ נמי דאי לאו אלא חד רביאיא היה מוקמינן במחוסר כפרים משום דמחוסר מעשה ולא בטבול יום דשימש ממילא ערבא דא"כ היה ליה למימר איפכא טמא יהיה לרבות מחוסר כפרים עוד טומאתו בו לרבות טבול יום ונראה ל"ת דלענין ביאת מקדש לא היה דרשין מחוסר כפרים מוטהרה מכלל שהיא טמאה משום דבכרת דטומאת מקדש כתיב (במדבר יט) איש אשר יטמא ולא יתחטא וגו' דמיידי בהדיא בטומאת מן ולכך צריך נמי טפי קרא לרבות טבול יום דמשמע אבל נתחטא דלאו מחוסר מעשה כגון טבול יום לא היה בכרת ולמה דרשין דמטא וי"ל בדפרישית דמטא וי"ל דהווי מוכיבין מחוסר כפרים אי לאו דאשכחן טבול יום מקרא דר' סימאי קשה קצת הא דקאמר פ"ב דובחים (ד' יז. ושם) דאי כתב רחמנא במחוסר כפרים טבול יום לא אתי מיניה הא לא אתא לן מחוסר כפרים אי לאו דאשכחן קרא לטבול יום וי"ל דה"ק אי כתב רחמנא מחוסר כפרים בהדיא וכוה"ג פ"ב ד"במות (כ' כג. ושם) גבי שפחה וגויה ומיהו קשה דאי לאהי נחית ליכתוב רחמנא טבול יום ומחוסר כפרים בהדיא ולא לכתוב טמא ויש לומר דכיון דלא משכח ציבורתא לא חש לדקדק: **ר"מ** לטבול יום כו'. היה מצו למילף מביניא מיזשב וחד מהנך דברי' פ"ב דובחים (ד' יז).

וילוף חילול חילול מתרומה. הקשה הר"ר חיים כיון דטבול יום יליף מתרומה אם כן טבול יום שאכל תרומה ידא במיתה ולעיל גבי ואלו הן במיתה קתני טמא שאכל תרומה ואילו טבול יום שאכל תרומה לא קתני ושמה הוא הדין אי נמי כי היכי דממעטי רבנן לקמן בעל מום ששימש מדכתיב בו ולא כבעל מום דה"ו בו ולא בטבול יום ומיהו טמא ששימש אין למעט מדכתיב בו דלחבי אהני ג' דלחבי חילול וכן טבול יום ששימש ומיהו לא יתכן כלל דלענין תרומה ממעטינן טבול יום ממיחה מדכתיב בו ולענין טמא ששימש דהיא גופה מתרומה ילפא לא ממעטינן ליה לכך נראה דה"ה טבול יום שאכל תרומה במיתה ויש ליתן טעם דלא חשבי ליה משום דטמא וטבול יום מחד קרא נפקי דהכי כתיבי בפרשת אמרו אל הכהנים ובא השמש וטהר וגו' והדר כתב ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי וגו' וקצת תימה היכי יליף מחוסר כפרה ששימש במיתה מדאקרי טמא וטמא ילפינן חילול חילול מתרומה נימא דפסול בתרומה במיתה דלא פסיל בתרומה לא היה במיתה כדרש"י פ"ב דובחים (ד' יז. ושם) דפסיל בתרומה וכו' וי"ל דכיון דמחיל עבודה כדנפקא לן מייורו כל דאקרי טמא סברא הוא דגמרינן מתרומה דהוי במיתה אע"ג דטהור לתרומה: **א"י** בגדיהו עליהו וכו'. הקשה ה"ר יעקב דארולנייש והא מיתה כתב בהדיא גבי מחוסר בגדים פ"ב ואתה תצוה ותירץ דהוא מיתה אמכנסיים כתיבא כדמשמע פשיטה דקרא וקרא דוחזרת דרשין מנייה אין בגדיהם עליהו אף כהונתם עליהו איצטרך לשאר בגדים ומנייה לא היה ילפינן מכנסיים דלא כתיבי התם ומיהו קשה למאן דאמר דילף מכנסיים פ"ק דימא (ד' ה: ושם) מזה הדבר דהוי מוסף על ענין ראשון ויש מפרשים דמיתה דכתיבא אמכנסיים משום אה"מ דמיחייב מחוסר בגדים ושלא רחוי' דים ורגלים אפילו אביא ריקנית וא"א לומר כן כדפרישית לעיל מתוך הברייתא:

וילוף חילול חילול מתרומה. הקשה הר"ר חיים כיון דטבול יום יליף מתרומה אם כן טבול יום שאכל תרומה ידא במיתה ולעיל גבי ואלו הן במיתה קתני טמא שאכל תרומה ואילו טבול יום שאכל תרומה לא קתני ושמה הוא הדין אי נמי כי היכי דממעטי רבנן לקמן בעל מום ששימש מדכתיב בו ולא כבעל מום דה"ו בו ולא בטבול יום ומיהו טמא ששימש אין למעט מדכתיב בו דלחבי אהני ג' דלחבי חילול וכן טבול יום ששימש ומיהו לא יתכן כלל דלענין תרומה ממעטינן טבול יום ממיחה מדכתיב בו ולענין טמא ששימש דהיא גופה מתרומה ילפא לא ממעטינן ליה לכך נראה דה"ה טבול יום שאכל תרומה במיתה ויש ליתן טעם דלא חשבי ליה משום דטמא וטבול יום מחד קרא נפקי דהכי כתיבי בפרשת אמרו אל הכהנים ובא השמש וטהר וגו' והדר כתב ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי וגו' וקצת תימה היכי יליף מחוסר כפרה ששימש במיתה מדאקרי טמא וטמא ילפינן חילול חילול מתרומה נימא דפסול בתרומה במיתה דלא פסיל בתרומה לא היה במיתה כדרש"י פ"ב דובחים (ד' יז. ושם) דפסיל בתרומה וכו' וי"ל דכיון דמחיל עבודה כדנפקא לן מייורו כל דאקרי טמא סברא הוא דגמרינן מתרומה דהוי במיתה אע"ג דטהור לתרומה: **א"י** בגדיהו עליהו וכו'. הקשה ה"ר יעקב דארולנייש והא מיתה כתב בהדיא גבי מחוסר בגדים פ"ב ואתה תצוה ותירץ דהוא מיתה אמכנסיים כתיבא כדמשמע פשיטה דקרא וקרא דוחזרת דרשין מנייה אין בגדיהם עליהו אף כהונתם עליהו איצטרך לשאר בגדים ומנייה לא היה ילפינן מכנסיים דלא כתיבי התם ומיהו קשה למאן דאמר דילף מכנסיים פ"ק דימא (ד' ה: ושם) מזה הדבר דהוי מוסף על ענין ראשון ויש מפרשים דמיתה דכתיבא אמכנסיים משום אה"מ דמיחייב מחוסר בגדים ושלא רחוי' דים ורגלים אפילו אביא ריקנית וא"א לומר כן כדפרישית לעיל מתוך הברייתא:

1 הגמרא: כהן קבול יום ששימש, מנלן שחייב מיתה. משיבה הגמרא: 58
 2 דתניא בברייתא, רבי סימאי אומר, רמז לטבול יום שאם עבד
 3 במקדש חילל - פסל את עבודתו מניין, תלמוד לומר (ויקרא כ א),
 4 'קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם' וגו' ואם אינו ענין
 5 - ואם לא בא ללמד לגבי טמא גמור ששימש, דנפקא לן - שזה כבר
 6 למדנו בגמרא לעיל מהפסוק (ויקרא כב ג) 'וינורו מקדש בני ישראל'
 7 ולא יחללו את שם קדשי' וגו', תנינו ענין - יש לך לפרשו באופן
 8 שיהיה ענינו לטבול יום ששימש, שגם הוא מוזרר שלא לעבוד
 9 במקדש. ויליף עונשו בגזירה שוה 'חילול חילול' מטמא האוכל
 10 תרומה, מה להלן בענין טמא שאכל תרומה עונשו בְּמִיתָה, אף כאן,
 11 בטבול יום ששימש, בְּמִיתָה.
 12 הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה במחוסר בגדים שעבד במקדש:
 13 ומחוסר בגדים - כהן שחסר אחד הבגדים הכתובים בו ועבד
 14 במקדש, מנלן שחייב מיתה בידי שמים. אמר רבי אבהו אמר רבי
 15 יוחנן, ומטו בה משמיה - ויש שמביאים שמועה זו בשמו דרבי
 16 אלעזר ברבי שמעון, נאמר בענין מצות בגדי הכהונה (שמות כט ט)
 17 וְאֵת בְּגָדֵי תַקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתֶּם בָּתָת, וְהַנִּזְרָת אוֹתָם אֲכַנְט אֶהְרֵן וּבְנָיו
 18 וְהַכֹּהֵן לָהֶם מִגִּבְעַת לָהֶם וְהַזִּיזָה לָהֶם בְּהִנָּה לְחֻקַּת עוֹלָם' וגו', ומשמע
 19 שעל ידי הבגדים תהיה להם כהונה, ומכאן שפזמן שפגריהם עליהם
 20 כהונתם עליהם, אבל כשאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם,
 21 והיו להו - והרי הם כורים, ואמר רב - וכבר אמר התנא בברייתא
 22 שו' ששימש דינו בְּמִיתָה, והוא הדין לחוסר בגדים, שהוא כור.
 23 הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה בכהן מחוסר כפרה שעבד
 24 במקדש: ומחוסר כפרה - מצרוע או זב שלא הקריב את קרבנותיו
 25 לכפרתו ועבד במקדש, מנלן שחייב מיתה. אמר רב הונא, דאמר
 26 קרא לגבי יולדת (הטעונה אף היא הקרבת קרבנות מלבד הטבילה)
 27 (ויקרא יב ח) 'ולקחה שתי תרים או שני בני יונה אחד לעלה ואחד
 28 לחטאת וכפר עליה תבהן ופיהרה', הרי שעל ידי הקרבת הקרבנות
 29 מתקיים בה ופיהרה, מכלל - ומוזה נשמע שעד להקרבת הקרבנות
 30 היא טמאה, ומילדת ללמד לשאר מחוסרי כפרה, שגם הם נקראים
 31 טמאים. ואמר רב - וכבר אמר התנא בברייתא שטמא ששימש דינו
 32 בְּמִיתָה.
 33 הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה בכהן שלא רחץ ידיו ורגליו
 34 ועבד במקדש: ושלא רחוי דים ורגלים, מנלן שחייב מיתה. משיבה
 35 הגמרא: דְּכִתִּיב (שמות ל ב) 'בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימתו
 36 או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה', ומה שכתוב
 37 'בבאם' היינו בבואם לעבוד עבודה, ונאמר שאם הם רחוצים דים
 38 ורגלים לא ימותו, ולמדנו שאם אינם רחוצים, ימותו.
 39 מקור לחיוב מיתה בכהן שתוי יין שעבד במקדש: ושתוי יין חייבים
 40 מיתה, מדְּכִתִּיב (ויקרא ט) 'וין ושכר אל תשת וגו', אתה ובניך אתך
 41 בבאכם אל אהל מועד ולא תמתו' ולמדנו שאם שתוי יין ועבדו,
 42 ימותו.
 43 הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה בכהן פרוע ראש שעבד
 44 במקדש: ופרועי ראש - כהנים שלא גילחו את שערים יותר
 45 משלושים יום ועבדו במקדש, חייבים מיתה מדְּכִתִּיב (יחזקאל מד ב)
 46 'וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את ראשיהם',
 47 וכתוב בתורה - וכתוב אחריו (שם מד ב) 'וין לא ישתו' וגו', איתקש
 48 - הוקשו בזה פרוע ראש לשתוי יין, מה שתוי יין בְּמִיתָה אף פרועי
 49 ראש בְּמִיתָה.
 50 שנינו בהמשך הברייתא: אָבֵל כהן שהוא ערל או אונין שעבד
 51 במקדש, וכן כהן העובד בהיותו יושב, אינם במיתה אלא בְּאֶהְרָה
 52 בלבד.
 53 הגמרא מביאה מקור לאזהרת ערל מלעבוד במקדש: ערל מנלן
 54 שאסור בעבודה. אמר רב חסדא, דְּכִרְזָה מְתוּרַת מִשָּׁה רַבִּינוּ לֹא
 55 לְמַדְנָה, עַד שֶׁבָּא יְחִזְקִאל בֶּן בּוּזִי וְלְמַדְנָה (יחזקאל מד ט) 'כֹּל בֶּן נָכָר עֶרְל
 56 לֵב'
 57

1 קָרָם לֹו - ויש למעט אם כן תרומה טמאה, שאין שייך לחללה
 2 משום שהיא מחוללת ועומדת.
 3 שנינו בברייתא ואלו שבמיתה וכו' וז' שאכל את התרומה. הגמרא
 4 מביאה מחלוקת בענין זה: אמר רב, ז' שאכל את התרומה לוקה
 5 כעובר על 'לאו', שנאמר (ויקרא כב ט) 'וכל ז' לא יאכל קדש' וגו',
 6 ו'קודש' היינו תרומה, שכל אותה הפרשה (שם כב ד) מדברת
 7 בתרומה. אמרי ליה רב פהנא ורב אפי לרב, לימא רב - אמור שהוא
 8 בְּמִיתָה בידי שמים, דְּכִתִּיב (שם כב ט) 'ושמרו את משמתי ולא יאשו
 9 עליו חטא ומתו בו כי יחללוהו אני ה' מקדשם', ונסמך לו (שם כב ט)
 10 'וכל ז' לא יאכל קדש' וגו', ויש ללמוד מסמיכות זו שומתו בו'
 11 נאמר גם לגבי ז' שאכל תרומה. מתרץ רב: במילים 'אני ה'
 12 מקדשם', הפסיק הענין בין 'ומתו בו' ל'וכל ז' ואינם סמוכים.
 13 מיתבי - הקשו על דברי רב, שנינו בברייתא, ואלו הן שבמיתה ז'
 14 האוכל את התרומה. משיבה הגמרא: מתניתא אדרב קא רמית - וכי
 15 באת להקשות מברייתא על דברי רב, רב כתנא הוא חשוב, ופלגי
 16 - ויכול לחלוק על ברייתא.
 17 הגמרא ממשיכה בבירור דברי הברייתא: וז' ששימש במקדש, חייב
 18 מיתה מדְּכִתִּיב (במדב יח ז) 'הקור הקרב וקח', והיינו מיתה בידי
 19 שמים.
 20 הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה בכהן טמא שעבד במקדש:
 21 וטמא ששימש שהוא חייב מיתה, מקורו בְּדַבְעָא מִינֵיה - כמו
 22 ששאל רב הויה בר אבין מרב יוסף, מניין לטמא ששימש שהוא
 23 בְּמִיתָה. והשיב לו: דְּכִתִּיב (ויקרא כב ג) 'דבר אל אהרן ואל בניו וינורו
 24 מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי', והיא אזהרה להניור'
 25 (כלומר להיבדל) מעבודת המקדש בטומאת הגוף. ויליף - ולומדים
 26 גזירה שוה 'חילול חילול' מטמא שאכל תרומה, ששם כתוב 'ומתו
 27 בו כי יחללוהו' (ויקרא כב ט), ויש להשוות את עונשיהם, מה להלן
 28 בטמא שאכל תרומה, דינו בְּמִיתָה, כמו שכתוב (שם) 'ומתו, אף כאן
 29 בטמא ששימש, בְּמִיתָה.
 30 שואלת הגמרא: ונילף - מדוע לא נלמד 'חילול חילול' מאוכל נותר
 31 - בשר קדשים שעבר זמן אכילתו, שכתוב בו (ויקרא ט ח) 'ואכליו
 32 עונו ישא פי את קדש ה' חלל ונכרתה הנפש ההוא מעמיה', ומה
 33 להלן נותר עונשו בְּרַת, אף כאן במשמש בטומאה בְּרַת, ולא
 34 במיתה בידי שמים כמו שלמדנו לעיל.
 35 משיבה הגמרא: מִסְתַּבְּרָא שטמא שאכל תרומה הוה ליה לְמִילָף
 36 - יש ללמוד, שכן מצאנו כמה דמיונות בין הטמא שאכל תרומה
 37 לבין טמא ששימש, ואלו הם: א. גוף - בשניהם הפסול גופם,
 38 שהם טמאים, אבל בנותר הפסול בשרו. ב. טמא - בשניהם
 39 האיסור משום טומאה, מה שאין כן בנותר. ג. מְקַנָּה - בשניהם יש
 40 היתר על ידי טבילה במקוה, מה שאין כן בנותר. ד. בְּרִיבִים -
 41 המילה 'חילול', שממנה לומדים גזירה שוה, כתובה בין בתרומה
 42 ובין בטמא ששימש בלשון רבים, אבל בנותר כתובה היא בלשון
 43 יחיד.
 44 מקשה הגמרא: אֲדַרְבֵּהּ מְנוּחָר הוה ליה לְמִילָף, שכן מצאנו כמה
 45 דמיונות בין המשמש בטומאה לאוכל נותר, ואלו הם: א. קָדֵשׁ -
 46 שניהם ענינם תלוי בקדשים, מה שאין כן בתרומה. ב. פְּגָמִים -
 47 שניהם תלויים בעבודה בתוך המקדש, מה שאין כן בתרומה. ג.
 48 פְּגוּלָה, והיינו פסול קרבן על ידי שחושב בשעת השחיטה לאוכלו
 49 לאחר הזמן הקצוב לאכילתו, ובשניהם יש שייכות לדין זה שהרי
 50 ענינם בקרבנות, מה שאין כן בתרומה. ד. וְנוֹחֵר, והוא פסול
 51 קדשים על ידי שעבר זמן אכילתם, וגם הוא שייך לשניהם ואינו
 52 שייך לתרומה.
 53 מתרצת הגמרא: חילול דְּרִבִּים מחילול דְּרִבִּים עֲדִיף - יש להעדיף
 54 את הגזירה שוה מטמא שאכל תרומה משום שגם בתרומה וגם
 55 בטמא ששימש המילה 'חילול' כתובה בלשון רבים, והוא דמיון
 56 בעצם הגזירה שוה.
 57 הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה בטבול יום ששימש. שואלת

56 פסול קדשים על ידי שעבר זמן אכילתם, וגם הוא שייך לשניהם
57 ואינו שייך לתרומה.
58 הגמרא מביאה מקור אחר לעונש בעל מום ששימש: **אֵלָא מְטַמְא**
59 **שְׂשִׁימָשׁ גָּמַר** - למד רבי גזירה שוה של 'חילול חילול', שכתוב
60 בטמא ששימש 'יִינְרוּ מִקְדָּשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִחְלְלוּ אֶת שֵׁם
61 **קְדָשֵׁי'** (ויקרא כב ט), ועדיף ללמוד בעל מום טמא ששימש מאשר
62 מנוטר, משום שבדרך זו נמצאנו לומדים פסול הגוף מפסול הגוף,
63 שבשניהם הפסול בגוף של אדם מזה שאין כן בנותר, וכן לומדים
64 בעל מום ששייך בו קודש, פְּנִים, פְּגוּלָה, וְנֹתֵר, מטמא ששימש שגם
65 בו שייך קודש, פְּנִים, פְּגוּלָה, וְנֹתֵר. נמצא שבנוסף לארבעת
66 הדמיונות האחרונים הקיימים גם בנותר, יש בטמא ששימש גם את
67 הדמיון של 'פסול הגוף', ולכן עדיף ללמוד ממנו.
68 טעם דברי רבנן, החולקים על רבי: **וְרַבֵּנּוּ סוּבְרִים שְׂאִין לְחִיב מִיתָה**
69 **בְּבַעַל מוּם, מִשּׁוּם שְׂאִמְרָא קְרָא בְּעִנְיָ חִיּוּב מִיתָה שֶׁל טִמְא שֶׁאֵבֵל**
70 **תְּרוּמָה (ויקרא כב ט) 'ב' ו'ימתו בו כי יחלל'ו'**, ובאה מילה זו למעט,
71 שדווקא בו חייב מיתה ולא בפעל מום ששימש.
72 שנינו עוד בברייתא: **הַיָּד בְּמַעֲלָה** - נהנה במיד מהקדש שיש בו
73 מעילה, **רַבִּי אוֹמֵר בְּמִיתָה וְהַכְּמִים אוֹמְרִים אֵינוֹ אֵלָא בְּאַהֲרָה.**
74 **מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מֵאֵי מַעֲמָא דְרַבִּי אוֹמֵר רַבִּי אַבְהוּ, גָּמַר - לְמַד 'הַכְּמִים**
75 **הָטָא' מִטְּמֵא שֶׁאֵבֵל תְּרוּמָה, שְׁבַמְעִילָה נֹאמַר (ויקרא ה טו) 'נפש כי**
76 **תִּמְעַל מִעַל וְהִטָּא בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשֵׁי ה' וגו', ובטמא שאכל תרומה**
77 **נֹאמַר (ויקרא כב ט) 'ולא ישא עליו חטא וימתו בו', מה להלן בתרומה**
78 **בְּמִיתָה, אַף כָּאן בְּמִיתָה בְּמִיד בְּמִיתָה. וְרַבֵּנּוּ אוֹמְרֵי אֵין לְלַמּוּד**
79 **בְּגִזְרָה שׁוּה זֶה מִשּׁוּם שְׂאִמְרָא קְרָא בְּעִנְיָ חִיּוּב מִיתָה שֶׁל טִמְא שֶׁאֵבֵל**
80 **תְּרוּמָה 'ב' ו', ובא למעט שדווקא בו חייב מיתה ולא בפעילה במיד.**
81 הגמרא חוזרת לדברי משנתנו (אכס): שנינו, **זֶרְ שְׂשִׁימָשׁ בְּמִקְדָּשֵׁי, רַבִּי**
82 **עֲקִיבָא אוֹמַר בְּחֻק, וְהַכְּמִים אוֹמְרִים בִּידֵי שְׁמִים.** הגמרא מביאה
83 את המקור: **תְּנִיא בְּרִייתָא, רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמֵר, נֹאמֵר כָּאן בְּעִנְיָ זֶר**
84 **(במדבר יז ח) 'וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמֵת, וְנֹאמֵר 'לְהֵלֵךְ (במדבר יז כח) 'בֶּל הַקָּרֵב**
85 **הַקָּרֵב אֵל מִשְׁפַּח ה' יוֹמֵת, וְיֵשׁ לְלַמּוּד גִּזְרָה שׁוּה 'יוֹמֵת' מִ'יוֹמֵת,**
86 **מֵה 'לְהֵלֵךְ, בְּכַל הַקָּרֵב אֵל מִשְׁכַּן, מְדוּבָר בְּמִיתָה בִּידֵי שְׁמִים, אַף כָּאן**
87 **בֹּר שְׂשִׁימָשׁ, מֵה שְׁכָתוּב בֹּ' ו'יוֹמֵת' הֵינּוּ בִּידֵי שְׁמִים.**
88 מְמַשִּׁיבָה הַבְּרִייתָא: **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, נֹאמֵר כָּאן (במדבר יז ח) 'וְהָיָה**
89 **הַקָּרֵב יוֹמֵת, וְנֹאמֵר 'לְהֵלֵךְ בְּמִתְנַבֵּא בְּשֵׁם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעַבּוֹד**
90 **עַבּוֹדָת כּוֹכְבִים 'וְהַכְּמִים הֵהוּא אֵין חֵלֶם הַחֲלוֹם הֵהוּא יוֹמֵת' (דברים יג**
91 **ח), וְיֵשׁ לְלַמּוּד גִּזְרָה שׁוּה 'יוֹמֵת יוֹמֵת, מֵה 'לְהֵלֵךְ בְּנַבִּיא שֶׁהִידִּיחַ**
92 **בְּסִקְלָה, אַף כָּאן, בֹּר שְׂשִׁימָשׁ, בְּסִקְלָה. רַבִּי יוֹהָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר,**
93 **נְבִיא שֶׁהִידִּיחַ נִידוֹן בְּחֻק וְלֹכַן יֵשׁ לְלַמּוּד מֵה 'לְהֵלֵךְ (בנביא) בְּהִנְק אַף**
94 **כָּאן, בֹּר שְׂשִׁימָשׁ, בְּהִנְק.**
95 הגמרא מבררת את טעם המחלוקת. שואלת הגמרא: **כְּמַאי**
96 **קְמִיפְלִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הַסוּבֵר שְׁחִיב מִיתָה בִּידֵי שְׁמִים וְרַבִּי עֲקִיבָא**
97 **שֶׁלְדַעְתּוֹ חִיב סְקִילָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: רַבִּי עֲקִיבָא כְּכַר דְּגִין גִּזְרָה**
98 **שׁוּה 'יוֹמֵת' מִ'יוֹמֵת, וְאֵין דְּגִין 'יוֹמֵת' מִ'יוֹמֵת, וְלֹכַן אֵין לְלַמּוּד זֶר**
99 **וְשְׁכָתוּב בֹּ' ו'יוֹמֵת' מִ'כֵּל הַקָּרֵב הַקָּרֵב אֵל מִשְׁכַּן ה' יוֹמֵת. וְרַבִּי**
100 **יִשְׁמַעְאֵל כְּכַר, דְּגִין הַדְּיוֹשׁ מְהַדְּיוֹם, וְהֵינּוּ זֶר שְׂשִׁימָשׁ מִזֶּר שְׁעַבֵּר**
101 **לְמִשְׁכַּן, וְאֵין דְּגִין הַדְּיוֹשׁ זֶר שְׂשִׁימָשׁ מְנַבִּיא. וְרַבִּי עֲקִיבָא אֵינוֹ סוּבֵר**
102 **שֵׁשׁ מְנִיעָה לְלַמּוּד מִשֵּׁם, שְׂפִינָן שְׁהִידִּיחַ נְבִיא זֶה לְעַבּוֹד עַבּוּדָה זֶרָה**
103 **אֵין לָהּ הַדְּיוֹשׁ נְדוּל מְוָה.**
104 שואלת הגמרא: **כְּמַאי קְמִיפְלִי רַבִּי עֲקִיבָא, הַסוּבֵר שׁוּר נִידוֹן**
105 **בְּסִקְלָה, וְרַבִּי יוֹהָנָן בֶּן נוּרִי, הַסוּבֵר שְׁבַחֲנָק. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:**
106 **בְּשִׁלּוּקָא - בְּמַחְלוקֵת דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּרִייתָא, חֲכָמִים**
107 **אוֹמְרִים נְבִיא שְׁהִידִּיחַ בְּסִקְלָה, רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר בְּהִנְק. וְרַבִּי עֲקִיבָא**
108 **כַּחכְּמִים, וְרַבִּי יוֹהָנָן בֶּן נוּרִי כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן.**
109 הגמרא מקשה יתירה בדברי רבי עקיבא: **הָא אֵנָּה תָּנַן - הִרִי אַחְנֻנוּ**
110 **שֵׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵיתֵינוּ (אכס) רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר זֶר שְׂשִׁימָשׁ בְּהִנְק, ואילו**

1 **וְעָרַל בְּשֵׂר לֹא יָבוֹא אֵל מִקְדָּשֵׁי' (לְשִׁרְתָּנִי), בְּן נֹכַר עָרַל לֹב' הוּא**
2 **כַּהן מוֹמֵר לְעוֹבְדַת כּוֹכְבִים, 'עָרַל בְּשֵׂר' זֶהוּ כַּהן עָרַל שֶׁלֹּא מִל**
3 **מִשּׁוּם שֶׁהִיא סַכְנָה לוֹ, וְנֹאמַר עֲלֵיו 'לֹא יָבֹא אֵל מִקְדָּשֵׁי', וְהִיא**
4 **אֶזְרָה שֶׁלֹּא יְעַבֵּד בְּמִקְדָּשׁ.**
5 הגמרא מביאה מקור לאיסור עבודה באנינות: **אוֹנָן - מִי שְׁמַת לוֹ**
6 **בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם קְרוּב מִשְׁפַּחְתּוֹ (מֵאלוֹ שְׁחִיב הַתְּאֵבֵל עֲלֵיהֶם), מְנַלְן**
7 **שֶׁאִסוּר לְעַבֵּד בְּמִקְדָּשׁ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּתַתִּיב בְּכַהֵן גְּדוֹל שְׁמַתּוֹ**
8 **אָבִיו אוֹ אִמּוֹ (ויקרא כב יב) 'וְיָמֵן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יָצָא וְלֹא יִחְלַל אֶת מִקְדָּשׁ**
9 **אֱלֹהֵיו, וְפִירוּשׁוֹ, 'מִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יָצָא' לְלוֹזֹת אֶת מִיִּטְתָּם, אֵלָא**
10 **עוֹבֵד הוּא אֶת עַבְדּוֹתוֹ בְּמִקְדָּשׁ, וְאֵין עַבְדּוֹתוֹ מִתְחַלְלֵת בְּכַךְ, וְיֵשׁ**
11 **לְדִיקָה הָא אַחֵר - כַּהן הַדְּיוֹשׁ שֶׁלֹּא יָצָא מִהַמִּקְדָּשׁ בְּהִיוֹתוֹ אוֹנָן אֵלָא**
12 **עַבֵּד עַבְדּוּהוּ, חִלְּלָה אוֹתָהּ. וְכִיּוֹן שֶׁהוּא מַחְלַל אֶת עַבְדּוֹתוֹ, וְדִאי**
13 **אִסוּר לוֹ לְעַבּוֹד.**
14 הגמרא מבררת מדוע אין בו אלא אזהרה ולא מיתה: **אִמֵּר לִיהֵ רַב**
15 **אִדָּא לְרַבָּא, וְנִילָף - נִלְמַד גִּזְרָה שׁוּה 'חִילּוּל חִילּוּל' מְתִירוּמָה,**
16 **שְׁבַעֲבוּדָה בְּאִנְיוֹת נֹאמְרָה לְשׁוֹן חִילּוּל 'וְלֹא יִחְלַל' (ויקרא כב ט) וְכֵן**
17 **בְּכַהֵן הַאוֹכֵל תְּרוּמָה בְּטוּמְאָת הַגּוֹף נֹאמְרָה לְשׁוֹן חִילּוּל 'וְיָמֵתוּ בֹ' ו'**
18 **כִּי יִחְלְלוּהוּ' (ויקרא כב ט), וְיֵשׁ לְלַמּוּד מֵה 'לְהֵלֵךְ בְּתִירוּמָה, בְּמִיתָה אַף**
19 **כָּאן בְּאִנְיוֹת בְּמִיתָה.**
20 מתרץ רבא: **מִי קְתִיב בִּיהַ גְּפוּיָה - וְכִי כְּתוּב 'חִילּוּל' בְּגוֹף הַאִיסוּר**
21 **שֶׁל כַּהן הַדְּיוֹשׁ בְּאִנְיוֹת, הֵלֵא מְפַלְלָא קְאָתִי - נִלְמַד כְּדִיק מִתּוֹךְ**
22 **הַכְּתוּב בְּכַהֵן גְּדוֹל. וְאֵם כֵּן 'חִילּוּל' שֶׁל כַּהן הַדְּיוֹשׁ הָיָה דְּכַר הַכָּא מִן**
23 **הַכְּלָל, וְכֵל דְּכַר הַכָּא מִן הַכְּלָל אֵין דְּגִין אוֹתוֹ בְּנֹתֵר שְׁוֵה, שְׂאִין**
24 **לְעַשׂוֹת גִּזְרָה שׁוּה אֵלָא מִהַמִּילָה הַכְּתוּבָה בְּפִירוּשׁ, וְלֹא מִהַמִּילָה**
25 **שְׁבֵאָה מִתּוֹךְ דִּיק.**
26 הגמרא מביאה מקור לאיסור עבודת המקדש בישיבה: **מְנַלְן**
27 **שֵׁשׁ אִיסוּר בְּדַבְרֵי. אִמֵּר רַבָּא אִמֵּר רַב נַחֲמָן, אִמֵּר קְרָא לְגַבִּי כוֹן**
28 **(דברים יח ה) 'כִּי בֹ' בְּחַר ה' אֱלֹהֶיךָ מִכָּל שְׂכִמְיָד לְעַמְד לְשִׁרְתֵי' וגו',**
29 **לְעַמְיָדָה בְּחִרְתּוֹ וְלֹא לְשִׁיבָה, וְכִיּוֹן שְׁלִישִׁיבָה לֹא נִבְחַר הִרִי הוּא**
30 **כוֹר, וְאִסוּר עַבְדּוּהוּ, אִמְנָם אֵינוֹ חִיב מִיתָה כּוֹר, כְּמוֹ שֶׁדְּרָשׁוּ**
31 **בְּזַבְחִים (כג).**
32 שנינו בהמשך הברייתא: **כַּהֵן פְּעַל מוּם שְׁעַבֵּד בְּמִקְדָּשֵׁי, רַבִּי אוֹמֵר,**
33 **בְּמִיתָה בִּידֵי שְׁמִים, וְהַכְּמִים אוֹמְרִים אֵינוֹ אֵלָא בְּאַהֲרָה, שְׁעוּבֵר עַל**
34 **מֵה שְׁנֹאמַר (ויקרא כב יח) 'כֶּל אִישׁ אֲשֶׁר בֹּ' מוּם לֹא יִקְרַב' וגו',**
35 **וְלוֹקָה, אֲבֵל אֵין בֹּ מִיתָה.**
36 שואלת הגמרא: **מֵאֵי מַעֲמָא דְרַבִּי. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּתַתִּיב בְּבַעַל**
37 **מוּם (ויקרא כב כג) 'אֵךְ אֵל הַתְּרוּבָת לֹא יָבֹא וגו' וְאֵל הַמּוֹבָח לֹא יָגֵשׁ**
38 **כְּבָרָת. הַגְּמָרָא מְנַסֵּה לְתַרְץ: וְנִילָף 'חִילּוּל חִילּוּל' מְתִירוּמָה, שְׁגַם**
39 **בְּאִכִּילַת הַתְּרוּמָה בְּטוּמְאָת הַגּוֹף נֹאמְרָה לְשׁוֹן חִילּוּל, וְיָמֵתוּ**
40 **בֹ' כִּי יִחְלְלוּהוּ' (ויקרא כב ט), מֵה 'לְהֵלֵךְ בְּתִירוּמָה אַף כָּאן בְּבַעַל**
41 **מוּם בְּמִיתָה.**
42 מקשה הגמרא: **וְנִילָף 'חִילּוּל חִילּוּל' מְנוֹתֵר - מֵהַאוֹכֵל בֶּשֶׂר קְדָשִׁים**
43 **שְׁעַבֵּר זְמַן אֲכִילָתוֹ, שְׁגַם בֹּ נֹאמְרָה לְשׁוֹן חִילּוּל, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (ויקרא**
44 **ח ט) 'וְאִבְקִלּוּ עֲוֹנוֹ יִשָּׂא בִי אֶת קֹדֶשׁ ה' חָלַל וְנִבְרַחְתָּה חֲנֻפֵשׁ הֵהוּא**
45 **מְעַמְיָדוּ, וְנִלְמַד מֵה 'לְהֵלֵךְ בְּאוֹכֵל נוֹתֵר בְּכָרָת, אַף כָּאן בְּבַעַל מוּם**
46 **כְּבָרָת. הַגְּמָרָא מְנַסֵּה לְתַרְץ: מִסְתַּבְרָא שְׁדוּוּקָא מְתִירוּמָה הָיָה לִיהֵ**
47 **לְמִיתָה, שְׂפִינָן בְּדֵרֶךְ זֶה נִמְצְאָנוּ לּוֹמְדִים פְּסוּל הַגּוֹף מְפַסוּל הַגּוֹף,**
48 **שְׁבַעַל מוּם וְטִמְאָה שֶׁאֵבֵל תְּרוּמָה, שְׁנִיהֶם פְּסוּלִם בְּגוֹפֵם, אֲבֵל**
49 **בְּנוֹתֵר הַפְּסוּל בְּמֵאֵבֵל. הַגְּמָרָא דוּחָה תִּירוּץ זֶה: אֲדַרְבָּה מְנוֹתֵר הָיָה**
50 **לִיהֵ לְמִיתָה, שְׂפִינָן מִצְאָנוּ כְּמֵה דְּמִיּוֹנוֹת בֵּין בְּעַל מוּם לְנוֹתֵר, וְאֵלוֹ**
51 **הֵם: א. קוֹדֶשׁ - שְׁנִיהֶם עֲנִינִים תְּלוּי בְּקִדְשִׁים, מֵה שְׂאִין כֵּן בְּתִירוּמָה.**
52 **ב. פְּנִים - שְׁנִיהֶם תְּלוּיִים בְּעַבְדּוּהָ בְּתוֹךְ הַמִּקְדָּשׁ, מֵה שְׂאִין כֵּן**
53 **בְּתִירוּמָה. ג. פְּגוּלָה, וְהֵינּוּ פְּסוּל קְרָבָן עַל יַדֵּי שְׁחוּשָׁב בְּשַׁעַת**
54 **הַשְּׁחִיטָה לְאוֹכְלוֹ לְאַחַר הַזְּמַן הַקְּצוּב לְקָרְבָן, וּבְשִׁנְיָהֶם יֵשׁ שְׁיִיכוּת**
55 **לְדִין זֶה שֶׁהִרִי עֲנִינִים לְקָרְבָנוֹת, מֵה שְׂאִין כֵּן בְּתִירוּמָה. ד. וְנֹתֵר -**

1 וערל בשר. שמתו אחיו מנחת מילה. לא יבא. והיינו אזהרה מדברי קבלה בעלמא
 2 ולא לקי עלה: ומן המקדש לא יצא גוי. כלומר אע"פ שמתו אביו ואמו אין צריך
 3 לצאת מן המקדש שאם יעבור לא יחלל הא כהן אחר שלא יצא חלל: מי כתיב
 4 בגופיה. מי כתיב בכהן הדיוט גופיה חילול מכלל דמכאן גדול דכתיב ביה אונן ואינו

מחלל הוא דקא אתי: ולא לישביה. דכיון
 5 דלא נבחר הוה ליה כור ובפ"ב דזבחים (דף
 6 כג) ימינן מכרי יושב כור דמי ומיחל עבודה
 7 אימא במיתה הוא כור אלמה תניא אינו
 8 במיתה והתם מפרק לה משום דהוי זר ושלא
 9 רחץ ידים ורגלים ושתיין יין שלשה כתובים
 10 הבאים כאחד דכתיב בהו מיתה ואין
 11 מלמדן: אמר קרא כו. בתרומה במיתה
 12 דכולהו נמי מיניה גמרי ואתא בו למיעוטא
 13 ולא בעל מום ומסתברא בעל מום הוא דקא
 14 מנעט ולא טמא וטבול יום שהן פסול
 15 טומאתן במיתה: גמר חטא חטא מתרומה.
 16 מעילה כתיב בה ודטאא בשגגה והכא כתיב
 17 ולא ישאו עליו חטא ומתה: בו ולא כמעילה.
 18 וממיתה לחודה הוא דאמעט דגבי מיתה
 19 הוא דכתיב בו אבל אזהרה מגמרא גמר
 20 להודי במעילה בגזרה שוה דטאא חטא
 21 מתרומה: מה לחלו כירי שמים. בדמאתים
 22 והמשום איש דקדק בשרופים כתיב (במדבר
 23 יז) ר' יוחנן בן גורי וכו'. דס"ל נביא שהדיח
 24 את הרבים בחנק ולקמן מפרש במאי פליגי:
 25 פלוגתא דר"ש ורבנן באלו הן הנחנקין וילף
 26 טעמא מקרא: והא תנן. זר ששימש רבי
 27 עקיבא אומר בחנק ובברייתא תני לר"ע
 28 בסקילה: מתניתין ר' שמעון. דאמר נביא
 29 שהדיח בחנק זר ששימש מיניה גמר ורבי
 30 שמעון תלמידו של רבי עקיבא הוא ואמר
 31 לר"ע זר ששימש בחנק נביא שהדיח בחנק
 32 וברייתא רבנן. בני מחלוקתו של רבי שמעון
 33 ואף הם תלמידי רבי עקיבא הוו ואמרי
 34 משמו סקילה בתרייהו:
 35

הדרן עלך אלו הן הנשרפין

27 בידי שמים. רבי עקיבא אומר, נאמר פאן יהוה הקרב יומת', ונאמר להלן 'הנביא ההוא או
 28 חלם החלום ההוא יומת'. מה להלן, בסקילה. אף פאן, בסקילה. רבי יוחנן בן גורי אומר, מה
 29 להלן, בחנק. אף פאן, בחנק. במאי קמפילגי, רבי ישמעאל ורבי עקיבא. רבי עקיבא סבר, דינן
 30 'יומת' מ'יומת', ואין דינן 'יומת' מ'יומת'. ורבי ישמעאל סבר, דינן הדיוט מהדיוט, ואין דינן
 31 הדיוט מנביא. ורבי עקיבא, פיון שהדיח, אין לך הדיוט גדול מנה. במאי קמפילגי, רבי עקיבא
 32 ורבי יוחנן בן גורי. בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן, דתניא, נביא שהדיח, בסקילה. רבי שמעון
 33 אומר, בחנק. הא אגן תנן, רבי עקיבא אומר, בחנק. תרי תנאי, ואלפיא דרבי עקיבא. מתניתין,
 34 רבי שמעון ואלפיא דרבי עקיבא. בריתא, רבנן ואלפיא דרבי עקיבא:

הדרן עלך אלו הן הנשרפין

פרק הגזרה (דף יח) דמנעט מחובר ממעילה משום דגמרה מתרומה אלמא ילפינן קדשי בדק הבית מתרומה ויש לומר דהתם הוא דבעינן דומיא דתרומה משום דכתיב לה לרבויה
 ולא גמרינן אלא דומיא דקדושת הגוף ואע"ג דרבי יוסי דרשי ליה התם ולא רבנן מכל מקום לרבנן נמי אדני לגבי הכי דלא גמרינן קדשי בדק הבית מתרומה (נ"ע) ותי' תמורה ג.
 ד"ה מאי תרומה:

הדרן עלך אלו הן הנשרפין

1 אלו הן הנחנקין: ה"ג ואצטרף למכתב מכה איש ומת ואצטרף למכתב ואיש כי
2 יכה כל נפש. ולא כמו שכתוב בספרים כל מכה נפש דברפק יוצא דופן (גדה מה:
3 ושם) גמרין בן יום אחד דההורג חייב ומפקי ליה מדכתבי ואיש כי יכה כל נפש נפש
4 כל דהה:
5 איש דבר מצוה אין. יש ספרים שכתבו בן
6 אשה לא ואע"ג דהשוה הכתוב אשה
7 לאיש וכו' הני מילי בפרשה שבאמרה בלשון
8 זכר אבל היכא דכתיב איש בהדיא ממעטין
9 אשה כדפירש שלחי: פרק ד' מיתות (לעיל טו.)
10 גבי מקלל אביו אמה:
11 הוה אמאי אפילו נפלים. תימה איכ' היכי
12 מתייב דמי וולדות הא מתייב מיתה
13 ר"ל דה"א דהכא גזירת הכתוב היא היכא דלא
14 נתכוין לולדות כדאשכחן לרבי ונתתה נפש
15 תחת נפש ממון אי נמי נתי דהוה מתייב אפול
16 לאחר שגולד קודם שגולד לא מתייב
17 הכחישא באנבים כו'. בהכחשה דלא הורא
18 איברי דאם לא כן לא שייך נוק שטררי שבת
19 מידי דהוה אהכה על ידו וצמתה וסופה לחזור
20 ובבמה לא שייכי ד' דברים:
21 אלא למאן דלית ליה דתנא דבי חזקיה.
22 פירשתי לעיל בפ' הנשרפין (דף עט:
23 ד"ה בן):
24 מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב
25 ר"ש. פלוגתא דר' יהודה ור"ש במקלקל
26 בחבורה ומקלקל בחביעה לא מציעו בפירוש
27 לא במשנה ולא בברייתא ובפרק האורג (שבת
28 דף קו. ושם) דחק רש"י לפרש דנפקא מפלוגתא
29 דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה
30 הלכך אין לך חובל ומבעיר שאינו מקלקל
31 ואפילו מבעיר עצים לחבשילו מקלקל הוא
32 אצל העצים ומה שהוא מתקן אצל אחרים לרבי
33 צריכה לגופה חייב עליה הלא מלאכה שאינה
34 צריכה לגופה היא אם כן כי חייב הכתוב חובל
35 ומבעיר מדאצטרף למשירי מילה ומדאסר
36 הבערה דבת כהן על כרחיך במקלקל נמי חייב
37 אבל רבי יהודה סבירא ליה מלאכה שאינה
38 צריכה לגופה חייב עליה הלכך חייב דחובל
39 בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו משכחת
40 לה ואע"פ שמקלקל הוא אצל מלאכה עצמה
41 מתקן הוא אצל אחרים ולרבי יהודה כפי האי
42 גזנא מלאכה היא משום תיקון דאחרים אבל
43 מקלקל ואינו מתקן פטור לשון הקונט' כתבתי
44 השתא הא דאמר' התם בפרק האורג (שם) תני
45 רבי אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פטורים
46 חוץ קמא ומבעיר אמר ליה פוק תני לברא
47 חובל ומבעיר אינה משנה כו' משמע מתוך פ'
48 הקונטרס דר' אבהו כו"ש ורבי יוחנן דבעי צריך
49 לכלבו ולאפרו כו' יהודה וזהו תימה איכ' אמאי
50 א"ל פוק תני לברא אטו משום דס"ל כרבי יהודה
51 מאן דתני כו"ש משתיק ליה דכי האי גזנא
52 פריך פרק קמא דחולין (דף טו.) ועוד אי חשיב
53 תיקון גמור צריך לכלבו ולאפרו אמאי נקט
54 חובל ומבעיר ועוד דר"ש אפי' בחובל ומבעיר
55 בעי שתהא צריכה לגופה כדמסיק בשמעתין גבי
56 חובל ובלשון ספק אכל (בריות דף כ.) גבי הבערה על כן נראה דר' אבהו ור' יוחנן אליבא דר"ש פליגי דר' אבהו כו"ש כדאיתא בפרק האורג (שבת דף קו.) ורבי יוחנן סבר דאפילו
57 ר' בשעון גבי תיקון קצת ומיהו לא חשיב תיקון שיתחייב בכך לר' יהודה דאין דרך לחבל בחבירו ליתן לכלב ולשרוף גדיש בשביל אפר ופלוגתא דמקלקל בחבורה דרבי יהודה ורבי
58 שמעון קים ליה להש"ס או בקבלה או שמוא ברייתא שניה בשום מקום וכי תימא לרבי אבהו כיון דליכא תיקון איכ' צריכה לגופה היכי משכחת לה הא משכחת לה באיסורי הנאה
59 שסבור שיכול ליהנות וליתן לכלבו וכן מבעיר באיסורי הנאה שסבור שיכול לבלש לקריה ועוד יש לדקדק פלוגתא דמקלקל בחבורה מדתנן בפסחים פ"ר אלו דברים (דף עב.) ושם עג.
60 (ושם) ושאר כל הובחים ששחטן שלם פסח אם אינן ראויין חייב ואמר' בגמ' מאן תנא דשני ליה בן ראויין לשאינן ראויין ר"ש הוא ואמרין התם לעיל מינה דאיירי בשועה אלמא
61 מתייבין מתעסק ואמרין בפ' ספק אכל (בריות ד' יט.) הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב ומדמתייב רבי שמעון מתעסק בחבורה שמע מינה
מקלקל

49 בכלל 'איש' וההורגם אינו חייב מיתה. ונמצא אם כן שצריכי שני
50 הפסוקים.
51 הגמרא חזרת לברר מהי ההגדרה של מכה אביו. שואלת
52 הגמרא: ואימא - אולי נאמר שמכה אביו חייב מיתה אף על גב
53 דלא עביד ביה חבורה - שלא עשה בו פצע, שהרי בפסוק לא
54 כתוב שפצעו, ואם כן, אלאמה [למחן תנן במשנה (להלן פה)] 'המכה
55 אביו ואמו, אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה'. משיבה הגמרא: יש
56 לזה מקור מפסוק אחר, דאמר קרא (ויקרא כד כא) 'ומכה אדם יומת',
57 ובתחילת הפסוק שם כתוב 'ומכה בהמה ישלמנה', וחוקשו זה
58 לזה, מה מכה בהמה אינו מתחייב בתשלומין עד דעביד [שיעשה]
59 בה חבורה, דכתיב בה (ויקרא כד יח) 'ומכה נפש בהמה, ונפש משמע
60 דם ככתוב (דברים יב כג) 'כי הדם הוא הנפש', אף מכה אדם דהיינו
61 מכה אביו, לא יתחייב מיתה עד דעביד חבורה.
62 מתקופה לה רב דרמיה, אלא מעתה, אם מכה בהמה חייב רק בעשה
63 בה חבורה, נמצא שאם הכחישה פאכנים - הכחיש את כוחה בלי
64 לעשות בה חבורה, הכי נמי דלא מיתניב - וכי גם במקרה כזה יפטר
65 מתשלומין, והרי זה נגד הסברא.
66 מכח הקושיא מסיקה הגמרא שמכה בהמה חייב אף כשלא עשה
67 בה חבורה, ומביאה לימוד אחר לזה שמכה אביו חייב רק כשעשה
68 בו חבורה. מסיקה הגמרא: אלא אם הלימוד מתיבת 'נפש' אינו ענין
69 - לא יתכן לדורשו לנפש בהמה, דהא אי נמי - שהרי גם אם
70 הכחישה פאכנים חייב, תנייהו ענין גבוי מכה נפש אדם, ותדרוש
71 ממנו שמכה אביו חייב רק אם עשה בו חבורה.
72 כיון שהגמרא הסיקה שהלימוד אינו מההיקש של מכה בהמה
73 למכה אדם, מבררת הגמרא לשם מה הם חוקשו. שואלת הגמרא:
74 אלא הקישא למה לי - לשם מה חוקשו בתורה מכה אדם ומכה
75 בהמה זה לזה. משיבה הגמרא: ההיקש נצרך לכדתינא דבי חזקיה
76 (ביק לה), שכמו מכה בהמה דחייב בתשלומים בין במזיד ובין
77 בשוגג [שהרי אדם מועד לעולם], כך גם בהורג אדם אין הבדל
78 בין מזיד לשוגג, ולכן כמו שהורג במזיד פטור מן התשלומים, כך
79 גם רוצח בשוגג פטור מן התשלומים.
80 במסכת כתובות (לד) נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בדינו של תנא
81 דבי חזקיה, האם ההורג בשוגג פטור מתשלומים כרוצח במזיד או
82 לא. שואלת הגמרא: הניחא למאן דאית ליה תנא דבי חזקיה - לפי
83 ריש לקיש הסובר כתנא דבי חזקיה, וממילא צריך את ההיקש כדי
84 ללמוד שרוצח במזיד פטור מתשלומים, אלא למאן דאית ליה תנא
85 דבי חזקיה - אבל לרבי יוחנן החולק על לימודו של תנא דבי
86 חזקיה וסובר שרוצח בשוגג חייב בתשלומין, היקישא של מכה
87 אדם ומכה בהמה למה לי. משיבה הגמרא: לרבי יוחנן דורשים
88 מההיקש לימוד אחר, מה מכה בהמה לרפואה כגון המקוץ לה דם,
89 פטור מתשלומין שהרי לא הויק לה, אף מכה אדם דהיינו אביו,
90 ועשה בו חבורה לרפואה, פטור ממיתה.
91 הגמרא מביאה מקור נוסף לדרשה זו: דאיבענא להו, בן מהו שנינין
92 דם לאביו לצורך רפואה, האם הדבר מותר מפני שהוא מקום
93 הצורך. ונפש הדבר להיתר משתי דרשות, רב מתנא אמר,
94 שהטעם הוא שגדר האיסורים שבין אדם לחבירו הוא מה שנאמר
95 בפסוק (ויקרא יח יח) 'ואהבת לרעך כמוך', שלא תעשה לחברך מה
96 שאינך רוצה שיעשו לך, אבל הקוץ דם גם הבן היה רוצה שיעשו
97 לו כשידקק לך. ורב דימי בר חיננא אמר שמקור ההיתר הוא
98 ממה שהוקשו בפסוק מכה אדם ומכה בהמה, וכפי שדרש רבי יוחנן
99 לעיל, מה מכה בהמה לרפואה פטור, אף מכה אדם לרפואה פטור.
100 הגמרא מביאה מזדירות האמוראים בדין מכה אביו: רב לא שביק
101 לבריה - לא הניח לבנו למשקל ליה פילוא - להוציא לו קוץ
102 מבשרו, וכן מר גריה דרבינא לא שביק לבניה למיפתח ליה פוואת

המשך בעמוד 47

1 פרק עשירי - אלו הן הנחנקין הפרק שלפנינו עוסק בחייבי מיתת
2 חנק. המשנה הראשונה מונה אלו הם הנהרגים בחנק, ובהמשך
3 הפרק מפורטים דיניהם.

משנה

4 אלו הן חייבי מיתה הנחנקין, המכה אביו ואמו, ויגוב נפש מישראל,
5 וזקן מרמא - דיין המסרב לנהוג על פי בית דין הגדול שבלשכת
6 הגזית, ויגבי השקר, והמתנבא בשם עובדת פוכבים, והבא על אשת
7 איש, ויוממי בת פהן - עדים שהעידו על בת כהן נשואה שזינתה,
8 ונמצאו שקרנים על ידי שבאו עדים אחרים ואמרו שהיו עמהם
9 במקום אחר באותה עשה שמעידים עליה, ויבועלה של בת כהן
10 נשואה.

גמרא

11 למדנו במשנה שמכה אביו ואמו מיתתו בחנק. מבררת הגמרא:
12 מכה אביו ואמו, מנלן - מנין לנו שמיתתו בחנק. משיבה הגמרא:
13 דכתיב (שמות כא טו) 'מכה אביו ואמו מות יומת', וכל מיתה האמורה
14 בתורה סתם, אינה אלא חנק.
15 הגמרא מבררת מהי ההגדרה של מכה אביו. שואלת הגמרא:
16 אימא - אולי נאמר, שמכה אביו לא יתחייב מיתה עד דקטיל ליה
17 מיקטל - עד שיהרגנו, אבל בהכאתו סתם לא יתחייב. משיבה
18 הגמרא: סלקא דעתך - איך יעלה על דעתך לומר כן, הרי קטיל חד
19 - הרוצח סתם אדם, נהרג פסיף שהיא מיתה חמורה, ורוצח אביו
20 שעשה מעשה חמור יותר, יהרג פהנק שהיא מיתה קלה יותר, הרי
21 דבר זה הוא נגד הסברא.
22 מקשה הגמרא: הניחא למאן דאמר - לרבנן הסוברים (לעיל מט)
23 שאכן חנק קל מסיף, אפשר לומר כן, אלא למאן דאמר - לרבי
24 שמעון הסובר (שם) שתנק חמור, מאי איכא למימר, הרי לדבריו
25 אפשר לומר שהכוונה היא לרוצח אביו, ואכן הוא נדון בחנק
26 שהיא מיתה חמורה יותר מסיף.
27 מיישבת הגמרא: אלא המקור לכך הוא מדכתיב (שמות כא יב) 'מכה
28 איש ומה מות יומת', ועוד כתיב (במדבר לה כא) 'או באיכה הפהו בידו
29 ויומת', ומה שהוצרכה התורה לפרש שההכאה גרמה למיתה,
30 שיען מינה - מוכח שכל היכא דאיכא הפאה סתם - בכל מקום
31 שנאמרה הכאה ולא כתוב שהמוכה מת מחמתה, לאו מיתה הוא
32 - אין הכוונה למיתה, אלא להכאה בלבד.
33 בפסוק שהגמרא הביאה לעיל (שמות כא יב) 'מכה איש ומת מות
34 יומת', מבואר שרוצח במזיד דינו במיתה, וכן מבואר בפסוק (ויקרא
35 לה ט) 'כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרצח'. הגמרא עוברת
36 לבאר מדוע שני הפסוקים נצרכים: ואצטרף למיכתב גם את
37 הפסוק 'מכה איש', ואצטרף למכתב גם את הפסוק 'כל מכה נפש'.
38 דאי כתב רחמנא - אם היה כתוב בתורה רק 'מכה איש ומה מות', הוה
39 אמינא שאיש הגדול בשנים, דבר מצוה - שמחוייב במצוות, אין -
40 ההורג חייב מיתה, אבל ההורג קטן שאינו מחוייב במצוות, לא
41 נענישנו במיתה, לכן כתב רחמנא גם את הפסוק 'כל מכה נפש',
42 שבו לא כתוב 'איש', ללמדנו שגם ההורג קטן במיתה. ואי כתב
43 רחמנא רק את הפסוק 'כל מכה נפש', הוה אמינא שאפילו ההורג
44 גדול - עוברים שנולדו בעלי מומים ואינם יכולים לחיות, גם הוא
45 יענש במיתה, ועוד הייתי אומר שאפילו הרג עובר שנולד בן
46 שמונה חודשים שאינו יכול לחיות, גם הוא נקרא רוצח שעונשו
47 מיתה, לכן כתבה התורה גם את הפסוק 'מכה איש', להשמיענו
48 שדווקא הורג איש, אבל נפלים ועובר בן שמונה חודשים אינם

56 יסיף, וכן פטור מלשלם לו על מה שהכחו. והיונן בה – ונשאנו
 57 ונתנו לבאר, מאי שנא לנו ומאי שנא אחר – מה ההבדל בין בנו
 58 שחייב לאחר שפטור, ואמר רב חסדא בטעם החילוק, שברייתא זו
 59 מדברת במקרה שמסרין – מפצרים בו לצאת אל מקום הריגתו
 60 ואינו יוצא, וצריך להכות ולקללו כדי שיצא, ועל כן אחר שהכחו
 61 פטור ממלקות שכן הוא שליח בית דין לכהן, אבל בנו אינו יכול
 62 להעשות שליח בית דין להכות את אביו. ולפי זה קשה על דברי
 63 רב ששת שכן נעשה שליח בית דין להכות את אביו.
 64 הגמרא מתרצת שרב ששת מבאר את הברייתא באופן אחר.
 65 מתרצת הגמרא: רב ששת מוקין לה – רב ששת מעמיד את
 66 הברייתא במקרה שאין מסרין בו לצאת – אין צורך להכותו כדי
 67 שיצא, ולכן אם בא בנו והכחו סתם, חייב מיתה. אבל אם היה
 68 צורך לכופו לצאת, גם בנו יכול להעשות שליח בית דין לכהן והיה
 69 פטור.
 70 הגמרא מקשה שלפי ביאור זה אין מובן החילוק בין בנו לאחר.
 71 מקשה הגמרא: אי הוי – אם הברייתא עוסקת במי שאין צורך
 72 להכותו על פי דין, אחר נמי – גם אחר שהכחו יהיה חייב לשלם
 73 לו על כך, ככל חובל בחבירו, ולמה פטרה אותו הברייתא.
 74 מיישבת הגמרא: אחר שהכחו פטור גם אם הכחו סתם, כיון
 75 שהמוכה יוצא ליהרג, ונכרא קטילא הוא – נחשב כבר מעתה כמת,
 76 ולפי שהחובל בחבירו משלם לו לפי ערכו בשוק, ולאדם כזה אין
 77 ערך כלל, אין חיוב תשלום על הכאתו. אבל בנו שהכחו אינו נפטר
 78 מטעם שאביו גברא קטילא, כיון שמכה אביו לאחר מותו פטור רק
 79 מפני שאין הוא עושה בו חבורה, וכאן אף שגברא קטילא הוא,
 80 הרי הוא חי ואפשר לעשות בו חבורה, ועל כן אם הכחו בנו הוא
 81 חייב מיתה כדין מכה אביו.
 82 הגמרא מקשה על הדין שמכה גברא קטילא פטור. מקשה הגמרא:
 83 איך אפשר לפרש את הברייתא לרב ששת שהמכה גברא קטילא
 84 פטור, והאמר רב ששת עצמו לגבי המבייש חבירו, שאם ביישו
 85 כשהוא יושן שלא הרגיש בבושתו, ומת בתוך שנתו, אף שהוא
 86 עצמו לא התבייש, חייב המבייש לשלם לבניו על מה שביישם
 87 בביוזי אביהם, ואם כן מדוע כאן המכה גברא קטילא פטור, ואינו
 88 חייב לשלם לבנים על מה שביישם. מיישבת הגמרא: הך אמאי
 89 עסקינו, בשהכחו הבהאי שאין בה שיעור שנה פרוטה, ועל כן הוא
 90 פטור, אך אם היה במכה שנה פרוטה, אכן היה משלם לבניו על
 91 שביישם.
 92 מקשה הגמרא: איך אפשר לפרש את הברייתא שאין בהכאה שוה
 93 פרוטה, והאמר רבי אמי אמר רבי יוחנן, הכהו הבהאי שאין בה שנה
 94 פרוטה, לוקה על שעבר על לא יסיף, ואילו בברייתא כתוב שהוא
 95 פטור לגמרי. מיישבת הגמרא: מאי פטור דקאמר – מה הפירוש
 96 'פטור' שבברייתא. פטור ממוון, אך במלקות אף אחר שהכחו
 97 חייב, כשאין בהכאה שוה פרוטה.
 98 הגמרא דוחה פירוש זה בברייתא. דוחה הגמרא: אם נאמר
 99 ש'פטור' הוא ממנוון, מכלל – משמע מזה, דכנו שעליו כתוב
 100 בברייתא 'חייב', גם בו הפירוש הוא חייב ממוון, ואין זה יתכן שהרי
 101 פירשנו את הברייתא בהכאה שאין בה שנה פרוטה, אלא ודאי
 102 כוונת הברייתא שבנו חייב בדינו – בדין המכה אביו שחייב מיתה,
 103 ואם כן הך אמאי – גם 'פטור' שנאמר באחר, מוכרח שהוא פטור
 104 בדינו – בדין המכה חבירו, דהיינו מלקות. ולפי זה חוזרת השאלה
 105 מה החילוק בין בנו לבין אחר לפי רב ששת.
 106 הגמרא מבארת שלרב ששת טעם הפטור של אחר הוא שונה.
 107 מיישבת הגמרא: לרב ששת באמת הברייתא עוסקת כשאין
 108 מסרין בו לצאת, ועל כן בנו חייב, אלא אחר היינו מעמא וזה
 109 הטעם! דפטור, דאמר קרא (שמות כב ט) 'ונשיא בעמד לא תאוו' – לא
 110 תקלל, וזהו המקור לאיסור לקלל אדם מישראל, ודורשים מפסוק

המשך בעמוד 54

1 ירבי שמעון האמר (שבת קה), כל מלאכה שאינה צריכה לגופה – כל
 2 העושה מלאכה בשבת שלא לצוננו, והיה מעדיף שלא לעשותה,
 3 פטור עליה ממיטה, כיון שאין זו מלאכת מחשבת האסורה בשבת.
 4 וכיון שכן, אף אם המוציא קוץ בשבת יחבול בשוגג לא תהיה זו
 5 שגגת סקילה, שהרי אינו רוצה בחבלה, ועל כן הוא פטור גם לרבי
 6 שמעון שמחייב את המקלקל בחבורה.
 7 הגמרא מבררת האם באופן מסוים מותר לבן להכות את אביו: בעני
 8 מיניה מרב ששת, כן שאביו נתחייב מלקות או נידוי, מהו שיעשה
 9 הבן שליח בית דין לאביו, להכותו את המלקות, ולקללו – ולנדונו,
 10 האם בשליחות בית דין הדבר מותר לו. אמר להו רב ששת, ואדם
 11 אחר שאינו אביו ונתחייב מלקות או נידוי, מי התייר לשליח בית
 12 דין להלקותו ולנדונו, הלא כל ישראל מצווים שלא להכות
 13 ולקלל את חבריהם, אלא מוכח שבכוד שמים עדיף מכבוד חבירו,
 14 ולכן התייר התורה להכות ולקלל בשם בית דין, ואם כן הך אמאי נמי
 15 – גם כאן, כבוד שמים עדיף מכבוד אביו, ויכול הבן להעשות שליח
 16 להלקות ולנדונו את אביו.
 17 הגמרא מקשה על דברי רב ששת: מיתבי, שנינו בברייתא,
 18 שמהפסוק (דברים כה א) 'ארכעים' כגון לא יסיף' העוסק במי שנתחייב
 19 מלקות בבית דין, יש תלמוד בקל וחומר שאסור להכות את האב,
 20 ומה מי שמצוה להכותו, מצוה שלא להכותו, מי שאינו מצוה
 21 להכותו, אינו דין שמצוה שלא להכותו! בברייתא זו מוזכרים שני
 22 אנשים, לאחד יש מצוה להכות, ולשני אין מצוה בכך. מבררת
 23 הגמרא: מאי לאו – האם אין פירוש הברייתא שאידי ואידי – גם זה
 24 'שמצוה להכותו' וגם זה 'שאינו מצוה להכותו', עוסקים במקום
 25 שיש מצוה להכות על פי בית דין, והחילוק ביניהם הוא שהאב כגון
 26 – מה שאמרו שמי שאינו מצוה להכות, קל וחומר שמצוה שלא
 27 להכות, מדובר בבנו של הלוקה, והא אחר – מה שאמרו שמי
 28 שמצוה להכות מצוה בכל אופן שלא להכות, מדובר באחר
 29 שאינו בנו. ולפי זה פירוש הקל וחומר הוא כך, ומה אחר שמצוה
 30 עליו להלקות את החייב בכך, מוזהר שלא להוסיף על המלקות
 31 שנאמר (שם) 'לא יסיף', בנו של המחייב מלקות אשר אין עליו
 32 מצוה להכותו אפילו כשנתחייב בכך, ודאי שאסור לו להכותו
 33 סתם, וזהו המקור לאיסור מכה אביו. ולפי זה נמצא שלבנו אסור
 34 להכותו גם כשאביו חייב מלקות על פי בית דין, וקשה על רב
 35 ששת.
 36 הגמרא דוחה את הקושיא ומפרשת את הברייתא באופן אחר.
 37 מתרצת הגמרא: לא – לרב ששת אין פירוש הברייתא שבנו נקרא
 38 'אינו מצוה להכותו', אלא אידי ואידי – גם זה 'שמצוה להכותו'
 39 וגם זה 'שאינו מצוה להכותו', בשניהם לא שנא לנו ולא שנא אחר
 40 – אין חילוק אם זה בנו או אחר, ומותר להם להכותו בשליחות בית
 41 דין, ולא קשיא מה ההבדל בין הרישא לסיפא, מפני שפאן –
 42 ברישא שכתוב 'מי שמצוה להכותו', מדובר במקום שיש מצוה
 43 להכות, וכאן – בסיפא שכתוב 'מי שאינו מצוה להכותו', מדובר
 44 שלא במקום מצוה, והכי קתני הקל וחומר שבברייתא, ומה במקום
 45 מצוה, שמצוה להכותו שהרי נתחייב מלקות בבית דין, מכל מקום
 46 מצוה שלא להכותו יותר ממה שנתחייב, שנאמר (שם) 'לא יסיף',
 47 אם כן, כאשר מדובר שלא במקום מצוה – בסתם אדם שלא
 48 נתחייב מלקות, שאינו מצוה כלל להכותו, אינו דין – האם אין זה
 49 קל וחומר שמצוה שלא להכותו, ולמדנו מכאן שאסור להכות אדם
 50 מישראל שלא במקום מצוה. נמצא שבמקום מצוה מותר גם לבנו
 51 להכותו, וכדברי רב ששת.
 52 הגמרא מקשה על דברי רב ששת ממקום אחר: תא שמעי, שנינו
 53 בברייתא, הויצא ליהרג על ידי בית דין וכה בנו והכהו וקיללו, חייב
 54 הבן מיתה כדין מכה אביו, אך אם פא אחר והכהו וקיללו, פטור
 55 ממלקות, אף שהמכה אדם מישראל לוקה כיון שעובר על לא

ור' שמעון אית ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. בפרק המצניע (שבת ד' צג) גבי המוציא את המת במטה: מהו שעשה שליח. ב"ד לאביו אם נתחייב אביו נדוי או מלקות: ואחר מי התירו. לקללו ולהכות את חבירו והלא כל ישראל הוזהרו על הכאת חביריהם ועל קללתם כדילפינן ב"ד מיתות (לעיל ד' נח)

מקלקל נמי מחייב ור' יהודה יש לדקדק דפטור מרתנן ב' כל הכלים (שבת ד' קכב) ומייתא בסמוך דמחט של יד (ומותר) ליטול בה את הקוף דמשמע ליה להשי' דאתא ככולי עלמא כי הויא דשלהי שבת (ר' קנו) דאמרו' אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו ר' שמעון מודה דתנן כל הכלים נטילין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתר של

מחרישה ומנא ליה דמודה ר' שמעון בה אלא שמשעב ליה דבסתמא דהתם מודו כ"ע היבא דלא משכח פלוגתא וכין דר' יהודה מחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה לא אפשר למושרי מחט של יד ליטול בה את הקוף אי לא משום דסבירא ליה מקלקל בחבורה פטור ואע"ג דאמר' ב' כירה (שם דף מב) דשמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כרבי יהודה וב' ספק אבל (כריתות דף טז) מסיק ר"נ אליבא דשמואל דהנח לתניקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב לאו משום דסבירא ליה הכי לשמואל אלא אליבא דמאן דמחייב קאמר ותעד דבשילהי האורג (שבת דף קז) אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לרב מהני תלת דפטור ומותר המפיס מורסא ומנא לן דפטור ומותר דתנן מחט של יד (ומותר) ליטול בה את הקוף ומדריש ליטול הקוף ש"מ דקסבר מקלקל בחבורה פטור דמתעם מלאכה שאינה צריכה לגופה לא שרימא דהא סבירא ליה דחייב:

ורב' שמעון האמר מלאכה שאינה וכו'. הא דקימא לן הלכה כר' שמעון בגריה לאו שגגת סקילה היא דאי עביד חריץ הוי כלאחר יד כדאיתא שלוח' פ' כירה (שם דף מה ושם) ועוד דאינה צריכה לגופה ועוד דאפי' לר' יהודה כל אין מתחבין דלא פסיק רישיה פטור מדאורייתא דלא הוי מלאכת מחשבת וכן משמע ביומא (דף לז) גבי עשיית דאמרי' צירוף דרבנן פ' כי האי משום דאין מתחבין ולא הוי מלאכת מחשבת והתירו משום דאין שבות במקדש וכן מוכח בהדיא דהמכבד והמרבץ דהא רבנן דסבירא להו כרבי יהודה דבבר שאין מתחבין ופטורי אפילו ישוה גומות וכן בפרק ספק אבל (כריתות דף כ) דמתעסק שאינו מתחבין למלאכה פטור כ"ש היבא דאינו מתחבין אלא לגריה ועוד דמחייב רבי יהודה ילופה בכריתות נתחבן לכבות את העליונות והובערו התחתונות

מאליהן היינו התם משום דהוי פסיק רישיה מחשבת כיון שידוע שיבעיר ור' שמעון דפטר משום דאינה צריכה לגופה ולא בעי מלאכת מחשבת דהא ר' שמעון מחייב דמקלקל בהבערה דמיקלקל דמיפטור בראי מלאכות היינו משום דהוי מלאכת מחשבת כדמוכח שלוח' פרק קמא דהגיגה (דף י.) מכלל דבהבערה לא חיישינן והא דשרינן לכתחלה בשבת אם לתנא עמנו הוא צריך אפילו דם חבורי מחב' דהיינו משום דאינה צריכה לגופה ור' אליעזר דמחייב חטאת במכבד ומרבץ לאו משום דליתיה פסיק רישיה דהא שרי לר' שמעון לכתחלה אלא חשיב תיקון לכיבוד ולריבוץ כעין בנין ואפילו בלא השוואת גומות דבדבר מועט מחייב משום בונה כדאשכחן גודלת ופוקסת ובס' כירה (שבת דף מז) דהוי שרי לטלטל נר הדולק בשבת אי לאו משום דבסיס לחבר האסור היינו משום דאי מכבה כלא מתחבין אינה צריכה לגופה היא ומיהו תימה דהא לשמואל קאמר בפרק כירה דבדבר שאין מתחבין סבר לה כר"ש ובמלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה ויכול דהא דאסרינן הכא קוץ וסילוא משום דחיישינן כשמתחיל להסיר שמה יתחפר דלא סגי אי לא הוי פסיק רישיה ולא יניח בשביל כך אבל שאר דבר שאין מתחבין ויין פסיק רישיה הוא שרי וליטול קוץ בשבת מודה שמואל אע"ג דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה דמקלקל בחבורה פטור:

הא בבנו הא באחר. רוצה ללמד מכאן אזהרה למכה אביו דלא נפיק מן יוסף כיון דאינו מצווה להכותו ומשמע בסמוך דאפי' ביוצא ליתרג נפקא לן אזהרה לבנו דחייב דמוק לה רב חסדא במסרין בו לצאת ואע"ג דאין מזהירין מן הדין הני מילי להלקותו ומיהו קשה היכי אתא בנו בקל וחומר מאחר כיון דאחר פטור במסרין בו לצאת ואינו יוצא ושנאו גלוי מילתא בעלמא הוא דפן יוסף מיירי אפי' בבנו אע"ג דארבעים יבנו לא מיירי בבנו: והאמר' רב ששת ביישו וכו'. תימה דב' החובל (ביק דף פז) ושם בעי רבי אבא בר ממל ביישו ישן ומת מוהו לא איפשטא והבא פריך בפשיטות ויש פורים דגרסינן והאמר רב ששת ביישו ישן חייב ולא גרס ומת ולא נהירא דמה ענין ישן ליוצא ליתרג ועוד מואי קמיל רב ששת מתניתין היא בפרק החובל המבייש את הישן חייב ור"ת גרס והאמר רב ששת ביישו חייב ואינא ליתרג קאי מהו אין כל כך תימה אלא הכא דביר רב ששת בפרק החובל למיפשט הדיא בעיא דכי האי גונא אשכחן בגרדים בפרק אין בין חומר (ר' לז) ושם דאביעאי לן תנוה כדאי שולחי דידן או שולחי דרשמא הלא מיייתא התם דביר רב הונא בריה דרב יהושע דאמר בפרק קמא דקדושין (דף כז) ושם) הני כתיבי שולחי דרחמנא ניהו דאי שולחי דידן מי איכא מידי דאגן לא מצינן עבדין ושולחי דידן עבדי: **הכהו** הכאה שאין בה וכו'. תימה אמאי לקי הא פן יוסף לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא דמנייה נפקא לן אזהרה למכה אביו כדאיתא בספרי ובירושלמי:

ורב' שמעון, האמר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה, פטור עליה. בענו מינייה מרב ששת, בן מהו שעשה שליח לאביו, להכותו ולקללו. אמר להו, ואחר, מי התירו. אלא, פטור שמים עדיף, הכא נמי פטור שמים עדיף. מיתחייב, ומה מי שמצוה להכותו, מצוה שלא להכותו. מי שאינו מצוה להכותו, אינו דין שמצוה שלא להכותו. מאי לאו, אידי ואידי, במקום מצוה, הא כגו, הא פאחר, לא, אידי ואידי, לא שניא בנו ולא שניא אחר. ולא קשיא, פאן במקום מצוה, פאן שלא במקום מצוה. והכי קתני, ומה במקום מצוה, שמצוה להכותו, מצוה שלא במקום מצוה. ומה שכן וילף אזהרה למכה אביו או חבירו מהכא: בא אחר והכהו וקיללו פטור. קס"ד פטור ממלקות: ואינו יוצא. ואשמעי' דבנו אינו נעשה שליח בית דין לכופו לצאת וקשיא לרב ששת: ה"ג והאמר רב ששת ביישו ישן ומת חייב. ביישו ישן ומת חייב: דהא מתחייבין בניו והאי נמי ל"ש: מכלל. דחייב דקתני גבי בנו ממון קאמר בתמייה הוא באין בה שוה פרוטה מוקמת לה: אלא. על כרחך חייב ברינו קאמר מיתה: הכא נמי. דתני גבי אחר פטור בדינו קאמר וממלקות פטור ליה ואכתי מואי שניא: בעושה מעשה עמך. וזה שעובר בעירה שחייב מיתה לאו עושה מעשה עמך: הויא: התינן קללה. דכתיב ביה בעמך מקשינן. כלומר גמרינן במה מצינו ואיכא דאמרי היקשא דכתיב מכה אביו ומקלל אביו גבי הדין באלה המשפטים אלא שמקרא אחד מפסיק ביניהם: אי הכי בנו נמי. דהא לא כתיב אזהרה במקל אביו ד' אלא במקל חבורי שאביו בכלל עמך ב' ד' מיתות (לעיל ד' טו.) דרב פנחס. משמיה דרבא במסכת גיגה בסוף חומר בקודש: בכפויים. הראוי להתקיים ולא זה שנגמר דינו:

מדי

מדי

שיבול הואיל וחייב במכה כו'. היו מצי למימר הואיל וכתבי בעמך כדאמר לעיל במקום שעמך. ומה מכה אביו כו'. ואם תאמר מה למכה שכן בחנוק תאמר במקלל בדסקילה ו"ל דהיא גופה ילפינן השתא אביו בסקילה מקל וחומר ממקלל ומיהו קשה לבסוף דילוף דמקלל לאחר מיתה חייב גינף ליה שלא נעשה בו

מירי דהוה לאחר מיתה. וילפינן לקמן מקלל לאחר מיתה חייב וא"ת והתנן מכה לאחר מיתה פטור והכא מייחב ליה אהכאה דקתני הכהו וקללו היינו טעמא דפטור מכה לאחר מיתה משום דבעינן חבורה ולאחר מיתה ליכא חבורה דליכא נפש דנפקא ליה לעיל מנפש ויוצא ליהרג איכא חבורה דחי הוא אלא דסופו

למות: **מתני'** שהמקלל לאחר מיתה חייב. כדילוף בגמרא: והמכה לאחר מיתה פטור. דחבורה ליכא: **גמ'** אביו ואמו קלל. קרא יתירא הוא דהא כתיב רישיה דקרא אשר יקלל את אביו ואת אמו: מכה שעשה שלא בעמך כעמך. דגבי הכאה לא כתיב בעמך למעוטי שאינו עושה מעשה עמך והאי תנא סבר לא מקשינן הכאה לקללה מפני המקרא המפסיק ביניהם: לא חייב בו לאחר מיתה. דהא חבורה כתיב: לרבות בת. טומטום ואנדרוניגוס: אין לי אלא אביו ואמו. שניהם יחד: אביו קילל ואמו קילל. בראש המקרא סמך קללה לאביו ובסוף סמך קילל לאמו: עד שיפרט לך תכתוב יחיד. וכמו מפרש בחורש בשור ובחמור מפרט לך שי"מ דאי לא הוה יחדו הוה משמע שור לבדו וחמור לבדו והא אביו ואמו דרישא דרשינן נמי או אביו או אמו וסיפא אתאויי לאחר מיתה: מוקלל אביו ודאלה המרשפים: ואידך. דמפיק לאחר מיתה מאביו ואמו קילל: ולתני נמי וכו'. אמתניתין קאי דקתני זה חומר במקלל בממכה: ליכא הני תנאי. תנא דמתניתין דלא תנא חומר במכה שעשה בו שלא בעמך כעמך ותנא דברייתא דלעיל דתנא ומה מכה שעשה בו: גירי אמת הן. מתחילתן גרים גמורים היו ועכשיו הרשיעו וישראל שאינו עושה מעשה עמך הוא וכו' היכי דעל קללתו פטור על הכאתו נמי פטור: גירי אריות הן. והרי הם כגוים גמורים: אי חבי. דטעמא דפטור משום דגירי אריות הן: היינו דתנא עליה. בתמיה בדין דקתני אינו מצווה לא על הכאתו ולא על קללתו קתני ושורו בישראל שור שלנו שנגח את שורו ושורו שנגח שלנו הם משלם חצי נוק ומועד משלם נוק שלם ואילו דגיו תנן שור של ישראל שנגח שור של גוי פטור ושל גוי שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נוק שלם: **מתני'** שיכניסנו לרשותו. דכתיב (שמות כב) ונמצא בידו ותנאי במכילתא ונמצא אין מציאה בכל מקום אלא בעדים בידו אין בידו אלא ברשותו וכן הוא אמר (במדבר כב) ויקח את כל ארצו מידה: **גמ'** עמור. שמוש: נגבו ומכרו כשהוא ישן מהו. לקמן מפרש לה הבעיא: מכר אשה לעוברת. נגב אשה מעוברת ומכרה לעוברת שלא מכר הגוף שלה אלא שיהא עובר מכה דליכא עימור. לא בישן ולא בעובה: דונא עליה. דסמך עליה: דאוקמא באפי ויקא. וכל כמה שהיא עבה מועיל יותר להגין בפני הרות: אין [לי] אלא איש כשהנגב איש: ונגוב איש. שהנגוב איש ולא איש וקרא קמא דלא ספיד אנגוב למחוי אשה דכתיב נפש הלכך אין לי אלא אש שנגב בין איש בין אשה דהייבא דנגב הוה איש כותב גונב נפש ואשה שנגבה איש

מירי דהוה, לאחר מיתה. מאי הוה עלה? אמר רבה בר רב הונא, וכן תנא דבי רבי ישמעאל, לכל, אין הכן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללו, חוץ ממסית, שהיה אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו: **משנה** המכה אביו ואמו, אינו חייב עד שעשה בהן חבורה. זה חומר במקלל ממכה, שהמקלל לאחר מיתה חייב, והמכה לאחר מיתה פטור: **גמרא** תנו רבנן, אביו ואמו קלל, לאחר מיתה. הואיל וחייב במכה, וחייב במקלל. מה מכה אינו חייב אלא מחיים, אף המקלל אינו חייב מחיים. ועוד, קל וחומר, ומה מכה, שעשה בו שלא בעמך כעמך, לא חייב בו לאחר מיתה. מקלל, שלא עשה בו שלא בעמך כעמך, אינו דין שלא חייב בו לאחר מיתה. תלמוד לומר, אביו ואמו קלל, לאחר מיתה. הניחא לרבי יונתן, דמיתיר ליה קרא אביו ואמו. אלא לרבי יאשיה, מאי אפקא למימר. דתנאי, איש איש, מה תלמוד לומר איש איש, לרבות בת טומטום ואנדרוניגוס. אשר יקלל את אביו ואת אמו, אין לי אלא אביו ואמו, אמו שלא אביו, מניין. תלמוד לומר, אביו ואמו קלל, אביו קלל, אמו קלל, דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר, משמע שניהן פאה, ומשמע אחד ואחד בפני עצמו, עד שיפרט לך תכתוב יחיד, מנא ליה. נפקא ליה, מ'מוקלל אביו ואמו מות יומת'. ואידך, ההוא מיבעי ליה, לרבות בת טומטום ואנדרוניגוס. ותיפוק ליה, מ'איש איש'. דברה תורה כלשון בני אדם. וליתני חומר במכה ממקלל, שהמכה, עשה בו שלא בעמך כעמך. מה שאין כן, במקלל. קסבר, מקשינן הכאה לקללה. לימא, הני תנאי בהני תנאי, דתני קרא, פותי אתה מצווה על הפאתו ואי אתה מצווה על קללתו. ותניא אידך, אי אתה מצווה לא על קללתו ולא על הפאתו. סבריה, דכולי עלמא, פותים גירי אמת הן. מאי לאו, בהא קמיפלגי. דמר סבר, מקשינן הפאה לקללה. ומר סבר, לא מקשינן הפאה לקללה. לא, דכולי עלמא, לא מקשינן הפאה לקללה. והכא, בהא קמיפלגי. מר סבר, פותים גירי אמת הן. ומר סבר, פותים גירי אריות הן. אי הכי, היינו דקתני עלה 'שורו בישראל'. אלא שמע מינה, דתיקשיא פליגי, שמע מינה: **משנה** הגונב נפש מישראל, אינו חייב עד שיכניסנו לרשותו. רבי יהודה אומר, עד שיכניסנו לרשותו וישתמש בו, שאמר 'התעמר בו ומכרו'. הגונב את בנו, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, מתייב. והקמים פותרין. גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין, רבי יהודה מתייב, והקמים פותרין. **גמרא** ותנא קמא, לא בעי עימור. אמר רב אחא בריה דרבא, עימור, פחות משוה פרוטה, איפא בינייהו. בעי רבי ירמיה, גנבו ומכרו ישן, מהו. כפר אשה לעוברת, מהו. יש דרך עימור בכף, או אין דרך עימור בכף. ותיפוק ליה, דליכא עימור כלל. לא צריכא ישן, דונא עליה אשה דאוקמא באפי ויקא. דרך עימור בכף או אין דרך עימור בכף, מאי, תיקו. תנו רבנן, 'פי ומצא איש גונב נפש מאחיו, אין לי אלא איש שגנב, אשה מניין. תלמוד לומר, 'וגונב איש'. אין לי אלא איש שגנב, בין אשה ובין איש. ואשה שגנבה איש, אשה שגנבה אשה, מניין. תלמוד לומר, 'מות הגנב ההוא', מפל קום. תנאי אידך, 'פי ומצא איש גונב נפש מאחיו, אחד הגונב את האיש ואחד הגונב את האשה, ואחד גר ואחד עבד משוחרר, וקטן, חייב. גנבו ולא מכרו, מכרו ועריו ישנו פרושות, פטור. מכרו לאביו או לאחיו, או לאחד מן הקרובים, חייב. הגונב את העבדים, פטור. תני

דכתיב וגונב איש וגונב אפילו אשה גונבת משמע: הנגב. מ"מ והוא דרשינן ליה בספרי למעוטי גונב עבד: ועדיין ישנו גונב ברשותו: פטור. שהרי לא גנבה לאביו. אביו של נגנב:

דכתיב וגונב איש וגונב אפילו אשה גונבת משמע: הנגב. מ"מ והוא דרשינן ליה בספרי למעוטי גונב עבד: ועדיין ישנו גונב ברשותו: פטור. שהרי לא גנבה לאביו. אביו של נגנב:

תני גונב ברשותו: פטור. שהרי לא גנבה לאביו. אביו של נגנב:

מיתה, תלמוד לומר - ללמדנו שאף הוא חייב, כתבה התורה אביו
 ואמו קלל, ונמצא שאביו קלל - בתחילת הפסוק נסמכה המילה
 'יקלל' לאביו 'ואשר יקלל את אביו', ואמו קלל - ובסופו נסמכה
 המילה 'קלל' לאמו ו'ואמו קלל', ללמדנו שחייב על קללת אביו
 לבדו או אמו לבדה, דברי רבי יאשיהו, אך רבי יונתן חולק ואומר,
 שאין צורך לרבות את המקלל אביו או אמו לבדם, כיון שבכל
 מקום שנאמר דין על שנים, כגון 'ואשר יקלל את אביו ואת אמו',
 משמע גם שניתן פה, ומשמע גם כל אחד ואחד בפני עצמו, עד
 שיפטר לך הכתוב במפורש 'הדין', שאז הדין האמור בפסוק נאמר
 רק על שניהם יחד, ועל כן המקלל את אביו או את אמו בנפרד
 חייב מיתה, כיון שלא נאמר בהם 'יחדיו'.
 לפי רבי יונתן התיבות 'אביו ואמו קלל' מיותרות לדרוש שמקלל
 אביו ואמו לאחר מותם חייב. אך לרבי יאשיהו הדרוש לגבי
 המקלל אביו או אמו בנפרד, מבררת הגמרא מנין נלמד דין זה.
 מבררת הגמרא: מנא ליה - מהיכן ידרוש רבי יאשיהו שהמקלל
 לאחר מיתה חייב. משיבה הגמרא: רבי יאשיהו נקרא ליה - ילמד
 דין מקלל לאחר מיתה, מהפסוק הנוסף שנאמר לגבי מקלל אביו,
 'ומקלל אביו ואמו מות יומת' (שמות כא ט), שהרי פסוק זה מיותר
 לדרשה.
 שואלת הגמרא: ואיך - ולרבי יונתן הלומד דין מקלל לאחר
 מיתה מאביו ואמו קלל, לשם מה נכתב 'ומקלל אביו ואמו מות
 יומת'. משיבה הגמרא: ההוא - הפסוק 'ומקלל אביו ואמו', מופיע
 ליה - נצרך, לרבות את הפת' ומוקמים ונאדרוגינים שקללו, שאף
 הם חייבים מיתה.
 מקשה הגמרא: ותפיק ליה - וילמד רבי יונתן לרבותם מהכפילות
 'איש איש אשר יקלל', וכפי שדרשה הגמרא לעיל. מיישבת
 הגמרא: לרבי יונתן דפריה תורה פלשון בני אדם שדרכם לכפול
 דבריהם, ועל כן אין לדרוש כלל את הכפילות 'איש איש'.
 שנינו במשנה, שמקלל אביו חמור ממכהו, שכן חייב גם אם קילל
 לאחר מיתה. שואלת הגמרא: וליתני - מדוע לא שנה התנא גם
 להיפר, שחומר במכה יותר ממקלל, כיון שהמכה את אביו עשה בו
 הכתוב את מי שלא בעמך - שאינו עושה מעשה עמך, שאינו
 שומר תורה ומצוות, כבעמך - כמי שעושה מעשה עמך, וחייבים
 על הכאתו, מה שאין כן במקלל שפטור על קיללת מי שאינו בכלל
 עמך, וכפי ששנינו לעיל בבבלי.
 משיבה הגמרא: התנא במשנתנו חולק על הברייתא, וקפיד
 מקשיני הפאה לקללה - וסובר שדרשים היקש בין הפסוק (שמות
 טו ט) 'ומכה אביו' לפסוק (שם כא ט) 'ומקלל אביו', ועל כן אף המכה
 את מי שאינו בכלל עמך פטור, ואין בו חומרא יותר ממקלל. ולפי
 הברייתא שמכה אביו עשה בו הכתוב שלא בעמך כבעמך, אין
 מקישים הכאה לקללה.
 הגמרא מבררת האם יש תנאים נוספים שנחלקו אם מקישים
 הכאה לקללה: ביררו בני הישיבה, לויא - אולי נאמר, שהני תנאי
 ששנו את משנתנו ואת הברייתא, אשר נחלקו האם מקישים
 הכאה לקללה, שהני תנאי שנחלקו באותה מחלוקת לגבי כותים.
 הכותים התגירו לאחר שה' שלח אריות שהרגו בהם, וחזרו
 לסורם לאחר מכן. ונחלקו אמוראים (חולק א) אם היו הכותים גרי
 אמת ונחשבים ליהודים, או שהם 'גרי אריות', כלומר שנתגירו רק
 מפחד, וגירותם לא חלה כלל. ומצאנו בענינם מחלוקת, דתני חידא
 - שנינו בברייתא אחת, 'בית אהה מצויה על הפאתו - אסור
 להכותו, שגם בו נאמר הלאו של 'ארבעים יפנו לא יסיף' (דברים כה
 א) 'ואי אהה מצויה על קלתו' - אך מותר לקללו, ואין עוברים על
 'ונשיא בעמך לא תאר' (שמות כב ד) כיון שאינו עושה מעשה עמך,
 ותניא אידך - בברייתא אחרת, שכותי 'אי אהה מצויה לא על
 קלתו ולא על הפאתו', ומותר אף להכותו.

מיישבת הגמרא: מדי הנה - הדבר דומה למקלל אביו שחייב
 אפילו לאחר מיתה, כמבואר במשנה להלן, ועל כן גם כשאין אביו
 ראוי להתקיים הוא חייב על קללתו, וכן חייב על הכאתו, שהרי
 הוקשו הכאה וקללה זה לזה.
 הגמרא מבררת מהי המסקנא לגבי דין זה. מבררת הגמרא: מאי
 הנה עליה - מה הוכרע בבית המדרש, לגבי הספק האם בן יכול
 להכות את אביו בשליחות בית דין. אמר רבה בר רב הונא, וכן תנא
 דבי רבי ישימאל, לכל דינים שבתורה שעבר עליהם האב, אין הדין
 נעשה שליח לאביו להכותו ולקללו, ושלא כרב ששת, הוין ממקרה
 שאביו מסיט לעבודה זרה, שהרי אמרה תורה במסית (דברים יג ט) 'לא
 תחמול ולא תכסה עליו', וגם לבנו אסור לחמול עליו.

משנה

משנה זו עוסקת בדיני מכה אביו ואמו, שלמדנו לעיל שמיתתו
 בחנק: הפכה אביו ואמו, אינו חייב מיתה עד שיעשה בהן חבורה
 [פצע]. זה החומר שיש במקלל אביו ואמו יותר ממכה אותם,
 שהמקלל אפילו לאחר מיתה חייב, והמכה לאחר מיתה פטור כיון
 שאינו עושה בהם חבורה.

גמרא

הגמרא מבררת את מקור הדין שהמקלל לאחר מיתה חייב: תנו
 רבנן, נאמר בפסוק (ויקרא כ ט) 'כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת
 אמו מות יומת', ונאמר עוד שם 'אביו ואמו קלל דמיו בו',
 ומכפילות זו למדנו שגם המקללם לאחר מיתה חייב.
 ומבאר הברייתא שדרשה זו נצרכה, שיכול הייתי לומר בלא
 דרשה זו, שהואיל ותיב במכה אביו וגם תיב במקלל אביו, נלמד
 מזה לזה, מה מכה אינו חייב אלא מהיים אבל לאחר מיתה פטור,
 אף המקלל אינו חייב אלא מהיים, ועוד ניתן ללמוד פטור למקלל
 לאחר מיתה מכל וחוץ, ומה מכה אביו החמור, שיעשה בו הכתוב
 את דין מי שלא בעמך - שאינו עושה מעשה עמך, דהיינו שאינו
 שומר את מצוות התורה, כבעמך - כמי שעושה מעשה עמך,
 שהרי לא נאמר במכה אביו 'עמך', ואסור להכות את אביו אף אם
 אינו שומר מצוות, ובכל אופן לא חייב בו הכתוב כשמכהו לאחר
 מיתה, קל וחומר למקלל אביו הקל יותר, שלא עשה בו הכתוב שלא
 בעמך כבעמך, שנאמר (שמות כב ד) 'ונשיא בעמך לא תאר', ולמדנו
 לעיל (ע"א) שמקלל אביו חייב רק אם אביו בכלל עמך, ואם כן, אינו
 דין - האם אין זה קל וחומר שלא חייב בו הכתוב אם קלל את אביו
 לאחר מיתה, וכיון שהיה אפשר ללמוד כן ולפטור את המקלל
 לאחר מיתה, תלמוד לומר 'אביו ואמו קלל', לרבות שגם המקלל
 לאחר מיתה חייב.

הגמרא מביאה תנא שדבריו אי אפשר ללמוד כן. שואלת
 הגמרא: הניחא שחוב מקלל לאחר מיתה נלמד מאביו ואמו קלל,
 לרבי יונתן, דמיתר ליה קרא 'אביו ואמו קלל' - שלשיתתו
 והמובאת להלן התיבות 'אביו ואמו קלל' מיותרות לדרשה, אלא
 לרבי יאשיהו הלומד מתיבות אלו דין אחר, מאי איכא למימר. ומה
 היא מחלוקתם, דתניא, נאמר בפסוק (ויקרא כ ט) 'כי איש איש אשר
 יקלל את אביו ואת אמו'. דורשת הברייתא, מה תלמוד לומר
 בכפילות 'איש איש', לרבות שגם פת, או מוקמים שאין ניכרים בו
 סימני זכר או נקבה, ונאדרוגינים שיש בו סימני זכר וסימני נקבה
 שקיללו את אביהם ואמם, חייבים מיתה.
 עוד נאמר שם, 'אשר יקלל את אביו ואת אמו', אומרת הברייתא,
 אין לי לדרוש מספוק זה, אלא המקלל אביו ואמו ביחד, אך המקלל
 אביו שלא קילל אמו, והמקלל אמו שלא קילל אביו, מניין שחייב

מבררת הגמרא: מאי טעמא דרבי יהודה הפוסק את המבייש עבד.
מבארת הגמרא: אמר קרא בפרשה המלמדת חיוב בושת (דברים כה
א), 'כי יצו אנשים יהוה איש ואחיו, וממהילה אחיו' משמע שדין
זה נאמר רק במי שיש לו אחיה - שהגוללים לאביו נחשבים
לאחיו, כיון שהם מיוחדים לאותו אב, יצא עבד שאין לו אחיה -
ולפי זה יש למעט עבד כנעני אשר בני אביו אינם נחשבים לאחיו,
שהם כבהמות ואינם מתייחסים אחר אביהם.
שואלת הגמרא: ורפנן, כיצד הם טוברים שהמבייש עבד חייב
לשלם לו דמי בושתו, והרי נאמר 'ואחיו, ולעבד אין אחיה.
משיבה הגמרא: לרבנן גם עבד נחשב לאחיו, כיון שאחיו הוא
במצות - שמחייב במצות באשה.
הגמרא מקשה על פי זה על דברי רבי יהודה במשנתנו. מקשה
הגמרא: והכא במשנה שרבי יהודה מחייב מיתה את הגונב מי
שחציו עבד, היכי דריש את הפסוק (דברים כו ז) 'כי ימצא איש גנב
נפש מאחיו מבני ישראל, והרי לשיטתו יש למעט עבדים
מ'מאחיו'.
מיישבת הגמרא: רבי יהודה סבר שדורשים את הפסוק כך,
מהמילה 'מאחיו' לומדים לאפוקי עבדים - למעט את הגונב עבד
כנעני שהרי אין לו אחיה. וכפי שדרש לגבי תשלום בושת,
והמילים 'בני ישראל' נדרשות למעוטי מי שחציו עבד והציון
חורין לפי שאינו בכלל בני ישראל, ומבני ישראל - מהאזות מים
שנוספה על המילים 'בני ישראל', שוב ניתן לדרוש למעוטי מי
שחציו עבד וחציו כן, וכיון שרבי הוי מיעוט אחר מיעוט, וכלל
הוא שאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, ומכאן למד רבי יהודה
לרבות שהגונב מי שחציו עבד וחציו כן חורין חייב מיתה.
הגמרא מבארת את הפסוק לדעת רבנן. מבררת הגמרא: ורפנן
הסוברים שהגונב מי שחציו עבד פטור, כיצד ידרשו את הפסוק,
והלא יש כאן מיעוט אחר מיעוט שבא לרבות. מבארת הגמרא:
לרבנן מה שדרש רבי יהודה 'מאחיו' לאפוקי 'למעט עבדים, לא
משמע להו לדרוש כן, והא עבד אחיו הוא במצות, שחייב במצוות
כאשה. ושני המיעוטים הנותרים, 'בני ישראל' ו'מבני ישראל'
שנדרשת מהם למיעוט נוסף, חד - אחד בא למעוטי עבד, וחד
למעוטי מי שחציו עבד והציון כן חורין, שהגונב פטור ממיתה, ואם
כן אין כאן שני מיעוטים לחציו עבד וחציו כן חורין.
הגמרא מבררת מהו מקור האיסור לגונב נפש. מבררת הגמרא:
אוהרה לגונב נפש שלא יעשה כן, מניין משיבה הגמרא: רבי יאשיה
אמר שאיסור זה נלמד מ'לא תגנב' (שמות כ ג), ורבי יוחנן אמר
שהאיסור נלמד מ'לא ימכרו ממכרת עבד' (ויקרא כה מב) שנאמר
לגבי עבד עברי היוצא ביוכל. ולא פליגי - רבי יאשיה ורבי יוחנן,
אלא יש בגניבת נפש ומכירתה לאו על הגניבה ולאו נוסף על
המכירה, וקר - רבי יאשיה קא חשיב - הזכיר את הלאו דגניבה,
וקר - רבי יוחנן קא חשיב את הלאו דמכירה.
הגמרא דנה בפסוקים השונים שנאמרו באיסור גניבה: תנו רבנן,
נאמר בעשרת הדברות (שמות כ ג) 'לא תגנב', מפרשת הברייתא
שבגונב נפשות הקטוב מדבר, וכפי שדרש רבי יאשיה לעיל.
מבררת הברייתא: אתה אומר שהפסוק עוסק בגונב נפשות, אך
מנין לך זאת, או אינו - שמא אינו מדבר אלא בגונב ממונ. משיבה
הברייתא: אמרת - אמור כך, צא ולמד משלש עשרה מדות
ו'דרכים' שהתורה נדרשת בהן, שאחת מהן היא 'דבר הלמד
מעניינו', שאם לא פירשה התורה באיזה ענין דיברה, יש ללמוד
מתוך הפרשה שבה נכתב, ואף כאן בעשרת הדברות, במה הקטוב
הסמוך ל'לא תגנב' מדבר, בנפשות - באיסורים כגון 'לא תרצח'
ולא תנאף, שהעובר עליהם חייב מיתה, ואם כן נלמד בדבר
הלמד מעניינו שאף כאן - באיסור 'לא תגנוב', דברה התורה
בנפשות - באיסור גניבה שהעובר עליו מתחייב בנפשו, וזהו

הגמרא מקשה על הברייתא השניה: תני תנא - חכם השונה
ברייתות שנה ברייתא זו שמכרו לקרוביו חייב קמיה ולפנין דרב
ששת, אמר לו רב ששת, אני שונה ברייתא שכתוב בה, רבי שמעון
אמר, 'גונב נפש מאחיו', למדנו שאינו חייב עד שיוציאו מרשות
אחיו, אבל מכרו למשפחתו שנשאר ברשות אחיו, פטור, ואין את
אמרת שמכרו לקרוביו חייב. אלא תני פטור - גרוס בברייתא
שהבאת 'פטור', שלא תהיה סתירה בין הברייתות.
הגמרא שואלת על רב ששת: מאי טעמא - מדוע קשה על
הברייתא מדברי רבי שמעון, דילמא - אולי נאמר שהא - הברייתא
ששנה רב ששת היא דעת רבי שמעון, והא - הברייתא ששנה
החכם לפני רב ששת נאמרה לרבנן, הסוברים שגונב נפש חייב אף
שלא הוציאו מרשות אחיו.
משיבה הגמרא: לא סלקא דעתך - לא תעלה על דעתך שאין
הברייתא כדעת רבי שמעון, כיון דאמר רבי יוחנן, סתם מתנינן
שלא נזכר מי אמרה, היא מרבי נהמיה, וכן סתם תוספתא
שעל חומש ויקרא הקרויות 'תורת כהנים', הם מרבי יהודה, וסתם
ספרי - הברייתות שעל חומש במדבר ודברים, הם מרבי שמעון,
ובכולהו - וכל התנאים הללו שנו ברייתות אלו אליבא דרבי עקיבא,
כיון שאת כולם למדו ממנו. נמצא שאין לפרש את הברייתא
שמכרו לקרוביו חייב שלא כרבי שמעון, שהרי היא בחומש דברים
ושנויה בשמו, ויש לגרוס בה 'פטור' כפי שאמר רב ששת.
שנינו במשנה: הגונב את בנו, רבי ישמעאל מחייב והכמים פטרין.
מבררת הגמרא: מאי טעמא דרבנן הפוסקים. מבארת הגמרא: אמר
אביי, דאמר קרא (דברים כו ז) 'כי ימצא איש גונב נפש מאחיו',
ומשמע שמדובר רק אם מצא את הגונב בשעת הגניבה, פרט
לגונב את המצוי בידו תמיד, כמו בנו, ועל כן הגונב בנו פטור.
רב פפא מקשה על דברי אביי: אמר ליה רב פפא לאביי, אלא
מעקה - עכשיו שדרשת מימי ימצא' למעט את המצוי כבר, אם
כן, מה שנאמר לגבי איסור אשת איש (דברים כב כב) 'כי ימצא איש
שכב עם אשה בעלת פלג ומתו גם שניהם, הכי נמי - וכי גם
תדרוש ממי ימצא' למעט פרט למצוי, כגון המשפחות של בית
פלוגי, שגרים כמה אנשים ונשים יחד באותו בית, דשכיחן גבייהו
- שנמצאים תמיד עם נשות חבריהם, הכי נמי דפטרי - וכי יש
לפטורם אם שכב אחד מהם עם אשת חברתו, כיון שנדרוש 'פרט
למצוי', והרי ודאי לא יתכן הדבר.
אביי מתרץ את קושיית רב פפא: אמר ליה אביי לרב פפא, אמת
שאין לדרוש ממי ימצא' לפטור על המצוי בידו, ובודאי לגבי
אשת איש אין לדרוש כן, אלא אמר שדרשתי 'פרט למצוי',
מ'ונמצא בידו' קאמינא - כוונתי היתה לדרוש פסוק אחר, (שמות
כא טו) 'וגונב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת', וכיון שהמילים
'ונמצא בידו' מיותרות, ניתן למעט מהן את הגונב מי שמצוי אצלו
תמיד.
הגמרא לומדת דין חדש מדברי אביי. מוסיפה הגמרא: אמר רבא,
הלכך - כיון שמיעטנו מ'ונמצא בידו' את הגונב מי שמצוי אצלו
תמיד, הני מיקרי דרדין - מלמדי תינוקות, ופתנו רבנן -
והמלמדים משניות לחכמים, כמצויין בידן רמו - נחשבים
התלמידים כמצויים בידם תמיד, ופטרי - ופטורים ממיתה אם
גנבו ומכרום.
שנינו במשנה: גנב את מי שחציו וכו' עבד וחציו כן חורין, רבי
יהודה מחייב והכמים פטרין. הגמרא מביאה את דברי רבי יהודה
במקום אחר לגבי עבדים: תני ה'תם במשנה (בבא קמא פז), החובל
בעבד כנעני של אחרים חייב בכל דיני תשלומים, ומשלם לו אף
בושת, רבי יהודה אומר, אין לעבדים בושת - המבייש עבד כנעני,
פטור מלשלם לו דמי בושתו.

1 **מונמצא** בידו קא אמנא. תימא דבסוטה פ' עגלה ערופה (דף מה): דרשין כי ימצא
 2 חלל פרט למצוי ופטרין עיר שרובה גוים וי"ל דחתם כתיב באדמה והוי
 3 כמו בידו דהכא ואבתי קשה דדרשין בפ' בתרא דערכין (דף ל) גבי בתי ערי חומה ומצא
 4 פרט למצוי שלא ימכור ברוחן ויגאל בקרוב וי"ל בדפ"י בקונטרס דהכא מיריבאי דקרא:
 5 **יצא** עבד שאין לו אחוה. פירש בקונטרס עבד
 6 אן לו אחוה ואפילו עם אחיו בני אביו
 7 דכתיב עם החמור עם הדומה לחמור וקשה
 8 דאם כן גר ומשחרר נמי ונראה לפרש שאין לו
 9 אחוה שאין יוצאי חלציו קרוין אחוה משא"כ
 10 בגר.
 11 **בני** ישראל למעוטי מי שחצוי וכו'. אבל כולו
 12 משחרר וגר לא ממעט מבני ישראל וכן
 13 בפרק גנות כותים (גדף דף לד. ושם) בני ישראל
 14 מיטמאין בזביה וכו' אבל גרים ומשחררים לא
 15 ממעט וכן שלהי פ"י דמנחות גבי סניכה בני
 16 ישראל סומכין ואין הגוים סומכין ומשחרר וגר
 17 לא ממעטין וכן בפ"ק דערכין (דף ה) בני
 18 ישראל מעריכין ואין הגוים מעריכין ולא
 19 ממעטין גרים ולא עבדים משחררין ותימה
 20 דבפרק כל המנחות באות מצה (מנחות דף סא:
 21 ושם) גבי הנפה אמרין בני ישראל מניפין ואין
 22 הגוים מניפין ואין לי אלא בני ישראל גרים
 23 ויעבדי משחררים מניין תלמוד לומר מקובץ
 24 וכן בפ' הערל (יבמות דף עז. ושם) ובשלהי פ"ק
 25 דכריתות (דף ז) אשה כי תוריע אין לי אלא בני
 26 ישראל גירות ושפחה משחררת מניין ת"ל
 27 אשה ושמא בכל הני שי שום רבוי דמרבין
 28 מניה גרים ומשחררין: **דבר** ואפי' חצי דבר.
 29 ואי"ת הא אמרין לקמן (דף עז.) קיים מקצת
 30 וביטל מקצת דשאר מצות דברי הכל פטור ופי'
 31 בקונטרס משום דכתיב אך הנביא אשר יזיד
 32 לדבר דבר ולא חצי דבר וי"ל דרבנן נמי
 33 מודו דדרשין ולא חצי דבר והא דפלגי אדרבי
 34 עקיבא היינו משום דחשבי ליה דבר שלם
 35 כדמובח במורה (כ"ק דף עז.) ובחוקת הבתים
 36 (כ"ב דף נה. ושם) וצריך לחלק בדברים דיש
 37 מקומות כה"ג בפ' ד' וה' (כ"ק דף נה. ושם) כופר
 38 שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר ובפרק י'
 39 כבור (בברות דף מת) חומש ולא חצי חומש
 40 ובמורה (כ"ק דף עא.) חמשה בקר ובא רחמנא
 41 ואפי' חמשה חצאי בקר ובפרק אותו ואת בני
 42 (חולין דף עט. ושם) פליגי ר' אליעזר ורבנן בשא
 43 ואפילו מקצת שה ולענין כיסוי צביו ואפילו
 44 מקצת צביו ובפרק הא על יבמות דף נט:
 45 (שם) בבתולה מקצת בתולים ובכתובות פרק
 46 אלמנה (דף צז. ושם) ממקצת כסף ככל ספק
 47 ושלחי כסוי הדם (חולין דף פח. ושם) דם ואפילו
 48 מקצת דם ובריש בברות (דף ג. ושם) כבור
 49 ואפילו מקצת כבור: **מתוך** שיכולים עדים
 50 הראשונים כו'. אין הטעם תלוי באמירתם אלא
 51 במאי דעדי גניבה ראשונה לא צריכי לעדי
 52 גניבה שניה כדאמרין במורה (כ"ק דף עז. ושם)
 53 דמודה רבי עקיבא בשנים אומרים קידש ושנים
 54 אומרים בעל אע"ג דעדי ביאה צריכי לעדי
 55 קדושין (והואיל) וכן לא צריכי לעדי ביאה
 56 כוליה דבר הוא:

1 **תני תנא** לוך מתני' דקתני מוכר לאביו חייב: **סתם ספרא**. תורת כהנים: **סתם**
 2 **ספרי**. ספר וידבר ומשנה תורה הואי סתמא דכי ימצא איש במשנה תורה הוא:
 3 **אליבא דרבי עקיבא**. ממה שלמדו מר' עקיבא אמרום: של בית פלוני. לא רצה
 4 להוכיח שמם שחשובין היו ובוה לא היו נהוגין כדת שהיו הרבה דרין בבית אחד
 5 אנשים ונשים והוי מצוין תמיד עם נשי
 6 חביריהן ולא שמתחידין: **ונמצא**. קרא
 7 יתירא הוא דאי ללמד ששמצא בעדים מבי
 8 ימצא נפקא: **כמצוין בידן דמו**. התלמידים
 9 מצוין תמיד בבית הרב ואם גב הרב אחד
 10 תלמידיו ומכרו אינו נהרג: **אין לעבדים**
 11 כושת. המבייש ולא העבד לא חייבוהו תורה
 12 לתת דמי בשת: **וכי נצטו אנשים**. יהודי
 13 והכה איש וגו'. מהתם נפקא לן חיוב בשת
 14 דכתיב וקצותה את כפה ממון אתה אומר
 15 ממון או אינו אלא ממש נאמר כאן לא תחוס
 16 עיך ונאמר להלן בעדים וזממין (דברים יט)
 17 לא תחוס עיך מה להלן ממון אף כאן ממון:
 18 **עבד שאין לו אחוה**. ואפי' עם אחיו בני אביו
 19 דכתיב (בראשית כב) עם החמור עם הדומה
 20 לחמור אינו אלא כבהמה: אחיו הוא
 21 במצות. בכל מצות שהאשה חייבת בהן עבד
 22 חייב בהן דגמר לה לה מאשה: **והכא** במתני'
 23 גונב נפש דכתיב מאדו: **הכי דרשי**. רבי
 24 יהודה לחיוב על מי שחצוי עבד: **מאחיו**
 25 **למעוטי עבדים**. דהא לרבי יהודה אין לו
 26 אחוה: **מבני**. יתירא דרשי ליה הדיה ליה
 27 למכתב מאחיו בני ישראל: **מלא תגנוב**.
 28 האמור בעשרת הדברות דלגונב נפשות
 29 מתוקם לקמן בשמעתין: **דבר הלמד מענינו**.
 30 אם אי אתה יודע במה הכתוב מדבר יצא
 31 ולמד מפרשה שכתוב בה ולפי הפרשה הוא
 32 נכתב אצלה וכאן במה כל הענין מדבר
 33 בנפשות לא תרצא ולא נתאף כל אלה חייבי
 34 מיתות ב"ד אף לא תגנוב בגניבה שיש בה
 35 מיתת ב"ד: **לא תגנובו**. בפרשת קדושים
 36 תהיו: **משלש עשרה מדות**. זו היא אחת מהן
 37 שיהא הובר מענינו למד: **במה הכתוב**
 38 **מדבר**. הענין של מטה ושל מעלה מזה:
 39 **בטמון**. לא תעשוק את רעך (ויקרא יט): **עדי**
 40 **גניבה ועדי מוכרה**. שני כיתי עדים אחת
 41 העידה שגנב את הנפש ואחת העידה שמכר
 42 אין נהרגין כדמפרש טעמא ואייל וכיון
 43 דאינהו לא מקטלי איהו נמי אם לא חזמו
 44 לא מקטיל דהוי' לה עדות שאי אתה יכול
 45 להזימה ולא משכחת לה מקטיל אלא בבת
 46 אחת שמעידין על הגניבה ועל המכירה:
 47 **פלוגתא דר"ע ורבנן**. בבבא בתרא בחוקת
 48 הבתים על פי שנים עדים יקום דבר ולא חצי
 49 דבר והאי חצי דבר הוא אצל כל כת וכת
 50 דאי לא עידי גניבה אינו נהרג משום עידי
 51 מכירה שיכול לומר עבדי מכרתי ואי לא
 52 מכירה נמי לא מייחבי אנגיבה: **בעדים**
 53 **האחרונים** של בן סורר ומורה. דתנן לעיל
 54 (דף עא.) מתרין בו בפני ג' ומלקין אותו חור
 55 ולקלל גזון בעשרים ושלשה מתרין בו אביו
 56 ואמו בפני הידיען וכשבאין עדים ראשונים
 57 ומעידין עליו שאינל תרשימו בשר ושתה
 58 חצי לוג יין מגניבה מלקין אותו כדכתיב
 59 ויסרו אותו דהיינו מלקות חור ולקלל גזון
 60 כ"ג ל' למיתה ומורה חוקיה בהנך אחרונים שהעידו שחור ולקלל שהחמו שנהרגין ולא אמרין שחצי דבר הוא דאי לאו שהדותא דקמאי לא מקטיל בסהדותא דחיי אלא
 61 אמרין הואיל יש עונש על פי ראשונים שזה לך על ידה תה לא שייכא ההוא שהדותא קמיתא בהני בתרייתא והני בתראי כוליה דבר קא עבדי:
 להלקות

1 **גניבה** אתחלתא דמכירה היא. וא"ת אמאי מקטלי הא מצו למימר לפוסלו לעדות
2 באנו וכ"ת דבעו התראה וכיון דאדמי שהתרו בו למיתה אלמא למיקטליה קא
3 אתו אם כן לחוקיה נמי לקטלו אע"ג דאתו נמי להלקות כדאשכחן בפ"ב דביק (דף כד.
4 ושם) דיעיז גניחה ראשונה ושניה אע"ג דאתו לחיובי חצי נוק כיון דאתו נמי ליעודי

5 משלמי חצי נוק של העדאה עם הכת השלישית
6 כשהזמנו לחולש כחות וי"ל דקסבר חוקיה
7 דגניבה השדה קיימא כמו עידי קדושין ועידי
8 ביאה ואע"ג דמיירי באתרו ביה מדמקטלי לרבי
9 יוחנן מי"מ לא שייך בהו חיוב מיתה ואפשר
10 דלחוקיה לא בעי התראה ולר' יוחנן בעי אי נמי
11 הגיס' לא חש בטעמא דלפוסלו לעדות באנו
12 מראיצטרך לעיל למימר להליל מילא להלקותו ושמא
13 איצטרך היבא דמפסיל מעיקרא וקאי
14 **עבדי** מכרתה. ואי"ת אי לאו למקטליה קא
15 אתו אם יבאו עדים שאינו עבדו אם
16 כן למאי קא אתו וי"ל דאתו לקיים המקח וא"ת
17 אי דלא אתרו ביה למה לן טעמא דעבדי מכרתה
18 אלא דלא אתרו ביה אם כן למקטליה קאמי
19 וי"ל דאתרו ביה אחריני ואינהו לא ידעי וכי ובי
20 גזנא הוה מצי לשנויי בריש פרק היו בודקין
21 (לעיל דף מא.) גבי גערה המאורסה:
22 **אמר** ר' יוסף כו'. סלקא דעתך דרב יוסף
23 בראתו עידי גניבה הוי' פתח מתוך שהוא
24 יכול לומר עבדי מכרתה אם לא היו באים עידי
25 גניבה אם כן אין בעדותם ממש וחצי דבר הוא
26 ואביי פריך ליה דא מתוך קאמר דמשמע הלשון
27 דאפילו השתא נמי בתר דאתו עידי גניבה מצי
28 למימר הכי: **קמ"ל** רמיה לאו כלום הוא.
29 בפ"ב דביק (דף כד: ושם) גבי ליעודי תורא
30 וליעודי גברא דמסקינן התם אלא דקא מרמיז
31 רמזיו לא דמי לרמזיה דהכא דהתם מיירי
32 ברמזיה חשובה שבכל השלשה ימים באו אלו
33 עם אלו וקא מרמזי אבל הכא ברמזיה גרועה
34 איירי דלאו מילתא היא אי נמי דיני נפשות
35 שאני:

במופלא

26 לומר עבדי מכרתי. **אמר רב יוסף**, כמאן אולא הא שמעתא דרב אפי, פרבי עקבא, דאמר
27 **דבר'** ולא חצי דבר. **אמר ליה אפי**, דאי רבנן, נהרגין הא, מתוך קאמר. אלא, אפילו תימא
28 רבנן, ובדלא אתו עידי גניבה, אי הכי, מאי למימרא. לא צריכא, דאף על גב דאתו לבסוף.
29 ואפתי, מאי למימרא. לא צריכא, דקא מרמזי רמזיו. מהו דתימא, רמזיו מילתא היא. קא משמע
30 לן, רמזיו לאו פלום הוא: **משננה** וכן מנרא, על פי בית דין, שנאמר 'פי ופלא מן דבר
31 למשפט'. שלשה בתי דינין היו שם, אחד יושב על פתח הר הבית, ואחד יושב על פתח העזרה,
32 ואחד יושב בלשפת הגזית. באין ליה שעל פתח הר הבית, ואומר, קד דרשתי, וכד דרשו חבירי.
33 קד לימדתי, וכד לימדו חבירי. אם שמעו, [אומרים] להם. ואם לאו, באין לתן לאותן שעל פתח
34 עזרה, ואומר, קד דרשתי, וכד דרשו חבירי, קד לימדתי, וכד לימדו חבירי. אם שמעו, [אומרים]
35 להם. ואם לאו, אלו ואלו באין לבית דין הגדול שבלשפת הגזית, שממנו יוצא תורה לכל
36 ישראל, שנאמר 'מן המקום ההוא אשר יבחר ה'". חור לעירו, שנה ולמד פדרף שהיה למד,
37 פטור. ואם הורה לעשות, חייב, שנאמר 'האיש אשר יעשה בודון', אינו חייב עד שירה לעשות.
38 תלמיד שהורה לעשות, פטור, נמצא חומר קולו: **גמרא** תנו רבנן, 'פי ופלא מן דבר',
במופלא

1 להלקותו באנו. ולא הועדנו להמיתו שלא ידענו שסופו לחזור ולקלקל: להלקותו
2 באנו. על הגניבה ולא ידענו שימכרנו: **דלא** לקי. אגניבה לחודה משום דהוה ליה
3 לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד שאם ימכרנו יחרג: עידי גניבה כנפש. שהעידוהו
4 שגנב נפש: מדאמר חוקיה אין נהרגין. אם החזמו לאחר שבאו עידי מכירה משום
5 הכי לוקין שהרי אין סופן למות על עדות זו
6 ולא הוה לגבייהו לאו שניתן לאזהרת מיתת
7 ב"ד: דאי ר' יוחנן כיון דאמר נהרגין, אם
8 באו עידי מכירה אחרי כן קודם הזמה ונגמר
9 דינו ע"פ שתי הכתות והזמנו היכי לקו אם
10 החזמו קודם שבאו עידי מכירה הא הוה ליה
11 לאו דלא תענה לגבייהו בשעה שהעידו לאו
12 שניתן לאזהרה שלא להעיד כן שאם יעידו
13 ולא יחזמו עד שיבאו עידי מכירה ויגמר דינו
14 ויחזמו ימותה: וכל לאו שניתן לאזהרת ב"ד
15 אין לוקין עליו. ואפילו יפטרו מן המיתה
16 שהרי לא לאזהרת מלקות ניתן: אינהו היכי
17 לקו. הא לאו כאשר זמם הוא ואי משום לא
18 תענה (שמות ב) לאו שאין בו מעשה הוא:
19 בעידי מכירה כולי עלמא לא פליגי
20 דנהרגין. אם נגמר דינו על פי שתי הכתות:
21 לחודה קיימא. ועידי גניבה אינן באין להורגו
22 אלא להלקותו אבל עידי מכירה שבאין
23 עמו ואומרין שהתרו בו למיתה מונעין
24 אותו ממלקות ומחייבין אותו מיתה והויא
25 לה מכירה דבר שלם: אתחלתא דמכירה.
26 דקסבר ר' יוחנן לא לקי עלה דלאו שניתן
27 לאזהרת מיתת ב"ד ואינן באין אלא להורגו
28 ואף על גב דשתיהן צריכות זו לזו והוה ליה
29 כל חדא וחדא חצי דבר מיטל כרבנן: ומורה
30 ר' יוחנן בעדים הראשונים של בן סורר
31 ומורה שהזמנו דאין נהרגין. דאינהו דאי
32 למלקות אתו כדכתוב יסורו אותו (דברים
33 כא) הכל מודים כו'. כלומר מי עדים כבן
34 סורר ומורה שהכל מודים באחת כותוהו
35 לפטור ויש כת שהכל מודים בו לחיוב ויש
36 כת בבן סורר ומורה שנחלקו חוקיה ורבי
37 יוחנן לפי מה ששמענו במחלוקת: שנים
38 אומרים כפנינו נגב. משל אביו מעות לקנות
39 בשר ויין בפעם שניה אחר שלקה: ושנים
40 אומרים כפנינו אבל. הבשר ברשות אחים
41 דאינו חייב עד שיגנוב משל אביו ויאכל
42 ברשות אחים הנך שתי כתות צריכות זו לזו
43 ואין הראשונים יכולין לומר להלקותו באנו
44 והוה ליה חצי דבר לחוקיה דסבר לה כ"ע
45 דאמר אין נהרגין ולר' יוחנן דאמר נהרגין
46 כרבנן: עידי מכירה כנפש. ולא באו עידי
47 גניבה על כך לפנינו: הא מתוך קאמר. אפי'
48 חצי דבר אין כאן שהדי היה לו להציל נפשו
49 מ"ב בטענה זו: ובדלא אתו עידי גניבה
50 קאמר רב אשי וכדפרשית שהיה יכול לומר
51 עבדי מכרתי: לבסוף. אחר שהעידו עידי
52 מכירה באו עידי גניבה ונגמר דינו ע"פ
53 שניהם: ואכתי מאי למימרא. כשהעידו
54 הראשונים לא היה הדין ראוי ליגמר על
55 פיהם ויכולין לומר לא היינו יודעין שיבואו עידי גניבה עלינו: דקא מרמזי רמזיו. הני להני: **מתני'** ג' בתי דינין היו שם. בירושלים דמשתעי בה קרא וקמת ועלית: אחד
56 יושב על פתח הר הבית. הוא שער המזרחי שלפנים מן החיל לפני עזרת נשים: ואחד יושב למעלה חיצונה. כשבערו עזרת נשים ובאין לפני עזרת ישראל: ואחד בלשכת
57 הגזית. שהיא גניבה בתוך העזרה חיצה בקודש וחצייה בחול כדאמרינן בסדר יומא (דף כה:). באין ליה שעל פתח הר הבית. זקן זה שהורה בעירו ונחלק ב"ד שבעירו
58 עליו והזקיפו הכתוב לעלות לירושלים ולשאל ובאין הוא ובית דין שבעירו לב"ד זה שעל פתח הר הבית שהרי בו פוגעין תחילה: זה תלמיד שהורה לעשות. תלמיד שלא
59 הגיע להוראה ונחלק על ב"ד שבעירו ובאו לב"ד הגדול ושאלו חזרו לעירו והורה בבתחילה פטור שאין לסמוך על הוראתו והתורה לא חייבה אלא מופלא ומומחה
60 לב"ד כדאמרי בגמ': נמצא חומר קולו. חומר שהחמירו עליו שאינו ראוי להוראה עד שיהא בן ארבעים שנה נעשה לו לק לפטור מן המיתה:

56 לְהִלְקוֹתוֹ בְּאֵנוּ, וּבזה רבי יוחנן מודה לחזקיה, כיון שחייב מלקות
 57 על הגניבה הראשונה.
 58 וכן הבל מוּדֵים בְּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה שֶׁהֵעִידוּ שְׁתֵּי כְּתוּבֵי עֵדִים לְחַיְיבו
 59 עַל שְׁתֵּי גִנְיָבוֹת, וְהוּזְמוּ, מוּדֵים כּוֹלֵם בְּעֵדִים אַחֲרוֹנִים שֶׁנֶּהְרִיגִים, וְאִם
 60 לְחֻזְקוֹ הַסּוֹרֵר שֶׁדָּבַר וְלֹא חָצִי דָּבָר, וְהִטְעַם, מִתּוֹךְ שְׁעָרִים
 61 הָרֵאשׁוֹנִים וְיִבְלֹן לִזְמַר לְהִלְקוֹתוֹ בְּאֵנוּ כְּאִמּוֹר לְעִיל, וְהֵנִי -
 62 הָאֲחֵרוֹנִים, בְּפֹלִיִּת דְּכָר קָא עֲבָדִי לִיה - הֵם לְבַדֵּם חֵיבוּהוּ מִיתָה,
 63 עֲדוּתָם הִיא דְּבַר שְׁלָם.
 64 וּבְמִקְרָה שְׁלִישִׁי יֵשׁ מְחֻלְקֵת בְּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה, שֶׁשֵּׁנִי לְעִיל (ע.א.א.)
 65 אֵין בֶּן סוֹרֵר חֵיב עַד שֶׁיִּגְנוּב בֶּשֶׁר וַיִּין מֵאֲבִיו, וַיֵּאכְלֵנוּ בְּרִשׁוֹת
 66 אַחֲרֵיהֶם, וְאִם גָּב פֶּעַם אַחַת וְלִקָּה, וּבְאִים שְׁנַיִם וְאוּמִירִים בְּפָנָיו גָּב
 67 מֵאֲבִיו פֶּעַם שְׁנִיָּה, וְשְׁנַיִם נוֹסְפִים אוּמִירִים בְּפָנָיו אָכַל אֶת מַה שֶּׁגָּב,
 68 נִחְלַק חֻזְקוֹ וְרַבִּי יוֹחֲנָן, כִּיּוֹן שֶׁהָרֵאשׁוֹנִים אֵינִם יִכְוִלִים לִזְמַר
 69 לְהִלְקוֹתוֹ בְּאֵנוּ שְׁהָרִי אֵין מִלְּקוֹת עַל הַגִּנְיָבָה הַשְּׁנִיָּה, וְאִם כִּךָ הֵם
 70 בְּאוֹ עַתְּ הַכֹּת הַשְּׁנִיָּה לְהוֹרוֹג, וְעֲדוּתָם הִיא חָצִי דָּבָר, וְלְחֻזְקוֹ אֵינָה
 71 עֲדוּת, וְהַנִּידוֹן וְהָעֵדִים פְּטוּרִים מִמִּיתָה. וְלְרַבִּי יוֹחֲנָן שְׁעֲדוֹת
 72 מִתְּקַבְּלַת אִף שֶׁהִיא חָצִי דָּבָר, הֵם מְחַיְיבִים יַחַד אֶת הַבֵּן הַסּוֹרֵר
 73 מִיתָה, וְעַל כֵּן אִם הוּזְמוּ חֵיבִים מִיתָה.
 74 אָמַר רַב אֲסִי, עֵרִיד מְכִירָה בְּנֶפֶשׁ שְׁהוּזְמוּ, וְלֹא בְּאוֹ עַמֵּם עֵדִים עַל
 75 הַגִּנְיָבָה, אֵין נֶהְרִיגִין, שְׁמִתּוֹךְ שֶׁיִּכְוִל הִיא הַנִּידוֹן לִזְמַר עֲבָדִי מְכִירָה,
 76 וְלֹא גִבְתֵּי נֶפֶשׁ, לֹא יִכְוִל לְחַיְיבו מִיתָה, וְעַל כֵּן אִם הוּזְמוּ אֵינִם
 77 נֶהֲרִיגִים.
 78 אָמַר רַב יוֹסֵף, בְּמֵאָה אוּלָּא הָא שְׁמַעְתָּ דְּרַב אֲסִי - כְּשִׁיטָת מִי נֵאמַר
 79 דִּינוֹ שֶׁל רַב אֲסִי, בְּרַבִּי עֲקָבָא דְּאָמַר דְּכָר' וְלֹא חָצִי דְּכָר, וְכִיּוֹן
 80 שְׁעֵידֵי הַמְּכִירָה אֵינִם יִכְוִלִים לְחַיְיבו מִיתָה לְלֹא עֵידֵי הַגִּנְיָבָה,
 81 עֲדוּתָם הִיא חָצִי דָּבָר וְאֵין הַנִּידוֹן נֶהֲרַג עַל פִּיה, וְעַל כֵּן אֵינִם
 82 נֶהֲרִיגִים.
 83 אֲבִי מִקְשָׁה עַל דְּבָרֵי רַב יוֹסֵף וּמְבַאֵר דְּבָרֵי רַב אֲסִי בְּאוֹפֵן שׁוֹנֵה:
 84 אָמַר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, מְדַבְּרִין מִשְׁמַע דְּאֵי בְּרַבְּנָן הַסּוֹבְרִים
 85 שְׁמִקְבִּלִים עֲדוּת שֶׁל חָצִי דָּבָר, הַדִּין יִזְהֵה שְׁעֵדִים אִלּוּ נֶהְרִיגִין,
 86 וְקִשְׁיָה, הָא מִתּוֹךְ קְאָמַר - וְהָרִי טַעְמֵנוּ שֶׁל רַב אֲסִי הוּא 'מִתּוֹךְ שֶׁיִּכְוִל
 87 לִזְמַר עֲבָדֵי מִכְרֵתִי, וְאִם כֵּן אִף לְרַבְּנָן אֵין מְקַבְּלִים עֲדוּת זו. אוּלָּא
 88 אֲפִילוּ הִימָא רַבְּנָן - יִכְוִל אֶתְהָא לִזְמַר שְׂרַב אֲסִי אִמַר אֶת דִּינוֹ גַּם
 89 לְרַבְּנָן שֶׁמְקַבְּלִים עֲדוּת שֶׁהִיא חָצִי דָּבָר, וְכִדְלָא אֶתּוּ - כִּשְׁלֹא בְּאו
 90 עֵידֵי גְּנֵיבָה עִם עֵידֵי הַמְּכִירָה, וְיִכְוִל הַנִּידוֹן לִזְמַר עֲבָדֵי מִכְרֵתִי
 91 וְלִהְפָּטֵר, וְעַל כֵּן גַּם הָעֵדִים פְּטוּרִים.
 92 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵי הֵבִי שְׁלֹא בְּאוֹ עֵידֵי גִנְיָבָה, מָאי לְמִימְרָא - מַה
 93 מְחַדֵּשׁ רַב אֲסִי, הָרִי פְּשׁוּט שְׁאֵין לְחַיְיבו מִיתָה. מִיִּשְׁבַּת הַגְּמָרָא: לָא
 94 צְרִיכָא לְהַשְׁמִיעַ אֶת דִּינוֹ שֶׁל רַב אֲסִי אִלֵּא בְּמִקְרָה כּוּזָה, דְּהָא עַל גָּב
 95 דְּאֶתּוּ לְבַסְּפֹךְ - אִף שֶׁלֹּאחַר עֵידֵי הַמְּכִירָה בְּאוֹ עֵידֵי גִנְיָבָה, עֵידֵי
 96 הַמְּכִירָה פְּטוּרִים, שְׁהָרִי כִּשְׁבָאוּ בְּתַחֲלִילָה הֵם לֹא זִמְמוּ לְהוֹרוֹג אֶת
 97 הַנִּידוֹן.
 98 שְׁבָה הַגְּמָרָא וּמְקַשָּׁה: וְאֲפֹתֵי - וְעֵדִין קִשְׁיָה, מָאי לְמִימְרָא, הָרִי וְדָאֵי
 99 שְׁעֵידֵי הַמְּכִירָה פְּטוּרִים, כִּיּוֹן שְׁלֹא יָדְעוּ שִׁיבּוּאוּ לְבִסְפוֹךְ גַּם עֵידֵי
 100 גִנְיָבָה, וְלֹא בְּאוֹ לְהוֹרוֹג. מִיִּשְׁבַּת הַגְּמָרָא: לָא צְרִיכָא רַב אֲסִי
 101 לְהַשְׁמִיעֵנוּ, אִלֵּא בְּמִקְרָה דְּקָא מְרָמִי רַמְזֵי - שְׂרִימּוֹ עֵידֵי הַמְּכִירָה
 102 לְפָנֵי עֲדוּתָם לְעֵידֵי הַגִּנְיָבָה. מַהוּ דְּתִימָא - שְׂמָא תֵּאמָר, שְׂרָמִימָא
 103 מְלִתָּהּ הִיא - שִׁישׁ הוֹכַחָה מְרַמִּזֵּתָם שֶׁזִּמְמוּ לְהוֹרוֹג עִם עֵידֵי
 104 הַגִּנְיָבָה, קָא מְשַׁמַּע לָן רַב אֲסִי שְׂרָמִימָא לָאו כְּלוּם הוּא, וְכִיּוֹן
 105 שֶׁבִשְׁעַת עֲדוּתָם לֹא יִכְוִל לְהוֹרוֹג, הֵם פְּטוּרִים.

משנה

נאמר בתורה (דברים יז חיים), שאם זקן חולק על בית דין שבעירו,
 עליהם לשאול את פי הסנהדרין, ואם אינו מקבל את דבריהם,

1 'אנו בעדותנו לְהִלְקוֹתוֹ בְּאֵנוּ' שלא ידענו ככל שיגנוב ויתחייב
 2 מיתה, ועדותם עומדת לעצמה לחייבו מלקות, והֵנִי אַחֲרֵינִי - והכת
 3 השניה, פּוֹלֵי דְּכָר קָא עֲבָדִי לִיה - פעלו דבר שלם בנוסף
 4 לראשונים, לחייבו מיתה.
 5 מְתַקֵּף לָהּ רַב פְּסָא, אֵי הֵבִי שְׁלֻחְזִיקָה כַּת הָעֵדִים הַשְּׁנִיָּה בֶּבֶן סוֹרֵר
 6 הִיא דְּבַר שְׁלָם, עֵרִיד מְכִירָה נְמִי לִיקְמָלִית - גם עידי מכירה בנפש
 7 שהוזמו, יתחייבו מיתה, שְׁמִתּוֹךְ שֶׁיִּכְוִלִין עֵידֵי גְּנֵיבָה לִזְמַר לְהִלְקוֹתוֹ
 8 בְּאֵנוּ' עַל שְׁעֵבַר עַל 'לֹא תִגְנוּב', וְלֹא בְּאוֹ לְהוֹרוֹג, אִם כֵּן עֵידֵי
 9 הַמְּכִירָה בְּאוֹ לְהוֹרוֹג לְבַדֵּם וּפְעִלוּ דְּבַר שְׁלָם, וּמְדוּעַ אִמַר חֻזְקוֹ
 10 שְׁאֵינִם נֶהֲרִיגִים.
 11 מוֹסִיף רַב פְּפַא: וְכִי תִימָא - וְאִם תִּתְרַץ דְּקָסְבֵּר חֻזְקוֹ דְּלָא לְקִי -
 12 שְׁעֵידֵי גִנְיָבָה נֶפֶשׁ אֵינִם מְחַיְיבִים מִלְּקוֹת, וְאֵינִם יִכְוִלִים לִזְמַר שְׁבָאוּ
 13 לְהִלְקוֹתוֹ, וְהָא אִיתְמַר, עֵרִיד גְּנֵיבָה בְּנֶפֶשׁ - שְׁהֵעִידוּ עַל גִּנְיָבָה נֶפֶשׁ
 14 שְׁהוּזְמוּ, וְלֹא בְּאוֹ עֵידֵי מְכִירָה, נִחְלַק חֻזְקוֹ וְרַבִּי יוֹחֲנָן, חַד 'וְאִחַר'
 15 אָמַר לִזְקִין, וְחַד אָמַר אֵין לִזְקִין, וְאִמְרִינָן, תְּסַתְּנִים - יֵשׁ סִימָן דְּחֻזְקוֹ
 16 הוּא דְּאָמַר לִזְקִין, וְהִסְמִין הוּא מְרָאמֵר חֻזְקוֹ (לְעִיל ע"א) שְׁעֵידֵי גִנְיָבָה
 17 שֶׁהוּזְמוּ לְאַחַר שְׁבָאוּ עֵידֵי מְכִירָה אֵין נֶהְרִיגִין, דְּאֵי רַבִּי יוֹחֲנָן הוּא
 18 הָאוֹמֵר שְׁלוֹקִים, הַדְּבַר לֹא יִתְכּוּ, בְּיִין דְּאָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן שְׁעֵידֵי גִנְיָבָה
 19 שֶׁהוּזְמוּ לְאַחַר שְׁבָאוּ עֵידֵי מְכִירָה נֶהְרִיגִין, הִנְהִי לִיה - נִמְצָא
 20 שֶׁהָאִיסוּר לְהַעֲדִי שְׂקֵר עַל הַגִּנְיָבָה הוּא לָאו שְׁנִיתָן לְאוֹתְרֵת מִיתָת
 21 בֵּית דִּין - שְׁהַעוּבֵר עֲלָיו עוֹנֵשׁ מִיתָה, שְׁהָרִי אִם יוּזְמוּ לְאַחַר
 22 שִׁיבּוּאוּ עֵידֵי מְכִירָה, יִמּוּתוּ, וְכִל לָאו שְׁנִיתָן לְאוֹתְרֵת מִיתָת בֵּית דִּין,
 23 אֵין לִזְקִין עָלָיו. וְאִם נֵאמַר שְׁלֻחְזִיקָה אֵיחָה - הַגִּנּוּב נֶפֶשׁ לָא לְקִי,
 24 אֵינָהוּ - הָעֵדִים שְׁעוֹנֵשׁ כְּאִשֶּׁר זִמְמוּ לְעִשׂוֹת לָהּ הֵיבִי לְקִי - אִיךָ
 25 יִתְכּוּ שִׁילְקוּ עַל עֲדוּתָם. אִלֵּא מוּכְרָחִים לִזְמַר שְׁלֻחְזִיקָה עֵידֵי גִנְיָבָה
 26 מְחַיְיבִים מִלְּקוֹת. וְאִם כֵּן גַּם עֲדוּת הַמְּכִירָה הִיא דְּבַר שְׁלָם, שְׁבָאָה
 27 לְחַיְיבו מִיתָה, וְחוּרָה הַקּוּשִׁיא מְדוּעַ לְדַעְתּוֹ עֵידֵי הַמְּכִירָה אֵינִם
 28 נֶהֲרִיגִים.
 29 רַב פְּפַא מְפָרֵשׁ אֶת מִחְלוקֵת חֻזְקוֹ וְרַבִּי יוֹחֲנָן בְּאוֹפֵן אַחַר: אוּלָּא
 30 אָמַר רַב פְּסָא, בְּעֵרִיד מְכִירָה שְׁבָאוּ לְאַחַר עֵידֵי גִנְיָבָה, וְנִמְנָר דִּין
 31 הַנִּידוֹן לְיַהֲרֹג וְאַחַר כִּךָ הוּזְמוּ כּוֹלֵם, דְּכּוֹלֵי עֲלָמָא לָא פְּלִיגֵי דְּעֵידֵי
 32 הַמְּכִירָה נֶהְרִיגִין, אִלֵּא שְׁטַעְמֵם שׁוֹנֵה, לְחֻזְקוֹ הַטַּעַם הוּא שְׁעֲדוּתָם
 33 הִיא דְּבַר שְׁלָם, שְׁהָרִי עֵידֵי הַגִּנְיָבָה יִכְוִלִים לִזְמַר לְהִלְקוֹתוֹ בְּאֵנוּ/
 34 וְלְרַבִּי יוֹחֲנָן הַטַּעַם שֶׁגַּם עֲדוּת שֶׁהִיא חָצִי דָּבָר מִתְּקַבְּלַת. כִּי פְּלִיגֵי
 35 - בְּמַה נִּחְלַקוּ, בְּעֵרִיד גְּנֵיבָה, חֻזְקוֹתָם אָמַר אֵין נֶהְרִיגִין, כִּיּוֹן שֶׁגְּנֵיבָה
 36 לְחֻזְקוֹתָם קְרִימָא - הִיא אִיסוּר נִפְרַד שְׁעוֹנֵשׁ מִלְּקוֹת. וּמְכִירָה לְחֻזְקוֹ
 37 קְרִימָא - לְבַדָּה עוֹמְדָה, שְׁאִם בְּאוֹ עֵידֵי מְכִירָה, הֵם פְּטוּרִים אוּתוּ
 38 מִהַמְּלֻקָּת וּמְחַיְיבִים אוּתוּ מִיתָה, וְאִם כֵּן עֵידֵי הַגִּנְיָבָה זִמְמוּ רַק
 39 לְחַיְיבו מִלְּקוֹת וְאֵינִם נֶהֲרִיגִים. וְרַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר נֶהְרִיגִין, כִּיּוֹן שֶׁגְּנֵיבָה
 40 אֲתַתְּלָתָא דְּמְכִירָה [תְּחִילַת הַמְּכִירָה] הִיא, שֶׁשְׁנֵיהֶם עֵבִירָה אַחַת
 41 שְׁעוֹנֵשָׁה מִיתָה, וְאֵין מִלְּקוֹת עַל הַגִּנְיָבָה לְבַדָּה כִּיּוֹן שֶׁהִלָּאוּ שְׁבָה
 42 נִיתָן לְאוֹתְרֵת מִיתָת בֵּית דִּין, וְאִם כֵּן עֵידֵי הַגִּנְיָבָה לֹא בְּאו
 43 לְהִלְקוֹתוֹ אִלֵּא לְהוֹרוֹג, וְנֶהֲרִיגִין. וְאִף שְׁכַל אַחַת מִהַכְּתוּבֵי מְעִידָה
 44 חָצִי דָּבָר, רַבִּי יוֹחֲנָן סוֹבֵר כְּרַבְּנָן שְׁאֵין פְּסוּל בְּעֲדוּת עַל חָצִי דָּבָר.
 45 מוֹסִיף רַב פְּפַא: וּמוֹרֵה רַבִּי יוֹחֲנָן בְּעֵדִים הָרֵאשׁוֹנִים - עֵידֵי הַגִּנְיָבָה
 46 הָרֵאשׁוֹנָה שְׁל בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה שְׁהוּזְמוּ, שְׁאֵין נֶהְרִיגִין, מִתּוֹךְ שֶׁיִּכְוִלִין
 47 לִזְמַר לְהִלְקוֹתוֹ בְּאֵנוּ, שְׁהָרִי בֶּן סוֹרֵר וְדָאֵי לִקָּה עַל הַגִּנְיָבָה
 48 הָרֵאשׁוֹנָה, וְזִמְמוּ לְהִלְקוֹתוֹ וְלֹא לְהוֹרוֹג, וְעַל כֵּן אֵינִם נֶהֲרִיגִים.
 49 אֲבִי מְפָרֵשׁ שְׁלֹשָׁה דִּינִים הַיּוֹצֵאִים מִמְּחֻלְקֵת חֻזְקוֹ וְרַבִּי יוֹחֲנָן
 50 לְגַבֵּי בֶּן סוֹרֵר: אָמַר אֲבִי, הַבֵּל - בֵּין חֻזְקוֹ וּבֵין רַבִּי יוֹחֲנָן מוּדֵים בְּבֵן
 51 סוֹרֵר וּמוֹרֵה בְּמִקְרָה אַחַד, וְהַבֵּל מוּדֵים בְּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה בְּמִקְרָה
 52 נוֹסֵף, וּמְחֻלְקֵת בְּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה בְּמִקְרָה שְׁלִישִׁי, וּכְמִפּוֹרֵט לְהֵלָן.
 53 מִבְּאֵרַת הַגְּמָרָא: הַבֵּל מוּדֵים בְּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה שֶׁהֵעִידוּ שְׁתֵּי כְּתוּבֵי
 54 עֵדִים לְחַיְיבו, אִלּוּ עַל הַגִּנְיָבָה הָרֵאשׁוֹנָה וְאִלּוּ עַל הַשְּׁנִיָּה, וְהוּזְמוּ
 55 מוּדֵים כּוֹלֵם בְּעֵדִים הָרֵאשׁוֹנִים שְׁאֵין נֶהְרִיגִין, מִתּוֹךְ שֶׁיִּכְוִלִין לִזְמַר

56 נחלק על דקדוק אהד מקדוקין סופרים - הלכות דאורייתא שלמדו
57 חכמים ממידות שהתורה נדרשת בהם, חייב מיתה.
58 מבררת הגמרא: מאי טעמא דרבי מאיר הסובר שזקן ממרא הוא רק
59 החולק על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. משיבה הגמרא: רבי
60 מאיר גמר וילמדו גזירה שוה בין המילים 'דבר דבר', שכתוב הכא
61 בזקן ממרא (דברים ח ז) 'כי יפלא מקד דבר למשפט', וכתוב התם
62 בפרשת קרבן העלם דבר, העוסקת בקרבן שמביאים הסנהדרין אם
63 טעו והורו לעם היתר דבר, ונעלם דבר מעיני הקהל' (ויקרא
64 ד יא), וכיון שבשניהם נאמר 'דבר' למדנו, מה להלן אין הסנהדרין
65 מביאים קרבן אלא אם טעו בדבר שחייב על זדונו כרת ועל שגגתו
66 חטאת, אף כאן אין זקן ממרא חייב אלא אם חולק על דבר שחייב
67 על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת.
68 מבררת הגמרא: ורבי יהודה הסובר שזקן ממרא הוא החולק על
69 דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, מה טעמו.
70 משיבה הגמרא: נאמר בזקן ממרא, (דברים י א) 'על פי התורה אשר
71 יורוד', דרש רבי יהודה, שלא נאמר דין ממרא אלא עד דאיכא -
72 עד שיהיה בדין שעליו נחלק הזקן, גם 'תורה' - שעיקר הדין יאמר
73 בתורה, וגם 'יורוד' - שאת פרטי הדין יורו חכמים.
74 מוסיפה הגמרא לברר: ורבי שמעון הסובר שנעשה ממרא אפילו
75 אם חולק על דקדוק אחד מדברי סופרים, מה טעמו. משיבה
76 הגמרא: טעמו הוא שנאמר בזקן ממרא (שם י א) 'ועשית על פי
77 הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא', ומשמע שאפילו כל זה -
78 שגם החולק על דקדוק מדבריהם, חייב מיתה.
79 לעיל הביאה הגמרא ברייתא שדרשה מהפסוק 'כי יפלא' הלכות
80 רבות שהחולק עליהם נעשה זקן ממרא. רב הונא מברר איך
81 תתפרש ברייתא זו לרבי מאיר: אמר ליה רב הונא בר חיננא לרבא,
82 תרנמא לי - תפרש לי להא מתניתא - לברייתא זו אליבא דרבי
83 מאיר, הסובר שאין זקן ממרא אלא החולק על דבר שזדונו כרת
84 ושגגתו חטאת, והרי לא בכל הדינים שהביאה הברייתא הדבר כן.
85 אמר ליה רבא לרב פפא, פוק תרנמא ליה - צא ותפרש לרב הונא
86 כיצד יבאר רבי מאיר את הברייתא לשיטתו.
87 רב פפא מבאר את הברייתא כשיטת רבי מאיר: 'כי יפלא', במופלא
88 - במומחה שכתב דין דווקא הכתוב מדבר, וכפי שבארה הגמרא
89 לעיל.
90 'מקד', זה יועץ - חכם שיודע לעבר שנים - לחשב מתי צריך להוסיף
91 לשנה חודש נוסף, ולקבוע הדרשים - לחשב מתי יש להוסיף יום
92 לחודש, וענין זה נוגע לאיסור שזדונו כרת ושגגתו חטאת, כדתנן
93 בערויות (פז מ"ז), הן - רבי יהושע ורבי פפיס העידו לפני חכמים,
94 שקיבלו מרבתיהם שמעברים את השנה ומוסיפים לה חודש במשך
95 כל אדר, ואפילו אחרי פורים. והוצרכו לעדות זו, כיון שהיו חכמים
96 אומרים שאין מעברים את השנה אלא עד הפורים, ואם נחלק הזקן
97 בהלכה זו הרי זה איסור שזדונו כרת ושגגתו חטאת, דאי להאי
98 גיסא - שאם פסקו בית דין שמעברים את השנה אחר הפורים
99 והזקן נחלק עליהם, נמצא שקא שרי - הוא מתיר לאכול חמץ
100 בפסח שעונשו כרת במזיד, כי לשיטתו יש אדר אחד ופסח חל מיד
101 אחריו, ואם כן כשיחול הפסח לפי בית דין חדשים אחר כך, יהיה
102 לשיטתו חודש אייר, ויאכלו חמץ בפסח. ואי להאי גיסא - וכן אם
103 פסקו בית דין כצד השני שאין מעברים אחר הפורים, ונחלק הזקן
104 עליהם ועיבר את השנה, גם אז קא שרי חמץ בפסח, כיון שלפי בית
105 דין פסח חל מיד אחרי אדר הראשון, ולדבריו בזמן זה חל אדר
106 שני.
107 רב פפא ממשיך לבאר את הברייתא כרבי מאיר. עוד שנינו
108 בברייתא: 'דבר', זה הלכה למשה מסיני, מבאר רב פפא, זו הלכה
109 מהלכות היום האחד עשר של ימי זיבה, דאיתמר, יום העשירי מימי
110 זיבה, נחלקו אמוראים בדינו, רבי יוחנן אמר שיום העשירי הוא

1 שבמופלא שכתב דין - מומחה הראוי לדון הכתוב מדבר, אבל
2 תלמיד שהמרה את פי בית דין הגדול, פטור ממיתה.
3 הברייתא ממשיכה לדרוש את הפסוק: 'מקד', זה יועץ - דין זקן
4 ממרא נאמר גם בחולק על בית דין בעיבור השנה הקרוי סוד
5 ועצה, וכן הוא אומר בפסוק לשון 'ממך' לגבי יועץ (נחום א יא), 'מקד
6 יצא השב על ח' רעה, יעץ בלעל'.
7 'דבר', זה הלכה למשה מסיני, שגם החולק עליה נקרא זקן ממרא.
8 'למשפט', זה הדין - שהחולק על הלכה שנלמדה מדין גזירה שוה.
9 'בין דם לדם', בין הלכות דם נדה - אשה הרואה דם ומחמתו היא
10 טמאה שבעה ימים בטומאת נדה (ויקרא טו יט), ודם לידה - יולדת
11 הנטמאת בטומאת לידה (שם יב ב"ה), ודם זיבה - אשה הרואה דם
12 בימי טהרתה, והם אחד עשר ימים לאחר שכלו ימי הנדה (שם טו
13 כה), שנחלק הזקן על בית דין באחד ממראות דמים אלו אם הוא
14 טמא או טהור.
15 'בין דין לדין', בין דיני נפשות, ודיני ממונות, ודיני מכות וימלקות,
16 שנחלק הזקן האם הנידון חייב או זכאי.
17 'בין נגע לנגע', בין אם נחלק בהלכות נגעי אדם - שנולדה בבשרו
18 צרעת (שם יג א"ה), או בנגעי בתים - שנולדה צרעת בבית (שם ד'
19 ל"ג), או בנגעי בגדים - שנולדה צרעת בבגד (שם יג מ"ט), ונחלק
20 הזקן אם הם טמאים או טהורים.
21 'דבר', אלו הלכות התרומים והערכין והתקדשות - סוגי דיבור של
22 הקדש נכסו לשמים.
23 'ריבות', זו השקאת סופה - אשה שנסתרה עם זר לאחר שהתרה
24 בה בעלה שלא לעשות כן, אשר משקים אותה במים המרים,
25 ועריפת עולה - כאשר נמצא הרוג, על זקני העיר הקרובה אליו
26 להביא עולה ערופה, ומתרת מצורע, אם נחלק הזקן על בית דין
27 באחת מהלכות אלו, הרי הוא נהרג.
28 'בשעיר', זו לקט שקחה ופאה - מתנות שיש להותר מהתבואה
29 לעניים.
30 'וקמתי', משמע מבית דין שיושבים תמיד לרון, שזקן ממרא הוא
31 דווקא החולק על בית דין.
32 'ועלית' אל הסנהדרין שבבית המקדש, מלמד שבת המקדש גבוה
33 מארץ ישראל, ועל כן יש לעלות אליו. וכן ארץ ישראל גבוה מכל
34 הארצות, כנלמד להלן.
35 'אל המקום אשר יבחר ה' מלמד שהמקום נזרם - שזקן ממרא הוא
36 דווקא החולק על הסנהדרין היושבים בבית המקדש שבו בחר ה',
37 אך הנחלק על הסנהדרין כשהיו מחוץ למקומם אינו נהרג.
38 הגמרא מבררת את דברי הברייתא בענין גובה ארץ ישראל.
39 מבררת הגמרא: בשלמא - מובן מה ששנינו שבת המקדש גבוה
40 מארץ ישראל, דכתוב 'ועלית', וכנדרש לעיל, אלא שארץ ישראל
41 גבוה מכל הארצות, מנא ליה - מהו המקור לזה. משיבה הגמרא:
42 המקור הוא דכתוב (ירמיה כג ד"ח) 'לכן הנה ימים באים נאם ה' (לא
43 יאמר) 'ולא יאמרו עוד' חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ
44 מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל
45 מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם וישבו על אדמתם,
46 ומוזה שנאמר 'העלה' מכל הארצות, משמע שארץ ישראל גבוהה
47 מכולן.
48 הגמרא מביאה מחלוקת באלו הלכות נעשה החולק עליהם זקן
49 ממרא: תנו רבנן, זקן ממרא אינו חייב מיתה אלא כשחולק על דבר
50 שזדונו כרת ושגגתו חטאת - שהעובר עליו במזיד חייב כרת,
51 ובשוגג חייב חטאת, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר שאינו חייב
52 מיתה אלא כשחולק על דבר שעיקרו מפורש מדברי תורה, ופירושו
53 - ופרטי הלכותיו, נאמרו מדברי סופרים - על ידי חכמים, כגון
54 תפילין שהן מצוה דאורייתא, אך דין ארבע הפרשיות שבהם נמסר
55 בתורה שבעל פה על ידי חכמים. ורבי שמעון אומר, אפילו אם

סנהדרין. פרק עשירי - אלו הן הנחנקין - דף פז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רלה תוכנית רש"י

גמ' במופלא שבב"ד. במזמחה לב"ד למעוטי תלמידי: מכך זה יועץ, שנחלק בעיבור
השנה הקריי סוד ועצה כדמפרש לקמן: וכן הוא אומר. דגבי יועץ כתוב ממך: זו הלכה
למשא פסיני. שאף עליה הוא נהרג: למשפט זה הדין. אם נחלק בדבר הלמד בדין ג'ש
גם הוא נהרג ראיולו דין ממש כתוב להדיא בין דין לדין: בין דם נדה דם לידה כו'.

נחלקו בדם נדה או בדם לידה או בדם זיבה:
ובין נגע לנגע. שנחלקו בנגעי אדם או בנגעי
בגדים: דברי ריבוב. ה"ל למכתב דבר ריב
וכתיב דברי ריבות לרבות חרמין וערכין
והקדשות שהן באין וחלים ע"י דיבור הפה: וזו
השקאת סומת. שהיא על ידי ריב שבינה ובין
בעלה: והערת העגלה. שהחלל נהרג ע"י
מריבה: ושהרי מצורע. שאף נגעים ע"י ועיר
של לשון הרע הם באים: זה לקט שכחה
ופאה. שהן לעניים שכתוב בהן ואכלו
בשעריך: וקמת מביית דין. מכתב וקמת
מכלל דביושבין בעסקין והיינו ב"ד שיושבין
במקום הקבוע להם עד עת האוכל ושם באין
כל הצרכין לדין ולהוראה בכל עיר ועיר
ואוהר רחמנא לב"ד של אותה העיר
שהחלוקת ביניהם לילך ולישאל: מלמד
שבית המקדש נבזה מא"י. וקמת ועלית אל
המקום ש"מ אין לך עיר בא"י שאין ירושלים
גבוה ממנה: וא"י נבזה מכל הארצות: תנא
דברייתא קא מסיק למלתיה ולא מהאי קרא
יליף ולקמן מפרש מנלן: אשר העלה וגו' מכל
הארצות אשר היהתים שם וישבו על
אדמתם. ש"מ אדמתם גבוה מכל הארצות
דכתיב העלה: מה להלן דבר שהיינים כו'.
כדלפינן בהוריות: תריגמא לי. להאי מתניתא
לדעיל דקתני דמיקטיל אבל הני דחשיב בה
הלכה וגזירה שוה וערכים והקדשות וכולו
הנך דתנא בה דתייתוקם כ"ר דאמר אין חייב
אלא על דבר שזדונו כרת וכו': בתנאי הם
העידו. כלומר אי אפלוגתא דהנך כ"ר פליגי
זקן ממרא ורבנן: הם העידו. ר' יהושע ור'
פפיס במס' עדיות: שמעברין את השנה כל
אזר. ואע"פ שלא נמלכו לעבר קודם הפורים
וקראו את המגילה באזר הראשון ואחר כך
ראו שהשנה צריכה להתעבר ועברוה: שהיו
אומרים כו'. לפיכך הוצרכו להעיד כן שהיו
שאר חכמים אומרים עד הפורים מעברין
ושוב אין מעברין וטעמא מפרש במס' ר"ה דמן
הפורים התחילו לדרוש בהלכות הפסח
דתנאי שואלים בהלכות הפסח קודם לפסח ל'
יום וכי מרחק להו לא צייתי לשלחי ב"ד
שכבש שמעו מן הדרשנים לעשות הפסח בסוף
ל' ואתי לזולו בחמץ: דאי להאי גיבא. אם

הארצות אשר היהתים שם וישבו על אדמתם. תנו רבנן, זקן ממרא אינו חייב אלא על
דבר שזדונו פרת ושנגתו הפאה, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, על דבר שעיקרו מדברי
תורה, ופירושו מדברי סופרים. רבי שמעון אומר, אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים. מאי
טעמא דרבי מאיר, גמר ד'כר ד'כר'. כתיב הקא 'פי ופלא' מופד ד'כר למשפט', וכתיב התם
'ונעלם ד'כר מעיני הקהל'. מה להלן, ד'כר שחייב על זדונו פרת ועל שנגתו הפאה. אף
כאן, ד'כר שחייב על זדונו פרת ועל שנגתו הפאה. ורבי יהודה, על פי התורה אשר יורוד',
עד דאיבא 'הורה' 'יורוד'. ורבי שמעון, 'אשר יגידו לך מן המקום ההוא', אפילו כל דהו.
אמר ליה רב הונא בר חיננא לרבא, תרגמא לי להא מתניתא, אליבא דרבי מאיר. אמר
ליה רבא לרב פפא, פוק תרגמא ליה. 'פי ופלא', במופלא שבבית דין הכתוב מדבר. 'מופד',
זה יועץ שיוצא לעבר שנים ולקבוע חדשים, פדתון, הן העידו שמעברים את השנה כל
אזר, שהיו אומרים עד הפורים. דאי להאי גיבא, קא שרי חמץ בפסח. ואי להאי גיבא,
קא שרי חמץ בפסח. ד'כר', זה הלכה, זו הלכות אחד עשר. דאייתמר, עשירי, רבי יוחנן
אמר, עשירי בתשיעי. ורבי שמעון, כן לקיש אמר, עשירי פאחד עשר. רבי יוחנן אמר עשירי
בתשיעי, מה תשיעי כענין שימור, אף עשירי כענין שימור. ריש לקיש אמר עשירי פאחד עשר,
מה אחד עשר לא כענין שימור, אף עשירי לא כענין שימור. 'משפט', זה הדין,
דין

אמרו ב"ד שבלשכת הגזית שמעברים את הפורים מעוברת כר' יהושע ור' פפיס והוא אמר אינה מעוברת קא שרי חמץ בפסח: ואי אפכא. נמי שרי חמץ בפסח דודונו כרת:
הלכות אחד עשר. יום אחרון של י"א שבין נדה לנדה קיימא לן י"א יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני משעברו ו' ימי הנדה אינה חוזרת להיות נדה עד שיעברו י"א יום וכל
דמים שרואה בהם דם זיבה הם יום או יומים רצופים שומרת יום ג' ואם פסקה ולא ראתה בו טובלת בו ביום וטוהרה ואם ראתה ג' ימים רצופים היא זיבה לקרבן
ולטבולת מים חיים ואפילו רבי יוחנן ורשב"ל בהלכות יום האחרון: רבי יוחנן אמר הלכה אחת נאמרה בו ר"ל אמר שתי הלכות נאמרו בו ליחלק משלפניו והך פלוגתא בשלוח
מסכת נדה ואתמר בתריה לישני חד ומיניהו נטק הבא: עשירי רבי יוחנן אמר ליה הוא בתשיעי. מה הרואה בתשיעי צריכה להיות שומרת עשירי שהרי ראייה בצירוף ג' זיבה
ושמא תראה בעשירי הרי שנים ותחזור ותראה באחד עשר הרי ג' אף הרואה בעשירי צריכה להיות שומרת אחד עשר ואע"פ שעשירי אינו ראוי לצירוף ג' שאין שנים עשר
מצטרף עמהם לזיבה הדיכא דלא ראתה ג' רצופין להיות זבה בהנך י"א יום הרי יום שנים עשר תחלת נדה והיינו דקאמר רבי יוחנן והם הלכות: י"א הלכה אחת נאמרה בו ליחלק
משלפניו ומאי איהו דלא בעי שימור להיות שומרת שנים עשר נגדו דהא לאו מימי זיבה הוא אבל שוה לשלפניו להיות שימור לראיית עשירי כשם שהעשירי שימור לראיית
תשיעי: ור"ל אמר עשירי כאחד עשר. מה אחד עשר לא בעי שימור שנים עשר שהרי אין השנים עשר מימי חיובה אף עשירי לא בעי שימור להיות שומרת י"א דלא נאמרה
שומרת יום ינגד יום אלא בראיה לצירוף ג' הלכך לר"ל שתי הלכות נאמרו ביום אחד עשר ליחלק משאר ימים שלפניו אחת שנינו: דרבי שימור ואחת שאין שימור לראיית
עשירי ואי אפילו זקן ממרא ורבנן בהלכות אחד עשר כדאפילו ר"ל ורבי יוחנן היו דבר שזדונו כרת על שומרת יום כנגד יום חייב כרת כדכתיב (ויקרא טז) כל יום זיבה וטובאתה

וגו' ודרשני ימי וכל ימי.

1 דין בתו מאנטסתו. בבולדו משכח פלוגתא בר מהאי ורוצה לומר דאין זקן ממרא מודה
 2 בגזירה שיה זז
 3 **עקביא** בן מהללאל מטמא. ואף על גב דעקביא מחמייר זמנין דהויא קולא כגון
 4 שרואה דם אדום ומשלימתו לדם ירוק.

5 **בלילי** שבת ויומו. לאפוקי יום תחלה ואח"כ
 6 לילה אלא א"כ שפחה לילה שלם
 7 ואחר כך יום שלם כלילי שבת יום שהיום הולך
 8 אחר הלילה. **בפלוגתא** רבני יהושע ורבנן.
 9 פי' בקונטרס לרבנן אמר נכנס למקדש חייב ולרבי
 10 יהושע פטור ולא יתכן דרבי האי גזינא לא
 11 מחייב זקן ממרא כיון שהוא בעולה ויורד דהא
 12 לפינן לעיל דבר דבר מונעלם דבר דתנן בפ' (הורו')
 13 כהן משוח (הוריות דף טו.) מביאין עולה
 14 ויורד על טומאת מקדש וקדשיו ויש לפרש
 15 כדפרישית לעיל בכבר של תרומה:

16 **רבי** יהושע אומר כיהה. פירש בקונטרס כאילו
 17 כיהה הנגע דהוא סמיני טהרה
 18 כמששתה בו לזבן שלו לאחור הסגר קשה הכי
 19 פריך בשיליחי נזיר (סה) ודילמא כיהה וטמא
 20 הא לפירושו כל כיהה טהור ועוד אי כיהה
 21 וטמא היינו ת"ק נגראה בגריסת ר"ח קהה בקר'ן
 22 וליג אומר כלומר ר' יהושע הקשה וירדק דבר
 23 כמנ הקהה את שיניו וכן מקדו אקייאתא
 24 בשוקא (במנות דף ק) מאספס אסופות של בני
 25 אדם כלומר עמוד למניין ולא ידע הש"ס אם
 26 להביא ראייה לת"ק או לטהור ולהביא בני מאי
 27 קיהה וקאמר קיהה וטיהר ומיהו בירושלמי
 28 דריש שבועות משמע דיש כיהה טמא דאמר
 29 התם והתורה אמרה והנה כחה הנגע הכחה
 30 טמא וכחה מן הכחה טהור:

22 **באן** כמזון. דיני מכות, בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן. דתנן, מכות בשלשה. משום רבי
 23 ישמעאל אמרו, בעשרים ושלשה. 'בין נגע לנגע', בין נגע אדם, נגעי בתים, נגעי בגדים.
 24 נגעי אדם, בפלוגתא דרבי יהושע ורבנן. דתנן, אם בהרת קדם לשער הלך, טמא. אם
 25 שער לכן קדם לבהרת, טהור. ספק, טמא. רבי יהושע אומר, בהה. מאי בהה, אמר רבא,
 26 בהה, טהור. נגעי בתים, בפלוגתא דרבי אלעזר ברבי שמעון ורבנן. דתנן, רבי אלעזר ברבי
 27 שמעון אומר, לעולם אין תבית טמא עד שיראה פשני גרסיין על שתי אבנים, בשתי תהלים
 28 בקרן זוית, ארכו פשני גרסיין, ורחבו פגריים. מאי טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון, פתיב
 29 תקיר', ופתיב 'בקירת'. אזהרו קור שהוא פקרות, הוי אומר זה קרן זוית. נגעי בגדים,
 30 בפלוגתא דרבי (יו) נתן] בן אבטולמוס ורבנן. דתניא, רבי (יו) נתן] בן אבטולמוס אומר, מינן
 לפריחה

נקיים כדון זבה וכל זמן שלא תספור ז' נקיים לא יחא דם שלה דם טהור ואפילו לאחר שבועיים ואחר מלאת שמונים
 לזבתה: לילה יום. אבל מעת לעת לא חשיב שופי אם שפחה משש שעות של שלש עשר שעות של ד' והואיל הדין מקצת קושי ביום השופי לא היא יולדת וזבה
 ור"א לחומרא ורבי יהושע לקולא והיינו דבר שזדונו כרת: ששפחה מן הצער. ואין אנו חוששין אם לא שפחה מן הדם: **בפלוגתא דשמואל** ור' אבהו. וכיון דאפיקי הני
 בי תרי ממזגא מהאי ויהבו להאי בדניא דידהו והלך זה וקידש אשה באותו ממזון לשמואל מקודשת לרבי אבהו אינה מקודשת הד"ל קידשה בגול וקילי בפ"ב דקדושין
 (דף נב.) גבי מעשה דה' נשים שנתקדשו בכלכלה קידשה בגול אינה מקודשת דהשתא אתי לידי כרת אי רבנן כשמואל וזקן ממרא כרבי אבהו וא"ר רבנן כרבי אבהו
 וזקן ממרא כשמואל אתי לידי כרת דקא משוי להו קידושין ואי אתי אינש אחרינא לבתר הכי וקדשה מפיק לה מבתרא בלא גט וה"ל דבר שזדונו כרת בלא עדים ובלא
 התראה דאי איכא עדים והתראה הוי מיתת ב"ד ואי ליכא לא זה ולא זה הוי כרת: ונתתה נפש תחת נפש. במתכיון להרוג את זה והרג את זה ומחייב ליה רבי מנחם
 ורבנן פטרי וכפלוגתא באלו הן הנחנקין ואי תפסי וירשין דהרוג ממזגא דהרוג ופטרי ליה זקן ממרא וקידשו בו את האשה לרבי מנחם וקידשו לרבנן אינה מקודשת ואי אתי
 אינש אחרינא וקידשה מקודשת לשני הרי חייב כרת דבבר: נתנה למעלה. גבי גוגף אשה הרה נתן בפלילים (שמות כא) דמי ולדות: ככ"ב. ואם הלוקדו ג' לר' ישמעאל
 חייבין לו ממון כשאר חובל בחבירו ומקדש בו את האשה ולרבנן דין הלוקדו ואם תפס ממזון וקידש בו אינה מקודשת: ספק, אם זה קדם אם זה קדם: בהה. כאילו
 כחה הנגע דהוי סמיני טהרה כשמששתה הלזבן לאחר הסגר ולרבנן אם נכנס למקדש חייב כרת ולר' יהושע פטור: ער שיראה כשני גרסיין. שיעור הנגע כגריס על
 גריס וכתביב את האבנים אשר בהן הנגע שיהא הנגע על שתי אבנים על כל אחד ואחד שיעור נגע על ב' תהלים ובקרון זוית כגון מקצוע דרומית מזרחית אורכו כשני
 גריסין ורחבו כגריס שיהא בקיר המזרחי והנגע כולו מחובר כאח: מאי טעמא דר' אלעזר. דבעי קרן זוית: בתני. ובמירתיב שפך מן הקיר (ויקרא
 ג) וכתבי ורחה הנגע בקירת הבית: זה קרן זוית. ורבנן לא בעו קרן זוית והכיא דליתיה בקרן זוית ונכנס בה אדם ואח"כ נכנס למקדש לרבנן חייב כרת אל' אומר בר"ש

פטור:
 לפריחה

56 **בְּלֵילִי שְׁפַת יוֹזְמוֹ דִּינָה כּוֹזֵבָה**, אַבְל שְׁפַתָּה מֵאֲמַצְעָה הַיּוֹם עַד אֲמַצְעָה
 57 הַיּוֹם לַמַּחֲרָת, וְלֹא לַיְלִילָה וַיּוֹם שְׁלָמִים, אִין זֶה נֶחֱשֵׁב שְׁנַחָה מֵצַעֲרָה
 58 אֲלֵא הָדָם בֵּא מִחַמַּת הוֹלֵד, וְהִיא אֵינָה זָבָה, וּמְשִׁיכָה הַמְשֻׁנָּה,
 59 שֶׁאִשָּׁה יִשְׁפָּטָתָּה מִן הַצֶּעֶר וְלֹא מִן הָרִים - שְׁפִסְקוּ כִּאֲבִיבָה אֶךְ
 60 הַמְשִׁיכָה לְרֵאוֹת דָּם וְעַד הַלֵּידָה, מִכָּל מָקוֹם זֶה הַפְּסָקָה הוֹדֵם
 61 שְׂרָתָהּ הוּא דָּם יֹזֵבָה. וְאֵם חֶלֶק הוֹקֵן עַל בֵּית דִּין בּוֹזֵה, זֶהוּ דְבַר
 62 שְׁזוּדוֹן כֵּרֵת וְנַעֲשֶׂה מִמָּרָא.
 63 הַמְשַׁךְ בִּיאור הַבְּרִייתָא לְשִׁיטַת רַבִּי מֵאִיר: 'בִּין דִּין לְדִין, בִּין
 64 שְׁנַחֲלָה הוֹקֵן בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, אוּ בְּדִינֵי נְפְשוֹת, אוּ בְּדִינֵי מִפְּוֹת, הֵרִי
 65 הוּא מִמָּרָא. מִבְּאֵר רַב פְּפָא: בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת נֶחֱלַק הוֹקֵן בְּפְּלוֹנְתָא
 66 דְּשְׂמוּאֵל וְרַבִּי אֲבָהוּ, דְּאִמְרַי שְׂמוּאֵל, אֵף שְׂרִינֵי מְמוֹנוֹת בְּשִׁלּוּשָׁה
 67 דִּינִינִי, בְּדִיעֵבַד גַּם שְׁנַיִם שְׂרִינֵי דִינֵיהֶם דִּין, אֲלֵא שְׁנַקְרָאִין 'בֵּית דִּין
 68 חֲצוּפָה' כִּיּוֹן שְׁדוֹן שְׁנַיִם, וְרַבִּי אֲבָהוּ אִמְרַי, לְדַבְּרֵי חֶבֶל אֵין דִּינֵיהֶן
 69 דִּין, וּמַחְלֻקֵת זֶה נוֹגַעַת לְאִיסוּר שְׁזוּדוֹן כֵּרֵת, שֶׁאֵם יִשְׁבוּ שְׁנַיִם בְּדִין
 70 הוֹרִיצָאוּ מִמּוֹן מֵאֲדָם לְחַבִּירוֹ, וְקִידֵשׁ בּוֹ הַשְּׁנַיִם אִשָּׁה, לְשְׂמוּאֵל זֶהוּ
 71 מִמּוֹנוֹ הוֹרִי הִיא אִשֶׁת אִישׁ וְהָבֵא עֲלֶיהָ בְּכֵרֵת, וְלְרַבִּי אֲבָהוּ
 72 קִידֵשָׁה בְּגוֹל, וְלֹא חִלוּ הַקִּידוּשִׁין, וְעַל כֵּן אֵם נֶחֱלַק הוֹקֵן בּוֹזֵה הֵרִי
 73 זֶה דְּבַר שְׁזוּדוֹן כֵּרֵת.
 74 וְלִגְבֵי דִינֵי נְפְשוֹת נֶחֱלַק הוֹקֵן בְּפְּלוֹנְתָא דְּרַבִּי וְרַבְּנָא, דְּתַנְיָא (לַעֲלֵל
 75 ט.ט.), רַבִּי אוֹמְרֵי, שְׁהָאֲמַר לִגְבֵי רוּצָח שְׁהַחֲמוּקִין לְהַרוּג אָדָם זֶה
 76 וּבִטְעוֹת הָרַג אַחֲרָי, וְנִתְּתָה נְפֶשׁ תַּחַת נְפֶשׁ' (שְׁמוֹת כ"א ב'), כּוּוֹנֵת
 77 הַפְּסוּק לְחַיִּיבוֹ מְמוֹן, וְלֹא מִיתָה. מִדִּינֵיקָת הַבְּרִייתָא, אֲתָה אוֹמְרֵי
 78 שְׁהַכּוֹנֵה לְמְמוֹן, אוּ אֵינוֹ - שְׂמָא אִין הַכּוֹנֵה אֲלֵא לְנֶפֶשׁ מְשֻׁ
 79 וְחַיִּיב מִיתָה. מְשִׁיבָה הַבְּרִייתָא: רַבִּי לְמַד הִיקָשׁ, שְׁנֵאֲמַר 'נִתְּיָהּ'
 80 לְמַעֲלָה בְּפִסְקוֹ הַקּוֹדֵם, וְכִי יִצְעוּ אַנְשִׁים וְנִגְפּוּ אִשָּׁה הָרָה וְיִצְאוּ
 81 יְלִדֶיהָ וְגו' וְנִתְּן בְּפִלְלִים, וְנֵאֲמַר 'נִתְּיָהּ' לְמַטָּה בְּפִסְקוֹ זֶה, וְנִתְּתָה
 82 נְפֶשׁ תַּחַת נְפֶשׁ, מַה לְחַקֵּן - לְמַעֲלָה, הַכּוֹנֵה לְנִתְּיָתָה מְמוֹן
 83 שְׁמַשְׁלֵם דְּמֵי הוֹלְדוֹת, אֵף כָּאֵין בְּמַתְכוּיִן לֹזֵה הוֹרַג אֵת זֶה, הַכּוֹנֵה
 84 לְמְמוֹן וְלֹא לְנֶפֶשׁ מִמֶּשׁ. זֶהוּ דֵּית רַבִּי, אֶךְ לְחַכְמַיִם הַמַּתְכוּיִן לְהַרוּג
 85 אֵת זֶה הוֹרַג אֵת זֶה חַיִּיב מִיתָה, כְּפִשְׁטוֹת הַפְּסוּק שְׁנֵאֲמַר: 'בּוֹ צֶפֶשׁ,
 86 וּפְטוֹר מִמְמוֹן, שֶׁאִין אָדָם מֵת וּמְשַׁלֵּם כֹּאחֵד. וְאֵם נֶחֱלַק הוֹקֵן בּוֹזֵה
 87 יִכּוּל הַדְּבַר לְבוֹא לְיַדֵי כֵּרֵת שֶׁל אִיסוּר אִשֶׁת אִישׁ, שֶׁאֵם נִטְלוּ
 88 יוֹרְשֵׁי הַנְּרִיצָה מִמּוֹן מִן הַרוּצָח וְקִידֵשׁוּ בּוֹ אִשָּׁה, לְרַבֵּנן גוֹל בִּידֵם
 89 וְאֵינָהּ מְקוּדֶשֶׁת, וְלְרַבִּי הַמְמוֹן שְׁלָחָם הִיא מְקוּדֶשֶׁת.
 90 וְלִגְבֵי דִינֵי מִפְּוֹת וְ-מִלְקוֹת, הַכּוֹנֵה שְׁנַחֲלָה הוֹקֵן בְּפְּלוֹנְתָא דְּרַבִּי
 91 יִשְׁמַעְאֵל וְרַבְּנָא, דְּתַנְנֵן, דִּינֵי מִפְּוֹת דִּינֵים בְּשִׁלּוּשָׁה דִּינִינִים, אֶךְ מְשׁוּם
 92 רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אִמְרַי, כְּפִשְׁרִים וְשִׁלּוּשָׁה דִּינִינִים. וְאֵם שְׁלֹשָׁה דְּנוֹ אָדָם
 93 לְמִלְקוֹת, לְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל דִּינִים כּוֹחֲצֵל בַּחֲבִירוֹ וּמְשַׁלֵּם לוֹ מְמוֹן,
 94 שְׁהֵרִי אִין בְּכּוּחַם לְחַיִּיבוֹ מִלְקוֹת. וְאֵם לִקַּח מֵהֶם הַנִּידוֹן מְמוֹן
 95 וְקִידֵשׁ בּוֹ אִשָּׁה, לְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הִיא מְקוּדֶשֶׁת וְלְרַבֵּנן אֵינָהּ
 96 מְקוּדֶשֶׁת, וְהִרִי זֶה דְּבַר שְׁזוּדוֹן כֵּרֵת, וְכַמְבּוֹאֵר לַעֲלֵל.
 97 הַמְשַׁךְ בִּיאור הַבְּרִייתָא לְשִׁיטַת רַבִּי מֵאִיר. כְּתוּב בְּרִייתָא: 'בִּין נֶגַע
 98 לְנֶגַע, בִּין אֵם נֶחֱלַק הוֹקֵן בְּדִין נֶגַעֵי אָדָם, אוּ נֶגַעֵי בְּהֵמָה, אוּ נֶגַעֵי
 99 בְּגָדִים, הֵרִי הוּא מִמָּרָא. מִבְּאֵר רַב פְּפָא: בְּנֶגַעֵי אָדָם נֶחֱלַק הוֹקֵן
 100 בְּפְּלוֹנְתָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבְּנָא, דְּתַנְנֵן (נְגַעִים פ"ד מ"א), אָדָם שְׁנַמְצָאָה
 101 בְּבִשְׂרוֹ הַבֵּרֵת שְׁהִיא כְּתוּב לִבְּנוֹ בַּעוֹר, הֵרִי זֶה נֶגַע צֵרַע וְהִכּוּן
 102 מִסְגִּירוֹ לְשַׁבְעָה יַמִּים, וְאֵם נִמְצָא בּוֹ לְאַחַר מִכּוֹן סִימָן טוּמְאָה הוּא
 103 הוֹפֵךְ לְמַצּוֹרַע מוּחַלְט. וְאֵחָד מִסִּימְנֵי הַטּוּמְאָה הוּא שִׁיעַר לִבְּן
 104 הַצּוּמָח בְּבַהֲרָת, וְעַל סִימָן זֶה אוֹמַרְתָּ הַמְשֻׁנָּה, אֵם בְּהֵרֵת קָדָם
 105 לְשַׁעַר הַלְּבָן - שֶׁהִשְׁיַעַר הַלְּבָן אַחַר שְׁנֵרָאָתָה הַבְּהֵרֵת, הֵרִי זֶה
 106 מְטָא, וְאֵם שַׁעַר לְבָן קָדָם לְבַהֲרָת, הֵרִי זֶה מְטָא, וְאֵם קָדָם הַדְּבַר
 107 מֵה קָדָם, הֵרִי זֶה מְטָא, אֲלוֹ דְּבַרֵי תַנַּא קָמָא, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִמְרַי,
 108 כְּהָתָה מְבַרְרַת הַגִּמְרָא: מָאֵי כְּהָתָה, אֲמַר רַבָּא, כִּאֲפִילוּ כְּהָתָה הַנֶּגַע
 109 וְשִׁנְיָה מְלוּבְנוֹ בְּתוּךְ יַמִּי הַחֲסִגַר שְׁהוּא מְטָא, וּמַחְלֻקֵת זֶה נוֹגַעַת
 110 לְדְבַר שְׁזוּדוֹן כֵּרֵת, שְׁמַצּוֹרַע הַנְּכַסּ בְּמוֹזֵד לְמַקְדֵשׁ בְּטוּמְאָה חַיִּיב

1 והכוננה שנחלק הזקן על הדין האוסר לישא בתו שנולדה
 2 מאנוסתו, שנלמד מגזירה שוה, דאמר רבא, אמר לי רב יצחק בר
 3 אבוהימי, אתיא - באה הגזירה שוה בין המילים 'הנה הנה' ללמדנו
 4 איסור בתו מאנוסתו, שנאמר (ויקרא יח ט) 'ערוה בת בנה או בת בתך
 5 לא תגלה ערוהך כי ערוהך הנה', ולמדנו שאסור לבוא על בת בתו
 6 מאנוסתו, ונאמר (שם יח יז) 'ערוה אשה ובהה לא תגלה, את בת
 7 בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערוהך, שארה הנה זמה הוא',
 8 ולמדנו שבת אשתו אסורה לו, ואפילו מאיש אחר, וכיון
 9 שבשתייהן כתוב 'הנה', למדנו שכשם שאין חילוק בין בת אשתו
 10 לבת בתה, כך גם בתו מאנוסתו אסורה כמו בת בתו מאנוסתו.
 11 לימוד זה הוא לענין האיסור, ואתיא - ובאה גזירה שוה 'וימה
 12 וימה' ללמדנו עונש הבא על בתו מאנוסתו, שנאמר בנושא אשה
 13 ובתה ושמןו למדנו בתו מאנוסתו 'וימה הוא', ונאמר בבא על
 14 חמותו (ויקרא כ יד) 'ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה הוא,
 15 באש ישרפו אתו ואתהו', וכשם ששם ידון בשריפה, כך הבא על
 16 בתו מאנוסתו נדון בשריפה. ואם נחלק הזקן על גזירה שוה זו
 17 והתיר את בתו מאנוסתו, הרי זה דבר שזונו כרת.
 18 רב פפא מבאר את המשך הברייתא לשיטת רבי מאיר: 'בין דם
 19 לדם, בין אם נחלק הזקן על דיני דם נדה, ודם לידה, ודם ויבה, הוא
 20 נעשה ממרא. מבאר רב פפא, שלגבי דם נדה נחלק הזקן בפלונתא
 21 דעקבא בין מהללא ורבנן, דתנן (נדה פ"ב מ"ז), אשה הרואה דם
 22 אדום מטאה נדה, ואם ראתה דם תיזיק, עקבא דם מהללא
 23 משמא וסובר שזהו דם נדה, ותכמים מטהרי שאין זה דם נדה. ואם
 24 נחלק הזקן על בית דין בזה, הרי זה דבר שזונו כרת, שהבא על
 25 הנדה בכרת.
 26 ומחלוקת הזקן בדם לידה היא בפלונתא דרב ולוי, דאתמר, נאמר
 27 בתורה (ויקרא יב ט) שהולדת נקבה טמאה שבועיים, ולאחר מכן כל
 28 הדמים שתראה במשך שבועיים וששה יום, טהורים. ונחלקו
 29 אמוראים מדוע עד שבועיים הדם טמא ולאחר מכן טהור, רב
 30 אמר, מעין אחד הוא - הדם תמיד מגיע מאותו מקור, ולא
 31 שבשבועיים הראשונים התורה מיימאתו, ולאחר מכן התורה
 32 מיימרתו בשישים וששה ימי הטהרה, ולוי אמר, שני מצינונות -
 33 בגוף האשה יש שני מקורות דם, אחד טמא ואחד טהור, ובלידה
 34 נפתח המעיין הטמא, ולאחר שבועיים נקתם הטמא ונפתח הטהור,
 35 ועל כן הדם שרואה לאחר שבועיים טהור, וכאשר נקתם המעיין
 36 הטהור לאחר שישים וששה יום, נפתח הטמא, ואם רואה דם היא
 37 חוזרת ונטמאת.
 38 ההבדל בין רב ללוי הוא בשופעת דם ללא הפסקה ובתוך כך
 39 הסתיימו השבועיים הראשונים, ללוי דם זה טמא אף שהחלו ימי
 40 הטהרה, כיון שבדאי בא מהמעין הטמא, ולרב הדם טהור כיון
 41 שגזירת הכתוב לטהרו לאחר שבועיים, אף שבא מאותו מעין. וכן
 42 השופעת דם בסוף ימי הטהרה והמשיכה לראות לאחר מכן, לרב
 43 טמאה, וללוי טהורה, ואם נחלק הזקן על בית דין בענין זה, הרי
 44 זה דבר שזונו כרת, שהבא על הנדה בכרת.
 45 ומחלוקת הזקן בדם ויבה היא בפלונתא דרבי אליעזר ורבי יהושע,
 46 דתנן (נדה פ"ד מ"ד), אשה הרואה דם שלשה ימים בתוך אחד עשר
 47 ימי יובה, הרי היא זבה גדולה וצריכה למנות שבעה נקיים
 48 ולהביא קרבן. אך העומדת ללדת, וקושטתה - וחשה בצירי הלידה,
 49 וראתה דם שלשה ימים בתוך אחד עשר יום מימי הויבה, אם לידה
 50 מיד לאחר מכן אינה נעשית זבה, כיון שהדם בא מחמת צער
 51 הולד, ואם שפטה - שקטה ונחה מצערה מעת לעת - עשרים
 52 וארבע שעות, ואחר כך ילדה, הרי זו יולדת זוכה, כי הדם אינו
 53 מחמת הצער שהרי היה הפסק בינו ללידה, וטופרת שבעה נקיים
 54 ומביאה קרבנות ללידתה ולזיבתה, אלו דברי רבי אליעזר, ורבי
 55 יהושע מיקל יותר, ואמר שדווקא אם שפטה לילה יום שלמים

56 בפלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע, דתנן, המקנא לאשתו - החושד
 57 באשתו שנסתרה [מתייחדת] עם אחר, מתרה בה שלא תסתר
 58 עמו, ואם נסתרה לאחר ההתראה, הוא מביאה לבית המקדש
 59 והכהן משקה אותה במים המרים, ונחלקו תנאים כמה עדים צריך
 60 לקינוי וסתירה, רבי אליעזר אומר, מקנא - מתרה בה שלא תסתר
 61 על פי שנים עדים, ואם נסתרה לאחר מכן, הוא משקה במים
 62 המרים על פי עד אחד המעיד שנסתרה, או על פי עצמו אם ראה
 63 שנסתרה. רבי יהושע חולק ואומר, מקנא על פי שנים, וכמו כן
 64 משקה על פי שנים, אך אם יש רק עד אחד על הסתירה אינו
 65 משקה אותה.
 66 אם התרה אדם באשתו שלא תסתר ובאו עדים שנסתרה, ואינה
 67 רוצה לשתות ממים המרים, דינה שיוצאת בלא כתובה. ואם אין
 68 שני עדים על הסתירה, לרבי יהושע שאינו יכול להשקותה יש לה
 69 כתובה, ואם מכרה כתובתה, ותפס הקונה ממון הבעל וקידש בו
 70 אשה, הרי היא מקודשת. ולרבי אליעזר שיוכל להשקותה היא
 71 יוצאת בלא כתובה, ואם מכרה כתובתה ותפס הקונה ממון הבעל,
 72 גול בידו, ואם קידש בו אשה אינה מקודשת, נמצא שמחלוקת זו
 73 נוגעת לאיסור כרת של אשת איש.
 74 ממשיך רב פפא ומבאר: בדין ערפיט עגלה נחלק הזקן בפלוגתא
 75 דרבי אליעזר ורבי עקיבא, דתנן, הרוג שנמצא בשדה ולא נודע מי
 76 הרגו, וקני העיר הקרובה אליו מביאים עגלה ערופה, ומאין בגוף
 77 ההרוג היו מודדין את המרחק ממנו אל הערים, רבי אליעזר אומר,
 78 מפיבורו של ההרוג, רבי עקיבא אומר, מקוממו, רבי אליעזר בן עקיב
 79 אומר, מקום שסתם הרוג נעשה הלל, כלומר מצאנו.
 80 עגלה ערופה אסורה בהנאה, והמקדש בה אשה אין קידושו
 81 חלים (קידושין נה), ואם נמצא הרוג שחוטמו קרוב לעיר זו וטיבורו
 82 לעיר זו, ומדד הזקן מטיבורו ובית הדין מחוטמו, והביאו שתי
 83 הערים עגלה ערופה, לרבי אליעזר אם קידש אשה בעגלה
 84 שהביאה העיר הקרובה לטיבור, אינה מקודשת, שהרי זו עגלה
 85 ערופה, ולרבי עקיבא הסובר שהעיר הקרובה לחוטמו חייבת
 86 להביא עגלה, זו אינה עגלה ערופה כלל, והאשה מקודשת, וכן
 87 להיפך. נמצא שמחלוקת זו נוגעת לאיסור כרת של אשת איש.
 88 ממשיך רב פפא ומבאר: בדין סהרת מצורע נחלק הזקן בפלוגתא
 89 דרבי שמעון ורבנן, דתנן בנגעים (פי"ד מט), מצורע הבא להטהר
 90 מביא למקדש אשם ולוג שמן, והכהן מזה מדם האשם ומהשמן על
 91 אזנו הימנית, ועל בוחן ידו ובוהן רגלו הימניים (ויקרא יד יז), ואם
 92 אין לו פהן די ימנית, או פהן רגל ימנית, או אוזן ימנית, אין לו סהרה
 93 עזומית, כיון שההזאה צריכה להיות כנאמר בפרק דווקא, רבי
 94 אליעזר חולק ואומר, נותן לו הכהן את הדם והשמן על מקומו - על
 95 המקום שבו היו הבוחן או האוזן, ויוצא ידי חובה ונטהר, רבי שמעון
 96 אומר, נותן הכהן מן הדם והשמן על בוחן או אוזן של שמאל, ויוצא
 97 ידי חובה ונטהר.
 98 אם הזה הכהן על מצורע זה על מקום הבוחן והאוזן או על צד
 99 שמאל, לרבי אליעזר ורבי שמעון הוא טהור ויכול להכנס למקדש
 100 ולאכול קדשים, ולרבנן לא נטהר, ואם נכנס למקדש או שאכל
 101 קדשים בטומאתו עונשו כרת, נמצא שמחלוקת זו נוגעת לאיסור
 102 כרת.
 103 רב פפא ממשיך בביאור הברייתא לרבי מאיר. שנינו עוד
 104 בברייתא: בשעריה, זה לקט שכחה פאה, מבאר רב פפא: בדין
 105 לקט יש מחלוקת בדבר שזודונו כרת, דתנן, אם נפלו בשעת הקציר
 106 שני שבלין הרי הם לקט וכו' בהן העניים, אך שלשה שנפלו יחד
 107 אינן לקט. וכן לגבי שכחה, אם נשכחו בשדה שני עומרים -
 108 אלומות תבואה קצורה, הרי הם שכחה ואסור לקחתם, אך שלשה
 109 אינן שכחה. דינים אלו הם דברי בית הלל, ועל בוסין בית שמאי
 110 חולקים ואומרים, שבין בלקט ובין בשכחה, שלש שבלים או

1 לפריקה כנגדים שהיא טהורה - מהו המקור שאם התפשטה
 2 הצרעת בכל הבגד הוא טהור, מגזירה שוה, שנאמר 'קרתת
 3 ונפתת' כנגדי אדם (ויקרא יג מב), ונאמר 'קרתת ונפתת' כנגדי
 4 (שם יג נה), למדנו, מה להלן - בנגעי אדם, אם פרה והתפשט הנגע
 5 כבולו הוא טהור, אף כן בבגדים, אם פרה הנגע כבולו הוא טהור.
 6 רבנן חולקים על דין זה, וסוברים שהנגד טמא גם כשפשטה
 7 הצרעת כבולו, ועל כן שמחלוקת זו נוגעת לאיסור כרת, שאם
 8 הכניס אדם בגד זה למקדש, או שנכנס למקדש לאחר שנגע בבגד,
 9 לרבנן הבגד טמא והוא חייב כרת, ולרבי יונתן הבגד טהור ואינו
 10 חייב כרת.
 11 עוד שנינו בברייתא: 'דברי', אלו הערכין והתרמים והקדושות, שאם
 12 נחלק הזקן בדינים אלו הרי הוא ממרא. מבאר רב פפא: בדיני
 13 הערכין - הנודר לבדק הבית ולצרכי בית המקדש את דמי ערכו
 14 של אדם על פי השיעור המפורש בתורה (ויקרא כו ב-ח), נחלק הזקן
 15 בפלוגתא דרבי מאיר ורבנן, דתנן, המעריך - הנודר לבדק הבית
 16 ערך תינוק שגילו פחות מן הנה, שלא הוזכר ערכו בתורה, רבי
 17 מאיר אומר, נותן דמיו של התינוק על פי הערכה בכמה הוא נמכר
 18 בשוק לעבד, והקמים אומרים, לא אמר כלום ואינו צריך לשלם.
 19 מחלוקת זו נוגעת לאיסור כרת של אשת איש, שאם גזבר בדק
 20 הבית נטל מהמעריך משכחו על נדרו, ולקחו המעריך ממנו בשוגג
 21 וקידש בו אשה, לרבי מאיר זהו ממון הקדש ואינה מקודשת,
 22 ולחכמים שלא אמר כלום, אין זה ממון הקדש והיא מקודשת.
 23 עוד מבאר רב פפא: בדין התרמים - הנודר את נכסיו שיהיו חרם,
 24 נחלק הזקן בפלוגתא דרבי יהודה בן בתירה ורבנן, דתנן, רבי יהודה
 25 בן בתירה אומר, סתם תרמים - כשלא אמר הנודר למי החרם,
 26 יתנו לבדק הבית, שנאמר (ויקרא כו ח) 'כל תרם קדש קדשים הוא
 27 לה', והקמים אומרים, סתם תרמים לכהן, שנאמר לגבי הקונה
 28 שדה הקדש אשר יוצאת ממנו ביובל, (ויקרא כו כא) 'זהיה השדה
 29 בצאתו ביבל קדש לה' בשדה תחרם, לכהן תתיה אחרות'. שואלת
 30 המשנה: אם בן שהחזירים לכהן, מה תלמוד לומר הפסוק שהביא
 31 רבי יהודה 'כל תרם קדש קדשים הוא לה'. משיבה המשנה:
 32 חכמים לומדים מפסוק זה שהחרם הל על קדשי קדשים ועל קדשים
 33 קלים - אם אדם נדר בהמה לעולה או שלמים, ולאחר מכן אמר
 34 שתיה חרם, החרם חל, ועליו לתת לכהן את דמי הבהמה, והיא
 35 עצמה קרבה על המזבח.
 36 מחלוקת זו נוגעת לאיסור כרת, אם החרים אדם מנכסיו ואחר כך
 37 נהנה מהם, לרבי יהודה שהם של בדק הבית, הרי זו מעילה ועליו
 38 להקריב אשם מעילות, ואם אכל מאשם זה בטומאה הוא חייב
 39 כרת, ולחכמים החרם לכהנים, ואם נהנה ממנו לא מעל, ואם
 40 הביא אשם על כך ואכלו בטומאה אין הוא חייב כרת שאין זה
 41 אשם כלל, נמצא שמחלוקת זו נוגעת לדבר שזודונו כרת.
 42 עוד מבאר רב פפא: בדין הקדשות, נחלק הזקן בפלוגתא דרבי
 43 אליעזר בן עקיב ורבנן, דתנן, רבי אליעזר בן עקיב אומר, אפילו
 44 צינורא של הקדש - מזוג קטן שטווים בו זהב, ושוויו מועט, צריכה
 45 שיעריכו את שוויה עשרה גני אדם כדי לפדותה - אם רוצה אדם
 46 לקנותה מהקדש.
 47 לעיל (יד) מבואר שחכמים נחלקו על דין זה, ולשיטתם די בשלשה
 48 לפדות מטלטלי הקדש. ואם פדה אדם הקדש בשלשה, לרבי
 49 אליעזר הפדיון לא חל, ואם מעל בו אדם עליו להביא אשם
 50 מעילות, ואם אכל מאשם זה בטומאה חייב כרת. ולחכמים אין
 51 זה הקדש ואינו חייב קרבן, ואם הביאו ואכלו בטומאה אינו חייב
 52 כרת, נמצא שמחלוקת זו נוגעת לאיסור כרת.
 53 עוד למדנו בברייתא: 'ריבות', זה השקאת סוטה, וערפיט העגלה,
 54 וסהרת מצורע, שהחולק בדינים אלו הוא ממרא. ומבאר רב פפא
 55 שייכות דינים אלו לאיסור כרת: בדין השקאת סוטה, נחלק הזקן

מסית דלא בעי התראה מאי איכא למימר. לאו אליבא דר' מאיר פריך דאמסית לא מחייב דאין בו ברה.

ואין לנו אלא תפילין ואליבא דר' יהודה. כל הנך דרשות דדרשין לעיל מקרא דכי יפלא לא חיישי. סבירא לן דלולב אין צריך אגד וכו'. משמע אבל אי סבירא

לן דצריך אגד לא אמרין האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי והכי נמי אמרי' בריש לולב הגוול (סוכה דף לא). דקאמר רבי יהודה אין אגודין את הלולב אלא במינו מאי טעמא דכין דאמר ר' יהודה לולב צריך אגד אי עבידי ליה מנין אחר היה ליה ה' מנין ותימה דאמר התם (שם) ד' מנין שבלולב כשם שאין פוחתין מזה כך אין מוסיפין עליהם ופריך פשיטא ומשני מזה דתימא הואיל ואמר רבי יהודה לולב צריך אגד אי אייתי מינא אתרינא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי קמיל מאי קא תלי טעמא דהאי לחודיה קאי משום דלולב צריך אגד אדרבה מטעם זה יש לנו לומר יותר דאסור ומיהו י"ל דהתם בדמנח ליה חוץ לאגד אבל קשה דמשמע דמסיק לר' יהודה דלא אמר האי לחודיה וכי' לרבנן והבא משמע דלרבנן אמר האי לחודיה קאי וי"ל דהתם מדרבנן אסור ור"ח ל"ג התם הואיל ואמר ר' יהודה וזה לשונו מזה דתימא הואיל ואמרו חכמים בין אגוד בין שאני אגוד כשר הלכך אין צריך אגד והאי יתירה דמוסיף על הד' לחודיה קאי ולא מפסיל ביה קמיל ומיהו תימה אמאי לא משכח לולב לרבי יהודה כבי האי גזנא שאגד ג' מנין בפני עצמן דעשה בכשרות ואחר כך אגד עמקין מין אחר דהוה ליה מוסף גורע ויש לומר כיון דקודם נטילתו נפסל הוה ליה גורע ועומד אבל תפילין אם הניחן בראשו בכשרות והניח בגינהו בית חמישי הרי זה מוסף גורע שפוסלן ומבטל מצות שעל ראשו ולא דמי ללולב דאם נטלו ובעודו בירו הוסיף מין חמישי אין זה מבטל מצותו

דמדאגביה נפק ביה קשר

סנהדרין. פרק עשירי - אלו הן הנחנקין - דף פח עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ) רש"י

בן סורר ומורה. אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקהו חזרו וקלקל אם רצו למחול ולא הביאורו לבית דין מוחלין לו שהכתוב תלה בהם ותפשו בה. **תיובתא**. מדתלי טעמא בשלא ירבו מחלוקת ש"מ אפי' הוא אמר מפי השמועה והן אומרין כך הוא בעינינו: **יושבין בחיל**. מפני שהעם רב ומקום צר להם בלשכה אי נמי שלא יהו נראים כיושבין ברין שבלשכת הגזית היו דנים וזה עיקר: **משם מעלין אותו**. להיות דין בהר הבית כשמת אחד מהם ויושב שם עד שמת אחד משל עורה ומעלין את זה שם וכולן יש בהם מעלה זה מזה: **שי"ף**. שוחה כנסו ושוחה יוצא והכי אמרי' בב"ב (דף ז). גבי תקרר הבית שנחבטה שוף על שוף פוק: **התראה**. קודם שבא לבית דין שבלשכת הגזית לישראל לא הוה מחייב קטלא כל כמה דלא עביד איהו נופיה: **מעיקרא נמי בר קטלא הוה**. אם עושה עבירה שיש בה מיתת בית דין הוה מקטיל: **מסית דלא בעי התראה**. אם היה מסית ומורה טעם היתר ולומר אין בלשון הזה הסתה מעיקרא נמי מקטיל בלא התראה: **אי אמר טעמא לזכותא**. לאצוליה אבל השתא אי אמר טעמא לא מקבלינן שהרי שמע מפי ב"ד שלא לעשות ההמרה: **מתני'** **האומר אין תפילין פטור**. דאין זו הוראה דול קרי בי רב הוה: **חמש מוטפות יש**. שאע"פ שאין דבר זה אלא להוסיף על דברי סופרים חייב דמדרש דסופרים הוא לטפח לטפח לטוטפות הרי כאן ד': **גמ'** **יש בו להוסיף**. על מה שפירשו חכמים: **ואם הוסיף גורע**. ופוסל הראשון בתוספת: **ואין לנו אלא תפילין**. שעיקרן בתורה ופירושן מדברי סופרים שדם ד' בתים יש להוסיף חמשה או יותר ואם הוסיף גורע דקא עבר בכל תוסף ולא עבד מצוה: **ואליבא דרבי יהודה**. אמר ר' אושעיא למילתיה דאמר לעיל עד דאיכא תורה ויורך ואית דאמרי אין לנו אלא תפילין ואליבא דרבי יהודה דאמר צריך להדביק במנחות בהקומץ רבה (דף לד) ולא נהירא לי דההיא בתפילין ש"ל דקאי ומתני' טוטפות תאני והיינו דראש ועוד מתים כו' מקשי בספא אי דעבד ארבעה בתים כו' שמע מינה בשל ראש קיימין דאי בשל יד בית אחד הוה דקא הוי האי לחודיה קאי. ואין זה גורע: **גורע ועומד**. דמתחילתו לא עשה כהוגן שאגד שם תוספת מצוה ואנן בעינן גורע דהשתא שהיה מתחילתו כשר ופוסלו בתוספת: **ופירושו מדברי סופרים**. ד' חוטין דילפינן גדיל ב' גדילים ד': קשר עליון. שעושין סמוך לכנף כשתנלו החוטין ועל ידיהן נעשין חיבור תלית לאו דאורייתא (אלא) הלכה למשה מסיני דפלוגותא היא במנחות (דף לט). **האי לחודיה קאי**. דכיון דלא נקשר אינו חיבור עם השאר והראי למצוה היא המצוה והעודף כמי שאינו:

שאני

בני סורר ומורה, שרצו אביו ואמו למחול לו, מוחלין לו. וכן מוכר, שרצו בית דינו למחול לו, מוחלין לו. וכשפאתי אצל חברי שבדרום, על שנים הודו לי, על וכן מוכר לא הודו לי, כדי שלא ירבו מחלוקת בישראל. תיובתא. תניא, אמר רבי יוסי, מתחילה לא היו מוכרין מחלוקת בישראל, אלא בית דין של שבטים ואחד יושבין בלשכת הגזית, ושני פתי דינין של עשרים ושלשה, אחר יושב על פתח הר הבית, ואחר יושב על פתח העזרה, ושאר פתי דינין של עשרים ושלשה, יושבין בכל עירות ישראל. הוצרך הדבר לשאול, שאלין מכות דין שבעין. אם שמעו, אמרו להן. ואם לאו, באין לזה שסמוך לעין. אם שמעו, אמרו להם. ואם לאו, באין לזה שעל פתח הר הבית. אם שמעו, אמרו להם. ואם לאו, באין לזה שעל פתח העזרה. ואומר קד דרשמי, וכך דרשו חברי. קד למדתי, וכך למדו חברי. אם שמעו, אמרו להם. ואם לאו, אלו ואלו באין ללשכת הגזית, ששם יושבין מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים. ובשבתות ובמים טובים, יושבין בחיל. נשאלה שאלה בפניהם, אם שמעו, אמרו להם. ואם לאו, עומדין למנון רבו המטמאים, טמאו רבו המטהרין, טהרו. משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צדקן, רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה בשתי תורות. משם, פותחין ושולחין בכל מקומות. כל מי שהוא חכם, ושפל ברך, ודעת הבריות נוחה הימנו, והא דיין בעירו. משם, מעלין אותו לחר הבית. משם, לעזרה. משם, ללשכת הגזית. שלחו מתם, איהו וכן העולם הבא, עונותן, ושפל ברך, שייף עייל, שייף ונפק, וגרים באורייתא תיריא, ולא מחזיק מכותא לנפשיה. והבו ביה רבנן עיניהון, ברב עולא בר אבא: חזר לעירו, ושנה: תנו רבנן, אינו חייב עד ששעשה בהוראתו, או שירדה לאחרים ויעשו בהוראתו. בשלמא, יורה לאחרים ויעשו בהוראתו, מעיקרא, לאו בר קטלא הוא, והשתא בר קטלא הוא. אלא, שיעשה בהוראתו, מעיקרא נמי בר קטלא הוא. התינת, היכא דאורי בחלב ודם, דמעיקרא לאו בר קטלא הוא, והשתא בר קטלא הוא. אלא, היכא דאורי בחיבי מיתות בית דין, מעיקרא נמי בר קטלא הוא. מעיקרא, בעי התראה. השתא, לא בעי התראה. מסית, דלא בעי התראה, לא מאי איכא למימר. מעיקרא, אי אמר טעמא, מקבלינן מיניה. השתא, אי אמר טעמא, לא מקבלינן מיניה: **משנה** חומר בדברי סופרים מדברי תורה, האומר אין תפילין, כדי לעבור על דברי תורה, פטור. חמש מוטפות, להוסיף על דברי סופרים, חייב: **גמרא** אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא, אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים, ויש בו להוסיף, ואם הוסיף גורע, ואין לנו אלא תפילין, ואליבא דרבי יהודה. והאיכא לולב, דעיקרו מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים, ויש בו להוסיף, ואם הוסיף גורע. בלולב מאי סבירא לן, אי סבירא לן דלולב אין צריך אגד, האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. ואי סבירא לן דצריך אגד, גורע ועומד הוא. והאיכא ציצית, דעיקרו מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים, ויש בו להוסיף, ואי סבירא לן דקשר העליון לאו דאורייתא, האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. ואי קשר

56 שהורו סנהדרין שלא כדבריו, לֹאֹו פֶּר קְטֹלָא הוּא - אינו חייב
 57 מיתה על הוראה זו, וְהִשְׁתָּא - ועכשיו שהורה נגד דעתם, פֶּר
 58 קְטֹלָא הוּא - הוא חייב מיתה כדן זקן ממרא, אֵלָא על הדין שאינו
 59 חייב מיתה עד שְׁעֵשֶׂה כְּהוֹרָאתוֹ, קשה למה צריך לחייבו מיתה,
 60 הרי מְעַקְרָא נְמִי פֶּר קְטֹלָא הוּא - גם מתחילה ללא דין זקן ממרא
 61 הוא חייב מיתה, אם עבר על אחד מדיני התורה שעונשו מיתת
 62 בית דין.
 63 הגמרא מבארת באיזה אופן נאמרה קושיא זו: הֲתִינַח - מובן
 64 הדבר ואין להקשות, הִיכָא דְאוּרִי בְּחֵלְבִי וְדָם - כשהורה הזקן
 65 להתיר אכילת חלב או דם שאין בהם חיוב מיתה, דְמַעֲיָקְרָא - אם
 66 אבל קודם ששאל את הסנהדרין, לֹאֹו פֶּר קְטֹלָא הוּא, וְהִשְׁתָּא -
 67 ועתה ששאל את הסנהדרין ואכל נגד הוראתם, פֶּר קְטֹלָא הוּא
 68 כדן זקן ממרא. אֵלָא הִיכָא דְאוּרִי בְּחֵיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין - אך
 69 במקום שהורה להתיר איסור שעונשו מיתת בית דין, ועשה
 70 בעצמו כהוראתו. קשה שהרי מְעַיָקְרָא נְמִי פֶּר קְטֹלָא הוּא, ואף אם
 71 לא שאל את הסנהדרין.
 72 מיישבת הגמרא: גם בעבירות שחייב עליהם מיתה, מְעַיָקְרָא - אם
 73 עבר עליהם בלי לשאול את הסנהדרין, פְּעִי וְצִרְיָן הִתְרָאָה כְּדִי
 74 להורגו, כדן כל חייב מיתה שאינו נהרג אלא בעדים והתראה,
 75 וְהִשְׁתָּא - אך עתה שעבר אף שהורו לו הסנהדרין לאיסור, לֹא פְּעִי
 76 הִתְרָאָה - אין צריך להתרות בו כדי להורגו, שזקן ממרא נהרג
 77 בלא התראה.
 78 ממישבה הגמרא להקשות: מִסִּית - אם התיר הזקן להסית לעבודה
 79 זרה, ועשה כהוראתו והסית, הֲלֵא פְּעִי הִתְרָאָה - שאין צריך
 80 התראה כדי להורגו, מֵאִי אֵיכָא לְמִימְרָא - איך נפרש את הברייתא
 81 שהזקן חייב מיתה מחמת שעבר על דברי בית דין, הרי במקרה כזה
 82 הוא חייב מיתה בלא התראה גם כשלא שאל את הסנהדרין.
 83 מיישבת הגמרא: מְעַיָקְרָא - אם הסית הזקן בלא ששאל את
 84 הסנהדרין, אף שאינו צריך התראה, אִי אֲמַר טַעְמָא - אם לימד על
 85 עצמו זכות שחשב שאין איסור בדבר, מְקַבְּלִינָא מִינֵיהּ - מקבלים
 86 את דבריו, הִשְׁתָּא - אך עתה שהמורה את פי הסנהדרין, גם אִי אֲמַר
 87 טַעְמָא להצילו, לֹא מְקַבְּלִינָא מִינֵיהּ, כיון ששמע מפורש מבית דין
 88 שאסור לעשות כן.

משנה

89 משנתנו ממישבה לעסוק בדיני זקן ממרא: הוֹמְרִי יֵשׁ לַעֲנִין זֶקֶן
 90 ממרא, כְּדָבְרֵי סוֹפְרִים - בדרשות חכמים, יותר מְדַבְּרֵי תוֹרָה, שזקן
 91 הוֹמְרִי שאִין להניח תְּפִילִין, כְּדִי - ובכך מורה לְעָבֹד על דְבָרֵי תוֹרָה,
 92 שְׁטוֹר מִמִּיתָה, כיון שאין זו הוראה, שמצות תפילין ידועה לכל. אך
 93 המורה לעשות בתפילין של ראש הַמָּשׁ מוֹטְפוֹת וְבִתְיָם, כְּדִי
 94 להוֹסִיף על דְבָרֵי סוֹפְרִים שדרשו (לעיל ד) שיש בהן ארבע טוטפות,
 95 חֵיב מִיתָה כְּדִין זֶקֶן מִמְרָא.

גמרא

96 הגמרא דנה באלו תנאים נעשה החולק על סנהדרין זקן ממרא:
 97 אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֲמַר רַבִּי אוֹשְׁיָא, זקן ממרא אינו חֵיב מִיתָה אֵלָא
 98 כשחולק על דְבַר שְׁעֵיָרֵי מְדַבְּרֵי תוֹרָה, וְפִירוּשׁוֹ - ופרטי הלכותיו
 99 נדרשו מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, וְיֵשׁ בּוֹ הוֹסִיף - ואפשר במציאות להוסיף
 100 על פירוש חכמים במצוה זו, וְאִם הוֹסִיף על המצוה הוֹצֵעַ ופוסלה
 101 בזה. ולפי זה אִין לְנוּ מְצוּה שמתקיימים בה תנאים אלו אֵלָא
 102 תְּפִילִין, שעיסקן ממתורה, וחכמים פירשו שיש בהן ארבעה בתים,
 103 ושייך להוסיף על הבתים, ואם מוסיף גורע, שעובר ב'בל תוסיף'
 104 (בריים ד) ופוסל את התפילין.

1 הדין השני: בְּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה שגנב בשר ויין מאביו ואכלם שני
 2 פעמים, אשר עונשו במיתה, שְׂרָצוּ אֲבִיו וְאִמּוֹ לְמַחֹל לֹא ולא
 3 להביאו לבית הדין כדי להורגו, הרי הם מוֹחְלִין לוֹ, שנאמר (בריים
 4 כ"ט), וְתִפְשׂוּ בּוֹ אֲבִיו וְאִמּוֹ, ומשמע שברצונם הדבר תלוי. והדין
 5 השלישי: זֶקֶן מְמַרָא שְׂרָצוּ בֵּית דִּינָא - הסנהדרין שעליהם נחלק,
 6 לְמַחֹל לוֹ ולא להורגו, מוֹחְלִין לוֹ.
 7 למשך רבי יאשיהו: וּבְשִׁפְטָאֵי אֶמְלַל חֲבִירֵי שְׁפָדְרוּם ואמרתי להם
 8 דינים אלו, עַל שְׁנַיִם - על קנין הבעל, ועל בן סורר ומורה, הודו
 9 לִי שאפשר למחול. אך עַל זֶקֶן מְמַרָא לֹא הוֹדוּ לִי שיכולים
 10 הסנהדרין למחול, אלא הם חייבים להורגו, כְּדִי שְׁלֹא יִרְבוּ
 11 מְחַלְקֵי בִישְׂרָאֵל.
 12 לפי זה נמצא שלא כרב כהנא, שהרי אם הטעם הוא שלא ירבו
 13 מחלוקות, אפילו זקן החולק מפי השמועה יש להורגו. מסיקה
 14 הגמרא: תִּיבְתָא, ונדהו דברי רב כהנא.
 15 הגמרא מביאה ברייתא בדרך הברעת הספקות בזמן הסנהדרין:
 16 הֲנִינָא, אֲמַר רַבִּי יוֹסֵפִי, מִתְחִילָא - בזמן הסנהדרין, לֹא הָיוּ מְרַבִּין
 17 מְחַלְקֵי בִישְׂרָאֵל, אֵלָא כִּךְ נִהְגוּ, בֵּית דִּין שֶׁל שְׂבָעִים וְאַחַד דֵּינִים
 18 יוֹשְׁבֵי בִלְשַׁבַּת הַגְּזֵרָה, וְעוֹד שְׁנֵי בְּתֵי דֵּינֵין שֶׁל עֶשְׂרִים וְשִׁלְשָׁה הָיוּ
 19 בַּמִּקְדָּשׁ, אַחַד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת, וְאַחַד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַעֲזָרָה,
 20 וְשָׂאֵר בְּתֵי דֵּינֵין שֶׁל עֶשְׂרִים וְשִׁלְשָׁה יוֹשְׁבֵי בְּכָל צִיּוּרֵי יִשְׂרָאֵל.
 21 אם הוצרך הדבר באחת העיירות לשאול הלכה מבית דין, שוֹאֲלִין
 22 מִבֵּית דִּין שְׂבָעִין, אִם שְׁמַעו וקבלה בידם מה היא הלכה, אֲמַרו
 23 לְהוֹ, וְאִם לֹא, בְּאִין לֹזָה - לבית דין שְׂפָמֹד לְעִיר, אִם שְׁמַעו, אֲמַרו
 24 לְהֵם, וְאִם לֹא, בְּאִין לְבֵית דִּין זֶה שְׁעַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת, אִם שְׁמַעו
 25 אֲמַרו לְהֵם, וְאִם לֹא, בְּאִין לֹזָה שְׁעַל פֶּתַח הַעֲזָרָה. וְאִמְרֵי הַשׁוֹאֵל,
 26 כִּךְ דְרַשְׁתִּי, וְכִךְ דְרִישׁוּ חֲבִירֵי, כִּךְ לְמַדְתִּי, וְכִךְ לְמַדּוּ חֲבִירֵי, אִם שְׁמַעו
 27 אֲמַרו לְהֵם, וְאִם לֹא, אֵלוֹ וְאֵלוֹ בְּאִין לְלִשְׁבַּת הַגְּזֵרָה, שְׁשֵׁם יוֹשְׁבֵי
 28 הַסְּנַהֲדְרִין מְהַקְרֵב תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר עַד הַקְרֵבַת תְּמִיד שֶׁל בֵּין
 29 הַעֲרִיבִים, וּבְיָמֵים מוֹכִימִם שְׁאִסוּר לְדוֹן, הָיוּ יוֹשְׁבֵי בְּחֵיל -
 30 השוח שבין העזרה לסורג המקיף אותה. כדי שלא יראו כיושבים
 31 בדין. נִשְׁאָלָה שְׁאֵלָה בְּפִנְיֵהֶם, אִם שְׁמַעו בקבלה מה הדין, אֲמַרו
 32 לְהֵם, וְאִם לֹא, אֹמֵר כֹּל דֵּיין אֵת דַּעְתּוֹ, וְעוֹמְדִין הַסְּנַהֲדְרִין לְמַנְיָן,
 33 אִם רַבּוּ הַמְּטַמְּאִים, טַמְּאֹו, וְאִם רַבּוּ הַמְּטַהֲרִין, מְהַרּוּ.
 34 אימתי הדבר כן, בזמן הסנהדרין, אך משבטלה סנהדרין, וּמְשַׁרְבּוּ
 35 תְּלִמְדֵי שְׂמַאי וְהֵלֵל שְׁלֹא שְׁמַשׁוּ אֵת רְבוּתֵיהֶם כֹּל צְרָכָן, רַבּוּ
 36 מְחַלְקֵי בִישְׂרָאֵל, וְנַעֲשִׂית [ז'נראית] הַתּוֹרָה בְּשֵׁנֵי תּוֹרוֹת.
 37 ברייתא מבארת כיצד היו מתמנים הדיינים לסנהדרין: מִשָּׁם -
 38 מהסנהדרין, הָיוּ פוֹתְבִין וְשׁוֹלְחִין כָּכָל הַמְקוֹמוֹת, שְׁכָל מִי שְׁהוּא
 39 חָכֵם, וְשֹׁפֵל כְּרָה, וְדַעַת הַבְּרִיּוֹת נִוְחָה תְּמַנְנֵהוּ, וְהָא דְבֵין כְּעִירָה, וּמִשָּׁם
 40 - אחר שהיה דֵּיין בעירו, מְעַלִּין אוֹתוֹ לְבֵית הַדִּין שְׁבִתָּה בְּבֵית אִם
 41 מֵת אַחַד הַדֵּינִים, וּמִשָּׁם מַעֲלִים אוֹתוֹ לְבֵית הַדִּין שְׁבַעֲזָרָה, וּמִשָּׁם
 42 לְלִשְׁבַּת הַגְּזֵרָה.
 43 הגמרא מביאה מאמר בענין מיהו בן העולם הבא: שְׁלַחוּ מִתָּם -
 44 מארץ ישראל, אֵיזוֹהוּ בְּן הָעוֹלָם הַבָּא, עֲנוּתָן, וְשֹׁפֵל כְּרָה, וְשִׁירָה צִיִּיל
 45 שִׁירָה וְנָפִיק - מתכופף ונכנס ומתכופף ויוצא, שאינו מתגאה, וְנִרְיִים
 46 בְּאוֹרֵי תְּדִירָא - ולומד תורה תמיד, ולא מְחַזֵּק מִיבּוֹתָא לְנִפְשֵׁיהּ
 47 - ואינו מחזיק טובה לעצמו על לימודו. כששמעו זאת בבבל, יָהֲבוּ
 48 בֵּיה רַבְּנָן עֵינֵיהוֹן - נתנו החכמים עיניהם כְּרַב עוֹלָא פֶּר אַבְנָא, אשר
 49 התקיימו בו כל המעלות הללו.
 50 שנינו במשנה: תָּוֵר הוֹקֵן לְעִירָה, וְשִׁנְהָ וְלִימֹד לאחרים כנגד דעת
 51 הסנהדרין, אם הורה לנהוג כך למעשה, חייב מיתה.
 52 הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תָּנוּ רַבְּנָן, זקן ממרא, אינו חֵיב
 53 מיתה עד שְׁעֵשֶׂה כְּהוֹרָאתוֹ, או שְׁיֹרֵה לְאַחֵרִים וְעֵשׂוּ כְּהוֹרָאתוֹ.
 54 מקשה הגמרא: כְּשִׁלְמָא - מובן הדין שאם הזקן יוֹרֵה לְאַחֵרִים
 55 וְעֵשׂוּ כְּהוֹרָאתוֹ הוא חייב מיתה, כִּי מְעַיָקְרָא - מתחילה, קודם

46 האם אין הוא מצריך שהגנב ישתמש בו כדי לחייבו מיתה, והרי
 47 נאמר בגונב נפש 'והתעמר בו' (דברים כד ז).
 48 מבארת הגמרא: אמר רב אחא בריה דרבא, ודאי גם לתנא קמא
 49 אינו חייב מיתה עד שישתמש בו, ועיפור שערכו פחות משינה
 50 פרוטה איכא בנייהו, שלתנא קמא הוא חייב מיתה בשימוש כל
 51 שהוא, ולרבי יהודה צריך דווקא שימוש חשוב ששנה פרוטה.
 52 הגמרא מבררת מהו שימוש: קעי רבי ירמיה, אם גנבו ומכרו
 53 כשהוא ישן, מהו - האם חייב מיתה, וולהלן יבוארו צדדי הספקן.
 54 ועוד הסתפק רבי ירמיה, מכר אשה לענין עוברה - גנב אשה
 55 מעוברת ומכר אותה על מנת שרק העובר יהיה שייך לקונה, מהו
 56 - האם חייב על גניבת ומכירת העובר. והספק הוא, האם יש דרך
 57 עיפור כך - האם במקרים כאלו נחשב הדבר שהשתמש בהם, או
 58 אין דרך עיפור בקה, ופטור ממיתה שכן לא השתמש בהם לפני
 59 שמכרם.
 60 מקשה הגמרא: ותיפיק ליה - הרי אפשר ללמוד שפטור ממיתה,
 61 כיון דליכא עיפור כלל - שאין בגניבת ישן ועובר שימוש בהם,
 62 שהרי לא יכלו לשמשו, ובמה הסתפק רבי ירמיה.
 63 מיישבת הגמרא: לא צריכא - לא הוצרך רבי ירמיה להסתפק,
 64 אלא באופן שעשה בהם שימוש כלשהו, דהיינו, בגנב ומכר ישן,
 65 כגון דונא עליה - שנשען על גופו, ובגנב אשה מעוברת כגון
 66 דאינקא באפי יקא - שהעמידה לפניו כדי להגן עליו מן הרוח,
 67 ובין שהיא מעוברת מגינה יותר בגלל גדלה, ומצא שנהנה גם מן
 68 העובר, והסתפק רבי ירמיה, האם דרך עיפור בקה ואף זה נקרא
 69 שימוש וחייב מיתה, או אין דרך עיפור בקה, ופטור כיון שלא
 70 השתמש בהם.
 71 מבררת הגמרא: מאי - מה נפשט בבית המדרש לגבי ספקות אלו.
 72 משיבה הגמרא: תיקו.
 73 הגמרא מביאה ברייתא בדיני גניבת נפש: תנו רבנן, נאמר בתורה
 74 (דברים כד ז) 'כי ימצא איש גונב נפש מאחיו, אומרת הברייתא, אין
 75 לי ללמוד מכאן לחייב אלא איש שגנב, שלשון 'איש' משמע זכר,
 76 אבל אשה שגנבה נפש מניין שחייבת מיתה, תלמוד לומר -
 77 מלמדניו הכתוב (שמות כא טו), 'וגונב איש ומכרו ונמצא בידו מות
 78 יומת', וכיון ששם לא נאמר שהגנב הוא 'איש', למדנו שגם אשה
 79 שגנבה בכלל.
 80 ממשיכה הברייתא: עדיין אין לי ללמוד מפסוקים אלו אלא איש
 81 שגנב, בין אם גנב אשה ובין אם גנב איש, כיון שבפסוק 'כי ימצא
 82 איש' העוסק באיש שגנב, כתוב 'גונב נפש' ומשמע כל נפש בין
 83 איש ובין אשה, וכן למדנו לחייב אשה שגנבה איש מהפסוק 'וגונב
 84 איש', אבל אשה שגנבה אשה, מניין, תלמוד לומר 'כי ימצא איש
 85 גונב נפש וגו' וימת הנגנב ההוא', שחזרה התורה לומר 'הגנב', לרבות
 86 שהגנב חייב מכל מקום, ואף אשה שגנבה אשה חייבת.
 87 ברייתא שניה בדיני גניבת נפש: תנא אידך - כמו כן דרשו
 88 בתוספתא (בבא קמא פ"ח ה"א), נאמר בתורה 'כי ימצא איש גונב נפש
 89 מאחיו, ולמדנו מתנית' נפש' שאחד הגונב את האיש, ואחד הגונב
 90 את האשה, ואחד הגונב את הפר ואחד הגונב עבד משוחרר, וקפון
 91 חייב מיתה.
 92 הברייתא מביאה דינים נוספים: גנבו לאחד מאלו ולא מכרו, או
 93 שמכרו ועדיין ישנו ברשותו של הנגנב, שמכרו לפני שהוציא
 94 משם, פטור, שהרי לא גנבו קודם מכירתו. מכרו לאביו של הנגנב,
 95 או לאחיו, או לאחד מן הקרובים, חייב. והגונב את העבדים, פטור.

1 כפרה בני הישיבה לומר, דכולי עלמא - גם האוסר הכאת כותי
 2 וגם המתירה, סוברים שפותרים גירי אמת הן, ואם כן, מאי לאו -
 3 האם אין הפירוש שבקרא קמיפלגי - שבוה נחלקו, דמר המתיר
 4 הכאת כותי פטר, שמקשינו הקאה לקללה, וכשם שמוותר לקללם
 5 כיון שאינם בכלל עמך, כך גם מותר להכותם, ופר האוסר הכאת
 6 כותי פטר, שלא מקשינו הקאה לקללה, ועל כן דווקא לקללם מותר
 7 כיון שבקללה נאמר 'עמך', אך להכותם אסור.
 8 הגמרא דוחה שניתן לבאר את המחלוקת באופן אחר. דוחה
 9 הגמרא: לא בזה נחלקו הברייתות, אלא דכולי עלמא סוברים שלא
 10 מקשינו הקאה לקללה, והקא - ובמחלוקתם לענין כותים, קהא
 11 קמיפלגי, שפר האוסר להכותם פטר שפותרים גירי אמת הן, ועל כן
 12 דינם כישראל שאסור להכותם אף שאינם עושים מעשה עמך,
 13 ורק לקללם מותר כיון שהמקלל מי שאינו עושה מעשה עמך
 14 פטור, ופר המתיר גם את הכאתם, פטר שפותרים גירי אריות הן
 15 ואינם יהודים כלל, ועל כן הדבר מותר.
 16 מקשה הגמרא: אי הכי שטעם המתיר להכותם הוא שכותים גרי
 17 אריות הם, היינו דקמיני עלה - וכי זה הכנת בהמשך ברייתא זו,
 18 'ושורו של כותי דינו כשורו של ישראל', ששנינו בבבא קמא (לז),
 19 שור של ישראל שהזיק שור ישראל, אם הוא שור תם ובשלת
 20 הפעמים הראשונות שהוא נוגח) משלם חצי נזק, ואם הוא מועד
 21 (אחרי יותר משלש נגיחות) משלם נזק שלם. אך אם הזיק לשור
 22 של עובד כוכבים, פטור מלשלם, ושור של גוי שהזיק לשור
 23 ישראל משלם תמיד נזק שלם. ואם כן אי אפשר לבאר את דברי
 24 הברייתא שכותים הם גרי אריות ולא גרי אמת, שהרי הברייתא
 25 אומרת ששור של כותי נידון כשור של ישראל ולא כשור של גוי.
 26 מכח קושיא זו הגמרא חוזרת לביאור הראשון בברייתא: אלא שפע
 27 מינה - מוכח, שדוקינא פלגי - שלכל הדעות הכותים גרי אמת
 28 הם, אלא שהאוסר להכותו כותי טובר שלא מקשים הכאה
 29 לקללה, והמתיר גם להכותו טובר שמקשים הכאה לקללה.
 30 מסיקה הגמרא: שפע מינה - אכן יש להוכיח שמחלוקתם היא
 31 האם מקשים הכאה לקללה.

משנה

32 נאמר בפסוק (דברים כד ז) 'כי ימצא איש גנב נפש מאחיו מבני
 33 ישראל והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא', ולמדנו לעיל (פה)
 34 שמיתתו בחנק. משנתינו מפרטת את דיני הגונב נפש: הגונב נפש
 35 מישראל אינו חייב מיתה עד שייכניסנו הגנב לרשותו, וכל זמן שלא
 36 הכניסו לרשותו הרי הוא פטור ממיתה. רבי יהודה חולק ואומר
 37 שאינו חייב עד שייכניסנו לרשותו וגם ישתמש בו, שנאמר (ס)
 38 'והתעמר בו ומכרו', והתעמר הוא לשון שימוש.
 39 דינים נוספים שנחלקו בהם התנאים: הגונב את בנו, רבי ישמעאל
 40 גנו של רבי יוחנן בן ברוקה מחייב את האב מיתה, וחקמים פוטרין.
 41 גנב את מי שחציו עבד וחציו בן חורין, רבי יהודה מחייב, וחקמים
 42 פוטרין. ובגמרא יבואר טעם מחלוקת אלו.

גמרא

43 שנינו במשנה, שלתנא קמא הגונב נפש חייב אם הכניסו לרשותו,
 44 ולרבי יהודה רק אם הכניסו לרשותו והשתמש בו, ומבררת
 45 הגמרא במה נחלקו. שואלת הגמרא: ותנא קמא לא קעי עיפור -

אגרות קודש

ב"ה, ה' אדר, תשי"ח
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים
מוה' יוסף שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק והשתיקה הכי ארוכה, נתקבלו שני מכתביו מג' אדר עם המוסגר בהם והפי"ן.

ובעת רצון אזכירו וכל אלה שכותב אודותם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ ז"יע כאו"א להמצטרך לו מתאים לתוכן כתבו, ויהי רצון שבקרוב ממש יבשר
טוב בהענינים אודותם כותב.

ונעם לי במיוחד לקרות במכתבו אשר למרות שקשה לו הענין הבטיח לסלק בקרוב הבטחתו
בהנוגע לקנין החדרים, והרי ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שכאשר איש הישראלי מבטיח לצדקה
ביד נדיבה, ז.א. שנדמה לו שהוא למעלה מיכולתו, הרי אם גם באמת כן הוא, הנה באותה שעה
פותחים מלמעלה צנור הפרנסה בכדי שיוכל למלאות הבטחתו זו, ויש להוסיף על דברי הרב, אשר
כיון שאומר נותן התורה ומצוה המצוה, עבדו את ה' בשמחה ובפרט בעניני המצות, הרי ברור שלא
לבד שפותחים צנורות סתם אלא גם שתתרבה הפרנסה באופן של שמחה, ומגלגלין זכות ליומין
זכאין, הם ימי חדש אדר עליו נצטווינו להרבות בשמחה, שזה ירבה ג"כ בברכות השי"ת והצלחתו
ובכל הענינים המובאים בסיום מדרש אסתר רבה. - שהם בריבוי.

בברכה לבשו"ט בכל האמור וגם אשר מנצל הוא כשרונותיו דוקא בשטח החינוך על טהרת
הקדש והחלטתו מוחלטת גם בעתיד לעשות כן ויהי רצון שגם בזה יקוים הפתגם אין לך דבר
העומד בפני הרצון.

בברכה לפורים שמח.

ז"ע נמסר לי ממחוי' הרב הרי"ד שליט"א גראנער - תשורת כי פוטוגרפיא מכתב כ"ק מו"ח
אדמו"ר מיום כד טבת תש"ג. ות"ח ת"ח.

ומהנכון **ביותר וביותר** אשר במחננו הטי' יעורר כי את כאו"א אשר משער שגם אליו כיון
כ"ק מו"ח אדמו"ר בכתבו במכ' "אני"ש", ע"ד תוכן מכתב זה ויציע לכאו"א לעשות סה"כ מהזמן
שעבר מאז (**חמש עשרה שנה!** ובתקופתנו, כנוסח דאמרי אינשי - תקופת האטום): הנעשה בכיון
אודותו מדובר במכתב, מהנעשה בכיון ההפכי. והרי כיון שזכה כי לקבל מכ' הנוגע לרבים - עכ"פ
"עניי עירך" עליו הם. וידוע סיפור חז"ל (שבת נה, א) שאם לפני הקב"ה גלוי מי לא קבל הדברים
-לבני"א מי גלוי?

[ו' אדר תשי"ח]

בעתו קבלתי מכתבו, וכמובן אשר בריחוק מקום אי אפשר להכנס בגוף הענין והחילוקי
דיעות שביניהם. ואין צריך לומר שהענין גרם לי צער רב.

מה שברור ומוכרח הוא שיהי שלום בין כל אלה המעוניינים ועוסקים בהחזקת היהדות והפצתה במחנם ובפרט בשטח החינוך על טהרת הקודש, ואם ירצו באמת לקרב הלבבות זל"ז שיהי השלום שורר ביניהם, הרי בטח ימצאו הדרך לזה, וכמים הפנים אל הפנים כו', ואז יתן השם יתברך ויתעלה, שהשלום שלו ועושה שלום ממרמיו ולא מצא כלי מחזיק ברכה אלא השלום, את ברכתו שלום וישפיע ברכה והצלחה ממרמיו שיצליחו בעבודתם בקדש וביחוד בשטח החינוך הכשר. וכיון שדבר זה נוגע לחינוכם וגורלם של כו"כ מבני ובנות ישראל, כדאית כל יגיעה והשתדלות בזה.

בידעי אשר העסקן הנכבד והנעלה איש המעלה בעל מדות תרומיות מו"מ באמונה וכו' וכו'... נמצא כעת במחנם ובמדינתם, התקוה תאמצני שע"ז יצמח ויגדל ויתרבה השלום במחנם בקרוב ממש.

ב"ה, כי אדר, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

... במ"ש אודות ענין האניות (ובטח קבל העתק השאלות אשר בשפה האנגלית), אף שאינו מזכיר עד"ז, הנה המצב הולך ומבהיל יותר ויותר, כי מחד גיסא מתברר ביותר וביותר איסורים נוספים ע"י מלאכות נוספות באניות שגם הן אינן מתנהגות באופן אוטומטי, אף שמצד הטכניקה בהוה אפשר ה' לעשות זה, ולאידך גיסא ובפרט בקשר עם התעמולה דעתה רבו המסיתים לעבור על איסור זה, ואף ואפילו באופן שגם בקש אי אפשר להאחז.

ולדוגמא מכינים נסיעה מיוחדת בשביל חברי אחת "המפלגות הדתיות", ז.א. שרוב המכריע של הנוסעים באניו זו תהי נסיעתם רק לשם תענוג ורק מאלו המתיחסים למפלגה דתית ונוסעים "רק לש"ש", שבזה הרי בטלים ומעיקרא כל טענות ההיתר אפילו באם היתה אני של נכרים ומתנהלת ע"י צוות נכרי ויוצאת ביום הראשון בשבוע,

מה שמבהיל בכל ענין זה נוסף על עצם הנהגת חילול שבת בפרהסיא ובסיטונית הוא, שאין פוצה פה ומצפץ, וכמו שהסביר כאן אחד המכונה בתואר רב, בהנוגע לנסיעה באניו ישראלית, (כמובן משתייך "למפלגה דתית") שמוכנים הם למסור נפשם על ענין זה, שהרי יראים וחרדים הם לדבר ה' ולתורתו ולא רצו הק', ואמרתי ע"ד הצחות - שצודק בדבר שזהו דוקא מס"נ **אמיתית**, כי הרי מס"נ במובן הרגיל הוא שמוסרים הגוף (בשביל שתתעלה הנפש ע"י קידוש השם בקיום תורתו ומצותיו), משא"כ הנהגה האמורה הוא מוסר הנפש וממיתה ע"י חילול שבת בפרהסיא שעונשה סקילה (בשביל שהגוף "יעלה" למקום פלוני ובאופן פלוני)...

ויהי רצון שכיון שכמה נסים נעשו לאבותנו בימים ההם בזמן הזה הנה עכ"פ בדרך נס - יהי ונהפוך הוא גוי ותהי אורה - זו תורה - מאירה בכל ענין ופנה, כי נפל פחד היהודים עליהם, וכפירוש הרמ"א - פוסק בישראל - בספרו מחיר יין, שהפחד שהיהודים פוחדים, ז.א. יראת ה' נפל עליהם.

בברכה לבשו"ט.

ב"ה, יו"ד אדר תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מעש"ק עם הפ"נ שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, בו כותב ראשי פרקים מעסקנותו עתה בהחזקת עניני יהדות והפצתם וכן
ממצב החברה שיסדו.

ובמ"ש שלא השתדלו כ"כ עבור הבחורים שמעולם לא למדו בישיבה בראותו שאף בני
הישיבות עצמם צריכים חיזוק, -אינו מובן מהו הסתירה בין שני הענינים, כי הרי אדרבה רואים
במוחש, שכשמטילים על מי שהוא תפקיד בהחזקת אהבת התורה ויראת שמים על הזולת, גם
זה מוסיף אומץ לעצמו, ובלשון חז"ל שיהי' טופח ע"מ להטפוח. ומ"ש שמצב הגשמי של החברה,
הוצאה יתירה על הכנסה, כמובן אין להתרשם מזה, כי כך היא דרכה של תורה ועסקנות כדבעי,
שמעלין בקדש ומוסיפין ולא שמצמצמים הענינים כפי מצב הקופה.

במ"ש אודות כיסוי הראש -כבר גליתי דעתי זה כ"פ, שכיסוי במטפחת (טיכל) בעוה"ר
בדורותנו אלה, אינו מחזיק מעמד, כיון **שבכל פעם ופעם** עומדת האשה בנסיון, אם לכסות כל
שערה או רק חלק מהם או כו', מפני שלא תתבייש מפני המלעיגים (אף שאינם אלא בדמיונה, או
לפעמים גם במציאות) משא"כ בלבישת שייטל, הרי אי אפשר להסיר השייטל כשנמצאים במסיבה
וכיו"ב, ובפרט כפי שכותב שתגלח השערות ושניהם מסכימים על זה, הרי זוהי הדרך היותר נכונה,
ומה שתלך בהשייטל מגולה, הרי כבר איזה דורות שאין מקפידים כלל על זה, אלא שכמובן צריך
לברר הענין במקומם, אם אין זה בגדר פרצה ח"ו, אבל הענין מצ"ע מובן שהסדר לגלח וללבוש
שייטל, לא בערך טוב מאשר אופנים אחרים.

בודאי כמו שכותב במכתבו כבר התחיל בלימוד ברבים שיעור תניא וחסידות ויוסיף בזה
והרי זכות הרבים מסייעתו.

ובמענה להודעתו ממצב זוגתו תחי',

השי"ת ימלא ימי הריונה כשורה ובנקל ותלד זחוי"ק בעתה ובזמנה כשורה ובקל.

בברכה לבשו"ט ולפורים שמח ופעיל.

ב"ה, י"א אדר, תשי"ח
ברוקלין.

...במ"ש בענין הידוע שאין חבוש מתיר את עצמו, מוכרח שלא על ענין זה נאמר הדבר, כיון
שחייבוהו חז"ל לחפש ודוקא כאדם המחזר אחר אבדתו ז.א. במרץ הכי גדול, ויהי רצון שיקוים
במוחש ציווי תוה"ק בהנוגע לחדש אדר להרבות בשמחה, שהכוונה לשמחה בטוב הנראה והנגלה
(וכמבאור החילוק דפורים וחנוכה), והרי כל הנס בזה דרכו בטבע הי' ע"י שדוך ונשואין.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

מִן אֶבֶל בְּנוּפָה שֶׁל חֵבִית, אֲסוּר לַעֲשׂוֹת נֶקֶב אֶפְלוּ מִלְמַעְלָה, אִף שְׂאִין דְּרָךְ לַעֲשׂוֹת שֵׁם פֶּתַח 99, לְפִי שְׂפִינָן שְׂאֵם הָיָה עֲשׂוּי לְהַכְנִים וּלְהוֹצִיא - הָיָה חֵיב עָלָיו מִן הַתּוֹרָה אִף שֶׁעָשָׂא מִלְמַעְלָה, לְפִיכֵךְ גַּם בְּשִׂאֵינוּ עֲשׂוּי אֵלָא לְהוֹצִיא בְּלִבְד - אֲסוּר מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים אִף שֶׁעָשָׂא מִלְמַעְלָה:

חלק ב, סימן שיד, דברים האסורים משום בגנן וסתירה בשבת, סעיף טו:

ביאורי הלכה

פה] שם פתח - לא הותר לעשות פתח רחב לפני האורחים, אלא כשאין כוונתו לפתח כלל⁹⁴.

צינונים והוספות

94) אבל נקב להוציא בחבית עצמה אסור בכלל גזירת כל תיקון, ואם הוא דרך שכירה היה אסור בנידון-דין גם משום 'סותר' (הלכה זו לא עוסקת בחבית שבורה ודבוקה בהערות על סעיף יד, ושם מבואר גם שנקב היינו דרך דווקא).

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ציצית ~

~ יום ראשון ~

סימן יא דיני חוטי הציצית:

כא אע"פ שהגדיל נחשב בכלל הבגד לענין שיעור מלא קשר אגודל מכל מקום לכתחלה טוב למדוד מלא קשר אגודל בלא הגדיל ויהיה הנקב תוך ג' הגדלין עם הגדיל כמו שנתבאר ואם הגדיל רחב הרבה יחתוך מקצתו:

כב אם בשפת הבגד בולטין חוטי שתי בלא ערב או ערב בלא שתי יש להסתפק אם אלו החוטין נחשבין בכלל הבגד או לאו כיון שאינן כאריג גמור לכן צריך לזהר שלא יהיה הנקב למעלה מג' גודלין משפת החוטין הללו שזא הן נחשבין בכלל הבגד ואם משך החוטין הוא רחב הרבה יחתוך קצתו וגם יזהר למדוד מלא קשר אגודל לבד מאלו החוטין שזא אינם נחשבים בכלל הבגד:

כג מותר ליקח חוט אחד ארוך וכופלו לארבעה ותוחבה בכנף וכופלם והרי הם ח' ואח"כ פוסק ראשי החוטין ונעשים ח' חוטין ואם שכח ולא פסק ראשי החוטין עד שכרך

אפילו חוליא אחת ואחר שכרך החוליא קשר אפילו קשר אחד בפסול כיון דמן התורה די בחוליא אחת וקשר אחד שהרי נאמר סתם גדילים תעשה ולא (נתפרט) [נתפרש] בכתוב מנין הגדילים א"כ כבר נעשו הציצית בפסול שהרי כשכרך החוליא וקשר הקשר לא הי' ד' חוטין שלמים אלא חוט אחד כפול לח' ולכן אפילו אם יפסק אח"כ את ראשי החוטין אין מועיל כלום כיון שגוף הציצית כבר נעשו בפסול והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי כבר בפסול אבל אם פסק ראשי החוטין תיכף אחר שכרך חוליא אחת קודם שקשר אפילו קשר אחד אחר החוליא וכל שכן אם פסק אותם תיכף אחר הקשר הראשון קודם שהתחיל לכרוך את החוליא כשר כיון שלא נעשו עדיין כל הכשר ציצית הכתוב בתורה בפסול קודם שפסק ראשי החוטין אין לפוסלן משום תעשה ולא מן העשוי כבר בפסול ומכל מקום לכתחלה טוב לפסוק ראשי החוטין קודם שיתחוב את הציצית בנקב בכדי שלא יעשה שום עשייה מהציצית בפסול:

כד טוב לזהר שלא לחתוך הציצית בסכין על דרך שנאמר לא תניף עליהם ברזל וגו' אלא ינשכם בשינוי:

~ יום שני ~

בה כתוב בתורה גדילים תעשה לך יכול יעשנה כולו גדיל תלמוד לומר ועשו להם ציצית וציצית הם חוטין נפרדין כמו שנתבאר בס' ח' הא כיצד שיהא גדיל יוצא מהכנף וציצית יוצא מהגדיל ואין לגדיל שיעור מן התורה לכן בין שכרך רוב אורך הציצית בין שלא כרך אלא חוליא אחת כשר ובלבד שיעשה בסוף הכריכה קשר משום דהכריכה אינה מתקיימת בלא קשר לאחריה ונמצא שאין כאן גדיל:

בו אם כרך כל הציצית ולא הניח אפילו משהו ענף יוצא פסול שהרי נאמר ציצית:

בז בזמן שהיה תכלת תקנו חכמים שלא לפחות מלכרוך ז' חוליות כנגד ז' רקיעים שהתכלת דומה לרקיע וכן תיקנו לעשות קשר בסוף כל חוליא וחוליא שיהא היכר בין חוליא לחוליא ועבשו שאין לנו תכלת אין אנו צריכין לדקדק במנין החוליות ולא במנין הקשרים שבין החוליות ומכל מקום המנהג פשוט בכל ישראל משנים קדמוניות לעשות ה' קשרים משום שנאמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' וכל המצות הם תרי"ג וציצית בנימטריא ת"ר וח' חוטין וה' קשרים עולה תרי"ג:

בח נהגו לעשות ד' אוירים בין הה' קשרים ולכרוך בכל אויר קצת כריכות כיצד לוקח ד' חוטין מצד אחד של הכנף וד' מצד השני וקושרם זה על [גבי] זה ב' פעמים כי האחד לא יתקיים ואינו חשוב קשר כלל ואח"כ יכרך בחוט הארוך סביב הו' חוטין קצת כריכות וחוזר וקושר ב' פעמים זה על גבי זה וחוזר וכורך וכן יעשה עד שישלם ה' קשרים כפולים וד' אוירים בינתיים מלאים כריכות ואין שיעור למנין הכריכות שבכל אויר אלא יעשה כמו שירצה:

כז גוי ציצית שיהיה שליש אורך החוטין דהיינו ד' גודלין גדיל וב' שלישי ענף ואפילו הארוך הציצית יותר מ"ב גודלין צריך שיהיה שליש האורך גדיל והקשרים והכריכות ביחד הם נקראים גדיל בכל מקום ובין הכל לא יהיה אלא שליש אורך החוטין דהיינו ד' גודלין וברעיא מהימנא כתוב שיהיה בין קשר לקשר כמלא רוחב אגודל לבד מהקשרים:

~ יום שלישי ~

א נהגים לכרוך באויר הראשון ז' כריכות ובשני ח' ובג' י"א וברביעי י"ג כריכות שעולים כולם למספר ל"ט כמנין הוי"ה אח"ד ולפי שנוי הוא לציצית שיהיה אורך כל חוליות בשוה לכן באויר הראשון שהכריכות הם מועטים ירחיקם זו מזו ובאויר השני יקרנם זו לזו מעט ובשלישי יקרנם יותר וברביעי יותר עד שיהיה מדה אחת לכלום:

לא יש נוהגין לכרוך הכריכות שבכל אויר חוליות חוליות דהיינו לאחר שכרך ג' כריכות הראשונות ירחיק מעט ויחזור ויכרוך ג' פעמים באותו אויר עצמו ואח"כ יכרוך א' מאויר הראשון ויצרף לזה ב' מאויר השני וירחיק מעט ויכרוך

עוד ג' פעמים וכן יעשה עד כלות הל"ט כריכות בי"ג חוליות קטנות וכן היו עושים בזמן שהיה תכלת:

לב כל השיעורים שביארנו כמנין החוליות או הכריכות או הקשרים אינן אלא לכתחלה אבל בדיעבד שכבר גמר עשיית הציצית או בשעת הדחק כגון בערב שבת עם חשיכה שאין לו פנאי העמידו דבריהם על דין תורה ודי בחוליא א' ובקשר אחד ויכול לברך עליהם:

לג יש נוהגין לקשור בסוף כל חוט מהח' חוטין קשר אחד שלא יתפרקו משורתן ויש שאינן נוהגין כן מפני שאינם רוצים להוסיף על ה' קשרים מטעם שנתבאר למעלה ובפרט אם החוטין שזורין יפה דלא שכיח כלל שיתפרקו:

לד כשתולה הציצית בבגד צריך לדקדק שיתלה בענין שיהיה הגדיל התלוי נוגע ומכה בכנף הבגד ולא יהיה תלוי כלפי קרקע שנאמר על כנפי בגדיהם ולכן ב' ציצית התחתונות יהיו תלוים לאורך הבגד דכשיעמף בו ויהיה אורך הטלית סביב רוחב גופו יהיו הציצית נוגעים ומכים על הקרן אבל אם היתה תלית הגדיל על רוחב הבגד אם כן כשיעמף את קומתו מראשו עד רגליו ברוחב הבגד יהיה הגדיל תלוי כלפי קרקע ולא יהיה תולה ונוגע ומכה על הכנף ובב' ציצית העליונים פעמים צריך שיהיה הגדיל תלוי לאורך הבגד ולפעמים לרחבו והכל לפי עמיתו רק יזהר שלא יהיה הגדיל תלוי כלפי קרקע אלא נוגע ומכה על הקרן:

לה י"א שאין לעשות הציצית בבגד כמו שאנו עושים אלא יעשה ב' נקבים בבגד ויטיל הציצית בנקב האחד ויוציאם דרך נקב הב' ואין הלכה כ"א אלו והבא להחמיר על עצמו ולעשות כדבריהם לא יעשה כן אלא בטלית קמץ כדי שלא יהיה נראה לכל ומתחזי כיוהרא:

~ יום רביעי ~

סימן יב דברים הפוסלים בציצית:

א אע"פ שכבר ביארנו שבשעת הטלת הציצית בבגד יהיה אורך כל חוט מהח' חוטין י"ב גודלין מכל מקום אם לאחר שהטיל הציצית נפסקו כל הח' חוטין ולא נשתיר מכל חוט וחוט מד' חוטין הארוכין אלא כדי לעשות בו עניבה על כל חוט וחוט משאר חוטין הפסוקין מד' חוטין הארוכים על כל אחד ואחד בפני עצמו דהיינו אם נפסקו כל הח' חוטין צריך להיות בחוט הנפסק מד' חוטין הארוכים ג' פעמים כדי עניבה על חוט אחד ואפילו אם לא נפסקו אלא ז' חוטין צריך להיות בחוט הנפסק מד' חוטין הארוכים ג' פעמים כדי עניבה על חוט [אחד] ואם יש בו כשיעור הזה כשר ויש אומרים שאפילו לא נשתיר בכל חוטין הפסוקים מד' חוטין הארוכים אלא כדי שיוכל לעשות מכל חוטין הפסוקים מד' חוטין הארוכים עניבה א' מכולם יחד כשר ויש להחמיר כסברא הראשונה:

ב כמה דברים אמורים שצריך להיות בחוטין הפסוקין כדי

מהם בפני עצמו הוא יוצא מחוט אחד ארוך וא"כ הרי לא נשתתרו ב' חוטין ארוכין שלמים.

אבל אם לא נפסקו אלא ב' ראשים אם נשתתרו באחד מהם כדי שיוכל לעשות עניבה קטנה אפילו אינו יכול להכניס תוך העניבה חוטין אחרים אלא אותו החוט לבדו שבו עושה העניבה כשר שהרי אפילו אם אלו הב' חוטין שנפסקו הם יוצאין מחוט אחד ארוך אעפ"כ לא נפסק חוט הארוך לגמרי שהרי נשתתרו בו כדי עניבה אבל אם לא נשתתרו בשום א' מהב' ראשים שנפסקו כדי עניבה קטנה אם אלו ב' ראשים אינם יוצאים מצד אחד של הקשר אלא אחד מהם מצד זה ואחד מהם מצד זה או אפילו אם שניהם יוצאים מצד זה אלא שלא דקדק בעת עשיית הציצית שיהיה ד' ראשים מונחים תמיד ביחד מצד אחד של הקשר פסול לפי שיש לחוש שמא אלו ב' הראשים אינן יוצאין משני חוטין ארוכים אלא שניהם יוצאים מחוט אחד ארוך וא"כ הרי נפסק חוט אחד מן הד' ארוכים ולא נשתתרו ממנו אפילו כדי עניבה ואין כאן אלא ג' חוטין ארוכים ואין ציצית פחות מד' חוטין כמ"ש בס' י"א. אבל אם אלו ב' הראשים יוצאים מצד אחד של הקשר ובעת עשיית הציצית דקדק לתת סימן בד' ראשים בענין שלעולם ד' ראשים הללו הם מונחים תמיד ביחד בצד אחד של הקשר אפילו נפסקו ב' הראשים לגמרי ולא נשתתרו בשום אחד מהם כדי עניבה כשר משום דבוראי אלו הב' ראשים הם יוצאים מב' חוטין ארוכים וא"כ הרי נשתתרו בכל אחד מב' חוטין ארוכים יותר מכדי עניבה דהיינו הראש השני השלם:

~ יום שישי ~

ד' מנהג העולם להחמיר כסברא האחרונה אבל בשעת הדחק כגון במקום שאין ציצית מצויים לתקן יש לסמוך על סברא הראשונה כי כן עיקר:

ה' כל מקום שצריך כדי עניבה ומחמת שהחוטין עבים אין יכול לענבן ואלו היו בינונים היה בהם כדי עניבה כשר כיון דאלו לא היו עבים כל כך היו כשרים מחמת שאו היה בהם כדי עניבה כ"ש שאין לפסלם עכשיו כשהם ג"כ עבים וניכרים יותר:

ו' כל מקום שצריך להשתתרו כדי עניבה יש אומרים שצריך להשתתרו כל הגדיל שלם ומן הענף ישתתרו כדי עניבה וי"א שאפילו אם נפסקו במקום שהם כרוכים בגדיל ולא נשתתרו בהם ממקום שנפסקו עד מקום שיוצאים מן הכנף דהיינו התחלת הגדיל אלא כדי עניבה כשר ולסברא הראשונה שבראש סעיף ב' אפילו נפסקו כל החוטין הכרוכין בגדיל ולא נשתתרו מהם אלא כדי עניבה כשר ומכל מקום באותו מקצת גדיל שנשתתרו יתיר ממנו קצת כריכות כדי שיהיה בו ג"כ ענף מעט כגון אם נשתתרו מן הגדיל ג' חוליות יתיר ממנו ב' חוליות ויניח חוליא אחת כדי שיהיה שליש גדיל ושני שלישי ענף ומנהג העולם להחמיר להצריך כדי

עניבה כשנפסקו ה' חוטין מהשמונה או יותר אבל אם לא נפסקו אלא ד' חוטין מהשמונה אע"פ שלא נשתתרו מהם כלום אם כל הד' חוטין שנפסקו הם מצד אחד של הקשר ודקדק בעת הטלת הציצית בבגד לתת סימן בד' ראשי החוטין בענין שלעולם ד' [ראשים] הללו הם מונחים מצד אחד של הקשר והד' ראשים האחרים הם מונחים מצד השני של הקשר כשר משום שהרי נשתתרו מכל חוט וחוט שנפסק הראש השני שיש בו אפילו יותר מכדי עניבה ולא עוד אלא אפילו אם נפסקו כל הח' חוטין וד' מהם נפסקו לגמרי וד' חוטין אחרים שמצד הב' של הקשר לא נשתתרו בהם אלא כדי עניבה כשר כיון שנשתתרו מכל חוט מד' חוטין הארוכים כדי עניבה אין צריך יותר.

כמה דברים אמורים כשהיו כל החוטין הפסוקין מצד אחד של הקשר אבל אם היו מב' הצדדים אפילו לא נפסקו אלא ב' חוטין מהשמונה אחד מצד זה ואחד מצד זה ולא נשתתרו בהם כדי עניבה או אפילו אם היו הב' חוטין הפסוקין מצד אחד של הקשר אלא שלא דקדק בעת עשיית הציצית שיהיו הד' ראשים מונחים ביחד לעולם מצד אחד של הקשר א"כ יש לחוש שמא אלו ב' חוטין הפסוקים הם חוט א' מד' חוטין הארוכים א"כ הרי נפסק חוט אחד מד' חוטין הארוכים לגמרי ולא נשתתרו ממנו כדי עניבה לכן הציצית פסולים מפני שחסר א' מהד' חוטין הצריכים להיות בציצית מן התורה ואם אין בכל אחד מב' החוטין מהשמונה הנפסקין לברם כדי עניבה אבל אם נצרך מב' השוורים שנשתתרו בהם יהיה כדי עניבה אפ"ה יש לפסול אע"פ שמחוט הארוך שנפסק הרי נשתתרו כדי עניבה מכל מקום כיון דבכל א' מראשי חוט זה שנפסק היוצא חוץ לקשר אין בהם כדי עניבה בכל אחד לבדו א"כ הרי הם כאילו לא היו כלל רכל פחות מכדי עניבה הרי הוא כמו שאינו וא"כ הרי הוא כאילו לא נשתתרו כלום מן החוט הארוך:

~ יום חמישי ~

ג' ויש אומרים שלעולם אין מכשירין אפילו אם נשתתרו כדי עניבה אלא אם כן נשתתרו ב' חוטין ארוכין שלמים דהיינו ד' ראשים שכל אחד יש בו י"ב גודלין מפני שזהו שיעור ומנזן חוטי לבן בזמן שהיה תכלת ולכן אף עכשיו שאנו צריכים להשלים ב' חוטי לבן במקום ב' חוטי תכלת מכל מקום להשלמה זו די בחוטין הפסוקים שיש בהם כדי עניבה כיון דבשעת הטלת הציצית לבגד היו כל החוטין שלמים אבל ב' חוטין שהם עיקר המצוה והיו צריכין להיות אף בזמן שהיה התכלת אלו החוטין צריכים להיות לעולם בשלימות ואז מכשירים בשאר החוטין אם נפסקו ונשתתרו כדי עניבה בכל אחד מב' החוטין הארוכים הנפסקים לפיכך אם נפסקו ג' ראשים מהשמונה ראשים אפילו נשתתרו בכל אחד מהם כדי עניבה פסול לפי שיש לחוש שמא אין ב' ראשים שנפסקו יוצאים מחוט א' ארוך אלא כל אחד ואחד

מפני שהם חשובים בעיניו ודעתו עליהם עד שישלים כל הד' ציצית ואפילו נפסלו כל הד' ציצית ע"י פסקת החוטין שלא נשתתרו בהם כדי עניבה אעפ"כ אותן החוטין שנשתתרו שלמים שלא נפסקו עדיין הם חשובים בעיניו ודעתו להוסיף עליהם עוד חוטין אחרים ולכן אע"פ שמהוברים למלית אינן בטלים לגבי המלית והרי הם כמשאוי כיון שעכשיו הם פסולים אינן לא מגוי המלית ולא מתשמישי המלית שהרי אין למלית צורך בהם כלל אבל אם נפסקו כל החוטין שבכל הד' ציצית ולא נשאר בהם אפילו חוט אחד ארוך שיהיה שלם וקצת מהם נפסקו ולא נשתתרו בהם כדי עניבה בענין שכל הציצית הם פסולים ואין להם תקנה אלא הוא צריך לעשות ציצית אחרים תחתיהם לפיכך אין אלו חוטין הפסוקים חשובין בעיניו לכלום לכן בטלין הן לגבי המלית ולפיכך מותר לצאת בהם אפילו לרשות הרבים אם היא מלית [שאולת] שאינה חייבת בציצית דאם לא כן הרי אסור להתלבש במלית שיש בו ד' כנפות בלא ציצית כמ"ש ס' ח:ה

ב מלית שהיא מצויצית כהלכתה מותר לצאת בה לרשות הרבים אפילו בזמן הזה שאין לנו תכלת בין המלית קטן בין המלית גדול בין ביום בין בלילה ואע"פ שלילה לאו זמן ציצית הוא מפני שהציצית הכשרים הם מגוי הבגד ותכשיטיו כמו האימרא וכיוצא בה לפיכך אין זה כמשאוי רק יוהר שלא תהא המלית מונחת לו על כתפו שלא כדרך לבישתה בחול כמ"ש ס' ש"א סעיף ל[ה] עיין שם:

ג אין צריך לבדוק את הציצית כשהוא יוצא לרשות הרבים אם כבר בדקם באותו היום מפני שמעמידין אותן בחוקתן כמו שנכתב בס' עיין שם:

עניבה מן הענף היוצא מן הגדיל כסברא הראשונה שבסעיף זה אבל אם אי אפשר בענין אחר כגון במקום שאין ציצית מצויים יש לסמוך על סברא האחרונה ומכל מקום לא יכרך על ציצית אלו דפסק ברכה להקל וגם לא יצא בהם בשבת לרשות הרבים:

ז כל חוט מה' חוטין שנתפרק משזירתו לאחר שכבר הטיל את הציצית בבגד בין שנתפרק כל אורך החוט ונעשה ב' חוטין בין שלא נתפרק אלא מקצת החוט ומקצתו עומד עדיין בשזירתו כיון שהציצית פסולים אם אינם שזורים לכן אנו רואים אותו החוט או מקצתו שנתפרק משזירתו כאלו היה אותו החוט או מקצתו נפסק לגמרי מן הציצית ודינו כדיון נפסקו מקצת החוטין שנתבאר לעיל אלא שבכאן יש להקל יותר ויש לנהוג כסברא הראשונה דלעיל סעיף ב' שאפילו אם לא נשתתרו שזור מכל אחד ואחד מד' חוטין הארוכים אלא כדי עניבה כשר מפני שיש מי שאומר שחוטין הציצית א"צ שזירה כלל לכן יש להקל כאן יותר משאלו היו פסוקים ממש:

~ שבת קודש ~

סימן יג דיני ציצית בשבת:

א ארבעת הציצית מצוה אחת הן ולפיכך הן מעכבות זו את זו שכל זמן שאין במלית כל הד' ציצית אינה מצויצת כהלכתה והיוצא בה בשבת לרשות הרבים חייב חטאת לפי שהציצית התלוים בה אין בהם מצוה והרי הם כמשאוי ואע"פ שהן מחוברין למלית אינן בטלים לגבי המלית

~ 'תורה אור' פרשת תשא - הפרשה החסידית ~

פי תשא את ראש¹

– שהוא זן ומפרנס ומשפיע לכללות נשמות ישראל, שהם בבחינת אמונה.

פי ישראל – "מאמינים בני מאמינים"³, פירוש: שנקבע בנפשם מצד שורש הוצבם – "ישראל עלה במחשבה כו"⁴ – כי הוא יתברך המתדש בטובו מעשה בראשית⁵, ובכל יום מהיה אותם מאין ליש. אך אמונה זו אינה אלא בבחינת נקיף, אבל להיות התפעלות

"פי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם, ונתנו איש כפר נפשו לה' וגו', זה יתנו וגו', מחצית השקל וגו'" (פרשתנו ל, יב"ג):

הנה משה רבנו עליו השלום נקרא "רעיא מהימנא"², ותינו כענין שנאמר (תהלים לו, א): "ורעה אמונה". פירוש: כמו הרועה המנהיג צאנו וננס ומפרנסם בשדות תמיד, כמו כן בחינת משה הוא "רעיא מהימנא"

3. (שבת צו, א).

4. (ראה בראשית רבה פרשה א, ד).

5. (המנוחש בטובו מעשה בראשית: על פי נוסח ברכת "וצר").

1. (נאמר שבת פרשת משפטים, שקלים, כ"ז שקט תקס"ג. נדפס בהוספות לתורה אור פרשת תשא).

2. (מוקל בזה. וראה תעא פרק מב).

והנה, ממש נמשך שפע ורצון לרעות האמונה, שהיא בבחינת 'ממלא כל עלמין' ו'סובב כל עלמין'. והוא שאמר ה' למשה: "כי תשא את ראש בני ישראל" – שבחינת משה הוא המנשא ומגביה הראש ומוחין של בחינת בני ישראל, שהם "מאמינים בני מאמינים".

והנה, בזמן שבית המקדש היה קיים – והוא על ידי מחצית השקל כו'. כי הנה בזמן שבית המקדש קיים, היו מקריבין ממחצית השקל קרבנות על גבי המזבח¹³. וענין הקרבנות – שהיו מקריבין בהמה על גבי המזבח, והיה יורד אש מלמעלה¹⁴ בצורת אריה "דאכיל כל קרבניו"¹⁵. ומחמת זה, גם בחינת נפש הפחמית שבכל אחד ואחד מישראל היה נכלל ונתמעט בקדושה, עד שבכל אחד ואחד היה מקשר דעתו ובינתו לגדולת ה' להבטל אליו כנ"ל.

ועכשיו, משחרב בית המקדש תיקנו אנשי כנסת הגדולה תפלה במקום קרבנות¹⁶. כמאמר רז"ל¹⁷: "על ג' דברים העולם עומד – על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים". ו"איזה היא עבודה שבלב? זו תפלה"¹⁸. וכל התפלה היא להעמיק דעתו ובינתו בגדולת אינסוף ברוך הוא: "אתה הוא ה' לבדך כו"¹⁹; "הוי"ה אלקינו, הוי"ה אָתָּךְ"²⁰.

והפירוש של "אחד" הוא: שגם עתה, אחר שנברא העולם, במקום זמן: מורח ומערב, צפון ודרום, ומעלה ומטה; וכן בבחינת זמן – "שיתא אלפי שני הוי עלמא"²¹, הוא גם כן "אחד". כי לגבי הקדוש ברוך הוא – שיה ממש כמו קודם שנברא העולם, שאז לא היה בחינת מקום וזמן כלל, שהוא יתברך הויה את בחינת מקום וזמן מאין ליגש, וכמו שכתוב (פרשתנו ל, כא): "הנה מקום אתי וכו'".

ועל דרך זה הוא כל התפלה, שאינה אלא "להאריך

בנפשם בבחינת פנימיות – היא על ידי בחינת משה רבנו עליו השלום, בחינת דעת, שהוא תזן ומפרנס את האמונה שתהא אמונה שלימה וחזקה, ונגעה עד פנימיות הנפש.

והיינו על ידי הדעת וההתבוננות איך שבאמת כל העולמות עליונים ותחתונים הם ממש פלא חשיב קמיה, ואינן תופסים מקום כלל. וכמו שכתוב (נחמיה ט, ו): "אתה הוא ה' לבדך וגו'"; ו"אתה הוא עד שלא נברא העולם כו"⁷.

כי התהוות כל העולמות אינם רק מבחינת מלכותו יתברך בלבד, ברכתיב (תהלים קמה, יג): "מלכותך מלכות כל עולמים", ושם עלו השגת הנבראים. כמאמר: "יתברך שמו בפי כל חי תמיד לעולם ועד", פירוש: מה שהוא יתברך "בפי כל חי" – הם "שרפים ואופנים וחיית הקדוש", והשגתם באלקות – אינו אלא מבחינת "שמו" לבד, שהוא בחינת מלכותו יתברך.

והנה פתיב (קהלת ת, ד): "דבר מלך שלטון" – בחינת מלכות הוא בחינת דבור. וכמו שכתוב ב"תיקוני זהר": "מלכות – פה כו". וכמשל מלך בשר ודם, שהנהגתו בכל מדינות מלכותו היא על ידי דיבורו ופקודתו של המלך – כך על דרך משל, כל הנהגות עולמות עליונים ותחתונים הוא מבחינת דיבורו של הקדוש ברוך הוא כבבכול, והוא קיומם וחייתם והתהוותם מאין ליגש. וכמו שכתוב (תהלים לג, ט): "כי הוא אמר ויהי" – שבדבור אחד נבראו.

וכשם שאין ערוך לדבור של האדם נגד מהותו ועצמותו, כן יותר מכן לאין קץ, אין ערוך התהוות העולמות וחייתם וקיומם לגבי הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, ובטלים במציאות ממש, והיו כלא היו¹⁰, שאינו בדרך עלמין כלל – לא בבחינת ממלא כו¹¹, ושם "לית מחשבה תפיסא ביה כלל"¹².

13. (משנה שקלים ריש פרק ד. רמב"ם ריש הלכות שקלים. רש"י השא ל, טו).
 14. (יומא כא, ב. וזר חלק ג בלק ריא, א).
 15. (ראה וזר חלק א בהקדמה ג, ב).
 16. (ראה ברכות כו א"ב).
 17. (אבות א, ב).
 18. (תענית ב, א).
 19. (פסוקי דזמרה. נחמיה ט, ו).
 20. (ואתחנן ג, ד).
 21. (ראש השנה לא, א).

6. (ראה תניא שם. לעיל משפטים עה, ב. וראה פאריכות בלקוני שיחות חלק ו עמוד 244 ואילך).
 7. (נוסח התפלה. וראה לקוני תורה שיר השירים דבור המתחיל "קול דודי" קצף א, דף יד, ג).
 8. (נוסח ברכה שניה ברכות המיוזן).
 9. (בהקדמה, "פתח אליהו" ת, א).
 10. (עובדיה א, טז).
 11. (ולא בבחינת סובב).
 12. (על פי תקוני זהר שם).

וכמו כן על דרך משל, בנפשיהבהמית עם הניצוץ אלקי - שהם מעורבים משוב ורע בתכלית, ועל ידי שלהבת העולה מאליה בתפלת שמונהעשרה, מחמת שאגת אריה דלעילא הנ"ל, מתבררים כל החלקים המעורבים, ויוצא מן ההעלם כל הסיגים, גם הדק שפדקין כו'. ודי למבין.

וזהו הטעם שאנו אומרים בשמונהעשרה דוקא "סלח לנו":

להיות כי כל מה שהתבונן ביותר העמקות בקריאת שמע, וסדר השבחים בפסוקידיזמרה, בהתלהבות רשפי אש של מטה - "צעק לבם כו'" (איכה ב, יח) - יותר נתעורר למעלה אש של מעלה - אהבהרבה כו', ואז גם "שמים לא זכו בעיניו כו'" (איוב טו, טו), מאחר דלגבי עצמות המאציל בלא חשיבי המשפיע עם המקבל; סובב וממלא כו'.

וגם למטה נתגלה גם כל דק שפדקין שפתערוכות טוב ורע, ואז נעשה חוטא גדול גם בדיקות הרע. ואומר: "סלח לנו כי חטאנו כו'", מפני שחוט השערה נדמה כהר לגבי אמותית בעל האמת כו'²⁷. כמשל מי שעומד לפני מלך, שגם תנועה קלה בפריקת העול האימה - כמורד יחשב, וגם כל יגיעותיו לא יזכו בעיני המלך, לפי שלגבי רוקמות המלך אין לך דבר שיספיק כו'. ודי למבין.

וזהו שאמרו גבי מומין²⁸: ד"דוקין שבעין - לדידה לא הוה מומא, ולדידן הוה מומא" - פירוש:

"דוקין שבעין" הוא ההסתרה שבתכונה להשגה אלקית מצד חומר מוחשך הגוף. והסתרה זו, שלא נתפס במוח ולב - סובב וממלא, הוא תכלית הדקות של הרע, משבירת רפ"ח ניצוצות²⁹ שבשעת חטא אדם הראשון, שנתגשמו כל הכרואים, וכמו שכתוב בזהר³⁰: "דאחשיד אנפין כו'".

באחד כו', כמו שנתבאר במקום אחר²², שעל ידי התבוננות בעומק וברוחב בתפלה ותלהב לבו בתשוקה נפלאה להכלל ב"אחד" ו"למהו אחד באחד"²³:

זכריאור הדבר - היינו מה שכתוב²⁴: "מצרף לפספ כו'", כן "איש לפי כו'" - פירוש:

כי הנה אהבהרבה שהיא באה ונמשכת מלמעלה למטה לעורר את האהבה בכללות נשמות ישראל - הוא בבחינת מקור, כמו שכתוב (שיר השירים ב, ו): "וימינו תחבקני כו'". והיינו "באריה ישאג" (הושע יא, י) - לעורר בנסת ישראל כו'.

וזה אינו אלא לאחר ההתבוננות בקריאת שמע בפסוק "שמע ישראל" (ואתחנן ג, ד) ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" - יהודאעילאה ותתאה; ואז בשמונהעשרה - שהתפלה במקום קרפן - יורד האש שלמעלה - אהבהרבה מבחינת אריה הנ"ל, ואוכל הקרפן שהוא הנפשיהבהמית כו'. דהיינו, שמתהפך גם רצון חומר הגוף לה' לבדו, ו"אין בלבו אלא אחד"²⁵, ואין לזר אתו²⁶ כו'.

וזהו "מצרף לקטף כו'":

פירוש: על דרך משל הכסף המעורב בסיגים בתכלית התערוכות, כשגונתנים אותו בכור המצרף בשלהבת - יתברר, ומתפרדים כל החלקים שבו, עד שחלק הטוב יוצא נקי בפני עצמו, וכל חלקי הסיגים מתפרדים ויוצאים מובדלים בפני עצמם. וכל שיתנו אותו בשלהבת הרבה פעמים - יותר יבדל חלקי הסיגים הדקים פידוע. ואם כן, נמצא שמה שהיה הסיגים בהעלם מתחלה, בערבוביא - על ידי השלהבת נתגלו ויראו ויצאו ידי גילוי. וכל שנשתתה הכסף בשלהבת יותר - יותר יצא ההעלם, עד שגם הדקין שפדקין יצא להפרד בפני עצמם, ולא להיות מעורב בטוב כו'. ודי למבין.

27. (במות קבא, ב, ועוד: "הקדוש ברוך הוא מדרקע עם סביביו כחוט השערה". סוכה נב, א ורש"י: "לעיתיד לבא מביאו הקדוש ברוך הוא ליתר הרע ושחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים. צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים נדמה להם כחוט השערה").

28. (גיטין נו, א ורש"י: "דוקין שבעין" - דוקא דלדידן הוה מומא, ולדידהו לא מומא. לדידהו לא הוה מומא - להקריב לגבוה בכמה דידהו, אלא מחוסר אבר. (דוקין - סיל"ה (מיל"ה): "תכליל" (ניקרא כא, ב) [כסם בעין המוצמצם את הראייה], כמו (ישעיהו מ, כב): "הנומה כדוק").

29. (עץ חיים שער לב, מ"ז ומ"ח, דרוש ב).

30. (ראה זהר תוי שרה קלא, א. חלק ב פקודי קמט, ב).

22. (לעיל פרשת ובור פה, ב: "כמאמר חל (ברכות יג, ב): 'כל המאריך באחד [מאריךין לו ימיו ושנותיו] כו'". דהיינו להאריך ולהרחיב בדיעתו ובעומק לבו עד מקום שיר שללו ותבנתו מנעת איד שיאני הנה"ה לא שנית" ממש כמו קודם בריאת העולם". וראה לקוטי תורה פתח פ, א. ואתחנן יב, ב. ספר המאמרים תקס"ט עמוד רפד. ועוד.

23. (זהר חלק ב תרוקח קלה, ב).

24. (משלי יז, ג: "מצרף לכסף, וכור לזהב, ואיש לפי מתללו").

25. (על דרך מה שאמרו השבטים לעקב (פסחים נו, א): "כשם שאין בלךך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד").

26. (על פי משלי יז, יז: "ואין לרם אתך").

למבין.

והנה ידוע ההפ'ש בין "קד'ש" ל"קדו'ש": ש"קדו'ש" בן"ו מורה ההמשכה מסוכב לממלא, לומר, שהוא יתברך קדו'ש ומובדל מזמן ומקום כו', והוא מתנשא ומרומם מהם כו' פ'ידע. אבל "קד'ש" בלא וי"ו - הוא עצמות אור אין-סוף קודם שיהיה סוכב וממלא כו', שאז הוא ענין הקדושה וההבדלה בעצמותו, ולא שהוא קדו'ש ומובדל מתחתון הימנו בלבד כו'. ודי למבין.

וזהו ענין "שקל הקד'ש" דוקא, להיות פי משה, רעיא-מהימנא הוא לזון ולפרנס האמונה לכנסת-ישראל, כנ"ל בענין "פי תשא את ראש בני ישראל וכו'". והיינו שהוא ממשיך מקודש-העליון - העצמות של המאציל ברוך-הוא, להיות קדו'ש - בחינת סוכב לממלא כו'.

והמשכת קד'ש-העליון הוא בג' קווין: ימין ושמאל ואמצע כנ"ל, על ידי תורה, עבודה וגמילות-חסדים דוקא, להיות פי על ידי המצות אנו מתקדשים בקד'ש-העליון כמאמרינו³¹: "אשר קד'שנו במצותיו כו'", והיינו בחינת קדו'ש בן"ו כו'.

והוא ענין "שקל הקד'ש" - שגשקל במדה - קד'ש-העליון - בג' קווין כו'. ודי למבין.

וענין "מחצית השקל" דוקא וכו' - להיות פי קד'ש-העליון הזה בא וגמשך בכלי כף מאזנים, לשוקלו לחצאין שוין דוקא, ומחציתו יתנו כו'. ועל דרך משל, כששוקליון אוזה דבר לחצאין שוין, כל שמחצית האחד יותר כבד במשאו, ויכבד ביותר בירידתו מטה מטה על פני המעט שמכריעו - כן לפי ערך ותעלה מחצית השנית שבכף שכנגדו, ויוגבה ויתרומם למעלה מעלה פ'ידע.

וכמו כן על דרך משל, קד'ש-העליון נשקל בכף מאזני החכמה עליונה - ימין ושמאל.

פירושו: המחצית האחד יורד בדרך ירידה מלמעלה למטה, בבחינת קווין הנ"ל, להוסיף אורות באצילות על ידי מעשה רמ"ח מצות-עשה, שכללותם הוא ענין "אחד

ולכך, "לדידהו" - עוברי פוככים ומזלות³¹, שגלגלים מבחינת אחריים ד"אלקים-אחרים" - "אין זה מוס", כי הפ'ידן מאחדותו בתחלה כו', אך "לדידו" - "ישראל עלה במחשבה" - "הרי מוס" גמור, כי ישראל - מאמינים כנ"ל.

וזהו שבהם נאמר (תהלים קטו, ה): "עינים להם ולא יראו" - מפני הדוקין שבעין החכמה כו'. וכמו בכלעם שהיה סומא בעין אחת³² כו'. אבל בישךאל נאמר: "וכל [..] ישראל רואים כו"³³. ודי למבין.

וכל הנ"ל - שמתברר הדק-שבדקות - אינו אלא דוקא אחרי שיירד לעמקות ההתבוננות. וגם, פי בהתלהבות התפלה - פדוגמת הקרבן כנ"ל. מה שאין כן מתחלה היה מעורב טוב ורע בתכלית.

דהיינו, פ'ידע בענין "כל דרכי איש יד בעיניו כו'" (משל יו, ב), שנדמה לו החר כחוט השערה, והוא פשר וישר בעיניו כו', ואינו מרגיש הרע כלל. אבל כשמתלהב ביותר - יותר מרגיש אפילו הקל שבקלות כהר גבוה, כנ"ל. ודי למבין.

וזהו "ונתנו איש כפר נפשו לה" [..] מחצית השקל בשקל הקד'ש [..] תרומה לה" (פרשתו ל, יב"ג) - פירושו:

פי הנה במושפן היה ג' דברים כלליים: "זקב ונסף ונחשט" (תרומה כו, ג). והוא נגד ג' דברים שהעולם עומד עליהם, שהן תורה ועבודה וגמילות-חסדים³⁴:

העבודה הן הקרבנות, הוא בחינת הזקב ורשפי אש, התשוקה מלמטה-למעלה, פ'ידע.

והנסף הוא חסד-עליון³⁵ מלמעלה-למטה, אהבה רבה כנ"ל, לעזרר האהבה בכנסת-ישראל "נגסוף נכספתי כו"³⁶.

והנחשט היא ממוצע כלול משניהם, והיא התורה. וגם נחשט ראשי תיבות³⁷ "נובלות חכמה שלמעלה תורה"³⁸.

ובכללותם - ג' קווין: ימין, ושמאל, ואמצע. פ'ידע, ודי

31. (אבות העולם).

32. (סנהדרין קה, א)

33. (דברי הימים ב' ג, ו): "וכל בני ישראל ראים בדת האש וכוברו ה' על הבית. יתרו כ, יד: "וכל העם ראים". וברש"י: "מלמד שלא היה בהם אהר סומא".

34. (אבות א, ב).

35. (בלקוטי שיחות חלק ו עמוד 152 הערה 51: "ראה וזה חלק א רג, א. חלק

ב קמח, א"ב. רכז, ב. וראה גם תניא פ'ק ג. תורה אור קיא, ד ובכמה מקומות (ולמעשה שבוחר חלק ב. ונתורה אור שם, מרובר בענין זה ובכף שבמשכן)."

36. (פיט"ו ירד נפש", על פי (וצא לא, ל): "נכסף נכספתה").

37. (קהלת יעקב בערבו).

38. (בראשית רבה פ'רשה יז, ה. פ'רשה מד, ז).

39. (ברכת המצות).

וזהו "לפקודיהם" – פירושו: שמפרש הפעם למה "תשא" ותגביה "את ראש" ומוחין מנגסת ישראל כו' – הוא כפי שיפקד ויחסר הרע הנדבק בנשמותיהם בערוביניא בהעלם. כי מעתה יתפרדו ויבולע הפנות, וכנ"ל. ודי למכין.

וזהו "ונתנו איש כפר נפשו לה": לשון "כפר" הוא כמו: "בעי לכפרו ידיה ביהוה גברא כו"⁴³. דהיינו, הסרת הלכלוך והמאוס כו. וכמו כן יכפרו נפשם, דהיינו, שיוסר ויובדל כל חלקי הרע מנפשם, ו"יתפרדו כל פועלי און כו" על ידי ענין מחצית השקל שיתנו תרומה לה'. שהרי הקרבן שבא ממנו – נאכל ונשרף על גבי המזבח לגמרי באש של מעלה – "אריה דאכיל קרבניו כו", והוא "ארמוותא" – העלייה בתכלית, שאז יהופך גם הרע לטוב, "בהמס דונג מפני אש", כן "יאבדו רשעים כו" (תהלים סח, ג). ודי למכין.

וזהו מחצית השקל השנית שבכף השמאלי – להעלות מרפ"ח ניצוצים תרומה לה' כו. אך ערך העלייה הוא לפי ערך הירידה מלמעלה למטה במחצית השקל הקדש-עליון שבכף הימין המכביד ויורד בג' קווין – תורה, עבודה, גמילות-חסדים; וכללותם – רמ"ח מצוות-עשה, רמ"ח המשכות מקודש-העליון, בענין "אשר קדשנו כו". ודי למכין.

וכל שמתגברים ישראל ביותר במעשה המצות – אז נמדד המדה של קדש-העליון בשפע רב יותר, ואז ממילא עלית כנגסת-ישראל הנבזה מאד נעלה לפי ערך כנ"ל. ודי למכין.

ומה שכתוב "העשיר לא ירבה כו" – הגם שתלוי במעשה המצות כו – הרי ידוע דכללות נשמות ישראל – קומה שלימה היא, והראש תלוי ברגל, ולכך הדין והעשיר שוין במחצית השקל. אך במדידות נגלות – ההשקלה בשני החצאין, בכחינת אורי-ישר ואורי-חזור – תלוי לפי ערך מעשה המצות בכנסת-ישראל כידוע. ודי למכין. :

קודשא בריך-הוא ושכינתיה⁴⁰. דהיינו, להיות בחינת סוכב וממלא כו.

ומחצית הקדש-עליון בכף השמאלי, ירדתו בשביל העליה והסתלקות שיתעלה ויתרומם למעלה כשיכריענו הכף הימני, כנ"ל במשל. והיינו מחצית-השקל שיתנו "תדומה לה" – פירושו: "ארמוותא להויה", כנזכר בזוהר⁴¹, והוא עלית כנגסת-ישראל – "ישראל עלה במחשבה" בתשוקה נפלאה מלמטה-למעלה בתפלת שמונה-עשרה, על ידי אור הסדע-עליון דקדש-העליון, שירד לעורר את האהבה בבחינת אור הזור כו. ודי למכין.

וזהו "כי תשא את ראש בני ישראל" – פירושו: בשתדל לפרנסם באמונתם מהסדע-עליון – מחצית השקל של הקדש-העליון, שירד לעורר את האהבה בבחינת אורי-חזור, להגביה ולהנשא את ראש ומוחין דכנסת-ישראל כו –

"ונתנו איש כפר נפשו כו מחצית השקל כו", ומאותו המחצית היו הקרבנות, שהוא ענין ההעלאת מ"ן מלמטה-למעלה – "אשה ריח ניחוח כו" (ויקרא א, ט) כידוע.

והעשיר לא ירבה, והדל לא ימעט כו" (פרשתנו ל, טו): והפעם הוא, כי כפר נשקל המחצית בשקל הקדש-העליון מתחלה כנ"ל, ואם כן, העשיר במצות, והדל במצות שוין, כי כך היה המדה בתחלה מהמורה, בחינת מאזני חכמה-עילאה כנ"ל. ודי למכין. :

"לפקודיהם" (פרשתנו ל, יב) – פירושו: כמו "ויפקד מקום דוד כו" (שמואל א' ב, כה), שהוא לשון חסרון⁴². והענין הוא:

בהיות כי הרי מבואר למעלה בענין "שמים לא זכו בעיניו כו" – בשהעלייה היא בתכלית לגבי העצמות; וכן למטה בכנסת-ישראל אומרים "סלח לנו וכו'" – לפי שאז מתברר תכלית הבורור ו"יתפרדו כל פעלי און" (תהלים צב, י) – אפילו הדק שבדקין כנ"ל;

42. (פירוש רש"י וקצורת ציון על הפסוק).

43. (גיטין נו, א. לקבץ ידיו [באותו אדם]. רש"י).

40. (נחם "לשם יחוד" שאומרים לפני קיום מצוה. ראה הנ"ל פרק מא דף נו, ב ואל"ף).

41. (ראה זור חלק ב תרומה קמו, א).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר גו' לך לך

(כו) ומעתה יתורץ הקושיא הנ"ל למה לא ספרה התורה במעלת הצדק' וחסד שהיה אברהם עושה עד כו' בואו לארץ כנען כבוונות ויח"ע כל ימיו עד שהיה בן ע"ה שנה הטעם הוא כי שם לא אמר לו עדיין לך לך מארצך כו' שיצא מן ההעלם לגלוי לחבר ולקשר מעצמות המאציל באבי"ע כנ"ל שמפני זה לא היה נמשך יחודים הללו למטה כנ"ל אבל אחר שאמר לו ה' לך לך מארצך כו' שנעשה דרך ומעבר מעצמו' המאציל באבי"ע כנ"ל ובא לא"י שהוא המקום משכן לגלוי אור המל' דאצי' למעלה ולמטה כו' ובמקום המובחר שבה שהוא מקדם לבית אל כו' ע"כ שם בנה מזבח לה' הנראה אליו כנ"ל (ואחר שנצטוו על המילה בהיותו בן צ"ט שנה ונימול הוא וכל ביתו) אוי ספרה תורה בפרטי מעשה הטוב דאברהם והוא כמ"ש וירא אליו ה' כו' והוא יושב פתח האהל כו' שמספר בוריו צדקתו וחסדו בהכנסת אורחים שמיד שראה את האנשים רץ לקראתם ויאמר אם נא מצאתי חן כו' ואקחה פת לחם כו' וימחר אברהם האהלה כו' מהרי שלש סאים קמח כו' ואל הבקר רץ כו' שנראה מכ"ז טוב חסדו עם הבריות למטה שעו"ז עשה למעלה גלוי אור א"ס בתוס' אור מרובה ביה"ע בע"ס דאצי' מעצמות המאציל שיומשך גם למטה מטה מה שלא היה כן בעודנו באור כשדים מטעם הנ"ל וד"ל:

(כו) וזהו שאחר שהיה אברהם עם אשתו במצרים ועלה משם בשלום כמ"ש ויעל אברהם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו כו' וילך למסעיו מנגב עד בית אל פי' לפי שעלה ממצרים שהיפך חשוכא דנ' שערי טומאה דמצרים לנהורא שעו"ז יבא יתרון האור מן החשך כידוע. ואבות סימן לבנים שגם ישראל זכו ע"י יצ"מ למ"ת פב"פ כו' ואז וילך למסעיו הראשונים שהיה עושה קשר וחבור מלמעלה למטה ע"י הכח העליון שא"ל ה' לך לך מארצך כו' וע"כ אחר שעלה ממצרים היה עולה במעלות דא"י למסעיו הראשונים מנגב עד בית אל עד המקום אשר היה אהלה בה"א בתחלה שהן ה"ח הראשונים עד"מ באותו האורח ושביל שבו עוברי' מעיר לעיר יכולים לחזור באותו שביל עצמו בחזרתו וכך באותו דרך ומעבר שכבר נעשה מלמעלה למטה כנ"ל עו"ז היה יכול לילך למסעיו הללו מלמטה למעלה בבחי' או"ח בהעלאת כל הברורים דרפ"ח כו' שהעלה ובריר ממצרים כו' וזהו מנגב חסד דמל' שרש אברהם עד בית אל בחי' מל' דבינה שבה אור אבא שנק' אל כנ"ל שהוא הה"א שנעשה מקוץ התחתון דו' כנ"ל לפי שנסע במסעיו הראשונים שנסע מלמעלה למטה עד המקום כו' אל המזבח ויקרא שם אברהם בשם ה' בתוספת אור מרובה משם ה' שקרא בראשונה מצד יתרון האור מן החשך בעלותו ממצרים וד"ל:

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ביאור לד"ה ואולם

שיש ב' מדרגות בהן הא' בחי' ע"ס דאצילות ממש והב' בחי' ע"ס הגנוזות במאצילן שהם שרש ומקור של י"ס דאצי' הגלויות (ולפי קבלת האר"ז"ל נת' במ"א בביאור ע"פ ועשית בגדי קדש שהן ע"ס דעתיק או דא"א וע"פ ארדה נא ואראה נת' שהן ע"ס דעקודים, והמכוון הכל א' כי מה שלמעלה מאצי' נחשב בכלל בחי' עולם הא"ס לגבי האצי' כמבואר

להבין שרשי הדברים ע"פ ואולם חי אני כו': הנה להבין ענין ככה"מ מהו ענין ממקומו, שנת' בפנים שיש ב' בחי' היינו בחי' הכבוד עצמו ובחי' מקומו של הכבוד שהוא ענין ה' הוא ושמו בלבד, דהיינו שבחי' שמו הוא ענין מקום כבודו וע"ז אומר' איה מקום כבודו, להבין זה הנה יש להקדים הקדמה א' בענין ע"ס דאצילות שמבואר בפרדס

השלהבת נמשל לבחי' י"ם הגלויות דאצילות שהן בחי' גילוי אור לכך נמשלו לשלהבת המתגלה מחוץ לגחלת, וכך ע"ם אלו נמשכו לאנהגא בהון עלמון כו', ובחי' ע"ם הגנוזות שהן געלמים תכלית ההעלם וכמוסים וגנוזי' במאצילן הם נמשלו לבחי' כח השלהבת שבתוך הגחלת ממש, ומ"מ גם בחי' י"ם הגלויות הם קשורים ומיוחדים ממש בא"ס ב"ה דאיהו וגרמוהי חד ממש, רק שמ"מ ענין יחוד והתכללות הע"ם הגנוזות במאצילן הוא ביתר שאת ויתר עז וזהו ענין מאמר אליהו בתיקונים אנת הוא חד ולא בחשבן כו' אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון ע"ם וכו' ולבסוף בסיום המאמר אמר אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא כו' והפ"י דמתחלה אמר דאפיקת ע"ם הגלויות דאצ"י לאנהגא בהון עלמון כו' אבל הוא ית' עצמו הוא חד ולא בחשבן י"ם כלל, ולבסוף אמר דאנת חכים כו' ר"ל אף שגם שלמעלה מאצ"י שייך ג"כ בחי' חכים ומבין שהם י"ם הגנוזות שרשי י"ם דאצילות אך הם למעלה מעלה ממהות הי"ם דאצילות ולכך אע"פ שהם י"ם הם מיוחדים ביחוד נפלא הפלא ופלא יותר מיחוד הע"ם דאצ"י עד שאין שייך בהם בחי' התחלקות כלל, ולפיכך מה שלמעלה מאצילות נק' חד ולא בחושבן י"ם דאצ"י אע"פ שלמעלה מאצ"י יש עדיין י"ם הגנוזות (דהיינו בעקודים או בע"י כנ"ל):

בפי' הרמ"ז פ' שלח בענין תלת עלמון אית לי' לקוב"ה, לכן הע"ם שלפני האצ"י נק' י"ם הגנוזות והם למעלה מעלה מבחי' ע"ם דאצילות). וביאור הדבר כי הנה מכואר בס"י שהעשר ספירות הם כשלהבת הקשורה בגחלת, וי"ל הטעם למה המשילו דוקא לשלהבת הקשורה בגחלת, אך הענין דהנה משל זה כולל כללות יחוד הע"ם במאצילן היינו י"ם הגנוזות וי"ם הגלויות, כי בענין משל דשלהבת הקשורה בגחלת יש ב' ענינים הא' השלהבת הממונה ונעלמת בתוך הגחלת ממש ואינה מתפשטת כלל חוץ מעצם הגחלת, ולפ"י פ"י קשורה בגחלת היינו גנוזה ממש בהגחלת, הב' היינו השלהבת שנתפשטה ע"ג הגחלת מבחוץ דהיינו בגחלים בוערות ולפ"י פ"י קשורה בגחלת אין ר"ל גנוזה בגחלת אלא שמתאחדת ומתקשרת עם הגחלת, וענין חיבור וקשר זה היינו ששלהבת זו שע"ג הגחלת קשורה עם שלהבת שבתוכיות הגחלת הממונה וגנוזה בהגחלת, שהיא המתאחדת ממש עם עצם הגחלת ביתר שאת ויתר עז מקשר ויחוד השלהבת שמבחוץ לגחלת, ומ"מ גם שלהבת זו שמבחוץ היא קשורה ממש עם הגחלת כמובן, וזה המשל, ושני הענינים האלו שבמשל, רומזים ג"כ בנמשל למעלה בענין המשכת הע"ם ממאצילן ב"ה ויחודן עמו לשני בחי' הנ"ל בהע"ם, שהן ע"ם הגנוזות וע"ם הגלויות, שבחי' גלוי

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

כל שמעשיו

אותם ע"י עבודתו כו'. והנה נשמת האדם דוקא יען היותו בחי' מדבר הנבונה שבכולם יתלבש בדומם דוקא ולא בצומח כי צומח רחוק מבחי' מדבר רק לבחי' החי הוא סמוך כנ"ל שהם בחי' ו' ובחי' ה' עילאה דשם הוי' הסמוכה לוי"ו, אבל בחי' מדבר הוא יו"ד וקש"י שלמעלה מעלה מן הוי"ו, אלא בבחי' ה' תתאה שהוא מקור בחי' דומם הוא מתלבש כי נעוץ תחלתן בסופן דוקא. והיינו כי מחכ' ולמטה הוא בחי' השתלשלות עו"ע, בינה מקבלת מחכ', ומדות מבינה עד בחי' מל' ה' אחרונה בחי' דבר ה' ולא עד בכלל, כי אין ערוך בחי' האותיות שיקבלו בדרך עו"ע מבחי' שלמעלה הימנו בדרך השתלשלות עו"ע, וכמשל האותיות שאינם בערך המדות והשכל, אלא שהתהוותם הוא מלמעלה יותר, וכמ"ש בוהר אבא יסד ברתא דהיינו כמו שהחכמה נמשכת מאין

ה) **ואמנם** מה שגופו ה' דומם דוקא הוא כי היות ידוע דהאדם הוא תכלית הבריאה והיינו להיות הוא מעלה הניצוצות שנפלו בדצ"ח ע"י שנמפלים לצרכיו לחם לאכול ובגד ללבוש והוא יש בו דעת לעבוד את ה' כו', ועד"מ כשצריכים להגביה איזה דבר מן הארץ ע"י כלי ההגבהה הנק' ליווער צריכים לאחוז בחלקים התחתונים שבו דוקא כמו בהגבתה כותלי בית שצריכים להתחיל להגביה הקורה התחתונה דוקא ואז ממילא יוגבהו גם העליונים הימנו, משא"כ אם ה' מתחיל מאמצע הכותל לא ה' מגביה התחתונים, כמו"כ נשמת האדם נתלכשה בגוף שמבחי' דומם היותו תחתון מכולם ויעלה אותו וממילא יתעלה גם הצומח שהוא למעלה מדומם כו' וע"ש זה נק' מדבר מלשון ידבר עמים כלומר שהוא המנהיג את כולם בהיותו מעלה

דשרש המל' הוא מרדל"א שלמעלה מט"ם דא"א, ונודע דבחי' רדל"א הוא למעלה מבחי' שכל הנעלם מכל רעיון שהוא באבא או במו"ם שנק' חכים ולא בחכ' ידיעא, ולכן כמו החכ' מאין תמצא כן יש בחי' זו במל' בחי' ארץ, ומ"מ בסדרי השתלשלות שמים קדמו וארץ בחי' דומם מדריגה היותר תחתונה, ולכן האדם שהוא היותר מעולה שבנבראים גופו דוקא מבחי' הדומם בכדי שיוכל להעלות כל מה שנפל בשה"כ ע"י בחי' אתכפאי ואתהפכא השוכא לנהורא.

ליש שלא בדרך השתלשלות כך גם המל' שהיא בחי' ארץ בחי' אותיות יש בזה בחי' זו מה שנמשכת ג"כ מבחי' אין כו' (ומ"ש דגם חכ' נק' חי' כמ"ש והחכ' תחי' היינו כי בחכ' יש ב' מדריגות בחי' אבא עילאה יו"ד וקש"י, אבל בחי' ב' הוא נק' ישראל סבא ומרומו באות ה' כמ"ש במשנת חסידים מס' או"א, ובחי' זו דישראל סבא הוא בחי' חי' שעו"נ והחכ' תחי', ואפשר הכוונה היא על בחי' הכן בחכ' כו').

וז"ע שבחי' ארץ קדמה במחשבה וע' בע"ח שער א"א פ"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורננא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

וראיתי אני שיש יתרון, יום ב' דחה"ש, תרד"ע

יכול להיות התהוות העולמות בע"ג כו' וכמ"ש במ"א, דמ"מ לא משו"ו לבד נקרא חסד זוטא שהרי מ"מ גם בחי' חסד דז"א הוא ההשפעה בבחי' בלי גבול כו', וכמ"ש בסש"ב ח"ב פ"ד בפ' הגדול הגבור ופ' הגדול הוא מדת חסד והתפשטות החיות בכל העולמות וברואים לאין קץ ותכלית כו', ועם היות שזוהו בחי' בל"ג דאצי' דכללות אור האצי' הוא שבא בבחי' מדה וגבול כו', ועיקר הבל"ג בזה הוא לגבי עולמות ביע' לבד כו', מ"מ ה"ז ההשפעה שבבחי' בל"ג כו' (וי"ל דבמדרי' שהוא בבחי' בל"ג אפי' רק לגבי העולמות יש בזה מבחי' בל"ג באמת כו', וכמו בענין בכל מאדך שמבואר בכ"מ הפ' מאד שלך היינו מה שאצלו הוא בחי' בל"ג דבמדרי' שלמע' ממנו ה"ז בבחי' גבול כו', ומ"מ אמרו ע"ז במדה שאדם מודד בה מודדין לו שממשך עי"ז בחי' מאד העליון שהוא בל"ג באמת כו', והיינו שמשום דאצלו הוא בחי' בל"ג ה"ז גבוה במדרי' מבחי' הגבול דמדרי' העליונה כו', וכמו"כ יובן בבחי' החסד להיותו בבחי' בל"ג דהרי במדות דאצי' זהו ההפרש בין בחי' החסד והגבו' דחסד הוא בל"ג וגבו' הוא בחי' הגבלה כו' וכמ"ש במ"א, ע"כ עם היות שכ"ז הוא לגבי ביע' דבעצם מהותם ה"ה בבחי' מדות שהן בבחי' מדידה והגבלה כו' יש מ"מ בבחי' החסד מבחי' בל"ג האמיתי כו').

וא"כ מה שנקרא חסד זוטא אין זה מצד ההגבלה כ"א זהו מפני שהוא בחי' חסד שמצד הביטול כו', וכמו חסד דאאע"ה שהי' משפיע טוב וחסד לכל אדם שהי' זה מצד הביטול והשפלות שלו שלא הי' נחשב כלל בעיני עצמו, וכמ"ש ואנכי עפר ואפר שהי' בעצמו כעפר ואפר ממש, וע"כ כל מה שהי' לו נתן לזולתו שנחשב בעיניו יותר ממנו כו' והוא הסתפק בהשיריים ומותרות, מפני שהי' נחשב בעצמו כשיריים כו',

וראיתי אני שיש יתרון לחכ' מן הסכלות כיתרון האור מן החשך, וצ"ל מה מודיע בזה שיש יתרון לחכ' מן הסכלות שזה ידוע ומוכן לכל ומה מודיע זאת שלמה בחכמתו שיש יתרון כו'. ולהבין זה ילה"ק משנת"ל סיבת הפירוד דספי' דתהו שלא רצו לקבל זמ"ז וגם לא להשפיע זל"ז מצד השלימות שהי' בכא"א כו' והוא להיות דסיבת ההשפעה מה שהמשפיע יורד ומצמצם א"ע להשפיע הוא מפני שע"ז מקבל יתרון אור כו', וספי' דתהו מצד הישות שלהם היו בבחי' שלימות בעצמן שלא מצא חסרון בעצמו וגם לא מצא יתרון בהמקבל שע"ז יהי' בו תוס' אור כו' וע"כ היו בבחי' פירוד שלא להשפיע זל"ז כו'.

(רמ) אמנם עדיין צ"ל דהרי אנו מוצאים דבהשפעה יש ב' אופנים, הא' שההשפעה היא מצד הביטול והכ' שסיבת ההשפעה היא מצד הגדלות דוקא, דב' מיני השפעה אלו ישנם בקדושה ג"כ, דהנה ידוע דמקובלים הראשונים קראו מדת החסד בשם גדולה והארז"ל קורא תמיד מדת החסד בשם חסד ובחי' הגדולה אינו בכלל המדות כלל לדעתו (ומ"ש לך ה' הגדולה וכן מש"א הגדול הגבור מפרש שזוהו בחי' החסד, אבל עצם ענין הגדולה ה"ז למע' מהמדות כו'). והענין הוא דהנה א' בזהר אית חסד ואית חסד אית חסד בחי' חסד זוטא חסד דז"א ונקרא חסד דאברהם, ואית חסד בחי' רב חסד שהוא בחי' חסד דא"א כו', ונודע דחסד דז"א הוא חסד שמצד הביטול ועש"ז נק' חסד זוטא כו', דלכד זאת שבא בבחי' הגבלה לגבי בחי' רב חסד דארץ כו', דמשו"ו כללות המדות דאצי' נק' בשם זעיר אנפין לגבי בחי' ארץ כו', וכידוע דז"א הוא סוף עולם הא"ס והיינו שכל האורות דאוא"ס כ"ה באים בז"א בבחי' קמנות וצמצום ועי"ז

מצד טבע המרומום להיות נמשך אל השפל כו' שנת"ל פרל"ה, דכאן הוא להשפיע גם למי שאינו שפל ושייך גם במי שעומד בדרגה כמו בהשפל לגמרי כו', רק זהו מצד גדולת המשפיע, שמפני ריבוי השפע וריבוי האור בעצמו ה"ה בבחי' טבע הטוב להיטיב לכל והיינו שמטובו ייטיב לכל אדם כו', דמי שטוב לו על לבו (עם איז גוט אויפן הארצין) רוצה שיהי' לכל טוב כו' וזהו סיבת ההשפעה אל הזולת כו', ומצד הגדולה והרוממות שלו ההשפעה היא בריבוי מאד ונמשך לכל בשוה להיות כי טבע הטוב להיטיב כו'). והדוגמא מזה למע' באוא"ם שלפני אצי' שהאור הוא בבחי' א"ם ובבחי' בל"ג ממש דלגדולתו אין חקר כו' ומטע הטוב כבי' להיטיב ולהשפיע טוב וחסד לעולמות ונבראים בריבוי השפעה ביותר שאין קץ ותכלית כלל לחסדו הטוב כו', ועו"נ ארך אפים וגדל חסד וכמא' כמה ארך אפים לפניו כו' שמשפיע לכל בריבוי השפעה ביותר כו', וכ"ז הוא מצד הגדולה והרוממות שזהו סיבת ההשפעה ומשו"ז הוא בריבוי ביותר כו'. ולפי"ז צ"ל בספ"י דתהו הי' צ"ל עכ"פ אופן ההשפעה כזאת שמצד הגדולה כו', דעם היות שלא הי' בהם ההשפעה שמצד נעיצת התחלה שבהמקבל שעי"ז יהי' יתרון להמשפיע כו' שזהו כענין ההשפעה שמצד הביטול כו' (ובאמת זהו ע"י הביטול אל אמיתת הכוונה כו' כנ"ל פרל"ז ורל"ט), ובספ"י דתהו מצד הישות שלהם א"צ לקבל שום יתרון שהיו בבחי' שלימות בעצמן כו' כנ"ל, מ"מ הרי מצד הגדולה וההתנשאות שהי' בהם משו"ז הי' צ"ל בהם ההשפעה כו', ונודע דספ"י דתהו הי' בבחי' ריבוי האור ביותר, וא"כ הי' צ"ל בהם טבע הטוב להיטיב ולהשפיע ג"כ בבחי' ריבוי אור כו'.

קיצור. וצ"ל הלא בהשפעה יש שמצד הביטול, דחסד דו"א שנק' חסד זוטא, אין זה רק מצד הצמצום, שהרי חסד כמדות דאצי' הוא השפעה בבחי' בל"ג, וי"ל שיש בזה בחי' בל"ג ממש להיותו בחי' בל"ג דאצי', כ"א זהו מצד הביטול, וכמו חסד דאברהם שהי' כשריים בעיניו, וכמו"כ למעלה מצד הביטול לאוא"ם כל דבר תופס מקום וראוי להשפעה, אמנם רב חסד הוא השפעה מצד הגדולה, לא מצד תפיסת מקום דהמקבל, רק משום טבע הטוב להיטיב ובריבוי בל"ג, וכמו הגדול בעושר רוצה להיטיב ולהשפיע לכל, ולכאורה הרי אופן השפעה זו הי' צ"ל בספ"י דתהו מצד הגדולה.

וכן הוא בד"כ בכל איש הטוב והחסד שיש בו ע"פ הרוב מדת הענוה והשפלות וא"צ דבר לעצמו, ומסיבה זאת יהי' כמו טבע בנפשו להרבות חסד וטוב לכל הבריות וליתן להם מכל אשר לו כו', דמי שהוא בהגבהה והתנשאות צריך הכל לעצמו וכמה שיש לו אינו מספיק לו (עם איז ניטא קיין גינוג) ולהיפך מי שהוא בענוה ושפלות יתן הכל אל הזולת כו', וכמארז"ל במשנה פ"ה דאבות תלמידיו של אברהם אבינו עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה כו'. והדוגמא מזה למע' באדם העליון בחי' החסד הוא ג"כ מצד הביטול כו', דלהיות שהע"ס דאצי' הן בבחי' ביטול לגבי או"ם דלאו מכל אלן מדות איהו כלל כו', וכמ"ש בס"י ולפני כסאו הם משתחיים כו', ומצד זה הוא בחי' החסד וההשפעה להשפיע טוב וחסד בעולם כו' (ולמע' הרי אינו שייך לומר דמפני שא"צ לעצמו משו"ז הוא משפיע כו', רק דצ"ל דמצד הביטול כל דבר תופס מקום ונראה לדבר חשוב וראוי הוא להשפיע לו כו' (ומדת הגבו' הוא ג"כ מצד הביטול והוא דמצד עוצם הביטול הנה כל ביטול הנבראים לא זכו בעיניו כו', ומ"מ בחי' השפלות והנחת עצמותו הוא יותר בבחי' החסד כו'), ועמ"ש במ"א הפרש בין טוב לחסד דאיש הטוב הוא שרואה גרעון הזולת ושאינו ראוי ומ"מ מיטיב עמו כו', דכמדת הטוב בעצם אין גרעון הזולת מונע כלל כו', ואיש החסד הוא שאינו רואה כלל את הגרעון ונראה לו שהוא ראוי אל ההשפעה כו', והיינו מצד הביטול והשפלות שלו שאינו נחשב בעיניו למציאות כלל ושפל מאד בעיניו כו', ה"ה רואה רק את הטוב בכל דבר וחשוב הוא בעיניו ושהוא ראוי להשפעה (כו'), וזהו דחסד דו"א נקרא חסד דמ"ה וכמו אברהם אבר מ"ה דהיינו החסד שמצד הביטול כו', אך כ"ז הוא בבחי' חסד דאצי' כו'. אבל בחי' רוב חסד שלמע' מאצי' הוא בחי' החסד שמצד הרוממות והגדולה כו', וכמו שאנו רואין למטה שיש ג"כ בחי' רב חסד שבא ממדה הפכית לגמרי ממדת השפלות והשיריים כנ"ל כ"א אדרבה ממדת הגדולה וההתנשאות כו', והוא כאשר האדם מתעלה בגדולה והתנשאות דעושר בבלי מדה מוגבלת כו', אזי יהי' כמו טבע בנפשו להשפיע ג"כ רב טוב וחסד לכל הבריות כקטן כגדול כמדה בלתי מוגבלת כלל כו', וכמו מלך גדול שמשפיע לכל כיד המלך בריבוי השפעה ביותר, וזהו מפני שמצד עוצם גדולתו אין ההשפעה תופס מקום וגם ריבוי ההשפעה כדבר קטן נחשב אצלו כו' (והנה הטבע הזאת להשפיע כו' אין זה

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

אתה הראית לדעת - שבת פרשת ואתחנן, רפ"ט, ירושלים תובב"א

זה שהטבע הוא אלקות, וצ"ל מהו ענינו דהוי' הוא אלקים. והנה להבין כ"ו ילקו"ת כפי' ענין אור א"ס, שהוא אור היינו הארה וזיו בלבד והגם דאור א"ס הוא התגלות העצמות מ"מ הרי אינו אלא הארה ולא עצם והיינו שהוא זיו בלבד אלא שהעצם הוא נגלה בזיו זה ואין הכוונה שהעצם נמצא בהויו כ"א דע"י היוו אנו יודעים את מציאותו של העצם, דהנה יש מציאות ומהות, הנה ע"י היוו שהוא אור המתגלה מן העצם אנו יודעים את מציאותו, וכמו אור וזיו השמש המתפשט מן השמש ומאיר לארץ ולדרים על"י הרי אין זה מה שעצם השמש מתפשט בחלל העולם להאיר על הארץ, כ"א רק זיו ואורו של השמש בלבד שמתפשט בכל מרחבי תבל. ומעם הדבר הוא לפי דעצם השמש הוא אור, ע"כ ההתגלות שלו הוא אור וזיו, דוהו הארה לכד ולא העצם ורק שנגלה בזה העצם, ולכן הנה אור וזיו השמש מן השמש הוא בדרך ממילא ואינו בא בהתעסקות השמש, שנאמר שהשמש מתעסק להאיר אור ולגלות זיו, אלא הוא בא בדרך ממילא, והוא להיותו הארה בלבד, ומהאי טעמא הרי אור וזיו השמש אינו עושה שום שינוי בעצם השמש, דלהשמש אינו נוגע כלל אם האור והזיו המתפשט מן השמש מאיר אור בעולם או שישנם עננים המסתירים על זיוו, ואין אור השמש מתפשט בעולם, והיינו דכאשר זיו השמש מתפשט בעולם ומאיר לדרים על"י אין זה מוסיף מאומה בהשמש, וכן כאשר אין אורו מתפשט אינו עושה גרעון בהשמש כלל. וכ"ז הוא להיותו הארה בלבד ע"כ אינו עושה שינוי בעצם השמש, וכן הוא גם באור וחיות הנפש המחי' את הגוף שהוא גילוי הארה בלבד מהנפש ולא עצם, ואור וחיות זה אינו עושה שום שינוי בעצם הנפש, היינו בהנפש עצמו, דלהנפש אינו נוגע כלל אם נמשך אורו לחיות אם לא, וזה שאנו יודעים בענין הגלגולים ר"ל, דכאשר נפש האדם מתגלגלת בגוף של בהמה ה"ז צער גדול להנפש, הנה הצער הוא מפני שמוכרה שלא להתגלות וכל הכרח הוא צער לנפש, אבל הגילוי של אור וחיות הנפש אינו מוסיף מאומה בהנפש עצמו, דהנה כתי' זכר ונקבה ברא אותם ויברך, דבהשפעה וכן הוא גם בהשפעה עצמית דע"ז נתוסף תוס' אור בהמשפיע עצמו, אבל בהמשכת החיות הרי לא מצינו דע"ז יתוסף תוס' אור בהנפש, וכמו"כ כשאינו נמשך האור והחיות מהנפש לחיות אינו עושה גרעון בהנפש. והגילוי הוא בדרך ממילא שלא ע"י התעסקות, והגם

אתה הראית לדעת כי הוי' הוא האלקי' אין עוד בלבדו. והנה באתה הראית לדעת, יש בו שני פירושים, הא' דקאי על נש"י, והיינו דלאחר שפירט בהכתובים הקודמים בגדול החסד שעשה הקב"ה עם ישראל כמ"ש הנהי' כדבר הגדול הזה וגו' השמע עם וגו' או הנסה אלקים וגו', הנה בגלל הקירוב הגדול הלזה אתה, הכוונה נש"י, הראית לדעת, אתם באתם לידי הכרה זו, כי הוי' הוא האלקים דהוי' ואלקים כולא חד, וזהו אתה הראית לדעת, דוא האסט אן גיהייען וויסען כי הוי' הוא האלקים, והיינו דידיעה והשגה זו בהכנה והשגה אמיתית ואשר ההשגה תפעול גם כעבודת הבוררים הוא רק בנש"י. והפי' הב' הוא דקאי על העצמות, והיינו דלאחר כל הקירוב הגדול הלזה כאמור, שבחר בנו ורוממו וקדשנו במצותיו ונתן לנו את תורתו, הנה נוסף על כל זה הוא דאתה הראית לדעת, דהכוונה דאתה הראית הוא כמו אתה נגלית, והיינו מה שהעצמות כביכול נתן מקום לנבראים שיהי' ביכולתם להשיג באלקות, וזהו אתה הראית, כלומר, אתה נגלת, אתה עצמות א"ס נגלה להיות לדעת, אז מי זאל דיך קאנען וויסען, והידיעה בהעצמות כביכול הוא כי הוי' הוא האלקים, והנה ידוע דאלקים בנימט' הטבע ומבע ענינו שהוא מכוסה ונעלם, דהאמיתית בלתי ניכר כלל (וכמבואר במ"א דאמיתית ענין הטבע הוא שהשקר נדמה לאמת, והיינו דלא זו בלבד שהאמת הוא מכוסה ונעלם וכמו טבעו כים סוף שהמים סוכבים ובלתי ניכר כלל, הנה עוד זאת שהשקר נדמה לאמת, ומכ"ש דענינו של הטבע הוא דהאמת בלתי ניכר, וכמו בענין התהוות הנבראים וחיותם, דהגם שידוע לכל שהוא למעלה מהטבע, מ"מ הנה מפני הרגילות שבוה אשר כן הוא, ה"ז נעשה כמו ענין טבעי, וכמו בורחת השמש ושקיעתו סיבוב והילוך הגלגלים אשר באמת הנה בזה נראה וניכר גודל הפלאת ההנהגה שלמעלה מן הטבע, מ"מ מפני הרגילות שידוע ביום הראשון אשר ביום השני יהי' ג"כ באופן כזה, ה"ז נעשה אצלו כענין רגיל, ואינו מתפעל מזה, דוהו"ע הטבע מה שמכסה ומסתיר, והוי' הוא למעלה מן הטבע, דהוי' הוא הי' הוה ויהי' כאחד שהוא למע' מן הטבע, וא"כ הרי לכאורה הי' לו לומר אתה הראית לדעת כי האלקים הוא הוי', והיינו דאז הי' הענין מובן כמו שהוא לאמיתותו דהטבע הוא אלקות ולמה או' כי הוי' הוא האלקים דמשמע שהוא עוד יתרון על

שהיא למע' הרי יש ממנה גילויים וכחות כו', וכשמתקשרת בגוף מחו' את הגוף א"כ הוא בדרך ממילא דכ"ו הוא להיותו הארה בלבד.

שזהו גילוי רצוני, ומ"מ הוא בדרך ממילא כשמקושר בהגוף ה"ה מחו' אותו, דההתקשרות הוא בכח הא"ם המפלא לעשות שמקשר רוחניות בנשמות, דהנה הנשמה גם כמו

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

סדר השני, חג הפסח, תש"ג

זה דעת החכמים ש"כל ימי חיך להביא לימות המשיח", על יהודי לדעת את התכלית של הגלות ולהתפלל להשי"ת לזכות לביאת המשיח.

מא. אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול.

לכל אחד יש אהד, לחכם יש אהד וגם לרשע יש אהד.

שאלה: מהו ענין האחד ברשע?

תשובה: את האחד נותנים לו מלמעלה, שהרי לכל אחד יש נפש האלקית, ורשע - הוא בבחירת עצמו, ואולי נותנים לו כוחות גדולים יותר, שהרי "משביעין אותו"⁷⁴ לשון שובע⁷⁵, אלא שאין הוא מנצל אותם.

חכם - היינו משכיל, והוא זקוק לשמירה חזקה בהיותו שכן לרשע.

מב. הר שעיר לרשת אותו.

משמע שהר שעיר יורש את עשו. והענין הוא: שני ענינים בתהו: אורות מקיפים ותקיפות האורות. טועים במה שחושבים שזה ענין אחד, שהרי הם שני ענינים, עשו היה תקיפות האורות, ולכן שאל איך מעשרין את התבן ואת המלח⁷⁶, ויצחק אבינו טעה בעשו, כי מצד תקיפות האורות יכול להיות מעשרין גם את התבן. הר שעיר שייך לאמיתו של דבר לבני ישראל, זהו "הר שעיר לרשת אותו", הר שעיר יורש את תקיפות האורות של עשו, ואחר כך לוקחים זאת יעקב ובניו, על ידי הברורים של תורה ומצוות במסירות נפש בזמן הגלות.

מג. ואת הגוי אשר יעבודו דן אנכי.

אאמו"ר אמר אימרה קשה: וגם את הגוי אשר יעבודו - מה שיש לאומות העולם שליטה על בני ישראל, "אשר יעבודו" לשון פועל יוצא, הרי זה מפני שדן, הם נידונים בגלל ה"אנכי", בני ישראל נידונים על מדת דביקותם ל"אנכי".

מ. כל ימי חיך להביא לימות המשיח.

שני פירושים בכך: א) להביא לימות המשיח כפשוטו, שמשיח יבוא. בכל דבר שישנו בעולם הזה צריכים להתבונן, כיצד הוא יהיה כאשר משיח יבוא. ב) להביא לימות המשיח, שבימי הגלות של "שיתא אלפי שנין הוי עלמא"⁷³ צריכה להיות הכוונה בכל העבודות, שהן תבאנה לימות המשיח. יכולים הרי להיות בגלות ולא לדעת שהתכלית האמיתית של הגלות היא הגאולה, אלא חושבים שהגלות כשלעצמה היא תכלית, מרוצים עם הגלות, רוצים רק שלא נהיה ככל הגוים, אבל לצאת מן הגלות לא רוצים.

ישנם שני אופנים באי-הרצון לצאת מהגלות: א) כאלה שאינם חושבים שזה גלות, הם מחשיבים את המדינות בהן הם חיים כשלהם, כפי שהדבר בשאר תושבי המדינה, ואין הם מאמינים בגאולה, הם כופרים בה' ובתורתו וביעודי הגאולה על ידי משיח צדקנו. ב) כאלה שיודעים שכל המדינות הן מדינות של גלות ומאמינים ביעודי הנביאים של הגאולה, אך הם מתביישים לגלות את האמת לילדיהם, גם כשהם עצמם מאמינים שהשי"ת ישלח את משיח צדקנו לגאול את עם ישראל בגאולה שלימה.

ישנו סוג יהודים המאמינים באמונה שלימה בביאת המשיח, אך כואב להם הלב על הבעל-ביתות המבוססת שלהם. כשמשיח יבוא ויעלה את עם ישראל לארץ ישראל - מה הם יעשו עם הבתים שלהם, כיצד יפרדו מבניהם ומבנותיהם, הרי בודאי שלא ישאירו את עסקיהם ואת ידידיהם הטובים מבין אומות העולם שאתם הם אוכלים ושותים יחד, ממילא גם חלק גדול מבין אלה המאמינים בביאת המשיח אינם רוצים שבימיהם יהיה הדבר, לשם מה הם צריכים את הדאגות והבלבולים מההיפרדות מבתיהם ומילדיהם.

(75) ראה ד"ה ועשית חג שבועות, צ"ח.

(76) תנחומא תולדות, ח.

(73) ראה ר"ה לא, א. ע"ז ט, א.

(74) נדה ל, ב.

אומרים אשר קדשנו במצותיו, אשר - הוא עונג, מלשון אשורני, ואילו בפרעה שאמר "מי ה' אשר אשמע" ⁷⁸, היו צריכים חמש מאות ואחת מכות, בגימטריא אשר ⁷⁹, להכיר מהי סיבת המכות ולמה מתכוונים למעלה בהן.

מז. (אחרי גמר סדר אמירת ה'הגדה' ושתיית כוס רביעית:)

רבינו הזקן לא הכניס ב'סידור' אחרי ההגדה המלים "חסל סידור פסח", כי בחב"ד אין הפסח מסתיים, אלא נמשך תמיד. לאמיתו של דבר, מאירה הארת כל המועדים בכל יום, אלא שחג הפסח נמשך תמיד.

מח. בספירה אנו אומרים "היום יום". והכוונה היא שהיום יהיה יום. שידעו מה פעלו בכל יום, מה פעלו אתמול ומה צריכים לפעול היום.

כשברח רבנו הזקן מפני נפוליון, בשעת המלחמה, נסע בדרכים צדדיות, הנקראות "על הדרך הרכה" ⁸⁰. כשנסע אב"הסבא ⁸¹ עם בני ביתו לליובאוויטש נסעו "על הדרך הקשה", והיו ניכרים ומסומנים ה"וויארסטין" ⁸² כנהוג. אמר הרבי: טוב, כעת יודעים כמה מן הדרך כבר עברו וכמה עדיין נשאר כדי להגיע לתכלית המכוונת.

זהו "היום יום" שידעו מה כבר פעלו ומה עדיין צריכים לפעול, כענין "אסורה מכאן להתקרב לשם" ⁸³. ובפרט כעת שמחכים מיום ליום, משעה לשעה ומרגע לרגע ל"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" ⁸⁴ - צריכים בוודאי לייקר את הזמן.

במצרים היו נסים. מי שרצה - ראה. מי שלא רצה - לא ראה. כעת יהיה אראנו נפלאות, ברצון או שלא ברצון, כולם יראו. וכשבני ישראל יקיימו את "היום יום" יעזור השי"ת, שיהיה "היום יום", שיהיה יום אור בגשמיות וברוחניות.

מד. בשנת תר"ן עשו לי לחג הפסח בגד ונעלים חדשים. הסדר בליובאוויטש בבדיקת חמץ בערב פסח, היה - לבדוק ולחפש בחצר כלול התרנגולות ובאורות הסוסים, והמשרת ר' מענדל היה עסוק בזה כמה שעות בלילה, וחוזר ובודק ביום.

אחרי שריפת החמץ היו הולכים לטבול במקוה, לובשים בגדי יו"ט ואופים מצת מצוה, ולאחר מכן עוסקים בשאר ההכנות ליו"ט. בין שאר ההכנות היה גם - להסיר החותמות מעל בקבוקי היין - ובפרט אותן שהיו בהן אותיות, ולהסיר המגופה במקצתה, והיו נזהרים שלא יגע ברזל המחלץ ביין. הייתי עושה זאת בחדר כ"ק אאמור ונוזהרתי שלא ללכלך את בגדי, ובעיקר שלא לקלקל ברק הנעלים החדשות.

הוד כ"ק אאמור הכיר במהלך מחשבותי, ואמר לי: בדי"ה "עבדים היינו" שב'סידור', מסביר משל משר היושב ליד שולחנו הערוך בכל מיני מעדנים ותחת השולחן עומד הכלב ומכרסם עצמות, היתכן שהשר ירד מכסאו ומשולחנו וילך אל מתחת לשולחן לכרסם עצמות?

הדברים השפיעו עלי, והתביישתי להסתכל על בגדי החדשים. זה נקרא חינוך.

מה. פעם כשהיה כ"ק אאמור ב"יחידות" אצל אביו כ"ק מוהר"ש נ"ע אמר לו: "עצמי" יכול לתת את הכוח למסירה ונתינה, ו"עצמי" יכול להיות מקבל.

מו. רבי יהודה הי' נותן בהם סימנים דצ"ך עד"ש באח"ב.

ר"י הגלילי, ר"א ור' עקיבא, כל אחד הוסיף על חברו, מה הוסיף ר' יהודה?

דצ"ך עד"ש באח"ב בגימטריא אשר ⁷⁷, ישראל

(77) ראה פ"ח שער המצות.
 (78) שמות ה, ב.
 (79) מספר המכות דריה"ג ור"ע עם הכולל.
 (80) שאינו מרוצף באבנים.
 (81) אדמו"ר ה"צמח צדק".
 (82) שם מדת אורך ברוסיה.
 (83) ראה לקוטי דיבורים תה"פ רצ"ד ח"ב.
 (84) מיכה ז, טו.

~ רשימות אדמור מוהר"י צ ~

יאיר נתיב

לדבור-המתחיל "איתא במדרש תהלים", ורשימת זכרונני, זמני החנוף והפר-מצוה שלי

(המשך משבוע שעבר)

חותנו, המלמד דרדקי ר' פסח ז"ל¹⁹ היה המלמד אשר אצלו למדו כל בני רבינו²⁰ בקטנותם, היינו לימוד אל"ף ב"ת, וגם בני הוד כ"ק אאזמור"ר הרה"ק, היינו כבוד דודי הרז"א והוד כ"ק אאזמור"ר הרה"ק למדו אצל ר' פסח הנ"ל בקטנותם, היינו הלימוד דאל"ף ב"ת. ובשמתחבר-מצוה של הבנים, הגם שכבר למדו אצל מלמדים אחרים, נתן מתנה להמלמד הראשון לר' פסח הנ"ל עשרה רובל כסף.

ר' פסח הנ"ל היה חסיד גדול מחסידי הוד כ"ק אאזמור"ר הרה"ק אדמור"ר 'צמח צדק', והיה מקושר אחר-כך להוד כ"ק אאזמור"ר הרה"ק אדמור"ר מוהרר"ש.

בעת אשר הוד כ"ק אאזמור"ר הרה"ק נתן המתנה הנ"ל לר' פסח הנ"ל, אמר לו: דאין תלמיד, האב איך גישיינקט א מתנה א גארטיל [=לתלמיד שלך הענקתי מתנה גארטיל]. אמר לו ר' פסח: אט אזיי ויא דער רבי²⁰ האט איך גישיינקט, איך גידיינק [=כך כמו שהרבי העניק לכם, אני זוכר] (המשיך ר' פסח הנ"ל את דבריו) דיא חסידות ואס דער רבי האט איך גיזאגט [=החסידות שהרבי אמר לכם] חגרה בעוז וכו',²¹ און האט מבאר גיזען אז חגורה איז [=וביאור ש'חגורה' ש'יכת] שיך לנקבא וכו'. איז אז עס איז גיקומען בא רז"א'ס בר-מצוה [=ויכשהגיע הבר-מצוה של הרז"א], האב איך גירעכניט אז גיויס ועט איהר עם איך שינקען א חגורה, נאר אז איהר האט דאס ניט גיטאן, מן הסתם דארף אזיי ואיין, און איך האב גארנישט גיפרעגט. אבער אז רש"ב'ן שינקט איהר, איז דאף א קשיא [=שיעירתי שבודאי תעניקו גם לו חגורה, אבל כשלא עשיתם זאת, פנראה שפך צריך להיות, ואני לא שאלתי כלום. אבל כשאתם מעניקים לרש"ב, זו הרי קושיא].

וענה לו כ"ק אדמור"ר (בן ספר לי המלמד ר' ניסן הנ"ל) פסח, בא אויז פרעגט מען קין קשיות ניט, און אף אויז פרעגט מען קין קשיות ניט. אז מיא פארשטייט איז גוט, און אייב ניט, פארשטייט מען ניט [=אצלינו לא שואלים שאלות, ועלינו לא שואלים שאלות. אם מבנים, אז טוב. ואם לא, אז לא מבנים].

התבין (אמר לי מלמדי הר' ניסן ז"ל), האדמור"ר זקנד ראה ברוח-הקדש ההפרש בין האחים. ועתה, כאשר זקנתך נתנה לך מתנה כזו, אל תספר זאת, ולמי נוגע מי נתן לך את זאת.

השמועה האמורה, אם כי לא הבנתי עומקה כלל, ובכל זה עשיתה עלי רשם עז. והחלטתי

תשנ"ז ע' 12: "בלילה קודם הבר-מצוה [מספר אדמור"ר מהר"ש] ישנתי כשתי שעות בחדר כ"ק אאזמור"ר, ואז אירע מה שסיפרתי לך, גם הלכשת החגורה קודם התפילה, ואמר "חגרה בעוז מתניה", מאמר קצר בענין חגור חרבך על ירך גיבור". – ראה ד"ה "חגור חרבך על ירך גיבור", באוה"ת לתהלים (יהל אור) ע' קעא ואילך. סה"מ תרל"ג ח"ב, ע' תד ואילך.

19 ראה אודותו – רשימת היומן של רבינו, מיום כ' אייר תרנ"ו (לקר"ד ח"ג, ע' א"כו. הוספות לספר השיחות תש"ר ה'שי"ת ע' 422 ואילך). ספר השיחות תרצ"ו-חורף ה'ש"ת, ע' 121. ע' 173. קיץ ה'ש"ת ע' 69.
20 אדמור"ר היצמח צדק.
21 משלי לא, יז. ראה ספר השיחות תרצ"ו-חורף ה'ש"ת, ע' 115 ואילך. ובספר התולדות אדמור"ר מהר"ש (קה"ת, תש"ז.

אֲשֶׁר בְּהִלְכֵי מִבֵּית־הַכְּנֶסֶת אַחַר תְּפִלַּת עֲרֻבֵית (בִּימֵי הַסְּפִירָה, הָיָה הוֹלֵךְ לְבֵית־הַכְּנֶסֶת לְהַתְּפַלֵּל, בֶּן דָּוִד הָרוֹז"א (בְּהִזְמָנִים שֶׁהָיָה בְּלִיבְאוּיֶטֶשׁ) הָיָה הוֹלֵךְ לְבֵית־הַכְּנֶסֶת), אֶסְפֵּר לְהוֹד כ"ק אַאמו"ר הַרְה"ק דְּבַר הַמִּתְנַהֵּג.

מֵאוֹרֵעַ הָיָה בַּיּוֹם הַהוּא, וּמָה הָיָה לֹא יִדְעָתִי, אֲךָ זֹאת כִּי מִחְלֻקָּת וּכְעֵין קִטְטָה נִפְלָה בֵּין ר' יַעֲקֹב אֶלְיָעֶזֶר הָרֵאשִׁי-יְשִׁיבָה²², ר' אֶהֱרֵן חוֹזֵר²³, וְנִפְתְּלֵי צְבִי מֵיִטְיִן²³ מַעֲבָר מִזֶּה, וְר' דּוֹבְעֵר קֶאצִּינְעֵלִינְבֵיגִין²⁴, וְר' אֶהֱרֵן בֵּינֵשׁ הַסְּטֶאָרְעֶסְטֵעַ וְשָׁלוֹם יְחֻזְקָאֵל פּוֹרֶשׁ²⁵ מַעֲבָר מִזֶּה. וְשִׁמְשׁוֹן הָעֶבֶה (שִׁמְשׁוֹן דְּעַר גְּרֵאבְעֵר) וְר' דּוֹב ב"ר דְּוֹד²⁶ צְעָרְקֵעֵס וְר' דְּוֹד ה'מֹרְה צָדֵק²⁷ הָיוּ הַדְּבָרִים. וְכֹאֲשֶׁר הַבְּעֲלִי-דִין לֹא קָבְלוּ פֶסֶק הַבֵּית-דִּין הַנִּזְכָּר, הִנֵּה כָּלֵם בָּאוּ (וְאַתֶּם עֲמַהֶם קָהֵל רַב) לְבֵית־הַכְּנֶסֶת שְׁלָנוּ. וְקִדְּם תְּפִלַּת עֲרֻבֵית וְאַחֲרֶיהָ הָיוּ מְרִיבִים בִּינֵיהֶם, וְהַחֲחִלֵּט הָיָה כִּי רַק הָאֲחִים יִגִּידוּ דְעַתָּה בְּזֶה, וְכֹאֲשֶׁר יִפְסְקוּ בֶּן יִהְיֶה. וְזֶה הַפְּרִיעַ אֶת מַחְשַׁבְתִּי בְּסִפּוֹר הַדְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים.

בְּבִקְרָה, עֲמַדְתִּי שְׁעָה אַחַת קִדְּם הָרְגִיל, וְכוֹנְנֵתִי אֶת הַזְּמַן אֲשֶׁר הוֹד כ"ק גָּמֵר קְרִיאַת־שְׁמַע שְׁחִירֵית, וּפְתַח אֶת דְּלֶת חֲדָרוֹ לֵאמֹר אֵינִי דְּבַר לְהַמְשֵׁרֵת ר' מַעֲנִדִיל²⁸, וְכֹאֲשֶׁר רָאָה אוֹתִי, שְׁאֶלְנִי מָה אָנִי עוֹשֶׂה פֹה. וְאַחֲרָתִי כַח וְאַמְרָתִי לוֹ, כִּי יֵשׁ לִי סוֹד לְגִלוֹת לוֹ. וְנִכְנַסְתִּי לְחֲדָרוֹ וְהִרְאֵתִי לוֹ הַמִּתְנַהֵּג, וְאַמְרָתִי לוֹ אֶת אֲשֶׁר הִגִּידָה לִי כְּבוֹד אִמִּי זְקֻנָתִי, כִּי קִדְּם הַבְּרַמְצוֹה שְׁלוֹ, נִכְנַסָּה לְחֲדָר הוֹד כ"ק אַאמו"ר הַרְה"ק וְתֵאמֵר לוֹ, כִּי כְּבוֹד חוֹתְנָתָה הַרְבֵּנִית חָיָה מוֹשָׁקָא נ"ע סְפָרָה לָהּ, אֲשֶׁר בְּהִגִּיעַ עוֹנַת הַבְּרַמְצוֹה שֶׁל הוֹד כ"ק אַאמו"ר הַרְה"ק, אָמַר לָהּ אִישָׁה הוֹד כ"ק אַאמו"ר אֲדָמו"ר 'צִמַח צָדֵק': בְּדַעְתִּי לְתַת לְבִנְיָנוּ זֶה מִתְנַהֵּג, כְּאוֹתָהּ הַמִּתְנַהֵּג אֲשֶׁר נָתַן לִי כְּבוֹד אַאמו"ר נ"ע (הַכְּוֹנֵה עַל רַבֵּינוּ הַגְּדוֹל אֲדָמו"ר הַזְּקֵן), וְהַסְּפִימָה עַל זֶה. וְכֹאֲשֶׁר סְפָרְתִי לְזֻקְנָךְ מִה שֶׁסְּפָרָה לִי חוֹתְנָתִי, צָחַק וְאָמַר: טוֹב, צְרִיכִים לְעֲשׂוֹת כֵּן.

כְּאֲשֶׁר גָּמַרְתִּי לְסַפֵּר אֶת זֹאת, נִשְׁתַּנְּהָה הוֹד כ"ק אַאמו"ר הַרְה"ק בְּפָנָיו הַקְּדוּשִׁים, וַיִּבֹט אֵלַי וַיִּתְבּוֹנֵן בִּי, וְהִפִּיר בִּי כִּי עוֹד לֹא גָמַרְתִּי אֶת הַסִּפּוֹר כְּלוֹ, וַיֹּאמֶר לִי: וּמָה אָמַרְתָּ לָךְ עוֹד? אָמַרְתִּי, כִּי אַחֲרֵי אֲשֶׁר נִתְּנָה לִי הַמִּתְנַהֵּג, אָמַרְתָּ לִי: וּשְׂאֵל אֶת אָבִיךָ, מָה אָמַר לוֹ זְקֻנָךְ.

כְּאֲשֶׁר הִגִּדְתִּי לוֹ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, הִתְלַהֲבוּ פָּנָיו הַקְּדוּשִׁים, וְכִשְׁתִּי אֶגְלִי טַל יִרְדוּ מֵעֵינָיו הַקְּדוּשִׁים. וְלָקַח אֶת הַחֲגוּרָה, וַיַּחְגוּר אוֹתִי בּוֹ, וַיֹּאמֶר לִי²⁹: כְּתִיב חֲגָרָה בְּעוֹז מִתְנַיָּה וְכוּ', וְכִתִּיב²⁹ חֲגוּר כּו', זְאֻלְסֵט זַאִיִּן אַ גְּבוּר, דְּעַר רַבִּי הָאֵט גִּיגְעֵבִין דְּעַם זַיִדִּין אַ גְּאָרְטִיל גְּשָׁמִי [=הָיָה גְּבוּר, הַרְבִּי נָתַן לְסָבָא גְּאָרְטִיל גְּשָׁמִי], וְזֶה הַסְּפִיק. דְּעַר זַיִדְעָה הָאֵט גִּיגְעֵבִין דְּעַם טֹאטִין אַ זַיִדְעֵנְעַם גְּאָרְטִיל [=הַסָּבָא נָתַן לְאָבָא גְּאָרְטִיל מִמְשִׁין] וְהַסְּפִיק. דְּעַר טֹאטְעָה הָאֵט מִיר גִּיגְעֵבִין אַ גְּאָרְטִיל, הָאֵט עַר גִּידָרְפֵט זַאִיִּן שְׁטֹאָרְק וַיֹּא אַ רִימְעַן (עוֹר) [=אָבָא נָתַן לִי גְּאָרְטִיל, שֶׁהָיָה צְרִיךְ לְהִיּוֹת

25 תיבה זו אינה ברורה בצילום הכתב-יד קודש שחח"י.
 26 בן החסיד ר' אברהם קרולער (מחסידי אדמו"ר הזקן) –
 ראה אגרות-קודש ח"ג, ע' שדמ. ע' תקסח. וראה "התמים"
 חוברת א', ע' עז (לט), ב].
 27 הר"ר דוד יעקבסאן. ראה ספר השיחות תרפ"ד-תרפ"ז ע'
 253. וש"נ.
 28 ר' מנחם מענדל קאנטאר. ראה אודותו ספר השיחות
 תרצ"ד, ע' 329. תש"ז ע' 142. וש"נ.
 29 ראה גם ספר השיחות תרצ"ו-חורף ה'ש"ת, שם.
 29* תהלים מה, ד.

22 אולי הוא הנזכר בשיחת ח"פ תרצ"ד ס"א (לקו"ד ח"א ע' ריח. ספר השיחות תרצ"ד ע' 346).
 23 ראה אודותו – ספר השיחות תרפ"ד-תרפ"ז ע' 17. תש"ה,
 ס"ע 19 ואילך. וראה רשימת רבינו בלקו"ד ח"ג, ע' א"כח ואילך
 (נדפס בהוספות לספר השיחות תש"ו-ה'ש"ת ע' 424 ואילך).
 לעיל ע' 96. אגרות-קודש ח"ג ע' שצג. ע' תיב. ח"ד ע' קפא. ח"ו ע' רסט.
 23* אולי הוא הנזכר ברשימת המאסר (ספר השיחות תרפ"ז, ע' 249).
 24 נזכר בספר השיחות תש"ד, ע' 27. תש"ח ע' 172).

חזק כמו עור]. בתורתו של רבי מאיר, פתיב פתנות עור³⁰ באַלף³¹. אז מיא האט א רימפנער גארטיל, ניט נתפעל וערין פון קין זאף, און דינען השי"ת באהבה-ויראה כפשוטו, יעמולט קאן מען בעזרת השי"ת מאכן פון דעם "עור" א "אור". און דאין גארטיל דארף זאין שטארק ויא א אייזין (ברזל), דער אייבערשטער זאל דיר שטארקין דיא הארץ, זאלסט זאין א ירא-שמים, א חסיד און א למדן [=אם יש גארטל מעור, לא מתפעלים משום דבר, ועובדים את ה' באהבה-ויראה כפשוטו, אזי יכולים בעזרת השי"ת לעשות מ"עור" שיהיה "אור". והגארטל שלך צריך להיות חזק כמו ברזל, שהקב"ה יחזק את הלב שלך, תהיה ירא-שמים, חסיד ולמדן], וחקוקת והיית לאיש³². וינשק אותי במחצי.

כל זה היה בהב' ימים, יום ג' ויום ד'³³. יום ג' קבלתי המתנה, ויום ד' בקר הייתי אצל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק פמספר לעיל. וביום ה' בקר³⁴ הייתה ההתחלה הגלויה³⁵, ובו ביום אחר התפלה, הייתה סעודה קטנה בבית הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, ואמר הדרוש "והזקת והיית לאיש"³⁶, באור הד' ענינים, אדם איש אנוש גבר³⁷.

כאמור, בתחלת חדש תמוז, למד הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אתי המאמרים: "איתא במדרש תהלים", "הוא היה אומר", וביום א' י"א תמוז אחר תפלת הבקר, קרא אותי לחדרו, ויצוני לחזור לפניו ב' המאמרים הנ"ל, ויצוני לחזור בו ביום, השני סדרים משניות, זרעים מועד, שהייתי בקי בהם היטב. סדר זרעים הייתי חוזר במשך של ס"ה-ע' מינוט כל הסדר³⁸, וסדר מועד במשך שעה וחצי בערך. וקדם המנחה, קרא אותי ויצוני להגיד לפניו המאמר "מה רבו מעשיך הוני", ואחר-כך צוני כי תקף-ומיד אחר מעריב אלף לישון, ולעמד ביום המחרת השכם בקר.

35 ראה גם שיחת כ' כסלו תרצ"ד (לקו"ד ח"א, ע' רז. ספר השיחות תרצ"ד ע' 328). אגרות-קודש ח"י ע' קלו. וראה לעיל הערה 10.
36 ראה שיחת כ' כסלו, שם. "מפתח מאמרי ודרושי אדמו"ר מהורש"ב", ע' סג.
37 תוכן המאמר, הועתק בשיחת כ' כסלו, שם.
38 ראה גם רשימת המאסר – ספר השיחות תר"פ-תרפ"ז ע' 248.

30 בראשית ג, כא.
31 ב"ר פ"כ, יב. וראה אור תורה להה"מ ס"פ בראשית. מאמרי אדה"ו פרשיות, ח"א ע' מה. ע' נ. שער היחוד לאדמו"ר האמצעי, פמ"ה ואילך (קמ, א ואילך). סהמ"צ להצ"צ ח, סע"א. ספר השיחות תרח"ץ ע' 285. ועוד.
32 מלכים-א ב, ב. וראה לקו"ש חט"ו ע' 289 ואילך. ד"ה וחקוקת והיית לאיש תשכ"ח (סה"מ מלוקט ח"ג, ע' רכא ואילך).
33 ט"י אייר.
34 י"א אייר.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

חתונתם עליהם לעזוב את הישיבה. אינני יודע מה טעם לפקודה זו, ובבקשה מההנהלה לכתוב לי בפרטי מלתא בטעמא אם הם חושבים פקודה זו לטובת הישיבה או לטובת האברכים התלמידים שיי. ובין כך ובין כך לא ישלחו מהישיבה שום תלמיד אפילו נמלאו שתי שנים אחרי חתונתו עד ששיבו לי על מכתבי זה ועד ששיגו תשובתי בנדון זה. והשי"ת יהי בעזרם בגו"ר.
הדו"ש ומברכם.

בי"ה, י"ג ניסן, ת"ש
לייקוואוד

אל הנהלת ישיבת "תורת-אמת"
ירושלים עה"ק טובביא

שלום וברכה!

קבלתי מכתב מאיזה תלמידים משיבת "תורת-אמת" אשר ההנהלה הודיעה להם שככלות שנתים אחרי

מטבע של אש

אחרי חטא העגל, אנו לומדים בפרשת 'כי תשא' על הצווי שכל איש מבין עשרים שנה ומעלה יתן מחצית השקל כתרומה למשכן, לכפר על נפשו מחטא העגל.

המדרש מספר לנו שמושה רבנו לא הבין מהי מחצית השקל ולכן השם הוציא מטבע של אש מתחת כסא הכבוד, הראה אותו למושה ואמר לו "זה יתנו" - כזה מטבע הם צריכים לתת.

נשאלת השאלה, האם משה באמת לא הבין מהו מטבע של חצי שקל, עד שהשם היה צריך להראות לו צורת מטבע?

אלא, משה התפלא - כיצד נתינת מטבע של חצי שקל יכולה לכפר על חטא כזה חמור, כמו עוון העגל שהוא עבודה זרה ממש, השם ישמרנו - חטא שפוגם במהות הקשר של היהודי עם השם. איך יתכן שמספיקה נתינת מטבע בשביל לכפר על הנפש - על הפגם בקשר שבין יהודי להשם?!

כתשובה, מראה השם למושה מטבע של אש. השם רומז לו שאם הנתינה של המטבע היא מתוך 'אש' והתלהבות, אז זה יכול לכפר על הנפש. מדוע? כי ההתלהבות באה מה'אש' של הנשמה הרוצה להדבק עם השם בעת קיום המצוה. ואז, כאשר מתנגלה הקשר של עצם הנשמה עם השם, יכולה להיות כפרה אפלו על חטא העגל.

כדי להמחיש את חשיבות ה'אש' וההתלהבות בקיום המצוה, מביא הרבי משל (שיש אומרים שהמקור שלו הוא מהבעל שם טוב) מתלמיד שלמד צורפות. המורה הסביר לו איך לוקחים חתיכת כסף או זהב ויוצרים ממנה גביע או תכשיט. אבל הוא שכח 'רק' פרט אחד 'קטן'. הוא שכח ללמד אותו שפדי להתיר את הכסף או הזהב מכרחים אש... כמובן שבלי האש, התלמיד לא הצליח לצור שום דבר עם הכסף והזהב.

כך גם בעניינינו, נתינת המטבע לבד אין בכוחה להביא את הכפרה, אך האש וההתלהבות הבאה מעצם הנשמה היא זו שמכפרת על העוון.

את מצות מחצית השקל כיום, מבטאת מצות הצדקה. הצדקה היא 'מטבע של אש' - כיון שהאדם עבד קשה על הכסף שלו והוא מרגיש אליו חבור מיחד ולעמים אפלו התלהבות... כשהאדם נותן את המטבע לצדקה, הוא נותן להשם גם את כל האש וההתלהבות שלו.

לכן בכוח מצות הצדקה לכפר על כל החטאים של האדם, עד כדי כך שהוא יוכל לחזור ולהיות 'בן בית' בארמון המלך - להיות שוב חביב אצל השם כמו לפני החטא.

(מעובד על-פי לקוטי שיחות, חלק ג, שיחת פרשת כיתשא; שיחת שבת פרשת שקלים תשי"ז. מתוך 'נשמתי דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור

פרשת תשא

הַמִּנְגֵּה וְאֶת־כְּלִיָּהּ וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת: ^כ וְאֶת־
מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת־הַפִּיר וְאֶת־
כִּנּוֹ: ^{כא} וְקִדְשְׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים כָּל־
הַנִּגְעָה בָהֶם וְקִדְשׁ: ^{כב} וְאֶת־אֹהֲרָן וְאֶת־בְּנָיו
תִּמְשַׁח וְקִדְשְׁתָּ אֹתָם לְכַתֵּן לִי: ^{כג} וְאֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹר לֵאמֹר שְׁמֵן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם: ^{כד} עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיָּסֵד
וּבִמְתַפְנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כִּמְהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ
וְיִהְיֶה לָכֶם: ^{כה} אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמֵהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן
מִמֶּנּוּ עַל־זֶרַע וְנִכְרַת מֵעַמּוּי: ^{כו} וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ סָמִים נָטָף וּשְׁחַלְתָּ וְחִלְבֵּנָה
סָמִים וּלְבִנָּה זָכָה כֹּד בְּכַד יִהְיֶה: ^{כז} וְעֲשִׂיתָ
אֹתָהּ קְטֹרֶת רִקַח מַעֲשֵׂה רִקַח מִמֶּלַח מְהוּר
קֹדֶשׁ: ^{כח} וְשִׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הֲדִקְ וְנִתְתָּה מִמֶּנָּה
לְפָנֵי הָעֵדֻת בְּאֵהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אוֹעֵד לְךָ שְׁמָה
קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם: ^{כט} וְהַקְּטֹרֶת אֲשֶׁר
תַעֲשֶׂה בְּמִתְפַנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה
לְךָ לַיהוָה: ^ל אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְּמוֹהָ לְהָרִיחַ
בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמּוּי: ^{לא} וַיִּדְבֹר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{לב} רֵאָה קִרְאתִי בְשֵׁם בְּצִלְאֵל
בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה: ^{לג} וְאַמְלֵא אֹתוֹ
רוּחַ אֱלֹהִים בְּחַכְמָה וּבְתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־
מְלָאכָה: ^{לד} לְחֹשֶׁב מַחֲשַׁבַת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב
וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשֶׁת: ^{לה} וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן לְמַלְאָת
וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה: ^{לו} וְאַנִּי הִנֵּה
נֹתְתִי אֹתוֹ אֵת אֹהֶל־יָאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֵד לְמִטָּה־דָוָן
וּבְלָבַב כָּל־חַכְמֵי לֵב נֹתְתִי חַכְמָה וְעֲשׂוּ אֵת
כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִי: ^{לז} אֵת וְאֵהֶל מוֹעֵד וְאֵת־הָאָרֶן
לַעֲדֹת וְאֵת־הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי
הָאֹהֶל: ^{לח} וְאֵת־הַשֻּׁלְחָן וְאֵת־כְּלָיו וְאֵת־הַמִּנְגֵּה

ל ^א וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ב כִּי תִשָּׂא
אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְפַקְדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ
כְּפָר נִפְשׁוֹ לַיהוָה בְּפָקֶד אֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם
גִּגִּף בְּפָקֶד אֹתָם: ^ג זֶה וְיִתְּנוּ כָּל־הָעֵבֶר
עַל־הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה
לַיהוָה: ^ד כָּל הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים מִבְּנֵי
עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה:
^ה הָעֶשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהִדִּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית
הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־
נַפְשֹׁתֵיכֶם: ^ו וְלִקְחֹתָ אֶת־כֶּסֶף הַכְּפָרִים מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִתְּתָ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד
וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזָכְרוֹן לְפָנָי יְהוָה לְכַפֵּר
עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: ^ז (יִשְׂרָאֵל) וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ^ח וְעֲשִׂיתָ פִּיזוֹר נְחֹשֶׁת וּכְנֹז נְחֹשֶׁת
לְרַחֲצָה וְנִתְּתָ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ
וְנִתְּתָ שְׁמָה מַיִם: ^ט וְרַחֲצוּ אֹהֲרָן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ
אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: ^י כִּבְאֵם אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ בְּגָשְׁתָם אֶל־
הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה: ^{יא} וְרַחֲצוּ
יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֵק־
עוֹלָם לֹא וְלִזְרָעוֹ לְדֹרֹתָם: ^{יב} עֲשֵׂה וּבְחַזֵּק ^{יג} וַיִּדְבֹר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{יד} וְאִתָּה קַח־לְךָ בְּשָׂמִים
רֹאשׁ מֶרְדְּרוֹר חֲמֵשׁ מְאוֹת וְקִנְמֹן־בִּשְׂמֵם
מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמְאוֹתֵים וְקִנְה־בִשְׂמֵם חֲמִשִּׁים
וּמְאוֹתֵים: ^{טו} וְקִדְּהָ חֲמֵשׁ מְאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
וְשִׁמֵן זֵית הַיֵּין: ^{טז} וְעֲשִׂיתָ אֹתוֹ שְׁמֵן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ
רִקַח מִרְקַחַת מַעֲשֵׂה רִקַח שְׁמֵן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה: ^{טז} וּמִשְׁחַת כּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת אָרוֹן
הָעֵדֻת: ^{יז} וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כְּלָיו וְאֶת־

הַתְּהַרְרָה וְאֶת־כָּל־פְּלִיָּה וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:
 וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כְּלוֹי וְאֶת־הַכִּיּוֹר
 וְאֶת־כַּנּוֹ: וְאֵת בְּגְדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בְּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ
 לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגְדֵי כְנָוִי לְכַהֵן: ^א וְאֵת
 שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כָּכָל
 אֲשֶׁר־צִוִּיתָךְ יַעֲשׂוּ: ^ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: ^ג וְאַתָּה דַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ
 אֶת־שִׁבְתֵּתִי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת בִּינִי וּבִינֵיכֶם
 לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מִקְדְּשְׁכֶם:
^ד וְשִׁמְרֹתֶם אֶת־הַשִּׁבְתָּ כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם
 מִחֻלְלֵיהָ מוֹת יוֹמָת כִּי כֹל־הַעֲשֵׂה בָהּ מְלֹאכָה
 וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרַב עַמִּיה: ^ה שֵׁשֶׁת
 יָמִים יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבְתָּ
 שִׁבְתּוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כֹּל־הַעֲשֵׂה מְלֹאכָה בַּיּוֹם
 הַשִּׁבְתָּ מוֹת יוֹמָת: ^ו וְשִׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
 הַשִּׁבְתָּ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשִּׁבְתָּ לְדֹרֹתֶם בְּרִית
 עוֹלָם: ^ז בִּינִי וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם
 כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־
 הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנְפֹּשׁ: ^ח

~ נקודות משיחות קודש ~

זה יתנו . . . מִחֻצֵי הַשָּׂקָל (ל, יג)

נתינה זו מחדירה בנותן את התחושה שאינו אלא
 'מחצית', ואין לו שלמות בלי המחצית השנייה - הקב"ה.
 וכדיעו, שהקב"ה וּכְנֹסֶת יִשְׂרָאֵל הם שני 'חצאים', שכל אחד
 מהם הוא 'פֶּלֶג גּוֹפֵא' כְּכִיכּוֹל (כי הנשמה היא "חלק אלקה
 ממעל"). וכתורת הרב המגיד על הפסוק "עשה לך שתי
 חצוצרות": חצוצרות - חצאי צורות. שתי חצוצרות -
 הקב"ה וּכְנֹסֶת יִשְׂרָאֵל, שביחד הם צורה שלמה.

(לקוטי שיחות, כרך לא עמ' 132)

שני ^י וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כָּכָל־תּוֹרַת דְּבַר אֱתוֹ בְּהַר
 סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת לַחַת אֶבֶן פְּתָבִים
 בְּאַצְבַּע אֱלֹהִים: ^{לב} וַיִּרְא הָעָם כִּי בָשַׁשׁ
 מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן־הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל־אַהֲרֹן
 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם | עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר
 יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זָה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ

מֵאָרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מִה־יְהִי לָּו: ^א וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים אֶהְרֹן פָּרְקוּ נִזְמוֹי הַזֶּהב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי
 נְשִׂיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֵיתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלָי: ^ב וַיִּתְּפְּרוּ
 כָּל־הָעָם אֶת־נִזְמוֹי הַזֶּהב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ
 אֶל־אַהֲרֹן: ^ג וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט
 וַיַּעֲשֶׂהוּ עֲגֹל מַסְכָּה וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵיךְ
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלִיד מֵאָרֶץ מִצְרַיִם: ^ד וַיִּרְא
 אֱהֲרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵיו וַיִּקְרָא אֶהְרֹן וַיֹּאמֶר חַג
 לַיהוָה מַחֵר: ^ה וַיִּשְׁכְּמוּ מִמַּחֲרַת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת
 וַיִּגְשׂוּ שְׁלָמִים וַיִּשָּׁב הָעָם לֵאכֹל וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ
 לְצַחֵק: ^ו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּדַבֵּר כִּי
 שַׁחַת עִמָּךְ אֲשֶׁר הֶעֱלִית מֵאָרֶץ מִצְרַיִם: ^ז סְרוּ
 מִהַר מִן־הַדָּרָד אֲשֶׁר צִוִּיתֶם עֲשׂוּ לָהֶם עֲגֹל
 מַסְכָּה וַיִּשְׁתַּחֲוֶי־לוֹ וַיִּזְבְּחוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי
 אֱלֹהֵיךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלִיד מֵאָרֶץ מִצְרַיִם:
^ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה
 וְהִנֵּה עִם־קִשְׁי־עֲרֹף הוּא: ^ט וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִּי
 וַיִּחַר־אַפִּי בָהֶם וּאֲכַלְמָ וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי
 גְּדוֹל: ^י וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר
 לָמָּה יְהוָה יַיְחַר אַפְּךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ
 מֵאָרֶץ מִצְרַיִם כִּכֹּחַ גְּדוֹל וּבִיַד חֲזָקָה: ^{יא} לָמָּה
 יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרַעַה הוֹצֵאתָם לְהַרְגֵם אֶתֶם
 בְּהָרִים וּלְכַלְתֶּם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוֹב מַחֲרוֹן
 אַפְּךָ וְהִנַּחֶם עַל־הַרְעָה לְעַמְּךָ: ^{יב} זְכֹר לְאַבְרָהָם
 לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּדָבָר
 וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרַבָּה אֶת־זֵרְעֶכֶם כְּכֹכְבֵי
 הַשָּׁמַיִם וְכֹל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אִמַּרְתִּי אֶתֶּן
 לְזֵרְעֶכֶם וְנַחֲלוּ לְעֹלָם: ^{יג} וַיִּנַּחֵם יְהוָה עַל־הַרְעָה
 אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: ^{יד} פ ^{טו} וַיִּפֶן וַיִּרְדַּ מֹשֶׁה
 מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת בִּידוֹ לַחַת פְּתָבִים
 מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם פְּתָבִים: ^{טז} וְהַלַּחַת
 מֵעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמְּכַתֵּב מִכְּתַב אֱלֹהִים
 הוּא חֲרוֹת עַל־הַלַּחַת: ^{יז} וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל

אֶמְחִנּוּ מִסַּפְרֵי: † וְעָתָה לֵךְ | נְחֵה אֶת־הָעָם אֶל
 אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לֵךְ הִנֵּה מִלֵּאכֵי יֵלֵךְ לִפְנֵיךָ וּבָיִם
 פָּקְדֵי וּפְקֻדְתֵי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם: † וַיִּנָּף יְהוָה
 אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הַעֲגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה
 אֹהֶרֶן: † לָג † וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֵה
 מִזֶּה אֶתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הֵעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
 וְלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לִזְרַעְךָ אֶתְנַנֶּה: † וְשַׁלַּחְתִּי לִפְנֵיךָ
 מִלֵּאךְ וּגְרָשְׁתִּי אֶת־הַפְּנִעֵנִי הָאֹמְרֵי וְהַחֲתִי
 וְהַפְּרֹזֵי הַחַיִּי וְהַיְבוּסִי: † אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב
 וְדִבַּשׁ כִּי לֹא אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עִם־קִשְׁה־עֵרֶף
 אֶתָּה פֹּן־אֶכְלֶךָ בְּדַרְךָ: † וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר
 הַרַע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֵדִיו עָלָיו:
 † וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 אַתֶּם עִם־קִשְׁה־עֵרֶף רַגַע אֶחָד אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ
 וּכְלִיתִיךָ וְעָתָה הוֹרֵד עֵדִיךָ מֵעֵלְיֶךָ וְאֲדַעַה מֶה
 אַעֲשֶׂה־לָּךְ: † וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵדִים
 מִתֵּר חוֹרֵב: † וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וּנְטָה־לוֹ |
 מַחוּץ לַמַּחֲנֶה הֵרַחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל
 מוֹעֵד וַתִּהְיֶה כָּל־מִבְּקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל
 מוֹעֵד אֲשֶׁר מַחוּץ לַמַּחֲנֶה: † וַתִּהְיֶה כְּצֵאת מֹשֶׁה
 אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם וּנְצַבּוּ אִישׁ פֶּתַח
 אֹהֶלוֹ וַהֲפִיטּוּ אֶחָד מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֶלָה:
 † וַתִּהְיֶה כְּבֹא מֹשֶׁה הָאֹהֶלָה יָרַד עֲמוּד הָעֲנָן
 וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וַדַּבֵּר עִם־מֹשֶׁה: † וַרְאָה
 כָּל־הָעָם אֶת־עֲמוּד הָעֲנָן עָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם
 כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתְּחוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ: † וַדַּבֵּר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ
 אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמְשָׁרְתּוּ יְהוֹשֻׁעַ
 בֶּן־נֹון נֹעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: † פ

~ נקודות משיחות קודש ~

שני לוחות העדות (לא, יח)

לחַת כְּתִיב, שְׁהִי שְׁמִיחָן שׁוֹת (רש"י)

כְּלֹמֵר: הַלֹּחַ הַשֵּׁנִי, שָׁבוּ מוֹפִיעוֹת מְצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה,

הָעָם בְּרַעַה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְּחָמָה
 בַּמַּחֲנֶה: † וַיֹּאמֶר אִין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאִין קוֹל
 עֲנוֹת חִלּוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שְׁמַע: † וַיְהִי
 כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיִּרְא אֶת־הַעֲגֹל וּמִחֻלַּת
 וַיַּחֲרֵאֲף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלַּחַת וַיִּשְׁבֵּר
 אֹתָם תַּחַת הַהָר: † וַיִּקַּח אֶת־הַעֲגֹל אֲשֶׁר עָשׂוּ
 וַיִּשְׂרַף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיִּזֹּר עַל־פְּנֵי
 הַמַּיִם וַיִּשָּׂק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: † וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־אֹהֶרֶן מַה־עָשָׂה לָּךְ הָעָם הַזֶּה כִּי־הִבְבַּאת
 עָלָי חֲטָאָה גְּדוֹלָה: † וַיֹּאמֶר אֹהֶרֶן אֶל־יַחֲרֹר אָף
 אֲדַנֵּי אֶתָּה יָדַעְתָּ אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא:
 † וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲשֶׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ
 כִּי־זֶה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ: † וַאֲמַר לָהֶם לָמָּי זָהָב
 הַתְּפָרְקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וְאֶשְׁלַכְהוּ בָּאֵשׁ וַיֵּצֵא הַעֲגֹל
 הַזֶּה: † וַיִּרְא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא
 כִּי־פָרַעַה אֹהֶרֶן לְשִׁמְצָה בְּקַמְיָהֶם: † וַיַּעֲמֹד
 מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה אֵלָי
 וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי: † וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־
 אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־חַרְבּוֹ
 עַל־יָרְכּוֹ עַבְרוּ וּשְׁבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה
 וְהָרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ
 אֶת־קָרְבּוֹ: † וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי־לֵוִי כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיַּפֵּל
 מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ:
 † וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מִלֵּאוּ יָדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ
 בְּבָנוּ וּבְאָחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרַכָּה: † וַיְהִי
 מִמַּחֲרֵת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חֲטָאתֶם
 חֲטָאָה גְּדוֹלָה וְעָתָה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוּלַי
 אֶכַּפְּרָה בְּעַד חֲטָאתְכֶם: † וַיִּשָּׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
 וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְּדוֹלָה וַיַּעֲשׂוּ
 לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב: † וְעָתָה אִם־תִּשָּׂא חֲטָאתֶם
 וְאִם־אִין מַחֲנֵי נָא מִסַּפְרֶךָ אֲשֶׁר כְּתַבְתָּ:
 † וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חֲטָא־לִי

עָלֶיךָ עֲדַעְבָרִי: ַּוְהַסְרַתִּי אֶת־כְּפִי וְרֵאתִי
אֶת־אַחֲרָי וּפְנֵי לֹא יֵרְאוּ: ַּפ

~ נקודות משיחות קודש ~

וְרֵאתִי אֶת אַחֲרָי וּפְנֵי לֹא יֵרְאוּ (לג, כג)

לכאורה היה צריך לומר רק "וְרֵאתִי אֶת אַחֲרָי", וסוף הפסוק מיותר. ויש לומר, שפבקשתו של משה נתמלאה במקצת על-כל-פנים: הוא אכן זכה לראות גם "פני", אבל רק בדרך השגת השליחה - "לא יראו". זה הרמז בפתוב: "וְרֵאתִי אֶת אַחֲרָי וּפְנֵי (תזכה לראות הן את "אַחֲרָי" והן את "פְנֵי") לא יראו (אבל ראית "פני" תהיה רק באופן של השגת השליחה).

(ספר היחודות תשמ"ח א עמ' 299)

חמישי לד א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶּסַל־לְךָ שֵׁנִי
לְחַת אֲבָנִים פְּרָאשְׁנִים וְכַתְּבֵתִי עַל־הַלְּחַת אֶת־
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלְּחַת הַפְּרָאשְׁנִים אֲשֶׁר
שִׁבַּרְתָּ: ַּוְהָיָה נֶכּוֹן לְבַקֵּר וְעֹלִית בְּבַקֵּר אֶל־הַר
סִינַי וּנְצַבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר: ַּוְאִישׁ לֹא־
יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יָרֵא בְּכָל־הָהָר גַּם־
הַצֵּאן וְהַבְּקָר אֶל־יָרְעוּ אֶל־יְמוֹל הָהָר הַהוּא:
וּפֶסֶל שֵׁנִי לְחַת אֲבָנִים פְּרָאשְׁנִים וַיִּשְׁכַּם מֹשֶׁה
בְּבַקֵּר וַיַּעַל אֶל־הָהָר סִינַי פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ
וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שֵׁנִי לְחַת אֲבָנִים: ַּוַיַּרְדַּד יְהוָה בְּעֵנָן
וַיִּתְנַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: ַּוַיַּעֲבֹר
יְהוָה | עַל־פְּנֵיו וַיִּקְרָא יְהוָה | יְהוָה אֵל רַחוּם
וְחַנוּן אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת: ַּוַיַּצַּר חֶסֶד
לְאַלְפִים נֶשָׂא עֵוֹן וּפְשַׁע וְחַטָּאת וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה
פֶקֶד | עֵוֹן אֲבוֹת עַל־בְּנִים וְעַל־בְּנֵי בָנִים עַל־
שְׁלִישִׁים וְעַל־רְבָעִים: ַּוַיְמַהַר מֹשֶׁה וַיִּקַּד אַרְצָה
וַיִּשְׁתַּחוּ: ַּוַיֹּאמֶר אֶם־נָא מְצֵאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
אֲדֹנָי יְיָ־נָא אֲדֹנָי בְּקַרְבְּנוּ כִּי עַם־קָשֶׁה־עֵרְפָה
הוּא וְסַלַּחַת לַעֲוֹנֵינוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתֵנוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~

פסל לך (לד, א)

הפסלת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה (רש"י) עשירותו של משה הייתה תוצאה של תורתו (שהרי עקר המחצב היה לשם עשיית לוחות הברית), והינו שנתנה לו הרחבה גשמית כדי שיוכל ללמד בהרחבה. ומספר על

אינו נחות בערכו מהלוח הראשון, המכיל מצות עשה (וגם "לא יהיה לך" ו"לא תשא" הם הסתעפות של מצות עשה, "אנכי"). שכן, גם קיים מצות לא-תעשה, העדר העשייה ושליחה, הוא ענין חיובי: חבור האדם עם הקב"ה ('מצוה' מלשון צומא וחבור).

(שיחת ש"פ תשא תנש"א)

שלישי י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֵתְּהָ אֲמַר
אֵלֵי הַעַל אֶת־הָעַם הַזֶּה וְאֶתְּהָ לֹא הוֹדַעְתִּינִי
אֶת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאֶתְּהָ אֲמַרְתָּ יְדַעְתִּיד
בְּשֵׁם וְגַם־מְצֵאת חֵן בְּעֵינַי: ַּוְעַתָּה אִם־נָא
מְצֵאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת־דְּרָכְךָ
וְאֲדַעַךְ לְמַעַן אֲמַצֵּא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרֵאֵה כִּי עַמָּךְ
הַגּוֹי הַזֶּה: ַּוַיֹּאמֶר פְּנֵי יִלְכוּ וְהַנְּחֵתִי לְךָ:
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם־אֵין פְּנִיךָ הַלְכִים אֶל־תַּעֲלֵנוּ
מִזֶּה: ַּוּבַמָּה | יוֹדַע אֲפֹא כִּי־מְצֵאתִי חֵן
בְּעֵינֶיךָ אָנֹכִי וְעַמָּךְ הֲלֹא בְּלַכְתְּךָ עִמָּנוּ וּנְפַלְנוּ
אָנֹכִי וְעַמָּךְ מִכָּל־הָעַם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: ַּפ

~ נקודות משיחות קודש ~

אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה (לג, טו)

מבאר בחסידות, שבמשפן לא היה האש של מעלה בדמות אריה, היינו "פני אריה אל תמין", כי משה לא רצה במלאך, אלא "ותצא אש מלפני ה'". וזה מתאים לפרוש רש"י כאן: "על ידי מלאך אל תעלנו מזה". אבל בזהר (ח"ג לב, ב) נאמר "ותצא אש, דא אוריא ל". . . ואתחזי כארזה". ויש לומר, שזהו לפי פרוש תרגום יונתן: אל תעלנו מזה בפנים של זעם.

(לקוטי שיחות, כרך יא עמ' 347)

רבי י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה
אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵעֲשֶׂה כִּי־מְצֵאת חֵן בְּעֵינַי וְאֲדַעַךְ
בְּשֵׁם: ַּוַיֹּאמֶר ה'רָאִנִי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ: ַּוַיֹּאמֶר
אָנֹכִי אֲעֵבִיר כָּל־טוֹבֵי עַל־פְּנֶיךָ וַיִּקְרָאתִי בְּשֵׁם
יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחַנְתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲחִן וְרַחַמְתִּי
אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם: ַּוַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לְרַאת
אֶת־פְּנֵי כִּי לֹא־יֵרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי: ַּוַיֹּאמֶר
יְהוָה הִנֵּה מְקוֹם אֹתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר: ַּוְהָיָה
בְּעֵבֶר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיד בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשַׁפְתֵי כְּפִי

כֹּה לֹא־תִשְׁחַט עַל־חַמֵּץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יִלִּין
 לְבַקֵּר זִבְחֵי חֵג הַפֶּסַח: כו רֹאשִׁית בַּכּוֹרֵי אֲדָמָתְךָ
 תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֵׁל גְּדֵי בַחֲלָב
 אִמּוֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁלֹש פְּעָמִים בַּשָּׁנָה (לד, כג)

כָּל דְּבַר מִתְחַלֵּק לִשְׁלֹשָׁה: ראש, תוף, סוף. ובקלות, זהו
 עֵצֶן תוֹרָה - יסוד הכל והתחלת הכל; עולם - בריאת
 העולם והעבודה בו; גְּאֻלָּה - גִּמְרֵ וְשִׁלְמוֹת הַכֹּל. לפי זה יש
 לְרִמּוֹ: פֶּסַח - גְּלוּי מִלְמַעְלָה, "הַתְּבוּאָה מִתְּבַכְרַת בְּבִשּׁוּלָה".
 שְׁבוּעוֹת - עֲבוֹדַת הָאֱדָם, "בַּכּוֹרֵי קִצִּיר חִטִּים". סֹפּוֹת -
 שְׁלֵמוֹת הָעֲבוֹדָה, "חֵג הָאֶסְיִף", אֶסְיַפְתָּ כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֶסְיַפְתָּ
 כָּל נְצֻצוֹת הַקִּדְשָׁה בְּעֵת הַגְּאֻלָּה.

(ספר השיחות תשנ"ב ב עמ' 427)

שְׁבִיעִי כֹּה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹמִשֶׁה פְּתַב־לְךָ אֶת־
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי א הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה פָּרַתִּי
 אֶתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל: כח וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה
 אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וַיָּמִים
 לֹא שָׁתָה וַיִּכְתַּב עַל־הַלְחָת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית
 עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרִים: כט וַיְהִי בְּרֹדֶת מֹשֶׁה מֵהָר סִינַי
 וַיִּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרֹדֶתוֹ מִן־הַהָר
 וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ:
 לו וַיֵּרָא אֶהֱרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהִגִּיה קָרַן
 עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּישַׁת אֱלֹוֹ: לא וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם
 מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אֶהֱרֹן וְכָל־הַנְּשֹׂאִים בַּעֲדָה
 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם: לב וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָּל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֶם אֶת כָּל־אִשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אִתּוֹ בְּהָר
 סִינַי: לד וַיְכַל מֹשֶׁה מִדַּבֵּר אִתְּם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו
 מִסּוּהָ: לה וּבִבְאֵ מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר
 אֶת־הַמָּסוּהָ עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֶת אִשֶׁר יְצִוָה: לו וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
 פָּנָיו מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו מֹשֶׁה וְהִשִּׁיב מֹשֶׁה
 אֶת־הַמָּסוּהָ עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ: סס

קל"ט פסוקים, חננאל סימן.

רבנר-תם, שְׁבֻעֵי יְרוּעִים הַיָּמִים לִפְנֵי בְּעַת הַלְמוּד 'תל של
 זְהוּבִים' כְּדִי לִפְעַל הַרְחַבַת הַדַּעַת.

(לקוטי שיחות, כרך יח עמ' 39)

שִׁישִׁי וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִכִּי פָּרַת בְּרִית גְּנֹד כָּל־עַמֶּךָ
 אֲעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא־נִבְרָאוּ בְּכָל־הָאָרֶץ
 וּבְכָל־הַגּוֹיִם וְרָאָה כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתָּה בְּקִרְבּוֹ
 אֶת־מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי־נֹרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה
 עִמָּךְ: כא שְׁמֹר־לְךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם
 הַנִּנְי גִּרְשׁ מִפְּנֵיךָ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי
 וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: כב הַשְּׁמֹר לְךָ פֶּן־תִּכְרַת
 בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתָּה בָּא עָלֶיךָ
 פְּנִי־יְהוָה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֶּךָ: כג כִּי אֶת־מוֹבַחְתֶּם
 תִּתְצוּן וְאֶת־מִצְבֹּתֶם תִּשְׁבִּרוּן וְאֶת־אֲשֵׁרֵי
 תִּכְרַתוּן: כד כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי יְהוָה
 קָנָא שְׂמוֹ אֵל קָנָא הוּא: כה פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית
 לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנּוּ א אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וּבַחֲלו
 לְאֱלֹהֵיהֶם וְקִרָּא לָךְ וְאִכְלַת מִזְבַּחַו: כו וְלִקְחַת
 מִבְּנֵיךָ לְבָנֶיךָ וְזָנּוּ בְנֵיהֶו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶו וְהִזְנוּ
 אֶת־בְּנֵיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶו: כז אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא
 תַעֲשֶׂה־לְךָ: כח אֶת־חֵג הַמִּצְוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת
 יָמִים תֹּאכַל מִצְוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד הַדָּשׁ
 הָאֵכִיב כִּי בַּחֲדָשׁ הָאֵכִיב יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם:
 כט כָּל־פֶּטֶר רַחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר
 וְשֶׂה: לו וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בָשֶׂה וְאִם־לֹא
 תִּפְדֶּה וְעֵרַפְתּוּ כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יִרְאוּ
 פָּנֵי רִיקִם: כג שְׁשַׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
 תִּשְׁבֹּת בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת: כד וְחֵג שִׁבְעַת
 תַעֲשֶׂה לְךָ בַּכּוֹרֵי קִצִּיר חִטִּים וְחֵג הָאֶסְיִף
 תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה: כה שְׁלֹש פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאָה
 כָּל־זִכּוֹרְךָ אֶת־פָּנֵי הָאֲדָן א יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
 כז כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ
 וְלֹא־יִחַמְדוּ אִישׁ אֶת־אֶרְצֶךָ בַּעֲלַתְךָ לְרֹאוֹת
 אֶת־פָּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹש פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמה פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיוון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא ברך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר בערים שלא מוקפות חומה ^א ויכל משה מדבר אתם ויתן על־פניו מסוה: ^ב ובבא משה לפני יהוה לדבר אתו יסיר את־המסוה עד־צאתו ויצא ודבר אל־בני ישראל את אשר יצוה: ^ג וראו בני־ישראל את־פני משה כי קרן עור פני משה והשיב משה את־המסוה על־פניו עד־באו לדבר אתו: ססס

מפטיר בירושלים ובערים המוקפות חומה ^ה ויבא עמלק

וילחם עם־ישראל ברפידם: ^א ויאמר משה אל־יהושע בחר־לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על־ראש הגבעה ומטה האלהים בידי: ויעש יהושע כאשר אמר־לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה: ^ב והיה כאשר ירום משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק: ^ג וידי משה כבדים ויקחו־אבן וישומו תחתיו וישב עליה ואהרן וחור תמכו בידי מזה אחד ומזה אחד והיו ידיו אמונה עד־בא השמש: ^ד ויחלש יהושע את־עמלק ואת־עמו לפי חרב: ^ה ויאמר יהוה אל־משה כתב זאת זכרון בפפר ושים באזני יהושע פרי־מחה אִמְחָה אֶת־ (וכר) * זכר עמלק מתחת השמים: ^ו ויבן משה מזבח ויקרא שמו יהוה | נפי: ^ז ויאמר פייד על־כס יהי מלחמה ליהוה בעמלק מדר דר: פפפ

אומרים פעמים מילת זכר. הראשון זכר (בסגול) ובשני זכר (בצירה).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עִזְחִים היא לפחזקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי הפץ למען צדקו, ויגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בגביאים טובים ורצה בדבריהם

הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁשָׁה עֲבָדָיו וּבַיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרות כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרות ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

כ וַיִּשְׁלַח אַחֲאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל יִשְׂרָאֵל כָּאֵל מֵאֱלֹהִים אֲבָל הַנְּבִיאִים לֹא
כָּאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הַר הַפְּרָמִל שְׁלֹא בְּמִזְבְּחָם: כַּא וַיִּגַּשׁ
אֵלֵיהֶם אֶל־פְּלִהֵעַם וַיֹּאמֶר עַד־מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים
בַּחֲרַת הַזֶּה אֲשֶׁר פָּעַם וַנִּמְחַה עַל יָמִין, וּפָעַם עַל שְׂמֹאל, עַד מָתַי תִּהְיוּ נוֹטִים

שי למורא

כא אַתֶּם פּוֹסְחִים, בַּחֲרַת הַזֶּה אֲשֶׁר פָּעַם וַנִּמְחַה עַל יָמִין וּפָעַם עַל צֵד
שְׂמֹאל. עַל שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים, עַל שְׁתֵּי הַמִּזְבְּחוֹת. פָּעַם אַחֲרֵי ה' וּפָעַם אַחֲרֵי
הַבַּעַל. וְלֹא עָנּוּ הָעָם אֹתוֹ דְבָר, שְׁלֹא הָיוּ יוֹדְעִים לַהֲבִיחַ. כַּב נֹתַרְתִּי
נְבִיא לַה' לְבַדִּי, כִּי מֵאֵת הַנְּבִיאִים שֶׁהִבְיֵא עֹבְדֵיהֶם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים לָהֶם

כח כִּי אַתֶּם הַרְפִּים, וְהוּא מְדַרְדֵּר
הַמְּפֹרָשׁ שֶׁהַרְפִּים וְבָחַר וַיִּשְׁעוּ רֵאשִׁוֹת.
כו אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם, שֶׁתִּהְיֶה הַפֶּר
וְשָׂמַט מֵהֶם כִּדִּי שְׁלֹא יִקְרַב לְעֹבְדֵי
יְהוָה, וְבָחַר לוֹ מִחַת כְּנָפֵיו שֶׁל אֱלֹהִים,
אָמַר לוֹ, לֵךְ, בְּשִׁנְיָכֶם וַתְּקַדֵּשׁ הַקְּבִ"ה.
וּפְסָחוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה,
דִּלְגוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה אַחֲאָב אוֹ
מִי שֶׁעָשָׂאוּ. וְזֶה הָיָה מְדַרְבֵּי עֹבְדֵיהֶם.

הפטרות לפרשת כי תשא לקריאה בציבור ולשמו"ת במלכים"א יח

יח כ וַיִּשְׁלַח אַחֲאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הַר הַפְּרָמִל:

כא וַיִּגַּשׁ אֵלֵיהֶם אֶל־פְּלִהֵעַם וַיֹּאמֶר

עַד־מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שְׁתֵּי

הַסַּעֲפִים אִם־יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכֵן אַחֲרָיו וְאִם־הַבַּעַל לָכֵן
אַחֲרָיו וְלֹא־עָנּוּ הָעָם אֹתוֹ דְבָר: כַּב וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם אֶל־הָעָם
אֲנִי נֹתַרְתִּי נְבִיא לַיהוָה לְבַדִּי וּנְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת
וְחַמִּשִּׁים אִישׁ: כג וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפֶּר
הָאֶחָד וַיִּנְתְּחֻהוּ וַיִּשְׁימוּ עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׁימוּ וְאֲנִי
אֶעֱשֶׂה | אֶת־הַפֶּר הָאֶחָד וְנָתַתִּי עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא אֶשִׂים:
כד וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶנּוּ בְּאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן פְּלִהֵעַם
וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדְּבָר: כה וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם הַבַּעַל בָּחַרוּ לָכֶם
הַפֶּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֵאשִׁוֹת כִּי אַתֶּם הַרְפִּים וְקִרְאוּ בְּשֵׁם
אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׁימוּ: כו וַיִּקְחוּ אֶת־הַפֶּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם
וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם־הַבַּעַל מִהַבְּקָר וְעַד־הַצֹּהָרִים לֵאמֹר
הַבַּעַל עָנְנוּ וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר

בַּמִּזְבְּחוֹתֵיכֶם אִם־יְהוָה הָאֱלֹהִים
לָכֵן אַחֲרָיו וְאִם־הַבַּעַל לָכֵן
אַחֲרָיו וְלֹא־עָנּוּ הָעָם אֹתוֹ דְבָר:
כַּב וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם אֶל־הָעָם וְשׁ
לָכֶם יִתְרוֹן כִּי אֲנִי נֹתַרְתִּי נְבִיא
לַיהוָה לְבַדִּי כִּי מֵאֵת הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר
הַחֲבִיאִים עֹבְדֵיהֶם, לֹא הָיוּ יוֹדְעִים לָהֶם
וּנְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת
וְחַמִּשִּׁים אִישׁ וְנִרְאָה עִתָּה תַפְלַת מִי
תִּתְקַבֵּל: כג וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים
לְקַרְנוֹ וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפֶּר הָאֶחָד
הַמִּזְבֵּחַ וַיִּנְתְּחֻהוּ וַיִּתְּחִיבוּ לְאֶבְרָם
שֶׁהָיוּ הַמַּחֲסִקִים רַבִּים וַיִּשְׁימוּ עַל־
הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׁימוּ וְאֲנִי
אֶעֱשֶׂה | אֶת־הַפֶּר הָאֶחָד שְׁאֵנִי
לְבַדִּי וְנָתַתִּי עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא
אֶשִׂים: כד וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם רֵאשִׁוֹת
בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא
בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר־יַעֲנֶנּוּ בְּאֵשׁ עַל יְדֵי הַדְּרַת
הָאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן פְּלִהֵעַם
וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדְּבָר כִּי הֵם הָיוּ
מִסְתַּפְּקִים בְּאֵמַת וְרָצוּ לְעִמּוֹד עַל
הַבְּחִירָה: כה וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְנְבִיאֵי
הַבַּעַל בָּחַרוּ לָכֶם הַפֶּר הָאֶחָד
הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשׂוּ רֵאשִׁוֹת כִּי אַתֶּם
הַרְפִּים וְקִרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם
וְאֵשׁ לֹא תִשְׁימוּ: כו וַיִּקְחוּ אֶת־
הַפֶּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ
וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם־הַבַּעַל מִהַבְּקָר
וְעַד־הַצֹּהָרִים לֵאמֹר הַבַּעַל עָנְנוּ
וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ עַל־

הַמִּזְבֵּחַ דָּלְגוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְזֶה הַיְהוָה מְדַרְךָ עֲבֹדְתָם אֲשֶׁר עָשָׂה: כּו וַיְהִי
 בַּצְּהָרִים וַיִּתְחַל בָּתָּם אֱלֹהֵי וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְּקוֹל-גְּדוֹל' הֲלֹא
 כִּי-אֱלֹהִים הוּא אֲבָל עֲדוּן לֹא שָׁמַע כִּי-שִׁיחַ וְכִי-שָׁוִי לוֹ מְדַבֵּר הוּא קָעַת
 עִם מִי וְכִי-יִרְדֶּה לוֹ או אוֹלֵי הוּא בְּדָרְךָ, וַיִּמְרָקֵם הַמָּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחֵם קְרָאוּ

כו) כִּי אֱלֹהִים הוּא, הֲרִי אֲתָם אוֹמְרִים שְׂהוּא אֱלֹהִים. כִּי שִׁיחַ, שָׁמַע מִשְׁ
 לוֹ דָּבָר עִם יוֹעֲצָיו עֲקִשׂוּ. וְכִי שִׁיחַ, שָׁמַע מִשִׁיחַ וְרוֹדֵף הוּא עֲקִשׂוּ בַּמִּלְחָמָה.
 וְכִי יִרְדֶּה לוֹ, שָׁמַע הוּא בְּדָרְךָ רַחֲמָה. כח) וַיִּתְגַּדְּדוּ, שְׂרִטוֹ בְּשָׂרָם.
 כְּמִשְׁפָּטָם, כְּפִי שְׁהִיָּה מִנְהָגָם. כט) וַיִּתְנַבְּאוּ, עֲשׂוּ אֵת עֲצָמָם כְּאֵלֵי מְדַבְּרִים

בְּנִבְיָאָה שְׂתַרְדַּ הָאֵשׁ. ואין קָשָׁב,
 שאין מי שִׁקְשִׁיב לָהֶם, כִּי אִינוּ אֱלֹהִים.
 ל) גָּשׁוּ אֵלַי, וְתֵרְאוּ שְׂאִינִי מַעֲרִים
 שׁוֹם הַעֲרִיָּה בְּדָרְךָ. וַיִּרְפָּא אֵת
 מִזְבֵּחַ ה' הַהָרוּס, בְּנֵה מִזְבֵּחַ וְחִזְקִי
 לְיִשְׂרָאֵל שְׁהִיָּה מִזְבֵּחַ ה' עוֹלָה לֵךְ לָכֶם
 וְשִׁגְרוּ בְּפִיהֶם. שְׁהִיָּה הַרוּס וְכַמֵּל שְׂמֹ
 וְחִזְקִיתוּ מִכִּי כָל עֲשֵׂרֵת הַשְּׂבָטִים. פְּרוּשׁ
 אַחֲרֵי שְׁהִיָּה שֵׁם מִזְבֵּחַ שְׂבִנָּה שְׂאוֹל
 הַמִּלְחָה, וְכַמֵּל וְיִשְׂרָאֵל הִרְסוּ אֵת כָּל
 הַמִּזְבְּחוֹת וְהַמִּבְּתוֹת שֶׁנֶּעֱשׂוּ לְשֵׁם שְׂבָיִם,
 וְכַנֵּה אֱלֹהֵי וַתִּקַּן אֵת הַמִּזְבֵּחַ שְׁהִיָּה
 הַרוּס. לב) כְּבֵית סַאֲתִים זָרַע,
 כְּשֵׁעוֹר מִקוֹם זָרַעַת סַאֲתִים זָרַע, כְּדִי
 שְׂיִלְכוּ בֵּת הַמַּיִם, לְהַגְדִּיל הַמַּס, כְּמִבְּאֵר
 לְהִלְקֵן. והוא שֶׁמֶט שֶׁל מֵאָה אִמָּה עַל
 הַמַּיִם (אִמָּה). לד) וַיִּצְקוּ, וַיִּשְׁכְּבוּ
 שָׁנֹ, שָׁכְבוּ פַעַם שְׁנַיִם. שְׁלִשׁוֹ, שָׁכְבוּ
 פַעַם שְׁלִישִׁית. לו) עֲנִנִי ה' עֲנִנִי, עֲנִי
 בַחֲדוּרֵת הָאֵשׁ, עֲנִי אַחֲרֵי־כֵן בְּתַנִּיעַת
 הַמַּסֵּר. ורו"ל אִמְרוּ, עֲנִי בְּאֵשׁ וּבַמַּיִם

עָשָׂה: כּו וַיְהִי בַצְּהָרִים וַיִּתְחַל בָּתָּם
 אֱלֹהֵיהוּ וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְּקוֹל-גְּדוֹל' כִּי-
 אֱלֹהִים הוּא כִּי-שִׁיחַ וְכִי-שָׁוִי לוֹ וְכִי-
 יִרְדֶּה לוֹ אוֹלֵי יִשָּׁן הוּא וַיִּקְצֵן: כח וַיִּקְרָאוּ
 בְּקוֹל גְּדוֹל וַיִּתְגַּדְּדוּ כְּמִשְׁפָּטָם בַּחֲרָבוֹת
 וּבְרַמְחִים עַד-שְׁפָדֵי־דָם עֲלֵיהֶם: כט וַיְהִי
 כְּעֵבֶר הַצְּהָרִים וַיִּתְנַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת
 הַמִּנְחָה וַאֲיִן-קוֹל וַאֲיִן-עִנָּה וַאֲיִן קָשָׁב:
 ל וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיהוּ לְכָל-הָעָם גָּשׁוּ אֵלַי
 וַיִּגָּשׁוּ כָל-הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת-מִזְבֵּחַ
 יְהוָה הַהָרוּס: לא וַיִּקַּח אֱלֹהֵיהוּ שְׂתִים
 עֲשָׂרָה אֲבָנִים כְּמִסְפַּר שְׂבָטֵי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר הָיָה דְבַר-יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר

יִשְׂרָאֵל יְהִיָּה שְׂמֹךְ: לב וַיִּבְנֶה אֶת-הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה
 וַיַּעַשׂ תַּעֲלָה כְּבֵית סַאֲתִים זָרַע סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ: לג וַיַּעֲרֹךְ
 אֶת-הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת-הַפָּר וַיִּשֶׂם עַל-הָעֵצִים: לד וַיֹּאמֶר
 מִלֵּאוּ אֲרַבְּעָה כְּדִים מַיִם וַיִּצְקוּ עַל-הָעֵלָה וְעַל-הָעֵצִים וַיֹּאמֶר
 שָׁנֹ וַיִּשָּׁנֹ וַיֹּאמֶר שְׁלִשׁוֹ וַיִּשְׁלִשׁוּ: לה וַיִּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ
 וְגַם אֶת-הַתַּעֲלָה מִלֵּא-מַיִם: לו וַיְהִי | בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגָּשׁ
 אֱלֹהֵיהוּ הַנְּבִיאַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבִרְהָם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל הַיּוֹם
 יוֹדַע כִּי-אַתָּה אֱלֹהִים כִּי-יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי עֲבַדְךָ וּבְדַבְּרֶךָ עֲשִׂיתִי
 אֵת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: לו עֲנִנִי יְהוָה עֲנִנִי וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבִרְהָם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע כִּי-אַתָּה אֱלֹהִים כִּי-יִשְׂרָאֵל וְכֹאשֶׁר תְּשַׁלְּחֵנִי לְכַשֵּׁר לְעִתִּי לֵבֵא וַאֲמִינוּ כִּי
 אִם הַיּוֹם מַעֲנִי וַיִּדְעוּ כָּל וַאֲנִי עֲבַדְךָ וּבְדַבְּרֶךָ עֲשִׂיתִי אֵת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁהִקְרַמְתִּי בְּכַמָּה בְּשַׁעַת אִסּוּר הַמְּבוֹת: לו עֲנִנִי יְהוָה עֲנִנִי בַחֲדוּרֵת
 הָאֵשׁ וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי-אַתָּה יְהוָה הַאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסִּבֵּת אֶת-לְבָבְךָ אַחֲרַיִת בְּנֵם הַיְהוָה הַסִּבֵּב אֶלְיָי אֵת לָבִב אֲשֶׁר הָיָה עַד הַיּוֹם אַחֲרַיִת, לְהַפְנוֹת

מקוד: לח ותפל אשיהוה ותאכל
תחלה אתהעלה ובהמשך ואת
העצים ואתהאבנים ואת
העפר ואתהמים אשרבתעלה
בסוף לחכה יבשה ושרפה הכל
במלקק בלשון, ומם עד שלא נשאר
בתעלה שום לחות: למ וירא כל
העם ויפלו עלפניהם להשתחוות
לה ויאמרו יהוה הוא האלהים
יהוה הוא האלהים:

עטרת מרים

ב כה אמר יהוה צבאות פקדתי וזכר אני את אשרעשה עמלק
לישראל אשרישם לו מארכים וחילות בדרך בעלתו ממצרים:
ג עתה לך והביתה אתעמלק והחרמתם עינו כליון ובריתה
אתכלאשרלו ולא תחמל עליו והמתה מאיש עראשה מעלל
ועדיונך משור ועדישה מנגמל
ועדחמור: ד וישמע ויאסף
שאול אתהעם ויפקדם מנה
אותם בפלאים ממש (וימא כב ב)
לפי שאסור למנות את ישראל לגלגלת
מאתים אלף רגלי הולכי רגל לא
רוכבים ועשרת אלפים אתאיש
יהודה: ה ויבא שאול עדעיר
עמלק וירב וילחם בנחל: ו ויאמר
שאול אלחקיני לכו ותר, לכו
פרו רדו הפרו מתוך עמלקי כי
היו יושבין במדבר יהודה בנגב ערה
וערד הוא עמלק פןאספד עמו
בעת אחרים ואתה עשיתה חסד
עםכלבני ישראל על ותר אמר
שיעז להעמיד שופטים בעלותם
מומצרים ויסר קיני מתוך
עמלק: ז ונד שאול אתעמלק
מחילה בואך עד אשר תבוא
לשור אשר עלפני מצרים:
ח ויתפש אתאנג מלךעמלק
חי ואתכלהעם החרים לפי

שי למורא

(בחדרת האש על הפזבז ובנתינת
המקור), עניי שלא יאמרו מעשה כשפים
הם. הסבת את לבם אחורנית,
הסבב את לבם אשר היה אחורנית
לפנות מקוד עד עכשיו, שעל ידי הנם
היה וסבו אלוד את לבם. למ) ויפלו
על פניהם, להשתחוות לה.

עלפניהם ויאמרו יהוה הוא האלהים יהוה הוא האלהים:

שי למורא

ג) והחרמתם, ותכריתו. משור ועד שג וגו', שהיו בעלי כשפים, ומישנים
את עצמם להיות דומים לכהמה. ד) וישמע, ענין אספה על ידי השמעת קול
המאסף. ויפקדם בפלאים, אמר לכל אחד ואחד שיפח טלה מוצאו של
המלקד, ואחר כך מנה את הפלאים. לפי שאסור למנות את ישראל, שנאמר בם
"לא יספר מרב" (בראשית לבב).

הפטרה לציבור ולשמו"ת בירושלים

ובערים המוקפות חומה שמואלא טו

טו ב כה אמר יהוה צבאות פקדתי
את אשרעשה עמלק לישראל אשר
ישם לו בדרך בעלתו ממצרים: ג עתה
לך והביתה אתעמלק והחרמתם
אתכלאשרלו ולא תחמל עליו
והמתה מאיש עראשה מעלל ועד
יונק משור ועדישה מנגמל ועדחמור:
ד וישמע שאול אתהעם ויפקדם
בפלאים מאתים אלף רגלי ועשרת

אלפים אתאיש יהודה: ה ויבא שאול עדעיר עמלק וירב
בנחל: ו ויאמר שאול אלחקיני לכו ותר, לכו
פרו רדו מתוך עמלקי פןאספד עמו
בעת אחרים ואתה עשיתה חסד
עםכלבני ישראל על ותר אמר
שיעז להעמיד שופטים בעלותם
מומצרים ויסר קיני מתוך
עמלק: ז ונד שאול אתעמלק
מחילה בואך עד אשר תבוא
לשור אשר עלפני מצרים:
ח ויתפש אתאנג מלךעמלק
חי ואתכלהעם החרים לפי

עטרת מרים

חרב: ט וַיְחַמְלֵם חֲמֹלוֹ שְׂאוּל וְהָעָם עַל־אֹנֶג וְעַל־מִיטְבַּת הַשָּׁלַל הַצֵּאֵן וְהַבֶּקֶר וְהַמְּוֹשְׁגִים בְּבֶשֶׂר וְיַשְׁמִינִים וְעַל־הַפְּרִים וְעַל־הַכְּשִׁים הַשְּׂמִינִים וְעַל־כָּל־הַחֹבֹב וְלֹא אָבוּ וְלֹא רָצוּ הַחֲרִימָם וְכָל־הַמְּלֹאכָה הַמִּקְנֶה נִמְכָּוָה בְּיָדָהּ וְנָמַסְהָ אֶתְּהָ הַחֲרִימוּ: וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׂמוּאֵל לֵאמֹר: יֵא נַחֲמֹתִי הַפּוֹד מִחֲשֵׁבָה עֲלֵהָ בְּלִבִּי כִּי־הַמְּלֹכִי אֶת־שְׂאוּל לְמֹלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרָי וְאֶת־דְּבָרִי לֹא הִקִּים וַיַּחַר לְשְׂמוּאֵל כַּעַם עַל עֲצִמּוֹ וַיִּזְעַק בַּתְּפִילָה עַל שְׂאוּל אֶל־יְהוָה כָּל־הַלַּיְלָה: יב וַיִּשְׁכַּם שְׂמוּאֵל לַלֶּכֶת לַקְּרָאת שְׂאוּל בַּבֶּקֶר וַיִּגְדַּר לְשְׂמוּאֵל לֵאמֹר כָּאֲשֶׁר־שְׂאוּל הַכְּרַמְלָה וְהִנֵּה מַצִּיב מַעֲמִיד לֹא יָד עוֹשֶׂה שֵׁם לְעֲצִמּוֹ מִקּוֹם לְחַלֵּק

הַבַּיִת וַיִּסַּב וַיִּשָׁב וַיִּסּוּב וַיַּעֲבֹר וַיִּרְדַּד הַגְּלִגְלָל כֹּל זֶה הַיּוֹד לְשְׂמוּאֵל: יג וַיִּכְאֵב לְשְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה ה' וַיְרַד אֹתְךָ הַקִּימָתִי אֶת־דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִנִּי וְהִזְכִּיתָ בָּיָה עַל יָדִי: יד וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל וְאִם קִמַּת דְּבַר ה' וְכִהָ קוֹל־הַצֵּאֵן הַזֶּה בְּאֲזֵנִי וְקוֹל הַבֶּקֶר אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁמֵעַ הֲאִם הִפִּיחַ מִעֲמֻלְךָ: טו וַיֹּאמֶר שְׂאוּל הִן אָמַת מִעֲמַלְקִי הִבְיָאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל־מִיטְבַּת הַצֵּאֵן וְהַבֶּקֶר לְמַעַן זְבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלֹא לַהֲיוֹס לְעֲצִמּוֹ וְאֶת־חַיּוֹתָר שְׂאֵיבִים רְאוּם לְבוֹחַ הַחֲרַמְנוּ: טז וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל הֲרַף הַיָּמָן וְאֶגִּידָה לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ דְּבַר: יז וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל הֲלֹא אִף אִם־קָמָן אֶתְּךָ נִחְשָׁב בְּעֵינֶיךָ מִקּוֹם הֲלֹא רָאִשׁ הָרֹאשׁ הַמּוֹלֵךְ עַל כָּל שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְּךָ וְעוֹד וַיִּמְשַׁחְךָ יְהוָה לְמֹלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאִם כֵּן יָדִי תִּקְפָה עֲלֵיכֶם, וּמְדוּעַ אִם כֵּן לֹא מָחִיתָ בְּיָדֶם לְקַחַת מִשָּׁלַל עֲמֻלְךָ: יח הֲלֹא וַיִּשְׁלַחְךָ יְהוָה בְּדָרְךָ הִנֵּה וַיֹּאמֶר לְךָ וְהַחֲרַמְתָּהּ אֶת־הַחֲטָאִים אֶת־עֲמֻלְךָ וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד כְּלוּתָם אֲתָם: יט וְלָמָּה יֵשׁ וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה לְהִחַיֶּימָם מִכָּל וְכָל, וּבַעֲבוּר דְּבַר הָעָם לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' וְתַעֲטָ מִתְּתָ אֶל־הַשָּׁלַל וְתַעֲשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: כ וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־שְׂמוּאֵל לֹא

לְפִי־חֶרֶב: ט וַיְחַמְלֵם שְׂאוּל וְהָעָם עַל־אֹנֶג וְעַל־מִיטְבַּת הַצֵּאֵן וְהַבֶּקֶר וְהַמְּוֹשְׁגִים וְעַל־הַפְּרִים וְעַל־כָּל־הַחֹבֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל־הַמְּלֹאכָה נִמְכָּוָה בְּיָדָהּ וְנָמַסְהָ אֶתְּהָ הַחֲרִימוּ: י וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׂמוּאֵל לֵאמֹר: יֵא נַחֲמֹתִי כִּי־הַמְּלֹכִי אֶת־שְׂאוּל לְמֹלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרָי וְאֶת־דְּבָרִי לֹא הִקִּים וַיַּחַר לְשְׂמוּאֵל כַּעַם עַל עֲצִמּוֹ וַיִּזְעַק בַּתְּפִילָה: יב וַיִּשְׁכַּם שְׂמוּאֵל לַקְּרָאת שְׂאוּל בַּבֶּקֶר וַיִּגְדַּר לְשְׂמוּאֵל לֵאמֹר כָּאֲשֶׁר־שְׂאוּל הַכְּרַמְלָה וְהִנֵּה מַצִּיב מַעֲמִיד לֹא יָד עוֹשֶׂה שֵׁם לְעֲצִמּוֹ מִקּוֹם לְחַלֵּק הַבַּיִת וַיִּסַּב וַיִּשָׁב וַיִּסּוּב וַיַּעֲבֹר וַיִּרְדַּד הַגְּלִגְלָל: יג וַיִּכְאֵב לְשְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה ה' וַיְרַד אֹתְךָ הַקִּימָתִי אֶת־דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִנִּי וְהִזְכִּיתָ בָּיָה עַל יָדִי: יד וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל וְאִם קִמַּת דְּבַר ה' וְכִהָ קוֹל־הַצֵּאֵן הַזֶּה בְּאֲזֵנִי וְקוֹל הַבֶּקֶר אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁמֵעַ הֲאִם הִפִּיחַ מִעֲמֻלְךָ: טו וַיֹּאמֶר שְׂאוּל הִן אָמַת מִעֲמַלְקִי הִבְיָאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל־מִיטְבַּת הַצֵּאֵן וְהַבֶּקֶר לְמַעַן זְבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלֹא לַהֲיוֹס לְעֲצִמּוֹ וְאֶת־חַיּוֹתָר שְׂאֵיבִים רְאוּם לְבוֹחַ הַחֲרַמְנוּ: טז וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל הֲרַף הַיָּמָן וְאֶגִּידָה לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ דְּבַר: יז וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל הֲלֹא אִף אִם־קָמָן אֶתְּךָ נִחְשָׁב בְּעֵינֶיךָ מִקּוֹם הֲלֹא רָאִשׁ הָרֹאשׁ הַמּוֹלֵךְ עַל כָּל שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְּךָ וְעוֹד וַיִּמְשַׁחְךָ יְהוָה לְמֹלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאִם כֵּן יָדִי תִּקְפָה עֲלֵיכֶם, וּמְדוּעַ אִם כֵּן לֹא מָחִיתָ בְּיָדֶם לְקַחַת מִשָּׁלַל עֲמֻלְךָ: יח הֲלֹא וַיִּשְׁלַחְךָ יְהוָה בְּדָרְךָ הִנֵּה וַיֹּאמֶר לְךָ וְהַחֲרַמְתָּהּ אֶת־הַחֲטָאִים אֶת־עֲמֻלְךָ וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד כְּלוּתָם אֲתָם: יט וְלָמָּה יֵשׁ וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה לְהִחַיֶּימָם מִכָּל וְכָל, וּבַעֲבוּר דְּבַר הָעָם לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' וְתַעֲטָ מִתְּתָ אֶל־הַשָּׁלַל וְתַעֲשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: כ וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־שְׂמוּאֵל לֹא

שי למורא תבוא לשור. ט) והמושגים, הבהמות הבריות ופולות פי שנים בערך. הפרים, הכבשים השמינים. וכל המלאכה, וכל המקנה שמשמש למלאכה. נמכרה ונמס, נכרה ונשחית. יב) מציב לו יד, מכין לו שם מקום להקנות את המל ולחלק את הבה. יג) אל שואל, אל הנגלה שהיה שם שואל. טז) הרף, עוב מודבדבד. יז) הלא אם קמון אתה בעיניך וגו', לפי שאמר לו שואל "אשר חמל העם", כלומר העם חמל ולא הוא, ולא רצה למנעם. אמר לו שמואל, הלא אם קמון אתה בעיניך, כלומר אף-על-פי שאתה קמון בעיניך ולא רצית להתגדל על העם ולמנעם, הלא ראש שבטי ישראל אתה ולפיכך משחך ה' למלך עליהם לתהנותם על הדרך השירה ולמנעם מהעברה, ואיך תחזיק אותם לעבר על דברי ה' (יח) עד פלותם אותם, עד שהעם אשר אתך יכלו אותם. כ) אשר שמעתי וגו', כלומר, לא כפי שאתה אומר, אלא

את־החטאים את־עמלק ונלחמת בו עד פלותם אתם: יט ולמה לא־שמעת בקול יהוה ותעט אל־השלל ותעש הרע בעיני יהוה: כ ויאמר שואל אל־שמואל אשר

שי למורא

שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וְאֵלֶיךָ בִּדְרֹךְ קָסָם מְרִי, כְּמוֹ שְׁחַמָּא קָסָם הוּא חֲמַא גְדוֹל, כִּי הוּא מְסִיר בְּחַוְנוֹ מִהַקְבֵּ"ה וְשֵׁם מְכַתְּמוֹ בְּקָסָם; כִּהָּ גְדוֹל הוּא חֲמַא הַמְרִי, מִי וְיִמְרָה פִּי ה' וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה מִה שְׁעוֹת. וְאֵין וְתִרְפִּים הַפְּצָר, וְכִמוֹ דְּבַר הַשְּׁקֵר וְתַתִּיב שֵׁשׁ בְּתִרְפִּים; כִּהָּ הוּא בְּהַפְּצָר, שְׁהוּא רַבֵּי הַדְּבָרִים.

כִּי וַיַּחֲזֹק בְּכַנְף מְעִילוֹ וַיִּקְרַע, שְׂאוֹל אֲחוֹ בְּכַנְף מְעִילוֹ שֶׁל שְׂמוּאֵל לְמַעַן מִלְּכַת, וְאֵן נִקְרַע הַכְּנָף וְלִפִּי מִדְּרָשׁוֹ, וְשׁ אֹמְרִים שְׂשִׁמּוּאֵל קָרַע בְּמַעֲלוֹ שְׂאוֹל, וְרַמְזוֹ לֹ שְׂמִי שְׂכַרְתָּ אֶת כְּנָף מְעִילוֹ יִמְלֹךְ תַּחְתָּיו. וְשׁ אֹמְרִים שְׂשִׁמּוּאֵל קָרַע הַמְּעִיל שֶׁל עֲצִמּוֹ לְסִימָן אֲבָלוֹת. כִּטָּ) נִצַּח יִשְׂרָאֵל, הַקְּבֵ"ה שְׁהוּא נִצְחוֹנוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. לֹא יִשְׁקֵר וְלֹא יִנְחָם, כִּיֹּן שֶׁכִּבְרַת נִתְּנָה הַמְּלוּכָה לְאַחֵר, לֹא יִשְׁקֵר מִבְּהַסְּתָחוֹ וְלֹא יִנְחָם לְהַפְדֵּי מִחֻשְׁבָּת עַל זֹה. (ל) וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי וְגו', כְּלוּמַר, אֲרִי-עַל-פִּי שְׁחַמְתִּי, כְּפָדְנִי נָא וְגו'. (לב) מְעַדְנָת, קָשׁוֹר בְּשִׁלְשֻׁלֹת שֶׁל כְּרֹל. פְּרוֹשׁ אַחֵר, הַלֵּךְ אֵלָיו בְּשִׁמְחָה

כְּאִשֶּׁר תֹּאמַר אֲתָהּ, אֵלֹא אֲשֶׁר בֶּן שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וְאֵלֶיךָ בִּדְרֹךְ אֲשֶׁר-שָׁלַחְנִי יְהוָה וְאָבִיא אֶת-אֲנֹכִי מִלֶּךְ עַמְלֵק עִם שְׂלֵא תִרְגְּמִתִּי, מִכְּלִימָקוֹם לֹא שְׁלַחְתִּי לְנַפְשׁוֹ וְכִדְרִי לְתַרְגּוֹ כִּכֵּל עַת וְאֶת-עַמְלֵק הַחֲרַמְתִּי: כֹּא וְאֵךְ מִהַשְּׁלֵל לֹא לְקַחְתִּי אִנִּי מֵאִמְכָה אֵלֹא וַיִּקַּח הָעָם מִהַשְּׁלֵל צֵאן

וּבְקֵר רֵאשִׁית הַחֶרֶם זֶה לְכַנְף טוֹבָה לְזִבְחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּגִלְגָּל: כֹּכּ וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל הַחֲפִץ לַיהוָה וְכִי רָצוֹן ה' בְּעֵלּוֹת זִבְחִים כְּשִׁמְעַ בְּקוֹל יְהוָה לֹא בֶן הַדְּבָר הַנָּה שְׁמַעַ לְמַצַּת ה' הוּא טוֹב מִזְבַּח טוֹב לְהַקְשִׁיב לְדְבָרוֹ, טוֹב לְפָנָיו מִחֲלֵב אֵילִים עַל מִזְבַּח ה': כֹּכּ כִּי חֲטָאת-קָסָם מְרִי חֲטָאת הַמְרִי שְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה מִה שְׁעוֹת ה' שְׁהוּא חֲטָאת קָסָם, כְּעוֹשֶׂה שֶׁל וְאֵין וְתִרְפִּים בֶּן עוֹשֶׂה שֶׁל הַפְּצָר כִּהָּ שְׂאִתָּה מְפָצֵר לְהַחֲזִיק בְּדַעְתְּךָ יַעַן מְאִסְתָּ אֶת-דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסְךָ מִמְּלֶךְ וְתִסַּר מִלְּכֻיָּת בְּעוֹד: כִּד וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל-שְׂמוּאֵל חֲטָאתִי כִּי-עָבַרְתִּי אֶת-פִּי-יְהוָה וְאֶת-דְּבָרֶיךָ כִּהָּ שְׂאִינוֹ מְרַבֵּה דְבָרִים לְסַתֵּר מִמְּרֹךְ וְלוּמַר אֲשֶׁר שְׁמַעְתִּי וְכו'. כִּי יִרְאֵתִי אֶת-הָעָם וְאֲשַׁמְעַ בְּקוֹלָם וְעַל דִּי זֶה חֲטָאתִי לְהַמְיֹת פִּי ה': כִּהָּ וְעַתָּה עַל שְׁעַרְתִּי דְבָרֶךָ שְׂאֵן אֶת-חֲטָאתִי וְעַל שְׁעַרְתִּי פִּי ה' וְשׁוֹב עִמָּי וְאֲשַׁתְּחִוָה לְהִנְהוּ: כִּד וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל-שְׂאוֹל לֹא אֲשׁוּב עִמָּךְ וְאִם ה' מְאִסְ בְּךָ, אִיד אֲשׁוּב עִמָּךְ כִּי מְאִסְתָּ אֶת-דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסְךָ יְהוָה מִהַיּוֹת מִלֶּךְ עַל-יִשְׂרָאֵל: כִּז וַיִּסַּב שְׂמוּאֵל לְלַכַּת מֵעַם שְׂאוֹל אֲחוֹ בְּכַנְף-מְעִילוֹ שֶׁל שְׂמוּאֵל לְמַעַן מִלְּכַת מַעֲמוֹ וַיִּקְרַע נִקְרַע הַכְּנָף: כִּח וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׂמוּאֵל חֲרִיעָה הַחֲרִיעָה הַזֶּה, הוּא לְהַנְחִים: ל וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי עִתָּה כְּפָדְנִי נָא נִגְדֵי זְקִנִי-עִמָּי וְנִגְדֵי יִשְׂרָאֵל וְשׁוֹב עִמָּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: לֹא וַיֵּשֶׁב שְׂמוּאֵל אַחֲרַי שְׂאוֹל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׂאוֹל לַיהוָה: לב וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל הַגִּישׁוּ אֵלָי אֶת-אֲנֹכִי

וַיִּמְאַסְךָ מִמְּלֶךְ: כִּד וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל-שְׂמוּאֵל חֲטָאתִי כִּי-עָבַרְתִּי אֶת-פִּי-יְהוָה וְאֶת-דְּבָרֶיךָ כִּי יִרְאֵתִי אֶת-הָעָם וְאֲשַׁמְעַ בְּקוֹלָם: כִּהָּ וְעַתָּה שְׂאֵן אֶת-חֲטָאתִי וְשׁוֹב עִמָּי וְאֲשַׁתְּחִוָה לַיהוָה: כִּז וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל-שְׂאוֹל לֹא אֲשׁוּב עִמָּךְ כִּי מְאִסְתָּ אֶת-דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסְךָ יְהוָה מִהַיּוֹת מִלֶּךְ עַל-יִשְׂרָאֵל: כִּז וַיִּסַּב שְׂמוּאֵל לְלַכַּת מֵעַם שְׂאוֹל אֲחוֹ בְּכַנְף-מְעִילוֹ וַיִּקְרַע: כִּח וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׂמוּאֵל קָרַע יְהוָה אֶת-מְלָכּוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיֶיךָ הַיּוֹם וְנִתְּנָה לְרַעְךָ הַטּוֹב מִמָּךְ: כִּט וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקֵר וְלֹא יִנְחָם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהַנְחָם: ל וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי עִתָּה כְּפָדְנִי נָא נִגְדֵי זְקִנִי-עִמָּי וְנִגְדֵי יִשְׂרָאֵל וְשׁוֹב עִמָּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: לֹא וַיֵּשֶׁב שְׂמוּאֵל אַחֲרַי שְׂאוֹל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׂאוֹל לַיהוָה: לב וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל הַגִּישׁוּ אֵלָי אֶת-אֲנֹכִי

זֶה דוֹר: כִּט כְּכֹר אֲבֹתָ הַמְּלוּכָה כִּי כְּכֹר נִתְּנָה לְאַחֵר וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשׁ-בְּרִוךְ-הוּא שְׁהוּא נִצְחוֹנוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקֵר מִבְּהַסְּתָחוֹ, וְלֹא יִנְחָם לְאַחֵר וְכִּי לֹא אָדָם הוּא לְהַנְחָם: ל וַיֹּאמֶר אֵךְ כִּי חֲטָאתִי עִם כָּל זֹאת עִתָּה כְּפָדְנִי נָא נִגְדֵי זְקִנִי-עִמָּי וְנִגְדֵי יִשְׂרָאֵל וְשׁוֹב עִמָּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: לֹא וַיֵּשֶׁב שְׂמוּאֵל אַחֲרַי שְׂאוֹל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׂאוֹל לַיהוָה: לב וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל הַגִּישׁוּ אֵלָי אֶת-אֲנֹכִי מִלֶּךְ עַמְלֵק וְלִי

וּבְתַעֲנִי, כִּי בָחַר מוֹתוֹ מִחַיּוֹ. סָר מִרַחֲמֵי הַמֶּלֶךְ, סָר וְקָרַב אֵלָיו מְרִירוֹת הַמֶּלֶךְ. אֲנִי מְעַדְנָת קָשׁוּר בְּשִׁלְשָׁלוֹת וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲכֵן בְּאֵמַת סָר מִרַחֲמֵי הַמֶּלֶךְ, לֹא כַּאֲשֶׁר שִׁכְלָה נָשִׁים חֲרָבָה, כִּפִּי שֶׁבְחֲרָבָה הִרְגַת אֲנָשִׁים עִם בְּנֵיהֶם, וְהָיוּ נָשִׁים שִׁכְלוֹת מִבְּעֻלָּתוֹ וּמִבְּנֵיחוֹ. כֵּן תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמָּךְ, כַּעֲזוֹ הַנָּשִׁים הַזֵּה וְדוֹמָה לָהֶן תִּהְיֶה אִמָּךְ שִׁכְלוֹת מִמֶּךָ. וַיִּשְׁפָּר, כִּמוֹ וּבְקַעַת גְּבַעַת שְׂאוֹל, לִגְבַעַת שְׂאוֹל.

מֶלֶךְ עִמְלֶק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אֲנִי מְעַדְנָת וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲכֵן סָר מִרַחֲמֵי הַמֶּלֶךְ: לֹא וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שִׁכְלָה נָשִׁים חֲרָבָה כֵּן תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁפָּר שְׂמוּאֵל אֶת־אֲנִי לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל: לֹא וַיֵּלֶךְ שְׂמוּאֵל הִרְמַתָּה וְשְׂאוֹל עָלָה אֶל־בֵּיתוֹ גְּבַעַת שְׂאוֹל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנִּצָּמֵן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמַן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמַן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנִּצָּמֵן בְּכָל דְּבָרָיו: רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ: שִׂמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, כַּאֲלֵהוּ הַנִּבְיָא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיְגַל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֵה נְרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד: עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְפָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

מִכֶּסֶהוּ אֶת־קַרְסָיו וְאֶת־קַרְשָׁיו אֶת־בְּרִיחֹו אֶת־
 עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו: ^ב אֶת־הָאֲרֹן וְאֶת־בְּדָיו אֶת־
 הַכַּפֹּרֶת וְאֶת פְּרֻכַת הַמִּסְדָּ: ^ג אֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־
 בְּדָיו וְאֶת־כַּלְכָּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: ^ד וְאֶת־
 מְנַרְת הַמָּאֹר וְאֶת־כַּלְכָּלָהּ וְאֶת־נִרְתֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן
 הַמָּאֹר: ^ה וְאֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת־
 שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְמַרְת הַסַּמִּים וְאֶת־מִסְדָּ
 הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן: ^ו אֶת | מִזְבַּח הָעֹלָה
 וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כַּלְכָּלָהּ
 כָּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ: ^ז אֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר
 אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מִסְדָּ שַׁעַר הַחֲצֵר:
^ח אֶת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֵת הַחֲצֵר וְאֶת־
 מִיתְרֵיהֶם: ^ט אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרְת בְּקֹדֶשׁ
 אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו
 לְכַהֵן: ^י וַיֵּצְאוּ כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי
 מֹשֶׁה:

לָהּ « וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
 לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם: ^ב שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה
 וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן
 לַיהוָה כָּל־הַעֲשֶׂה כֹּו מְלָאכָה יוֹמָת: ^ג לֹא־
 תַבְעֲרוּ אִשׁ בְּכָל מִשְׁכַּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת: ^ד וַיֹּאמֶר
 זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לְאָמֹר: ^ה קָחוּ מֵאִתְּכֶם
 תְּרוּמָה לַיהוָה כֹּל נָדִיב כָּלֹו יְבִיאֶהָ אֶת תְּרוּמַת
 יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת: ^ו וּתְכַלֵּת וְאַרְגָּמָן
 וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: ^ז וְעֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים
 וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים: ^ח וְשֶׁמֶן לְמָאֹר
 וּבְשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלְקַמְרַת הַסַּמִּים:
^ט וְאֲבָנֵי־שֹהַם וְאֲבָנֵי מְלֵאִים לְאֶפֶוד וְלַחֹשֶׁן:
 וְכָל־חֲכֵם־לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר־
 צִוָּה יְהוָה: (ישראל) ^י אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אֹהֶלָו וְאֶת־

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שבת קודש עמ' 1

1 אליהם מין נוסף, האי להודיה קאי והאי להודיה קאי – זה לבדו
 2 עומד והם לבדם עומדים, ואין המין הנוסף פוסלם כיון שאיננו חלק
 3 מהם. ואי סבירא לן כרבי יהודה (שם) דלולב צריך אגד עם המינים
 4 האחרים, ומדובר כשאגד עמהם מין נוסף, הרי גרוע ועומד הוא
 5 מתחילה, כיון שקשרם עם מין אחר שלא כראוי, ולרבי אשעיא
 6 צריך שתהיה המצוה מתחילתה כראוי, ונפסלת בתוספת.
 7 הגמרא מקשה ממצוה אחרת. מקשה הגמרא: והאיכא – והרי
 8 ישנה מצות ציצית, דעיקרו מדברי תורה (במדבר טו לח), ופירושו, שיש
 9 בכל כנף ארבעה
 10 חוטים, נאמר מדברי סופרים, ויש בו להוסיף שאפשר להטיל
 11 חוטים נוספים, ואם הוסיף גרע, שפסל הציצית. מתרצת הגמרא:
 12 אי אפשר להוסיף בציצית תוספת שתגרע מהמצוה, שהרי בציצית
 13 מאי סבירא לן, אי סבירא לן כדברי האומר דקשר העליון שבחוטי
 14 הציצית, הקושרם בסמוך לכנף הבגד, לאו דאזוניתא – אינו חיוב
 15 מן התורה, אם כן כשמטיל חוט נוסף בציצית לא נפסלה המצוה,
 16 שכן האי להודיה קאי והאי להודיה קאי – הוא לבדו עומד והם
 17 לבדם עומדים, כיון שאינו קשור עמהם, ואי סבירא לן

1 לעיל (פ). נחלקו תנאים באלו דינים נעשה החולק על הסנהדרין
 2 זקן ממרא. מבאר הגמרא: דינו של רבי אשעיא נאמר אליכא
 3 ולשיטתו דרבי יהודה, הסובר שזקן ממרא הוא החולק על דבר
 4 שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, והוסיף רבי אשעיא
 5 שצריך שיהיה במצוה זו כדי להוסיף, ושם מוסיף גרע.
 6 הגמרא מקשה ממצוה נוספת שמתקיימים בה תנאים אלו. מקשה
 7 הגמרא: כיצד אמר רבי אשעיא שאין לנו אלא תפילין, והאיכא
 8 לולב – הרי גם החולק במצות לולב יתכן שיהיה ממרא, דעיקרו
 9 של לולב מדברי תורה בחומש ויקרא (כג מ), ופירושו, כגון שעץ
 10 הדר האמור בפסוק הוא אתרוג, נאמר מדברי סופרים, ויש בו
 11 להוסיף אם נוטל חמשה מינים במקום ארבעה, ואם הוסיף ונטל
 12 חמשה הוא גרע, שפוסל במין החמישי את ארבעת הראשונים.
 13 מתרצת הגמרא: בלולב אי אפשר להוסיף תוספת שתפסול את
 14 המצוה, שהרי בלולב מאי סבירא לן – כפי איוו שיטה אנו סוברים
 15 בדיני לולב, אי סבירא לן דלולב אין צריך אגד – שאין צריך לאגוד
 16 ולקשור את הלולב עם הערבות וההדסים, וכשיטת חכמים בסוכה
 17 (א), אם כך אי אפשר להוסיף על המינים, כיון שגם אם יצרף

לוח זמנים לשבוע פרשת תשא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

שבת	ניצת שבת	צאת המוככים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	מג"א		אדמו"ר		א	ש	
										א	ש	א	ש			
18:25	17:28	18:15	18:11	17:49	17:45	12:20	12:21	9:50	9:54	8:48	8:53	8:15	8:19	5:51	5:58	באר שבע (ח)
18:25	17:17	18:14	18:10	17:51	17:46	12:19	12:20	9:50	9:53	8:48	8:52	8:13	8:18	5:50	5:58	חיפה (ח)
18:23	17:11	18:13	18:09	17:52	17:48	12:18	12:20	9:49	9:52	8:47	8:51	8:13	8:17	5:49	5:57	ירושלים (ח)
18:25	17:26	18:15	18:11	17:49	17:45	12:20	12:21	9:50	9:54	8:49	8:53	8:15	8:19	5:51	5:59	תל אביב (ח)
18:46	17:41	18:33	18:24	18:00	17:51	12:33	12:35	10:05	10:10	9:04	9:11	8:20	8:27	6:08	6:20	אוסטריה, וינה (ח)
20:18	19:23	20:07	20:17	19:40	19:49	14:00	14:02	11:25	11:24	10:21	10:19	9:45	9:42	7:18	7:12	אוסטרליה, מלבורן (ק)
18:48	17:44	18:35	18:27	18:03	17:55	12:36	12:38	10:08	10:12	9:06	9:13	8:23	8:30	6:10	6:21	אוקראינה, אודסה (ח)
18:32	17:26	18:19	18:09	17:45	17:36	12:19	12:20	9:50	9:56	8:49	8:56	8:05	8:12	5:53	6:05	אוקראינה, דניפופטרובסק (ח)
18:59	17:51	18:45	18:35	18:10	18:01	12:44	12:46	10:16	10:21	9:15	9:22	8:29	8:36	6:19	6:32	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
18:51	17:43	18:38	18:28	18:03	17:53	12:37	12:38	10:09	10:14	9:07	9:15	8:21	8:29	6:12	6:25	אוקראינה, קייב (ח)
19:05	18:11	18:56	18:53	18:32	18:29	13:01	13:03	10:32	10:35	9:30	9:33	8:58	9:02	6:32	6:38	אירוד אמירויות, אבו דאבי (ח)
19:13	18:10	19:01	18:53	18:32	18:24	13:02	13:04	10:34	10:38	9:32	9:39	8:50	8:57	6:36	6:47	איטליה, מילאנו (ח)
18:57	18:08	18:48	18:50	18:26	18:28	12:53	12:55	10:22	10:23	9:19	9:21	8:51	8:52	6:20	6:21	אקוודור, קיטו (ח)
19:49	18:55	19:38	19:46	19:12	19:20	13:33	13:35	10:59	10:59	9:56	9:54	9:20	9:18	6:53	6:48	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:45	19:48	20:34	20:44	20:04	20:14	14:25	14:27	11:50	11:49	10:46	10:44	10:07	10:04	7:43	7:36	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
19:53	18:55	19:42	19:36	19:14	19:08	13:45	13:47	11:16	11:20	10:14	10:20	9:37	9:42	7:17	7:27	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:43	18:44	19:32	19:25	19:03	18:56	13:35	13:36	11:06	11:10	10:04	10:10	9:26	9:31	7:07	7:17	ארה"ב, ברוקלין (ק)
19:44	18:44	19:32	19:26	19:03	18:57	13:35	13:37	11:06	11:10	10:04	10:10	9:26	9:32	7:07	7:17	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
20:21	19:20	20:09	20:02	19:39	19:32	14:11	14:13	11:42	11:47	10:40	10:46	10:01	10:07	7:44	7:54	ארה"ב, טרורט (ק)
20:05	19:11	19:55	19:52	19:31	19:27	14:00	14:02	11:31	11:34	10:29	10:33	9:55	10:00	7:31	7:38	ארה"ב, האוסטון (ק)
19:37	18:41	19:27	19:22	19:00	18:55	13:31	13:32	11:01	11:05	9:59	10:04	9:25	9:30	7:02	7:10	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:04	19:11	19:54	19:51	19:30	19:27	14:00	14:01	11:30	11:33	10:28	10:32	9:56	10:00	7:30	7:36	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:40	18:40	19:28	19:21	18:59	18:52	13:30	13:32	11:01	11:06	10:00	10:06	9:21	9:27	7:03	7:13	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
19:47	18:47	19:36	19:29	19:06	18:59	13:38	13:39	11:09	11:13	10:07	10:13	9:28	9:34	7:10	7:20	ארה"ב, ניו יורק, ג'ו ישראל (ק)
20:07	19:08	19:56	19:50	19:27	19:21	13:59	14:00	11:30	11:34	10:28	10:34	9:50	9:56	7:31	7:41	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
19:39	18:38	19:27	19:20	18:57	18:51	13:29	13:31	11:00	11:05	9:59	10:05	9:20	9:26	7:02	7:12	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:19	18:30	19:10	19:14	18:47	18:51	13:12	13:14	10:39	10:40	9:36	9:37	9:07	9:07	6:36	6:34	בוליביה, לה-פס (ח)
19:36	18:28	19:23	19:12	18:47	18:37	13:21	13:23	10:53	10:59	9:52	9:59	9:05	9:12	6:56	7:09	בלגיה, אנטוורפן (ח)
19:36	18:28	19:23	19:13	18:48	18:38	13:21	13:23	10:53	10:59	9:52	9:59	9:05	9:13	6:56	7:09	בלגיה, בריסל (ח)
18:56	18:05	18:46	18:52	18:26	18:32	12:46	12:48	10:13	10:13	9:10	9:09	8:39	8:38	6:08	6:06	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:43	17:53	18:34	18:40	18:10	18:16	12:34	12:36	10:01	10:01	8:58	8:58	8:27	8:26	5:57	5:54	ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)
18:55	17:49	18:41	18:30	18:07	17:57	12:39	12:41	10:11	10:17	9:10	9:17	8:22	8:30	6:14	6:28	בריטניה, לונדון (ח)
19:05	17:57	18:51	18:39	18:13	18:02	12:48	12:49	10:20	10:26	9:19	9:27	8:29	8:37	6:23	6:38	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
19:02	17:51	18:47	18:37	18:12	18:02	12:45	12:47	10:17	10:23	9:16	9:24	8:27	8:36	6:21	6:35	גרמניה, ברלין (ח)
19:19	18:11	19:05	18:55	18:31	18:21	13:04	13:06	10:36	10:41	9:35	9:42	8:49	8:56	6:39	6:52	גרמניה, פרנקפורט (ח)
18:58	18:06	18:48	18:54	18:30	18:36	12:47	12:49	10:13	10:13	9:10	9:09	8:38	8:37	6:08	6:05	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:21	18:30	19:12	19:10	18:48	18:47	13:17	13:19	10:47	10:50	9:45	9:48	9:15	9:18	6:47	6:52	הודו, מומבאי (ח)
19:17	18:26	19:08	19:06	18:44	18:43	13:14	13:15	10:43	10:46	9:41	9:44	9:11	9:14	6:43	6:48	הודו, פונה (ח)
18:35	17:30	18:22	18:13	17:49	17:41	12:23	12:24	9:54	9:59	8:53	9:00	8:09	8:16	5:57	6:09	הונגריה, בודפשט (ח)

זמני יום ראשון ויום שבת	זמני יום ראשון ויום שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ר		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
18:48	17:48	18:36	18:30	18:07	18:00	12:39	12:41	10:10	10:15	9:09	9:14	8:30	8:36	6:12	6:22	טורקיה, איסטנבול (ח)
19:11	18:13	19:00	18:55	18:32	18:27	13:04	13:06	10:35	10:39	9:33	9:39	8:56	9:02	6:36	6:45	יוון, אתונה (ח)
18:55	17:51	18:43	18:34	18:10	18:02	12:43	12:45	10:15	10:20	9:14	9:20	8:31	8:37	6:17	6:29	מולדובה, קישינב (ח)
19:18	18:27	19:09	19:07	18:46	18:44	13:15	13:16	10:44	10:47	9:42	9:46	9:12	9:15	6:44	6:49	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:35	18:35	19:23	19:34	18:51	19:03	13:10	13:12	10:34	10:32	9:29	9:26	8:47	8:43	6:25	6:17	ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)
18:47	17:54	18:37	18:34	18:12	18:09	12:43	12:44	10:13	10:16	9:11	9:15	8:39	8:43	6:13	6:20	נפאל, קטמנדו (ח)
19:01	18:00	18:50	18:43	18:21	18:15	12:53	12:55	10:24	10:29	9:23	9:28	8:45	8:51	6:26	6:36	סין, בייג'ינג (ח)
19:47	18:59	19:39	19:40	19:17	19:18	13:44	13:45	11:12	11:14	10:10	10:12	9:42	9:43	7:10	7:12	סנגפור, סנגפור (ח)
18:31	17:21	18:17	18:06	17:41	17:30	12:15	12:16	9:47	9:53	8:46	8:53	7:57	8:05	5:50	6:04	פולין, ורשא (ח)
18:53	18:04	18:44	18:48	18:22	18:25	12:47	12:49	10:15	10:16	9:12	9:13	8:43	8:44	6:12	6:12	פרו, לימה (ח)
19:31	18:27	19:18	19:10	18:47	18:39	13:20	13:21	10:51	10:56	9:50	9:56	9:07	9:14	6:53	7:04	צרפת, ליון (ח)
19:43	18:37	19:30	19:20	18:58	18:48	13:29	13:31	11:01	11:06	10:00	10:07	9:15	9:22	7:04	7:16	צרפת, פריז (ח)
18:39	17:50	18:30	18:31	18:08	18:09	12:35	12:37	10:04	10:06	9:02	9:04	8:33	8:35	6:03	6:05	קולומביה, בוגוטה (ח)
20:07	19:05	19:55	19:47	19:27	19:19	13:56	13:58	11:27	11:32	10:26	10:32	9:45	9:52	7:29	7:40	קנדה, טורונטו (ק)
19:44	18:41	19:32	19:24	19:02	18:54	13:33	13:35	11:04	11:09	10:03	10:09	9:21	9:28	7:06	7:17	קנדה, מונטריאול (ק)
19:31	18:34	19:20	19:15	18:53	18:48	13:24	13:26	10:55	10:59	9:53	9:58	9:18	9:23	6:56	7:04	קפריסין, לנקה (ק)
19:54	18:40	19:39	19:27	19:00	18:48	13:35	13:37	11:07	11:13	10:06	10:15	9:14	9:23	7:11	7:26	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
19:28	18:13	19:13	19:00	18:36	18:24	13:08	13:10	10:41	10:47	9:40	9:48	8:47	8:56	6:45	7:00	רוסיה, מוסקבה (ח)
19:12	18:07	18:59	18:51	18:27	18:18	13:00	13:02	10:32	10:37	9:30	9:37	8:47	8:54	6:34	6:46	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
19:17	18:12	19:04	18:55	18:36	18:27	13:05	13:06	10:36	10:41	9:35	9:42	8:51	8:58	6:39	6:51	שווייץ, ציריך (ח)
19:00	18:10	18:51	18:51	18:29	18:28	12:57	12:59	10:27	10:29	9:25	9:27	8:55	8:58	6:26	6:30	טאילנד, בנגקוק (ח)

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org
בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כחברים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.
שולם
1949
תל אביב